TBMM
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

23. DÖNEM 4. YASAMA YILI

FAALİYET RAPORU

EKİM 2009 – EKİM 2010

TBMM
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

23. DÖNEM 4. YASAMA YILI FAALİYET RAPORU

Yayın No: **23**

Adres: TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu
06543 Bakanlıklar ANKARA

Tel: 0 312 420 5406
0 312 420 5399

Faks: 0 312 420 5394

E-posta: insanhaklari@tbmm.gov.tr

ISBN 978-975-8805-10-5

Hazırlayan: Kenan Altaş, Yasama Uzmanı
Zeynep Duran, Yasama Uzmanı
Emrah Biçer, Yasama Uzmanı
Abdussamed Sığırtmaç, Yasama Uzman Yardımcısı

Baskı: TBMM Basımevi, Ankara, 2010

Bu kitabın dağıtımı TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu tarafından yapılmaktadır.

http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/index.htm adresinden yayınlarımıza ulaşabilirsiniz.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ 5

I. GENEL BİLGİ 7

1. Tarihçe 7

2. Komisyonun Misyon ve Vizyonu 8

3. Komisyonun Görev ve Yetkileri 8

4. Komisyonun Çalışma Yöntemi 9

5. Komisyonun Oluşumu 10

5.1. Komisyon Üyeleri 10

5.2. Komisyon Çalışanları 12

II. KOMİSYONUN ÇALIŞMALARI 13

1. KOMİSYON TOPLANTILARI VE ALINAN KARARLAR 13

2. ALT KOMİSYON ÇALIŞMALARI 18

3. DİĞER ÇALIŞMALAR 23

4. KOMİSYONU ZİYARET EDEN YERLİ VE YABANCI HEYETLER 28

4.1. Yerli Heyetler 28

4.2. Yabancı Heyetler 30

III. KOMİSYONA YAPILAN BAŞVURULAR 32

IV. İNSAN HAKLARININ GELİŞTİRİLMESİNE YÖNELİK YAPILAN KANUNİ DÜZENLEMELER 47

V. GENEL DEĞERLENDİRME 50

EKLER 55

EK-1: İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU KANUNU 57

EK-2: BASIN AÇIKLAMALARI 60

EK-3: FRANSA RAPORU 71

EK-4: BELÇİKA RAPORU 111

EK-5: ÇOCUK VE GENÇLİK KAPALI CEZA İNFAZ KURUMLARI VE EĞİTİMEVLERİ İNCELEME RAPORU 122

EK-6: KARA KUVVETLERİ KOMUTANLIĞI MAMAK BİRİNCİ SINIF ASKERİ CEZA VE TUTUKEVİ İNCELEME RAPORU 147

EK-7: TEKİRDAĞ İNCELEME RAPORU 154

EK-8: ÇANAKKALE İNCELEME RAPORU 167

EK-9: SİİRT İNCELEME RAPORU 188

EK-10: VAN İNCELEME RAPORU 195

EK-11: BİRİNCİ HAVA KUVVETLERİ KOMUTANLIĞI ESKİŞEHİR İKİNCİ SINIF ASKERİ CEZA VE TUTUKEVİ İNCELEME RAPORU 210

EK-12: ÜÇÜNCÜ KOLORDU KOMUTANLIĞI ÖZEL TİP ASKERİ CEZA VE TUTUKEVİ (Hasdal) İNCELEME RAPORU 217

EK-13: ANKARA ŞEHİRLERARASI TERMİNAL İŞLETMESİNDE (AŞTİ) BARINAN EVSİZLER HAKKINDA İNCELEME RAPORU 222

EK-14: MERSİN İLİ ÇOCUK YUVALARI, YETİŞTİRME YURTLARI, ÇOCUK VE GENÇLİK MERKEZLERİ VE YATILI İLKÖĞRETİM BÖLGE OKULLARI İNCELEME RAPORU 228

EK-15: ANKARA POLİSİNİN, SIHHİYE MEYDANI'NDA TOPLANAN GÖSTERİCİLERE VE ONLARA DESTEK VERMEK ÜZERE MEYDANDA BULUNAN MİLLETVEKİLLERİNE YÖNELİK OLARAK GÖSTERİCİLERİN DAĞITILMASI ESNASINDA KULLANMIŞ OLDUĞU ZOR KULLANMA YETKİSİNİN AŞILIP-AŞILMADIĞI VE DİĞER HAK İHLALLERİNE NEDEN OLUNUP-OLUNMADIĞIYLA İLGİLİ İNCELEME RAPORU 265

EK-16: VAN ÖZALP RAPORU 330

EK-17: 31 MAYIS 2010 TARİHİNDE İSRAİL HÜKÜMETİ'NİN, GAZZE'YE İNSANİ YARDIM GÖTÜRMEK ÜZERE YOLA ÇIKAN GEMİLERE YAPTIĞI SALDIRILARIN VE BUNUN NETİCESİNDE ORTAYA ÇIKAN İNSAN HAKLARI İHLALLERİ HAKKINDA YABANCI PARLAMENTOLAR İLE ULUSLARARASI KURULUŞLARA GÖNDERİLEN MEKTUP 338

GENERAL INFORMATION ON HUMAN RIGHTS INQUIRY COMMITTEE AND SUMMARY OF THE REPORTS ACCEPTED BY THE COMMITTEE IN 4th LEGISLATION YEAR (OCTOBER 2009-OCTOBER 2010) OF THE 23rd TERM OF GNAT 339

SUNUŞ

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 23. Dönem 4. yasama yılı, Türkiye'de insan haklarını koruma olanaklarının artması, güçlenmesi ve hak ihlallerinin azaltılmasına yönelik çok önemli ilerlemelere sahne olmuştur.

Kuşkusuz ki bu ilerlemelerin en önemli dayanağını 12 Eylül 2010 tarihinde referandumda kabul edilen Anayasa Değişiklik Paketi oluşturmaktadır. Pakette yer alan; Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru hakkı ve kamu denetçiliği kurumunun oluşturulması gibi yeni kurumsal düzenlemeler hak arama olanaklarının genişlemesine; çocuk istismarının önlenmesi, zayıf durumda bulunan kişilere pozitif ayrımcılık tanınması, kişisel verilerin korunması, seyahat özgürlüğü, fişleme uygulamalarının engellenmesi ve sendikal haklara yönelik düzenlemeler ise insan haklarının etkin bir şekilde korunmasına olanak sağlayacaktır.

Komisyonumuza bu yasama yılında gelen başvuruların büyük bir çoğunluğunu önceki yıllarda olduğu gibi yine adil yargılanma hakkı ihlali iddiaları ile tutuklu ve hükümlülerden gelen şikâyet ve talepler oluşturmuştur. Komisyonun ceza infaz kurumlarına yönelik en önemli katkısı Cezaevi Hastaneleri Projesinin ilk örneklerinin olan Ankara Sincan Ceza İnfaz Kurumu ile İstanbul Silivri Ceza İnfaz Kurumu'nda hayata geçirilmesidir. Öte yandan Komisyonumuz cezaevlerinde sürdürdüğü incelemelere bu yıl askeri cezaevlerini de eklemiş ve üç ayrı askeri cezaevinde incelemede bulunmuştur.

Kaçak göçmenlerin sorunları, medyada masumiyet ilkesinin ihlali iddiaları, işkence ve kötü muamele iddiaları, askeri ve çocuk ceza infaz kurumlarındaki şartlar ve uygulamalar, evsizlerin durumu, toplumda geniş yankı bulan ölüm, yaralanma ve tecavüz olayları, toplu gösterilerde meydana gelen olaylar, çocuk istismarı, cezaevinde ölüm gibi olaylar ve konular da, Komisyonumuzun bu yasama yılında etkin bir şekilde çalışma yaptığı diğer alanlar olmuştur.

Ayrıca, Reform İzleme Grubu'nun çalışmalarına Komisyon Başkanlığı düzeyinde katılım sağlanarak, Avrupa Birliğine katılım sürecinde, insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü alanındaki gelişmeler, eksiklikler ve yapılması gerekenlere yönelik değerlendirmelere katkıda bulunulmuştur.

TBMM 23'üncü dönem 4'üncü yasama yılında Komisyonumuzun yaptığı faaliyetleri, hazırlanan raporları ve önerilerimizi ayrıntılı bir şekilde görebileceğiniz bu faaliyet raporunu kamuoyunun bilgisine sunarken, çalışmaları ve duyarlılıklarıyla Komisyonumuza güç katan komisyon üyesi milletvekili arkadaşlarıma, TBMM Başkanlığına, uzmanlarımıza ve tüm personelimize teşekkürlerimi sunarım.

Saygılarımla,

Prof. Dr. M. Zafer ÜSKÜL
İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı

I. GENEL BİLGİ

1. TARİHÇE

1987 yılında Avrupa Birliği'ne tam üyelik başvurusu sonrasında insan hakları konusunun gündemde öne çıkması ile, insan haklarına ilişkin parlamenter düzeyde denetim mekanizması oluşmasını sağlayacak bir ihtisas komisyonu kurulmasına karar verilmiştir. Bu doğrultuda 18'inci yasama döneminde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde temsil edilen tüm siyasi partilerden milletvekillerinin imzalarını içeren kanun teklifi Meclis Başkanlığına sunulmuştur.

Kanun teklifinin gerekçesinde, içinde bulunulan dönemde, bir ülkenin uygarlık derecesinin bilim ve teknoloji alanındaki başarısından çok insan haklarına gösterilen saygıyla ölçüldüğü, hür düşüncenin ve insan hakları konularının bütün dünya ülkelerinin gündemini işgal ettiği, uluslararası antlaşmalar çerçevesinde insan haklarının ne şekilde geliştirileceğinin ve bu konularda halkın bilinçlendirilmesinin önem kazandığı vurgulanmıştır. Yine gerekçede, Türkiye'nin Avrupa Konseyi'nin Avrupa hukuk sahasını oluşturma çalışmalarına aktif olarak katıldığı ve Türkiye'nin insan hakları alanındaki gelişmeleri izleyen devlet olmaktan çıkarak bu gelişmelere aktif olarak katılan devlet haline geldiği ifade edilmiştir.

Bu gerekçelerle TBMM Başkanlığına sunulan İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu teklifi, 5 Aralık 1990 tarihinde TBMM Genel Kurulu'nda görüşülerek kabul edilmiş; 8 Aralık 1990 tarihinde 20719 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, ülkemizde insan haklarının ulusal düzeyde korunması amacına uygun olarak kurulan ilk ulusal insan haklarını koruma mekanizmasıdır. İnsan Hakları İnceleme Komisyonu'nun diğer çoğu ihtisas komisyonundan farklı olarak kanunla kurulması, komisyon çalışmaları için oldukça faydalı olmuştur. Nitekim İçtüzük hükümleri yasama çalışmaları ile ilgili hükümlerden oluşmakta ve Meclis çalışmalarını ilgilendirmeyen hükümleri içermemektedir. Oysa İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu yasama faaliyetinden çok insan hakları ihlallerinin incelenmesi, uluslararası temaslar ve yürütme organının denetlenmesine ilişkin düzenlemelere sahip olup üçüncü kişileri bağlayıcı hükümlere de yer vermektedir.

2. KOMİSYONUN MİSYON VE VİZYONU

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun misyonu, insan hakkı ihlallerinin olmadığı bir Türkiye meydana getirebilmek ve bu hedef için insan haklarına ilişkin uygulamaları gözetlemek ve denetlemek; gelişmeleri izlemek ve kamuoyunda bu bilincin oluşmasını sağlamaktır.

Komisyonun vizyonu ise, insan hakları alanındaki uygulamaları ve gelişmeleri izleyip, insan haklarına ilişkin sorunların gerek yasal düzeyde gerekse de uygulamada iyileştirilmesini sağlayarak etkili bir parlamenter denetim yoluyla, insan hakkı ihlallerinin olmadığı bir Türkiye ve Dünya oluşumuna katkı sağlamaktır.

3. KOMİSYONUN GÖREV VE YETKİLERİ

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun görevleri 5 Aralık 1990 tarihli ve 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu'nun 4'üncü maddesinde düzenlenmiştir. Komisyonun görevleri şunlardır:

- Uluslararası alanda genel kabul gören insan hakları konusundaki gelişmeleri izlemek.
- Türkiye'nin insan hakları alanında taraf olduğu uluslararası anlaşmalarla T.C. Anayasası ve diğer milli mevzuat ve uygulamalar arasında uyum sağlamak amacıyla yapılması gereken değişiklikleri tespit etmek ve bu amaçla yasal düzenlemeler önermek.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonlarının gündemindeki konular hakkında, istem üzerine görüş ve öneri bildirmek.
- Türkiye'nin insan hakları uygulamalarının, taraf olduğu uluslararası anlaşmalara, Anayasa ve Kanunlara uygunluğunu incelemek ve bu amaçla, araştırmalar yapmak, bu konularda iyileştirmeler, çözümler önermek.
- İnsan haklarının ihlale uğradığına dair iddialar ile ilgili başvuruları incelemek ve gerekli gördüğü hallerde ilgili mercilere iletmek.
- Gerektiğinde dış ülkelerdeki insan hakları ihlallerini incelemek ve bu ihlalleri o ülke parlamenterlerinin dikkatlerine doğrudan veya mevcut parlamenter forumlar aracılığıyla sunmak.
- Her yıl yapılan çalışmaları, elde edilen sonuçları, yurt içi ve dışında İnsan Haklarına saygı ve uygulamaları kapsayan bir rapor hazırlamak.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu görevlerini yerine getirmek üzere, Bakanlıklarla Genel ve Katma Bütçeli Dairelerden, mahalli idarelerden, muhtarlıklardan, üniversitelerden ve diğer kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşlardan bilgi isteme ve buralarda inceleme yapma, ilgililerini çağırıp bilgi

alma; gerekli gördüğünde uygun bulacağı uzmanların bilgilerine başvurabilme ve Ankara dışında da çalışabilme yetkisine sahip kılınmıştır.

4. KOMİSYONUN ÇALIŞMA YÖNTEMİ

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu çalışmalarını 5 Aralık 1990 tarihli ve 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu **(Bkz. Ek-1)** ve TBMM İçtüzüğü hükümlerine göre yerine getirmektedir.

Komisyon farklı siyasi kimliğe sahip parlamenterlerden oluşmakta, ancak çalışmalarını siyasi kaygılardan uzak olarak gerçekleştirmektedir. Komisyon hükümetin bir parçası değildir. Çalışmalar dil, din, ırk, renk, siyasi görüş vb. hiçbir ayrım gözetilmeksizin, yansız ve bağımsız gerçekleştirilmektedir.

Komisyon kendisine yapılan başvurular üzerine olduğu gibi, herhangi bir başvuru olmaksızın da gerekli gördüğü konularda inceleme ve araştırma yapmaktadır.

Başvurular doğrudan Komisyona gelmekte veya Meclis Başkanlığı tarafından havale edilmektedir. Komisyona ulaşan başvuru, Komisyonun evrak bölümünde tarih ve sayı almakta ardından önce uzmanlar son olarak da Başkan tarafından incelenmektedir. Başkan tarafından uygun görülen dilekçeler hakkında işlem başlatılmaktadır. Dilekçelerin konusu işkence, kötü muamele, ayrımcılık gibi doğrudan insan hakkı ihlali değil de kişisel sorunları içeriyorsa (emeklilik sorunları, gayrimenkul sorunları gibi) ilgili kurumlara havale edilmektedir. Komisyon, kendisine yapılan başvuruları Anayasa, 3686 sayılı Kanun ve 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun çerçevesinde ele alır; dilekçe sahipleri hem yapılmakta olan işlem hem de sonuca ilişkin olarak kanuni süre içinde bilgilendirilir.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, rutin dilekçeler dışında ilke olarak çalışmalarını yerinde incelemelere dayandırmaktadır. Yerinde incelemeler bir olay üzerine olabildiği gibi, hak ve özgürlüklerin ciddi biçimde ihlal edilme ihtimali olan yerlere yönelik veya bir konunun yerinde incelenmesinin önemli görüldüğü hallerde olabilmektedir. Örneğin kamu görevlilerinin sebep olduğu iddia edilen yaşam hakkı ihlali yanında, ülkemize sığınan kişilerin yaşam koşullarının incelenmesi de yerinde inceleme konusu olabilmektedir.

Yerinde inceleme çalışmalarının amacı, incelenen konuyu objektif olarak ve tüm açıklığıyla ortaya koymaktır. Yerinde inceleme ve araştırma, ihlal iddiasını tespite ve çözüm önermeye yönelik yansız bir süreçtir. Cezaevleri, karakollar ve yetiştirme yurtları gibi yerlere yapılan incelemeler çoğunlukla yetkililere önceden haber verilmeksizin yapılmaktadır. Komisyon, ihlallerin doğrudan ve dolaylı tüm sebeplerinin ortadan kaldırılması hedefindeki kararlılığını her çalışmasında vurgulamaktadır.

Komisyon, yerinde incelemeleri kendi üyeleri arasından oluşturduğu alt komisyonlar marifetiyle yerine getirmektedir. Alt komisyonların oluşturulmasında farklı siyasi partilerden üyelerin bulunmasına özen gösterilir. Alt komisyonların çalışmaları sadece görevlendirildikleri olay ve alanla sınırlıdır.

Alt komisyonlar yaptıkları yerinde incelemeler sonunda rapor hazırlayarak Komisyona sunmaktadırlar. Komisyon tarafından kabul edilen raporlar kamuya açık duruma gelir ve ayrıca TBMM Başkanlığı'na sunulur. Komisyon raporları Danışma Kurulu'nun görüş ve önerisiyle Genel Kurul gündemine alınabilir ve okunmak suretiyle veya üzerinde görüşme açılarak bilgi edinilir. Raporlar Başbakanlık ve ilgili bakanlıklara TBMM Başkanlığınca gönderilir.

Komisyon, Başkan'ın çağrısıyla veya Komisyon üyelerinin üçte birinin talebi ile belirlenen gündemler üzerine toplantılar yapar. Komisyon uygulamada genellikle iki-üç haftada bir, ancak zorunlu olmadıkça bir ayı geçmemek üzere toplanarak gündemdeki konuları görüşür ve gerekirse çalışmalarına ilişkin kararlar alır.

Komisyon gündemdeki önemli olaylar ve insan hakları konulu günlerde basın açıklamalarında bulunmaktadır. **(Bkz. Ek-2)**

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, bir denetim komisyonu olması ve insan hakları konusunun dinamizmi nedeniyle TBMM tatilde olduğu zamanlarda da, TBMM Genel Kurulu'ndan alınan kararla çalışmalarına ara vermeksizin devam etmektedir.

5. KOMİSYONUN OLUŞUMU

5.1. Komisyon Üyeleri

Komisyon'un ne şekilde oluşacağı, 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu'nun 3'üncü maddesinde düzenlenmiştir. Komisyonun üye sayısı, siyasi parti grupları ile bağımsızların Meclis'teki sayılarının -boş üyelikler hariç- üye tamsayısına oranlanması ile bulunacak yüzde oranına uygun olarak temsil edilmelerini sağlayacak şekilde, Danışma Kurulu'nun teklifi üzerine Genel Kurul tarafından belirlenir.

Komisyon'un üye sayısı, tüm siyasi parti gruplarının ve bağımsızların temsiline olanak verecek şekilde belirlendiğinden her dönemde farklılık arz edebilmektedir. 18'inci dönemde 21, 19'uncu dönemde 23, 20'nci dönemde 25, 21'inci dönem de 25 ve 22'nci dönemde 24 olarak belirlenmiş olan üye sayısı, içinde bulunduğumuz 23'üncü dönemde 23 olarak belirlenmiştir.

Komisyon üyelikleri için, bir yasama döneminde iki seçim yapılır. Bir yasama dönemi dört yıl olan TBMM'de, hem birinci hem de ikinci devre için seçilenlerin görev süresi iki yıldır.

Komisyon kendisine bir başkan, iki başkanvekili, bir sözcü ve bir katip seçer. Bu seçimde siyasi parti gruplarının yüzde oranları dikkate alınır. Seçim, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla toplanan Komisyon'da, toplantıya katılanlarının salt çoğunluğunun gizli oyuyla yapılır. Başkan, başkanvekilleri, sözcü ve kâtipten müteşekkil küçük kurul uygulamada Başkanlık Divanı olarak adlandırılmaktadır.

Komisyonun 23'üncü dönem 4'üncü yasama yılında görev yapan üyeleri şunlardır:

Üyenin Adı Soyadı	**Komisyon Görevi**	**Partisi**	**Seçim Çevresi**
Mehmet Zafer Üskül	Başkan	AK Parti	Mersin
Ahmet Gökhan Sarıçam	Başkanvekili	AK Parti	Kırklareli
Mehmet Ekici	Başkanvekili	MHP	Yozgat
Abdurrahman Kurt	Sözcü	AK Parti	Diyarbakır
Ayşe Jale Ağırbaş	Kâtip	DSP	İstanbul
Ahmet Koca	Üye	AK Parti	Afyonkarahisar
Kazım Ataoğlu	Üye	AK Parti	Bingöl
Mehmet Emin Tutan	Üye	AK Parti	Bursa
Murat Yıldırım	Üye	AK Parti	Çorum
Mithat Ekici	Üye	AK Parti	Denizli
Mustafa Ataş	Üye	AK Parti	İstanbul
Erdal Kalkan	Üye	AK Parti	İzmir
Fatih Arıkan	Üye	AK Parti	Kahramanmaraş
Edibe Sözen	Üye	AK Parti	İstanbul
Kerim Özkul	Üye	AK Parti	Konya
Cemal Yılmaz Demir	Üye	AK Parti	Samsun
Ali Rıza Ertemür	Üye	CHP	Denizli
Çetin Soysal	Üye	CHP	İstanbul
Ahmet Ersin	Üye	CHP	İzmir
Malik Ecder Özdemir	Üye	CHP	Sivas
Şenol Bal	Üye	MHP	İzmir
Gürcan Dağdaş	Üye	MHP	Kars
Akın Birdal	Üye	BDP	Diyarbakır

5.2. Komisyon Çalışanları

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, çalışmalarını yürütmek amacıyla bünyesinde çeşitli niteliklere sahip elemanlar bulundurmaktadır.

23'üncü dönem 4'üncü yasama yılında Komisyon'da dört Yasama Uzmanı ve bir Yasama Uzman Yardımcısı ile kanunda verilen yetkiye dayanılarak bir Mülkiye Başmüfettişi ile bir Adalet Müfettişi görevlendirilmiştir. Buna ek olarak sekretaryada ve evrak bürosunda olmak üzere dört memur Komisyonda görev yapmaktadır. Komisyon Başkanı'nın danışmanları ve sekreteri de Komisyon çalışmalarına destek vermektedirler. Komisyon, F Blok Tören Salonu üstünde kendisine ayrılmış olan odalarda faaliyet göstermektedir. Başkan'a ait çalışma odası ile toplantı salonundan başka; bir sekretarya, üç uzmanlar ve bir memur odasına sahiptir.

II. KOMİSYONUN ÇALIŞMALARI

1. KOMİSYON TOPLANTILARI VE ALINAN KARARLAR

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu 1 Ekim 2009-30 Eylül 2010 tarihlerini kapsayan 4'üncü yasama yıllarında 9 toplantı gerçekleştirmiştir.

14 Ekim 2009 tarihli ve gündemi Başkan, Başkanvekilleri, Kâtip ve Sözcü seçimi olan 31'inci Komisyon toplantısında Mersin Milletvekili Prof. Dr. M. Zafer ÜSKÜL Başkan, Kırklareli Milletvekili Ahmet Gökhan SARIÇAM Başkanvekili, Yozgat Milletvekili Mehmet EKİCİ Başkanvekili, Diyarbakır Milletvekili Abdurrahman KURT Sözcü ve İstanbul Milletvekili Ayşe Jale AĞIRBAŞ Kâtip olarak seçilmiştir.

22 Ekim 2009 tarihli 32'nci Komisyon toplantısında, bir önceki yasama yılında gerçekleştirilen ziyaretler ile mevcut alt komisyonların çalışmaları değerlendirilmiş; aşağıdaki kararlar alınmıştır:

1. Adana Çukurova Üniversitesi Balcalı Hastanesinde kanser tedavisi gören hükümlü Güler ZERE'nin sağlık durumunun ciddiyeti nedeniyle, 07/08/2009 tarihinde acilen Adana'ya giden Komisyon Başkanı Prof Dr. M. Zafer ÜSKÜL'ün hükümlü Güler ZERE'ye yapmış olduğu ziyaretin,
2. Münevver KARABULUT cinayetiyle ilgili olarak 11/08/2009 tarihinde İstanbul İl Emniyet Müdürü ve 12/08/2009 tarihinde Adli Tıp Kurumu Başkanı ile görüşmek üzere İstanbul'a giden Komisyon Başkanı Prof Dr. M. Zafer ÜSKÜL'ün yapmış olduğu görüşmelerin,
3. Pozantı Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda meydana gelen öldürme olayıyla ilgili olarak, 21/08/2009 tarihinde acilen Adana Pozantı'ya giden Komisyon Başkanı Prof Dr. M. Zafer ÜSKÜL ve Komisyon'da görevli Adalet Müfettişi Mecit GÜRSOY'un yapmış olduğu ziyaretin uygun olduğu onaylanmıştır.
4. 5 Şubat 2009 tarihli 22'nci Komisyon toplantısında**,** Medyada Yer Alan Bazı Haberlerin, Masumiyet Karinesini İhlal Ettiği İddialarının Araştırılması Hakkındaki Alt Komisyon'un, İstanbul Mv. Halide İNCEKARA, Kırklareli Mv. Ahmet Gökhan SARIÇAM, Sivas Mv. Malik Ecder ÖZDEMİR, İzmir Mv. Şenol BAL ile İstanbul Mv. Ayşe Jale AĞIRBAŞ'tan oluşmasına karar verilmişti. 23'üncü dönem 4'üncü yasama yılında Komisyon üyeliğinden ayrılan İstanbul Mv. Halide İNCEKARA'nın yerine İstanbul Mv. Edibe SÖZEN'in Alt Komisyon çalışmalarına devam etmesine karar verilmiştir.
5. 3'üncü yasama yılının 16 Ekim 2008 tarihli 18'inci toplantısında kaçak göçmenlerin sorunlarının incelenmesi amacıyla Yozgat Mv. Mehmet EKİCİ, İstanbul Mv. Çetin SOYSAL, Kırklareli Mv. Gökhan SARIÇAM, Samsun Mv. Cemal Yılmaz DEMİR ve Bursa Mv. Mehmet

OCAKDEN'den oluşan bir Alt Komisyon kurulmasına karar verilmişti. 4'üncü yasama yılında Komisyon üyeliğinden ayrılan Bursa Mv. Mehmet OCAKDEN'in yerine Diyarbakır Mv. Akın BİRDAL Alt Komisyon üyeliğine seçilmiştir.

6. Türkiye Barolar Birliği'nin 40. yıl etkinliği kapsamında 23-24 Ekim 2009 tarihinde Denizli'de, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İrlanda Hakimi, Macar Hakimi, İspanyol Hakimi ve Türk Baş Hukukçu Yardımcısının da sunum yapacağı "Pamukkale Uluslararası İnsan Hakları Sempozyumu"na Denizli AK Parti Mv. Mithat EKİCİ ve Denizli CHP Mv. Ali Rıza ERTEMÜR'ün katılmasına karar verilmiştir.

5 Kasım 2009 tarihli 33'üncü Komisyon toplantısında, Fransa'da gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda hazırlanan rapor ile çocuk cezaevlerinde inceleme yapılması konuları görüşülmüştür. Toplantıda şu kararlar alınmıştır:

1. Fransa ziyareti sonucu Alt Komisyon tarafından hazırlanan "Fransa Raporu" kabul edilmiştir. **(Bkz. Ek-3)**

2. Çocuk ve Gençlerin Kaldığı Ceza İnfaz Kurumlarında incelemelerde bulunmak üzere, Çorum Mv. Murat YILDIRIM, İstanbul Mv. Mustafa ATAŞ, Denizli Mv. Mithat EKİCİ, Sivas Mv. Malik Ecder ÖZDEMİR, Denizli Mv. Ali Rıza ERTEMÜR, İzmir Mv. Şenol BAL Diyarbakır Mv. Akın BİRDAL'dan oluşan bir Alt Komisyon kurulmasına karar verilmiştir.

3 Aralık 2009 tarihli 34'üncü Komisyon toplantısında, Belçika'ya yapılan çalışmalar sonucunda hazırlanan rapor ile bazı ziyaret ve toplantı konuları görüşülmüştür. Toplantıda şu kararlar alınmıştır:

1. Belçika ziyareti sonucu Alt Komisyon tarafından hazırlanan "Belçika Raporu" kabul edilmiştir. **(Bkz. Ek-4)**

2. Komisyon Başkanı olarak Prof. Dr. M. Zafer ÜSKÜL'ün, 10 Aralık Dünya İnsan Hakları Günü nedeniyle, gazete ve televizyonların genel yayın yönetmenleriyle İstanbul Ihlamur Kasrı'nda kahvaltılı toplantı yapmasına ve toplantıya Komisyon görevlilerinin de iştirak etmesine karar verilmiştir.

3. 13-15 Aralık 2009 tarihleri arasında Akdeniz Ombudsmanlar Birliği'nin Atina'da düzenlediği "Kamu Hizmetlerinde Şeffaflık: Ombudsmanın Rolü" konulu toplantıya davet edilen Komisyon Başkanı Prof. Dr. M. Zafer ÜSKÜL'ün katılması uygun görülmüştür.

14 Ocak 2010 tarihli 35'inci Komisyon toplantısında, çocuk yetiştirme yurtları, çocuk yuvaları ve çocuk ve gençlik merkezlerinde yaşayan çocukların sorunları, askeri cezaevlerinde inceleme yapılması ve Sıhhiye Meydanı'nda

polisin göstericilere yönelik kullandığı zor kullanma yetkisi konuları görüşülmüştür. Toplantıda şu kararlar alınmıştır:

1. Çocuk Yetiştirme Yurtlarında, Çocuk Yuvalarında ve Çocuk ve Gençlik Merkezlerinde incelemelerde bulunmak üzere, İstanbul Mv. Mustafa ATAŞ, Kırklareli Mv. A. Gökhan SARIÇAM, Denizli Mv. Mithat EKİCİ, Denizli Mv. Ali Rıza ERTEMÜR, İzmir Mv. Şenol BAL ve İstanbul Mv. A. Jale AĞIRBAŞ'tan oluşan bir Alt Komisyon kurulmasına karar verilmiştir.

2. Askeri Ceza İnfaz Kurumlarında incelemelerde bulunmak üzere, Mersin Mv. ve Komisyon Başkanı Prof. Dr. M. Zafer ÜSKÜL, Çorum Mv. Murat YILDIRIM, Konya Mv. Kerim ÖZKUL, Yozgat Mv. Mehmet EKİCİ ve Sivas Mv. Malik Ecder ÖZDEMİR'den oluşan bir Alt Komisyon kurulmasına karar verilmiştir.

3. Ankara polisinin, Sıhhiye Meydanı'nda toplanan göstericilere ve onlara destek vermek için gelen milletvekillerine yönelik olarak göstericilerin dağıtılması sırasında kullanmış olduğu zor kullanma yetkisinin aşılıp aşılmadığının ve diğer hak ihlallerine neden olunup olunmadığının incelenmesi için, Kırklareli Mv. A. Gökhan SARIÇAM, Samsun Mv. Cemal Yılmaz DEMİR, İzmir Mv. Erdal KALKAN, İzmir Mv. Ahmet ERSİN ve Yozgat Mv. Mehmet EKİCİ'den oluşan bir Alt Komisyon kurulmasına karar verilmiştir.

11 Mart 2010 tarihli 36'ncı Komisyon toplantısında, Yatılı İlköğretim Bölge Okullarının da ilgili Alt Komisyon'un inceleme kapsamına alınması ve Alt Komisyonların hazırladıkları raporlar görüşülmüştür. Toplantıda şu kararlar alınmıştır:

1. Çocuk Yetiştirme Yurtlarında, Çocuk Yuvalarında ve Çocuk ve Gençlik Merkezlerinde İncelemelerde Bulunmak Üzere Kurulan Alt Komisyon'un Yatılı İlköğretim Bölge Okulları'nı da incelemeleri kapsamına almasına ve Alt Komisyon çalışmalarının 23'üncü dönem bitimine kadar sonuçlandırılmasına karar verilmiştir.

2. Çocuk ve Gençlerin Kaldığı Ceza İnfaz Kurumlarında İncelemelerde Bulunmak Üzere Kurulan Alt Komisyon'un, yaptığı incelemeler sonucunda hazırladığı "Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Eğitimevleri İnceleme Raporu" kabul edilmiştir. **(Bkz. Ek-5)**

3. Askeri Ceza İnfaz Kurumlarında İncelemelerde Bulunmak Üzere Kurulan Alt Komisyon'un, yaptığı incelemeler sonucunda hazırladığı "Kara Kuvvetleri Komutanlığı Mamak Birinci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevi İnceleme Raporu" kabul edilmiştir. **(Bkz. Ek-6)**

4. Medyada Yer Alan Bazı Haberlerin Masumiyet Karinesini İhlal Ettiği İddialarının Araştırılması Amacıyla Kurulan Alt Komisyon tarafından hazırlanan Rapor[i] kabul edilmiştir.

27 Mayıs 2010 tarihli 37'nci Komisyon toplantısında, Alt Komisyonlar tarafından hazırlanan raporlar ile alt komisyon çalışması dışında yapılan incelemeler ve raporlar görüşülmüştür. Toplantıda şu kararlar alınmıştır:

1. Çocuk Yetiştirme Yurtlarında, Çocuk Yuvalarında ve Çocuk ve Gençlik Merkezlerinde İncelemelerde Bulunmak Üzere Kurulan Alt Komisyon'un Tekirdağ ilinde yaptığı inceleme sonucunda hazırladığı "Tekirdağ İnceleme Raporu" kabul edilmiştir. **(Bkz. Ek-7)**
2. Yukarıda adı geçen Alt Komisyon'un Çanakkale ilinde yaptığı inceleme sonucunda hazırladığı "Çanakkale İnceleme Raporu" kabul edilmiştir. **(Bkz. Ek-8)**
3. Siirt ilinde ilköğretim öğrencilerine cinsel istismarda bulunulmasıyla ilgili incelemelerde bulunmak üzere konunun önemi ve aciliyeti nedeniyle 30 Nisan–1 Mayıs 2010 tarihlerinde Siirt iline giden Komisyon Başkanı Prof. Dr. M. Zafer ÜSKÜL'ün Komisyon görevlileriyle birlikte yapmış olduğu ziyaretin uygun olduğu onaylanmıştır.
4. Siirt ilinde ilköğretim öğrencilerine cinsel istismarda bulunulmasıyla ilgili yapılan incelemeler sonucunda hazırladığı "Siirt İnceleme Raporu" kabul edilmiştir. **(Bkz. Ek-9)**
5. Van ili İran sınırında sivil şahısların ateşli silahla öldürülmesi olaylarıyla ilgili olarak yapılan incelemeler sonucunda hazırladığı "Van İnceleme Raporu" kabul edilmiştir. **(Bkz. Ek-10)**
6. Askeri Ceza İnfaz Kurumlarında İncelemelerde Bulunmak Üzere Kurulan Alt Komisyon'un, Eskişehir İkinci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevi'nde yaptığı incelemeler sonucunda hazırladığı "Birinci Hava Kuvvetleri Komutanlığı Eskişehir İkinci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevi İnceleme Raporu", Komisyon üyesi Konya Mv. Kerim ÖZKUL'un değişiklik önergesiyle birlikte kabul edilmiştir. **(Bkz. Ek-11)**

2 Haziran 2010 tarihli 38'inci Komisyon toplantısında, Gazze'ye yardım malzemesi taşıyan gemi konvoyuna yapılan saldırı görüşülmüştür. Toplantıda şu kararlar alınmıştır:

1. İsrail Hükümeti'nin, Gazze'ye insani yardım götürmek üzere yola çıkan gemilere yaptığı saldırıların ve bu suretle gerçekleştirilen insan hakları

[i] Rapor ayrı olarak basılmıştır. Ayrıca rapora http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/belge/03_03_2010_medya_raporu.pdf adresinden ulaşılabilir.

ihlallerinin kınanmasına ve insan haklarıyla ilgili çeşitli uluslararası kuruluşlara ve yabancı devlet parlamentolarının muadil komisyonlarına bir kınama mektubu gönderilmesine karar verilmiştir. **(Mektup için bkz. Ek-17)**

2. İsrail Hükümeti'nin, Gazze'ye insani yardım götürmek üzere yola çıkan gemilere yaptığı saldırıların ve bu suretle gerçekleştirilen insan hakları ihlallerinin incelenmesi amacıyla, Mersin Mv. ve Komisyon Başkanı M. Zafer ÜSKÜL, Kırklareli Mv. A. Gökhan SARIÇAM, Samsun Mv. Cemal Yılmaz DEMİR, İzmir Mv. Ahmet ERSİN ve Yozgat Mv. Mehmet EKİCİ'den oluşan bir Alt Komisyon kurulmasına ve İsrail Devleti'nde incelemeler yapılmasına, Alt Komisyon'a Komisyon görevlilerinin de eşlik etmesine karar verilmiştir.

17 Haziran 2010 tarihli 39'uncu Komisyon toplantısında, İsviçre'de Türklerin karşılaştıkları sorunların yerinde incelenmesi konusu ile Alt Komisyonlar tarafından hazırlanan raporlar görüşülmüştür. Toplantıda şu kararlar alınmıştır:

1. Ülkemizde ve dünyada meydana gelebilecek, Komisyon'un görev alanına giren gelişmelere ivedilikle müdahale edilebilmesini sağlamak amacıyla, Komisyon'un TBMM'nin tatilde olduğu dönemde çalışmasına,
2. İsviçre'de yaşayan Türklerin sorunlarıyla ilgili olarak görüşmelerde ve resmi temaslarda bulunmak üzere, Mersin Mv. ve Komisyon Başkanı Prof. Dr. M. Zafer ÜSKÜL, Kahramanmaraş Mv. Fatih ARIKAN, Samsun Mv. Cemal Yılmaz DEMİR Sivas Mv. Malik Ecder ÖZDEMİR ve Kars Mv. Gürcan DAĞDAŞ'tan oluşan bir Alt Komisyon kurulmasına,
3. Askeri Ceza İnfaz Kurumlarında İncelemelerde Bulunmak Üzere Kurulan Alt Komisyon'un hazırladığı, "Üçüncü Kolordu Komutanlığı Özel Tip Askeri Ceza ve Tutukevi (HASDAL) İnceleme Raporu"nun kabulüne, **(Bkz. Ek-12)**
4. Kaçak göçmenlerin sorunlarının incelenmesiyle ilgili olarak Alt Komisyon'ca hazırlanan "Türkiye'de Bulunan Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasa Dışı Göçmenler İnceleme Raporu"nun kabulüne,[ii]
5. Komisyonumuza, Ankara Şehirlerarası Otobüs Terminali'nde barınan muhtaç kişilere ilişkin çeşitli başvurular yapılması üzerine, 14 Nisan 2010 tarihinde, söz konusu kişiler hakkında inceleme yapılarak, şikâyetlerin yerinde tespit edilmesi sonucunda hazırlanan "Ankara

[ii] Rapor ayrı olarak basılmıştır. Ayrıca rapora http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/belge/gocmen_raporu.pdf adresinden de ulaşılabilir.

Şehirlerarası Terminal İşletmesinde (AŞTİ) Barınan Evsizler Hakkında İnceleme Raporu"nun kabulüne karar verilmiştir. **(Bkz. Ek-13)**

1 Temmuz 2010 tarihli 40'ıncı Komisyon toplantısında, Alt Komisyonlar tarafından hazırlanan raporlar ile yapılan diğer incelemeler görüşülmüştür. Görüşmeler sonucunda:

1. Mersin İli Çocuk Yuvaları, Yetiştirme Yurtları, Çocuk ve Gençlik Merkezleri ve Yatılı İlköğretim Bölge Okulları İnceleme Raporu'nun kabulüne, **(Bkz. Ek-14)**
2. Ankara polisinin, Sıhhiye Meydanı'nda toplanan göstericilere ve onlara destek vermek üzere meydanda bulunan milletvekillerine yönelik olarak göstericilerin dağıtılması esnasında kullanmış olduğu zor kullanma yetkisinin aşılıp-aşılmadığı ve diğer hak ihlallerine neden olunup-olunmadığını incelemek üzere kurulan Alt Komisyon'un hazırladığı Rapor'un kabulüne, **(Bkz. Ek-15)**
3. Van ili Özalp ilçesindeki 2. Hudut Tabur Komutanlığı'na ait atış poligonunun dışındaki patlama sonucunda birkaç çocuğun yaralanmasına ve bir çocuğun da hayatını kaybetmesi neden olan olayla ilgili yapılan incelemeler sonucunda hazırlanan Van Özalp İnceleme Raporu'nun kabulüne karar verilmiştir. **(Bkz. Ek-16)**

2. ALT KOMİSYON ÇALIŞMALARI

Komisyon, 3686 sayılı İHİK Kanunu'nun 5'inci maddesinde kendisine verilen Ankara dışında çalışma yetkisi uyarınca, 23'üncü dönem 4'üncü yasama yılında yerinde incelemek yapmak üzere 6 adet alt komisyon kurmuştur. Aşağıda kuruluşları ve faaliyetleri özetlenen alt komisyonlar kuruldukları olay veya konu ile sınırlı olmak üzere çalışmada bulunmuşlardır.

Bunun yanında 4'üncü yasama yılından önce kurulan bazı Alt Komisyonlar da çalışmalarını 4'üncü yasama yılında sürdürmüşlerdir.

- **4'üncü Yasama Yılından Önce Kurulup Çalışmalarını Sürdüren Alt Komisyonlar**

- İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun 16 Ekim 2008 tarihli 18'inci toplantısında, "Kaçak Göçmenlerin Sorunlarının İncelenmesi" amacıyla Yozgat Mv. Mehmet EKİCİ, İstanbul Mv. Çetin SOYSAL, Kırklareli Mv. Gökhan SARIÇAM, Samsun Mv. Cemal Yılmaz DEMİR ve Bursa Mv. Mehmet OCAKDEN'den oluşan bir Alt Komisyon kurulmuştu. Başkanlığını Samsun Mv. Cemal Yılmaz DEMİR yürüttüğü Alt Komisyon'a, 4'üncü yasama yılında Komisyon üyeliği sona eren Bursa Mv. Mehmet OCAKDEN yerine Diyarbakır Mv. Akın BİRDAL seçilmiştir.

Alt Komisyon, 3'üncü yasama yılı boyunca sekiz adet toplantı yapmış; bu toplantılarda Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Dışişleri Bakanlığı yetkililerinden; Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, Uluslararası Af Örgütü, Uluslararası Göç Örgütü ve İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı temsilcileri ile Koç Üniversitesi ve Bahçeşehir Üniversitesi öğretim üyelerinden bilgi ve görüş alarak çalışmalarını sürdürmüştü. Ayrıca Alt Komisyon'un talebi doğrultusunda, Alt Komisyon'un Edirne (Tunca), Kırklareli, İstanbul (Kumkapı), Aydın, İzmir, Van ve Hatay illerinde yerinde incelemelerde bulunmasına Komisyon tarafından karar verilmişti. Karar gereğince Alt Komisyon, 3'üncü yasama yılında Kırklareli (Gaziosmanpaşa), Edirne (Tunca), İstanbul (Kumkapı) Göçmen Barındırma Merkezileri'nde incelemelerde bulunmuştu.

4'üncü yasama yılında ise Yozgat Göçmen Barındırma Merkezinde incelemelerde bulunulmuştur. Genel Kurul gündeminin yoğunluğu nedeniyle diğer merkezlerde inceleme gerçekleştirilememiştir. Alt Komisyon son toplantısını 1 Haziran 2010 tarihinde gerçekleştirerek Raporunu tamamlamıştır. Alt Komisyon tarafından Komisyon'a sunulan "Türkiye'de Bulunan Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasa Dışı Göçmenlerin Sorunlarını İnceleme Raporu" 17 Haziran 2010 tarihli 37'nci Komisyon toplantısında kabul edilmiş, böylece Alt Komisyon'un çalışması sona ermiştir.

- Bir önceki yasama yılında kurulup 4'üncü yasama yılında çalışmalarını devam ettirmiş olan bir diğer Alt Komisyon, medyada yer alan bazı haberlerin, masumiyet karinesini ihlal ettiği iddialarının araştırılması amacıyla, Komisyon'un 5 Şubat 2009 tarihli 22'nci toplantısında alınan kararla kurulan ve İstanbul Mv. Halide İNCEKARA, Kırklareli Mv. Ahmet Gökhan SARIÇAM, Sivas Mv. Malik Ecder ÖZDEMİR, İzmir Mv. Şenol BAL ile İstanbul Mv. Ayşe Jale AĞIRBAŞ'tan oluşan Alt Komisyon'dur. Alt Komisyon'un Başkanlığını Kırklareli Mv. Ahmet Gökhan SARIÇAM yapmıştır. Alt Komisyon bir önceki yasama yılıyla birlikte beş adet toplantı yapmış; bu toplantılarda, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekanı Naci BOSTANCI, gazeteci-yazar Prof. Dr. Haluk ŞAHİN, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Hasan TUNÇ ve Basın Konseyi Başkanı ve Hürriyet Gazetesi Başyazarı Oktay EKŞİ'den konuya ilişkin bilgi ve görüş alınmıştı.

4'üncü yasama yılında İstanbul Mv. Halide İNCEKARA'nın Komisyon üyeliğinden ayrılması nedeniyle boşalan üyeliğe, İstanbul Mv. Edibe SÖZEN seçilmiştir.

Alt Komisyon 4'üncü yasama yılında, 4 Kasım 2009, 5 Kasım 2009, 11 Kasım 2009, 2 Aralık 2009, 16 Aralık 2009, 22 Aralık 2009, 23 Aralık 2009, 23 Şubat 2010 ve 3 Mart 2010 tarihlerinde olmak üzere toplam dokuz toplantı gerçekleştirmiştir. Bu toplantılarda konuya ilişkin olarak RTÜK Başkanı Prof. Dr. Davut DURSUN, Selçuk Üniversitesi İkt. ve İdr. Bil. Fak. Kamu Yönetimi

Bl. Öğretim Görevlisi Prof. Dr. Orhan GÖKÇE, Radyo Televizyon Yayıncıları Meslek Birliği Yönt. Kur. Bşk. Yusuf GÜRSOY ve Bşk. Yrd Dursun GÜLERYÜZ, Televizyon Yayıncıları Dern. Başkanı Dr. Hidayet KARACA, Cumhuriyet Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni İbrahim YILDIZ, NTV Genel Yayın Yönetmeni Ömer ÖZGÜNER, Show TV Genel Yayın Yönetmeni Murat DEMİREL, Adalet Bak. Avrupa Birl. Gn. Md. Tetkik Hâkimi Sinan YILMAZ, Adalet Bak. Strateji Geliştirme Bşk. Tetkik Hâkimi Mehmet ÇALIŞIR, CNN/Türk ve Kanal D Genel Yayın Yönetmeni Mehmet Ali BİRAND ve Zaman Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Ekrem DUMANLI'dan bilgi ve görüş alınmıştır. Ayrıca Alt Komisyon konunun mağduru bir kişiyi ve avukatını dinlemiştir. Bu çalışmaların ardından Alt Komisyon tarafından hazırlanarak Komisyona sunulan rapor 11 Mart 2010 tarihli 36'ncı Komisyon toplantısında kabul edilmiştir.

- 4'üncü yasama yılında çalışmalarını sürdüren diğer alt komisyonlar yurt dışında yaşayan Türklerin sorunlarını incelemek üzere ayrı ayrı kurulan Fransa ile Belçika Alt Komisyonlarıdır. Bu alt komisyonlar ziyaretlerini 3'üncü yasama yılında gerçekleştirmişlerdir. Fransa'daki Türklerin sorunlarını inceleyen Alt Komisyon 30 Ağustos-5 Eylül 2009 tarihlerinde incelemelerini tamamlamış; çalışmalarını, raporunun 5 Kasım'da Komisyonca kabul edilmesiyle sona erdirmiştir. Belçika'daki Türklerin sorunlarını inceleyen Alt Komisyon ise 21-25 Eylül 2009 tarihlerinde incelemelerini tamamlamış; çalışmalarını, raporunun 3 Aralık'ta Komisyonca kabul edilmesiyle sona erdirmiştir.

Bu iki ülkede yaşayan Türklerin sorunları, temel olarak ayrımcılık yasağı ve ailenin korunması hakkının ihlali iddiaları çerçevesinde inceleme konusu yapılmıştır. Bu inceleme 3686 sayılı İHİK Kanununun 4. maddesinin (f) bendindeki "Gerektiğinde dış ülkelerdeki insan hakları ihlallerini incelemek ve bu ihlalleri o ülke parlamenterlerinin dikkatlerine doğrudan veya mevcut parlamenter forumlar aracılığıyla sunmak" görevi uyarınca gerçekleştirilmiştir. Komisyonu bu incelemeye sevk eden, Avrupa'nın farklı ülkelerinde yaşayan Türk vatandaşlarının veya uyrukluların, Türkiye ve belli bazı ülkeler için uygulanan mevcut göç yasaları nedeniyle ikamet ettikleri ülkelere Türkiye'de yaşayan ailelerini getirememeleri olmuştur. Ziyaretlerde ana gündem maddesi bu olmakla birlikte, ayrımcılık, eğitim sorunu, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı iddiaları, ceza infaz kurumları ile göçmen barınaklarının koşulları, Türk toplumunun ekonomik, sosyal ve siyasal hayata katılım sorunları da incelenmiştir.

- **4'üncü Yasama Yılında Kurulan Alt Komisyonlar**

1. 5 Kasım 2009 tarihli 33'üncü Komisyon toplantısında *çocuk ve gençlerin kaldığı ceza infaz kurumlarında incelemelerde bulunmak* üzere Çorum Mv. Murat YILDIRIM, İstanbul Mv. Mustafa ATAŞ, Denizli Mv. Mithat EKİCİ,

Sivas Mv. Malik Ecder ÖZDEMİR, Denizli Mv. Ali Rıza ERTEMÜR, İzmir Mv. Şenol BAL ve Diyarbakır Mv. Akın BİRDAL'dan oluşan bir Alt Komisyon kurulmuştur. Alt Komisyon ilk toplantısını 24 Kasım 2009 tarihinde yaparak Başkan olarak İstanbul Mv. Mustafa ATAŞ'ı seçmiştir. Alt Komisyon mezkur toplantı ve 23 Aralık 2009 tarihli ikinci toplantısında belirlediği çalışma programı çerçevesinde incelemelerini gerçekleştirmiştir. Diyarbakır Milletvekili Akın Birdal Komisyon üyeliğinin düşmesi nedeniyle Alt Komisyon çalışmalarına katılamamıştır.

Alt Komisyon, 8-9 Aralık 2009 tarihlerinde Elazığ Çocuk Eğitimevi ve E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda, 6 Ocak 2010 tarihinde Ankara / Sincan Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu ve Ankara / Keçiören Çocuk Eğitimevinde, 14-15 Ocak 2010 tarihlerinde Adana / Pozantı M Tipi (Çocuk) Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda, 21-22 Ocak 2010 tarihlerinde İstanbul / Maltepe Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda, 28-29 Ocak 2010 tarihlerinde Kayseri Çocuk Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda, 4-5 Şubat 2010 tarihlerinde İzmir / Buca Çocuk Eğitimevi ve Bergama M Tipi (Çocuk) Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda incelemelerde bulunmuştur.

Alt Komisyon yaptığı incelemeler sonucunda hazırladığı "Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Eğitimevleri İnceleme Raporu"nu Komisyona sunmuş ve Komisyon tarafından 11 Mart 2010 tarihli 36'ncı toplantıda kabul edilmiştir.

2. 14 Ocak 2010 tarihli 35'inci Komisyon toplantısında, *çocuk yetiştirme yurtlarında, çocuk yuvalarında ve çocuk ve gençlik merkezlerinde incelemelerde bulunmak* üzere, İstanbul Mv. Mustafa ATAŞ, Kırklareli Mv. A. Gökhan SARIÇAM, Denizli Mv. Mithat EKİCİ, Denizli Mv. Ali Rıza ERTEMÜR, İzmir Mv. Şenol BAL ve İstanbul Mv. A. Jale AĞIRBAŞ'tan oluşan bir Alt Komisyon kurulmasına karar verilmiştir. Alt Komisyon, 26 Ocak 2010 tarihli ilk toplantısında İstanbul Milletvekili Mustafa ATAŞ'ı Başkan olarak seçmiştir. 11 Şubat 2010 tarihinde çalışma programının belirlenmesi amacıyla ikinci defa toplanan Komisyon, sırasıyla Tekirdağ, Çanakkale ve Mersin illerinde incelemede bulunma kararı almıştır. 24 Şubat 2010 tarihinde üçüncü kez toplanan Alt Komisyon, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Genel Müdürü Dr. İsmail BARIŞ'tan SHÇEK kuruluşları hakkında bilgi almıştır.

Alt Komisyon çalışmaları kapsamında ilk ziyaretini 11 Mart 2010 tarihinde Tekirdağ iline gerçekleştirerek il merkezinde bulunan Erkek Yetiştirme Yurdu ile Zübeyde Hanım Çok Amaçlı Sosyal Hizmet Kuruluşu'nda (Çocuk Yuvası bölümü) inceleme yapmıştır.

Alt Komisyon ikinci incelemesini, 12 Mart 2010 tarihinde Çanakkale ilinde gerçekleştirmiş, bu kapsamda il merkezinde bulunan Mustafa Demircioğlu Kız Yetiştirme Yurdu ile Hüseyin Özcan Çocuk Yuvası'nda incelemelerde

bulunmuştur. Her iki inceleme sonucunda hazırlanan "Tekirdağ İli Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtları İnceleme Raporu" ile "Çanakkale İli Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtları İnceleme Raporu" Komisyon tarafından 27 Mayıs 2010 tarihli 37'nci Komisyon toplantısında kabul edilmiştir.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 11 Mart 2010 tarihli 36. toplantısında, Alt Komisyon'un çalışma alanını Milli Eğitim Bakanlığı Yatılı İlköğretim Bölge Okullarını da kapsayacak şekilde genişletmiştir. Bu kapsamda Alt Komisyon, Mersin il merkezinde bulunan SHÇEK'e bağlı kuruluşlar ile Tarsus ilçesinde Mustafa İstemihan Talay Yatılı İlköğretim Bölge Okulu'nda incelemede bulunmuştur. Hazırlanan "Mersin İli Çocuk Yuvaları, Yetiştirme Yurtları, Çocuk ve Gençlik Merkezleri ve Yatılı İlköğretim Bölge Okulları İnceleme Raporu" Komisyon tarafından 1 Temmuz 2010 tarihinde kabul edilmiştir.

3. 14 Ocak 2010 tarihli 35'inci Komisyon toplantısında *Askeri Ceza İnfaz Kurumlarında incelemelerde bulunmak* üzere, Mersin Mv. ve Komisyon Başkanı M. Zafer ÜSKÜL, Çorum Mv. Murat YILDIRIM, Konya Mv. Kerim ÖZKUL, Yozgat Mv. Mehmet EKİCİ ve Sivas Mv. Malik Ecder ÖZDEMİR'den oluşan bir Alt Komisyon kurulmasına karar verilmiştir.

Alt Komisyon, 26 Ocak 2010 tarihinde ilk toplantısını yaparak Mersin Milletvekili Prof. Dr. M. Zafer ÜSKÜL'ün Alt Komisyon Başkanı olmasına karar vermiş ve çalışmalarına başlamıştır. 24 Şubat 2010 tarihinde Kara Kuvvetleri Komutanlığı Mamak Birinci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevi'nde, 26 Şubat 2010 tarihinde ise Hava Kuvvetleri Komutanlığı Eskişehir İkinci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevi'nde incelemelerde bulunmuştur. Alt Komisyon üçüncü olarak 17 Mart 2010 tarihinde İstanbul 3. Kolordu Kom. Özel Tip Askeri Ceza ve Tutukevinde incelemelerde bulunmuştur. Alt Komisyon, incelemeler sonucunda hazırladığı raporlarını görüştüğü 4 Mart 2010, 5 Mayıs 2010 ve 1 Haziran 2010 tarihli üç toplantı daha gerçekleştirmiştir. Alt Komisyon tarafından hazırlanan "Kara Kuvvetleri Komutanlığı Mamak Birinci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevi İnceleme Raporu" 11 Mart 2010, "Birinci Hava Kuvvetleri Komutanlığı Eskişehir İkinci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevi İnceleme Raporu" 27 Mayıs 2010 ve "İstanbul 3. Kolordu Kom. Özel Tip Askeri Ceza ve Tutukevi İnceleme Raporu" ise 17 Haziran 2010 tarihlerinde İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu tarafından kabul edilmiştir.

4. 14 Ocak 2010 tarihli 35'inci Komisyon toplantısında *Ankara polisinin, Sıhhiye meydanında toplanan göstericilere ve onlara destek vermek için Sıhhiye meydanına gelen milletvekillerine yönelik olarak göstericilerin dağıtılması sırasında kullanmış olduğu zor kullanma yetkisinin aşılıp aşılmadığının ve diğer hak ihlallerine neden olunup olunmadığının incelenmesi* amacıyla, Kırklareli Mv. A. Gökhan SARIÇAM, Samsun Mv. Cemal Yılmaz DEMİR, İzmir Mv.

Erdal KALKAN, İzmir Mv. Ahmet ERSİN ve Yozgat Mv. Mehmet EKİCİ'den oluşan bir Alt Komisyon kurulmasına karar verilmiştir.

Alt Komisyon 26 Ocak 2010 tarihli birinci toplantısında İzmir Mv. Erdal KALKAN'ı Alt Komisyon Başkanı olarak seçmiştir. 2 Şubat 2010 tarihli ikinci toplantıda, inceleme konusu olayda polislerin müdahalesine maruz kalan CHP İst. Mv Çetin SOYSAL, CHP Edirne Mv. Bilgin PAÇARIZ, CHP Balıkesir Mv. Ergün AYDOĞAN, MHP Aydın Mv. Recep TANER ve MHP Tokat Mv. Reşat DOĞRU dinlenmiştir. 4 Şubat 2010 tarihli üçüncü toplantıda konuya ilişkin olarak Ankara Valisi Kemal ÖNAL ve Ankara İl Emniyet Müdürü Orhan ÖZDEMİR'den bilgi alınmıştır. Alt Komisyon 11 Şubat 2010 tarihinde yaptığı bir diğer toplantıda, TEKGIDA-İŞ Genel Bşk. ve TÜRK-İŞ Genel Sekreteri Mustafa TÜRKEL ile Ankara İl Emniyet Müdür Yrd. Kenan KABAK'ı dinlemiştir. Alt Komisyon çalışmalarının ardından raporunu Komisyona sunmuş; Rapor Komisyon tarafından 1 Temmuz 2010 tarihinde kabul edilmiştir.

5. 2 Haziran 2010 tarihli 38'inci Komisyon toplantısında *İsrail Hükümeti'nin, Gazze'ye insani yardım götürmek üzere yola çıkan gemilere yaptığı saldırıların ve bu suretle gerçekleştirilen insan hakları ihlallerinin incelenmesi* amacıyla, Mersin Mv. ve Komisyon Başkanı M. Zafer ÜSKÜL, Kırklareli Mv. A. Gökhan SARIÇAM, Samsun Mv. Cemal Yılmaz DEMİR, İzmir Mv. Ahmet ERSİN ve Yozgat Mv. Mehmet EKİCİ'den oluşan bir Alt Komisyon kurulmasına ve İsrail Devleti'nde incelemeler yapılmasına, Alt Komisyona Komisyon görevlilerinin de eşlik etmesine karar verilmiştir. Ancak bölgenin güvenliğinin yetersiz oluşu dikkate alınarak Alt Komisyon çalışması ertelenmiştir.

6. 17 Haziran 2010 tarihli 39'uncu Komisyon toplantısında, İsviçre'de yaşayan Türk'lerin sorunlarıyla ilgili olarak görüşmelerde ve resmi temaslarda bulunmak üzere, Mersin Mv. ve Komisyon Başkanı Prof. Dr. M. Zafer ÜSKÜL, Kahramanmaraş Mv. Fatih ARIKAN, Samsun Mv. Cemal Yılmaz DEMİR Sivas Mv. Malik Ecder ÖZDEMİR ve Kars Mv. Gürcan DAĞDAŞ'tan oluşan bir Alt Komisyon kurulmuştur. Alt Komisyon incelemesinin gündemin yoğunluğu nedeniyle Kasım ayı içerisinde gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.

3. DİĞER ÇALIŞMALAR

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, görev ve yetki alanına ilişkin olarak yurt içinde ve yurt dışında çeşitli temaslarda bulunmaktadır. Gerek Komisyonu temsilen Komisyon Başkanı Prof. Dr. M. Zafer ÜSKÜL, gerekse diğer Komisyon üyeleri 4'üncü yasama yılında yurt içinde ve yurt dışında gerçekleştirilen programlara katılmıştır.

İlk olarak, Komisyon Başkanı Prof. Dr. M. Zafer ÜSKÜL Britanya Konsolosluğu, Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu ve TESEV'in ortak düzenlediği 16-17 Ekim 2009 tarihleri arasında gerçekleştirilen 6. AB-Türkiye

İlişkileri hakkında Boğaziçi Konferansında "Aidiyet, Çok Kültürlü Kimlik ve Avrupa Projesi" konulu toplantıda konuşmacı olarak yer almıştır.

Türkiye Barolar Birliği'nin 40. yıl etkinliği kapsamında 23-24 Ekim 2009 tarihinde Denizli'de, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İrlanda Hakimi, Macar Hakimi, İspanyol Hakimi ve Türk Baş Hukukçu Yardımcısının da sunum yapacağı "Pamukkale Uluslararası İnsan Hakları Sempozyumu"na, Komisyon üyeleri AK Parti Denizli Mv. Mithat EKİCİ ve CHP Denizli Mv. Ali Rıza ERTEMÜR katılmıştır.

Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi'nin müşterek düzenlediği Avrupa Demokrasi ve İnsan Hakları Aracı çerçevesinde 9-10 Ekim 2009 tarihleri arasında gerçekleştirilen 2. Türkiye-Avrupa Demokrasi Forumu'nda, 'Demokrasi, AB Reform Sürecinde İnsan Hakları ve Diyalog: Kim, Kimle, Nereye?' başlıklı panele Komisyon Başkanı Prof. Dr. M. Zafer ÜSKÜL konuşmacı olarak katılmıştır.

Komisyon, gündemdeki insan hakları konuları hakkında görüş alışverişinde bulunmak üzere 9 Aralık 2009 tarihinde Çankaya Köşkünde Sayın Cumhurbaşkanı Abdullah GÜL ile görüşmüştür. Görüşmeye Komisyon Başkanı Prof. Dr. M. Zafer ÜSKÜL, Yozgat Mv. Mehmet EKİCİ, Diyarbakır Milletvekili Abdurrahman KURT, İstanbul Mv. Ayşe Jale AĞIRBAŞ, Afyonkarahisar Mv. Ahmet KOCA, Bingöl Mv. Kazım ATAOĞLU, Bursa Mv. Mehmet Emin TUTAN, İstanbul Mv. Edibe SÖZEN, İzmir Mv. Erdal KALKAN, Konya Mv. Kerim ÖZKUL, Diyarbakır Mv. Akın BİRDAL, Samsun Mv. Cemal Yılmaz DEMİR ve Kars Mv. Gürcan DAĞDAŞ katılmıştır.

Komisyon Başkanı Prof. Dr. M. Zafer ÜSKÜL, 14-16 Aralık 2009 tarihinde Atina'da Akdeniz Ombudsmanlar Birliği tarafından gerçekleştirilen toplantıya katılmıştır.

14 Mayıs 2010 tarihinde Komisyon Başkanı Prof. Dr. M. Zafer ÜSKÜL, Filistin Platformunca İstanbul Ticaret Üniversitesi'nde gerçekleştirilen Goldstone Raporu'nun tanıtımı toplantısına katılmıştır.

17 Aralık 2009 ve 27-30 Ocak 2010 tarihleri arasında, kamuoyunda "Alevi Açılımı" olarak bilinen Alevilerin belli başlı taleplerinin değerlendirilmesi amacını güden çalıştaylar gerçekleştirilmiştir. Komisyon Başkanı Prof. Dr. M. Zafer ÜSKÜL de söz konusu çalıştaylara katılarak görüş beyan etmiştir.

Avrupa Birliği ile müzakerelerde ele alınan hak ve özgürlük konuları hakkında görüş alışverişinde bulunmak üzere Komisyonumuz, 10 Mart 2010 tarihinde Devlet Bakanı ve Başmüzakereci Egemen Bağış ve Avrupa Birliği Genel Sekreterliği yetkilileriyle bir araya gelmiştir.

Yine gündemdeki insan hakları konuları hakkında görüş alışverişinde bulunmak üzere 19 Mart 2010 tarihinde insan hakları odaklı sivil toplum kuruluşlarıyla kahvaltılı toplantı gerçekleştirilmiştir.

Komisyon Başkanı Prof. Dr. M. Zafer ÜSKÜL, 2003 Eylül ayında ihdas edilen, Avrupa Birliği'ne katılım noktasındaki gelişmelerin ele alındığı, eksiklerin gözden geçirildiği, ileriye dönük takvimin ve yapılacakların değerlendirildiği Reform İzleme Grubu 19. (28 Şubat 2010), 20. (9 Nisan 2010) ve 22. (17 Eylül 2010) toplantılarına katılmıştır.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun çalışmalarını genel olarak, yerinde incelemeler ve kendisine yapılan başvuruların incelenmesi şeklinde yerine getirdiğine yukarıda değinilmişti. Ancak kimi zaman olayın aciliyeti veya önemi nedeniyle, gerek Komisyon Başkanı gerekse de Komisyon uzmanları olayın tarafları ve olaya ilişkin ilgili merci ve makamlarla bizzat görüşüp rapor hazırlayarak veya telefon yoluyla görüşme yaparak anında müdahalede bulunmaktadır.

Bu bağlamda, 31 Mart 2010 tarihinde İran hududunda kaçakçılık yapan bir gruba askerlerin müdahale etmesi sonucunda bir kişinin olay yerinde vefat etmesi üzerine hem somut olayla ilgili bilgi almak hem de sınır ihlallerini yerinde araştırmak üzere; Mülkiye Başmüfettişi Mehmet FİRİK, Adalet Müfettişi Mecit GÜRSOY ve Komisyon Uzman Yardımcısı Abdussamed SIĞIRTMAÇ 12 Nisan 2010 tarihinde Van'a giderek incelemede bulunmuştur.

25 Mayıs 2010 tarihinde Van'ın Özalp ilçesindeki Mustafa Muğlalı 2.Hudut Piyade Tabur Komutanlığının arka kısmında bulunan atış alanının hemen bitişiğinde meydana gelen patlama sonucu 1 çocuğun vefat etmesi ve 5 çocuğun da yaralanması üzerinde, somut olay ile ilgili bilgi almak ve yerinde inceleme yapmak üzere; Mülkiye Başmüfettişi Mehmet FİRİK ve Adalet Müfettişi Mecit GÜRSOY TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı Mersin Milletvekili Prof. Dr. M. Zafer ÜSKÜL tarafından görevlendirilerek, 14 Haziran 2010 tarihinde bölgeye gitmişlerdir. Her iki -inceleme sonucunda hazırlanan rapor Komisyona sunularak kabul edilmiştir.

Ayrıca Komisyonumuza, Ankara Şehirlerarası Otobüs Terminali'nde barınan muhtaç kişilere ilişkin çeşitli başvurular yapılması üzerine, 14 Nisan 2010 tarihinde, söz konusu kişiler hakkında Yasama Uzmanları H. İbrahim BAYAR, B. Emrah BİÇER ve Zeynep DURAN tarafından inceleme yapılarak, şikâyetler yerinde tespit edilmiştir. İnceleme sonucunda hazırlanan rapor Komisyona sunularak kabul edilmiştir.

Son olarak Zonguldak Beycuma M Tipi Ceza İnfaz Kurumunda bir çocuğun intihar ettiği iddiası üzerine olayla ilgili ön inceleme yapmak üzere Mülkiye Başmüfettişi Mehmet FİRİK ve Adalet Müfettişi Mecit GÜRSOY TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı Mersin

Milletvekili Prof. Dr. M. Zafer ÜSKÜL tarafından görevlendirilerek, 26-27 Ağustos 2010 tarihinde bölgeye gitmişlerdir. Görevlendirilen müfettişler, olay ile ilgili olarak başta soruşturmayı yürüten Zonguldak Cumhuriyet Başsavcısı ve soruşturma savcısı olmak üzere, intihar ettiği belirtilen çocuğun ailesi, cezaevi yönetimi ve çocuğun bulunduğu koğuş arkadaşlar ile görüşmüş olup gerekli bilgi ve bilgileri temin etmişlerdir. Hazırlanacak olan rapor önümüzdeki yasama yılı içerisinde Komisyonumuzda görüşülecektir.

Yukarıda ifade edildiği gibi gerek Komisyon Başkanı gerekse de Komisyon uzmanları, kimi olaylarda telefon yoluyla bilgi edinme yoluna da başvurabilmektedir. Örneğin, 23 Kasım 2009 tarihinde İstanbul Küçükçekmece Orhan Cemal FERSOY Lisesinde Matematik Öğretmeni Ahmet ÖZDOĞAN dersin ortasında 4 öğrencisini hortumla dövmesi olayı hakkında İstanbul İl Milli Eğitim Müdürü ile görüşülmüş; Bolu F tipi cezaevinde intihar ettiği haberi alınan Sezer Karnal isimli hükümlü hakkında 27 Ocak 2010 tarihinde cezaevinden sorumlu Cumhuriyet Savcısı ile görüşülmüş, infaz koruma memurları hakkında adli ve idari soruşturma başlatıldığı bilgisi edinilmiştir. 11 Şubat 2010 tarihinde, Ceyhan Cezaevinde çocuklara karşı işkence iddiaları üzerine Cezaevi Savcısı ile görüşülmüş; infaz koruma memurları hakkında adli ve idari işlemler başlatıldığı bilgisi edinilmiş; Eskişehir Açık Ceza İnfaz Kurumunda bulunan Şahin ZENT adlı hükümlünün annesi vefat etmiş olmasına rağmen 4 gündür izin verilmediğinden şikâyeti üzerine, Cezaevi Savcısı ile görüşülmüş; bir hata olduğu ifade edilerek aynı gün izni çıkması sağlanmış; Silifke Atayurt'ta ikamet etmekte olan bir bayanın eşi tarafından sürekli şiddet gördüğünü ve şiddetin boyutlarının hayatını tehdit edecek noktaya vardığını içeren başvurusu üzerine, Silifke Cumhuriyet Başsavcısı ve Silifke İlçe Emniyet Müdürü ile görüşülerek ilgilenilmesi istenmiş; Silifke Cumhuriyet Başsavcılığınca mahkemeden koruma kararı çıkarılmasının talep edileceği öğrenilmiştir. Bu örnekleri artırmak mümkündür.

Komisyon 3686 sayılı Kanunun 4'üncü maddesinin (f) bendindeki "Gerektiğinde dış ülkelerdeki insan hakları ihlallerini incelemek ve bu ihlalleri o ülke parlamenterlerinin dikkatlerine doğrudan veya mevcut parlamenter forumlar aracılığıyla sunmak." hükmüne dayalı olarak yaptığı yerinde incelemeler dışında, kimi olaylarla ilgili doğrudan yabancı ülke parlamentolarındaki muhataplarıyla yazışmıştır.

Bu bağlamda 31 Mayıs 2010 tarihinde Gazze'ye yardım taşıyan uluslararası yardım filosuna yönelik İsrail güvenlik güçlerinin saldırısı ve sonucunda 9 vatandaşımızın ölümü hakkında, konuya dikkat çekmek ve olayı kınamak için yabancı ülke parlamentolarındaki muhatap komisyonlar ile uluslararası kurum ve kuruluşları kapsayan 100'ün üzerinde adrese mektup gönderilmiştir.

Söz konusu mektuba cevaben Almanya İnsan Hakları ve İnsani Yardım Komisyonu, Ukrayna Ombusdmanı, Fransa-Türkiye Dostluk Grubu Başkanı,

İsveç Dışişleri Komisyonu, Pakistan İnsan Hakları Komisyonu, Macar İnsan Hakları Komisyonu, Yeni Zelanda İnsan Hakları Komisyonu, Uluslararası Af Örgütü, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiserliği, Litvanya İnsan Hakları Komisyonu, Avrupa Tunus Toplumu Birliği, Tunus İnsan Hakları Komisyonu, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Akdeniz Parlamenterler Asamblesi, İtalya Senatosu İnsan Haklarının Korunması ve Teşviki Komisyonu, Malta Temsilciler Meclisi Dışişleri Komisyonu gibi kurum ve kuruluşlardan mektup alınmıştır.

Komisyon Başkanı M. Zafer ÜSKÜL, gerek Komisyon çalışmaları hakkında bilgi vermek gerekse de insan hak ve özgürlüklerini gündemde tutmak amacıyla birçok televizyon ve radyo programına katılmıştır.

4. KOMİSYONU ZİYARET EDEN YERLİ VE YABANCI HEYETLER

23'üncü dönem 4'üncü yasama yılında İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, çeşitli sivil toplum kuruluşları ile yerli ve yabancı resmi makamlar tarafından ziyaret edilmiştir. Bu ziyaretlerde bilgi alışverişi sağlanmış ve insan haklarına dair sorunlar ele alınmıştır.

4.1. Yerli Heyetler

4'üncü yasama yılında Komisyonu çeşitli dernekler ile kamu kurumlarından dört heyet ziyaret etmiştir.

Tarih	İsim	Kurum
17 Aralık 2009	Zeyid ASLAN Murat YILDIRIM Bülent YILDIRIM Kevin OVENDEN Ron McKAY Mohammed SAWALHA Zaher BİRAWİ Ruqqaya COLLECTOR Ahmet Faruk ÜNSAL Murat KAVAKDAN Ekrem ES	Türkiye-Filistin Dostluk Grubu (Filistin'e Yol Açık Konvoyu)
18 Kasım 2010	Prof. Dr. Cengiz ÇETİNGÜLEÇ Av. Mehmet UÇUM Hatice UÇUM Yeşim DORMAN	Çocuklar İçin Adalet Çağrıcıları
3 Şubat 2010	Mine AKIN Serpil TARMAN Hülya ÜSTÜN	Türkiye Diyetisyenler Dern. Bşk.
4 Şubat 2010	İclal AYDIN (Oyuncu) Prof.Dr.Zeki KILIÇASLAN Yasemin GÖKSU (Sanatçı) Abdülhalim DEMİR (Kot kumlama işçisi) Gülçin SANTIRCIOĞLU (Sanatçı)	Kot Kumlama İşçileri Dayanışma Komitesi
11 Şubat 2010	Filiz Ali Neşe Erdilek Bulut Metin YAVUZ Mine ÖZDEMİR	Toplumsal Bellek Platformu

	Hatice Sezen Öz, Bengi Heval Öz Kenar Nükhet İpekçi İzet Ülker Yurdakul Deniz Tütengil Mazlum, Kaya Tütengil Nurcan Kaftancıoğlu, Ali Naki Kaftancıoğlu, Canan Kaftancıoğlu Işıl Özgüner, Alev Özgüner Nilgün Türkler Soydan Gül Erdost Bilge Emeç Abit Dursun Işık Aksoy Dicle Anter Özgür Mumcu, Özge Mumcu Mazlum Çimen Zeynep Altıok Eren Aysan Yeter Gültekin Filiz Kutlar Cüneyt Cebenoyan Hüseyin Ocak Fadime Göktepe, Meryem Göktepe Türkmen Şengül Hablemitoğlu Hasrof Dink, Arat Dink,Delal Dink, Sera Dink	
18 Şubat 2010	Av. Nazım TURAL Gülseren ÇINAR Burçak ERSÖZ Meral ÇAĞIŞLAR Hülya ÖZCAN Şükrü ALKAN Levent ÖNCEL Fatih GÜRCAN Mehmet GÜNDÜZ Seydi Vakkas TOPRAK Ali YILDIRIM Neşe EVLİYAOĞLU Canan GÜLPINAR Gülçin OĞUZ	Friedrich Naumann Vakfı Avrupa Birl. Kursu Katılımcısı Tarih Öğretmenleri

	Sabriye Gülay ÇİMEN Özlem GÜRSOY Erdem DEMİRKOL Mustafa MERCAN	
3 Mart 2010	Prof.Dr. Feride AKSU TANIK Dr. Ali ÇERKEZOĞLU Dr. Ali ÖZYURT	Türk Tabipler Birl. Merk. Konseyi II. Başkanı

4.2. Yabancı Heyetler

Komisyon 4'üncü yasama yılında 12 yabancı heyeti kabul etmiş; görüşmelerde ülkemizdeki ve dünyadaki insan hakları sorunları ele alınmıştır.

Tarih	İsim	Kurum
7 Ekim 2009	Michael Head Tibor Pichler Sarah Burton	ECRI Türkiye Raportörü İng. Slovak Üye Sekreterya Görevlisi
13 Ekim 2009	Rossana BOLDI Simonetta Scarding Albertina SOLIANI Manfred PINZGER Giovanni BAIOCCHI Carlo MARSILI Lucio DEMICHELE	İtalyan Sen. AB Politikaları Komisyon Başkanı Komisyon Üyesi Komisyon Üyesi Komisyon Üyesi Danışman İtalya Büyükelçisi Büyükelçilik Danışmanı
2 Kasım 2009	Christopher Gordon Bissera Zankova Kira Kosniok Nina Obuljen Robert Palmer Kathrin Merkle	Avrupa Konseyi Uzman Heyeti "Ulusal Kültür Politikalarının Gözden Geçirilmesi Programı"
11 Kasım 2009	Thomas Markert Frederik Sejersted	Venedik Komisyonu Raportör Sekreterya yetkilisi
18 Kasım 2009	Anne Ludvigson Yılmaz KERİMO Elisebeth Markström	İsveç Parlamentosu Türkiye'deki İnsan Haklarını Destekleme Komitesi Başkan ve Üyeleri
8 Aralık 2009	Raimund Kunz	İsviçre Büyükelçisi
13 Ocak 2010	Wolf-Ruthart Born	Almanya Federal Cumhuriyeti Devlet sekreteri

	Walter Heinrich HaBman	AFC Dışişleri Bak. Türkiye Bl. Direktörü
	Angela Ganninger	Devlet Sekreteri Born'un Danışmanı
2 Şubat 2010	Jonathan FRANCIS	İsveç Uluslararası Kalkınma
	Maria MELBING	Ajansı (SIDA) Türkiye Programı sorumluları
	Cecilia BİÇGEN	İsveç Büyükelçiliği
10 Şubat 2010	Jean Jacques Foesard	Uluslararası Kızılhaç Komitesi Türkiye Başkanı
2 Mart 2010	Mikael Keller	Danimarkalı danışman
	Mads Drud Ted-Jensen	Danimarkalı danışman
3 Mart 2010	Rodney Kunter	Amerikan Büyükelçiliği İnsan Haklarından Sorumlu Başkatip
1 Nisan 2010	Raimund Kundz	İsviçre Büyükelçisi
15 Nisan 2010	Raimund Kunz	İsviçre Büyükelçisi
	Christian Mewly	İsviçre Dışişleri Bak. Politik Daire Bşk.
	Jean-Luc Oesch	İsviçre Dışişleri Bak. Politik Daire 1. Katip
25 Mayıs 2010	Vaino Linde	Estonya Parlamentosu Anayasa İşleri Komisyonu Başkanı
	Evelyn Sepp	Başkan Yardımcısı
	Andres Herkel	Komite Üyesi
	Hannes Rumm	Komite Üyesi
	Janck Laidvee	Komite Sekr. ve Kom. Danışmanı
9 Haziran 2010	Dilek ERTÜKEL	ABD'de Sivil Toplum Kuruluşu Ulusal Demokratik Enstitü Türkiye Direktörü
	Ebru AĞDUK	Direktör Yardımcısı

III. KOMİSYONA YAPILAN BAŞVURULAR

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 3686 sayılı Kanunun 4'ncü maddesinin (e) fıkrasına göre "insan haklarının ihlale uğradığına dair iddialar ile ilgili başvuruları incelemek ve gerekli gördüğü hallerde ilgili mercilere iletmek" ile görevlendirilmiştir.

Bu bağlamda Komisyon, bireysel başvurular yoluyla da insan hakları ihlallerini incelemekte ve bu doğrultuda denetim faaliyetini sürdürmektedir.

Komisyonumuza 1 Ekim 2009 – 20 Eylül 2010 tarihleri arasında 3180[iii] başvuru yapılmıştır.

Komisyona yapılan başvurular ya doğrudan Komisyona ulaşmakta veya Meclis Başkanlığı tarafından havale edilmektedir. Başvurular posta, faks ve elektronik posta yolu ile yapılabilmektedir. Komisyona ulaşan bir başvuru Komisyonun evrak bölümünde tarih ve sayı almakta, ardından önce uzmanlar son olarak da Başkan tarafından incelenmektedir. Başkan tarafından uygun görülen dilekçeler hakkında işlem başlatılmaktadır. Komisyon kendisine ulaşan başvuruların çok büyük bir kısmını ilgili kurum ve kuruluşlara iletmekte, şikâyet konusu ile ilgili bilgi istemektedir. Şikâyet konusu, Komisyonun görev alanı dışında bulunanlar hakkında (konut edindirme yardımını alamama şikâyeti, genel af talebi gibi) işlem yapılmayıp ilgilisi, nereye müracaat etmesi gerektiği hususunda bilgilendirilmektedir. Ayrıca bazı durumlarda başvuru, "ilgisi nedeniyle" konu hakkında işlem tesis edilebileceği kuruma gönderilmektedir. Komisyon, kendisine yapılan başvuruları Anayasa, 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Kanunu ve 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun çerçevesinde ele almakta; dilekçe sahipleri hem yapılmakta olan işlem hem de sonuca ilişkin olarak kanuni süre içinde bilgilendirilmektedir.

Aşağıda, Komisyonumuza 4'üncü yasama yılı içerisinde yapılan başvuruların dağılımları, öncelikle konularına göre, ardından ihlal edildiği iddia edilen hak konularına göre tasnife tutularak incelenecektir.

[iii] Komisyonumuzca incelenen başvuruların sayısı, başvuruların toplam adedine karşılık gelmemektedir. Komisyonumuza gelen başvurulardan bazıları konusu itibariyle, başvurucunun birden fazla başvuru yapmış olması nedeniyle veya toplu dilekçe olması nedeniyle sadece bir sayı almaktadır. Örneğin, bir ildeki F tipi ceza infaz kurumundan farklı kişiler tarafından fakat aynı konuda gönderilen dilekçelere tek sayı verilmektedir. Dolayısıyla, Komisyon tarafından 4'üncü yasama yılında incelenen toplam başvuru sayısı 3180 rakamının çok üzerine çıkmaktadır.

➢ Başvuruların Konularına Göre Dağılımı[iv]

Konu Adı	**Sayı**
Askerlik Mevzuatından Kaynaklanan Sorunlar	
Askerlikle İlgili Sorunlar	20
Cezaevleri	
Keyfi Tutum ve İşlemler	270
Koşulların İyileştirilmesi	155
Kötü Muamele	48
Nakil Talebi	155
Tedavi Talebi	62
İşkence	26
Cezaevinde Ölüm	5
Diğer Şikâyetler	43
Emekli Sorunları	
Bağ-Kur'luların Sorunları	5
Emekli İkramiyesinin Verilmesi, Aylık Bağlanması Talepleri	12
İntibak Düzenlemesi	3
Maaşların Yetersizliği	5
SSK Emeklilerinin Sorunları	3
Süper Emeklilerin Sorunları	1
Diğer Emekli Sorunları	2
Eski Hükümlülerin Sorunları	
İş Talebi	2
Sicil Affı	1
Diğer Sorunları	3
Gayrimenkul Sorunları	
Hazine Arazisi İhtilafı	3
İmar Durumu	3
Kadastro ve Tapu Uyuşmazlıkları	16
Kamulaştırma	13
Miras Mülkiyet Sorunları	4

[iv] Komisyona gelen başvurular konularına göre kaydedilirken, başvurulara, şikâyetin içeriğine göre birden fazla konu başlığı verilebilmektedir. Örneğin, adil yargılanmadığı gerekçesiyle davasına bakan hâkimden şikâyet eden ve dosyasının yeniden incelenmesini talep eden bir başvuru, "yargı kararından memnuniyetsizlik" ve "hâkim şikâyeti" başlıkları altında değerlendirilmektedir. Dolayısıyla, şikâyet konularının toplam sayısı, toplam başvuru sayısına oranla daha fazladır.

Ormanlarla İlgili Sorunlar 1
Mülkiyet Hakkına Haksız Tecavüz 8

Gazi-Şehit-Dul ve Yetimlerin Sorunları
Aylık Bağlanması Talebi 2
Tazminat Talebi 1
Diğer Sorunlar 4

Gözaltı: İşkence ve Kötü Muamele
Kötü Muamele (Güvenlik Kuvvetleri) 27
İşkence (Güvenlik Kuvvetleri) 17
Yargısız İnfaz İddiaları 1
Keyfi Gözaltı: İşkence Endişesi, Savcılığa Çıkarılma Talebi 1
Faili Meçhul Cinayetler 1
Kötü Muamele (diğer) 5

Güneydoğu Sorunları
Güvenlik Kuvvetlerinin Uygulamalarından Şikâyet 2
Terörden Doğan Zararların Tazmini Talebi 7
Diğer Güneydoğu Güvenlik Sorunları 5

İşçi Sorunları
Emeklilik Talebi 5
Göreve İade Talebi 2
İşten Çıkartılma 15
Kıdem Tazminatı ve Haksız Uygulama Şikayetleri 7
İşçilere Yönelik Uygulamadan Şikayetleri 9

Kamu Görevlileri Hakkında Diğer Şikayetler
Askeri Personel 14
Doktor 32
Hâkim-Savcı 30
Vali-Kaymakam 3
Muhtar 1
Polis 38

Kayıplar
Gözaltında Kayıplar 1
Güneydoğu Kayıplar 1
Diğer Kayıp Şikâyetleri 9

Memur Sorunları
Çalışma Saatleri ve Mesai Ücretleri 2

Disiplin Cezaları 2
Emeklilik Talebi 2
Göreve İade Talebi 6
Nakil Talebi ve Sorunları 9
Sendikal Sorunlar 1
Mevzuatın Uygulanmasına İlişkin Sorunlar 10
Başörtüsü 1

Özürlülerin Sorunları
İş Talebi 1
Yardım Talebi 4
Özürlülerin Diğer Sorunları 12

Protesto
Hükümet Politikaları 12
Yurtdışında Meydana Gelen Gelişmeler 1
Kişisel Nedenlere Dayanan Protestolar 6

Üniversiteler ve YÖK
Öğrenci Sorunları 14
Öğretim Üye ve Görevlilerinin Sorunları 4
YÖK'ten Şikâyet 2
Başörtüsü 10

Yabancı Ülkelerle İlgili Sorunlar
Yabancı Ülkelere Vize Alamama 2
Uygulamalardan Şikâyet 2

Yabancıların Sorunları
Türk Vatandaşlığına Geçme Sorunları 6
Uygulamalardan Şikâyet 5
Vize Sorunu (Türkiye'ye Giriş) 3

Yardım Talebi
İş Talebi 38
Maddi Yardım Talebi 53
Konut Talebi 1
Tedavi Talebi 1
Yardım Talebi (Diğer) 29

Yargıya İlişkin Sorunlar
Duruşmaya Katılma ve Avukat Talebi 5
Şartlı Tahliye İle İlgili Sorunlar 2

Genel Af Talebi 25
Mahkeme Kararının Uygulanması Talebi 5
Davanın Sonuçlandırılması Talebi 60
Salıverilme Talebi 26
Yeniden Yargılanma Talebi 18
Yargı Kararından Memnuniyetsizlik 868
Bireysel Af ve Cezanın Ertelenmesi Talebi 27
Yargı Sürecine İlişkin Diğer Sorunlar 1

Yurtdışındaki Türklerin Sorunları
Cezaevlerindeki Türklerin Sorunları 4
Uygulamalardan Yakınmalar 6
Yurtdışında Karşılaşılan Sorunlar 3
İşçilerin Sorunları 3

Çeşitli Sorunlar
Ailevi Sorunları 13
Çevre Sorunları 9
Gayri Ciddi Başvurular 12
Memuriyet Sınavı Sorunları 3
Ticari Sorunlar 40
Özel Kurum ve Kuruluşlardan Şikâyet 48
Yasal Düzenleme Talebi 90
Sağlık Uygulamalarından Şikâyet 32
Köylülerin Sorunları 15
Yerinde İnceleme Talebi 33
Komisyonun Gündemine Alınma Talebi 3
Girişimde Bulunma Talebi (Komisyon) 178
Duruşmaya Katılma Talebi 1
İdari Uygulamalardan Yakınmalar 336
Muhtelif 70

Başvuru sayıları oransal olarak şöyledir:

	Sayı	Oran
Yargıya ilişkin sorunlar	1037	*(% 32)*
Cezaevleri	764	*(% 23)*
İdari uygulamadan yakınmalar	336	*(% 10)*
Yardım talebi	122	*(% 4)*
Kamu görevlileri hakkında diğer şikâyetler	118	*(% 4)*
Muhtelif	70	*(% 2)*
Gözaltı-işkence-kötü muamele	52	*(% 2)*
Gayrimenkul sorunları	48	*(% 1,5)*
İşçi sorunları	38	*(% 1)*
Memur sorunları	33	*(% 1)*
Emekli sorunları	31	*(% 1)*
Üniversiteler ve YÖK	30	*(% 1)*
Askeri mevzuattan kaynaklanan sorunlar	20	*(% 0,6)*
Protesto	19	*% 0,6)*
Özürlülerin sorunları	17	*(% 0,5)*
Yurtdışındaki Türklerin sorunları	16	*(% 0,5)*
Yabancıların sorunları	14	*(% 0,4)*
Güneydoğu sorunları	14	*(% 0,4)*
Kayıplar	11	*(% 0,3)*
Gazi-şehit dul ve yetimleri, aileleri	7	*(% 0,2)*
Eski hükümlülerin sorunları	6	*(% 0,2)*
Yabancı ülkelerle ilgili sorunlar	4	*(% 0,1)*
Çeşitli sorunlar	477	*(% 15)*

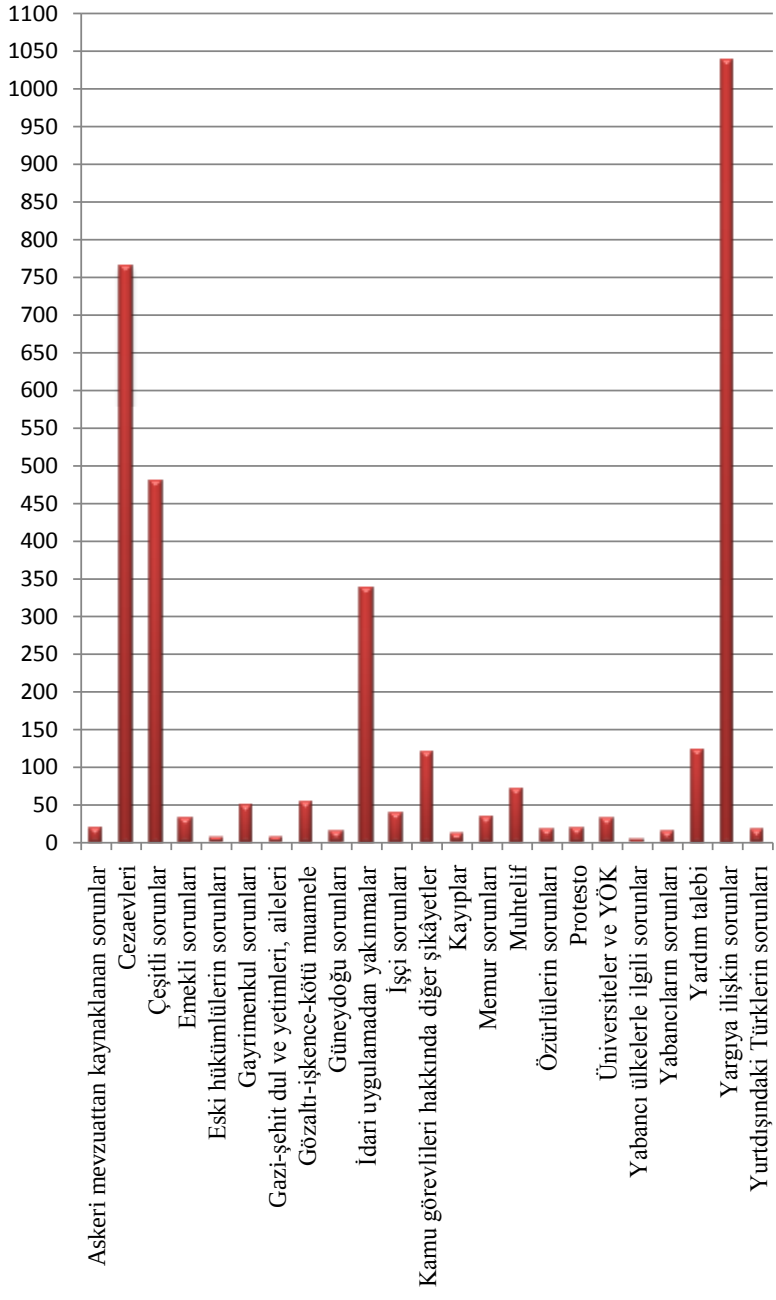
1100
1050
1000
950
900
850
800
750
700
650
600
550
500
450
400
350
300
250
200
150
100
50
0
Askeri mevzuattan kaynaklanan sorunlar
Cezaevleri
Çeşitli sorunlar
Emekli sorunları
Eski hükümlülerin sorunları
Gayrimenkul sorunları
Gazi-şehit dul ve yetimleri, aileleri
Gözaltı-işkence-kötü muamele
Güneydoğu sorunları
İdari uygulamadan yakınmalar
İşçi sorunları
Kamu görevlileri hakkında diğer şikâyetler
Kayıplar
Memur sorunları
Muhtelif
Özürlülerin sorunları
Protesto
Üniversiteler ve YÖK
Yabancı ülkelerle ilgili sorunlar
Yabancıların sorunları
Yardım talebi
Yargıya ilişkin sorunlar
Yurtdışındaki Türklerin sorunları

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'na 23'üncü dönem 4'üncü yasama yılında yapılan başvuruların oransal dağılımında bir önceki yasama yıllarına göre farklılık göze çarpmamaktadır.

Yapılan başvurular sadece temel hak ve özgürlüklere yönelik olmamakta günlük hayatta karşılaşılan birçok idari, yapısal ve özel sorunlar başvuru konusu olabilmektedir.

Komisyona ulaşan başvurular arasında en fazla şikâyet önceki yıllarda olduğu gibi **yargı**ya ilişkin olup "yargı kararlarından memnuniyetsizlik" alt başlığı ilk sıradadır. Bu başlık altında incelenen başvuruların çoğunda adli soruşturmanın yetersiz olduğu, adil bir yargılama yapılmadığı, taraflı davranıldığı gibi şikâyetler yer almaktadır. "Davanın sonuçlandırılması talebi", "salıverilme talebi", "bireysel ve genel af ile cezanın ertelenmesi talepleri" de yargıya ilişkin sorunlar içerisinde önde gelen diğer şikâyet konularıdır. Ancak kuvvetler ayrılığı ve yargı bağımsızlığı ilkeleri gereği bu tür başvurulara Komisyon tarafından herhangi bir inceleme işlemi başlatılmamakta ve bu durum başvurucuya gerekçesi ile bildirilmektedir.

Komisyona gelen başvurularda ikinci en fazla şikâyet konusu **cezaevlerindeki sorunlar**dır. "Keyfi tutum ve işlemlerin varlığı" iddiaları ile "cezaevindeki koşullardan şikâyet" en fazla yakınılan konulardır. Keyfi tutum ve işlemler arasında, disiplin cezasını haksız bulma, kişilere veya resmi kurumlara yazılan mektupların ya da dilekçelerin ulaştırılmaması gibi şikayet konuları dikkat çekmektedir.

Cezaevleri koşullarının iyileştirilmesi talepleri kapsamında ilk olarak göze çarpan konu ceza ve tutukevlerinin kapasitesinin üzerinde tutuklu ve hükümlü bulunmasından doğan olumsuzlukların giderilmesi meselesidir. Gerçekten ceza infaz kurumlarının mevcut yapısı, yıllar içerisindeki iyileştirmelere rağmen, aşırı doluluk nedeniyle çeşitli sıkıntılara neden olmaktadır. Yine, eğitim hakkından yararlanılması, kurum içerisinde TV kanalı izleme ya da müzik dinleme imkânlarının kolaylaştırılması talebi ve yemeklerden şikâyet gibi başvurular da söz konusu başvurular arasında yer almaktadır. Eğitim hakkından herkesin yararlanabilmesi kapsamında, kimi başvurularda tutuklu ve hükümlüler öğrenim sırasında parasızlık nedeniyle eğitimlerine devam edememekten şikâyetçi olmaktadırlar. Ayrıca, farklı cezaevlerinde kalan aile bireylerinin (karı-koca, baba-oğul gibi) mevzuattaki "dışarıdan telefon edilememesi" hükmü gereği telefon aracılığıyla birbirleriyle görüşememekten yakınmalarını içeren başvuruları da dikkat çekicidir.

Anılan başlık altında yoğun başvuru yapılan bir diğer konu "nakil talebi"dir. Bu başvuruların neredeyse tamamı mahpusların, ailelerinin ikametgâh adreslerine yakın yerlerdeki infaz kurumlarına sevk taleplerini içermektedir. Ancak infaz kurumlarında barındırılan hükümlü sayısının cezaevlerinin mevcut kapasitesinin üzerinde olması nedeniyle bu taleplerin idarece karşılanamadığı

Komisyonumuzun bilgisi dâhilindedir. Komisyonumuz hazırlamış olduğu raporlarda bu olumsuzluğa dikkat çekmektedir.

Cezaevlerinde kötü muamele iddiaları varlığını sürdürmektedir. Ancak hem Adalet Bakanlığı hem de ilgili Başsavcılığa iletilen bu tür başvurular hakkında yapılan soruşturmalarda şikâyetlerin çok büyük oranda gerçeği yansıtmadığının bilgisi Komisyonumuza ulaştırılmaktadır.

Cezaevlerinde intihar vakaları bu yasama yılında Komisyonumuzun dikkatini çeken en ciddi konular arasındadır ve bu yönde başvurular da alınmaktadır. Bu başvurular hakkında Adalet Bakanlığı'ndan verilen bilgilere göre idarenin bir ihmali olmadığı kanaatine varılmış olsa da Komisyonumuz, her ne sebepten olursa olsun cezaevlerinde intihar vakalarının yaşanmaması yönünde her türlü önlemin alınmasını önemsemektedir.

Tutuklu ve hükümlülerin yoğun başvuru konularından bir diğeri "tedavi talepleri"dir. Doktorun kendisine yönelik muamelesinden, hastaneye sevk talebinin karşılanmaması veya zamanında yapılmamasından şikâyet ve tedavi sırasında kelepçesinin çözülmemesinden şikâyet bu başlık altında incelenmiş konulardır. Burada üzerinde önemli durulması gereken bir konu, mahpusların bazı tıbbi malzemeleri temin etmekte yaşadıkları soruna ilişkindir. Bilindiği gibi devlet güvencesi altında bulunan tutuklu ve hükümlülerin ilaç masrafları ve sağlık hizmetinin sunumu sosyal güvencesinin olup olmadığına bakılmaksızın devlet tarafından karşılanmaktadır. Ancak Adalet Bakanlığı, tutuklu ve hükümlülerin ayakta ve yatarak tedavileri sırasında tedavi yapan sağlık kurumunca temini mümkün olmayan tıbbi ürünlerin bedelinin ödenmesini -tutuklu ve hükümlülerin ilaç giderleri hariç- bütçeden Bakanlığına ödenek tahsis edilmediğini gerekçe göstererek gerçekleştirmemektedir. Komisyonumuza hükümlü ve tutuklularca şikâyet konusu edilen bu duruma ilişkin Adalet Bakanlığı bir kısım mevzuat hükümlerine dayanarak, Sağlık Bakanlığı'nı görevli görmektedir. Sağlık Bakanlığı ise yine mevzuat hükümleriyle gerekçelendirerek böyle bir görevi üstlenmemektedir. İki Bakanlık arasında "*Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'*"ün 120'nci maddesinin dördüncü fıkrasını farklı anlamayı da içeren bir ihtilaf olduğu açıktır. Bu görüş farklılığının özellikle herhangi bir geliri olmayan tutuklu ve hükümlülerden infaz kurumundaki yaşantısını devam ettirmesine engel oluşturan uzman doktorlarca tespit edilmiş sağlık sorunlarına müptela olanların büyük mağduriyetlere maruz kalabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle ortez, protez ve kolostomi torbası gibi tıbbi malzemelerin ne şekilde temin edileceğinin açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Tutuklu ve hükümlülerin sorunlarıyla doğrudan muhatap olan Adalet Bakanlığı'nın inisiyatif alarak bu sorunu çözmesinin makul bir yol olacağı düşünülmektedir.

Komisyonumuza yapılan gerek iş gerekse de **maddi yardım talepleri**nin çokluğu da dikkat çekicidir. Bunlar arasında da valilik ve kaymakamlılara bağlı

sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının uygulamalarından şikâyete çokça rastlanmaktadır.

Kadastro ve tapu uyuşmazlıkları ile kamulaştırmadan şikâyet **gayrimenkul sorunları** içinde en çok yapılan başvurudur. Özellikle kamulaştırma bedelinin ilgiliye ödenmemesi başvurular içinde başı çekmektedir.

Güvenlik güçlerinin kötü muamele veya şiddetine maruz kalındığı iddialarını içeren başvurular bu yasama yılında da Komisyonumuza ulaşmıştır. İlgili mercilere iletilen bu başvurular hakkında yapılan soruşturmalar neticesinde, bazılarında orantılı güç kullanıldığı sonucuna varıldığı bilgisi alındığı gibi, bazılarında ise sanıklar hakkında delillerin yetersiz kaldığı veya soruşturma izni verilmediği bilgisi edinilmiştir.

İşçilerin sorunlarını içeren başvurularda ise en çok haksız işten çıkarılma ve işçilere yönelik mevzuatın uygulanmasından doğan şikâyetler dile getirilmiştir. Bu kapsamda özürlü işçilerin de mevzuatın uygulanmasında pozitif ayrımcılık talepleri dikkat çekicidir.

Memurlar tarafından en çok dile getirilen şikâyet nakil taleplerinin karşılanmayışına ilişkindir. Bu başvuruların çoğunluğu, aile bireyleri dağınık illerde bulunan memurlar ile sözleşmeli memurlardan gelmektedir. Bunun yanı sıra göreve iade talepleri ile meri mevzuatın uygulanmasından doğan şikâyetler de memur sorunları içerisinde sıklıkla yer almaktadır. Özellikle 657 sayılı Devlet memurları Kanunu'nun, devlet memuru olmaya engel teşkil eden suçların sayıldığı 48. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendinin 5 numaralı alt bendinin değiştirilerek bu yasağın belli bir süreyle kayıtlanması talep edilmektedir. Ayrıca, 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu gereği görevine son verilen ve daha sonra göreve iade edilen memurların bu süreler içerisindeki özlük haklarının da iade edilmesinde yaşadıkları sıkıntıları da şikâyet konusu olmaktadır.

Emekliliğe ilişkin sorunlar çoğunlukla emeklilik için gerekli süre veya prim miktarının hesaplanmasına ve malulen emeklilik taleplerinin reddedilmesine ilişkin olmuştur.

Üniversitelerden gelen başvurular arasında mobbinge maruz kaldığını iddia eden akademisyenlerin şikayetleri de mevcuttur. Kuşkusuz günümüzde gittikçe artan sayıda insanın maruz kaldığı bu sıkıntılı durum üzerinde önemle düşünülmesi ve incelenmesi gerekmektedir.

Yüksek Öğretim Kurulu'na (YÖK) ilişkin vatandaşlardan gelen şikâyetler Kurul'dan zamanında ve tatmin edici cevap alamamaktan şeklinde belirmektedir. YÖK'e ilişkin gelen şikâyetlerden, vatandaşların bilgi edinme haklarının ihlal edildiği ve bu hakkın kendilerine yeterince kullandırılmadığı kanaatinde oldukları anlaşılmaktadır.

Özürlü vatandaşların sorunlarına ilişkin yapılan başvuruların çoğu maddi yardım talebini içermektedir. Bu kapsamda özürlülük durumu tespitinde yaşandığı iddia edilen hak ihlalleri de şikâyet konusu olmaktadır.

İfade edilenler dışında kalan **idari uygulamalardan şikâyet** en çok alınan başvurular arasındadır. Belediyeler ile diğer kamu kurum ve kuruluşların işlemlerinden, hizmet alan vatandaşlar kadar bu kurumların çalışanlarının da şikâyetleri bu başlık altında incelenmiştir.

Kamu görevlileri hakkında diğer şikâyetler başlığı altında ise en çok polis, hâkim-savcı ve doktordan şikâyet yapılmış, bu meslek gruplarına bağlı çalışan kimselerin görevlerini kötüye kullanmasından yakınılmıştır.

Bunların dışında Komisyonumuza, aile sorunları, çevreden duyulan rahatsızlık, ticari ilişkilerdeki özel hukuk sorunlar gibi vatandaşlarımız tarafından azımsanmayacak miktarda, toplam başvuruların % 14'üne yakın, **çeşitli şikâyetler** iletilmiştir.

Komisyona gelen dilekçelerden 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun'da yazılı şartları taşımayanlar, anlaşılır olmayanlar ve aynı konuda sürekli yapılan başvurular **muhtelif** olarak isimlendirilmiş ve herhangi bir işleme tabi tutulmamıştır.

Komisyonumuza elektronik posta yoluyla da çok sayıda dilekçe gelmektedir. Bunlar gerekli kanuni şartları taşımaları halinde (özellikle imza yerine kimlik numarasının beyan edilmesi halinde) kabul edilmektedir. Bununla birlikte yabancı ülkelerden de çok sayıda elektronik dilekçe gelmektedir. Bunların çok büyük bir kısmı protesto amaçlı olmaları ve anayasal ve kanuni şartları taşımamaları nedeniyle işleme alınmamaktadır.

➢ Başvuruların Hak Konularına Göre Dağılımı[v]

Komisyon bu yasama yılında da, kendisine gelen başvuruları ihlal edildiği iddia edilen hak konusuna göre sınıflandırmıştır.

Haklar ve Özgürlükler	**Sayı**
Adil Yargılanma Hakkı	952
Tutuklu ve Hükümlülerin Hakları	673
Sağlık ve Hasta Hakkı	114
Sosyal Güvenlik Hakkı	113
Ayrımcılık Yasağı	103
Mülkiyet Hakkı	98

[v] 1982 Anayasası, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile Ek Protokoller ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Kötü Muamele Yasağı 71
Yaşama Hakkı 62
Çalışma Hakkı 53
İşkence Yasağı 52
Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkı 47
Eğitim ve Öğrenim hakkı 38
Aile Kurma ve Ailenin Korunması hakkı 32
Çevre Hakkı 32
Çalışma ve Sözleşme Özgürlüğü 23
Kamu Hizmetlerine Girme Hakkı 24
Engellilerin Hakları 16
Bilgi Edinme Hakkı 14
Yerleşme ve Seyahat Özgürlüğü 11
Özel Hayatın Gizliliği Hakkı 9
Dilekçe Hakkı 7
Çocuk Hakları 7
Hak Arama Hürriyeti 6
Din ve Vicdan Özgürlüğü 6
Uyrukluk Hakkı 5
Sığınma Hakkı 4
Örgütlenme Özgürlüğü 4
Düşünce ve İfade Özgürlüğü 3
Haberleşme Özgürlüğü 3
Konut Dokunulmazlığı 3
Adli Hata Sonucu Tazminat Hakkı 3
Bilim ve Sanat Özgürlüğü 3
Kadın Hakları 2
Basın Özgürlüğü 2
Maddi ve Manevi Varlığı Geliştirme Hakkı 2
Kölelik ve Zorla Çalıştırma Yasağı 2
Seçme ve Seçilme Hakkı 1
Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkı 1
Azınlık Hakları ..... -
Yaşlıların Hakları ..... -
İhraç, Sınır Dışı veya İade Etme Yasağı ..... -
Hak İhlali İçermeyenler veya İnsan Hakları İhlaline İlişkin Olmayan 403

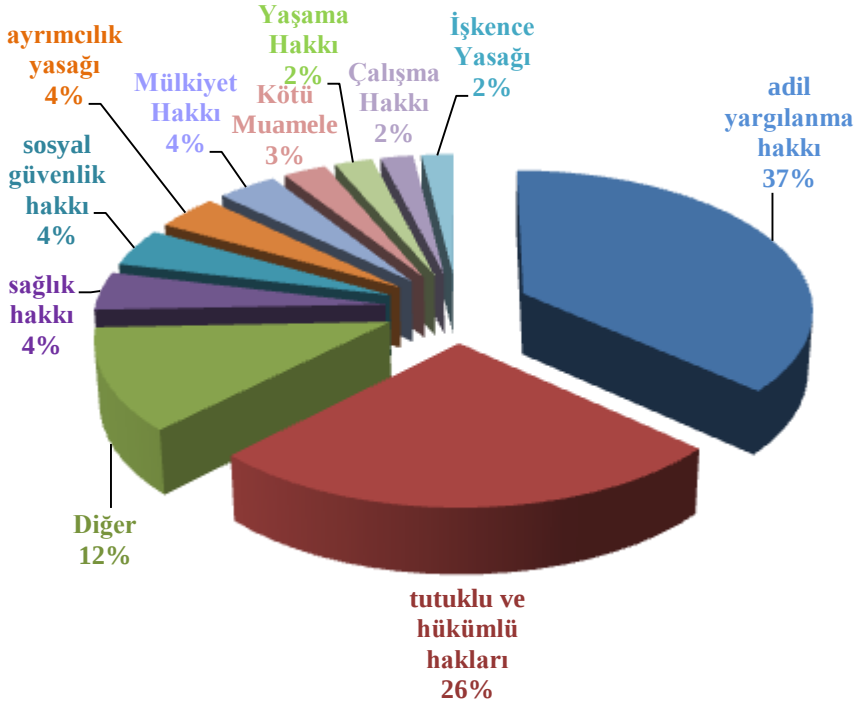

Yukarıda yapılan sınıflandırmada hem anayasa hem de uluslararası temel insan hakları sözleşmeleri esas alınmıştır. Ancak bütün hak ve özgürlükleri sınıflandırma imkânı bulunmamaktadır ya da ihlal edildiği iddia edilen bir hak Anayasa veya uluslararası sözleşmelerde düzenlenmemiş olabilir. Literatürde tartışmalı olmakla birlikte, Komisyonumuza ulaşan başvuruların çok farklı talepler ve iddialar içermesi ve dolayısıyla her zaman için yukarıda sayılan hakların kapsamına konulamaması nedeniyle, burada ortaya çıkabilecek sorunu çözmek için Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasındaki "Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir." hükmüne giderek, *maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkı* kapsayıcı bir hak olarak, yukarıdaki sınıflandırılmış haklar dışında kalan hak ve özgürlükler için kullanılmıştır.

Hemen ifade etmek gerekir ki, Komisyonun kendisine gelen başvuruları hak konularına göre ayırması, bu hakların ihlal edildiğinin tespiti anlamına gelmemektedir. Burada yapılan sadece iddiaları ortaya koymaktır.

Grafikte de görüldüğü gibi, en çok ihlal edildiği iddia edilen hak **adil yargılama hakkı**dır. Yukarıda da belirtildiği üzere, başvuru konuları içerisinde yargıdan şikâyet ilk sırada olduğundan bu kapsamda adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiaları da önceliklidir. Bu hakkın ihlali iddiası çoğunlukla, dava dosyasının Yargıtay'da beklemekte olması, ceza infaz kurumunun kişiyi duruşmaya götürmemesi, duruşmada söz verilmemesi, tutukluluk süresinin uzaması, soruşturma ve yargılama usulünden yakınma gibi şikâyetleri içermektedir.

Yine konularına göre istatistikte ikinci en çok başvurunun cezaevleri hakkında olması nedeniyle, bunun **tutuklu ve hükümlü hakları**nın ihlali iddialarının yüksek oluşuna yansıdığı grafikten görülmektedir.

Sağlık ve hasta hakkı ihlali iddialarının fazlalığı, cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlülerin tedavi hizmetlerinden şikâyetlerini de içermesi nedeniyledir. Gerçekten de ceza infaz kurumlarının çok büyük miktarında kadrolu doktorun bulunmayışı tedavi hizmetlerinin ciddi biçimde aksamasına neden olmaktadır. Bunun yanı sıra, kronik hastaların (diyabet gibi) sosyal güvenlik kurumu tarafından karşılanan sağlık malzemelerinin miktarının artırılması gibi taleplerin sayısı da yüksektir.

Ayrıca Komisyonumuza, bir diğer kronik hastalık olan çölyak (*gluten enteropatisi)* hastaları başvurarak askerlik işlemleri sırasında mevcut raporlarının kabul edilmeyişi nedeniyle sağlıklarını kaybetme riski ile karşı karşıya olduklarından şikâyet etmişlerdir. Çölyak hastalığı buğday, arpa, yulaf, çavdar gibi tahılların içinde bulunan "gluten" adı verilen proteine karşı ince bağırsağın ömür boyu sürecek bir hassasiyet göstermesi olarak tanımlanmakta olup hastalığın tek tedavisi vücutta zehir etkisi yaratan bu maddenin hiçbir şekilde tüketilmemesidir. Dolayısıyla bu hastaların, beslenme alışkanlıklarını tamamen değiştirmeleri ve hayat boyu sürecek özel bir diyet uygulamaları gerekmektedir. Ancak ne yazık ki, askerlik işlemleri sırasında çölyak ve diyabet hastalarının mevcut raporları kabul edilmediğinden askeri hastanelerde yeniden tahlil ve takip için günlerce muayeneye tâbi tutulmaları ve bu sürede mevcut tedavilerini ciddi şekilde aksatmaları söz konusu olmaktadır.

Komisyonumuza yapılan ve **sağlık ve hasta hakkı** kadar sonuçları itibariyle **yaşama hakkı**nı da içeren bir diğer önemli başvuru konusu, hükümlülerin sağlık sorunları nedeniyle cezanın ertelenmesi ya da Cumhurbaşkanı'na af talebiyle başvurma talepleridir. Söz konusu başvurularda, ilgili mevzuat gereği Adli Tıp Raporu gerekmekle beraber, kurumun yapısal tıkanıklıkları nedeniyle çok ağır işlemesi hastaların cezaevinde hayatlarını kaybetmeleri ile sonuçlanabilmektedir.

Ayrımcılık nedeniyle hak ihlaline maruz kaldığını iddia edenlerin çoğunluğu bu hak ihlalini, etnik kökenlerinin ve siyasi fikirlerinin farklı oluşu veya Roman ya da Alevi yurttaşlar olmalarının netice verdiğini iddia etmiştir. Söz konusu grupların şikâyetleri idare tarafından (muhtar, ceza infaz kurumu görevlisi, belediye görevlileri) bulundukları ortamlarda dışlandıkları ve mobbinge maruz kaldıkları, iş başvurularının olumsuz neticelendiği ve yapılan sosyal yardımlardan ihtiyaçları ile orantılı olarak diğer vatandaşlar gibi faydalanamadıkları şeklindedir. Yine etnik kökeninden ötürü ayrımcılığa maruz kaldığını iddia edenlerin listesine eklenebilecek yurdumuzun bir batı illindeki birkaç yatılı okul öğrencisinden gelen doğu kökenli olmaları nedeniyle ayrımcılığa maruz kaldıkları iddiasını içeren başvuru da yer almaktadır. Etnik kökenlerinden dolayı ayrımcılığa maruz kaldıklarını iddia edenlerin bu şikâyetlerini doğrudan ve İnsan Hakları Derneği (İHD) aracılığı ile Komisyonumuza iletmiş olduğu gözlemlenmiştir.

Eşitsiz bir muamele olduğu da düşünülebilecek subaylar ile astsubay, uzman erbaşlar ve uzman jandarmalar arasında malullük işlemlerinde farklılık olduğu iddiası ve bir adliyede avukatların adliye otoparkına ücret ödediklerine ilişkin iddia da ayrımcılık kategorisi altında değerlendirilmiştir.

Bunlara ek olarak, eşcinsel olduğundan ayrımcılığa maruz kaldığı (iş bulamadığı, ceza infaz kurumunda dışlandığı) iddialarını içeren az sayıdaki başvuru da yine bu hak ihlali başlığının içeriğini oluşturmaktadır.

IV. İNSAN HAKLARININ GELİŞTİRİLMESİNE YÖNELİK YAPILAN KANUNİ DÜZENLEMELER

Türkiye Büyük Millet Meclisi 23'üncü dönem 4'üncü yasama yılında, temel insan haklarına yönelik önemli yasal düzenlemeler yapmıştır. Bu düzenlemeler şu şekildedir:

♦ *14/12/2009 tarihli ve 5941 sayılı Çek Kanunu ile,* karşılıksız çek keşide etme suçunu isleyenlere yönelik kısmi af anlamına gelen düzenleme yapılmıştır. Bilindiği gibi Anayasa'nın 38'inci maddesi ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin IV nolu Protokolünde sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirmemekten dolayı hiç kimsenin özgürlüğünden alıkonulamayacağı hüküm altına alınmıştır. Düzenleme her ne kadar hürriyeti bağlayıcı cezayı tamamen kaldırmasa da, umut verici bir değişiklik olarak değerlendirilebilir.

♦ *03/03/2010 tarihli ve 5955 sayılı Anayasa Değişikliklerinin Halkoyuna Sunulması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun* ile, referandum süresi 60 güne indirilmiş, böylece referandumun sıklıkla başvurulabilecek demokratik bir yöntem haline getirilmesi sağlanmıştır.

♦ *08/04/2010 tarihli ve 5980 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri Ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun İle Milletvekili Seçimi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla***,** seçme hakkının korunması ve önündeki bazı engellerin kaldırılması açısından önemli düzenlemelere gidilmiştir. Bu düzenlemeler şöyledir:

Oy sandıkları ve oy verme kabinleri yeniden düzenlenmiş, oy sandıkları şeffaf hale getirilmiştir. Gereksiz seçim harcamalarını ve çevre ve gürültü kirliliğini önleyecek şekilde propaganda yasakları getirilmiştir. Siyasi partilere veya bağımsız adaylara, internet ortamında, sözlü, yazılı, görüntülü, sesli propaganda yapma imkânı tanınmıştır.

Üzerinde Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası olmayan bir kimlik belgesi ibraz eden seçmenin oy kullanabilmesine imkân tanınmıştır.

Seçimin güvenliğini sağlamakla görevli kolluk güçlerinin, oy kullanabilmeleri imkânı sağlanmıştır.

Seçme hakkını engellemeye dönük hareketlere ilişkin cezalar artırılmıştır.

Siyasi parti ve adayların propagandalarında Türkçe kullanmaları esas olmakla birlikte, farklı dil ve lehçelerde propaganda yapılması önündeki hukuki engeller kaldırılmıştır.

♦ *07/05/2010 tarihli ve 5982 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun* ile, demokrasi ve özgürlükler alanında düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan bu düzenlemeler için 12 Eylül 2010 tarihinde referanduma gidilmiş olup, çoğunluk tarafından kabul edilmesiyle birlikte geçerlik kazanmıştır.

Yapılan değişikliklerle, kadın-erkek eşitliği konusunda alınacak tedbirler, çocuklar, yaşlılar ve özürlüler ile harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri, malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmayacaktır.

Bir başka konu, kişisel verilerin korunmasıyla ilgilidir. Yapılan düzenleme ile herkes şahsı ile ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahip olacaktır. Bu hak, kişinin kendisiyle ilgili veriler hakkında bilgilendirme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsayacaktır. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızası ile işlenebilecektir.

Getirilen bir başka düzenleme ile yurt dışına çıkma hürriyeti, ancak suç soruşturması veya kovuşturması nedeniyle ve hâkim kararıyla sınırlandırabilecektir.

Çocuk hakları ilk kez Anayasamızda vurgulanmıştır. Buna göre, devletin çocukları koruma ve bu konuda tedbirler alma yükümlülüğü Anayasal dayanağa kavuşturulmuştur.

Çalışanların aynı iş kolunda birden fazla sendikaya üye olmaları sağlanarak, sınırlandırma kaldırılmaktadır.

Memurlara ve diğer kamu görevlilerine toplu sözleşme yapma hakkı tanınmaktadır. Toplu sözleşme yapılması sırasında uyuşmazlık çıkması halinde, taraflar Kamu Görevlileri Hakem Kuruluna gidecek ve alınan kararlar kesin olacaktır. Emekliler de toplu sözleşmelerden aynı şekilde istifade edeceklerdir.

Kamu Denetçiliği Kurumu da getirilen önemli düzenlemelerden biridir. Bu Kurum ile hak arama yollarını çoğaltılmaktadır. Yapılan düzenleme ile idarenin işleyişiyle ilgili şikâyeti olan bir vatandaşın kamu denetçisine başvurarak gidip hakkını araması sağlanmaktadır.

Önemli düzenlemelerden bir diğeri, Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru hakkı getirilmesidir. Böylece vatandaşlarımız, hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla, olağan kanun yollarını tükettikten sonra Anayasa Mahkemesi'ne başvurabileceklerdir.

Yüksek Askeri Sura kararları ile Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu kararlarına karşı yargı yolu açılmaktadır. Aynı şekilde memurlar hakkında verilen uyarma ve kınama cezalarına karşı da yargı yolu açılmaktadır.

Devletin güvenliğine, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçların, her halde adliye mahkemelerinde görüleceği düzenlenmiştir.

Anayasa Mahkemesi ile Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun üye yapısı ve seçimi daha demokratik hale getirilmiştir.

Son olarak, Anayasa değişikliği ile, demokrasi ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmayan, Anayasanın geçici 15'inci maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

♦ *22/07/2010 tarihli ve 6008 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile,* Terörle Mücadele Kanununda yer alan çocuklara verilecek cezalar ile yargılanacakları mahkemeler konusundaki bazı istisnalar kaldırılmak suretiyle çocuklar lehine düzenlemeler yapılmıştır. Buna göre çocuklar, Terörle Mücadele Kanunu kapsamında suçlanan çocuklar özel yetkili ağır ceza mahkemelerinde yargılanamayacak, çocuk mahkemelerinde yargılanacaklardır.

Yine Kanun ile, 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanununda, hükümlü veya tutuklulara verilen disiplin cezalarına karşı yapılan şikâyet başvurularında infaz hâkiminin, hükümlü veya tutuklunun savunmasını aldıktan sonra karar vermesini sağlamak amacıyla değişiklik yapılmıştır.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 311 inci maddesinin ikinci fıkrası gereğince, ceza hükmünün, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlali suretiyle verildiğinin tespit edilmiş olmasına rağmen, bazı başvurular için yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilememekteydi. Bu durumun önlenmesi bakımından, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunda düzenleme yapılarak, 4/2/2003 tarihi itibarıyla Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde derdest olup da, sonradan ceza hükmünün İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlâli suretiyle verildiği tespit edilen kararlar açısından da yargılamanın yenilenmesi yolunun açılması sağlanmıştır.

♦ Ayrıca, işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı ve küçük düşürücü muamele ve cezanın önlenmesine yönelik olarak, özgürlüklerinden mahrum bırakılan kişilerin kaldıkları yerlere, bağımsız uluslararası ve ulusal kurumların düzenli ziyaretlerine imkan tanıyan bir sistemin kurulmasını öngören *İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol* Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına 30/09/2009 tarihinde sunulmuş, 18/06/2010 tarihinde Dışişleri Komisyonunda görüşmeleri tamamlanarak 1/752 sıra sayısı ile Meclis gündemine girmiştir. Bu Tasarının önümüzdeki yasama yılında kanunlaşarak yürürlüğe girmesi beklenmektedir.

V. GENEL DEĞERLENDİRME

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, insan haklarının korunması ve geliştirilmesine yönelik faaliyetlerde bulunan bir parlamenter denetim mekanizmasıdır. Komisyon'un temel görevi insan haklarına ilişkin uygulamaları incelemek, denetlemek ve gelişmeleri izlemektir. Bu bağlamda Komisyon'un insan hakları alanında dünyadaki gelişmeleri izleyeceği, insan haklarına ilişkin uluslararası mevzuatın iç hukuka aktarılması konusunda çalışmalar yapacağı ve insan hakları bilincinin arttırılması amacına yönelik faaliyetlerde bulunacağı 3686 Sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu'nda hükme bağlanmıştır.

Komisyon denetim faaliyetleri çerçevesinde, ulusal ve uluslararası alanda meydana gelen insan hakları sorunlarını inceler; gerekli gördüğü hallerde bunları yurt içinde yetkili mercilere, yurt dışında ise parlamenterlere ve diğer mercilere iletir.

Komisyon'un çalışma usullerinden bir tanesi, anılan Kanun'un 6. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, denetimlerini *alt komisyonlar* kurmak yoluyla gerçekleştirmektir. İnceleme konuları basında çıkan haberler ve yapılan başvurular çerçevesinde oluşturulduğu gibi re'sen de kararlaştırılmaktadır. Alt komisyonların görev alanlarına ilişkin yapmış olduğu yerinde incelemeler neticesinde hazırlanan raporlar Komisyona sunulmakta ve burada görüşülmektedir.

4'üncü yasama yılı içerisinde yerinde inceleme yapmak üzere 6 adet alt komisyon kurulmuş olup bunların 2'si çalışmalarını tamamlayarak raporlarını sunmuş ve bu raporlar Komisyonca kabul edilmiştir. Diğer alt komisyonların çalışmaları süreklilik arz ettiğinden dolayı önümüzdeki yasama yılına sarkmış durumdadır.

4'üncü yasama yılından önce kurulan 4 adet alt komisyon da bu dönemde raporlarının kabul edilmesiyle birlikte çalışmalarını tamamlamıştır.

Anılan alt komisyonların çalışma alanlarına baktığımızda Komisyonumuzun bu yasama yılında yapmış olduğu inceleme ve çalışmaların önemli bir bölümünün konusunu çocuk haklarının oluşturduğu söylenebilir. Komisyon bu yönde iki alt komisyon oluşturulmuş; bir alt komisyon çocuk ve gençlerin bulunduğu ceza infaz kurumları ile eğitimevlerini incelerken, bir diğer alt komisyon çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları ve yatılı ilköğretim bölge okullarında incelemelerde bulunmuştur. Bu incelemelerin amacını, çocukların içinde bulundukları şartları yerinde görmek, eksiklikleri tespit ederek topluma kazandırılmaları ve yetiştirilmeleri için gereken önlemlerin saptanması oluşturmuştur. Ayrıca, Siirt ilinde ilköğretim öğrencilerine yönelik cinsel istismar olayı hakkında inceleme yapılmıştır. Çocuk haklarının korunmasına yönelik çalışmalar beşinci yasama yılında da devam edecektir.

Alt komisyonların çalışma alanlarına ilişkin göze çarpan bir diğer önemli husus ise askeri cezaevlerinin ilk kez inceleme kapsamına alınmasıdır. Söz

konusu komisyonun çalışmaları önümüzdeki yasama yılında da devam edecektir.

Komisyonumuz çalışmalarını alt komisyonlar kurmak suretiyle sürdürse de kimi zaman olayların aciliyeti veya önemi nedeniyle, gerek Komisyon Başkanı gerekse de Komisyon uzmanları olayın tarafları ve olaya ilişkin ilgili merci ve makamlarla görüşmek suretiyle doğrudan inceleme yapabilmektedir. Anılan yasama yılında kabul edilen 4 adet rapor bu doğrultuda hazırlanmıştır.

Gerek alt komisyonların çalışmaları gerekse uzmanların incelemeleri neticesinde hazırlanan raporlarda yaşam hakkı, sosyal güvenlik hakkı, çocuk hakları, tutuklu ve hükümlülerin hakları bağlamında tespit ve öneriler yer almaktadır.

Hazırlanan raporların tümü ilgili kamu kurumları ve kamuoyu ile paylaşılmaktadır. Komisyonumuzun kabul ettiği raporlar da yer verilen tespit ve önerilerin ilgili kurumlarca dikkate alınarak gerekli çalışmaların yapılması iyileştirici çalışmalar kapsamında önem arz etmektedir. Bu bağlamda, bugüne kadar cezaevlerindeki iyileştirmelerin gerçekleşmesinde komisyonumuzun incelemeleri ve önerilerinin payının yadsınamayacağı açıktır.

Anılan çalışmalar dışında Komisyonumuz bu yasama yılında 7 yerli ve 15 yabancı heyeti kabul etmiş, bu ziyaretlerde ülkemizdeki ve dünyadaki insan haklarına ilişkin sorunlar ele alınarak görüş alışverişinde bulunulmuştur.

31 Mayıs 2010 tarihinde Gazze'ye yardım taşıyan uluslararası yardım filosuna yönelik İsrail güvenlik güçlerinin saldırısı ve sonucunda dokuz vatandaşımızın hayatını kaybetmesi ve birçoğunun yaralanması hakkında, konuya dikkat çekmek ve olayı kınamak için yabancı ülke parlamentolarındaki muhatap komisyonlara iletilen mektuplara cevaben çeşitli ülkelerden işbirliği mesajları alınması memnuniyetle karşılanmıştır.

Ayrıca gerek Komisyonu temsilen Komisyon Başkanı Prof. Dr. Zafer ÜSKÜL, gerekse diğer Komisyon üyeleri yurt içi ve yurt dışında düzenlenen çeşitli seminer, sempozyum ve konferanslara katılmıştır. Yine ülkemizde insan hakları alanında yaşanan gelişmeleri değerlendirmek ve çalışmalarda işbirliğini artırmak amacıyla başta Sayın Cumhurbaşkanı Abdullah GÜL olmak üzere üst düzey devlet yetkilileriyle temaslarda bulunulmuş ve sivil toplum örgütleri ile bir araya gelinmiştir.

Yine Komisyonumuz, 3686 sayılı Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasının (e) bendi uyarınca insan haklarının ihlale uğradığına dair iddiaları içeren bireysel başvuruları kabul etmektedir. Önce uzmanlar son olarak da Başkan tarafından incelenen başvurular hakkında, ilgili kurum ve kuruluşlardan bilgi istemek yoluyla işlem başlatılmakta ve dilekçe sahipleri başlatılan işlemden ve sonucundan haberdar edilmektedir. Ayrıca acil durumlarda telefon yoluyla görüşme yaparak da anında müdahalede bulunulmaktadır.

Komisyonumuz bu yasama yılında da önceki yasama yılına paralel olarak en çok adil yargılanma hakkı, tutuklu ve hükümlülerin hakları, sağlık ve hasta hakkı, sosyal güvenlik hakkı ve ayrımcılık yasağının ihlal edildiği iddialarına

ilişkin başvurular almıştır. Hemen belirtmek gerekir ki, Komisyon'un kendisine yapılan başvuruları hak konularına göre ayırması, bu hakların ihlal edildiğinin tespiti anlamına gelmemekte ancak sadece iddiaları ortaya koymaktır.

Komisyona yapılan başvurular içinde en çok ihlal iddiası adil yargılanma hakkına ilişkin olmuştur. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin 2009 yılında Türkiye'ye ilişkin kararlarında en çok adil yargılanma hakkının ihlaline karar vermesi Komisyonun sayısal verisini de doğrular niteliktedir.

Başvurular arasında ikinci sırayı tutuklu ve hükümlülerden gelen şikâyet ve talepler almıştır. Adil yargılanma hakkının ihlali iddialarına Anayasa ve kanunlar gereği Komisyonca bir işlem yapılmaması nedeniyle, kurumlar arası en çok yazışma cezaevlerindeki sorunlara dair olmuştur. Ayrıca ceza ve tutuk evleri izleme kurullarından gelen raporların, bireysel başvuruların incelenmesinde fayda sağladığını hatırlatmak gerekir.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu kurulduğu günden bu yana on binlerce bireysel ve toplu başvuru almıştır. Komisyonun idareye ilişkin vatandaşlardan gelen her türlü şikâyeti kabul ettiği ve bir nevi ombudsmanlık (kamu denetçiliği) işlevi de gördüğü açıktır. 4'üncü yasama yılında Komisyonca işleme alınan 3200'e yakın başvuru titizlikle incelenmiş; Komisyon, yapılan şikâyet konuları hakkında bilgi talep ederek yürütme organını harekete geçirmiş, varsa eksiklikler ve yanlışlara dikkat çekmiştir.

Ancak, başvuru konuları incelendiğinde görülmektedir ki vatandaşlar, her tür şahsi şikâyet konusunu insan hakkı ihlali olarak değerlendirmekte (örneğin, ticari hayatta karşılaşılan sorunlar, aile arasında miras sorunları, tapu ve kadastro sorunları, icra işlemlerinden kaynaklanan sorunlar, işe girme talepleri vb.) ve bu vesileyle Komisyonumuza başvuruda bulunmaktadır. Başka bir deyişle, toplumda "insan hakları" kavramının doğru karşılığı bulunmadığı ve kişilerin şahsi menfaatlerine aykırı her özel ve genel durumu insan hakkı ihlali olarak değerlendirme eğiliminde olduğu söylenebilir.

Komisyonumuzun görev alanına girmeyen bu gibi başvurularda başvurucuya, izlemesi gereken yol hakkında bilgi verilmekte ya da dilekçe ilgili Kuruma yönlendirilmektedir. Ancak söz konusu başvurular, ciddi bir iş yükü oluşturmakta ve insan hakları ihlali olduğu düşünülen konular üzerinde yoğunlaşmayı geciktiren bir unsur olarak belirmektedir.

Dolayısıyla bu durum, maalesef, Komisyon'un ihtisas alanından uzaklaşmasına neden olmaktadır. Kamu Denetçiliği kurumunun 12 Eylül 2010 tarihli referandum sonucuna bağlı olarak yakın zamanda kurularak teşkilatlanması ve bireysel başvuruların bu kurum tarafından daha etkili bir biçimde değerlendirileceği beklentisiyle, Komisyonumuzun bireysel başvurulara yönelik önümüzdeki dönemde yeni bir uygulamaya gitmesi beklenebilir.

Komisyonumuzun yasama sürecindeki etkinliğinin artırılması da önümüzdeki dönemde gerçekleştirilmesi hedeflenen bir diğer husustur. Mevcut yapıda, mevzuatta engel bulunmamasına rağmen uygulamada kanun teklif ve

tasarıları Komisyonumuza havale edilmemektedir. Oysa bu uygulamanın yerleşmesi ile Komisyon, yasama metinlerinin gerek ulusal gerekse de uluslararası alanda tanınmış temel hak ve özgürlüklere uygunluğunu kontrol etme ve birikimlerini ilk elden kanun metinlerine aktarma fırsatı elde edecektir. Bu eksikliğin giderilmesi ve insan haklarını ilgilendiren kanun tasarı ve tekliflerinin kesin bir şekilde Komisyonumuzca görüşülebilmesinin sağlanması amacıyla Komisyon kanununda değişiklik teklifi de verilmiştir.

Ülkemizde insan hakları alanında dikkati çeken önemli bir husus da insan hakları ihlali iddialarına ilişkin başvuru kabul eden kurumlar (Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık İnsan Haklar Başkanlığı, Adalet Bakanlığı) arasındaki koordinasyon eksikliğidir. Bu koordinasyon eksikliğinin bir sonucu olarak insan haklarına ilişkin başvuruların "işlem hacminin" gerçek boyutları hakkında sağlıklı bilgi sahibi olmanın mümkün olmadığı düşünülmektedir. Bu çerçevede insan haklarının ihlale uğradığına ilişkin şikâyetleri değerlendiren kamu kurumları arasında ortak bir veri havuzunun olmasının, söz konusu ihlallerin tespit ve çözümü açısından büyük önem arz ettiğini ifade edebiliriz. Konuyu somutlaştırmak gerekirse, örneğin, insan haklarının ihlale uğradığı iddiasıyla Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığına başvuru yapan bir kişi aynı zamanda ya da bu kurumun çözümünden tatmin olmaması üzerine, Cumhurbaşkanlığı, TBMM gibi kurumlara da başvuru yapmakta, kurumlar tarafından aynı anda farklı farklı inceleme yapılabilmektedir. Kurumlar arası koordinasyon sağlanmasının insan hakkı ihlallerine ilişkin iddiaların etkin ve hızlı değerlendirilmesini temin edeceği düşünülmektedir.

EKLER

EK-1

İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU KANUNU

Amaç

Madde 1 – Bu Kanunun amacı; Dünya'da ve ülkemizde insan haklarına saygı ve bu konudaki gelişmeleri izlemek suretiyle uygulamaların bu gelişmelere uyumunu sağlamak ve başvuruları incelemek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisinde bir İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun kuruluş, görev, yetki, çalışma usul ve esaslarını düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2 – Bu Kanun; T.C. Anayasası ile İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gibi çok taraflı uluslararası belgelerde belirlenmiş bulunan insan hak ve hürriyetleri ile uluslararası alanda genel kabul gören insan haklarını kapsar.

Komisyonun Kuruluşu

Madde 3 – Üye sayısı Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca belirlenecek İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunda; siyasi parti grupları ile bağımsızlar Meclisteki sayılarının - boş üyelikler hariç - üye tamsayısına nispet edilmesi ile bulunacak yüzde oranına uygun olarak temsil edilirler.

Bu Komisyon üyelikleri için, bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi üç yıldır.

Komisyon, Siyasi Parti gruplarının yüzde oranlarına göre, bir başkan, iki başkanvekili, bir sözcü ve bir kâtip seçer. Bu seçim, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla toplanan Komisyonun, toplantıya katılanlarının salt çoğunluğunun gizli oyuyla yapılır.

Komisyonun Görevleri

Madde 4 – İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun görevleri şunlardır:

a) Uluslararası alanda genel kabul gören insan hakları konusundaki gelişmeleri izlemek,

b) Türkiye'nin insan hakları alanında taraf olduğu uluslararası andlaşmalarla T.C. Anayasası ve diğer milli mevzuat ve uygulamalar arasında uyum sağlamak amacıyla yapılması gereken değişiklikleri tespit etmek ve bu amaçla yasal düzenlemeler önermek,

c) Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonlarının gündemindeki konular hakkında, istem üzerine görüş ve öneri bildirmek,

d) Türkiye'nin insan hakları uygulamalarının, taraf olduğu uluslararası andlaşmalara, Anayasa ve Kanunlara uygunluğunu incelemek ve bu amaçla, araştırmalar yapmak, bu konularda iyileştirmeler, çözümler önermek,

e) İnsan haklarının ihlale uğradığına dair iddialar ile ilgili başvuruları incelemek veya gerekli gördüğü hallerde ilgili mercilere iletmek,

f) Gerektiğinde dış ülkelerdeki insan hakları ihlallerini incelemek ve bu ihlalleri o ülke parlamenterlerinin dikkatlerine doğrudan veya mevcut parlamenter forumlar aracılığıyla sunmak,

g) Her yıl yapılan çalışmaları, elde edilen sonuçları, yurt içi ve dışında İnsan Haklarına saygı ve uygulamaları kapsayan bir rapor hazırlamak.

Komisyonun Yetkileri

Madde 5 – İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, görevleri ile ilgili olarak, Bakanlıklarla Genel ve Katma Bütçeli Dairelerden, mahalli idarelerden, muhtarlıklardan, üniversitelerden ve diğer kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşlardan bilgi istemek ve buralarda inceleme yapmak, ilgililerini çağırıp bilgi almak yetkisine sahiptir.

Komisyon, gerekli gördüğünde uygun bulacağı uzmanların bilgilerine başvurabilir ve Ankara dışında da çalışabilir.

Komisyonun Çalışma Usul ve Esasları

Madde 6 – İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, üye tamsayısının en az üçte biri ile toplanır ve toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir; ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz.

Komisyon, incelemelerini alt komisyonlar kurmak suretiyle de yapabilir.

Komisyon, görevleri ile ilgili olarak hazırladığı raporları Türkiye Büyük Millet Meclisi Bakanlığına sunar. Bu raporlar Danışma Kurulunun görüş ve önerisi ile Genel Kurul gündemine alınabilir ve okunmak suretiyle veya üzerinde görüşme açılarak bilgi edinilir.

Komisyon raporları Başbakanlık ve ilgili bakanlıklara da Başkanlıkça gönderilir.

Komisyonun gerekli görmesi halinde; inceleme konusunun sorumluları hakkında genel hükümlere göre kovuşturma veya işlem yapılabilmesi için, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca Komisyon raporu ilgili mercie bildirilir.

Komisyon çalışmaları ile ilgili olarak, yurt içi ve yurt dışı görevlendirmelere ait giderler, Komisyonun Kararı ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının onayı ile 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümlerine göre Türkiye Büyük Millet Meclisi Bütçesinden karşılanır.

İnceleme ve Sonucun Bildirilmesi

Madde 7 – İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca havale olunan başvurular ile ilgili konuları inceler.

(Değişik: 2/1/2003-4778/29 md.) Komisyon, başvuruların sonucu veya yapılmakta olan işlem hakkında başvuru sahibine en geç altmış gün içinde bilgi verir.

Uygulanacak İçtüzük

Madde 8 – İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun çalışmalarında, bu Kanunda sarahat olmayan hallerde, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü hükümleri uygulanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü gereğince komisyonlar üzerinde haiz olduğu denetleme yetkisi bu Komisyon için de geçerlidir.

Yürürlük

Madde 9 – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 10 – Bu Kanun hükümlerini Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı ile Bakanlar Kurulu yürütür.

EK-2

BASIN AÇIKLAMALARI

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı M. Zafer ÜSKÜL, Komisyon adına bazı konulara ilişkin basın açıklamalarında bulunmuştur:

Ceylan Önkol İsimli Küçük Kız Çocuğunun Mühimmat Patlaması Sonucu Hayatını Kaybetmesi Hakkında (2 Ekim 2009)

Komisyon Başkanlığımızca; Lice Kaymakamlığı ve Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı ile 28/09/2009 tarihinde saat 13.20 sularında Diyarbakır İli Lice ilçesi Şenlik köyü Paşaçiya mezrası Cemaltepe mevkiinde Ceylan Önkol isimli küçük kız çocuğunun patlama sonucu olay yerinde ölmesi ile ilgili yapılan çalışmalar hakkında bir telefon görüşmesi gerçekleştirilmiş ve olaydan sonra gerçekleştirilen çalışmalar hakkında bilgi alınmıştır.

İlgililerden elde edilen bilgilere göre;

- Lice Cumhuriyet Başsavcılığının Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı ile koordineli olarak soruşturmayı halen sürdürmekte olduğu,

- Olay yerinden ve maktülenin üzerinden alınan patlayıcı parçalarının inceleme yapılmak üzere uzman bilirkişilere teslim edilip gelecek rapor sonucuna göre soruşturmanın şekilleneceği,

Anlaşılmıştır.

Bilindiği gibi Anayasamızın **k**işinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı başlıklı 17'nci maddesi ile tarafı olduğumuz ve onaylamakla iç hukuk mevzuatına dâhil ettiğimiz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Yaşam (Hayat) Hakkını düzenleyen 2'nci maddesinde, herkesin, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğu ile yaşam hakkının Devletin koruması altında bulunduğu belirtilmiştir.

Yaşam hakkı, temel hakların en başında gelen ve Anayasamızda da ilk sırada yer alan düzenlemelerdendir ve Mutlak bir Hak olarak diğer tüm hak ve özgürlükler gibi bu hakkında özüne dokunulamaz.

Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile koruma altında olan Yaşam Hakkı devlet açısından Pozitif Yükümlülük ve Negatif Yükümlülük olarak adlandırabilecek yükümlülükler öngörmektedir. Devletin Negatif Yükümlülük olarak tarif edilen yükümlülüğü öldürme yasağını, Pozitif yükümlülüğü ise yaşama hakkının korunmasını, bireyi saldırılara karşı korumak için gerekli tedbirlerin alınmasını ve saldırı vuku bulması halinde ise failin bulunup yargı önüne çıkarılması, yargılanması ve cezalandırılması için gerekli etkin bir resmi soruşturmanın yapılmasını ifade eder.

Ölümle sonuçlanan olaylarda, Devlet fiilin yalnız bir devlet görevlisi tarafından işlenmiş olması halinde değil, ne şekilde meydana gelirse gelsin,

ölüm olayından haberdar olan devlet Etkin ve Resmi Soruşturma yapmak zorundadır.

Komisyonumuzun ölümle sonuçlanan olaylara bakışı bu çerçevededir ve yetkili organlarca tüm işlemlerin bu çerçevede değerlendirilmesi gerektiğine inanmaktadır.

Olayla ilgili gelişmeler Komisyonumuzca hassasiyetle takip edilmektedir.

Kayseri'de Kaybolan Çocuklar Hakkında (5 Ekim 2009)

Komisyon Başkanlığımızca; Kayseri Valiliği İl Emniyet Müdürü ile 21/09/2009 tarihinde saat 18.00 sularında Kayseri İli Talas İlçesi Yenidoğan Mahallesinde bulunan ikametlerinden "şeker toplamaya gidiyoruz" diyerek ayrılan ve bir daha haber alınamayan çocuklar ile ilgili yapılan çalışmalar hakkında bir telefon görüşmesi gerçekleştirilmiş ve İl Emniyet Müdüründen çocukların kaybolmasından bu yana gerçekleştirilen çalışmalar hakkında bilgi istenmiştir.

Kayseri Valiliği İl Emniyet Müdürlüğünden alınan yazılı bilgiye göre;

- 22 Eylül 2009 tarihinden itibaren her gün konu ile ilgili bir İl Emniyet Müdür Yardımcısının görevlendirildiği, birim amirlerinin bir araya gelerek durum değerlendirmesi yaptıkları ve alınan kararlar doğrultusunda çalışmalara yön verildiği,

- Adres/Kimlik Bilgileri ile Fotoğraf/Eşkâl bilgilerinin dağıtılarak çalışmalara başlandığı,

- Çevrede bulunan güvenlik kameralarının detaylı incelenmesine devam edilmekte olduğu,

- Çocukların kaybolduğu tarihten bugüne kadar 1455 personelin katılımıyla yapılan çalışmalarda; 6516 şahıs ile görüşüldüğü, 1031 aracın kontrol ve sorgusunun yapıldığı, 47 güvenlik kamerası kayıtlarının incelenmiş olduğu,

- 1875 ikamet, 147 park ve bahçe, 65 cami, 168 umuma açık alan, 506 metruk alan ve 78 kuyu üzerinde gerekli arama tarama çalışmalarının yapılmış olduğu,

- Kayıp çocuklara ait ikametler merkez alınarak bir kilometre çapında bulunan bütün ikametgâhlar ve ikametgâh sakinlerinin polis ekipler tarafından gerekli kontrollerinin yapılmış olduğu,

- 28.09.2009 tarihinden itibaren de bir Emniyet Müdür Yardımcısı sorumluluğunda, üç şube müdürü, üç komiser ve on polis memurundan oluşan özel bir ekibin kurulduğu ve bu ekibe bilgi derleyecek 44 personelin görevlendirilmiş olduğu,

- Sonuç alıncaya kadar da Toplum Destekli Polislik Şube Müdürlüğü personelinin yoğunluk olarak bu bölgede görevlendirilmiş olduğu,

- Kayıp Çocuklarla ilgili olarak Kayseri İl Emniyet Müdürlüğüne il dışından ve il içinden toplam 30 adet ihbarın ulaştığı ve ihbarların tamamının değerlendirmeye alınarak incelendiği,

- Bugüne kadar konu ile ilgili 24 kişinin Bilgi Sahibi olarak ifadelerine başvurulduğu,

- Kayıp çocuklanın ikametleri merkez alınarak 1 km çapındaki alanda bulunan bütün ikametgâhların, içinde bulunanlar açısından taranmış olduğu ve kişilerle karşılıklı mülakat yapılarak incelendiği,

- Cezaevlerinden bayram süresince izinli olarak ayrılan mahkûmların tespit edilerek incelemeye alındıkları,

- Talas bölgesinde faaliyet gösteren eczanelerden satılan ilaçlarla ilgili inceleme yapıldığı,

- Talas bölgesinde çocuk kıyafeti salan yerlerin incelendiği,

- Kaçırılarak alıkonulma şüphesi her geçen gün arttığından dolayı muhtemel şüpheli ya da şüphelilerin tespit edilmesi amacıyla;

- Anne Özlem AY'ın arkadaş çevresi ve ilişkileri,

- Baba İbrahim AY'ın iş arkadaşları,

- Teyze Ömür KANAT (TEK)'in ayrıldığı eşi ve akrabalarının potansiyel şüpheli olabilecekleri değerlendirildiğinden etraflıca incelendiği,

✓ Kayseri Emniyet Müdürlüğü muhtelif birimlerinde görev yapan personelden bir amir başlarında olmak üzere yirmi polis memurundan oluşan 3 TİM kurularak, bu konuyu her gün Talas bölgesinde planlı bir şekilde takip etmek amacıyla İlçe Emniyet Müdürlüğüne takviye olarak görevlendirildiği,

Anlaşılmıştır.

Cezaevi Hastaneleri Projesinin İlk Örneğinin Ankara Sincan'da Hizmete Girmesi Hakkında (13 Ocak 2010)

Ceza infaz kurumlarında sağlık hizmetlerinin yetersiz olduğu iddiası ve bunun yarattığı bazı insan hakları sorunlarının TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu gündeminde önemli yer işgal etmesi üzerine, Komisyon Başkanı Zafer ÜSKÜL'ün girişimleriyle, Adalet ve Sağlık Bakanlıkları tarafından ortaklaşa hazırlanan 'Cezaevi Hastaneleri' projesi uygulamaya geçirildi.

Gelişmiş bir semt polikliniği yapısında ilk cezaevi hastanesi Sincan'da bulunan Ankara Ceza ve İnfaz Kurumu bünyesinde hizmete girdi. Ayrıca infaz kurumlarında görev alan hekimlerin döner sermaye sisteminden yararlandırılmasıyla, bu kurumlardaki tıp ve diş doktorlarının sayısında artış sağlandı.

Komisyon bünyesinde "Her Türlü Şiddet, Kötü Muamele ve İşkence ile Ceza ve Tutukevleri ile İlgili Sorunların İncelenmesi" amacıyla kurulan daimi alt komisyonun yapmış olduğu ceza infaz kurumu ziyaretlerinde, en sık karşılaştığı sorunların başında, tutuklu ile hükümlülerin sağlık sorunları, doktor yetersizliği ve sevklerdeki gecikmeler geliyordu.

Alt Komisyon'un bazı infaz kurumlarında yaptığı incelemeler sonrasında düzenlemiş olduğu bir raporun sonuç bölümünde şu tespit yer aldı:

"Ceza İnfaz Kurumunda Devletin himayesinde bulunan tutuklu ve hükümlülerin sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkı öncelikle gözetilmesi gereken hususlardan birisidir. İnfaz kurumu idaresinin böyle bir konuda olabildiğince duyarlı olması gerekir. İnfaz kurumunun 10.000 kişilik kapasiteye sahip olduğu düşünüldüğünde hastalık ve değişik sebeplerle hastaneye sevklerin hem zaman hem de masraf açısından içinden çıkılamaz bir hal aldığı görülmektedir. Bu durumun amaca da çok uygun olmadığı göz önüne alındığında, bu tür büyük kampüslerde hastane kurup yeterli sayıda uzman doktor ve personelin istihdam edilerek hizmetin ayağa getirilmesi yoluna başvurulması bir çözüm olarak düşünülmelidir."

Meclis İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı Prof. Dr. Zafer ÜSKÜL de özellikle kampüs şeklindeki infaz kurumlarında hastane kurulmasının sorunu çözeceğini, ayrıca ceza infaz kurumunda görev yapan hekimlerin döner sermaye sisteminden yararlandırılmaları gerektiğini bildirmişti.

Bu gelişmeler üzerine, Adalet ve Sağlık Bakanlıkları arasında Ceza İnfaz Kurumlarındaki Sağlık Hizmetlerinin Düzenlenmesi Hakkında Protokol 30 Nisan 2009 tarihinde imzalandı. Bu kapsamda kampüs infaz kurumu şeklindeki Silivri, Ankara, Kocaeli ve Maltepe'deki infaz kurumlarına poliklinik yapılması kararlaştırıldı.

Bunun ilk uygulaması ise Ankara Ceza İnfaz Kurumunda gerçekleştirilerek, infaz kurumu kampüsü içerisinde Numune Hastanesine bağlı bir semt polikliniği tutuklu ve hükümlülere hizmet vermeye başladı. Benzeri uygulamaya diğer kurumlarda da kısa sürede geçileceği bildirildi.

Ayrıca; infaz kurumlarında görev yapan hekimlerin de döner sermayeden faydalanmasının önü açılarak haksızlık giderildi, protokolden önce 66 olan tüm infaz kurumlarındaki doktor sayısı 200'e, 81 olan diş hekimi sayısı ise 150'ye çıkarıldı.

Komisyon'un Fransa Ziyaretinin Sonuçları Hakkında (4 Şubat 2010)

Fransa Mültecileri Koruma Ofisi Türkiye'yi mülteci başvurularında "Güvenli Ülkeler" listesine aldı.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun Prof. Dr. Zafer Üskül başkanlığında 30 Ağustos-4 Eylül 2009 tarihleri arasında Fransa'ya yaptığı ziyaret olumlu sonuçlarını göstermeye başladı.

Fransa Mültecileri Koruma Ofisi'nin (OFPRA) Türkiye'nin mülteci başvurularında "güvenli ülkeler" listesine alındığı TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu başkanlığına resmi bir yazı ile iletildi.

Fransa Senatosu Türkiye Dostluk Grubu Başkanı Jacques Blanc ve Orne Senatörü Nathalie Goulet imzalı yazıda, TBMM heyetinin Fransa'ya yaptığı ziyaret sırasında Komisyon Başkanı Zafer Üskül'ün 'Türkiye'nin mülteci kabulünde güvenilir olmayan ülkeler" listesinde yer almasını eleştirmesi üzerine, senatör Goulet'in konuyu sözlü soru ile gündeme getirdiği; OFPRA'nın da Türkiye'yi güvenilir ülkeler listesine aldığı duyuruldu.

OFPRA'nın aldığı karar, Türkiye'den yapılan mülteci başvurularının Fransa tarafından kabul edilmesini zorlaştıracak. Yine karar gereği Türkiye'den yapılan bir başvurunun reddedilmesi halinde söz konusu başvuruyu yapan kişi hakkında anında sınır dışı edilme kararı alınabilecek.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı Prof. Dr. Zafer Üskül, konuyla ilgili şunları söyledi:

"Alınan karar, Türk demokrasisine ve hukukuna olan güvenin bir göstergesidir ve gerek mevzuatta yapılan demokratikleşme çalışmaları ve gerekse uygulamalarla Türkiye'nin demokrat ülkeler grubunda yerini almasının sağlandığını gözler önüne sermiştir.

Fransa ziyaretinde yaptığımız görüşmelerde önce OFPRA üyeleri ile konuyu tartıştık, ardından ziyaret ettiğimiz senatör Sayın Goulet'e rahatsızlığımızı ilettik. Nitekim ülkemiz Benin, Gana, Mali, Tanzanya, Hindistan gibi güvenli bulunmayan ülkeler listesinden çıkartılarak güvenli ülkeler listesine eklenmiştir.

Hem ülkemizin, hem Meclisimizin hem de Komisyonumuzun başarısı olan bu başarılı sonuç parlamenter diplomasinin önemini ortaya koymaktadır. Parlamenter diplomasi alanında benzer çalışmalar bundan sonra da devam ettirilecektir."

"Güvenlik Soruşturmaları, İstisnalar Dışında Uygulamadan Kaldırılmalıdır." (22 Şubat 2010)

"Kişi dokunulmazlığı, insanın yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme haklarını içerir.(Anayasa md. 17) Yaşama hakkı ve ölüm cezası, kolluk aşırılıkları, işkence, güvenlik soruşturması gibi sorunlar kişi dokunulmazlığını ilgilendirir.

Bugün için, güvenlik soruşturması, düşünce, kanaat, ifade ve çalışma özgürlükleri açısından kişinin birçok hak ve özgürlükleri üzerinde bir baskı ve tehdit olarak görülmekte ve varlığını sürdürmektedir. Eşitlik, masumiyet karinesi, özel yaşamın gizliliği, kamu hizmetine girişte görevin gerektirdiği niteliklerden başkasının aranmaması ilkeleri de güvenlik soruşturmasından etkilenmekte ve değer kaybına uğramaktadır. Ama hepsinin başında, kişinin onuru ve maddi-manevi varlığı bundan örselenmektedir. Bu bakımdan güvenlik soruşturması konusunu kişi dokunulmazlığı kavramıyla, öncelikle de bununla irtibatlandırmak gerekir.

Güvenlik soruşturması uygulamasının başlıca özelliklerini kısaca hatırlatmakta yarar var. Güvenlik soruşturmasının konusu, suç oluşturmayan hususlardır. Suç konusu olan eylem ve davranışlar zaten ceza yaptırımını davet eder. Buradaysa, suç olmayan eylem ve davranışlarından ötürü kişinin adeta cezalandırılması söz konusudur.

Güvenlik soruşturmasının kişiler bakımından da alanı çok geniştir. Türkiye'deki uygulama, yalnız gizlilik dereceli görevlerde değil, kamu hizmetinin bütün alanlarında geçerli olmuştur. Güvenlik Soruşturması Yönetmeliği, bütün kamu personelinin atama ve yer değiştirmelerinde "arşiv araştırması"na başvurulmasını buyurmaktadır. Güvenlik soruşturmasına tabi personelin kapsamında ciddiye alınacak bir daraltım sağlanabilmiş değildir.

Hukuk açısından sarsıcı bir başka nokta da, güvenlik soruşturmasının anayasal ve yasal dayanağının bulunmayışıdır. Konu şimdiye kadar, bakanlar kurulu kararları, genelgeler ve yönetmelikler eliyle düzenlenmiştir. Dolayısıyla bu uygulama, hak ve özgürlüklerin yasayla sınırlanabilmesi ilkesinin (Anayasa md. 13) de ihlali niteliğindedir.

Böylece Anayasal hak ve özgürlük ya da ilke, hiçbir yasal dayanağı bulunmayan yürütme işlemleriyle sınırlanmış olmaktadır. Bir devlette kamu hizmetinin bazı kesimlerinin özel dikkat gerektireceği açıktır. Bu kesimlere personel alımında güvenlik soruşturması bir gereklilik olarak kabul edilebilir. Ancak bu uygulamanın makul sınırlar içinde tutulması şarttır. Bu da her şeyden önce bir yasal düzenleme işidir. Bu yasal düzenlemeden (Kanun) sonra ve bu Kanun ışığında, güvenlik soruşturması, sınırlanmış çerçevesi içinde, yönetmelikle yeniden düzenlenmelidir.

Güvenlik soruşturmasının yasayla düzenlenmesinde, hangi hizmetlere personel alımında bu yola başvurulabileceği istisnai olarak ve sayılarak gösterilmelidir. Bunları saptamakta büyük zorluk çekileceği söylenemez. Her halde askerlik, emniyet, istihbarat ve dışişleri hizmetleri gibi alanlar için böyle bir uygulamanın yasayla öngörülmesi, hizmetin gereklerine uygun düşer. Ceza infaz kurumlarıyla tutukevlerinde çalışacak personel için de aynı denetleme düşünülebilir.

Bu istisnai kalemler dışında kalan hizmetlere girişte ise güvenlik soruşturmasına son verilmeli, Kamuoyunda fişleme olarak adlandırılan kişi hak ve özgürlüklerine müdahalelerden birisi olan bu uygulama hayatımızdan çıkarılmalıdır."

Siirt'in Pervari İlçesinde Meydana Gelen 3 Yaşındaki Bir Kız Çocuğuna Tecavüz Olayı Hakkında (26 Nisan 2010)

26/04/2010 tarihinde bir kısım basın organlarında Siirt'in Pervari ilçesinde meydana gelen 3 yaşındaki bir kız çocuğuna tecavüz olayı ile ilgili olarak; Komisyon Başkanlığımızca, Siirt Valisi ve Cumhuriyet Başsavcısı ile görüşülerek olay hakkında bilgi alınmıştır.

Olay basında yansıtıldığı gibi yeni meydana gelmemiş, 2009 yılının Nisan ayında gerçekleşmiştir. Olay tarihi itibariyle üç yaşında olan bir kıza Siirt ili Pervari İlçesinde bulunan Atatürk Yatılı İlköğretim Bölge Okulu'nda bulunan 10 çocuk tarafından tecavüz edilmiş, ardından da suya atılarak ölümüne sebebiyet verilmiştir. Mağdurenin tecavüz sonucu mu yoksa boğularak mı öldüğü henüz belli değildir ve Mahkemece bu konu ile ilgili adli tıp raporu beklenmektedir. 10 şüpheliden 2'si 12 yaşından küçük, diğer 8'i ise 12-15 yaş arasındadır. Bu 8 şüpheliden 3'ü tutuklanarak 11 ay cezaevinde kalmış daha sonra tahliye edilmişlerdir. 5'i hakkında ise mahkeme tarafından bakım ve gözetim kararı verilerek SHÇEK'e bağlı kuruma yerleştirilmişler, belli bir süre sonra da ailelerine teslim edilmişlerdir. Olayın mahkeme süreci devam etmektedir.

Olay sonrasında Siirt Valiliğinin talebi üzerine Milli Eğitim Bakanlığından iki müfettiş görevlendirilmiş, yapılan idari soruşturma neticesinde olayda ihmali görülen 4 kişi hakkında disiplin cezası uygulanmıştır.

Komisyonumuz benzer olayların tekrar etmemesi adına sorumluların hak ettiği cezayı alması hususunda takipçiliğini sürdürmekle birlikte, bu tür olaylara sebebiyet veren tüm sosyal etkenlerin araştırılması hususunda gerekli araştırmaları yapacaktır.

Hatay'ın Samandağ ilçesinde Alevi Vatandaşların Fişlendiği İddiaları Hakkında (28 Mayıs 2010)

Bazı yayın organlarında ve haber sitelerinde Hatay'ın Samandağ ilçesinde, ilçe Kaymakam'ı tarafından Alevi vatandaşlarımızın fişlenerek MİT'e rapor gönderildiği şeklinde haberlere rastlanmıştır. Ayırımcılığın her çeşidinin bir insan hakkı ihlali olduğu gerçeği yanında bu tür eylemlerin Devlet-vatandaş ilişkisinde oluşturacağı tahribatın da bilincinde olan Komisyonumuz, olayın medyada yer almasının hemen akabinde gerekli araştırma ve incelemelere başlamış, yetkililer ile görüşerek tüm bilgilere ulaşmıştır. Buna göre;

- Benzer nitelikte daha önce de Kaymakam'ın imzasını taşıyan ve değişik makamlara gönderilen yazışmaların olduğu ve bu yazışmalarda da kaymakamın Alevi aleyhtarlığı yaptığı yönünde ibareler bulunduğunun adli makamlarca öğrenilmesi üzerine, savcılık tarafından soruşturma başlatılmıştır. Bu soruşturma sonucunda Kaymakamlık tarafından bu şekilde bir yazışmanın yapılmadığı, bahse konu yazıların ilçede yaşayan bazı kişiler tarafından hazırlanarak Kaymakam'ın imzasının yazı altına monte edildiği belirlenmiş, bu konu da başka delillere de ulaşılması üzerine ilgililer hakkında kamu davası açılmıştır. Yargılama halen devam etmektedir.

- Kaymakam tarafından MİT'e gönderildiği iddia edilen ve yine içeriğinde Alevi düşmanlığı, bazı fişlemeler ve Alevilere yönelik bir kısım komplo girişimleri yönünde ibareler bulunan belgenin de kaymakamlıkta düzenlenmediği öncekine benzer şekilde hazırlandığı anlaşılmıştır.

Hiçbir kamu görevlisinin bu tür fişleme ve komplo girişimleri içerisinde olması düşünülemez. Bu belgeyi hazırlayanların sahte evrak tanzim ederek ilçe kaymakamını hedef almasının dışında hassas bir bölgede bu tür söylemlerin kullanılmasının toplum nazarında doğuracağı tahribat da göz ardı edilmemelidir. Bu eylemleri yapanların tespit edilerek gerekli soruşturmaların başlatılması sevindiricidir.

Komisyonumuz bu olay da olduğu gibi bundan sonra da asılsız çıkma ihtimali çok yüksek olsa bile bu tür olayların takipçisi olacaktır.

EK-3

FRANSA RAPORU

GİRİŞ

11 Eylül 2001 yılında Amerika Birleşik Devletleri'ne gerçekleştirilen saldırıların ardından Müslüman olmayan ülkelerde, özellikle batı ülkelerinde İslam karşıtlığı (İslamofobi) ortaya çıkmış; yabancı düşmanlığı temelinde eğilimler, söylemler, basılı ve görsel yayınlar ve ırkçı saldırılar artmıştır.

İslamofobi, yabancı düşmanlığı ve ırkçılık eğilimleri siyasi karar mercilerini de etkilemiş; Almanya, Hollanda, Avusturya, İsviçre, Belçika ve Fransa yürürlüğe koydukları yasal düzenlemelerle yabancıların aile birleşimi kapsamında ülkeye gelmelerine dair kuralları sertleştirmişlerdir. 'Göç Yasası' olarak tabir edilen söz konusu yasal düzenlemelerden en çok Avrupa'da yaklaşık 4 milyon nüfusuyla Türk toplumu etkilenmiştir.

Bu bağlamda TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu gerek kendisine yapılan başvurular gerekse de Avrupa'daki Türk temsilcilerinin Komisyonu ziyaretleri sonrasında, 3686 sayılı Kanunun 4'üncü maddesinin (f) bendindeki "gerektiğinde dış ülkelerdeki insan hakları ihlallerini incelemek ve bu ihlalleri o ülke parlamenterlerinin dikkatlerine doğrudan veya mevcut parlamenter forumlar aracılığıyla sunmak," hükmüne dayalı olarak Almanya'da inceleme yapılmasına karar vermiş; ardından mezkur düzenlemeleri yürürlüğe koyan ve Türklerin yoğun olarak yaşadıkları diğer ülkeler Hollanda, Avusturya, Belçika ve Fransa'da da resmi temaslarda bulunularak inceleme yapılmasına gerek duymuştur.

Komisyon, Almanya, Hollanda ve Avusturya'ya gerçekleştirdiği ziyaretlerin ardından Fransa'ya da aynı saikle bir alt komisyonun ziyarette bulunmasına karar vermiş; 5 Ağustos 2009 tarihli 30'uncu Komisyon toplantısında alınan karar gereğince kurulan Alt Komisyon 30 Ağustos-5 Eylül 2009 tarihleri arasında Fransa'da inceleme, görüşme ve bir dizi resmi temaslarda bulunmuştur.

Alt Komisyon, Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı ve Mersin Milletvekili Prof. Dr. Mehmet Zafer ÜSKÜL, Komisyon Başkanvekili ve Yozgat Milletvekili Mehmet EKİCİ, Denizli Milletvekili Mithat EKİCİ, Bursa Milletvekili Mehmet OCAKDEN ve Denizli Milletvekili Ali Rıza ERTEMÜR'den oluşturulmuştur. Alt Komisyon'a Yasama Uzmanı Kenan ALTAŞ eşlik etmiştir.

AMAÇ

Fransa ziyaretinde ana gündem maddesi aile birleşimlerinin önünü tıkayan göç veya göçmen yasaları olmakla birlikte, Türk toplumunun bu ülkelerde karşılaştıkları tüm sorunlar ele alınmıştır. Göç ve iltica sorunları yanında eğitim

meselesi, ayrımcılık, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı iddiaları, cezaevleri ile göçmen barınaklarının koşulları, Türk toplumunun ekonomik, sosyal ve siyasal hayata katılım ve Fransa'yla uyum sorunları, Fransız siyasi ve idari mercilerinin bu konular hakkındaki görüşleri ve düşünceleri Alt Komisyonun çalışmasını kapsamıştır.

YÖNTEM

Alt Komisyon Fransa'nın sırasıyla Lyon (30-31 Ağustos), Strazburg (1-2 Eylül) ve Paris (3-5 Eylül) kentlerinde gerçekleştirdiği temaslarda, amacına uygun olarak, öncelikle sorunlarını tespit için Türk toplumu ile görüşmede bulunmuştur. Bu bağlamda Türk toplumuyla, her partiden Türk kökenli belediye meclis üyeleriyle ve Türkler tarafından kurulan farklı derneklerin temsilcileriyle görüşerek sorunlarını dinlemiş, görüş alışverişinde bulunmuştur. Buna göre;

- 30 Ağustos 2009 tarihinde Lyon'da Andrezieux Türk Kültür Derneği ziyaret edilerek 300 kadar Türk toplumu üyesiyle,
- 31 Ağustos 2009 tarihinde Lyon'da Türk sivil toplum kuruluşlarının temsilcisi ve Türk kökenli belediye meclis üyesi yaklaşık 100 kişiyle,
- 1 Eylül 2009 tarihinde Strazburg'da Türk kökenli 12 belediye meclis üyesiyle,
- 2 Eylül 2009 tarihinde Strazburg'da Türk sivil toplum kuruluşlarında temsilci ve Türk toplumundan 10 kişiyle,
- 3 Eylül 2009 tarihinde Paris'te yaklaşık 100 Türk sivil toplum kuruluşu temsilcisi ve diğer Türk toplumu üyeleriyle,
- 4 Eylül 2009 tarihinde Paris'te Senatör Nathalie GOUYET'in beraberindeki Türk kökenli belediye meclis üyeleri ve sivil toplum kuruluşu temsilcileriyle görüşülmüştür.

Görüşmelerde sorunlarla birebir muhatap olan Türk görevliler ve yetkililer de dinlenmiş ve görüşleri alınmıştır.

İkinci olarak Alt Komisyon sorunları dile getirmek ve bilgi almak amacıyla Fransız yetkililerle görüşme yapmıştır. Bu kapsamda;

- 31 Ağustos 2009 tarihinde Lyon Akademisi Müfettişi Simone CHRISTIN,
- Türkçe ve Türk kültürü derslerinin eşgüdümünden sorumlu ve Türk göçü uzmanı Stephane de TAPIA,
- 3 Eylül 2009 tarihinde Göç, Entegrasyon, Ulusal Kimlik ve Dayanışmaya Dayalı Kalkınma Bakanlığına bağlı Fransa Göç ve Uyum Ofisi Genel Direktörü Jean GODFROID,
- 3 Eylül 2009 tarihinde Göç, Entegrasyon, Ulusal Kimlik ve Dayanışmaya Dayalı Kalkınma Bakanlığında Göç Direktörü Francis ETIENNE başkanlığında Fransa Mülteci ve Vatansızların Korunması Ofisi (OFPRA) Genel Sekreteri Benoit MELSIN, İkamet ve Çalışma İzni Direktör Yardımcısı Vekili Philippe

GARABIOL ve Sahtecilikle Mücadele Denetim ve Sınırdışı Direktör Yardımcılığında görevli Albay Eric DARRAS'tan oluşan heyet,

- 4 Eylül 2009 tarihinde Orne (Kuzey Normandiya) Senatörü Nathalie GOUYET ve kendisine eşlik eden Aigle ve Flers belediye başkanlarıyla görüşmede bulunulmuştur.

Alt Komisyon bu görüşmelerin dışında cezaevleri ve göçmen barınma merkezlerindeki koşulları gözlemlemek amacıyla;

- 31 Ağustos 2009 tarihinde Lyon St-Exupery (Göçmen) Gözaltı Merkezini ve,
- Yine aynı tarihte Lyon Corbas Cezaevini ziyaret etmiştir.

Alt Komisyon bu görüşmeler ve incelemeler dışında, raporunu hazırlarken Lyon, Strazburg ve Paris'teki Başkonsolosluklarımız ve Büyükelçiliğimiz tarafından verilen brifinglerden ve alınan bilgilerden ziyadesiyle yararlanmıştır.

Hemen ifade etmek gerekir ki, Alt Komisyonumuz 3 Eylül günü Paris'teki görüşmeleri sırasında Fransız yetkililerin bir dizi nezaketsizliğiyle karşılaşması nedeniyle 4 Eylül gününde Paris'te gerçekleştireceği görüşme programının bir kısmını iptal etmiştir. Buna göre, Entegrasyon Yüksek Kurulu (HCl) Başkanı Patrick GAUBERT, Paris Emniyet Müdürü Jacques QUASTANA ve Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik için Yüksek Kurul (HALDE) Başkanı Louis SCHWEITZER ile yapacağı görüşmeleri gerçekleştirmemiştir.

FRANSA HAKKINDA KISA BİLGİ

Fransa, 64 milyon nüfuslu (1 Ocak 2009 tahmini), nüfus artış oranının % 0.55, ortalama yaşam süresinin kadınlarda 84, erkeklerde 77 olduğu, nüfusun % 99'unun okur-yazar, kentleşme oranının % 77 olduğu, iki meclisli, üniter yapılı ve yarı-başkanlık sistemi ile yönetilen bir Batı Avrupa ülkesidir.

1.962 milyar Avro (2008) Gayri Safi Milli Gelire sahip olan Fransa'da kişi başına düşen milli gelir 27.400 Avro'dur. Yıllık enflasyon % 2.8, işsizlik oranı % 7,3'dür. Net turizm geliri 37,9 milyar Avro olan Fransa'dan Türkiye'ye gelen turist sayısı 2008 yılında 885.006'dır. Türkiye'nin Fransa'ya ihracatı 4.476,6 milyar Avro, Fransa'nın Türkiye'ye ihracatı ise 6.086,6 milyar Avro seviyesindedir.

Ülkenin en büyük şehirleri Paris (11.174.743), Lyon (1.648.216), Marsilya (1.516.340), Lille (1.143.125), Toulouse (964.797), Nice (933.080), Bordeaux (925.253), Nantes (711.120), Strazburg (612.104)'dur.

Nicolas Sarkozy'nin devlet başkanlığı yaptığı Fransa, Sarkozy'nin Başkan seçilmeden önce liderliğini yaptığı sağ parti UMP (Halk Hareketi için Birlik) tarafından yönetilmektedir. UMP (Halk Hareketi için Birlik), PS (Sosyalist Parti), MODEM (Demokrat Hareket), Nouveau Centre (Yeni Merkez), PCF (Fransa Komünist Partisi), Les Verts (Yeşiller), MPF (Fransa İçin Hareket) ve

FN (Ulusal Cephe) Fransa'daki siyasi partilerdir. Ulusal Meclis ve Senato'da birinci parti UMP, ikinci parti ise Sosyalist Parti'dir.

Ülkenin % 73'ü Katolik, % 18,5'i Ateist, % 6'sı Müslüman, % 1,6'sı Protestan ve % 0,9'u Yahudi'dir.

FRANSA'DAKİ TÜRK TOPLUMU

Türk Toplumu Hakkında Genel Bilgi

Fransa'da yaşayan vatandaşlarımızın sayısı yaklaşık olarak 508.000'dir. Fransa yasaları çift vatandaşlığa imkân tanıdığından, 84.000 civarında da çift uyruklu vatandaşımız bulunmaktadır. Bununla birlikte, Fransız istatistiklerinde vatandaşların kökenlerinin belirtilmemesi, Türklerin de vatandaşlık kazanımlarını Konsolosluklara bildirmemeleri nedeniyle Türk kökenli Fransız vatandaşlarının sayısı sağlıklı bir şekilde saptanamamaktadır.

Türk nüfusunun % 40 kadarı Paris, Lyon, Strazburg ve Marsilya gibi büyük şehirler ve çevresinde yaşamaktadırlar. Bir başka deyişle, Türk toplumu Île-de-France, Rhône-Alpes, Alsace-Lorraine ve Franche-Comté bölgelerinde yoğun olarak yaşamaktadırlar.

Türklerin Fransa'ya gelişi 1960'lı yıllarda Avrupa ülkelerinde ortaya çıkan işgücü talebiyle olmuştur. Türk nüfusunun yaklaşık üçte ikisi en az 20 ila 30 yıldır bu ülkede bulunmaktadır. İkinci ve üçüncü kuşakların hemen hemen tamamı Fransa doğumludur. Kalabalık ailelerden oluşan Türk toplumunun % 50'yi aşkını 25 yaşından, % 40'a yakını ise 16 yaşından küçüklerden oluşarak genç ve dinamik bir yapıya sahiptir.

Türk toplumu işgücü olarak ormancılık, madencilik, inşaat, tarım ve gıda, hazır giyim ve hizmet sektörlerinde çalışmaktadır. Girişimci yapısıyla da dikkat çeken Türk toplumu toptan ve perakende ticaret, gıda, inşaat, mobilya, tekstil ve hizmet sektörlerinde faaliyet göstermektedirler. Örneğin, Paris ve çevresindeki "fast food" lokantalarının % 40'ı, inşaat sektörünün önemli bir kısmı, terzi ve tamirat atölyelerinin büyük bir bölümü Türk toplumu tarafından işletilmektedir. Bu oranlar bütün Fransa için yaklaşık olarak aynıdır. Büyükelçilik Çalışma ve Sosyal Güvenlik Müşavirliğinin tespitlerine göre Fransa genelinde Türk toplumunun % 30'u kendi hesabına çalışmaktadır ve bu oran giderek artmaktadır.

Yıllık işsizlik oranının % 7,3 olduğu Fransa'da, yabancılar arasındaki işsizlik oranı bunun iki katı, Türk toplumu arasında işsizlik oranı ise % 17 civarlarındadır.

Türk toplumu Fransa'da örgütlü bir yapı sergilemekte, Fransa'da 400'den fazla dini ve kültürel alanda faaliyet gösteren Türk Derneği bulunmaktadır. Önde gelen çatı kuruluşları Diyanet İşleri Türk İslam Birliği (DİTİB), Fransa Milli Görüş Teşkilatı, Fransa Türk Federasyonu, Alevi Dernekleri Federasyonu,

Batı Fransa Türk Dernekleri Birliği, Orta Fransa Türk Dernekleri Birliği, Normandiya Bölgesi Türk Dernekleri Birliği, COJEP International adlı sivil toplum örgütleridir.

Türk toplumunun siyasete ilgisinin giderek artmasıyla, Mart 2008'de yapılan yerel seçimlerde 98 Türk kökenli Fransız vatandaşı Belediye Meclislerine seçilmiştir. Bunların 22'si Lyon, 7'si Marsilya, 39'u Paris ve 30'u Strazburg bölgelerinde görev yapmaktadır. Ne var ki, Fransa'da henüz Türk kökenli milletvekili ve senatör bulunmamaktadır.

TÜRK TOPLUMUNUN EĞİTİM SORUNU

Fransa'da yaşayan Türk toplumu, gerek kendisinden gerekse de Fransız idari uygulamalarından kaynaklı eğitim sorunlarıyla karşı karşıya kalmaktadır.

Fransa'da okul öncesi ve temel eğitim kurumlarına giden Türk çocukların sayısı 63.864; meslek ve ticaret okullarına gidenlerin sayısı 2.789; yüksek öğrenim kurumlarına gidenlerin sayısı 2.031'dir. Bir başka ifadeyle üniversiteye devam eden öğrenci oranı % 5 olup, zorunlu eğitim sürecinde olanların oranı ise % 77'dir.

Eğitimlerini Fransa'da sürdüren Türk toplumu üyelerinin karşı karşıya bulundukları en önemli sorun, ortaokulu bitirdikten sonra Fransız öğretmenleri tarafından kısa süreli mesleki eğitime yönlendirilmeleridir. Türk gençlerinin öğrenimlerini ileri düzeye götürememesinde ailelerinin de etkisi büyük olmaktadır. Zira çoğu kırsal kesimden gelen vatandaşlarımız çocuklarının eğitimine ilgisiz kalmakta, veli olarak okul ile çok zayıf iletişim kurmaktadırlar. Bunun neticesinde sınıf başarı listesinde üst sıralardaki ve yetenekli Türk çocukları dahi mesleki liseye yönlendirilmektedir. Çocuklarıyla ilgilenen vatandaşlarımız ise, çocuklarını güçlükle düz liselere gönderebildiklerini ifade etmektedirler. Türk toplumu arasında, Türk gençlerinin yüksek öğrenim almalarına engel çıkarıldığı görüşünün çok yaygın olduğu görülmüştür.

Türk toplumunun eğitimdeki en büyük sorundan diğeri anadili ile kültürünü öğrenebilme sorunudur. Fransa'da 1970'li yıllardan itibaren uygulanmaya başlanan ve göçmen çocuklarının Fransız okuluna uyum sağlamaları ve kendi ülkelerine döndüklerinde oradaki uyumlarına katkıda bulunmaları için başlatılan ELCO (Enseignement de la Langue et Culture d'Origine) Anlaşması dâhilinde bu çocuklara yönelik ana dili eğitimi verilmektedir. Bu şekilde, Türkiye ve Fransa arasındaki ELCO Anlaşması çerçevesinde Türk çocuklarına Türkçe ve Türk Kültürü dersleri verilmektedir. ELCO derslerinin yasal dayanağı, 25 Temmuz 1978 tarihli göçmen çocuklarının eğitimlerinin düzenlenmesine yönelik genelge ile 22 Eylül 1978 sayılı Türk çocuklarının ilkokullarda kendi anadillerini ve kültürlerini öğrenmelerine yönelik genelgedir.

Türkçe ve Türk kültürü dersleri 1978'den bu yana Fransız okullarında ve/veya Türk toplumunca kurulan dernekler bünyesinde, ilkokul birinci sınıf öğrencileri hariç, diğer öğrencilere istekleri çerçevesinde okul müfredatı dışında, okul saatleri içinde ve dışında verilmektedir. Liselerde ise Türkçe, seçmeli yabancı dil olarak okul müfredatlarında yer almaktadır.

Bu dersler ELCO dâhilinde Bakanlıklararası Ortak Kültür Komisyonu kararıyla Fransa'da görev yapmak üzere Türkiye tarafından atanan 189 adet Türk dili ve kültürü öğretmeni tarafından verilmektedir. Bu öğretmenler tarafından verilen Türkçe derslerine katılan Türk öğrenci sayısı 18.120'dir.

Türkçe ve Türk Kültürü Derslerinin talebe bağlı olması, sınıf geçmede etkisinin bulunmaması, derslerin çoğunlukla okul saatleri dışında ve derslik olarak kullanılmayan yerlerde yapılması ve Türklerin yaşadıkların yerleşim yerlerinin dağınık olması vatandaşlarımızın önemli bir kesimini çocuklarını Türkçe ve Türk kültürü derslerine göndermekten caydıran unsurlar olduğu tespit edilmektedir. Ayrıca Türk toplumunun genel olarak eğitim seviyesinin yüksek olmaması, ailelerin öğretmenler ve okul idaresi ile iletişim konusunda çekingen davranması gibi hususların etkisiyle konuya yönelik genel ilgisizlik de Türkçe ve Türk Kültürü derslerindeki öğrenci azlığının sebepleri arasında yer almaktadır. Sorunun çözümü için Konsolosluklar bir yandan velileri her vesileyle çocuklarının Türkçe derslerine katılmalarını sağlamaları için teşvik etmekte, diğer yandan da uygun koşul ve mekânların oluşturulması için Fransız makamları nezdindeki girişimlerini sürdürmektedirler.

Fransız makamları, Türkçe ve Türk Kültürü dersleri için derslik taleplerine yanıt verirken, bu derslere katılacak en az 15 öğrencinin velisinin bu yöndeki rızasını içeren yazılı bir belge aramaktadır. En az 15 öğrencinin talep etmesi halinde o okulda Türkçe dersi verilmektedir. Ancak, talep formlarının Türk velilerce genellikle geç doldurulmasından ötürü derslerin birçok bölgede geç başladığı belirtilmektedir. Bunun yanında Fransız yetkililer, az sayıda öğrenci ile derslere başlandıktan sonra yapılan talepleri, önceki listelerle iletilmedikleri gerekçesiyle geri çevirebilmektedirler. Eğitimin verimli olabilmesi için derslerin okul saatleri içinde olması tercih edilmekle birlikte, bazı okullarda şartlar gereği Türkçe ve Türk Kültürü dersine yönelik derslik talepleri, Fransız makamlarınca okul saatleri ve sınıfları dışında uygun olmayan mekân (laboratuar, kantin, kütüphane gibi), gün ve saatlerde karşılanmaktadır.

Bu dersleri vermek üzere Türkiye tarafından Fransa'da görevlendirilen öğretmenler başta vize işlemlerinin geç sonuçlanması, görevleri süresince oturma izinlerini birden fazla yenilemek zorunda kalmalarından kaynaklı problemler ve eş ve çocuklarının sağlık sigortasının Türkiye tarafından karşılanmaması gibi konularda sorunlar yaşamaktadır. Vize işlemlerinin uzun sürmesi nedeniyle öğretmenlerin derslere geç başlamak zorunda kalmaları Türk toplumunda Türkiye'nin öğretmenleri geç gönderdiği düşüncesine neden

olmaktadır. Yapılan görüşmede Türk toplumu, Türkçe ve Türk kültürü dersleri veren öğretmenlerin az oluşundan da şikâyet etmektedirler.

Hem vatandaşlarımız hem de Türkçe dersi öğretmenlerinin de ifade ettiğine göre, mevcut derslerde belirli Türkçe okul kitabının olmayışı ciddi bir sıkıntı yaratmaktadır. Dersler Türkiye'deki okullarda kullanılan kitaplardan, öğretmenlerin kendi hazırladıkları notlardan ve Almanya'da basılmış kitaplardan ve fotokopilerden yararlanılarak yapılmaktadır. Öğretmenler, derslere ilginin çok az olduğunu, sınıflardaki öğrenciler arasında seviye farkı olması nedeniyle verim sağlanamadığını, ders için ayrılan zamanın yetersiz olduğunu, derslerin geç saatte olması nedeniyle verim alınamadığını ve veliler için caydırıcı unsur olduğunu; ayrıca ailelerin yeterli Fransızca bilmemeleri nedeniyle veli toplantılarına katılmaktan çekindiklerini ve bu nedenle çocuklarının eğitimine ilgisiz kaldıklarını, erkeklerin de hanımlarını okul aile birliklerinde, veli toplantılarında bulunma konusunda teşvik etmediklerini ifade etmektedirler. Bazı çocukların da, Fransızca aksanları iyi olmadığı için ebeveynlerinin veli toplantılarına katılmasını istemediği öğrenilmiştir.

Okul aile birliği derneği üyesi Türk vatandaşlarına göre Türkçe derslerindeki sorunlardan ötürü Türk çocukları dillerini ve tarihlerini yeterince bilmemekte, öğrenememektedirler. Bu nedenle dini derneklere ve oluşumlara yapılan harcama kadar eğitim derneklerine de önem verilmesinin ve hatta Türk Okulu açılmasının çok gerekli olduğunu vurgulamışlardır. Vatandaşlarımız ayrıca, Türk toplumunun Türkiye'den gelen öğretim üyeleri veya resmi görevliler tarafından verilecek seminerlerle bilinçlendirilmesi talebinde bulunmuşlardır.

Türkçe dersleriyle ilgili bir şikâyet Strazburg'daki Alevi derneğinden gelmiştir. Kendilerinin Türkçe derslerden eşit şekilde yararlanamadıklarını ifade etmişlerdir. Alevi derneği, kendilerinin hem Eğitim Ataşeliğinden hizmet alamadıklarını iddia etmekte, hem de din derslerinin Sünnilere yönelik olması nedeniyle çocuklarını derslere gönderemediklerini bildirmektedir. Buna karşılık Stazburg Eğitim Ataşeliği, her türlü ders programını bütün derneklere ve Türklere bildirmekte oldukları, bu konuda hiç kimsenin habersiz bırakılmadığı, bu vatandaşlarımızın çocuklarını kendilerinin göndermedikleri bilgisini vermiştir.

Türk nüfusun yoğun olduğu Lyon bölgesinin pek çok yerinde Türkçe derslerinin sağlıklı sürdürülmesi konusunda Lyon Başkonsolosluğunun da çabasıyla önemli adımlar atılmıştır. Bununla birlikte Ain/Bourg-en-Bresse Vilayetine bağlı Lagnieu adlı beldedeki "le Vieux Chateau" adlı okulda Ulusal Cephe Partisine mensup Belediye Başkanının karşı çıkmasıyla Türkçe ve Türk Kültürü derslerinin 1992'den beri verilemediği öğrenilmiştir.

Yukarıda da ifade edildiği gibi Türk çocuklarının Türkçe derslerine devamını sağlayacak en önemli etmen derslerin müfredatta yer almasıdır.

Örneğin, Lyon bölgesinin kimi kentlerinde Türkçe derslerinin karnede gösterilmesi konusunda başarı sağlanmışken, halen büyük bir bölümünde bu dersler karne notuna dâhil edilmemektedir.

Fransa'da 'Akademi'ler okul müfredatının belirlenmesinde öncelikli göreve sahiptir. Bu nedenle Alt Komisyon Lyon'daki temasları sırasında, Lyon bölgesindeki Türk toplumunun katılmakta olduğu Türkçe derslerinin sağlıklı bir şekilde işlemesi ve buna ilişkin sorunlar hakkında, anadiller konusunda yetkili Lyon Akademisi Müfettişi Simone CHRISTIN ile görüşmede bulunmuştur.

Türkçe ve Türk Kültürü derslerinin karnede yer alması konusunun gündeme geldiği görüşmede Müfettiş, derslerin karnede yer alabilmesinin zor olduğunu, çünkü Türkçede sınav yapabilme olanağına sahip olmadıklarını, bunun da nedeninin her öğrencinin farklı seviyelerde bulunmasından kaynaklandığını, ancak yine de bu konunun tekrar değerlendirmeye alınabileceğini ifade etmiştir.

Alt Komisyonun, karnede dersin öğrenci tarafından ne kadar süre izlendiğinin gösterilmesinin dahi önemli bir adım olacağını vurgulamasının ardından, Müfettiş bunun yapılabileceğini beyan etmiştir. Alt Komisyon, insanların kültür düzeyi arttıkça birbirlerini daha iyi anlayacaklarını, bu manada Türk çocuklarının yükseköğretime teşvik edilmelerinde ve fırsat verilmesinde Fransızların da ciddi fayda göreceğini; bir Türk aile için çocuğunun karnesinde Türkçe dersini görmesinin eğitime desteğini artıracağını, dersin karnede herhangi bir şekilde görünmesinin şu aşamada önemli olduğunu belirtmiştir.

Ayrıca görüşme sırasında Alt Komisyon, Türk toplumunun Fransız toplumuna uyum sağlaması kadar Fransız toplumunun da yabancılara uyum sağlamasının gerekliliği, yabancılar için anadillerini iyi öğrenmenin önemi, okullarda Türkçe dil eğitim eksikliklerinin giderilmesi ve hükümet ile yerel makamların bu yönde çaba harcamalarının önemi üzerinde durmuş; anadil öğreniminin izin verilmemesi halinde asimilasyon politikasının ortaya çıkacağını vurgulamıştır.

Yukarıda ifade edildiği gibi Türkçe ELCO kapsamının dışında liselerde yabancı dil olarak da verilmektedir. Fransız Eğitim Bakanlığı'nın 1994 tarihli Kararnamesiyle Türkçe, liselerde ikinci ve üçüncü yabancı dil olarak öğretilmeye başlanmıştır. Türkçe anadili dersleri, liselerde "seçmeli yabancı dil" olarak alındığı için öğrencilerin başarı ve başarısızlığını etkilemekte, Bakalorya (lise bitirme sınavı) notuna katkı sağlamaktadır. Öğretmenler Fransız Milli Eğitim Bakanlığı'nın kararıyla atanmakta ve dersler Fransız Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Fransız vatandaşlığını haiz bu öğretmenler tarafından verilmektedir. Ancak Fransız Milli Eğitim Bakanlığı tarafından atanan sadece beş Türkçe öğretmeni liselerde görev yapmaktadır. Yabancı dil Türkçe dersleri verecek öğretmen sayısının talebe göre çok az olmasına karşılık, Fransız makamlarının yeni kadrolar açmadıkları görülmektedir.

Nitekim Alt Komisyonun konu hakkında Türkçe ve Türk Kültürü derslerinin eşgüdümünden sorumlu Stephane de TAPIA ile yaptığı görüşmede Tapia da, yabancı dil olarak Türkçe'yi seçen 3500 kişiye karşılık Fransa Milli Eğitim Bakanlığınca atanan Türkçe öğretmeni sayısının çok az olduğunu ifade etmiştir. Bu talebe karşılık Fransa makamlarının kadro açmada isteksiz davrandıklarını vurgulamıştır. Tapia'ya göre bir diğer husus Türkçe kitap ve programların yokluğudur. Dersin kendisi varken Türkçe kitap vs. bulunmaması dersi anlamsızlaştırmaktadır. Fransa'da Türkçe ders kitabı yayımı yapılmasının bu anlamda önemli olacağına işaret etmiştir. Tapia'ya göre sorun tamamen siyasi bir meseledir. Nitekim eski Milli Eğitim Bakanı zamanında Türkçe 15. akademik lisan olarak kabul edilmişken, mevcut siyasi iktidarın Türkiye'ye karşı tutumu nedeniyle sorunlara çözüm üretilmemektedir. Fransa dil konusunda anlaşmaya yanaşmamaktadır. Tapia bu bağlamda, Fransa makamları nezdinde baskı oluşturmanın gerektiğini, ayrıca hem hükümetler arası hem de Fransız ve Türk üniversite rektörlerinin işbirliğinin önemine değinmiştir. Tapia, Fransa'nın önceki yıllarda yabancıların kendi dillerini öğrenmelerine önem verirken, bu politikanın popülist havada artık dile dahi getirilmediğini, Fransa kamuoyunda entegrasyonun asimilasyonla eşdeğer tutulduğunu, Fransızların Türk toplumunun Fransa'ya uyumundan memnun olmadıklarını, tarih ve genel kültür eksiklikleri nedeniyle Türkiye hakkında gerçek bilgi sahibi olmayan Fransızlar arasında Türkiye imajının olumlu olmadığını ifade etmiştir. Tapia'ya göre Fransa'da Türk-Fransız üniversitesi kurulması bir gerekliliktir.

Göç, Entegrasyon, Ulusal Kimlik ve Dayanışmaya Dayalı Kalkınma Bakanlığında Göç Direktörü Francis ETİENNE ise konu hakkında, Fransızca dilini öğrenmenin entegrasyon için önemli olduğunu ifade ederek, bunun Fransa'nın göçmen politikasının temeli olduğuna değinmiştir. İki dilli eğitimin Türkiye için anlaşılabilir olduğunu ancak Fransa için bu talebin kişisel bir tercih meselesi olduğunu, bu tür bireysel tercihlerin de karşılıklı anlaşmayla gelişebileceğini belirtmiştir.

FRANSA'DA GÖÇ, İLTİCA ve VİZE SORUNU

Fransa, başta kendisine yakın coğrafyalar olan Kuzey Afrika ile Doğu Avrupa olmak üzere dünyanın birçok yerinden göç almaktadır. Ülkemizden de gerek yasal gerekse de yasadışı yollardan birçok kişi Fransa'ya ikamet amaçlı girmektedir.

Kaçak göçmenlerin sayısının 400 bin ilâ 600 bin olarak tahmin edildiği Fransa'da, Nicolas Sarkozy'nin Cumhurbaşkanı olduğu 2007 yılından itibaren, ülkeye gelen yasal ve yasadışı göçmen sayısının düşürülmesi ve alınacak göçmenlerin kabulü için çeşitli şartların belirlenmesi hususu gündeme alınmış, bunun için gerekli yapısal düzenlemelere ve hukuki altyapı değişikliklerine öncelik verilmiştir.

Bu yönde en önemli değişiklik 21 Kasım 2007 tarihinde yürürlüğe giren "Göçün Kontrolü, Uyum ve İlticaya İlişkin Yasa"dır. Yasa ile getirilen başlıca düzenlemeler şunlardır:

-15-65 yaş arasında olup, aile birleşmesi çerçevesinde ülkeye gelmek için vize başvurusunda bulunacak göçmenlerin, yaşadıkları ülkelerdeki Fransız temsilciliklerinde Fransızca dil ve Cumhuriyetin değerlerine ilişkin bilgileri sınanacak, sonucunun yetersiz olması halinde iki ay dil ve uyum eğitiminden geçecekler, bu eğitim sonunda yeniden sınava alınacak ve başarılı olmaları halinde aile birleşimi talebine buna ilişkin başarı belgesi de eklenecektir.

- Aile birleşimi kapsamında Fransa'ya gelecek yabancılara, ırksal - etnik bilgilerinin derlenmesi ve akrabalık bağlarının teyidi amacıyla DNA testi yapılacaktır. Kamuoyunda büyük tepki çeken hüküm Anayasa Konseyince "belirli koşullar" altında Anayasaya uygun bulunmuş, bu bağlamda, anılan uygulamanın başvuranla annesi arasında yapılması; başvuranın açık onayının alınması ve tahlilin nüfus kayıtlarının tutulmadığı ya da eksik tutulduğu ülkelerden başvuranlar için uygulanması kabul edilmiştir. DNA testinin gerekli olup olmadığına Mahkeme karar verecek, testin masrafları Fransız devleti tarafından karşılanacaktır. DNA testi uygulanacak ülkelerin listesinin Danıştay tarafından açıklanması ve yetkili kişilerin hangi koşullarda genetik tahlili uygulayacaklarının Danıştay kararıyla belirlenmesi gerekmektedir. Anayasa Konseyi ayrıca, DNA tahlilinin uygulanacağı ülkelerde bunun "sistematik bir uygulamaya dönüştürülmemesi" gerektiği hususunu dile getirmiştir.

- Aile birleşmesinden yararlananlar hakları ve ödevleri konusunda bir Kabul ve Uyum Sözleşmesi imzalayacaktır. Sözleşmeye göre, uyum sağlayamayan yabancılar için aile yardımı ödemeleri kesilecektir. Aile, Fransa'da velilerin hak ve yükümlülüklerine ilişkin bir eğitime tabi tutulacak, yükümlülüklerini yerine getirmeyen velilerin oturma izinleri yenilenmeyecektir.

- Aile birleşimini talep edenler, aile fertlerinin kalabileceği büyüklükte bir evde oturduğunu kanıtlayacaktır.

- Aile birleşimini talep edenlerin gerekli mali kaynağının (asgari ücretin üstünde) bulunup bulunmadığı kontrol edilecektir.

- Aile birleşmesi için 12 ay olan bekleme süresi 18 aya çıkartılmıştır.

Aile birleşimi çerçevesinde Fransa'ya gitmek isteyenlere vize alabilmeleri için bulundukları ülkelerde uygulanacak dil ve kültür sınavı uygulaması 1 Aralık 2008'de başlamıştır. Teste girecek olanlardan, önce 60 günlük dil ve uyum kursuna katılmaları istenmektir. Yeni uygulamada, kursta başarılı olamayanların ikinci bir teste tabi tutulacağı, eğer onda da başarılı olunmazsa geçici vize verileceği belirtilmektedir. Fransa'ya aile birleşimi çerçevesinde gelen her kişi "Kabul ve Uyum Kontratı" imzalamak zorundadır.

Bu yasa ile, kişilerin hangi ülke vatandaşı olduklarının ve kişisel becerilerinin dikkate alınmadığı kitlesel entegrasyon politikası bir kenara bırakılarak, Fransa'da uzun süreli ikamet edecek kişi ile devlet arasında karşılıklı hak ve yükümlülüklerin belirlendiği bir sözleşmenin imzalandığı, devletin ücretsiz Fransızca ve vatandaşlık dersleri verdiği, şahsın becerilerinin belirlenerek iş bulmasına yardımcı olunduğu bir entegrasyon programı uygulamaya konulmuştur. Yılda yaklaşık 100 bin yabancı uyruklu bu programa dâhil edilmektedir. Bu programa Türk toplumu da katılmaktadır.

Söz konusu yasasının kabulünün uygulamadaki ilk sonuçları 2008 yılından itibaren görülmeye başlamıştır. 2008 yılında, 4.300 kaçak göçmen yakalanmış, 20 bin civarında kişi sınırdışı edilmiş, 10 bine yakını da gönüllü olarak Fransa'dan ayrılmış, toplu göçün düzenlenmesi ve kaynak ülkelerle dayanışma için 10 kadar ikili anlaşma akdedilmiştir. Bir yandan "Fransa'nın ekonomik alanda gereksinim duyduğu nitelikli göçmenler için bir çekim alanı haline getirilmesi, diğer yandan da yasadışı göçle ödünsüz bir biçimde mücadele edilerek, bu kitlenin geri püskürtülmesine" dayanan bir strateji uygulamaya konulmuştur. Bu stratejiye göre, 1 Haziran 2007-31 Mayıs 2008 dönemi itibariyle yasal biçimde ülkeye giren yabancıların sayısı % 36,7, mesleki amaçla verilen uzun süreli ikamet vizeleri % 28, sınırdışı edilenlerin sayısı ise, % 31 artmış; **"aile birleştirmeleri çerçevesindeki göç" % 12,6 azalmış;** kendi isteğiyle ülkesine dönmek isteyen yasadışı durumdaki göçmenlerin sayısı ise (dönüş kararı alınması halinde verilen maddi desteğin ve göç veren ülkelerle yapılan ikili anlaşmaların da etkisiyle) bir yılda yaklaşık 5 katına çıkmıştır. Fransa, 2005 yılından beri düzenli olarak sınırdışı edilecek kişi sayısında hedefler koymaktadır. Buna göre 2005 yılı için 20 bine kişi olan hedef, 2009 yılında 30 bine yükseltilmiştir.

Fransa'ya her yıl 4.000 vatandaşımızın göç etmekte olduğu ve bunların büyük çoğunluğunun aile birleşimi olanağından istifadeyle Fransa'ya geldikleri göz önüne alındığında yukarıdaki yasanın vatandaşlarımıza yönelik önemli etkilerinin olduğu açıktır.

Alt Komisyon konu hakkında bilgi almak ve Türk toplumunun karşılaştığı bu sorunları dile getirmek amacıyla farklı birimlerdeki yetkililerle görüşmüştür. Bu bağlamda, 3 Eylül 2009 tarihinde Göç, Entegrasyon, Ulusal Kimlik ve Dayanışmaya Dayalı Kalkınma Bakanlığına bağlı Fransa Göç ve Uyum Ofisi Genel Direktörü Jean GODFROID ve yine aynı tarihte Göç, Entegrasyon, Ulusal Kimlik ve Dayanışmaya Dayalı Kalkınma Bakanlığında Göç Direktörü Francis ETIENNE başkanlığında Fransa Mülteci ve Vatansızların Korunması Ofisi (OFPRA) Genel Sekreteri Benoit MELSIN, İkamet ve Çalışma İzni Direktör Yardımcısı Vekili Philippe GARABIOL ve Sahtecilikle Mücadele Denetim ve Sınırdışı Direktör Yardımcılığında görevli Albay Eric DARRAS'tan oluşan heyetle görüşmede bulunmuştur. Ayrıca 4 Eylül'de

Paris'te Orne (Kuzey Normandiya) Senatörü Nathalie GOUYET ile yapılan görüşmede de konu dile getirilmiştir.

Jean GODFROİD'in Genel Direktörlüğünü yaptığı Göç, Entegrasyon, Ulusal Kimlik ve Dayanışmaya Dayalı Kalkınma Bakanlığına bağlı Fransa Göç ve Uyum Ofisi (OFII) 2009 yılında kurulmuş; Uluslararası Göç Ofisi ve Göçmenlere Sosyal Yardım Servisinin görevlerini devralmıştır. Ofisin temel iki görevi bulunmaktadır: Fransa'ya gelen göçmenlerin karşılanması ve desteklenmesi; Fransız vatandaşlarının yabancı ülkelere göçlerinde yardım olunması. Godfroid'in ifadesiyle ise kurumun ilk işlevi Fransa'ya yönelik profesyonel iş gücü göçünü idare etmek; ikinci temel işlevi ise Fransa'ya gelen yabancıların uyumu konusundaki prosedürleri yerine getirmektir.

OFII kararname ile atanan bir Başkan ile 15 kişilik bir Yönetim Kurulunca yönetilmektedir. Ofisin ayrıca 28 kişiden müteşekkil bir İstişare Kurulu mevcut olup, kurulun "iş" ve "sosyal" olmak üzere iki bölümü bulunmaktadır.

OFII tarafından yerine getirilen uyuma yönelik prosedür, göçmen henüz ülkesini terk etmeden başlamaktadır. OFII tarafından Türkiye'de uygulanmakta olan bazı ön prosedürler pilot uygulama niteliğindedir. Bu uygulama OFII'nin Türkiye'deki İş-kur nezdindeki temsilcilikleri tarafından yerine getirilmektedir.

Fransa'ya mülteci olma talebiyle gelen yıllık 30.000 kişinin sadece üçte birine mülteci olma hakkı verilmekte; bu kişilerin bu hakkı elde etmelerinden sonra kabulleri OFII tarafından sağlanmaktadır.

Yasal veya yasadışı yollardan gelmiş olup ülkesine dönmek isteyenler hakkında Kurum tarafından sağlanan yardımdan Afrika (Kuzey dâhil), Asya ve Doğu Avrupa ülkeleri faydalanmaktadır. Türkiye'den gelip de dönmek isteyenler ise Türkiye'nin yardımıyla dönmektedirler.

Fransa'ya uzun süreli ikamet için her yıl gelen 200.000 kişinin yarısı sürekli ikamet (kalıcı), diğer yarısı ise ziyaret, geçici görev, öğrenim görme gibi sebeplerle gelmektedir. Kalıcı olmak isteyen 100 bin kişinin büyük çoğunluğu aile birleşimi (göçmenlerin eşleri veya bir Fransız ile evli olan yabancılar) nedeniyle gelmektedirler. Dolayısıyla kalıcı ikamete dayalı göçün temelini aile birleşimi oluşturmaktadır.

Bununla birlikte Godfroid, Fransa'nın göç politikasının, meslek sahibi göçmen almak, yani mesleki göç olduğunu vurgulamış; aile birleşimine dayalı göçle mesleki göçü dengelemeye çalıştıklarını ifade etmiştir.

Godfroid kalıcı olarak gelenler hakkındaki yasada belirtilen yasal prosedür hakkında bilgi vermiştir. Buna göre, hangi sebeple olursa olsun ülkeye kalıcı olarak gelen bir kişi ikamet ettiği vilayetle Kabul ve Uyum Sözleşmesi imzalamaktadırlar. Bu sözleşme karşılıklı sorumluluklar içermektedir. Kişi için bu sorumluluklar Fransızca öğrenmek, cumhuriyet değerlerini benimsemek ve

iş arıyorsa mesleki eğitim almaktır. Bu taahhütlerine yerine getiren kişilere, Valilik de bir yıl içinde oturma izni vermeyi taahhüt etmektedir.

Yabancının Fransızca ve cumhuriyet değerleri hakkında bilgisi Fransa'ya gelmeden önce kendi ülkesindeki temsilcilikler tarafından yapılan sınavla tespit edilmektedir. Sınav sonucunda kişinin bilgisinin yetersiz olduğu tespit edilirse OFII tarafından karşılanan 2 ay (80 saat) süreli Fransızca ve cumhuriyet değerleri kursuna tabi tutulmaktadır (OFII sadece bu iş için yıllık 50.000 Avro harcamaktadır.).

Bu kurslar Türkiye'de İstanbul, Ankara ve Adana'da verilmektedir. Godfroid, çoğu kişinin İstanbul'da kursa gitmeyi tercih ettiğini belirtmiştir. Verilmekte olan bu kurs Fransa'ya gelince de devam etmektedir ve büyük kısmı burada sürmektedir. Kursun toplam süresi 400 saattir. Bu sürenin sonunda kişiye Fransızcaya giriş diploması verilmektedir.

Godfroid, aile birleşimi konusunda yukarıdaki şartın uluslararası anlaşmalara uygun olduğunu ifade etmektedir. Fransa'da ikamet etmekte olan bir göçmen, yukarıda yasada sayılan şartları taşıması halinde ailesini yanına alabilmesi için Valiliğe başvuruda bulunmaktadır. Valilik dosyayı göçten sorumlu ilgili kuruma ileterek inceleme yapmakta ve sonunda kararı ilgili Fransız Başkonsolosluğuna iletmektedir. Buna ek olarak konsolosluk kişinin ülkesindeki aile bağlarını araştırdıktan sonra vize işlemini başlatmaktadır.

Kabul sürecinin uzun ve geciktirici olması hakkında şikayetlere yönelik Godfroid, kanun koyucunun amacının göçü durdurmak olmadığını, her ne kadar yasa yapılırken bazı milletvekilleri ısrarla geciktirici prosedürden yana tavır koysalar da yargının bu ihtimali devre dışı bıraktığını, örneğin Danıştay'ın başvuru-inceleme-kabul sürecine vize işlem süresinin de dahil edilmesine karar verdiğini ifade etmiştir. Godfroid'e göre idare yaptığı her işlemin iptal edilebilme ihtimalini dikkate alarak çalışmaktadır. Godfroid, istatistiklere göre, idare mahkemelerinin çoğunlukla başvuranların lehine karar verdiğini, yine istatistikî bilgilere göre başvuruların % 95'inin yasal süreler içinde sonuçlandığının görüleceğini, vize uygulamalarının şeffaf ve yargı denetimine açık işlemler olduğunu, ayrıca vize işlemlerine yönelik davaların uzun sürmediğini işaret etmiştir.

Godfroid'e göre, Fransa'nın mültecilere yönelik Fransızca eğitiminden geri adım atması mümkün değildir. Bu uygulama Rusya ve Çin gibi çok daha geniş coğrafyaya sahip ülkeler için de söz konusu olmaktadır. Hatta çoğu Avrupa ülkesi bu uygulamayı başlatmış durumdadır. Godfroid'in ifade ettiğine göre AB ülkelerince kabul edilen Avrupa Göç Anlaşması bu hususa izin vermektedir. Bu anlaşma her ülkeye göç konusunda hazırlık önlemi alabilme hakkını tanımaktadır. Ayrıca Godfroid, Fransa'nın göç alan diğer Avrupa ülkelerine göre daha az şart öne sürdürğünü, Fransız Konsolosluklarına vize talep eden

yabancıların özel durumunun dikkate alınması yolunda talimatlar gönderildiğini, hatta istisna tanınabildiğini ifade etmiştir.

Aile birleşimi için vize taleplerinin sonuçlandırılma süresinin uzun olması hakkında Göç, Entegrasyon, Ulusal Kimlik ve Dayanışmaya Dayalı Kalkınma Bakanlığında Göç Direktörü Francis ETIENNE ise, kimi zaman sahte aile birleşimi talepleri ile karşı karşıya kalabilmeleri nedeniyle bu mevzuda bazı önlemler almak zorunda kaldıklarını, Türkiye'yi hedef göstermediğini ancak sahte aile birleşimi taleplerinin önlenebilmesi için süreci yavaşlatarak zaman kazanmaya, titiz bir inceleme yapmaya çalıştıklarını belirtmiştir.

Fransız Senatör Nathalie GOUYET, vize alımlarında uygulanacak DNA testi uygulamasına Senato'da şiddetle karşı çıktığını ve kanunu Etik Kuruluna götürerek kısmen iptal edilmesini sağladığını ifade etmiştir. Senatöre göre, Fransa'nın göçmenleri ağırlamak için daha iyi bir yasaya ihtiyacı bulunmaktadır. Gouyet, Fransız idaresinin vize konusunda çok bürokratik ve işleri zorlaştırıcı tutum içinde oluşunu da eleştirmiştir. Gouyet, göç yasasındaki Fransızca dil eğitiminin bir kısmının Fransa'ya gelmeden önce yapılması zorunluluğunun kalkmasında Komisyonla hemfikir olduğunu beyan etmiştir.

Aile birleşimine yönelik vize dışında, ziyaret, öğrenci vizesi gibi vize taleplerinde de vatandaşlarımız sıkıntı yaşamaktadır. Nitekim Türk toplumu, ziyaret amacıyla ailelerini Fransa'ya getirmek istediklerinde zorlukla karşılaştıklarını belirtmiştir. Türkiye'den Fransa'ya gelmek isteyen öğrenciler ise vize sürecinin uzun olması nedeniyle dönem kaybına uğrayabilmektedirler.

Alt Komisyonumuzun yaptığı görüşmelerde her fırsatta Fransız yetkililere dile getirdiği bu konuda Fransız makamları şu görüştedirler:

Godfroid öğrencilerin vize talebinde ve sürecinde yakın zamana kadar yaşadıkları engellerin kaldırıldığını, Fransa'nın asıl amacının öğrenci almak olduğunu, bunu sağlamak için "yetenek ve yetkinlik" şeklinde yeni oturma izni biçimlerinin oluşturulduğunu, bu oturma izniyle kişilerin değişik zaman dilimlerinde Fransa'da oturmalarına imkân sağlandığını, Türkiye'deki Fransa Büyükelçisinin belli sayıda Türk öğrencinin Fransa'da öğrenim görmesini sağlama sorumluluğu olduğunu, seçilmiş göç politikasının amacının Fransa'yı Türkiye gibi entellektüel ilişkilerin geçmişinin uzun yıllara dayandığı ülkelerdeki öğrenciler için cazip hale getirmek olduğunu, bu politikanın çok açık olduğunu, ancak eski uygulamaya alışmış idari birimlerin yeni uygulamayı hayata geçirmede zorlanabildiklerini, dolayısıyla bazen uygulamalarda farklılık olabildiğini ancak Fransa'nın bir tür açılım politikasını başlatmış olduğunu ifade etmiştir.

Etienne ise doğu ülkelerinden sahte öğrenciler gelmesi nedeniyle öğrenci vizesi konusunda ihtiyatlı davranıldığını belirtmiştir. Godfroid gibi Fransa'nın politikasının tüm dünyadan öğrencilerin gelmesini teşvik edici olduğunu

söyleyen Etienne, Cumhurbaşkanı Sarkozy'nin, Fransa'ya yıllık 50 bin öğrenci kabul edilmesi yönünde hedef belirlediğini, hâlihazırda Fransa'da 250-260 bin yabancı öğrencinin bulunduğunu, 2000-2001 yıllarında bunun yarısı kadar öğrencinin bulunduğunu ve Türkiye'den ne kadar çok talep olursa bundan o derecede memnun olacaklarını ifade etmiştir.

Türkiye'nin Fransa açısından önemli ve güvenilir bir ülke olduğunu vurgulayan Etienne, tüm yabancılar bakımından vize başvurusunun reddedilme oranı ortalama % 10 iken, Türkiye için % 5 olduğunu, çok girişli vizelerin kabul oranının da yüksek olduğunu, örneğin 2008'de kabul oranı % 18 iken, 2009'un daha ilk 6 ayında % 19'a ulaştığını, bunun da ikili ilişkilerin canlılığı ile bağlantılı olduğunu nitelemiştir.

Etienne ayrıca, Fransız vize rejiminin diğer AB ülkelerinin vize rejimlerine kıyasla daha yumuşak olduğunu, örneğin Türk vatandaşlarından transit vizesi talep etmediklerini, dolayısıyla vize ilişkisinde karşılıklı olarak anlayışlı olmak gerektiğini belirtmiştir.

Etienne'ye göre her ne kadar foto çekimi, parmak izi alımı gibi aşağılayıcı ve rahatsız edici olarak değerlendirilebilen uygulamalar içerse de "biyometrik vize" uygulaması teknolojik gelişmelerin etkisiyle giderek yayılacaktır. Nitekim Avrupa Göç ve İltica Paktının tüm Schengen ülkelerinde 10 Ocak 2012'den itibaren biyometrik vize uygulamasına geçilmesini öngörmektedir. Bu hususta Türkiye'ye dönük bir ayrımcılık olmadığını vurgulayan Etienne, biyometrik vize uygulaması için üç pilot bölge seçtiklerini, bunların Londra, Cezayir ve İstanbul olduğunu, İstanbul'un Fransa'nın göç politikasındaki önemli bir hedef şehir olduğunu, biyometrik vize uygulamasına 2009 yılı sonu 2010 yılı başında Türkiye'de başlanmasının planlandığını, bununla Avrupalı ortaklarına idari bir başvuruda kat edilen aşamayı göstermeyi istediklerini, bu teknoloji ile kimlikler üzerinde gerçekleştirilen sahteciliğin de ortadan kalkacağını ifade etmiştir.

Alt Komisyon, yabancılara mülteci statüsü tanıma ve siyasi ve idari koruma sağlama konusunda yetkili kurum olan Fransa Mülteci ve Vatansızların Korunması Ofisi (OFPRA) ile Türkiye'den mülteci kabulü konusunda görüşmede bulunmuştur. Görüşmenin Ofisin Başkanı Jean François CORDET ile yapılması beklenirken, kendisinin mazeretsiz olarak gelmediği toplantı Genel Sekreter Benoit MELSIN ile yapılmıştır.

Mali ve idari özerkliği olan ve tüzel kişiliğe sahip olan Fransa Mülteci ve Vatansızların Korunması Ofisi (Office Français de Protection des Refugies et Apatrides-OFPRA), mültecilerin korunmasıyla ilgili uluslararası anlaşmaların ve sözleşmelerin uygulanmasını sağlamakla görevli olarak 25 Temmuz 1952 tarihinde kurulmuştur.

OFPRA, Göç, Entegrasyon, Ulusal Kimlik ve Dayanışmaya Dayalı Kalkınma Bakanlığının vesayet denetimi altında diğer bakanlıkların birimleriyle

verilen görevleri yerine getirmektedir. Bu kapsamda, OFPRA, Mültecilerin Statüsüne ilişkin Cenevre Sözleşmesi'nin 1. maddesinde yer alan şartları sağlayan kimselere "mülteci statüsü" tanımakta, bu şartları sağlamayan, ancak ülkesinde ciddi hayati tehlike içerisinde olan kimselere ikincil koruma vermekte ve bu statüleri alan kişilerin idari ve adli olarak Fransa'da korunmasını sağlamaktadır. OFPRA bağımsızlığını gerekçe göstererek iltica sorunlarına ilişkin konsolosluklarla görüşme yapmamaktadır.

Türkiye'den Fransa'ya iltica etmek üzere çok sayıda vatandaşımız OFPRA'ya başvurmaktadır. İstatistiklere bakıldığında, ülkemiz vatandaşlarından Fransa'ya yönelik iltica taleplerinin 2003'ten sonra giderek azaldığı görülmektedir. 2003 yılında 7776 olan başvuru sayısı 2008'de 2945'e gerilemiştir. Bunun temel nedeninin ülkemizdeki ekonomik kalkınma ve bunun yanında insan hakları alanında sağlanan gelişme olarak değerlendirilebilir.

OFPRA'ya Türkiye'den yapılan başvuruların büyük çoğunluğunu erkek başvurucular oluşturmaktadır. Kadınların oranı % 29 dolaylarındadır. Başvuruculaların yaş ortalamasının 28,5 olduğu görülmektedir.

OFPRA'ya iltica talebi birinci kez yapılıp reddedildikten sonra tekrar başvuru yapılabilmektedir. Ayrıca başvurunun kabul edilmemesi halinde kararın iptali için Mülteci Ulusal Mahkemesine de gidilebilmektedir. OFPRA Türkiye'den 2005 yılı öncesinde gelen başvuruları ilk incelemede çokça kabul ederken, 2005 yılından sonra daha temkinli hareket ederek kabul sayısını azalttığı görülmektedir. Bununla birlikte, itiraz sonucu Mülteci Ulusal Mahkemesinin mülteci statüsü tanıdığı başvuru sayının fazla oluşu dikkat çekmektedir. Bu sayı 2001-2005 tarihleri arasında 272'den 786'ya yükselmiş; 2006 yılında 296'ya düşen mahkemenin mülteci statüsü tanıdığı başvuru sayısı, yeniden artarak 2008 yılında 524'e çıkmıştır. Dolayısıyla 2008 yılında OFPRA'ya yapılan 2945 başvurudan reddedilip mahkemeye götürülenlerden 524'ü başvurucu lehine sonuçlanmıştır. Mahkemelerin içtihat oluşturmasıyla bu sayının yüksek seviyelerde seyretmesi de muhtemel görünmektedir. Netice olarak 2008 yılında 2945 başvurudan 704 kişinin iltica talebinin kabul edilmesi oldukça yüksek görünmektedir.

İstatistiklere göre Fransa'daki toplam Türk mülteci sayısı 2003 yılında 8862 iken 2008 yılında 10564'e yükselmiştir. Her ne kadar sayı yükselse de artış hızının önceki yıllara göre azalma eğiliminde olduğu görülmektedir. Fransa'da mülteci sayısında Türkiye, Sri Lanka (18102) ve Kamboçya'dan sonra (13195) üçüncü sırada yer almaktadır. Türkiye'yi Kongo (9816), Vietnam (8583) ve Laos (7496) izlemektedir.

Türkiye'den yapılan başvuruların % 80'i etnik kökene dayanmaktadır. Bu kişiler "Kürt partisi özellikle DTP militanı" oldukları, PKK'yla ilintili olduklarını, "Kuzey Irak'taki kamplardan geldiklerini" beyan ederek iltica talebinde bulunmaktadırlar. Nitekim bu gerekçelerin iltica talebinin kabulünü

kuvvetlendiren unsurlar olması dikkat çekicidir. Başvurucular bu gerekçeleri kabul alabilmek için kendilerinin uydurduğunu kimi zaman itiraf etmektedirler. OFPRA'nın 2008 raporunda OFPRA'ya 2. ve 3. kere başvuran kişilerin "Türkiye'ye giriş çıkış yaptıklarını beyan ettikleri ve bu kişilerin havaalanında kısa süre tutuklandıklarını, ardından tekrar militan faaliyetlerde bulunmalarından dolayı yeniden zulüm görmemek için Türkiye'den kaçtıklarını" iddia ettikleri belirtilmektedir. Bununla birlikte OFPRA'nın 2008 raporunda iltica talep eden PKK militanlarının sayısının giderek azaldığı beyan edilmiştir. Ayrıca sendikacı veya aşırı sol gruba üye olmak da mülteci başvurularına gerekçe olabilmektedir.

OFPRA'nın raporuna göre ikincil korumadan yararlanmak isteyen kişiler ise töre cinayeti, kan davası ve zorla evlendirme gerekçeleriyle koruma talep etmektedirler. İkincil koruma talebi başvuru sayısı 2006'da 25, 2007'de 38 ve 2008'de 56'dır. Birincil korumaya göre az olmakla birlikte artış eğiliminde olduğu görülmektedir.

OFPRA'ya vatansız duruma düşmüş kişiler de mülteciler gibi benzer korumadan yararlanabilmektedir. 2008 yılında Türkiye doğumlu Türkiye'de askerliğini yapmak istemediği için vatandaşlıktan çıkarılan 5 kişi OFPRA'ya başvurmuştur.

OFPRA, kendilerinden sıkça iltica talep edenlerin geldikleri ülkeleri insan hakları gibi konularda değerlendirmeye tabi tutarak sonucunda bir güvenilir ülkeler listesi hazırlamaktadır. 15 ülkenin bulunduğu listede (Benin, Bosna-Hersek, Cape Verde, Hırvatistan, Madagaskar, Gürcistan, Gana, Hindistan, Mali, Makedonya, Mauritius, Moğolistan, Senegal, Tanzanya, Ukrayna) Türkiye'nin bulunmaması dikkat çekicidir.

Genel Sekreter Benoit Melsin, OFPRA tarafından hazırlanan Güvenli Ülkeler listesinde Türkiye'nin bulunmamasının nedenini tam olarak açıklamamakla birlikte bir ülkenin bu listede yer almasının, o ülkeden gelen iltica taleplerinin incelenmesini engellemediğini, ancak sürecin bazı farklılıklar içerdiğini, listedeki ülkelerden gelen iltica taleplerinin öne alındığını ve kısa sürede (iki gün) cevap verildiğini ifade etmiştir.

Alt Komisyonun, insan hakları ihlalinin çok az olduğu Türkiye'den çok sayıda mülteci kabulüne karşılık, Pakistan, Irak gibi ülkelerden daha az olmasının şaşırtıcı olduğu beyanına karşılık Genel Sekreter Melsin, Türkiye'den gelen iltica talebin çok olmasını gerekçe göstererek bunun sorumlusunun kendileri olmadığını, gelen talebe göre kabul sayısının az bile olduğunu, kendilerinin reddettiği kimi başvuruların mahkeme tarafından kabul edildiğini belirtmiştir.

Türkiye'deki yasal bir siyasi partiye bağlı olduklarını ifade eden kişilerin iltica taleplerinin kabulünün nedenini de açıklamayan Genel Sekreter, belli bir

ülkeye yönelik politikalarının olmadığını, önlerine gelen her dosyayı incelediklerini ifade etmiştir. Ayrıca, Türkiye'den gelen iltica taleplerin % 95'inin reddedildiğini, sadece % 5'inin kabul edildiğini, reddedilenlerin çoğunlukla sahte belge içerdiğini dile getirmiştir.

Yasal olarak ülkeye gelmek isteyen göçmenler yanında Fransa'nın göçe ilişkin karşılaştığı en ciddi sorun kaçak göçmenlerdir. Yukarıda ifade edildiği gibi; sayıları 400 bin ilâ 600 bin olarak tahmin edilen kaçak göçmenler konusunda 2007 yılından itibaren sert bir politika uygulamasına geçilmiş ve ülkeye gelen yasal ve yasadışı göçmen sayısının düşürülmesi için gerekli düzenleme ve değişikliklere girişilmiştir. Yasadışı göçle ödünsüz mücadele kapsamında 20.000 civarında kişi sınırdışı edilmiştir. Bunun yanında kaynak ülkelerle de ikili anlaşmalar yapılmış, bu ülkelerin kalkınmasına destek olma stratejisi uygulamaya konuşmuştur. Düzenleme ve anlaşmalar uyarınca kaçak yollardan gelip kendi isteğiyle ülkesine dönmek isteyenlere yardımcı olunmaktadır. 2007-2008 yıllarında bu stratejinin etkisiyle, kendi isteğiyle ülkelerine dönmek isteyenlerin sayısı 5 katına çıkmıştır. Fransa, 2005 yılından beri düzenli olarak sınırdışı edilecek kişi sayısında hedefler koymaktadır. Buna göre 2005 yılı için 20 bin kişi olan hedef 2009 yılında 30 bine yükseltilmiştir.

Fransa'da kaçak göçmenler hakkında yeni kurallara göre, Fransız makamları önlerine gelen her dosyayı titizlikle tek tek incelenmekte, insani gerekçelere veya emeğe ihtiyaç duyulan sektörlerden birinde çalışıyor olunması durumuna göre oturma izni verilmektedir. Ancak kaçak göçmen statüsünde olan kaç kişinin durumunun düzeltileceğine ilişkin üst sınır bulunmasından dolayı idare, dosyaları incelerken bazı hallerde kişilerin bireysel durumlarını dikkate almamaktadır.

Göç konusu, Fransa'nın Temmuz-Aralık 2008'de üstlendiği AB Dönem Başkanlığı çerçevesinde belirlediği öncelikler arasında da yer almış; Cumhurbaşkanı Sarkozy, Almanya Başbakanı Merkel ile birlikte, ortak bir göç politikasının geliştirilmesi çerçevesinde Ekim 2008'de Avrupa Göç ve İltica Paktının kabulünde öncü rol oynamıştır. Fransa'nın bu girişimde benimsediği temel hedefler: Bütün ülkelerin dayanışmasıyla Birliğin dış sınırlarının daha iyi korunması, AB'nin genel göç ihtiyacının belirlenerek göç alacak ülkelerin alım kapasitesine göre göçmen almalarının sağlanması, kaçak göçmenlerin iadesinde AB ülkelerinin ortak hareket etmesi, 2010 yılına kadar mülteci statülerinin tanımlanması ve sığınma şartlarının uyumlaştırılması ve göçmen gönderen ülkelerin kalkınmasına destek verilmesidir.

Ülkemiz Avrupa'ya geçmeye çalışan kaçak göçmenler için bir transit ülke konumundadır. Kaçak göçmenlerin bir kısmının ülkemizi kullanmaları AB İşlerinden Sorumlu Genel Sekreter Pierre Lellouche tarafından Alt Komisyona dile getirilmiştir. Son dönemde Fransa'ya gelen kaçak göçmenlerin tümünün Türkiye üzerinden geldiklerini, bu nedenle Fransa'nın özellikle Türkiye'nin

doğusundan gelen yasadışı göçle ilgili sorunları olduğunu vurgulayan Lellouche, AB'ye kaçak göçün İspanya-Portekiz'de az çok denetim altına alındığını, İtalya-Malta'da sorunlar bulunduğunu, ancak Avrupa'ya kaçak göçün önemli kısmının Türkiye'nin doğu sınırları üzerinden geldiğini, bu durumun Türkiye-AB ilişkilerini olumsuz etkileyebileceğini, Yunanistan'ın kendi sınırlarına hâkim olmadığını, yasadışı göçle mücadeledeki sınırların denetimi ve mali hususlarda Türkiye'ye ile ortak hareket etmeleri gerektiğini bildiklerini, ancak konunun esas itibariyle Türkiye'nin egemenlik sahası içinde yer aldığını, Türk ordusunun doğuda son derece güçlü olduğunu ve doğu sınırından kaçak göçmen girişini engelleyebilecek kabiliyete sahip olduğunu belirtmiştir.

Buna karşılık Alt Komisyon, Avrupa'nın Türkiye'den yasadışı göçle mücadele konusunda destek beklerken faturayı sadece Türkiye'ye ödetmeye çalışmaması, bundan kaynaklanan maddi yükün paylaşması gerektiğini, bu yük paylaşılmadan Geri Kabul Anlaşması'nın imzalanmayacağına işaret etmiştir. Komisyonda kaçak göçün inceleme altına alındığını ifade eden Alt Komisyon; kaçak göçü önlemek için Türkiye'nin çok uğraştığını, ancak Yunanistan'ın kaçak göçmenlere muamelesinin göz ardı edilmemesi gerektiğini, bunu ilgili uluslararası sivil toplum kuruluşlarının ve BM'nin de ortaya koyduğunu, Türkiye'nin elinde Yunanistan'ın kendi karasularında göçmen taşıyan botları batırdığını gösteren video görüntülerinin dahi bulunduğunu ifade etmiştir. Lellouche'un göçmenlerin doğu sınırından geçmelerine yönelik eleştirisine ise Türk ordusunun doğuda 1.400 km'lik sarp bir sınırı koruduğu, PKK sızlamalarının bile önünün tam olarak alınamadığının göz ardı edilmemesi gerektiği belirtilmiştir.

Lellouche'a göre göçmenlere muamele, tedavi gibi konularda Fransa'nın üstüne ülke bulunmamaktadır. Fransa'daki evrensel hastalık sigortası sayesinde hiçbir belge istenmeden, kaçak da olsa göçmenlerin tedavi görebildiklerini ifade etmektedir.

Lellouche'un bu ifadelerine karşılık Fransa'da birçok göçmen kampı ve buna benzer diğer idari merkez veya salonların yaşam koşullarının iyi durumda olmadığı iddia edilmektedir. Alt Komisyon Lyon'daki incelemeleri sırasında Türkiye'den gelen kaçak göçmenlerin de bulunduğunu öğrendiği Lyon St-Exupery Gözaltı Merkezi'ni ziyaret etmiştir:

- **Lyon St-Exupery Gözaltı Merkezi'ni Ziyaret**

31 Ağustos Pazartesi günü saat 10.00 civarlarında Gözaltı Merkezi (CRA-Centre de retention) ziyaret edilmiştir. Genel Müdür Stephane Goux ile Güney-Doğu Sınır Polisi (Police Aux Frantieres) Genel Müdür Yardımcısı Gerard Pellegrin tarafından karşılanan Heyete öncelikle Merkezin işleyişi hakkında bilgi verilmiştir. Merkezin ilk kez Avrupa Birliği ülkelerinin dışında bir resmi heyet tarafından gezilmesine izin verildiği ifade edilmiştir. Kaçak olarak ülkede

bulunan yabancı ülke vatandaşlarının tutulduğu Gözaltı Merkezi Lyon havaalanının sınırları içinde olup, eski bir otelden dönüştürülmüş prefabrik görünümlü, tek katlı ve yaklaşık 800 metrekare alana sahiptir. Merkez çok sıkı güvenlik önlemlerine sahiptir. Etrafı dikenli tellerle kaplı olduğu gibi, dış duvara yaklaşılmasını engelleyen güçlü bir alarm sistemi bulunmaktadır.

Merkez ulusal bir gözaltı merkezi olup, Fransa'nın neresinde yakalanırsa yakalansın her kaçak yabancı burada barındırılabilmektedir. İdari olarak Fransız gümrük polisi tarafından yönetilmektedir. Yönetim kadrosu ve güvenlik gümrük polisi tarafından sağlanmaktadır. İdari işlere bakmak üzere ise, kâtip olarak adlandırılan sivil memurlar görev yapmaktadır. Genel olarak mahkeme katipliği, gözetim, refakat gibi görev tanımlamaları mevcuttur. Yaklaşık 100 personel çalışmaktadır.

Fransa'nın genelinde 24 adet benzer gözaltı merkezleri bulunmaktadır. Bazıları jandarma tarafından yönetilmektedir. Ancak zamanla tüm bu tür merkezlerin gümrük polisine devri düşünülmektedir.

Merkez 1995 yılında kurulmuştur. Bir otelden dönüştürülmesi nedeniyle sahip olduğu alt yapının olumlu yansımaları olmaktadır. İlk yansıması klasik gözaltı birimleri görünümüne sahip olmamasıdır.

Merkez ulusal çapta olsa da, 250 km²'lik alandaki 10-15 vilayet merkeze bağlı bulunmaktadır. Merkezin kapasitesi 120 kişiliktir. Kapasite 140 kişiye kadar çıkarılabilmektedir. Merkez üç bölümden oluşmaktadır: Erkekler, Kadınlar ve Aile. Fransa'daki sadece beş merkezde aile bölümüne sahip gözaltı merkezi bulunmaktadır. En büyük bölüm erkeklere ayrılmıştır. Aile bölümünde 12 ailenin kalabileceği şekilde odalar bulunmaktadır. Ayrıca eşcinseller ayrı odalarda tutulmaktadır. Merkezde Heyetimizin ziyareti sırasında beş Türk göçmenin bulunduğu bilgisi alınmıştır. Ancak Türklerle görüşülme imkanı bulunamamıştır.

Merkez işleyişini başta Yabancılar Yasası olmak üzere bir dizi yasal düzenlemeye dayalı olarak gerçekleştirmektedir. Merkezin işleyişi temel olarak bir yönetmeliğe dayanmaktadır.

Merkezde gözetim altında tutulan kişilerin dört temel hakkı vardır:

1. Durumları hakkında yakınlarına bilgi verebilme
2. Merkezin içinde kendileri için ayrılan bölümlerde istedikleri gibi dolaşabilme
3. Ziyaret edilme
4. İltica talebinde bulunma

İltica talebinde daha önce bulunulmuş olsa dahi ikinci bir hak tanınmaktadır. Ancak kişilerin ikinci haklarını çoğunlukla zaman kazanmak için kullandıkları; nitekim hemen hemen tüm ikinci taleplerin reddedildiği ifade

edilmiştir. Merkeze gelen herkese beş gün içinde ilticada bulunma hakkı verilmektedir. İltica taleplerinin, Cenevre Sözleşmesi uyarınca dini, siyasi ve hayati tehlike söz konusu olduğunda kabul edildiği belirtilmiştir. Bir başka deyişle ekonomik olduğu anlaşılan ilticalar reddedilmektedir. Gözaltı Merkezinin görevi, iltica talebinde bulunan kişi hakkında dosya hazırlayarak bunu karar verici mercie göndermektedir.

Kaçak bir göçmenin yakalanması halinde süreç şöyle işlemektedir: Göçmen yakalanmasını takiben en çok iki gün gözaltında tutulmaktadır. Bu süre içinde Valilik sınırdışı kararı alır. Kişi gözaltı merkezinde tutulabilmek için gözaltına alındıktan itibaren 48 saat içinde hâkim karşısına çıkarılır. Hâkim gözaltında tutulmasının devamı için 15 gün süre verebilir. Kişinin valiliğin sınırdışı işlemine karşı itiraz hakkı vardır ve bu talep mahkemece değerlendirilir. Sürecin devamı halinde 15 gün sonunda tekrar hâkim karşısına çıkarılan kişi için hâkim 15 gün daha ek süre verebilir. Valiliğin sınırdışı kararını takiben kişi ayrıca iltica talebinde bulunabilir ki bu talep de mahkemece ele alınır (iltica talebi süre kazanmak amacıyla yapılmaktadır.). ancak gözaltı merkezinde tutulma süresi hiçbir şekilde toplamda 32 günü aşamaz. Bu süre sonunda kişi ya sınırdışı edilir ya da serbest bırakılır. Sınırdışı kararı alınsa dahi kişi zorla sınırdışı edilemez. Kişi sınırdışı edilmeye direnirse, sınırdışı işlemi yapılmaz ancak hakkında ceza davası açılır. Bir yabancının Merkezde kalış süresi genelde ortalama 10 gündür. Ancak istisnai olarak 32 gün tutulanlar da olmaktadır. Kişi bir başka AB ülkesine iltica talep ediyorsa ikili anlaşmalar gereği bu ülkelerdeki makamlara gönderilebilmektedirler.

Alt Komisyonun, kaçak yabancıların Fransa tarafından bu prosedürler dışında gizlice başka bir ülkeye (örneğin bir Afrika ülkesine) bırakılıp bırakılmadıkları sorusuna, konunun siyasi olduğu, böyle bir şeyin Fransa'da olamayacağı ifade edilmiştir. Bununla birlikte Kosova'daki savaş sırasında Fransa'ya gelen çok sayıda mültecinin yasal prosedür dışında gözaltında tutuldukları bilgisi verilmiştir.

Merkeze senede ortalama 2400 kişi gelmektedir. Bunların üçte ikisi ülkelerine geri gönderilmektedir. Gözaltında tutulanları ziyarete yılda 10.000 kişi gelmektedir. Merkeze gelenler çoğunlukla Kuzey Afrika ülkelerindendir. Cezayir, Tunus ve Fas bunlardan ilk üçüdür. Türklerin geçen yıl Merkeze gelenlerin % 10'unu oluşturduğu ifade edilmiştir. Kuzey Afrikalılar dışında Kosova, Arnavutluk, Moldova ve Sırbistan diğer kaynak ülkeler arasındadır.

Merkezde, Fransa Mülteci ve Vatansızların Korunması Ofisi (OFPRA) ile sığınmacıların iltica taleplerine yardımcı olan bir sivil toplum kuruluşunun büroları bulunmaktadır. Bunlar Merkezle ortak hareket etmektedirler.

Merkezin içinde bir sağlık kurumu olup, burada iki doktor ve dört hemşire bulunmaktadır. Ancak psikolog veya psikiyatr bulunmamaktadır. Gerekli hallerde kişiler uzman doktora sevk edilmektedirler. Kişilerin sağlık giderleri

devlet tarafından karşılanmaktadır. Nitekim Fransa'da ülkede bulunan her birey ücretsiz sağlık hizmetinden faydalanabilmektedir.

Merkezde 5'er m²'lik üç odalı bir ziyaretçi bölümü bulunmaktadır. Ziyaret süresi 20 dakikadır. Ziyaretler için aylık bir sınırlama bulunmamaktadır.

Yabancıların barındığı gözetim odası olarak adlandırılan odalar yaklaşık 10 m²'den oluşmaktadır. Her odada televizyon, masa, buzdolabı, iki ranza, tuvalet ve banyo bulunmaktadır. Odalardaki fiziksel şartların son derece iyi olduğu görülmüştür. Oda kapıları Merkezin kontrolündeki bir noktadan açılmaktadır.

Aile gözetim odaları ise diğer odalara göre daha geniştir. Çok geniş aile söz konusu olduğu zaman iki oda birleştirilebilmektedir. Bu odalarda ek olarak bebek yatağı bulunmaktadır. Ayrıca aile bölümlerinde çocuklar için açık ve kapalı oyun alanı bulunmaktadır. Soğuk günlerde kullanılan kapalı alanda sağlık görevlileri tarafından her çocuğa yaşına göre oyuncak verilmektedir.

Merkezde disiplinsiz davranan göçmenlerin konulduğu tecrit odası bulunmaktadır. bu oda bir yatak ve klozetten oluşmaktadır. Burada kişi video ile izlenmektedir. Kişinin tecrit odasına alınmasına dair yetki müdür veya müdür yardımcısındadır. Bu işlem hakkında derhal savcılığa bilgi verilmektedir. Tecrit edilenin doktor muayenesini isteme hakkı vardır. Disiplinsiz davranışlarına devam eden kişi en son halde başka bir merkeze gönderilmektedir.

Merkezde yemekler farklı dini inançlar gözetilmeksizin verilmektedir (kurumum laik oluşuna vurgu yapılmıştır). Ancak ramazanda yemek saatinin Müslümanlar için iftar saatine uygun verildiği ve ayrıca Müslümanların tercih edebileceği alternatif yemeklerin çıkarıldığı ifade edilmiştir. Bunun yanında kantinden de alışveriş yapılabilmektedir. Yılda 75.000 kadar yemek verilmektedir. Yemekler, özel bir şirketten hizmet alımı yoluyla alınarak, yemekhanede self-servis şeklinde verilmektedir. Yemek servisinin tamamen hijyenik bir şekilde ve ortamda yapıldığı görülmüştür. Sabah, öğle ve akşam salata, ana yemek ve tatlı şeklinde yemek servisi yapılmakta; ayrıca ikindi vakti kahve servisi yapılmaktadır.

U şeklindeki Merkezin ortasında göçmenlerin serbestçe hareket edebildikleri üç bölümden oluşan avlu bulunmaktadır. Ayrıca soğuk veya yağışlı günler için avludan girilebilen geniş iki tane kapalı alan bulunmaktadır. Bu alanlarda satranç, dama, langırt gibi aktiviteler yapılabilmektedir. Yabancılar avluda istedikleri kadar zaman geçirebilmektedirler. Ancak 23.00'dan sonra avlu kapatılmaktadır. Masa tenisi için ayrı bir alan bulunmaktadır. Masa tenisine, göçmenlerin enerji boşaltmalarına katkısı nedeniyle ayrıca önem verildiği ifade edilmiştir.

Merkezin bir bölümü merkeze lojistik destek veren özel şirketler için ayrılmıştır. Bu bölümde çamaşırhane de bulunmaktadır. Herkesin çamaşırı ayrı filelerde yıkanmakta ve kurutulmaktadır. Merkezde göçmenlerin tüm

ihtiyaçlarına cevap verilebilmektedir. Her türlü kişisel temizlik malzemesi, çarşaf ve yorgan ücretsiz olarak verilmektedir. Ayrıca yeterli kıyafeti olmayanlara kıyafet ve ayakkabı verilmektedir. Yetkililer böylece göçmenlerin ülkelerine onurlu bir şekilde dönmelerine yardımcı olduklarını düşünmektedirler.

İncelemeden, Merkezin fiziksel olarak eksiklik veya olumsuzluk içermediği, ancak buna Merkezin otelden dönüştürülmüş olmasını etkili olabileceği; yine de sağlanan koşulların ve olanakların dikkate değer biçimde iyi olduğu değerlendirilmiştir.

FRANSA'DA CEZAEVİ KOŞULLARI

Fransa'da 456 tutuklu veya hükümlü Türk vatandaşı bulunmaktadır. İşledikleri suçlar arasında önceliği uyuşturucu kaçakçılığı almakta, bunu insan kaçakçılığı ve hırsızlık suçları izlemektedir.

Fransa'da tutuklu veya hükümlü olan vatandaşlarımızın bir kısmının mahkûmiyetlerinin Türk makamlarınca bilinmesini istememeleri, bir kısmının ise esasen siyasi mülteci statüsünde olmaları veya Fransız vatandaşlığına sahip bulunmaları nedeniyle ilgili Fransız makamlarınca mahkûmiyetleri hakkında temsilciliklerimize bilgi verilmemesinden dolayı, gerçek sayının yukarıda belirtilenin üzerinde olabileceği tahmin edilmektedir. Yine de, 500.000 kişilik Türk toplumu üyesi içinde bu rakam düşük bir oran olarak göze çarpmaktadır. Nitekim Alt Komisyonun görüşmede bulunduğu AB İşlerinden Sorumlu Genel Sekreter Pierre Lellouche da, mahkûmların % 80'i göçmen ya da göçmen kökenli iken, Türklerin sayıca az olduğunu, Türk toplumunda suça katılımın düşük olduğunu belirtmiştir.

Fransa 189 cezaevi ile 6 çocuk ıslahevi bulunmaktadır. Sivil toplum kuruluşları ve Avrupa Konseyi İşkenceyi Önleme Komitesi, şeklen "uluslararası standartlara uygun gözükmesine" karşın aşırı doluluk (kapasite dışı 13.000 mahkum bulunmaktadır), hijyen eksikliği, mahkumların yaşam koşullarının kötü olması ve mahkumlara sağlanan yetersiz tedavi olanakları nedeniyle bu yerleri yoğun biçimde eleştirmektedir. Zira, Rouen İdari İstinaf Mahkemesi, hapishanelerdeki "hijyen ve kamu sağlığı kurallarına aykırı" durumu "insan onuruna aykırı" bularak Fransız Devletinin sorumluluğunu 27 Mart 2008 tarihli kararında ilk defa kabul etmiştir.

AB İşlerinden Sorumlu Genel Sekreter Pierre Lellouche da, Fransa cezaevi koşulları hakkında gerçek bir sorunla karşı karşıya bulunduklarını beyan etmiş; cezaevlerinin aşırı doluluğundan yakınmıştır.

Fransa'da cezaevleri hakkında en ciddi sorunlardan biri şüpheli intihar olaylarıdır. 2008 yılında 115 mahkum intihar etmiştir. Bu intiharlara ilişkin olarak açılan soruşturmalarda herhangi kötü bir muameleye rastlanmadığı

belirtilmesine karşın, hapishane müdürlerinden birisi hakkında görevi ihmal sebebiyle ölüme sebebiyet vermekten dava açıldığı bilinmektedir.

İntihar vakaları arasında vatandaşlarımız da bulunmaktadır. Bordeaux yakınlarında bulunan "Gradignan" hapishanesinde hükümlü olan vatandaşımız Memduh İşenç 7 Aralık 2008 tarihinde hücresinde intihar etmiştir.

28 Ağustos 2000 tarihinde ise tutuklu bulunduğu Saint-Mihiel Cezaevi'nde Abdullah Ceylan adlı vatandaşımızın intihar ettiği iddia edilmektedir. Alt Komisyonun Stazburg'da bulunduğu temaslar sırasında görüştüğü ailesi, çocuklarının intihar ettiğine inanmadıklarını ve olayın örtbas edildiğini düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bu kanaatleri neticesinde 2000 yılından bu yana sürdürdükleri hukuki mücadele sonucu Nancy İdari İstinaf Mahkemesi "Abdullah Ceylan'ı hücresinde tek başına bırakmak ve olası bir intihar girişiminde kullanılabilecek malzemeleri hücreden çıkartmamaktan dolayı olayda cezaevi idaresinin ihmali bulunduğu gerekçesiyle" Ceylan'ın babası ve iki kardeşine 5000'er Avro tazminat verilmesine hükmetmiş ve Fransız Devletinin olaydaki sorumluluğunu kabul etmiştir. Böylece Fransa'da ilk defa bu tür bir olayda devletin sorumluluğu kabul edilmiştir. Ancak aile, hükmedilen meblağın caydırıcılıktan yoksun olması nedeniyle hukuki mücadelesini sürdürmektedir. Hukuki mücadelesini adli yardım ile sürdürebilen aile son itirazları öncesi adli yardımın kesilmesine dikkat çekmektedir. Ayrıca aile, buna benzer olaylar başka ailelerinde başına gelmiş olmakla birlikte, gereken hukuki mücadeleyi sürdürmemeleri nedeniyle böylesi bir sonucun şimdiye kadar alınamadığını ifade etmiştir. Hukuki sürecin çok uzun sürmesi de kişileri hukuki mücadeleden alıkoymaktadır.

Alt Komisyon Lyon'daki temasları sırasında koşullarını görmek ve bilgi almak amacıyla Lyon Corbas Cezaevini ziyaret etmiştir:

- **Lyon Corbas Cezaevinde İncelemeler**

31 Ağustos Pazartesi günü Lyon Corbas Cezaevi ziyaret edilmiştir. Cezaevi Lyon'da bulunan Saint-Paul, Saint-Joseph ve Montluc cezaevlerinin yetersizliği nedeniyle inşa edilmiş; 3 Mayıs 2009 tarihinde hizmete açılmıştır. Cezaevi Müdürü Georges Boyer cezaevini Fransa'nın en yeni ve en güzel cezaevi olarak nitelemektedir.

Cezaevinin ilk olarak yerleşkesi hakkında bilgi alınmıştır. İdari ve gözetim binaları dışında tutuklu ve hükümlülerin barındırıldığı 4 bina bulunmaktadır. Bunların 3'ü erkeklere, 1'i bayanlara ayrılmıştır. Cezaevinin kapasitesi 690 kişiliktir: Erkekler için 540, bayanlar için 60, yeni gelenler için 60 ve diğer kapasite psikolojik sorunları olanlar içindir. Kurumda mevcut 820 kişi bulunmaktadır. Bir başka deyişle, kapasitenin 130 kişi üzeri tutuklu-hükümlü bulunmaktadır. Cezaevinde dokuz da Türk tutuklu/hükümlü bulunmaktadır.

Cezaevindeki odalar sadece birer veya ikişer kişiliktir. Ancak mevcudun kapasitesi aşması nedeniyle, birer kişilik odalarda da iki kişi kalmaktadır. Bir kişi kalan sayısı oldukça azdır. Birer kişilik odalar 10,5; ikişer kişilik odalar ise 13,5 m²'liktir. Alt Komisyon tarafından gezilen 10,5 ve 13,5 m2'lik bu odaların son derece küçük olduğu görülmüştür. Ranza tipi yatağın olduğu her koğuşta yarı kapalı tuvalet ve banyo bulunmaktadır. Her odada küçük plazma televizyon, buzdolabı gibi eşyalar standart olarak bulunmaktadır. Odalarda hareket kabiliyetinin çok sınırlı olduğu gözlemlenmiştir.

Bu cezaevinde uzun süreli mahkûmiyeti olanlar bulunmamaktadır. Bu tür hükümlüler için ayrı ve farklı cezaevlerinin bulunduğu ifade edilmiştir.

Kurumda hükümlülerin çalıştığı atölye, sağlık ocağı ve spor salonu bulunmaktadır. Her binanın ikişer avlusu vardır. Cezaevi personeli sadece koruma, gözetleme ve ıslah etme görevlerini yerine getirmektedir. Cezaevinin dış güvenliği jandarma tarafından sağlanmaktadır. Cezaevindeki toplam personel sayısı 250-300 civarındadır.

Kurum çeşitli işlerin görüldüğü atölye bulunmaktadır. Burada çalışmak zorunlu değildir. Ancak atölyede çalışmama bir disiplin cezası olarak uygulanabilmektedir. Atölyede, hafta sonları hariç, günde 6 saat çalışılmaktadır.

Kurumda bulunan sağlık ocağında kadrolu doktor bulunmamakta, doktor dışarıdan gelmekte ve gündüzleri görev yapmaktadır. Bununla birlikte hemşireler, hafta sonları da dâhil sürekli olarak sağlık ocağındadırlar. Cezaevinde ruhsal durumu bozuk olan hükümlüler de bulunmaktadır. Eskiden bulunmakla birlikte, şuanda Fransa'da içinde tutuklu-hükümlülere mahsus hastanesi olan bir cezaevi bulunmamaktadır. Tutuklu ve hükümlüler devlet hastanelerinin içinde bulunan mahkûm koğuşlarında tedavi görebilmektedir. Bu koğuşlarda cezaevi personeli sürekli olarak beklemektedir. Ancak ruh sağlığı bozuk olan tutuklu-hükümlüler için özel bir ruh sağlığı hastanesi kurulması planlanmaktadır. Cezaevlerinde ruh sağlığı bozukluğuna daha çok rastlandığı için böyle bir planlama yapıldığı anlaşılmaktadır.

Cezaevinde tutuklu ve hükümlüler ayrı bölümlerde kalmaktadırlar. Bir binanın tümü ile bir başka binanın yarısı tutuklulara ayrılmıştır. Tutuklular tüm haklardan yararlanmakla birlikte telefon görüşmesi hakları bulunmamaktadır.

Tutuklu ve hükümlüler her binada ikişer tane olan avluya günde toplam 1,5 saat çıkma hakkına sahiptirler. Her koğuşun kendine ait havalandırma alanı bulunmamaktadır. Tutuklu ve hükümlüler havalandırmaya toplu olarak çıkmaktadırlar. Spor faaliyetine herkes haftada iki kez birer saat çıkarılmaktadır.

Bir tutuklu veya hükümlü ilk kez cezaevine geldiğinde, mahkeme kararının incelenmesinin ardından 7 gün ayrı bir koğuşta bekletilmektedir. Bu süre içinde psikiyatr tarafından tetkik edilir ve ardından cezaevi yetkilisi ile görüştürülür. 7

günlük süre içinde kendisine hakları ve cezaevinde nasıl davranması gerektiği anlatılır. Bir eğitimci ile de görüşmesi sağlanır. Cezaevinde tutuklu ve hükümlülerin eğitimsel faaliyetleri için bir eğitimci istihdam edilmektedir. Cezaevine gelen her tutuklu-hükümlü üst aramasından geçirilir. Bu aramada kişi tamamen soyunur ve duş aldırılır. Bunun ardından kendisine yeni kıyafetler verilir. Soyunmaya direnme halinde kişi zorla soyundurulur. Ayrıca disiplin kuruluna sevk edilir.

Cezaevi 208 adet kamera ile merkezi olarak izlenmektedir. Bu kameralar sadece ortak alanlarda, merdiven boşluklarında, koridorlarda ve güvenlik için gerekli yerlerde bulunmaktadır. Koğuşların içi izlenememektedir. Cezaevindeki tüm kapılar bir yerden merkezi olarak kontrol edilmektedir. Her koğuştan merkezi kontrol odasına telefon edilebilmektedir.

Müdür, bir soru üzerine, kendi görev süresi içinde dört, yeni cezaevinde ise bir intihar olayının gerçekleştiğini ifade etmiş; bunların kesinlikle ölüm veya öldürme olmayıp intihar olduğunu vurgulamıştır. Müdür, intihar edenlerden birinin, salıverilip ülkesine gönderilmemek için intihar ettiği, bu kişinin salıverilse de intihar edeceğini bildiklerini beyan etmiştir. İntiharların cezaevlerindeki koşullarla ilgili olmadığına dikkat çekmiştir. Cezaevinin kişilere ağır gelmesi ve bünyelerinin zayıf olması nedeniyle intihar ettiklerini düşündüklerini açıklayarak, şimdiye kadar bir öldürme olayına rastlamadığını da beyan etmiştir. Her ölüm olayına ilişkin savcılık tarafından soruşturma açılmaktadır. Soruşturmada gerekirse kamera kayıtları da incelenmektedir.

Mahkûmlardan şimdiye kadar kötü muamele yönünde bir şikâyet alınmadığı ancak geçmişte kötü muameleden soruşturmaya uğrayan personel bulunduğu bilgisi alınmıştır. Personel hakkında açılan soruşturmaların çoğu, uyuşturucu sağlama ve benzeri şekillerde tutuklu/hükümlülerle işbirliği yapmaktır.

Tutuklu ve hükümlülerin hastaneye sevkleri cezaevi görevlilerince yapılmaktadır. Gerekirse jandarma eskortluk yapabilmektedir. Mahkemeye sevkler ise polis veya jandarma tarafından yapılmaktadır.

Tutuklu/hükümlüler haftada 3 defa 45'er dakika ziyaret edilebilmektedir. Kişi bildirmek kaydıyla istediği kişiyle görüşebilmektedir. Ayrıca tüm aile fertlerinin ziyaret etme hakkı vardır. Tutuklu ve hükümlüler kütüphaneden faydalanabilmekte; talep etmeleri halinde her dilde kitap, dergi vs. okuyabilmektedirler.

Cezaevinde disiplinsizlik halinde kullanılan disiplin odaları bulunmaktadır. Bu odalarda yatak, masa, klozet ve lavabo bulunmaktadır. Odanın penceresi yaklaşık 8-9 cm kadar ancak açılabilmektedir. Kişiler istemleri halinde de bu odalara alınabilmektedir. Disiplin odalarının ayrı havalandırması bulunmaktadır. Disiplinsizlik nedeniyle bu odalarda kalış süresi en fazla 45

gündür. Disiplin cezaları hakkında haftada üç gün toplanan dört kişilik disiplin kurulu karar vermektedir.

Sivil toplum kuruluşlarının cezaevi ile işbirliği içinde oldukları ve olumlu katkılarının olduğu ifade edilmiştir. Örneğin bir derneğin ziyaretçilerle ilgilendiği; bir başka derneğin cezaevinde süresi dolmak üzere olanların sivil hayata uyumu, iş bulma ve benzeri konularla ilgilendiği beyan edilmiştir.

Cezaevinde beş Türk'ün bulunduğu bilgisi alınmış olmasına rağmen, program dâhilinde olmadığı için kendileriyle görüşme fırsatı bulunamamıştır.

TÜRK TOPLUMUNUN KARŞILAŞTIĞI AYRIMCI UYGULAMALAR, IRKÇILIK VE YABANCI DÜŞMANLIĞI

Avrupa'da yabancı düşmanlığı ve ırkçılığın kökenleri yüzyıllar öncesine dayanmakta, bu hastalık kimi zaman gerilerken kimi zaman yeniden nüksetmektedir. Geçmişte Yahudilere karşı son derece yüksek olup artık bitme noktasına gelmiş bu düşmanlık, özellikle 11 Eylül'den sonra Müslümanlara yönelmiş, İslam karşıtlığı yeni bir halka olarak ortaya çıkmıştır. Fransa'da ise 2005 yılında Paris banliyölerinde Müslüman kökenli yabancıların tepki olarak başlattıkları olaylar sonrasında yabancı düşmanlığı daha da yükselmiş ve bunu yabancılara karşı sert politikalar izlemiştir. Nitekim son cumhurbaşkanlığı seçiminde göçmenlere ilişkin tavizsiz politika söylemlerinde bulunan Sarkozy seçimi galip bitirmiştir.

Fransa'da yabancı düşmanlığının gerekçeleri, işsizlik ve ekonomik durgunluk, sosyo-kültürel faktörler ve dini olarak ön plana çıksa da, sırf "yabancı" olmaktan ötürü maruz kalınan ayrımcı muameleler de bulunmaktadır.

Ülkede işsizlik ve ekonomik durgunluğu göçmenlere bağlayanların sayısı oldukça yüksektir. Örneğin Nisan 2009'da bir belediye başkanının küresel ekonomik krizi gerekçe göstererek, Fransa'da yabancı işçilerin oturma ve çalışma izinlerinin uzatılmayarak Fransa'dan ayrılmalarının sağlanmasının ekonomik krize bir çözüm olabileceğine ve bunun ilk olarak Fransız kültürüne ayak uyduramamış ve Fransızcaya tam olarak hakim olamamış yabancı grupları kapsayacağına yönelik ifadeleri bu anlamda dikkat çekicidir.

Yabancı düşmanlığında sosyo-kültürel nedenler de ön plana çıkmakta, Fransızların kendilerini dünyada yerleştirdikleri konumun etkisiyle yabancılar "öteki" olarak görülmektedir. Küreselleşme karşısında yaşanılan tedirginlik ve vatandaşların gelecek korkusu yabancılara yönelik davranış ve politikalarda belirleyici olmaktadır.

Dini anlamda, Müslüman nüfusun diğer yabancılar arasında sayısının artması (5 milyon civarında Müslüman nüfus bulunmaktadır.), 11 Eylül saldırıları ve Müslüman kimliği ön plana alınarak girişilen terörizm faaliyetleri

Müslümanlara bakışı değiştirmiş, İslam karşıtlığını ortaya çıkarmış, Müslüman yabancılara yönelik düşmanlık baş göstermiştir.

Fransa'da ayrımcılık yasalarda yasaklanmıştır. Ancak uygulamada yabancılar tarafından hissedilen bir ayrımcılık var olmaktadır. İstihdam, konut edinme, eğitim alanında fırsat eşitsizliği, mali ve adli alanda kayırma gibi konularda bunu görebilmek mümkündür. Nitekim Lyon, Strazburg ve Paris'te kendileriyle görüşülen Türk toplumu bazı ayrımcı uygulamalardan söz etmiştir.

Türk toplumuna göre yabancı düşmanlığı ve İslam karşıtlığını ifade eden görüşler bilhassa seçimler öncesinde artmaktadır. Yabancıların üst katmanlara çıkmaya başladıkları anda engellerle karşılaştıklarını, özellikle bunun Müslüman yabancılara karşı daha fazla yapıldığını ifade etmektedirler. Vatandaşlarımıza göre yabancı düşmanlığının yapıldığı kesimler sırasıyla Mağripliler, Türkler ve zencilerdir.

Yukarıda değinilmiş olduğu gibi, eğitimde fırsat eşitliği ihlal edilerek Türk toplumunun kitle halinde mesleki liselere yönlendirilmesi sonucunda ileri düzey eğitim almaları üstü kapalı olarak engellenmektedir. Bunun yanında Fransa'nın kimi yerlerinde (1992'den bu yana Lagnieu adlı beldede) Türkçe'nin Türk çocuklar tarafında öğrenilmesi engellenmesi yabancı düşmanlığı ve asimilasyon şüphelerini ortaya çıkmaktadır.

Türk toplumu yabancıların belli yerleşim yerlerinde ikamet etmek zorunda bırakıldıklarına, bu halin ancak son nesiller tarafından kırılmaya başladığına dikkat çekmektedirler.

Mahkemelerde de ciddi bir ayrımcılık yaşandığı beyan edilmektedir. Kanıtlamak mümkün olmasa da, aile birleşimi davalarında fiiliyatta ayrımcı uygulamaların gözlemlendiği, ceza davalarında hâkim ve savcıların karar ve tutumlarında bunun görülebildiği ifade edilmiştir.

İmar alanındaki ayrımcılık iddiasına bir örnek Paris'te yaşanmıştır. Bir Türk derneği, derneğe tahsis etmek üzere almak istedikleri arsa için kendilerinin iki buçuk sene bekletildiklerini ve ardından yapılan imar değişikliği ile almalarının engellendiğini, nitekim yetkili birisinin kendilerine 'işlerinin zor olduğunu, etkili bir Katoliğin arsanın alımını engellediğini' beyan ettiğini iddia etmektedir.

Bir vatandaşımız iş hayatında karşılaşılan ayrımcılıktan örnek vermiştir. Yeğeninin iş başvuruları için gerçekleştirdiği telefon görüşmelerinde, çok iyi Fransızca bilip aksanından yabancı olduğu anlaşılmadığı için olumlu karşılanırken, yüz yüze görüşmede yabancı olduğu öğrenildiği için, kendisinden farklı şartları taşımayan Fransız gençleri karşısında işe giremediğini iddia etmiştir. Dolayısıyla işe alım veya bir başka konuda bir Türk veya Fransız tercih edilecekse mutlaka tercihin Fransız lehine kullanıldığı vurgulanmaktadır.

Türk toplumunun son yıllarda sosyal hayatta girmeye başlamasının Fransızlarda bir endişe doğurduğunu hissettiklerini, hatta Fransa'da kalıcı bir hayatı seçen Türklerin hazmedilemediğini beyan etmektedirler.

Bununla birlikte tıp ve avukatlık gibi alanlardaki bazı vatandaşlarımız ise "ayrımcılık" fikrinin Türkler arasında aşırı şekilde yer edindiğine, her mevzuya şüpheyle bakıp düşmanlık aranmasının yersiz olduğuna, eğitimde istenilirse ileri seviyelere ulaşmanın mümkün olduğuna işaret etmişlerdir.

Türk toplumunun, diğer yabancı kökenlilere göre "Türk olmaktan" ötürü ayrımcılığa uğradıklarına dair işaret bulunmasa da "yabancı olmaktan" ve "Müslüman olmaktan" ötürü yukarıda ifade edilen muamelelere maruz kalabilmektedirler.

Yukarıda sayılan genel durumlar dışında, Fransa'da Türk toplumuna yönelik açık yabancı düşmanlığı eylemleri olmamakla birlikte, Strazburg bölgesinde bazı olayların yaşandığı bilgisi alınmıştır.

10 Kasım 2006 tarihinde, İsviçre sınırına yakın "Pontarlier ve Çevresi Türk İşçileri Derneği"ne ait lokalin pencereleri taş atılmak suretiyle kırılmış, 4 Aralık 2006 günü, yine anılan dernek binasının lokal olarak kullanılan bölümüne taşlı saldırı yapılmış; aynı gece şehirde bazı araçlara da saldırılmıştır.

Barr kentindeki "Türk-Fransız Kültür Derneği" camisinin duvar ve kapılarına, bir okul binasına ve diğer azınlıklara ait bazı evlere 14 Nisan 2008 gecesi gamalı haçlar çizilmiş, grafitiyle "İslam Dışarı" gibi Almanca ve Fransızca ifadeler yazılmıştır. Yürütülen soruşturma sonucunda, faillerin alkollü birkaç lise öğrencisi olduğu anlaşılmıştır.

2008 yılı Eylül ayında Obernai'de inşa edilmekte olan "Türk-Fransız Kültür Derneği"ne ait caminin camları kırılmış; ekim ayında ise, aynı bölgede aralarında Türk toplumuna ait olanların da bulunduğu bazı konut inşaatlarına zarar verilmiştir.

Son olarak, 19 Ağustos 2009 günü Toul'da bulunan, Kuzey Afrika kökenlilere ait bir caminin duvarlarına İslam ve yabancı düşmanlığı içeren ifadeler yazılmıştır. Konuya ilişkin olarak "Toul Türk-Fransız Kültür Derneği" Başkan Yardımcısının, saldırının esasen Kuzey Afrika kökenlilere yönelik olduğunu, Türk toplumuna yönelik herhangi bir saldırı ya da tehdidin vuku bulmadığını dile getirdiği bilgisi edinilmiştir.

FRANSA'DA TÜRK TOPLUMUNUN DİLE GETİRDİĞİ DİĞER SORUNLAR

Alt Komisyon, 30 Ağustos 2009 tarihinde Lyon'un Andrezieux beldesindeki Saint Juste Saint Rambert Türk Kültür Derneğinde Türklerle, 31 Ağustos'ta Lyon'da Türk kökenli Belediye Meclis üyeleri ile Türk sivil toplum kuruluşları temsilcileriyle; 1 Eylül 2009'da Strazburg'da Belediye Meclis üyesi

Türklerle, 2 Eylül 2009'da yine Strazburg'da ve 3 ve 4 Eylül 2009'da Paris'te Türk sivil toplum kuruluşları temsilcileri ve Türk toplumu üyeleriyle bir araya gelerek sorunlarını dinlemiştir.

Görüşmelerde Türk toplumundan çok geniş ve farklı kesimlerle temasta bulunulmuştur. Diyanet İşleri Türk İslam Birliği (DİTİB), Fransa Milli Görüş Teşkilatı, Fransa Türk Federasyonu, Alevi Dernekleri Federasyonu, Batı Fransa Türk Dernekleri Birliği, Orta Fransa Türk Dernekleri Birliği, Normandiya Bölgesi Türk Dernekleri Birliği, COJEP International gibi çok sayıda sivil toplum örgütünün temsilcileriyle ve farklı partilere mensup Türk kökenli Belediye Meclis üyeleriyle görüşülmüştür.

Türk toplumu çoğunlukla Türkiye'deki haklarına ilişkin sorunları dile getirmiştir. Türkiye'den talep edilen haklarının başında, yurtdışında Türkiye'deki seçimlerde oy kullanma hakkı gelmektedir. Nitekim 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun buna izin verse de henüz uygulamaya geçilmemiştir. Yurtdışında yaşayan vatandaşlarımız sadece gümrük kapılarında oy kullanabilmektedir. Vatandaşlarımız esas talebi gümrük kapısı yerine ikamet ettikleri yerlerde oy kullanma imkânı sağlanmasıdır. Örneğin Fransa'da ikamet eden Cezayir vatandaşlarının dahi Cezayir'deki seçimlerle ilgili Fransa'daki Cezayir konsolosluklarında oy kullanılabildikleri ifade edilmiştir.

Yurtdışında yaşayan vatandaşların bulundukları ülkelerde oy kullanabilmelerini mümkün kılan yasal düzenlemenin yapılmış olup, uygulamaya geçirilmesi için Yüksek Seçim Kurulunun kararının beklendiği Alt Komisyonca ifade edilmiştir.

Vatandaşlarımız Türkiye'ye getirdikleri arabalarını Türkiye'de 6 aydan fazla bırakmalarının yasak olmasından yakınmaktadırlar. Bunu istemelerindeki amaç, Türkiye'ye araçsız gelerek, Türkiye'deki işlerinde, bıraktıkları araçlarını kullanmaktır. Alt Komisyon, geçmişte araçlarını bırakanların durumu suiistimal ederek kaçak araba ticaretine neden olmalarından dolayı bu tür bir sınırlama konulduğunu ifade etmiştir.

En çok yakınılan konulardan biri de, Fransa'da işsizlik sigortası alanların Türkiye'de tedavi olmak istediklerinde bu sigortanın kabul edilmemesidir. İkili anlaşma olmaması nedeniyle şimdilik bu mümkün olmadığı Konsolosluk görevlilerimiz tarafından ifade edilmektedir. Ayrıca hem Fransa'da hem de Türkiye'de emekli olma (çifte emeklilik) hakkının sağlanması da talep edilmektedir.

Türk toplumu üyeleri, hem Fransa'da hem de Türkiye'de ikinci sınıf vatandaş muamelesi gördüklerini iddia etmektedirler. Fransa'da yabancı kökenli olmaları, Türkiye'de ise yabancı ülkede ikamet ediyor olduklarından bazı haklardan yararlanamamaları ve uygulamalar nedeniyle bu kanıya sahip

olduklarını belirtmektedirler. Türk toplumu kendilerinin döviz getiren insanlar olarak görülmesinden rahatsızlık duymaktadır.

Türk toplumunun bir diğer şikâyeti Türk pasaportu ile giriş yaptıklarında uzun süre beklemek zorunda kalmalarıdır. Bu sorunun sadece kalabalıktan kaynaklandığı Alt Komisyonumuzca değerlendirilmiştir. Türk Hava Yollarının çok pahalı oluşu ise diğer bir yakınma konusudur.

Türk toplumu Türkiye'deki ortaöğretim kurumlarından veya üniversitelerden mezun olanların diplomalarının (örneğin Hacettepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi diplomasının) Fransa'da kabul edilmemesinden şikâyetçi olmuştur.

Ayrıca Türkiye'ye araçla gelirken özellikle Bulgaristan'da mağdur edildiklerinden ve kendilerinden rüşvet istenmesinden yakınmaktadırlar. Bununla birlikte, Türkiye'de sınır kapısına geldiklerinde çok az sayıda giriş kapısının açık tutularak saatlerce bekletilmekten rahatsızlıklarını dile getirmişlerdir.

Strazburg'da yaşayan Türk toplumu üyeleri, düzenli olarak Strazburg'daki Avrupa Konseyine gelen Türk Milletvekillerinin hiçbir zaman kendileriyle görüşmediğinden şikayetçi olmaktadır. Türkiye'den resmi heyetlerin kendilerini ziyaret etmesinin hem kendileri için moral hem de bir araya gelmeleri için bir bahane olduğunu, bu nedenle çok faydalı olacağını ifade etmişlerdir.

Türk toplumuna göre, Türkiye'nin gündemi kendilerini de meşgul etmektedir. Türkiye'deki gelişmelerden doğrudan etkilendiklerine işaret etmektedirler. Örneğin Stazburg'da görüşülen Alevi Federasyonu temsilcisi, Türkiye'deki Alevilerin durumuyla ilgili meselelerin kendilerini çok etkilediğini ifade etmiştir. Türkiye'deki sorunların çözümünün kendilerinin Fransa'ya daha iyi uyum sağlamalarına yardımcı olacağını vurgulamaktadırlar.

Türk toplumu genel olarak, Türkiye'deki ekonomik-sosyal gelişme yanında demokratikleşme ve insan hakları alanlarında daha fazla ilerleme kaydedilmesi halinde kendilerine karşı tutumun ve bakışın olumlu yönde değişebileceğini, bu durumda kendilerinin de başı dik gezebileceklerini, dolayısıyla Türkiye-Avrupa ilişkilerinin ve Avrupa'nın Türkiye'ye tutumunun kendilerinin toplumsal durumunu doğrudan etkilediğini ifade etmiştir. Örneğin alevi-Kürt-başörtüsü gibi meselelerin kimi durumlarda önlerine çıkarıldığını, bir okulda başörtüsü sorunu olduğunda kendilerine Türkiye'deki durumun örnek olarak gösterildiğini belirtmişlerdir.

Dolayısıyla Türkiye'nin kendi vatandaşlarına tavır ve davranışları, Fransa'daki resmi makamları da etkilemekte, Fransa'da ayrımcı uygulamalara zemin ve gerekçe hazırlamaktadır.

Fransa'da en büyük endişelerden birinin yerleşik Türklerin Türkiye'deki sorunlara Fransa'dakinden daha fazla vakit harcamaları olduğu Türk toplumu temsilcileri tarafından vurgulanmaktadır. Buna göre Türkiye ile ilişki içindeki dernekler Fransa tarafından dışlanmakta ve bu durum Türklerin hem sosyal durumunu hem de siyasi katılımını etkilemektedir. Bir dernek temsilcisi Türk vatandaşı milli konularla fazla meşgul olduğu için kendisinin Fransa vatandaşlığına alınmadığını ifade etmiştir.

Dernek temsilcileri, Türk derneklerinin Fransa'dan yardım alamadığını ifade etmektedirler. Fransa'nın iki endişesi buna neden olmaktadır. Birincisi Fransa Türk derneklerinin hiyerarşik olarak kime bağlı olduğunu bilmek istiyor. Bir başka deyişle, Türkiye'den veya başka bir ülkedeki Türkler tarafından yönetilip yönetilmediklerini öğrenmek istiyor. İkincisi finansal kaynakları hakkında bilgi sahibi olmak istiyor. Burada da yine, Türkiye veya diğer ülkelerdeki Türklerden kaynak sağlayıp sağlamadıklarını merak ediyor. Bu endişeleri giderilmedikçe, Türk derneklerine yardım sağlanmadığı vatandaşlarımızca dile getirilmiştir.

Türk toplumuna göre Fransa'nın yerleşik yabancılara oy hakkı vermesi gerekmektedir. Bir önceki Cumhurbaşkanı Chirac'ın yabancı gençlere yönelik "Fransa'nın çocuklarısınız." ifadesinin havada kaldığı, vatandaşlık ve oy hakkı konusunda gayriciddî davranıldığı beyan edilmektedir.

Belediye meclisi üyesi Türklerle yapılan görüşmede şunları ifade etmişlerdir: Üyesi oldukları partilerde aktif görev alabilmeleri engellenmektedir. Türk toplumunun siyasete atılması önemlidir; çünkü Fransa vatandaşı olsun olmasın her üye parti içi örgütlenmeler için oy kullanabilmektedir. Türk toplumunun büyük bir çoğunluğunu seçimlerde oy kullanmamaktadır. Oysa Fransızların Türk seçmelerin oylarını alabilmek için Türkleri aday göstermektedirler. Türk toplumu Fransa'daki siyasetten çok Türkiye'deki siyasetle ilgilenmektedirler. Fransa'da siyasette cinsiyet eşitliği kanun gereği zorunlu olduğu için bayanların siyaset yapması çok kolaydır. Bu nedenle Türk bayanları kolaylıkla siyasete atılabilirler.

Belediye Meclis üyelerinin bir kısmına göre ise siyasete katılımdan ziyade, temel sorun eğitim eksikliğidir: Eğitimsizlik nedeniyle toplumda yer edinilememektedir. Tanınmış bir Türk entelektüel bulunmamaktadır. Türkler toplumla bütünleşmek yerine kendi mahallelerinde Türkiye'deki gibi yaşamaktadır. Ancak her iki kültürü bir arada yaşayanların başarılı olacağına inandıklarını ifade etmektedirler. Belediye meclis üyeleri, derneklerin Türk toplumu için önemli role sahip olduğunu, ancak bu eksikliklerin giderilmesinde yeterince çalışmadıklarını da ayrıca vurgulamışlardır.

DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Fransa'da yaşayan yarım milyonluk Türk toplumu üyeleri birçok alanda yer edinmekte, "misafir işçi" olarak geldikleri Fransa'da artık kalıcı hale gelerek Fransa ekonomisine işgücü ve işveren olarak ciddi katkı sağlamaktadır.

Fransa'nın adli, siyasi ve güvenlik mercilerine göre Türk toplumu, ülkedeki yabancı nüfus içinde genel olarak yasalara bağlı, suça katılım oranı düşük bir görüntü çizmekte, topluma uyum sağlamayı başarıyla sürdürmektedir.

Hemen belirtmek gerekir ki, Komisyonumuz uyum veya bir başka ifadeyle entegrasyon kavramını, milli ve manevi değerlerine bağlı kalıp duyarlılığını yitirmeyerek Fransız dili ve değerlerini benimsemek, bunlara saygı göstermek ve toplumla iç içe yaşamak olarak nitelendirmektedir.

Bu anlamda Türk toplumunun uyum konusunda gösterdikleri çaba umut vericidir. Türk toplumu içinde özellikle bayanlar arasında dil öğreniminin az olduğu, bu nedenle de sosyal hayata girmekte çekince gösterdikleri görülmektedir. Bu sadece çevreleriyle iletişimlerini engellememekte, çocuklarının okul yaşantısına yeterli ilgiyi gösterememelerine de neden olmaktadır. Komisyonumuz yaptığı görüşmelerde Türk toplumu üyelerine Fransızcayı en iyi şekilde öğrenerek Fransa'ya uyum sağlamalarının önemini vurgulamıştır. Komisyonumuz yabancıların Fransa'ya uyumu kadar Fransızların da yabancılara uyumunun gerekli olduğuna inanmaktadır. Bir başka ifadeyle çift taraflı bir entegrasyona ihtiyaç vardır. Uyumun sürekli olarak tek taraftan istenmesinin ortaya asimilasyon çıkaracağından şüphe yoktur.

Fransa'da vatandaşlarımızın sürekli ikamet eder hale gelmeleri, haklı olarak Türkiye'deki ailelerini de yanlarına alma taleplerini doğurmaktadır. Bu tür taleplerin sonucu ortaya çıkan aile birleşimi temelli göç ise Fransa'nın göç politikasının temel ayaklarından birisidir.

Fransa'nın göçmen politikası esas olarak "seçici göç" üzerine kuruludur. Bununla amaçlanan, ülkeye yetenekli ve meslek bilgisine sahip bireyleri çekerek ülkenin ekonomik olarak canlanmasına olanak vermektir. Ancak ülkeye gelmek isteyen göçmenlerin büyük bir kısmının aile birleşimleri çerçevesinde gelmeleri ve Fransa'nın göç politikasındaki niteliklere sahip olmamaları Fransa'nın engelleyici politikalarıyla karşılaşılmasına neden olmaktadır.

Oysa aile birleşimlerinin engellenmesinin uluslararası belgelerde insan hakkı ihlali olarak nitelendirildiği açıktır. Bu göçü tamamen engelleyemeyeceklerinin bilincinde olan birçok Avrupa ülkesi ile birlikte Fransa, vize sürecini uzun ve karmaşık hale getirmektedir. Nitekim Fransa'da 2007 yılında kabul edilen ve göçün idaresini belirleyen yasa aile birleşimi çerçevesinde ülkeye gelecek yabancıların birçok şart ve aşamadan sonra ülkeye kabulünü düzenlemektedir.

Bu yasada şart koşulan Fransızca kursunu takip koşulu anlaşılır ve gerekli olmakla birlikte, bunun kişi henüz ülkesinden ayrılmadan başlatılması ve bu kursun geniş bir coğrafyaya sahip ülkemizde sadece dört şehirde verilmesi aileler için ciddi bir zorluk ve külfete sebep olmaktadır. Dil eğitimi Fransa'da devam ettirilmesine rağmen, kişinin Türkiye'de iki ay kursa gitmek zorunda bırakılması, işlerin zorlaştırılmasından başka bir şey olmasa gerektir. Alt Komisyonumuz, yukarıdaki nedenlerle kursun tümüyle Fransa'da yapılmasının daha uygun olacağını Fransız yetkililere her defasında dile getirmiştir.

Bunun yanında sahte aile birleşimi göçünü engellemek için vize taleplerinde titiz inceleme yapıldığını, bu nedenle başvuruların değerlendirilmesinin uzun zaman aldığını ifade eden Fransız makamlarının, Türkiye'den Fransa'ya yönelik iltica talepleri konusunda aynı davranışı sergilemedikleri görülmektedir. Oysa aile birleşimlerine yönelik vize taleplerinde yapılan titiz ve uzun incelemelerin, iltica taleplerinde daha gerekli olduğu kaçınılmaz bir gerçektir.

Türk vatandaşlarının iltica sebebinin çok büyük oranda ekonomik temele dayanmasına rağmen, tamamen gerçekdışı siyasi sebepler öne sürülerek yapılan taleplerin kabul edilmesi oldukça şaşırtıcıdır. Ülkemizden bu sayıda mültecinin kabul edilmesi için Türkiye'de insan haklarının korkunç derecede ihlale uğraması gerekmektedir ki, ülkemizde böylesi bir durumu akıldan dahi geçirmek mümkün değildir. Avrupa Birliği'ne tam üyelik müzakereleri yapmakta olan, insan haklarında çok büyük gelişme göstermiş, ulusal ve uluslararası insan hakları kurumlarının denetimine açık bir ülkeden bireylerin inanılması zor siyasi gerekçeleri kabul edilerek mülteci statüsü tanınması kabul edilemez bir durumdur. Avrupalı devletlerin kendilerini insan haklarının hamisi olarak görmelerinin ve süregelen önyargılarının, aldatılmalarını kolaylaştırdığı düşünülmektedir.

Fransa Mülteci ve Vatansızların Korunması Ofisi tarafından, iltica taleplerinin geldiği ülkelerin siyasi vs. durumları göz önüne alınarak hazırlanan "güvenli ülkeler listesi"nde Türkiye'nin yer almaması, AB ile tam üyelik müzakereleri yapan Türkiye'deki, gelişen demokratik alan ve insan hakları göz önünde alındığında tam bir soru işaretidir. Temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması konusunda yasal zeminde ve uygulamada ciddi gelişme göstermiş olan ve Avrupa'ya yönelik ilticalarda artık "kaynak ülke" olma niteliğinden çıkmış olan ülkemizden iltica başvurularının kabul edilmemesi ve "güvenli ülke" statüsüne alınması en doğrusu olacaktır.

Fransız makamları aile birleşimi yanında diğer vize taleplerinde de zorlaştırıcı tavır takınmaktadırlar. Örneğin vize başvuru sürecinin uzun oluşu çok sık yakınma konusu olmaktadır. Türkiye'den Fransa'da okumak isteyen öğrenciler vizelerinin geç sonuçlanması nedeniyle dönem kaybedebilmektedir. Aynı şekilde Fransa'da yaşayan vatandaşlarımız ziyaret, düğün gibi amaçlarla Türkiye'deki akrabalarını Fransa'ya getirmek de zorluklarla karşılaşmaktadırlar.

Öğrenci vizesi konusunda Fransa'nın tutumu yanında üniversitelerimize de önemli görev düşmektedir. Fransa'daki üniversitelerin işbirliği teklifine Türk üniversitelerinden yanıt gelmemekte, hoca değişimi teklifleri olumlu karşılanmamakta, öğrenciler için çok fayda sağlayacak değişim programları konusunda ağır davranılmaktadır. Fransa üniversiteleriyle geliştirilecek karşılıklı ilişkiler sorunun aşılmasına katkı sağlayacaktır.

Fransa'daki göçmen misafirhaneleri hakkında duyumlar çok iyi olmasa da Alt Komisyonun ziyaret ettiği Lyon St-Exupery Gözaltı Merkezinin sağlanan olanaklar ve fiziksel durum bakımından her anlamda yeterli olduğu müşahede edilmiştir. Ancak Merkezin otelden dönüştürülmesinin fiziksel olanaklarının yeterli oluşunda etkili olduğu düşünülebilir. Yine de, örneğin çocuklar için özel oyun sahası, her yaşa uygun oyuncak sağlanması ve merkezde sağlık ocağının bulunması gibi olanaklar, standartları belirleyecek ölçüdedir.

Fransa'da Türk toplumunun bugünkü durumunu iyileştirmesi için eğitim hayati derecede önemlidir. Türkçe ve Türk kültürü derslerinde yaşanmakta olan sıkıntılar hem Türk toplumunun kendisinden ve Fransız makamlarından hem de Türk Milli Eğitim Bakanlığından kaynaklanmaktadır.

Türk toplumu çocuklarının Türkçe ve Türk kültürü derslerine iştirakini yeterli ölçüde sağlamamaktadır. Fransa'da Türkçe dersinin talebe bağlı olması, okullarda müfredata eklenmemesi, sınıf geçme ve kalmaya etkisi olmaması ve karnede hiçbir şekilde yer almaması gibi caydırıcı unsurlar vatandaşlarımızı çocuklarını bu derslere göndermekten alıkoymaktadır. Nitekim Türk nüfusu artmasına rağmen Türkçe dersi alan kişi sayısı giderek azalmaktadır. Vatandaşlarımızın ilgisizliği kadar organize olmada yavaş davranmaları Türkçe öğreniminde sıkıntı yaşanmasına neden olmaktadır.

Okul saatleri içindeki dersler için araç gereç sıkıntısı yaşanmazken, okul saati dışındaki dersler belediyelerin gösterdiği çok da uygun olmayan mekânlarda yapıldığından araç gereç sıkıntısı yaşanmaktadır. Derslerin verimli olabilmesi, tüm çocukların iştirakinin sağlanabilmesi için okul saatinde ders yapılması doğal olarak tercih sebebidir. Kimi Fransız yetkililer konu hakkında gerekli kolaylığı istenildiği ölçüde göstermeyebilmektedirler.

Türkçe derslerine devamda sorun yaşanmaması için en önemli çözüm, derslerinin karnede bir şekilde yer almasıdır. Derslerin karnede yer alması hakkında Fransız makamları çekinceli davranmaktadırlar. Bu gerekçelerini ise Türkçe dersi alan çocukların farklı seviyelerde olmaları nedeniyle sınava tabi tutulabilmelerinin mümkün olmamasına bağlamaktadırlar. Türkçe derslerinin genel not ortalamasına etki edecek şekilde okul müfredatına alınması, ders saatleri içinde ve eğitime uygun koşullarda düzenlenmesi gerek veliler gerekse de öğrenciler açısından teşvik edici olacaktır. Türkiye'nin Fransa'daki Türk toplumunu Fransız dilini öğrenmeye teşvik ederken, Fransa'nın da Türkçe'nin öğrenilebilmesi konusunda kolaylaştırıcı tutum sergilemesi beklenmektedir.

Zira Türkiye'nin Fransızca öğrenmeyi teşvik ettiği, anadilini iyi öğrenen çocukların yabancı dili de iyi konuşabildikleri, dolayısıyla bunun uyuma önemli katkı sağlayacağı Fransız makamlarına dile getirilmiştir. Ne var ki, Fransa'da bir beldenin Ulusal Cephe Partisine mensup belediye başkanı tarafından Türkçe dersinin hiçbir şekilde yapılmasına dahi izin verilmemesi asimilasyona dönük bir uygulamadır.

Derslerin işleyişi için gerekli kitabın sağlanması konusunda yaşanan sıkıntı ise temel olarak Türkiye Milli Eğitim Bakanlığından kaynaklanmaktadır. Öğretmenlerin Türk Milli Eğitim Bakanlığı tarafından görevlendirildiği göz önüne alındığında, yurtdışındaki Türk toplumuna uygun kitapları hazırlatıp sağlamak da M.E.B.'nin görevidir. 30 yıldır yapılmakta olan derslerde hâlâ kitap belirsizliği yaşanması düşündürücüdür. Türk Milli Eğitim Bakanlığının acilen ders kitabı düzenlemesi ve bunu Fransa'daki Türk toplumunun eğitimine sunması gerekmektedir. Ayrıca Türkiye'den gelen Türkçe ve Türk kültürü öğretmenlerinin, derslerin zamanında ve kaliteli yapılabilmesi bakımından, eğitim-öğretim yılının başlamasından önce Fransa'ya ulaşabilmelerinin sağlanması önem arz etmektedir. Özellikle Fransa makamlarının öğretmenlerimizin vize başvurusunu geç sonuçlandırması nedeniyle böyle bir sorun yaşandığı görülmektedir.

Fransa'da görevli öğretmenler gerek eğitim araç gereci sıkıntısı gerekse de Fransa'daki eş ve çocuklarının sosyal haklarının özellikle tedavi masraflarının Türkiye'ce yeterince karşılanmaması ve verilen ücretin azlığı nedeniyle ciddi bir zorluk içersindedirler. Bu sorunlar Avrupa'da eğitim faaliyetinde bulunmaya istekli öğretmenin azalmasına yol açabilir. Türkiye yalnız öğretmenlerin değil, din görevlilerinin de sosyal güvenlik sorunlarını çözüme kavuşturmalıdır.

Çok sayıda vatandaşımızın yaşadığı Lyon kentinde bir yıldır eğitim ataşesi bulunmamaktadır. Mevcut durumda Dışişleri Bakanlığı personeli gayretle bu görevi yerine getirmeye çalışsa da, sadece eğitim işine odaklı bir görevlinin istihdamı eğitime verilen önemin de bir göstergesi olacaktır. Ayrıca, Türklerin yoğun olarak yaşadıkları bölgelere, velilerin bayan ağırlık olmaları ve çocuklarına ilgi göstermelerinin teşviki açısından bayan rehberlik ve danışmanlık öğretmenlerinin görevlendirilmesinin yerinde olacağı değerlendirilmektedir.

Fransa'da liselerde seçmeli Türkçe dersi veren Fransız öğretmen sayısı, talebin fazlalığına rağmen son derece azdır. Üniversitelerdeki Türkoloji bölümlerinden mezunlarının Türkçe öğretmeni olmalarına imkânı verilmemektedir. Hem Türkoloji bölümü mezunlarına öğretmen olma imkânı verilmesi hem de öğretmen kadrosunun açılması, talebin karşılanmasını sağlayacağı halde Fransız makamları kadro açmamakta ısrarlı davranmaktadırlar.

Fransa'da Türklerin eğitimde fırsat eşitliğinden yararlanmalarının üstü kapalı olarak engellendiği genel bir kanıdır. Türk çocukları Fransız okul öğretmenleri tarafından çoğunlukla üniversite yerine meslek okullarına yönlendirilmektedir. Amaçlananın, Fransızların rağbet etmediği meslek alanlarını yabancılarla doldurmak ve yabancıları entelektüel alandan uzak tutmak olduğu akla gelmektedir.

Türk toplumuyla yapılan görüşmelerde çocuklarını yüksek eğitim seviyelerine taşımalarının önemli olduğu sürekli olarak ifade edilmiştir. Böylece hem kendilerini refah düzeyini yükseltebilecekler hem de Fransa'ya ve dolayısıyla Türkiye'ye yapmakta oldukları katkıyı yukarılara taşıyabileceklerdir. Türk toplumu arasında küçümsenmeyecek sayıda işadamı, doktor, hukukçu, mühendis gibi meslek sahipleri yer alsa da, vatandaşlarımızın çoğu gıda ve zanaat sektörlerinde çalışmakta, ekonomik yaşamda yeterli güç ve prestije erişememektedirler.

Çoğunluğu ülkemizin kırsal kesiminden gelmiş olan Türk toplumu çocuklarının Fransız okullarındaki ileri seviye eğitimine ilgisiz davranmaktadır. Erkek çocukları bir an önce para kazanmanın amaçlandığı meslek hayatına yönlendirilmekte, kız çocukları ise ileri seviye eğitim almadan evlendirilmektedir. Türk aileleri çocuklarının okuldaki durumlarıyla yakından ilgilenmemekte, veli toplantılarına katılma konusunda çekingen davranmaktadırlar. Yine de Türk gençlerinin yüksek öğretime katılımlarının artmakta olması sevindirici bir gelişmedir.

Eğitim faaliyetlerini artırmanın bir yolu, sadece bu işe kanalize edilmiş dernekler oluşturmak veya mevcut derneklerin, özelliklede dini derneklerin, eğitime yönelik faaliyetlere daha fazla yer vermeleridir. Dini derneklerdeki din görevlileri toplumun büyük bir kısmı ile muhatap olabildikleri için, eğitimin teşvikinde Türk toplumuna tavsiyelerde bulunmaya her fırsatta devam etmelidirler. Yeri gelmişken ifade etmek gerekirse, gönderilen din görevlinin yeterli Fransızca bilmedikleri ve öğrenme çabasına da girmedikleri öğrenilmektedir. Bununla birlikte Diyanet İşleri Başkanlığının göndereceği din görevlilerine kurs vermeye başlaması olumlu bir gelişme olmakla beraber, din görevlilerimizin Fransız vatandaşı farklı dinden kişilerle diyaloga girerek karşılıklı fikir alışverişinde bulunmalarının önemi göz önünde bulundurulduğunda eksiklik halen devam etmektedir.

Fransa'da Türk toplumu geniş bir örgütlü yapı sergilemektedir. Türk toplumunu bir arada tutan en önemli öğeler olarak göze çarpan dernekler, Türk toplumunun değerlerini devam ettirebilmelerini sağlama bakımında önemli görevler yüklenmektedirler. Örnek olarak Lyon'daki Türk toplumunun % 90'ının bir Türk derneğine üye oldukları tahmin edilmektedir. Fransa'ya göçün başladığı ilk yıllarda ilk dernekleşme çalışmalarının amacı toplumun ibadet ihtiyaçlarını karşılamak olduğu için en çok dini derneklerin bulunduğu toplum

içerisinde, ülkemizdeki siyasi hayatın da etkisiyle çok sayıda ve farklı dünya görüşlerini yansıtan dernekler bulunmaktadır. Ne var ki, bunların bir araya gelmekte istekli olmamaları ciddi bir eksikliktir. Konsolosluklarımızın dernek temsilcilerini bir araya getirmeye çaba sarf ettikleri ve kimi zaman başarılı oldukları görülse de, derneklerin bu birlikteliği sürdürmeleri kendi ısrarlarına bağlıdır. Kimi dernekler ilk defa Komisyonumuzun ziyaretinde bir araya gelmişlerdir. Hâlbuki Türk toplumundaki kopuk ilişkinin ortadan kaldırılması bir anlamda derneklerin bir araya gelmesine bağlı görünmektedir. Bu ayrıca, Türk toplumundaki ortak sorunları dile getirme ve bunları çözebilme kabiliyetinin gelişmesine de yardımcı olacaktır. Birlikte hareket etmenin önemi kavranarak, bir araya gelmeyi sağlayacak ölçüde olabildiğince ideolojik bağdan sıyrılmak gerekmektedir. Bu bağlamda, dernekleri birleştirecek konfederasyonlar kurmak ortak hareket edebilmenin bir aracı olabilir.

Bunun yanında derneklerin varsa Türkiye ve diğer ülkelerdeki fiziksel bağlarından kurtulmaları Fransa'nın endişelerinden kaynaklı engellemelerinin önüne geçecektir. Ayrıca yerleşik Türklerin Türkiye ile ilgilenmeleri Fransa'da endişeye neden olmaktadır ve Fransa bu grupları dışlama yoluna gitmektedir. Bazı vatandaşlarımız bu nedenle vatandaşlığa alınmamaktadır.

Türk toplumu Fransız toplumuna her alanda uyum sağlamada ilerleme kaydederken, siyasette aktif olarak yer almaya başlamaktadır. Türklerin yaşadığı birçok yerde Türk kökenli belediye meclis üyesinin bulunması bu anlamda umut vericidir. Ancak başka Avrupa ülkelerine ve Türklerin Fransa'daki büyük nüfusuna göre aktif katılım yine de istenilen seviyede değildir. Nitekim Fransa parlamentosu veya senatosunda Türk kökenli üye bulunmamaktadır. Hemen ifade etmek gerekir ki, bu yerlere üye seçilmek için öncelikli şart Fransız vatandaşı olmaktır. Türk toplumu içinde Fransa vatandaşlığını seçenlerin sayısının göreceli olarak az oluşu da bu etkiyi beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla, çift vatandaşlığa imkân veren Fransa'da, vatandaşlarımız Fransız vatandaşlığını almada tereddüt etmemelidirler. Bununla birlikte Fransa'nın vatandaşlık taleplerini 3-4 yıl boyunca sonuçlandırmaması Türk toplumu içinde haklı olarak şikâyet konusu olmaktadır.

Siyasete aktif katılım yanında pasif katılım da Türk toplumu içinde istenilen seviyede bulunmamaktadır. Bunun için de öncelikli şart Fransız vatandaşı olmaktır. Bununla birlikte Türklerin sorunlarını çözebilmeleri ve toplumsal ağırlık ve önemlerini ortaya koyabilmeleri için pasif ve aktif şekilde siyasetin içinde yer almaları gerekmektedir. Türk toplumu siyasi hakları kullanarak gelecekleri hakkında söz söyleyebilmelidirler. Nitekim Türk toplumunun sorunlarının büyük bir kısmı siyaseten halli gerekli konulardır. Dolayısıyla siyaseten etkili bir toplumda sorunların çözümü de kolaylaşacaktır. Ayrıca uyum sağlayabilme bakımından siyasi katılımın önemli bir yeri vardır. Türkiye'nin uluslararası alanda başını ağrıtmaya dönük birçok girişim de ancak iç siyasette güçlü olmakla halledilebileceği ortadadır.

Türk toplumunun benliğini koruyarak Fransız toplumuna uyum sağlamaları, Fransız dilini iyi öğrenip ve değerlerine saygı göstermeleri, entelektüel, ekonomik ve siyasi alanlarda boy gösterip toplumsal kalitelerini artırmaları Türkiye'nin de kendilerinden beklentisidir.

Türk bayanları sosyal hayata katılabilmelidirler. Örneğin, Fransa'da siyasette eşitlik ilkesinin varlığı nedeniyle kadınlar için siyaset önemli bir fırsattır. Lyon'da 22 Türk asıllı Belediye Meclis üyesinin 7'sinin bayan oluşu, bu manada umut vericidir.

Fransa'da genel olarak Avrupa ülkelerinde olduğu gibi yabancı düşmanlığı ve ayrımcılık varlığını sürdürmektedir. Fransa bir yandan yabancıların topluma adapte olmalarını, paralel toplum oluşturmamalarını isterken diğer yandan kimi konularda ayrımcılık yaparak "yabancı" paftasını yapıştırması kendi politikasıyla çelişmekte ve yabancı kökenlileri kendi içlerine kapanmaya itmektedir.

Özelde "Türk" olmaktan ötürü bu gibi eylemlere maruz kalınmadığı bilgisi alınsa da, "yabancı" ve özellikle "Müslüman" olmaktan ötürü düşmanlık ve ayrımcılık söz konusu olabilmektedir. Strazburg bölgesinde yaşanan kimi olaylar bunun göstergesidir. Bu tip olaylarda Fransız makamlarının işbirliğinden kaçınmadıkları ise bilinmektedir. Ayrıca istihdam, eğitim, imar, adli ve idari işlemler gibi konularda üstü kapalı ayrımcılık yapıldığı genel bir yakınmadır. Vatandaşlarımızın, bu gibi davranışlar karşısında başvurabilecekleri gerekli hukuki yöntemleri bilmedikleri ya da bu yöntemleri kullanmaktan çekindikleri görülmektedir. Bu bağlamda, Türk toplumunun Fransa'da seslerini daha fazla ve güçlü duyurabilmeleri için Türk sivil toplum kuruluşlarının çalışma ve etki alanlarını genişletmelerinin gerekliliği önemli bir husustur.

Fransa'da cezaevlerinde aralarında vatandaşlarımızın da aralarında bulunduğu çok sayıda intihar vakasının oluşu şüpheye sebep olmaktadır. İntihar olaylarının arkasında üstü kapatılmak istenen başka olayların mı olduğu akla gelmektedir. Uluslararası kurumların birçok raporunda cezaevleri fiziki şartlar bakımından eleştirilmektedir. Alt Komisyonumuz Fransa'nın en yeni cezaevinde yaptığı incelemede fiziki şartların modern olduğunu müşahede etse de, yenisi yapılmadan önce bölgedeki cezaevlerinin durumunu da bilmektedir. Ayrıca modern ve yeni olmasına rağmen, cezaevinde tutuklu ve hükümlülerin birer veya ikişer kişi kalmak zorunda olup, koğuşlarında adım atabilecekleri alanın yok denecek kadar az olması, kişilerin psikolojik durumları için olumsuz ortam yaratmaktadır. Nitekim cezaevlerinde ruhsal bozukluklar son derece yaygındır. Ruhsal bozukluğu olan mahkumlar için ayrı bir hastane yapma planı da bunu ortaya koymaktadır.

Vatandaşlarımız Türkiye gelirken yol güzergâhındaki doğu Avrupa ülkelerinde mağdur edildikleri, geçişlerde kendilerinden rüşvet istendiği

öğrenilmiştir. Mafya tipi örgütlenmelerin etkili olduğu bu olaylar karşısında söz konusu ülkelerin önlem alması için baskı kurulmalıdır.

Fransa'da Türklerin sosyal, kültürel ve ekonomik durumu hakkında ciddi çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Örneğin vatandaşlarımızın Fransa'da oy kullanma yüzdeleri hakkında yeterli istatistik, vatandaşların konsolosluklara bildirimde bulunmamaları nedeniyle sağlıklı tutulamamaktadır.

Alt Komisyonumuz Fransa ziyareti sırasında bir dizi nezaketsizlikle karşılaşmıştır. Önce Göç, Entegrasyon, Ulusal Kimlik ve Dayanışmaya Dayalı Kalkınma Bakanı Eric BESSON Komisyonumuzla olan randevusunu son anda iptal etmiştir. Göç, Entegrasyon, Ulusal Kimlik ve Dayanışmaya Dayalı Kalkınma Bakanlığı üst düzey yetkilileriyle Göç Direktörü Françis ETIENNE başkanlığında yapılan görüşme öncesi Komisyon, Etienne tarafından uzun süre bekletilmiş ve ayrıca Etienne görüşmeden erken ayrılmıştır. Aynı toplantıda diğer bir nezaketsizlik Fransa Mülteci ve Vatansızların Korunması Ofisi (OFPRA) Genel Direktörü Jean François CORDET'in, kendi yerine kurumun Genel Sekreterini toplantıya göndermesi ve hiçbir şekilde bu konuda Heyete önceden bilgi verilmemesidir. Bununla kalmamış, Genel Sekreter kim olduğunu söyleme nezaketini göstermemiştir. Kendisi Alt Komisyon tarafından uzun süre Cordet zannıyla muhatap alınmıştır. Son olarak da Komisyonumuz toplantı için tam saatinde gittiği görüşme yerinde Adalet Bakanlığı Genel Sekreteri Gilbert AZIBERT tarafından uzun süre bekletilmiştir.

Son anda iptaller ve randevu saatine gecikme veya görüşmeden erken ayrılma şeklinde cereyan eden bu davranışlar karşısında rahatsızlığımız gösterilmiş ve dile getirilmiştir. Bu davranışların altında, tepeden bakmacı anlayışın neden olduğu eşitler arası ilişkiden tedirginlik yanında, en önemlisi insan hakları alanında ihtisas sahibi bir TBMM Komisyonunun ilk defa Fransa'ya gerçekleştirdiği ziyaretin, Fransız makamlarında yol açtığı endişeden kaynaklandığı düşünülmektedir. Oysa insan hakları evrenseldir ve gelişmiş, gelişmekte veya gelişmemiş olan tüm ülkelerde insan hakkı ihlallerine rastlamak mümkündür. Hiçbir ülke kendindeki eksiklikleri görmekten kaçınmamalı, bütün ülkeler hak ve özgürlüklerin daha üst seviyelere taşınması konusunda işbirliğini geliştirmelidir. Komisyon yurtdışı çalışmalarını bu anlamda yapmakta ve sürdürmektedir. Ülkemizde bu tür çalışmaları rahatlıkla yapabilen batı ülkelerinin, kendilerine yönelik çalışmalarda zorluk çıkarmaları, görüşmekten kaçınmaları, nezaket sınırlarını aşan davranışlar içine girmeleri hoş karşılanmadığı gibi pek çok soru işaretine, inandırıcılıklarını yitirmelerine neden olmaktadır.

EK-4

BELÇİKA RAPORU

1. GİRİŞ

Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleştirilen 11 Eylül saldırılarının akabinde Müslüman olmayan ülkelerde, özellikle batı ülkelerinde İslam karşıtlığı (İslamofobi) ortaya çıkmıştır. Bu durum, yabancı düşmanlığı ve ırkçılık eğilimlerini tetiklemiş ve bu eğilimler siyasi karar mercilerinin karar alma sürecini etkilemeye başlamıştır. Bu bağlamda Almanya, Hollanda, İsviçre, Belçika, Avusturya ve Fransa yürürlüğe koydukları mevzuat değişiklikleri ile yabancıların aile birleşimi çerçevesinde ülkeye gelmeleri, ikametleri gibi hususlara ilişkin kurallarını sertleşmişlerdir. Avrupa'da yaşayan yaklaşık 4 milyon Türk vatandaşının bu süreçten en fazla zarar gören toplum olduğu gözlemlenmektedir.

Bu kapsamda İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, kendisine yapılan başvurulardan, basında çıkan haberlerden hareketle, alt komisyonlar kurarak Almanya, Hollanda, Avusturya, Fransa ve Belçika'da inceleme ve görüşmeler yapmaya karar vermiştir.

Komisyon Almanya, Hollanda, Avusturya ve Fransa ziyaretlerinin ardından, 21-25 Eylül 2009 tarihleri arasında Belçika'da inceleme ve resmi temaslarda bulunmuştur.

Belçika'da incelemelerde bulunan heyet, Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı ve Mersin Milletvekili Prof. Dr. Mehmet Zafer ÜSKÜL, İstanbul Milletvekili Mustafa ATAŞ, Afyonkarahisar Milletvekili Ahmet KOCA ve İstanbul Milletvekili Çetin SOYSAL'dan oluşmuştur. Heyete, Yasama Uzman Yardımcısı Bali Emrah BİÇER eşlik etmiştir.

2. AMAÇ

Belçika ziyaretinde amaç, genel olarak başta göç ve iltica konuları olmak üzere, ülkede yaşayan Türk toplumunun ekonomik, sosyal ve siyasal hayata katılım, toplumla uyum ve eğitim sorunlarının tespit edilmesi, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı iddialarının araştırılması, tespit edilen sorunların yapılacak resmi görüşmelerde Belçika makamlarına aktarılması ile cezaevleri ve göçmen barınaklarının koşullarının incelenmesi ve Mikail TEKİN adlı vatandaşımızın, 8 Ağustos 2009 tarihinde Jamiloux cezaevinde hayatını kaybetmesine ilişkin soruşturma hakkında bilgi alınması olmuştur.

3. YÖNTEM

Heyet, amaç kapsamında, başta Brüksel olmak üzere, Liege ve Charleroi kentlerinde, Belçika makamları ve Türk kökenli milletvekilleri, belediye meclis üyeleri ve vatandaşlar ile görüşmelerde bulunmuş, kaçak göçmenlerin barındırıldığı bir merkezde ve bir cezaevinde incelemelerde bulunmuştur.

Heyet sırasıyla, 22 Eylül 2009 Salı günü,

- Jamioulx Hapishanesinde vefat eden vatandaşımız Mikail TEKİN'in soruşturmasını yürüten savcıyla,
- Senato Adalet Komisyonu Başkanı Patrik VANKRUNKELSVEN ile
- Türklerin yoğun olarak yaşadığı Charleroi kenti Belediye Başkanı Jean-Jacques VİSEUR ile
- Marchienne-au-Pont kasabasında, Türk vatandaşları ve Türk Derneklerinin temsilcileri ile görüşmüş;
- Brüksel Ittre Cezaevinde incelemelerde bulunmuş,
- Mikail TEKİN'in ailesini ziyaret etmiştir.

23 Eylül 2009 Çarşamba günü,

- Liege kentinde bulunan, kaçak göçmenlerin barındırıldığı Votem Gözaltı Merkezinde incelemelerde bulunulmuş,
- Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Belçika'da görevlendirilen Türkçe öğretmenleri ile görüşülmüştür.

24 Eylül 2009 Perşembe günü,

- Fransız Toplumu Eğitim Bakanı Marie-Dominique SİMONET,
- Flaman Toplumu Eğitim Bakanı Pascal SMET,
- Milletvekilliğine ve Belediye Meclis Üyeliğine seçilen ve çeşitli siyasi partilerde görev alan Türk kökenli vatandaşlarla görüşülmüştür.

23 Eylül 2009 Çarşamba günü, İçişleri Bakanlığı Yabancılar Ofisi Genel Direktörü Freddy ROOSEMONT ve Vatansızlar Genel Komiseri Dirk VAN DEN BULCK ile heyetin randevusu olmasına rağmen, görüşmeye yarım saat kala iş gerekçesiyle adı geçenlerle görüşülmesinin mümkün olmayacağı, bu kişilerin yardımcıları ile görüşülebileceği bildirilmiştir. Yapılan bu nezaketsizlik üzerine heyet tüm görüşmeyi iptal etmiştir.

Aynı şekilde, aynı gün Federal Hükümet Göç ve İltica Bakanı Joelle MİLQUET ile randevu olmasına rağmen, Sayın Bakan'ın acilen Bakanlar Kurulu toplantısına katılacak olması nedeniyle bakan yardımcısı ile görüşmenin mümkün olacağı belirtilmiş, bunun üzerine görüşme heyet tarafından iptal edilmiştir.

4. BELÇİKA ve BELÇİKA'DA YAŞAYAN TÜRK TOPLUMU

10,6 milyon (2008) civarında nüfusa sahip olan Belçika, Flamanca'nın resmi dil olduğu Flaman Bölgesi, Fransızca'nın resmi dil olduğu Valon Bölgesi ve her iki dilin de resmi dil olduğu Başkent Brüksel bölgesi olmak üzere üç özerk bölgeden oluşmaktadır. Ayrıca, Valon bölgesine bağlı olmakla birlikte çeşitli alanlarda özerk bir konuma sahip, Almanca konuşan küçük bir topluluk bulunmaktadır. Resmi diller Flamanca, Fransızca ve Almanca'dır. Flaman bölgesinin nüfusu yaklaşık 6,1 milyon, Valon bölgesinin 3,4 milyon, Başkent Brüksel Bölgesinin 1 milyondur.

Meşruti krallıkla yönetilen Belçika'da, Federal Hükümet dışında, her üç toplumun kendilerine ait hükümetleri bulunmaktadır.

Belçika'da 180.000 civarında Türk vatandaşı yaşamaktadır. 140.237 vatandaşımız aynı zamanda Belçika vatandaşıdır. Belçika vatandaşlığına geçen eski vatandaşlarımızın sayısı ise 1.212'dir. Belçika makamlarının verilerine göre ise, Türk vatandaşlarının sayısı 40.408'dir. Çifte vatandaşlığa sahip Türk vatandaşları bu sayıya dâhil değildir. Vatandaşlarımızın büyük çoğunluğu Flaman Bölgesinde, geri kalanı ise sırasıyla Brüksel ve Valon Bölgelerinde yaşamaktadır.

Türk toplumu, AB üyesi olmayan ülke vatandaşları sıralamasında Faslı'lardan sonra ikinci sırada gelmektedir.

Ülkedeki Türk işveren sayısı yaklaşık 4000'dir. Vatandaşlarımızın çoğunluğunun çift uyruklu olması nedeniyle, Türk şirketlerinin toplam cirolarının hesaplanması mümkün olmamaktadır. Ancak, Türk yatırımlarının toplam değerinin 4 milyon Avro civarında olduğu tahmin edilmektedir. Türk işverenler, yaklaşık 14.000 kişiye istihdam olanağı sağlamaktadır.

Vatandaşlarımız gerek işveren, gerekse işgücü olarak, inşaat, tekstil, oto tamiri, turizm, temizlik işleri ve hizmet sektöründe çalışmaktadır.

Ülkedeki işsizlik oranı %7 olmakla birlikte, bu oran vatandaşlarımız arasında %36'ya yükselebilmektedir.

2004 yılında yapılan yasa değişikliği uyarınca, Belçika'da en az beş yıl ikamet eden yabancılar yerel seçimlerde seçme ve seçilme hakkına sahiptirler.

Federal Parlamentoda 2, bölgesel parlamentolarda 6 Türk kökenli parlamenter bulunmakta olup, Milletvekili Emir Kır Brüksel Bölge Hükümetinde Tarihi Eserlerin Korunması, Temizlik ve Çevreden Sorumlu Devlet Bakanı olarak görev yapmaktadır. Ayrıca, Belçika'nın çeşitli şehirlerinde yaşayan 66 vatandaşımız Belediye Meclis üyesidir.

Belçika'da vatandaşlarımızca kurulmuş olan 127 dernek faaliyet göstermektedir. Vatandaşlarımızın çoğunluğu cami dernekleri çevresinde örgütlenmiştir. Belçika hükümetinin tanıdığı Türk federasyonları şunlardır:

- Türk Dernekleri Birliği,
- Belçika Türk Dernekleri Birliği,
- Çağdaş Dernekler Federasyonu,
- Belçika Türk-İslam Kültür Dernekleri Federasyonu,
- Belçika Türk Federasyonu,
- Liege Türk Dernekleri Federasyonu,
- Belçika İslam Federasyonu,
- Belçika İslam Kültür Merkezleri Birliği.

Ayrıca, Avrupa'da çalışan Türk kökenli avukatları bir çatı altında toplamayı ve vatandaşlarımızın Avrupa kurum ve kuruluşları nezdindeki haklarını savunmayı amaçlayan Avrupalı Türk Avukatlar Derneği 2008 yılında Brüksel'de faaliyete geçmiştir.

Türk vatandaşlarına Brüksel ve Anvers şehirlerindeki Başkonsolosluklarımızca hizmet verilmektedir. Ayrıca Brugges şehrinde Fahri Başkonsolosluğumuz bulunmaktadır.

5. TÜRK TOPLUMUNUN EĞİTİM SORUNU

Gerek heyetin vatandaşlarla yapmış olduğu görüşmelerde gerekse resmi görüşmelerde gündeme gelen en önemli sorunlardan bir tanesinin özellikle genç nüfusun yaşamış olduğu eğitim sorunudur.

Belçika'da 12.000 civarında Türk öğrenci bulunmaktadır. Bu sayıya çifte vatandaş olanlar da dâhil edildiğinde, Belçika'da eğitim gören 35.000'e çıkmaktadır. 2001 yılında, üç yılda bir yenilenmek suretiyle, Türkiye Cumhuriyeti ile Belçika Fransız Topluluğu arasında Anadili ve Kültürü Programı Ortaklık Şartı imzalanmış, bu anlaşma kapsamında Fransız Topluluğuna ait Valon Bölgesindeki okullarda Türkçe ve Türk Kültürü dersi verilmeye başlanmıştır. Flaman Topluluğu ise bugüne kadar bu anlaşmayı kabul etmemiştir. Bu nedenle Flaman Bölgesinde görev yapan öğretmenlerimiz ya okul yönetimleri ile anlaşarak okul binalarında ya da Türk derneklerinde eğitim vermektedirler. Bu nedenle Türkçe derslerinin verilmesinde sorunlar yaşanmaktadır.

Belçika'da üç tür okul bulunmaktadır. Devlet okulu olarak da adlandırabileceğimiz belediye okulları, özel okullar ve Katolik okulları. Özel okullarda ve Katolik okullarında Türkçe dersi verilmemektedir. Türkçe dersleri belediye okullarında verilmeye çalışılmaktadır. Ancak, bu okullarda da Türkçe derslerinin verilmesinde zorluklar yaşanmaktadır. Özellikle Flaman Bölgesinde sorunlar yaşadıklarına değinen öğretmenler, öğrencilerinin çoğu Türk olan okullarda, Türk öğretmenlerin Türkiye'ye dönmesi fırsat bilinerek yabancı öğretmen atandığını, bu durumda Türkçe derslerinin dışarıdan verilmek zorunda kalındığını ya da seçmeli ders haline getirildiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca, yine Flaman Bölgesinde, okullarda Türkçe dersleri için sınıf verilmemekte, dersler okul dışında, cami derneklerinde verilmektedir. Türkçe dersi için sınıf verilen okullarda ise yine sorunlar yaşanmakta, öğretmenlerin okul araç ve gereçlerini kullanmalarına izin verilmemekte, bazı okul yöneticileri Türkçe öğretmenlerini muhatap dahi almamaktadır. Anadilin bir hak olduğu kabul edilmesine rağmen, Flamanca öğrenimine ket vurduğu gerekçesiyle Türkçe öğretimine izin verilmemektedir. Türkçe derslerinin müfredatta yer almaması nedeniyle, not uygulaması ve derse devam zorunluluğu bulunmamaktadır. Bu nedenle verimli bir Türkçe eğitimi verilememektedir.

Flaman Toplumu Eğitim Bakanı Pascal Smet ile yapılan görüşmede yaşanan sorunların aktarılması üzerine, Sayın Bakan, Belçika'daki Türk toplumunun dışarıya kapalı, kendi içlerinde bir yaşam sürdürdüklerini, bu durumun yaşadıkları ülke ile entegre olmalarını engellediğini, bu kapalı yaşam nedeniyle çocukların Flamanca'yı yeterince öğrenemediklerini, aile içinde Türkçe konuşulduğunu, Türk televizyonlarının izlendiğini, bu durumun da çocukların Flamanca öğrenmesini engellediğini, öncelikli amaçlarının çocukların Flamanca öğrenmesi olduğunu, bu nedenle okullarda Türkçe eğitime sıcak bakılmadığını ifade etmiştir. Ayrıca, Flaman okullarının serbest iradeye sahip olduğuna değinen Sayın Bakan, her okulun kendi müfredatını kendisinin oluşturduğunu,

bu müfredatın Bakanlık tarafından onaylanması gerektiğini, ancak müfredata müdahale edemediklerini, sadece belirli hedefler koyarak okulların bu hedeflere ulaşmaları için yardım ettiklerini, eğitim konusunda gerekli olanlar listesine Türkçe'yi koyamadıklarını, Türkçe dersini koymaları halinde diğer toplumların dillerini de koymaları gerektiğini, bu durumun da büyük karışıklıklar yaratacağını, Türkçenin aile içinde öğrenilebileceğini kabul ettiklerini belirtmiştir.

Türkçe öğretmenleri ile yapılan toplantıda Türk ailelerin okulla ilgisinin yetersiz olduğu belirtilmiştir. Birçok aile Türkçe bildiklerini varsayarak çocuklarına Türkçe dersi aldırmamakta, bu nedenle çocuklar düzgün bir şekilde ne Türkçe ne de Flamanca öğrenebilmektedir. Çocuklar, üçüncü kişilerin anlayamadığı Türkçe-Flamanca karışımı bir dil kullanmaktadır. Kız öğrenciler erkek öğrencilere oranla daha fazla okumakta olup, erkek öğrenciler daha fazla okumak istememekte, bir iş bulduklarında okulu bırakmaktadır. 6-12 yaş grubu çocuklarda, her üç kız öğrenciye karşılık bir erkek öğrenci okumaktadır.

Belçika'da okul öncesi eğitim üç yıldır ve son yıllarda yapılan bir yasal düzenleme ile zorunlu hale getirilmiştir. Buna göre, anasınıfı üçüncü sınıfa devam etmeyen öğrenciler ilkokula alınmamaktadır. Türk ailelerinin çocuklarını okul öncesi eğitime göndermede ihmalkâr davranmaları nedeniyle, çocuklar sene kaybı yaşamaktadır. Bazı aileler dil problemi olduğu gerekçesiyle çocuklarını daha geç yaşta okula göndermektedir. Flaman Toplumu Eğitim Bakanı, bu konuda, ailelerin çocuklarını okul öncesi eğitime göndermemeleri nedeniyle, çocukların Flamancayı yeterli öğrenemediğini, bu nedenle sene kaybı yaşadıklarını, hatta bazı öğrencilerin sırf dil sorunu yüzünden özel eğitim okullarına gönderilmek zorunda kalındığını şeklinde açıklama yapmıştır.

Çocukların özel eğitim okullarına gönderilmesinin bir diğer nedeni, ailelerin de yeterince Flamanca bilmemeleri nedeniyle çocuklarının okullarıyla yeterince iletişim kuramamalarıdır. Bu nedenle bazı aileler, okullardan gelen evrakları anlayamamakta ve zamanında hareket etmedikleri için çocuklar hak kaybına uğramakta ve özel eğitim okullarına gönderilmektedir. Özel eğitim okullarında müfredat bulunmamaktadır; bu okullarda sadece 6-12 yaş arası eğitim verilmekte olup, verilen eğitim ancak sosyal yaşamı sürdürmeye yetecek bir eğitimdir.

Flaman Bölgesinde yaşanan bu sorunların giderilmesi amacıyla, Gent şehri pilot bölge seçilerek, "Kendi Dilinde Eğitim" adlı bir proje başlatılmıştır. Bu proje kapsamında çocuklara hem Türkçe hem de Flamanca eğitim verilmektedir. Projenin ilk sonuçları henüz alınmamış olup, birkaç yıl içinde alınacak sonuçlara göre uygulamanın genişletilebileceği belirtilmiştir.

Fransızların yaşadığı Valon Bölgesinde ise Flaman Bölgesine nazaran daha az sorun yaşandığı gözlemlenmiştir. Fransız Toplumu ile imzalanan Ortaklık Şartının geçerliliği 31 Haziran 2009 tarihinde sona ermiştir. Şartın, 2009-2012 dönemini kapsayacak şekilde yenilenmesi amacıyla çalışmalar sürdürülmektedir. Fransız Toplumu Eğitim Bakanı Marie-Dominique Simonet

ile görüşmede bu konu kendisine iletilerek anlaşmanın bir an önce yenilenmesi gerektiği belirtilmiştir.

6. MİKAİL TEKİN ADLI VATANDAŞIMIZIN HAYATINI KAYBETMESİ

31.10.1978 Belçika doğumlu Mikail TEKİN, 08 Ağustos 2009 tarihinde, Charleroi şehrindeki Jamioulx cezaevinde hayatını kaybetmiştir. TEKİN'in ölüm nedeni kesin olmamakla birlikte, Belçikalı yetkililer tarafından yapılan açıklamada, yemek yerken boğularak öldüğü belirtilmiştir. Ancak, adı geçenin cenazesinin fotoğrafını çeken yakınları bedeninde çok sayıda darp izi olduğunu, müteveffanın cezaevinde darp sonucu öldürüldüğünü duyduklarını ifade etmişlerdir. Heyetin, TEKİN ailesini ziyareti sırasında da yakınları, ilk başta müteveffanın cenazesini görmelerine izin verilmediğini, fotoğraf çekmelerinin engellenmeye çalışıldığını, fotoğrafları güçlükle çektiklerini belirtmişlerdir.

Heyet, 22 Eylül 2009 tarihinde Büyükelçilikte, TEKİN'in ölümü olayını soruşturan savcı ve sorgu hâkimi ile bir görüşme yapmıştır. TEKİN hakkında bilgi veren savcı, TEKİN'in ilk olarak 2007 yılında şiddetten dolayı cezaevine girdiğini, psikolojik sorunları olması nedeniyle bir süre cezaevinde tutulduktan sonra serbest bırakıldığını, psikolojik sorunları olan kişilerin bir süre sonra şartlı olarak serbest bırakıldığını, serbest bırakılmanın kesin olmadığını, serbest bırakıldıktan sonra 2009 yılında şartlara uymadığı, eşine şiddet uyguladığı gerekçesiyle yeniden cezaevine konulduğunu, 2009 Ocak ayında tekrar şartlı olarak serbest bırakıldığını, 2009 Nisan ayında sosyal sigortalarda çalışan bir memura, işini geç yaptığı gerekçesiyle şiddet uygulayarak tekrar cezaevine girdiğini, şartlı olarak serbest bırakılmak için başvurduğunu ancak bu talebinin reddedildiğini, 2009 Temmuz ayında talebinin kabul edilerek tekrar şartlı olarak serbest bırakıldığını belirtmiştir. Devamında, 7 Ağustos 2009 tarihinde bir polis aracında bulunan polislere el hareketiyle hakaret ve tehdit ettiği için aynı akşam tekrar cezaevine konulduğunu, cezaevine gönderilmeden önce polis merkezine götürüldüğünü, burada başını duvarlara vurduğu için doktor çağırılarak sakinleştirici verildiğini, cezaevinde daha önce olaylara karıştığı için, diğer mahkumlar ve gardiyanlar için tehlikeli olabileceği gerekçesiyle tek kişilik bir hücreye konulduğunu, bu hücrelerin tek gardiyan tarafından açılmasının yasak olduğunu, aynı anda üç gardiyan tarafından açılabildiğini, 8 ağustos saat 11.30'da üç gardiyanın hücreye geldiğini, iki gardiyanın hücreye girdiğini, yatağından kaldırılmak istenmesi üzerine sinirlenerek gardiyanlardan birine kafa atmaya çalıştığını, bu arada gardiyanların üzerine istifra ettiğini, bunun üzerine etkisiz hale getirmek için kelepçe takmaya çalıştıklarını, yaşanan olaydan sonra doktorların çağırıldığını, bir buçuk saat boyunca kurtarmaya çalıştıklarını, saat 13.00'te ölümünün gerçekleştiğini, öğleden sonra sorgu hâkimliğine başvurularak otopsi talep edildiğini, 9 ağustos sabahı otopsi yapıldığını, otopsi sonuçları hakkında bilgi vermesinin mümkün olmadığını, dosyanın ekim ayı sonunda tamamlanarak otopsi sonucunun öncelikle ailesine

bildirileceğini ve dosyanın müdahil taraflara verileceğini, gardiyanların orantılı güç kullanıp kullanmadığı ve bu gücün gerekli olup olmadığının tespitinin dosyanın en önemli sorunu olduğunu, bunun tespitine çalışıldığını, konu hakkında her şeyin titizlikle yürütüldüğünü ifade etmiştir.

TEKİN'in cenazesi 12 Ağustos 2009 tarihinde ülkemize getirilmiş ailesinin talebi üzerine Sivas'ta otopsi yapılmıştır. Müteveffanın ölüm nedeninin yapılan otopsi sonucunda tespit edilememesi üzerine, kesin ölüm nedeninin saptanması amacıyla iç organları İstanbul Adli Tıp Kurumuna gönderilmiştir. Otopsi sonucu henüz belli olmamıştır.

7. BRÜKSEL ITTRE CEZAEVİNDE YAPILAN İNCELEME

Heyet, Brüksel Ittre Cezaevinde incelemelerde bulunmuş, burada bulunan Türk mahkûmlarla görüşmüştür. Heyetin talebi, Mikail Tekin'in hayatını kaybettiği Jamioulx Cezaevini ziyaret etmek olmasına rağmen, Heyetin bu cezaevini ziyaret etmesine Belçika makamları tarafından izin verilmemiştir. Heyet bu konudaki şikâyetini, Senato Adalet Komisyonu Başkanı Patrik Vankrunkelsven'e iletmiştir.

Ittre Cezaevinde 10 Türk mahkûm bulunmaktadır. Cezaevinin, genel olarak iyi olduğu gözlemlenmiş, mahkûmlarla yapılan görüşmede de cezaevinin rahat bir cezaevi olduğu ülkede bulunan en iyi cezaevlerinden biri olduğu ifade edilmiştir. Mahkumların çoğunluğunun Faslı ve Tunuslu olduğu, 420 kişilik kapasitesi bulunan cezaevinin kapasitesinin kurulduğu günden bu yana aşılmadığı belirtilmiştir. Cezaevinde sadece hükümlüler kalmaktadır.

Türk mahkûmlarla yapılan görüşmede tespit edilen sorunlar şu şekilde özetlenebilir:

- Sağlık sorunları. Hastaneye sevklerde sıkıntılar, gecikmeler.
- Dil sorunu. Valon bölgesinde bulunan cezaevinde Fransızca bilmeyen mahkûmların idare ile iletişim kurmakta zorlandığı belirtilmiştir.
- Yemeklerin kötü olduğundan şikayet edilmiştir.

8. BELÇİKA'DA GÖÇ VE GÖÇMEN SORUNLARI

Belçika küçük bir ülke olmasına karşın son derece karmaşık bir yapıya sahiptir ve Avrupa'da göç alan ülkelerden biridir. Belçika'yı oluşturan yerel topluluklar olarak adlandırabileceğimiz Flaman, Fransız ve Alman toplumlarının yanında, çok sayıda yabancı kökenli insan yaşamaktadır. Bunların başlıcaları Faslı'lar, Türk'ler, Tunuslu'lardır. 600.000 civarında nüfusa sahip olduğu tahmin edilen Faslı'lardan sonra ikinci büyük göçmen toplumunu, 180.000 civarında nüfusu ile Türkler oluşturmaktadır.

Belçika Hükümetince, 22 Eylül 2003 tarih ve 2003/86/EC sayılı aile birleşimine ilişkin AB Konseyi direktifi doğrultusunda, 15 Eylül 2006 tarihinde onaylanan kararname ile yabancı kökenlilerin aile birleşimi şartları yeniden düzenlenmiş, AB üyesi olmayan ülke vatandaşlarından birisiyle evlenme yaşı 18'den 21'e çıkarılmış, evliliğin sözde evlilik olmadığını anlamak için evli

çiftlerin üç yıl boyunca izlenmeleri ve sahte evlilik yaptıkları anlaşıldığında oturma izinlerinin iptal edilmesi kararlaştırılmıştır.

Belçika'nın üç farklı toplumdan oluşan yapısı nedeniyle aile birleşimi konusunda da farklı uygulamalar bulunmaktadır. Flaman Bölgesinde, evlilik yolu ile gelenler bir yıl boyunca Flamanca kursuna tabi tutulmakta, bu kursta başarısız olanların ilave dil kursu alması gerekirken, başarılı olanlar iş imkânına kavuşmaktadır. Ancak, yaşlılar için hiçbir bölgede dil testi zorunluluğu bulunmamaktadır. Ülkeye, kendi ülkelerindeki anne ve babalarını getirmek isteyen yabancıların ise, ev ve gelir durumuna bakılarak izin verilmektedir.

Belçika'da sistematik bir yabancı düşmanlığı ve ayrımcılık bulunmamakla beraber, Türk vatandaşları ile yapılan görüşmelerde, münferit bazı sorunların yaşandığı anlaşılmaktadır. Bu konuda en çok şikâyet edilen konu, konut ve iş bulmada yaşanan sorunlardır. Türklere ev kiralamama ya da işe almama şeklinde zaman zaman sorunlar yaşandığı birçok vatandaşımız tarafından dile getirilmiştir. Ev bulmada sorun yaşadıklarını ve ev sahiplerinin Türk olduklarını öğrendiklerinde ev kiralamaya yanaşmadığı şikâyetini, Milli Eğitim Bakanlığınca görevlendirilen öğretmenlerimiz de dile getirmiştir.

Ayrımcılıkla paralel diğer bir konu da İslamofobidir. İslamofobiden kaynaklanan bir ayrımcılık bulunmamakla birlikte, bu unsurun son dönemde varlığını hissettirdiği belirtilmektedir. Diğer yandan, Belçika'da Müslümanların tek bir çatı altında temsil edilmesi amacıyla ve İslam dinini ilgilendiren konularda, Belçika makamları nezdinde Belçika Müslüman toplumunun resmi temsilcisi görevini ifa etmek üzere oluşturulan ve 9 Mayıs 2008 tarihli Kraliyet Kararnamesi ile resmi olarak tanınan "Müslümanları Temsil Kurulu"na ilişkin tanımanın 1 Nisan 2009 tarihi itibariyle sona erdiği duyurulmuştur.

Avrupa Konseyi bünyesindeki Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu'nun (ECRI) ülke ziyaretleri çerçevesinde hazırladığı ve Mayıs 2009'da kamuoyuna açıkladığı raporunda, Belçika hakkındaki bir önceki raporun yayınlandığı 2004 yılından bu yana, ülkede ırkçılık ve hoşgörüsüzlükle mücadele alanında olumlu gelişmelerin gözlemlendiği belirtilerek, özetle, ırkçılık, anti-semitizm, yabancı düşmanlığı ve bunlarla bağlantılı şiddet ile mücadele etmek amacıyla önlemler alındığı, Mayıs 2007'de bu alanda bir dizi yasanın daha kabul edildiği kaydedilmiştir.

Raporda gözlemlenen olumlu gelişmelere karşın, bazı alanlardaki endişelerin sürdüğü belirtilerek, özetle, ceza hukukunun ırkçılıkla mücadeleye yönelik hükümlerinin uygulanması konusunda veri toplama sisteminde yetersizlikler gözlemlendiği, alınan önlemlere karşın, aşırı sağcı partilerin ırkçılık, yabancı düşmanlığı, İslamofobi veya anti-semitizm içeren propaganda faaliyetlerini sürdürdüğü ve bu durumun ırkçı şiddet olaylarına zemin hazırladığı, Belçika polisince ırkçı ayrımcılık uygulandığı yönündeki iddiaların sürdüğü, yukarıda da belirttiğimiz gibi, istihdam, konut ve kamu hizmetlerinden faydalanma alanlarında, başta Türk ve Fas kökenliler ile Sahraaltı Afrika ve Doğu Avrupa ülkelerinden gelen göçmenler olmak üzere, Belçika vatandaşı

olmayanlara karşı ırkçı ayrımcılık vakalarının görülmeye devam ettiği, genel olarak Müslümanların da bu tür ayrımcılık vakaları ile karşılaştığı, göçmen kökenli ailelere mensup çocukların eğitim alanında ayrımcılığa maruz kaldıkları ve başarı şanslarının diğer çocuklara oranla daha düşük olduğu, göçmenlerin ve göçmen kökenlilerin topluma entegrasyonunu teşvik etme amaçlı önlemler için ayrılan mali kaynakların yetersiz kaldığı ifade edilmiştir.

Heyet, göçmen sorunlarını görüşmek üzere İçişleri Bakanlığı Yabancılar Ofisi Genel Direktörü ve Vatansızlar Komiseri ile görüşmek için randevu almasına rağmen, görüşmeye az bir süre kala, bu kişilerin işleri nedeniyle görüşmeye katılamayacaklarının, yardımcıları ile görüşmenin mümkün olduğunun belirtilmesi üzerine görüşme tamamen iptal edilmiştir.

Votem Gözaltı Merkezi

Heyet 23 Eylül 2009 Çarşamba günü, Liege kenti yakınlarında bulunan, ülkeye illegal yollarla giren göçmenlerin barındırıldığı Votem Gözaltı Merkezini ziyaret etmiştir. Heyete, Merkez Müdürü tarafından bir brifing verilmiş ve Merkez gezilmiştir.

Merkezin kapasitesi 160 kişi olup, 2009 Eylül ayı itibariyle 146 kaçak göçmen kalmaktadır. Merkezde heyetin ziyareti sırasında üç Türkün bulunduğu bildirilmiştir. Merkez dört ayrı kanattan meydana gelmektedir ve her bir kanatta en fazla 40 kişi barınabilmektedir. Göçmenler bu kanatlar içinde serbestçe hareket etmekle birlikte, bir kanattan diğer kanada geçiş yasaktır. Göçmenlerin tüm ihtiyaçları Belçika hükümetince karşılanmaktadır. Bir göçmenin merkezde kalma süresi kural olarak iki aydır. Bu süre içinde iade işlemleri yürütülmektedir. Maksimum kalma süresi beş aydır. Merkezde, sadece yetişkinler bulunmaktadır. Çocuklar ve çocuklu ailelerin barınması için evler bulunmakta olup, bu kişiler serbestçe dolaşabilmekte normal bir hayat sürdürebilmektir. Bu kişiler dışarıdan takip edilmektedir.

Merkezde bugüne kadar birkaç kez isyan çıktığı olmuştur. Merkez çeşitli sivil toplum kuruluşları tarafından zaman zaman denetlenmektedir. Ayrıca, Liege Barosu tarafından göçmenlere, hukuki yardımda bulunulmaktadır.

Merkez, koşulları ve yapısı itibariyle genel olarak olumlu bulunmuştur.

9. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Belçika'da yaşayan ve nüfusu 200 bine yaklaşan Türk toplumu, gerek ekonomik, gerek siyasi alanda yer almaya çalışarak, Belçika'da yaşayan yabancı bir toplum olmaktan ziyade yaşadığı ülkeye katkı sağlayan, entegre olmak isteyen, geleceğini Belçika'da kurmak isteyen bir görüntü çizmektedir.

Belçika'da yaşayan ikinci büyük yabancı toplum olmasına rağmen, Belçikalı yetkililerin de belirttiği gibi, Türk toplumu genel olarak yasalara bağlı, suça katılım oranı düşük bir toplumdur.

Türk toplumu bu anlamda olumlu bir görüntü çizmekle birlikte, kendi içlerinde kapalı bir yaşam sürdürmeleri nedeniyle başta eğitim alanında olmak

üzere sorunlar yaşadığı gözlemlenmiştir. Ailelerin, milli kimliklerini kaybedecekleri endişesiyle çocuklarını okul öncesi eğitime göndermekten çekindikleri, bu nedenle çocukların Flamancayı yeterince öğrenememeleri nedeniyle eğitim alanında geride kaldıkları, bu nedenle yüksek öğrenim yapanların sayısının son derece sınırlı olduğu, Türk çocukların daha ziyade mesleki eğitime yönlendirildiği görülmüştür. Vatandaşlar ile yapılan görüşmede, toplumla entegre olmalarını sağlamak için Flamanca öğrenmeleri gerektiği, uyum sorunun bu şekilde aşılabileceği ifade edilmiştir. Ancak, Komisyonumuz Türk toplumunun içinde yaşadığı topluma entegre olması gerektiğini her fırsatta belirtmesine karşın, entegrasyonun çift taraflı olması gerektiğine inanmaktadır. Entegrasyonun tek taraftan beklenmesinin asimilasyona yol açacağından şüphe yoktur. Bu amaçla, Belçikalı yetkililerle yapılan görüşmelerde Türk toplumunun endişelerinin de gözardı edilmemesi gerektiği ifade edilmiştir. Flaman Toplumu Eğitim Bakanı ile yapılan görüşmede, Flamancanın okul öncesi eğitimde öğretilmesi, okul öncesi eğitimden sonra ise çocuklara, Flamancanın yanında Türkçe dersinin de müfredat dersi olarak verilmesinin mümkün olabileceği belirtilmiştir. Bu şekilde bir yol izlenmesi halinde ailelerin endişelerinin giderilebileceği dile getirilmiştir.

Belçika'da yaşayan Türklerin eğitim sorunları yanında, eğitimcilerin de gerek mesleki gerekse sosyal hayatta sorunlar yaşadıkları gözlemlenmiştir. Daha önceki bölümlerde de belirtildiği gibi, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından görevlendirilen Türkçe ve Türk Kültürü eğitimi öğretmenleri Türkçe dersi verme konusunda ciddi sorunlar yaşamakta, bu sorunları bireysel çabalarıyla çözmeye çalışmaktadır. Belçika'ya uzun bir süredir Milli Eğitim Müşaviri atanamaması, öğretmenlerin koordine olmalarını güçleştirmekte ve Belçikalı yetkililere taleplerin sağlıklı bir şekilde iletilememesine neden olmaktadır. Ayrıca, görevlendirilen öğretmenler yeni eğitim öğretim yılına az bir süre kala göreve başlamaktadır. Bu nedenle, yeni göreve başlayan bir öğretmen bir yandan yabancı bir topluma uyum sağlamaya, diğer yandan yabancı bir eğitim sistemini tanımaya çalışmakta bu arada ders vermeye çalışmaktadır. Bu anlamda yeni öğretmenlerin, eğitim yılından kısa bir süre önce görevlendirilmesi yerine, uyum süreleri de göz önüne alınarak yeni eğitim öğretim yılı başlamadan belli bir süre önce görevlendirilmesi yerinde olacaktır.

Türkçe derslerinin müfredat dışında yer alması nedeniyle, ailelerin Türkçe eğitimine gerekli önemi vermediği de görülmektedir. Türkçe derslerinin daha verimli bir şekilde verilebilmesi ve öğrencilerin derslere devamının sağlanabilmesi için Türkçe derslerinde not uygulamasına gidilmeli ve karnede Türkçe dersine yer verilmelidir. Daha da önemlisi ailelerin de bu konuda bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Türkçe derslerinin genel not ortalamasına etki edecek şekilde okul müfredatına alınması, ders saatleri içinde ve uygun koşullarda düzenlenmesi gerek veliler gerekse de öğrenciler açısından teşvik edici olacaktır.

Türkçe derslerinin uzun zamandır verilmesine karşın, bu derste okutulacak bir kitap bulunmamaktadır. Milli Eğitim Bakanlığımız tarafından yurtdışında yaşayan Türklere uygun bir ders kitabı hazırlanmalıdır.

Belçika'da yaşayan Türkler yavaş yavaş siyasi hayatta da yer almaya başlamıştır. Belediye meclisi üyeliklerine, milletvekilliğine seçilen vatandaşlarımız bulunmaktadır. Ancak, siyasete aktif katılım yanında pasif katılımın da yeterli düzeyde olmadığı gözlemlenmiştir. Belçika'da yaşayan Türk vatandaşlarının 140 bininin çifte vatandaş olduğu bilinmektedir. Ülke nüfusuna oranla azımsanmayacak miktarda bir sayıya sahip olmalarına rağmen, siyaset alanında yeterince yer almamaları nedeniyle Türk toplumunun sorunlarının gerekli yerlere iletilmesi güçleşmekte, sorunların çözümü gecikmektedir. Dolayısıyla siyaseten etkili olunabildiği sürece yaşanan sorunların çözümü de kolaylaşacaktır.

Türk toplumunun benliğini koruyarak Belçika toplumuna uyum sağlamaları, Flamanca ve Fransızcayı iyi öğrenip entelektüel, siyasi ve ekonomik alanlarda daha fazla yer alması Türkiye'nin kendilerinden beklentisidir.

Belçika'da diğer Avrupa ülkelerine nazaran ırkçılık ve ayrımcılığın daha az olduğu gözlemlense de son yıllarda, uluslararası kuruluşların raporlarında da belirtildiği üzere bir tırmanışa geçtiği söylenebilir. Özellikle istihdam ve konut hizmetlerinden faydalanma konusunda yaşanan ayrımcılık vatandaşlarımız tarafından da dile getirilmiştir. Bu durum, Türk toplumunun daha fazla içe kapanmasına neden olmakta, Belçika ile entegre olmasını güçleştirmektedir.

Belçika'da Mikail Tekin adlı vatandaşımızın cezaevinde şüpheli ölümü ırkçılık endişelerini arttırmaktadır. Komisyonumuzun Belçika makamlarından beklentisi, bu olayın üzerinin kapatılmaması, tüm gerçeklerin ortaya çıkarılmasıdır.

EK-5

ÇOCUK VE GENÇLİK KAPALI CEZA İNFAZ KURUMLARI VE EĞİTİMEVLERİ İNCELEME RAPORU

I. GİRİŞ

Komisyonumuzun 5 Kasım 2009 tarihli 33. toplantısında aldığı kararla, "Çocuk ve Gençlerin Kaldığı Ceza İnfaz Kurumlarında İncelemelerde Bulunmak Üzere" Alt Komisyon kurulmuştur. Başkanlığını İstanbul Milletvekili Mustafa Ataş'ın yaptığı Alt Komisyon, Çorum Milletvekili Murat Yıldırım, Denizli Milletvekili Mithat Ekici, Denizli Milletvekili Ali Rıza Ertemür, Sivas Milletvekili Malik Ecder Özdemir ve İzmir Milletvekili Şenol Bal'dan oluşmaktadır.

Alt Komisyon belirlemiş olduğu çalışma programı çerçevesinde sırasıyla;

8-9 Aralık 2009 tarihlerinde Elazığ Çocuk Eğitimevi ve E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda,

6 Ocak 2010 tarihinde Ankara / Sincan Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu ve Ankara / Keçiören Çocuk Eğitimevinde,

14-15 Ocak 2010 tarihlerinde Adana / Pozantı M Tipi (Çocuk) Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda,

21-22 Ocak 2010 tarihlerinde İstanbul / Maltepe Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda,

28-29 Ocak 2010 tarihlerinde Kayseri Çocuk Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda,

4-5 Şubat 2010 tarihlerinde İzmir / Buca Çocuk Eğitimevi ve Bergama M Tipi (Çocuk) Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda incelemelerde bulunmuştur.

İncelemelere Adalet Müfettişi (Cumhuriyet Savcısı) Mecit GÜRSOY eşlik etmiştir.

II. İNCELEMELERİN AMACI

İncelemelerin amacı, çocukların ceza infaz kurumlarında ve eğitimevlerinde içinde bulunduğu şartları yerinde görerek eksiklikleri tespit etmek, topluma kazandırılmaları ve iyi yetiştirilmeleri için alınması gereken önlemleri saptamak ve mevzuat uygulamasını inceleyerek gerektiğinde yasal değişiklik için girişimde bulunmaktır.

III. İNCELEMELERDE UYGULANAN YÖNTEM

Alt Komisyon, incelemede bulunduğu illerde, Cumhuriyet Başsavcısı, infaz kurumlarından sorumlu Cumhuriyet Savcısı, kurum yöneticileri ve personeli ile görüşmüş, kurum hakkında brifing almıştır. Ayrıca, sadece çocukların suç

sonrası değil, suç öncesi durumlarını öğrenmek amacıyla, emniyet ve jandarmanın çocuklarla ilgili birimlerini de dinlemiştir. Akabinde çocuk tutuklu ve hükümlüler ile görüşülmüş, görüşmeler kurum personelinin bulunmadığı bir ortamda, birebir ya da toplu yapılarak, çocukların rahat bir şekilde kendilerini ifade etmeleri amaçlanmıştır.

İnceleme konusu olan çocuk eğitimevleri ve kapalı ceza infaz kurumları hakkında edinilen gözlemler aşağıya yansıtılmıştır.

IV. ELAZIĞ ÇOCUK EĞİTİMEVİ

İncelemede Kurum personeli ve hükümlü çocuklarla görüşülmüş, ardından bina gezilmiştir. Kurumun fiziki koşullarının iyi olduğu, kapasite sorununun olmadığı ancak, spor alanlarının yetersiz olduğu görülmüştür.

Mülhakatında 33 ilin bulunduğu Eğitimevinde 51 erkek hükümlü çocuk kalmaktadır. Çocukların çoğunluğu Mardin, Diyarbakır, Siirt, Batman, Gaziantep illerinden gelmektedir. Kurumda, 1 psikolog, 1 sosyal hizmet uzmanı, 3 öğretmen ve 1 doktor görev yapmaktadır.

Çocuklar 18 yaşına kadar eğitimevlerinde kalmaktadır. 18 yaşını dolduranlar kapalı ceza infaz kurumlarına gönderilmektedir. Çocuk, eğitime devam etmekte ise 21 yaşına kadar eğitimevinde kalmaktadır.

Eğitimevinde bulunan 10 çocuğun çalıştığı, 5 çocuğun örgün eğitime devam ettiği, kurumda kalan diğer çocuklar için mesleki eğitim kursları, okuma yazma kursları düzenlendiği ancak, açık ilköğretim ve liseye devam eden çocukların harç paralarının ödenmesinde sıkıntılar olduğu ifade edilmiştir.

Çocuklar arasında zaman zaman karşılıklı müessir fiiller yaşanabilmektedir. Bu durumda, sorumlu olan çocuklara disiplin cezası uygulanmaktadır. Ancak, disiplin cezası kapalı infaz kurumuna iade şeklinde olduğundan ciddi olaylarda başvurulan bir yöntem olduğu öğrenilmiştir.

Kuruma gelen çocukların ailelerinin genel olarak parçalanmış, sorunlu veya kalabalık aileler olduğu, maddi imkânlarının yetersiz olduğu belirtilmiştir.

Çocuklarla yapılan görüşmede, büyük bir çoğunluğun ilk defa kuruma geldiği anlaşılmıştır.

Çocukların büyük bir kısmının düzenlenen mesleki eğitim kurslarına katıldığı, ancak çıraklık eğitim merkezine devam edebilmek ve çalışabilmek için ilköğretim mezunu olmak gerektiği, ilköğretim mezunu olmayanların çalışamadığı belirtilmiştir.

İzin sürelerinin yetersizliğinden yakınan çocuklar, dört ayda bir beş günlük izinlerinin olduğunu, birer günleri yolda geçtiği için sürenin yetersiz kaldığını ifade ederek izin sürelerinin arttırılmasını talep etmişlerdir.

Kurum personelinin kendilerine yönelik kötü muamelelerinin olmadığını, yemeklerin iyi ancak, miktar olarak yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir.

V. ELAZIĞ E TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU

İnfaz kurumu müdürü ile yapılan görüşmede, 754 tutuklu ve hükümlünün bulunup kurumda 22 çocuğun kaldığı, bunlardan 12'sinin tutuklu, 10'unun hükümlü olduğu, hükümlülerin disiplin cezası nedeniyle eğitimevinden geldiği ifade edilmiştir.

Çocukların aileleri ile sürekli irtibat halinde oldukları, bunlara yönelik aile eğitim programlarının yürütüldüğü, ziyarete geldikleri zaman ailelere hem infaz kurumundaki, hem de dışarıdaki çocuklarına yönelik eğitim verildiği, bu programların başlarında ailelerin programa uymada yeterince özenli davranmadıkları, ancak programların devam etmesiyle ailelerde davranış değişiklikleri gözlemledikleri, zaman zaman ailelere bilgilendirme mektupları gönderdikleri, son olarak sekiz aile ile bilgilendirme toplantısı yaptıkları dile getirilmiştir.

Sirkülasyonun çok fazla olduğu, ilk defa suça sürüklenerek gelen çocuklarla birden fazla suç işlemiş çocukları mümkün olduğunca bir araya getirmemeye gayret sarf edildiği anlaşılmıştır.

Kurumda 2 öğretmenin bulunup uzman personel eksikliği olduğu, eğitim alanlarının yetersiz olması nedeniyle çocuklara yeterli eğitimin verilemediği, eğitim imkânları son derece geniş ve açık ceza infaz kurumu statüsünde olan eğitimevinden disiplin cezası nedeniyle buraya gelen çocukların olumsuz etkilendiği iletilmiştir.

Çocukların çoğunluğunun ailelerinin maddi durumunun iyi olmadığından ihtiyaçlarını karşılamakta zorlandıkları, kurumda hükümlü ve tutuklu çocukların yanı sıra, yetişkin koğuşlarında annelerinin yanında kalan altı çocuk olduğu ifade edilmiştir.

Çocuklar tarafından yemeklerin kalitesiz ve yetersiz olduğundan şikâyet edilmiş, kantin fiyatlarının yüksek olduğu, maddi durumları iyi olmadığı için kantinden faydalanamadıkları, eğitimevi şartlarının kapalı infaz kurumuna göre daha iyi olduğu, kurum personelinin kötü muamelede bulunmadığı söylenmiştir.

Görüşülen çocuklardan bir çocuk hariç tamamının ailesinin ziyarete geldiği, okuma yazma bilmeyen çocuğun olmadığı, birçok çocuğun açık ilköğretim ve lisede okudukları belirtilmiştir.

Görüşmede şikâyet edilen konulardan bir tanesi, yargılamalarda temyiz aşamasının çok uzun sürdüğü olmuş, dosyası üç yıldan beri Yargıtay'dan gelmeyenlerin olduğu görülmüştür.

VI. ANKARA ÇOCUK VE GENÇLİK KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU

Alt Komisyon, Ankara'nın Sincan İlçesinde bulunan Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda incelemelerde bulunmuştur. İncelemede, kurum personeli tarafından ön bilgi verilmiş, çocuklarla görüşülmüş, ardından bina gezilmiştir.

Yapılan incelemede, kurumun fiziki koşullarının oldukça iyi, iş ve eğitim atölyeleri, spor salonu ve sosyal alanların yeterli ve bakımlı olduğu, her koğuşun ortak alanlarının kameralarla kontrol edildiği, çocukların her biri için ayrı odaların olduğu görülmüştür.

324 kişi kapasiteli olan kurumda, tutuklu olan ya da hükümlü olup eğitimevlerinden disiplin ya da diğer nedenlerle kapalı ceza infaz kurumuna nakledilen 12-21 yaş arasında 300 çocuk ve genç kalmaktadır. Bu çocuk ve gençlerden 64'ü hükümlü, 236'sı tutukludur. Çocuk ve gençlerin tamamı erkek olup, kız çocuk bulunmamaktadır.

2006 yılında açılan kurumda 36 adet koğuş bulunmakta, her koğuş 1'er kişilik 9'ar odadan oluşmaktadır.

Toplam 120 personelin görev yaptığı kurumda, 3 öğretmen, 3 sosyal hizmet uzmanı ve 1 psikolog bulunmaktadır.

Kuruma ilk gelen çocuk ve gençler öncelikle, mevcut olan 2 adet geçici koğuşa yerleştirilmekte, 72 saat içinde doktor kontrolünden geçirilmekte, öğretmen ve uzman personel ile görüştürülmekte, geçici koğuşlarda kalan çocuk ve gençler oda seçici kurul tarafından kendilerine uygun koğuşlara yerleştirilmektedir.

Çocuk ve gençlerin meslek sahibi yapılması amacıyla, metal şekillendiriciliği, kaynakçılık, kuaförlük, takı tasarım, dikiş makineci kursu gibi iş ve meslek kursları, ilk yardım, satranç, basketbol, bedminton, judo kursu gibi sosyal ve sportif kurslar düzenlenmektedir.

Hükümlü ve tutuklular yapılan görüşmelerde, herhangi bir şikâyetlerinin olmadığı belirtilmiştir.

VII. ANKARA ÇOCUK EĞİTİMEVİ

Keçiören ilçesinde bulunan, 106 kişi kapasiteli Çocuk Eğitimevinde 13-18 yaş arasında 44 çocuk kalmaktadır. Çocukların tamamı erkek olup, kız çocuk bulunmamaktadır.

Eğitimevinde bilgisayar işletmenliği, web tasarımı, erkek berberliği gibi meslek eğitim kursları, ilkyardım, seramik yapımı gibi sosyal içerikli kurslar, sınavlara hazırlık, açık lise dersleri gibi destek kursları düzenlenmektedir.

Eğitimevinde bulunan çocuklardan 3'ü okuma yazma kursuna, 14'ü açık ilköğretim okuluna, 15'i açık liseye, 1'i mesleki açık liseye, 3'ü örgün eğitime, 6'sı çıraklık eğitim merkezine devam etmektedir.

Kurum içinde yapılan incelemede çocukların kaldıkları odaların ve ortak kullanım alanlarının temiz ve bakımlı olduğu, bir odada dört çocuğun kaldığı görülmüştür. Atölyeler gezilerek çocukların aldıkları eğitimler gözlenmiştir.

Eğitimevi koşullarının oldukça iyi olduğu kanaatine varılmıştır.

Hükümlü çocuklarla yapılan görüşmelerde, kurum koşullarına ve idaresine ilişkin herhangi bir şikâyette bulunulmamıştır.

VIII. İSTANBUL / MALTEPE ÇOCUK VE GENÇLİK CEZA İNFAZ KURUMU

2008 yılında hizmete açılan, 880 kapasitesi olan, İstanbul/Maltepe Çocuk ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumunda, 483'ü tutuklu, 40'ı hükümlü olmak üzere 493 çocuk ve genç bulunmaktadır. Bu rakamın 465'ini gençler (15-18 yaş) oluşturmaktadır.

Çocukların % 15'i mükerrer olarak bulunmaktadır.

Çocuklardan % 90'nının ailesi ziyarete gelirken, % 10'unun ailesi ziyarete gelmemektedir. Kurumda kalanlardan 19'u evsizdir.

Aileler ile zaman zaman yüz yüze ya da telefonla görüşmeler yapıldığı, aile görüşmelerinin çocukların psikolojik durumlarının düzelmesinde çok etkili olduğu, infaz kurumları ve eğitimevlerinde kalan ergenlere uygulanmak üzere hazırlanmış bir aile eğitim programı bulunduğu, programın psikososyal servis çalışanlarınca uygulandığı ancak, personel sayısının yetersizliği ve ailelerin gidiş geliş zorlukları nedeniyle beş oturumdan oluşan programın bir oturum olarak verilebildiği ifade edilmiştir.

Çocukların işlediği suçlar incelendiğinde, yağma/gasp suçu ilk sırada gelmektedir. Çocuklardan 155'i gasp/yağma, 78'i hırsızlık, 67'si uyuşturucu, 61'i adam öldürme, 56'sı cinsel istismar, 37'si örgütlü suçlar, 39'u diğer suçlardan tutuklu ya da hükümlüdür.

3 bloktan oluşan kurumda yapılan gezide, her blokta 12 büyük oda, her büyük odada, 3'er kişilik 9 adet küçük oda bulunduğu görülmüştür. Yeni hizmete giren bir yapı olması nedeniyle, kurumda yer alan atölye, derslik, spor salonu, kütüphane, ziyaretçi alanları ve odaların son derece iyi durumda ve yeterli olduğu gözlenmiştir.

Çocuklar yılda bir kez kapsamlı sağlık taramasından geçirilmektedir.

Kurumda birçok mesleki, sportif ve kültürel kurslar ve sosyal faaliyetler olduğu, bunların gerçekleştirilmesinde çeşitli kamu kurumları ve sivil toplum örgütlerinin desteği olduğu ifade edilmiştir.

IX. ADANA / POZANTI M TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU

1987 yılında hizmete açılan Pozantı Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, 2007 yılına kadar yetişkinlerin kaldığı bir kurumken, 2007 yılından beri çocuk ve gençlik ceza infaz kurumu olarak kullanılmaktadır. 282 kişilik kapasitesi olan kurumda, 237 çocuk tutuklu, 18 yetişkin barındırılmaktadır. Kurumda bulunan 18 yetişkin, 18 yaşını doldurmuş ve yetişkin ceza infaz kurumlarına sevk edilmeyi bekleyen hükümlü ya da tutuklulardır.

Kurum İdaresinden alınan bilgilere göre, çocukların göç eden ailelere mensup olduğu, ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerinin düşük olması ve şehir hayatına uyum sağlayamaması nedeniyle çocukların suça sürüklendiği öğrenilmiştir.

Kurumda 88 personel görev yapmaktadır.

Eğitim servisinde 2 öğretmen, 1 eğitim görevlisi görev yapmakta, ayrıca Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğünce çeşitli branşlarda görevlendirilen öğretmen, eğitici ve usta öğreticiler bulunmaktadır.

Sağlık servisinde, 1 kurum doktoru, 1 sağlık memuru ve bir sağlık görevlisi bulunmaktadır. Sağlık Müdürlüğünce görevlendirilen 1 diş hekimi haftada bir gün diş ünitesinde hastalara bakmaktadır.

05/01/2010 tarihinde, Kurumda bulunan 16 çocuk ve gencin koğuş değiştirme isteği olduğu, bu talebinin yerine getirilmemesi üzerine isyan çıkardıkları, isyan sırasında camları kırdıkları, terör örgütü lehine slogan attıkları, yangın çıkardıkları, ellerine geçirdikleri eşyaları görevlilere attıkları, askerleri tahrik etmeye çalıştıkları, olayda 2 tutuklunun cam kırıkları nedeniyle yaralandığı, soruşturmanın halen devam ettiği dile getirilmiştir. Yaşanan bu olayın aynı kişiler tarafından çıkarılan ikinci isyan olduğu ifade edilmiştir.

Görüşülen çocuklara, yakın bir zamanda basında yer alan, "Cezaevinde bulunan 32 çocuğun aileleri aracılığıyla kamuoyuna aktarılan, cezaevi müdürleri ve infaz koruma memurları tarafından çocukların üzerlerine soğuk su döküldüğü, sonrasında plastik su borusu ile dövüldükleri, daha sonra da vücutlarında açılan yaralara tuz basılarak işkenceye maruz kaldıkları" iddiaları da sorulmuştur. Çocuklar ile yapılan görüşmede bu tarz bir olayın yaşanmadığı, idare tarafından kendilerine karşı bir kötü muamele ve işkence olmadığı ifade edilmiştir.

Aynı iddialar, infaz kurumundan sorumlu Cumhuriyet Savcısına da sorulmuş, basında yer alan iddialarla ilgili olarak ailelerden ve çocuklardan bu yönde bir şikâyet gelmediği ancak, basında yer alan iddialar üzerine soruşturma açıldığı, soruşturma açılması üzerine 18 yaşını doldurduğu için yetişkin ceza infaz kurumuna gönderilen bir hükümlünün şikayette bulunarak, 2008 yılının mart ayında bir müdür yardımcısının kendisine bir kez tokat attığı iddiasında

bulunduğu, buna ilişkin iki tanık gösterdiği, ancak dinlenen tanıkların bu şekilde bir olay yaşanmadığını, hükümlünün yalan söylediğini belirttikleri, daha sonra 2008 yılı mayıs ayında yaşadığı bir başka olayda ise iki infaz koruma memurunun kimsenin bulunmadığı bir ortamda ellerine plastik boruyla vurduğunu iddia ettiği, basında yer alan su dökme, hortumla dövme, yaralarına tuz basma şeklinde işkence iddialarının gerçeği yansıtmadığı, hükümlünün babasının, çocuğunun şikayetçi olması üzerine hücreye atıldığı iddiasının da gerçeği yansıtmadığı, kurumlarında hücre bulunmadığı, altı tane yetişkin koğuşu olduğu, hükümlünün 18 yaşını tamamlaması üzerine, 01/12/2009 tarihinde, yetişkin ceza infaz kurumuna gönderilmeden önce bir başka hükümlü ile birlikte çocuk koğuşundan alınarak yetişkin koğuşuna yerleştirildiği, aynı gün sevk için Bakanlığa yazı yazıldığı, iddiaların maksatlı olarak çıkarıldığı ifade edilmiştir.

Çocuklar, revirden şikâyet ederek doktorun şikâyetlerini dinlemediğini dile getirmişlerdir.

Çocuklarla yapılan görüşmede uyuşturucu ve uyarıcı madde kullandığını söyleyenlerin oldukça fazla olduğu dikkat çekmiştir.

Görüşülen çocuklardan tamamının ailesinin ziyarete geldiği belirtilmiştir.

İnfaz Kurumunda yapılan gezide, her bir koğuşta sekiz çocuğun kaldığı, ortak alanlarda kamera sisteminin olmadığı görülmüştür. Bu durumun çocuklar arasında ve çocuklara yönelik kötü muameleye yol açabileceği düşünülmektedir. Koğuşların genel olarak bakımsız olduğu, bazı koğuşlardaki yatakların aşırı derecede kirli ve eski olduğu, bazı yataklarda çarşaf ve nevresim bulunmadığı gözlenmiştir.

Kurum yöneticileri tarafından kurumun, tutuklu çocukların ve personelin eksikleri ve yaşanan sorunlar şu şekilde sıralanmıştır:

- Pozantı ilçesinin Adana'ya 110, Mersin'e 120 km. uzaklıkta olması sebebiyle, duruşma ve hastaneye gidişlerde sıkıntı yaşanmaktadır. İlçede tam teşekküllü bir hastanenin bulunmaması nedeniyle çocuklar Adana'ya sevk edilmekte, sevk ve nakillerin fazla olması, hem iş hem de maddi kayıp yaratmaktadır.

- Yoğunluk sebebiyle mükerrirler ile ilk kez suç işleyenlerin ayrılmasında zorluklar yaşanmaktadır.

- Yaş tespiti konusunda titiz davranılmaması nedeniyle kimliğinde 18 yaşından küçük gözükmesine rağmen, tutuklulardan 18 ve üzeri yaşta olanlar vardır; çocuk rejimine tabi tutulan bu tutuklular kurum kurallarını sık sık ihlal etmekte, kendilerinden küçük olan tutuklulara kötü davrandıkları için kurum asayişi ve huzuru tehlikeye girmektedir.

- Yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle, uzun süre kapalı ortamda tutulan çocuklar olumsuz etkilenmektedir.

- Kurumun yetişkin ceza infaz kurumu olarak inşa edilmiş olması nedeniyle, fiziki yapısı çocuklara uygun değildir ve iyileştirme çalışmalarında sıkıntılar yaşanmaktadır.

- Kurumun ailelerin yaşadığı yerleşim merkezlerine uzak olması sebebiyle aile desteği eksik kalmaktadır.

- Yine fiziksel uzaklık sebebiyle üniversite, sivil toplum kuruluşları ve hayırseverlerden yeterli destek sağlanamamaktadır.

- Pozantı'nın küçük bir ilçe olması nedeniyle uzman personel sıkıntısı çekilmektedir.

- Çalışan personelin özlük haklarının, bulundukları görev ve çalışma koşulları göz önüne alınarak iyileştirilmesi gerekmektedir.

X. KAYSERİ / İNCESU ÇOCUK VE GENÇLİK KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU

Sadece Kayseri iline hizmet veren kurum, yetişkin ceza infaz kurumu olarak açılmış, 2006 yılında Çocuk ve Gençlik İnfaz Kurumuna dönüştürülmüştür. 54 kişilik kapasitesi bulunan kurumda, 13-17 yaş arası 47 çocuk bulunmaktadır. Ancak bu sayı zaman zaman 80'e ulaşmaktadır. 47 çocuğun tamamı tutuklu olup, hükümlü çocuk bulunmamaktadır. Tutukluların % 10'unu mükerrirler oluşturmaktadır.

Çocuklardan, 18'i cinsel saldırı, 16'sı hırsızlık, 6'sı uyuşturucu, 6'sı adam öldürme, 1'i yaralama suçları kapsamında tutuklu bulunmaktadır.

Bugüne kadar 448 çocuk ve gencin giriş-çıkış yaptığı kurumda yapılan çalışmalarda, çocukların % 30'unun ailesinin parçalanmış ya da sorunlu aileler olup ailelerin büyük bir çoğunluğunun yoksul ve kırsal kesimden şehre göç etmiş olduğu, çadırda yaşayanların bile bulunduğu ifade edilmiştir. Yine 448 çocuktan % 72'sinin, uyuşturucu, uyarıcı madde ya da alkol kullandığı dile getirilmiştir.

Çocukların büyük bir çoğunluğunun, ailelerin ya da yakınlarının ziyarete geldiği, ancak 2 çocuğun ailesinin ziyarete gelmediği belirtilmiştir.

21 personelin görev yaptığı kurumda, 1 sosyal çalışmacı ve 1 öğretmen bulunmakta, psikolog bulunmamaktadır. Görev yapan diğer öğretmenler çeşitli kurumlardan gelmektedir.

Doktorun bulunmadığı kurumda, rutin olarak haftada bir ya da iki gün doktor gelmekte ya da acil durumlarda çağırılmaktadır.

Küçük bir infaz kurumu olmasının sonucu olarak 6 koğuş bulunmaktadır. Koğuşların ve ortak alanların temiz ve bakımlı olduğu gözlenmiş ancak, sosyal alanın yetersiz olduğu görülmüş, arazi yetersizliğinden ötürü spor alanı yapılamadığı belirtilmiştir.

Çocuklarla yapılan görüşmede kurum koşulları hakkında bir şikâyette bulunulmamış, ancak yargılamaların çok uzun sürdüğünden, Yargıtay'a giden bir dosyanın gelmesinin iki-üç yılı bulduğundan yakınılmıştır.

XI. İZMİR / BERGAMA M TİPİ ÇOCUK KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU

Yetişkinlerin kaldığı bir kapalı ceza infaz kurumu olan Bergama Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun bir bölümü, Adalet Bakanlığının kararıyla 22 Mayıs 2004 tarihinden itibaren İzmir bölgesi çocuk tutuklularına tahsis edilmiştir.

Kurumun kapasitesi toplam 336 kişi olup, 04 Şubat 2010 tarihi itibariyle 304 tutuklu ve hükümlü bulunmaktadır. Bu hükümlü ve tutuklulardan, 3'ü kız, 169'u erkek olmak üzere, 172'si çocuktur. Çocuk ve gençlerin 146'sı tutuklu, 26'sı hükümlüdür. 24 adet çocuk koğuşu bulunmaktadır. Kız çocuklar yetişkin koğuşunda kalmaktadır.

Kurumda 102 personel görev yapmakta olup, 3 öğretmen ve 1 sosyal çalışmacı bulunmaktadır. Kurumda psikolog olmadığı, görev yapan psikologun yakın zamanda istifa ettiği, maaş nedeniyle psikolog istihdamının zor olduğu ifade edilmiştir. Doktorun bulunmadığı kurumda, 1 sağlık memuru görev yapmaktadır. İl Sağlık Müdürlüğü tarafından görevlendirilen doktor haftada iki gün, diş doktoru bir gün gelerek mahkûmları muayene etmektedir. Acil durumlarda her zaman doktor gelmektedir.

Çocuklardan, 71'i yağma/gasp, 51'i hırsızlık, 15'i cinsel istismar, 12'si adam öldürme suçlarından, 23'ü diğer suçlardan tutuklu ve hükümlüdür.

Çocukların aile durumları incelendiğinde, 157 çocuğun ailesi ile, 9'unun yakınları ile yaşadığı, diğer yerlerde kalan çocuk sayısının 5, kalacak yeri olmayan çocuk sayısının ise 1 olduğu belirtilmiştir. Anne ve babası sağ olan çocuk sayısının 128, anne ve babası ölmüş olanların 2, annesi ya da babası ölmüş olanların 23, boşanmış olanların 19 olduğu ifade edilmiştir.

Çocukların eğitim durumları incelendiğinde, 3'ünün lise, 65'inin ilköğretim, 64'ünün ilkokul mezunu, 31'inin okuryazar olduğu, 9 çocuğun ise hiç okuma-yazma bilmediği anlaşılmaktadır.

Çocukların, 10'nu tek çocuklu, 29'u iki çocuklu, 44'ü üç çocuklu, 22'si dört çocuklu, 14'ü beş çocuklu, 12'si altı çocuklu, 41'i daha fazla çocuklu ailede yetişmiştir.

172 çocuktan 44'ünün ailesinin işsiz olduğu bildirilmiştir.

Kurumun fiziki yapısı itibariyle sosyal alanlarının yetersiz olduğu, çocuklara uygun olmadığı, çocukların yetişkin ceza infaz kurumlarından ziyade çocuklara özel infaz kurumlarında tutulması gerektiği, çocukların koğuşlarda değil havalandırmaları ortak tek kişilik odalarda barındırılması gerektiği, koğuş sisteminde güçlü çocukların güçsüz olanları ezdiği ve cinsel istismar olaylarının meydana geldiği, nitekim 2007 yılı haziran ayından bu yana üç defa cinsel istismar olayının yaşandığı dile getirilmiştir.

Cezaevi İzleme Komitesi Başkanı, çocuklarla sürekli olarak ve birebir görüşme imkânları olduğu için, çocukların kendileri ile daha iyi iletişim kurabildiğini, çocukların % 90'a yakın bir çoğunluğunun aynı sosyal çevreden geldiğini, aynı semtlerde oturduklarını, dışarıda birbirlerini tanıdıklarını, bu durumun birbirleri üzerinde baskı kurma ihtimalini arttırdığını, zira dışarıda da birbirlerini kolaylıkla bulabildiklerini, bu nedenle çocukların şikâyetlerini dile getirmekten çekindiklerini, münferit olaylar dışında çoğunluğunun yağma ve hırsızlık nedeniyle tutuklu ve hükümlü olduğunu, kurumun fiziksel yetersizliği nedeniyle çocukların sağlıklı bir ortamda barınamadığını, yapı olarak çocuklara uygun olmadığını, iaşe miktarının yetersiz olduğunu, kursların sayısının son bir yıldır arttırıldığını, bu durumun çocukların psikolojisi üzerinde son derece olumlu bir etki yarattığını, kursların sayısı ve katılım arttıkça çocuklar arasındaki problemlerin azaldığını gözlemlediklerini ifade etmiştir.

Alt Komisyon üyeleri, rastgele seçtiği dört koğuşa girerek çocuklarla görüşüp koğuşları incelemiştir. Koğuşlar iki kattan oluşmakta, üst katta yatakhane, alt katta mutfak, tuvalet, banyo ve yemek yeme yeri bulunmaktadır. Girilen koğuşlardan üç tanesinin son derece bakımsız olduğu, duvarların kir ve yazılarla dolu olduğu, tuvaletlerin pis olduğu, girilen bir koğuşun ise temiz ve bakımlı olduğu gözlenmiştir. Aynı şekilde yetişkin kadın koğuşunda kalan kız çocukları ile de görüşülmüş, bu koğuşun da bakımsız olduğu, tavanın nemlendiği gözlenmiş, yağmurlu havalarda çatının aktığı kalanlar tarafından ifade edilmiştir. Ayrıca, koğuşların soğuk olduğu fark edilmiştir. Kadınlar ve çocuklar da soğuktan şikâyet etmiştir.

Çocuklarla yapılan görüşme esnasında birçok çocuğun vücudunda dövmeler olduğu, kollarında ve boyunlarında jilet kesiği olduğu tahmin edilen kesikler olduğu görülmüş, bazı çocukların infaz kurumuna girmeden önce uyuşturucu ve uyarıcı madde kullandığı anlaşılmıştır.

XII. İZMİR / BUCA ÇOCUK EĞİTİMEVİ

1961 yılında kurulan İzmir Çocuk Eğitimevi 130 kişi kapasiteli olup, Marmara, Ege ve Akdeniz bölgesinden gelen 63 erkek, 2 kız olmak üzere 65 çocuk hükümlü barınmaktadır. 2009 yılında 193 çocuk kuruma giriş çıkış yapmıştır. Ayrıca, Türkiye'nin her bölgesinden gelen kız çocukları da bu eğitimevinde kalmaktadır. Kurum, ülkemizde kız çocuklarının kaldığı tek

eğitimevidir. Kampüste bulunan dört bloktan üçü erkek çocuklar, biri kız çocuklar için kullanılmaktadır.

50 personelin görev yaptığı kurumda 2 öğretmen, 1 sosyal çalışmacı ve 1 psikolog bulunmaktadır. Kadro sayısının 73 olduğu ancak 50 personelin görev yaptığı belirtilmiştir. Çocuk eğitimevleri ve tutukevlerinde görev yapacak personelin bu konuda özel olarak eğitilmesi gerektiğini dile getiren eğitimevi müdürü, personelin eğitiminin yetersiz olduğunu ifade etmiştir.

2009 yılında eğitimevine giriş çıkış yapan 193 çocuktan 15'i şahsa karşı, 129'u mala karşı suçlardan, 45'i cinsel suçlardan, 4'ü uyuşturucu suçundan hüküm giymiştir. 04/02/2010 tarihi itibariyle kurumda bulunan 65 çocuktan 44'ü mala karşı, 16'sı cinsel, 2'si uyuşturucu suçlarından, 3'ü diğer suçlardan hükümlü bulunmaktadır. 65 çocuktan 2 tanesi mükerrirdir.

Bu 193 çocuktan 113'ü ailesi birlikte yaşarken, 30'u anne ve babası ayrı olup anne veya babasıyla yaşamakta, 4'ünün annesi, 38'inin babası hayatta olmayıp, 8'i evsizdir. Ailesi olan çocuklardan, 11'inin ailesi hiçbir şekilde ziyarete gelmemektedir.

65 çocuktan ailesinde suç işleyenlerin oldukça fazla olması dikkat çekmiştir. Bu çocuklardan, kendisi infaz kurumuna girdiğinde, annesi hapiste olan 5, babası hapiste olan 19, kardeşi hapiste olan 15 çocuk bulunmaktadır.

Eğitimevine giriş çıkış yapan 193 çocuktan 57'si hiç okuma yazma bilmezken, 65 çocuk ilkokul, 34'ü ilköğretim, 37'si lise mezunudur. Çıraklık eğitim merkezine devam edebilmek için ilköğretim mezunu olma şartı bulunduğundan, ilköğretim mezunu olmayan çocuklara meslek edindirme amacıyla kurumda mesleki kurslar düzenlendiği ifade edilmiştir.

Kurumda iki dershane, bir sinema ve tiyatro salonu, dört havalandırma bahçesi, televizyon seyretme ve dinlenme odası, kütüphane, jimnastik salonu, halı saha, çamaşırhane ve hamam, yemekhane, muayenehane, diş ünitesi bulunmaktadır.

Kurumda yapılan incelemede, bina genelinin ve koğuşların son derece temiz ve bakımlı olduğu, sosyal alanların ve spor alanlarının yeterli olduğu gözlenmiştir.

Çocuklarla yapılan görüşmede, izin sürelerinin yetersizliğinden şikâyet edilmiş olup, kurum idaresi ve koşullarına ilişkin bir şikâyet gelmemiştir.

XIII. TAHLİL VE DEĞERLENDİRME

ÇOCUK VE SUÇ

Suç kavramı yeterince olumsuz bir anlam taşımasına karşın çocuk kavramıyla bir araya geldiğinde daha da olumsuz ve ürkütücü bir anlam kazanmaktadır. Çocuk ve suç hiçbir zaman bir arada olmaması gereken

kavramlardır. Bir araya geldiği durumlarda ise çocuğun cezalandırılması değil, onun suçtan ve suça sürükleyen ortamdan uzaklaştırılması birinci amaç olmalı, çocuk ceza adalet sistemi de cezalandırmaya değil onarmaya yönelik olarak düzenlenmelidir.

Her ne kadar suçun tarihi, insanlık tarihi kadar eskiyse de suça itilen çocuklar ve bu çocuklara farklı yaklaşım düşüncesi 19. yüzyılda ortaya çıkan, son yüzyılın ortalarında iyice belirginleşen ve bugün ülkelerin gelişmişliğinin ölçüsü olarak baz alınan bir düşüncedir.

Uluslararası sözleşmelerde çocuk suçluluğu ile ilgili tanıma "Birleşmiş Milletler Çocukların Yargılanması İle İlgili Uyulması Gereken Standart Asgari Kurallar" (Beijing Kuralları) ile ilgili deklarasyonda rastlanmaktadır.

Dönmezer, suçu "*topluma zarar verdiği ya da tehlikeli olduğu kanun koyucu tarafından kabul edilen ve belirtilen, eylem, davranış, tavır ve hareket*" olarak belirtir. Çocuk suçluluğu da, çocuktaki anti sosyal eğilimlerin yasa müdahalesi gerektirecek duruma dönüşmesi olarak tanımlanmaktadır.

Çocuk suçluluğu, gelişim dönemi özellikleri ve geleceğine yapacağı büyük etki nedeniyle diğer suç grupları arasında özel öneme sahiptir. Ruhsal, zihinsel, fiziksel yönden tam bir olgunluğa erişmemiş toplum içindeki rol ve görevlerini henüz kavrayamamış olarak nitelendirebileceğimiz çocukların suç işlemesi toplumları bu konu üzerinde ayrı bir dikkatle eğilmeye itmiştir.

MEVZUAT

Çocuklar ile ilgili gözaltına alma, yargılama ve iyileştirme programları ile ilgili uluslararası birçok düzenleme yapılmış ve kurallar getirilmiştir. Toplumsal uygulama boyutunda 18.yy.'dan itibaren koruma altına alınmaya başlanan çocukların ruhen ve bedenen tam olarak gelişmedikleri için özel korunmaya ihtiyaçları olduğu göz önünde bulundurularak hukuk sistemlerinde bazı düzenlemeler yapılmıştır. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları (Havana Kuralları), Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri (Riyad İlkeleri), Birleşmiş Milletler Çocuk Ceza Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkındaki Asgari Standart Kurallar (Pekin- Beijing Kuralları) bunların başında gelenlerdir. Ayrıca Avrupa Konseyi tarafından "Çocuk Suçluluğunu Ele Almada Yeni Yaklaşımlar ve Çocuk Adaletinin Rolü" konusunda Türkiye'nin de bulunduğu 21 üye devlet temsilcisi tarafından uzmanlar komitesi oluşturulmuş ve 16 Haziran 2003 tarihinde Suç Problemleri Avrupa Komitesine (CDPC) tavsiye kararları sunulmuştur.

Amaç çocukların yargılama öncesi, yargılama ve yargılama sonrası tabi olacağı usuli işlemler ile gözaltı ve tutuklama durumunda olması gereken koşulları ayrıntılı bir şekilde düzenlemektir. Tüm bu kurallarda ki ortak hüküm,

tutuklamanın çocuk için uygulanması gereken en son yöntem olduğu ve bunun da mümkün olduğunca kısa tutulması gerektiğidir.

Çocuk Hakları Sözleşmesinin 37. maddesinin b fıkrasında;

"Hiçbir çocuk yasadışı ya da keyfi biçimde özgürlüğünden yoksun bırakılmayacaktır. Bir çocuğun tutuklanması, alıkonulması veya hapsi yasa gereği olacak ve ancak en son başvurulacak bir önlem olarak düşünülüp, uygun olabilecek en kısa süre ile sınırlı tutulacaktır."

Aynı maddenin c fıkrasında da;

"c) Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuğa insancıl biçimde ve insan kişiliğinin özünde bulunan saygınlık ve kendi yaşındaki kişilerin gereksinimleri göz önünde tutularak davranılacaktır. Özgürlüğünden yoksun olan her çocuk, kendi yüksek yararı aksini gerektirmedikçe, özellikle yetişkinlerden ayrı tutulacak ve olağanüstü durumlar dışında ailesi ile yazışma ve görüşme yoluyla ilişki kurma hakkına sahip olacaktır." şeklinde ki hüküm ile çocukların büyüklerden ayrı kurumda bulundurulması öngörülmüştür.

Anayasamızın 41. maddesinde Ailenin Korunması başlığı altında ifade edilen "*... Devlet ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocuğun korunması için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar*" ve yine Anayasamızın 61. maddesinde "*Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır. Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur*" ifadesi ile de çocukların korunması anayasal bir hak olarak tanınmıştır.

Anayasamızın 42. maddesi ise çocukların eğitim ve öğrenim hakları ile ilgilidir ve *"Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz*" ifadesi ile çocukların eğitim ve öğrenim hakkı anayasal güvence altına alınmıştır.

Anayasamızdaki bu maddelere paralel olarak birçok yasada çocuklara ilişkin özel düzenlemelere rastlamak mümkündür. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu incelendiğinde uluslararası sözleşmeler ve anayasaya uygun olarak çocuğun yüksek çıkarlarının korunması için gerekli önlemlerin alındığı görülmektedir.

Anılan yasanın 346. maddesinde "*Çocuğun menfaati ve gelişmesi tehlikeye düştüğü takdirde, ana ve baba duruma çare bulamaz veya bunla gücü yetmezse hâkim, çocuğun korunması için uygun önlemleri alır*" denmektedir. Yine aynı yasanın 347. maddesinde de "*Çocuğun bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunur veya çocuk manen terk edilmiş halde kalırsa hâkim, çocuğu ana ve babadan alarak bir aile veya bir kuruma yerleştir*" ibaresi yer almaktadır. Yasanın 348. maddesi ise ailenin velayetinin nasıl kaldırılacağını hükme bağlamıştır ve "*Çocuğun korunmasına ilişkin diğer önlemlerden sonuç alınamaz ya da bu önlemlerin yetersiz olacağı önceden anlaşılırsa, hâkim*

aşağıdaki hallerde velayetin kaldırılmasına karar verir" denmektedir. Bu hallerin ne olduğunu da belirten Yasa maddesinin 2. fıkrasında "*Ana ve babanın çocuğa yeterli ilgiyi göstermemesi veya ona karşı sorumluluklarını ağır biçimde savsaklaması*" cümlesine yer vererek çocuğun olası ihmal ve istismar davranışlarından korunması amaçlanmış ve çocuk haklarının devlet tarafından güvence altına alındığını ortaya koymuştur.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu çocukların çıkarlarının korunması açısından önemli bir kilometre taşını oluşturmaktadır. Çocuk Koruma Kanunun 1. maddesinde yasanın amacı "*Korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usûl ve esasları düzenlemek*" olarak açıklanmış ve bu konu ayrıntısıyla düzenlenmiştir. Örneğin 4. madde;

" *(1) Bu Kanunun uygulanmasında, çocuğun haklarının korunması amacıyla;*

a) Çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması,

b) Çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi,

2. Çocuk ve ailesinin herhangi bir nedenle ayrımcılığa tâbi tutulmaması,

3. Çocuk ve ailesi bilgilendirilmek suretiyle karar sürecine katılımlarının sağlanması,

4. Çocuğun, ailesinin, ilgililerin, kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği içinde çalışmaları,

5. İnsan haklarına dayalı, adil, etkili ve süratli bir usûl izlenmesi,

6. Soruşturma ve kovuşturma sürecinde çocuğun durumuna uygun özel ihtimam gösterilmesi,

7. Kararların alınmasında ve uygulanmasında, çocuğun yaşına ve gelişimine uygun eğitimini ve öğrenimini, kişiliğini ve toplumsal sorumluluğunu geliştirmesinin desteklenmesi,

8. Çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasına en son çare olarak başvurulması,

9. Tedbir kararı verilirken kurumda bakım ve kurumda tutmanın son çare olarak görülmesi, kararların verilmesinde ve uygulanmasında toplumsal sorumluluğun paylaşılmasının sağlanması,

10. Çocukların bakılıp gözetildiği, tedbir kararlarının uygulandığı kurumlarda yetişkinlerden ayrı tutulmaları,

11. Çocuklar hakkında yürütülen işlemlerde, yargılama ve kararların yerine getirilmesinde kimliğinin başkaları tarafından belirlenememesine yönelik önlemler alınması,

İlkeleri gözetilir." şeklindedir.

Bununla birlikte, hapis cezasına para cezası dışında seçenekler öngören 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, adli kontrol tedbirlerini getiren 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, çocuklar için denetimli serbestlik hükümlerini

düzenleyen 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile yasal düzenlemeler pekiştirilmiştir. Şartla tahliye sonrası hizmetleri düzenleyen 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un gereklerinin yerine getirilmesi için de Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile suçtan mağdur olan kişilerin korunması amacıyla Koruma Kurulları oluşturulmuştur.

SUÇA İTEN SEBEPLER

Hiçbir çocuk dünyaya suçlu olarak gelmez. Çocuğun bireylere ve topluma göstereceği tavrın ve karakterinin oluşum süreci çocuklukta başlamaktadır ve çocukluk dönemi önemli gelişim dönemlerinden biridir.

Çocukların fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan sağlıklı olarak gelişmeleri için, anne-baba ya da çocuğa bakan kişi ile çocuk arasındaki karşılıklı sevgi bağının kurulmasının önemi yüzyıllardan beri bilinmektedir. Ancak yoksulluk, aile içi sorunlar, anne babada bedensel, ruhsal ya da zihinsel yetersizlikler, annenin ya da babanın ölümü, ihmal ya da istismar, erken evlilikler ya da evlilik dışı doğumlar sonucu terkler gibi pek çok nedenle bireylerin anne-babalık görevleri yetersiz kalabilmekte ve çocuk korunmasız hale gelmektedir. İçinde bulundukları ortam, sosyal ve kültürel çevre, ekonomik yoksunluklar ve özentiler karşısında korumasız kalan çocuk ise suça itilebilmektedir.

Çocuk suçluluğunun nedenlerinin bilinmesi, çocuk suçluluğunu engelleyecek toplumsal politikaların ortaya konmasında önemli bir unsurdur. Ayrıca çocukların yeniden topluma kazandırılması için uygulanacak tedbirlerin saptanmasında ve başarı ile uygulanmasında da yol gösterici olacaktır. Çocukların suça iten nedenlerin ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmaların başarısı; sorunların tespitine, alternatif çözüm yollarının bulunmasına ve makul çözümün uygulanmasına bağlıdır.

Suçta kişisel faktörler kadar çevresel faktörler de etkilidir. Sevgi yoksunluğu, yanlış veya eksik eğitim, çocuk istismarı, iç ve dış göçlerin oluşturduğu kültür çatışmaları, gecekondulaşma, yöresel gelenek ve görenekler, ekonomik bunalımlar, çocuğun erken yaşta çalışmak zorunda kalması, parçalanmış aileler, ailede suçlu birey örnekleri ile kitle iletişim araçlarındaki şiddet ve suçlarla ilgili programlar çocukları suça iten genel nedenler arasında sayılabilir.

Suça sürüklenen çocukların en fazla ihlal ettiği eylem türü mala karşı suçlar ve özellikle de hırsızlıktır.

Bunun dışında, ülkemizde var olan şiddet kültürü çocukları da etkilemekte; evde, okulda, sokakta, medyada şiddeti gören ve bazen de şiddeti bizzat yaşayan çocuk, bir süre sonra bunları kanıksamakta ve maruz kaldığı şiddetin uygulayıcısı durumuna gelmektedir.

Çocukların yapı ve yaş itibariyle yaşadıkları iç çatışma ve hayattan beklentilerinin tam olarak karşılanamaması onlardaki suç eğilimini artırmaktadır. Çevrelerinde kendilerini olumlu anlamda etkileyip yönlendirebilecek örnek rol model bulamamaları durumunda ise bu eğilim daha da artmaktadır.

İç göç de çocukların suça itilmesinde ki faktörlerden birisidir. Ülkemizde ekonomik, sosyal ve terör gibi sebeplerden dolayı çok yoğun şekilde iç göç hareketleri yaşanmaktadır. Göç eden aileler bazen hayal kırıklıkları yaşayabilmekte, umduğunu bulamamanın yanında adaptasyon sorunu ile de karşılaşabilmektedirler. Aileler bu kargaşa içerisinde kendilerine hayat kurma çabası içine girerken çocuklar ihmal edilebilmektedir. Çocuğun suça yönelme sürecinde ailenin bulunduğu pozisyon çok önemlidir. Aile içinde kendisini ifade edemeyen, ailesi tarafından korunamayan, yeterince beslenemeyen ve uygun koşullarda barınamayan çocuğun suça sürüklenme ihtimali yüksektir. Bu ortamdaki çocuğun ihtiyaç duyduğu denetim ve eğitim ise, aile tarafından değil içinde bulunduğu sosyal yapı tarafından yerine getirilmektedir.

Kendilerini geliştirip topluma tam olarak angaje olamama durumu da çocukları suça itebilecek faktörler arasındadır. Çevresinde daha rahat yaşam standartlarını gören ve ona özenen ama onlara sahip olamayan çocuklar, eğitim ve çalışmak gibi çaba gerektiren eylemler yerine kısa sürede daha fazla para kazanarak emellerine kavuşma yolunu seçmekte, bu durum da onları suça itebilmektedir. Bu aşamada kendileri ile yeterince ilgilenilmeyen çocuklar, daha derin izler bırakacak olaylara sebebiyet vermekte ve toplumsal bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çocukların bazı kişiler tarafından bilerek suçta kullanılma olgusu da, çocukları suça iten sebepler arasında gelmektedir. Çocuklara yönelik cezaların düşük tutulduğu bir sistemde çocukların suça itilmemeleri için yeteri kadar koruyucu ve önleyici çalışma yapılamaması çocuklara özgü yapılan düzenlemenin çocukların suçta kullanılmasının sebebi haline gelmesi ile sonuçlanmaktadır. Bu durumda suçta kullanılan çocuk yakalanarak ceza infaz kurumuna konulduğunda sorun sona ermemekte, bu işi meslek edinen kişiler yeni çocuklar bularak eylemlerine devam edebilmektedirler. Suçluların bulunması için kolluk kuvvetleri fiziksel delillere önem vermektedir. Ancak çocukların en çok mağdur oldukları ihmal ve istismar olaylarında her zaman fiziksel delil bulmak mümkün değildir. Bu durumda tek delil çocuğun vereceği ifadedir ve suç mağduru olarak haklarında işlem yapılan çocuklardan yola çıkılarak suçluların bulunması gerekmektedir. Bu durumlarda çocukları suça azmettirenlerin tespit edilerek yasal müeyyidelerin uygulanması bir önlem olarak düşünülmelidir.

Çocuklar üzerinde büyük etkisi olan medyada yapılan yayınlar da çocukları suça sürükleyen sebepler arasındadır. Çocuklar vakitlerinin önemli bir

bölümünü TV, radyo, internet, gazete, dergi gibi araçlar ile harcamaktadırlar. Dönmezer, medya organlarının çocukların suça yönelmesindeki etki mekanizmasını şu şekilde özetler:

1. Suç haberlerini verirken, suçluların fiillerini ne suretle işlediklerini hikâye etmek sureti ile suç tekniğini bilmeden öğretmekte ve suçluların ne gibi hatalar dolayısıyla yakalandıklarını anlatmakta böylece adeta suç eğitimi verilmektedir.

2. Her gün ve muntazam suç haberlerini vermek suretiyle suçun tabii ve olağan bir olay olduğunu telkin etmektedir.

3. Öncelikle gençler üzerinde suçun faydalı olduğu fikri ile izlenimi meydana getirmekte, taklitçi etkiler çoğaltılmaktadır. Ekonomik durumları düşük olan aile çocukları, suçun heyecan veren bir eğlence olduğu yönünde düşünceye yöneltilmekte, kişilerin her zaman istediği bazı şeyleri ele geçirmenin çok kolay olduğu düşüncesini yaygınlaştırmaktadır.

4. Suçluya prestij sağlamaktadır. Gençler gazete sütunlarına geçmek için suç işlemekte sakınca görmemektedir. TV ve filmler kişinin başarılı olarak bir otomobili çalmasından duyacağı coşkuyu resmederek veya bir kişi dövmek sureti ile duyacağı zevki vurgulayarak çocukları özendirmektedir.

5. Yapılan yayınlarla sempati çekilmekte, adeta suçlu; acınan, kendisine merhamet duyulması gereken bir kişi haline getirilmeye çalışılmaktadır.

6. Medya, içinde yaşanan kültürün suç doğurucu etkilerini yansıtan bir kültür aracıdır. Bu sebeple suçların işlenmesinde etki yapmaktadır.

7. Sosyal sınıflar arasındaki mevcut gelir dağılımındaki uçurumları sürekli resmederek çocuğun suça yönelmesine neden olmakta ya da suça yönelmiş çocuğun davranışının normal ve haklı olduğunu vurgulamaktadır.

Çocuk suçluluğu ve oyun grubu arasında bir ilişki olduğu kriminoloji tarafından kabul edilmiştir. Çocuk ve gençler, bazen fark etmeden oyunu ileriye götürmek suretiyle, bazen de heyecan duymak, gençlik çağının maceracı ruhunu tatmin etmek için suça iştirak ederler.

Kültürümüzde kan kavası ve namus ile ilgili işlenen töre cinayetlerinin 18 yaşını doldurmamış çocuklara işletme alışkanlığı yatmaktadır. Bu tür töre cinayeti işlenme kararı alındığında ya cinayet ailenin 18 yaşının altındaki bireyine işletilmekte ya da ailedeki 18 yaşın altındaki bireyin üstlenmesi sağlanmaktadır. Bu tür bir uygulamanın sebebi, 18 yaşının altındakilere, 18 yaşını dolduranlara oranla, daha az ceza verilmesi ve ailenin işgücü kaybına daha az uğrama isteğidir. Bu davranış tipi de çocuk ile suç kavramını bir araya getirmektedir.

AİLE VE ÇOCUK

Çocuğun ilk doğal çevresi ve sosyalleştiği yer aile olduğu için, bireyin sağlıklı gelişmesinin yolu, sağlıklı aile ve aile ilişkilerinden geçmektedir. Aile, çocukların değerleri, davranışları ve yaşamlarına yön verecek etkinlikleri öğrendikleri temel birim olduğu için, insan davranışlarını, aile içinde yaşadığı tecrübeler kadar hiçbir faktör etkilememektedir. Ailenin varlığı ve sağlıklılığı çocuğun sağlıklı gelişimi için gerekli olduğu gibi, ailenin olmaması ve olumsuz aile ilişkileri, suçlu davranışa temel olacaktır. Toplumun temel taşı olarak kabul edilen ailenin sağlıklı olması sağlanmadan, çocukların suça itilmesinin önüne geçilmesi mümkün olamayacağına göre, öncelikle çalışmalar ailenin korunması ve sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi yönünde olmalıdır.

Çocukları korumak için çekirdek aile yapısının güçlendirilmesi öncelikler arasında olmalıdır. Çekirdek aile yapısının güçlü olduğu kırsal kesimde suç oranları şehirlere göre daha düşüktür. Temeli ne kadar sağlam olursa olsun büyük şehirlere göç eden aile çocuklarının suça karışma ihtimali yüksektir. Bu konuda yerel yönetimlerle işbirliği yapılarak çeşitli adaptasyon programları düzenlemeli, çocukları enerjilerini olumlu yönde kullanabilecekleri spor, müzik, resim gibi alanlara yönlendirmelidir. Sivil toplum örgütleri ile işbirliğini arttırarak sokak çocuğu, tinerci, sokak satıcısı gibi adlarla adlandırılan çocukları topluma kazandırmak adına çeşitli sosyal programlar yapılmalı, bu konuda kurumları aktif hale getirmelidir.

Suç işlemeyi alışkanlık haline getirdiği tespit edilen çocukların bu durumlarının aileleri tarafından bilindiği, hatta bazı aileler tarafından bu yönde teşvik edildikleri gözlenmektedir. Bu nedenle çocukların suça yönelmesinde önemli bir etken olan ailelerin, üniversitelerin çocuk gelişimi ya da ilgili diğer bölümlerince hazırlanacak ücretsiz ebeveyn eğitim programlarına katılımlarının sağlanması gerekmektedir. Bu eğitim programları dışında çocuk ve ailesine bir kereye mahsus olmayan, düzenli aralıklarla ya da ihtiyaç duyulduğunda gerçekleştirilecek bireysel danışmanlık hizmetlerinin sunulması da büyük yarar sağlayacaktır.

Çocuk suçluluğunu önlemek suçlu çocukları ıslah etmekten hem daha etkili hem de daha ekonomiktir. Bu yüzden hem bireylerin ve toplumun yararı için suçlulukla mücadelede asıl çabanın suçluluğun önlenmesi üzerine odaklanması, bunun için de işe aileden başlanması gerekmektedir.

ÇOCUK MAHKEMELERİ VE ÇOCUKLARIN YARGILANMASI

Gelişim özellikleri ve sosyalleşme göz önüne alındığında çocuk suçluluğu özel öneme sahiptir. Çocuklar, gelişimleri açısından çok önemli olan bu dönemde ceza kurumlarına konulmakta ve aile ortamından ayrı kalmaktadırlar. Bu nedenle çocukların suça itilmesinin önlenmesi, gelişim gereklerine uygun

bir şekilde özel olarak yargılanması büyük önem arz etmektedir. Bu özel yargılamayı çocuk mahkemeleri gerçekleştirir.

Çocuk psikolojisinin gelişmesi ve kriminolojik araştırmaların yoğunluk kazanarak çocuk suçluluğunun neden ve kaynaklarının anlaşılması ve bu suçluluğun niteliğine inilmesinden sonra çocuk mahkemelerine olan gereksinim ortaya çıkmıştır ve şu ilkelere dayalı olarak kurulmuştur;

•Çocuk, gelişimini sürdürmekte olan bir varlıktır. Bu açıdan ona bir yetişkin gibi davranmak ve işlediği suçu tümüyle ona yüklemek yanlış olur.

•Çocuk, bir yetişkine göre daha kolay rehabilite edilebilir, bu açıdan bir yetişkine göre daha fazla kapasiteye sahiptir. Adaletin amacı da çocuğu cezalandırmaktan ziyade, onu eğitmek, tedavi ve rehabilite etmektir.

•Çocuk hakkındaki karar; çocuğun tüm gelişimsel özellikleri, gereksinmeleri ve özel koşulları dikkate alınarak verilmelidir.

Çocuk adalet sistemi, yetişkin adalet sisteminden daha farklı olmalıdır. Bu açıdan katı, karmaşık, cezalandırıcı ve şekilci işlemlerden uzak durulmalıdır. Bu temelde çocuk mahkemeleri tamamen çocuklara özgü bireyselleşmeyi hedef alan, çocuğu bir baba gibi koruyan ve onun çıkarlarını gözeten adalet sisteminin çekirdeği olarak gelişmeye başlamıştır.

Çocuk mahkemelerinde özellikle hâkimin görevi çok naziktir. Hâkim çocuk psikolojisini bilmeli ve eğitim konularına yabancı olmamalıdır. Delil toplamanın yanında suçun gerçek nedenlerini bulmaya, çocuk suçlunun hayatını öğrenmeye ve psikolojini anlamaya çalışır. Öte yandan hâkimler kararlarını verdikten sonra suça itilen çocuk ile ilişkilerini kesmezler. Çocuk mahkemelerinin uzmanları da, bu çocukların evde, okulda, sokakta ve başka yerlerdeki yaşamlarını, hareketlerini izleyerek mahkemeye düzenli olarak rapor gönderirler. Çocuk mahkemeleri çocuğun tüm gelişimini (fiziksel, duygusal ve sosyal) değerlendirerek yargılama yapmak durumunda olduklarından sosyal inceleme raporu önem kazanmaktadır. Sosyal Çalışmacıların sayılarının artırılması ve sosyal inceleme raporlarını sağlıklı bir şekilde hazırlayabilmeleri için gerekli fiziki şartların sağlanması gerekmektedir.

Çocuk Mahkemelerinin kuruluş amaçlarından birisi de yargılamanın hızlandırılmasını sağlamaktır. Çocuğun psikolojik yapısı dikkate alındığında bu sürecin olabilecek en kısa sürede sonuçlanmasında sayısız yarar vardır. Eğer çocuk tutuklu ise, sürecin hızlanması daha da önemli hale gelmektedir. İnfaz rejimi gereği tutuklu çocuklar kapalı ceza infaz kurumlarında, hükümlüler ise çocuk eğitim evlerinde bulundurulmaktadır. Şartlar itibariyle eğitim evleri ile kapalı ceza infaz kurumlarının kıyaslanması bile mümkün değildir. Hükümlü olanın cezası kesinleşmiştir. Tutuklu ise henüz şüphelidir ve beraat etme olanağına da sahiptir. Bu durumda cezası kesinleşenlerin daha iyi şartlarda barınıp daha fazla olanaklara sahip oldukları, kesinleşmeyenlerin ise aynı

imkânlardan yararlanamadıkları görülmektedir. Çocuk yargılamalarının uzun sürmesi ve Yargıtay'da çocuk dosyalarının beklemesi suçu bile kesinleşmemiş çocukların kapalı kurumlarda kalmasına sebep olmakta ve çocuk yargılamasının amacına uygun olarak oluşturulmuş eğitim evlerinden yararlanması mümkün olamamaktadır. Bu da bir çelişkiyi beraberinde getirmektedir. Tutuklamanın içerik ve amacı düşünüldüğünde, tutuklanan birisinin açık ceza infaz kurumunda barındırılması da söz konusu olamaz. Belirtilen haksızlığın giderilmesinin yolu yargılamanın kısa sürmesidir. İnfaz kurumlarında bulunan çocukların büyük çoğunluğunun tutuklu olduğu dikkate alındığında; sorunun önemi ve büyüklüğü daha da anlaşılacaktır. Çocuk mahkemelerinin tüm ülkede yaygınlaştırılmasının yanında, temyiz aşamasında şüphelisi çocuk olan dava dosyalarına öncelik verilmesi bu mağduriyetin kısmen de olsa giderilmesini sağlayacaktır. Eğitim evleri tam kapasite kullanılamamakta, kapalı kurumlarda ise dosyasının sonuçlanmasını bekleyen çocuklar serbest kalmayı ya da eğitim evine gitmeyi beklemektedir. Bu durum BM Çocuk Haklarına dair Sözleşme'nin 37. Maddesi'ne aykırıdır. BM Çocuk Hakları Komitesi bu konuda 2007 tarihli genel yorumunda (10 nolu Genel Yorum Madde.50) "*cürümün işlendiği zaman ile karar arasındaki süre*" ile ilgili ÇHS Madde 37'ye gönderme yapmakta ve şöyle demektedir: "*Özgürlüğünden yoksun bırakma fiilinin ciddiyetini ifade etmek açısından 'ivedi' standardı, 'fazla gecikmesizin' ifadesinden daha güçlü olan 'gecikmesizin' standardından daha güçlüdür*."

İNFAZ KURUMU ŞARTLARI VE REHABİLİTASYON

Tüm infaz sistemlerinde olduğu gibi çocukların cezalarının infazında da amaç çocuğun cezalandırılması değil, çocuğun kazanılması olmalıdır. Çocukların konumu itibariyle, yargılanmalarında olduğu gibi infazda da onlara özgü mevzuat, mekanizmalar, yöntemler, kadrolar ve fiziki koşullar olması gerekir. Tüm bunlar düzenlenirken de belirleyici unsur; çocuğun yüksek yararı ve hakları olmalı ve çocuk odaklı yapılandırılmalıdır.

31/10/2009 tarihi itibariyle 2622 çocuk infaz kurumlarında bulunmaktadır. Bunlardan 135'i Ankara, İzmir ve Elazığ'da bulunan çocuk eğitimevlerinde, 1047 tanesi Ankara, İstanbul, Kayseri-İncesi, Bergama ve Pozantı'da bulunan müstakel çocuk ceza infaz kurumlarında, 1440'ı ise kapalı ceza infaz kurumlarının çocuklar için ayrılmış bölümlerinde bulunmaktadır. Bu anlamda hükümlü çocukların kaldığı çocuk eğitim evlerinin varlığı son derece önemlidir. Zira eğitimevlerinde bulunan çocuklar yaş ve eğitim durumlarına göre ilk, orta veya yüksek eğitim kurumlarına, okullarında gerçekleştirilen sosyal aktivitelere, sportif faaliyetlere, kendilerini geliştirebilecekleri kurslara devam edebilmektedir. Ancak buralardan sadece hükümlüler yararlanabilmekte, tutuklular ise yetişkinlerin bulunduğu ceza infaz kurumlarında kendilerine ayrılan yerlerde kalmaktadır. Bu durum çocuklar bakımından önemli tehlikeler içermektedir. Özellikle ilk kez suç işleyen ve her türlü etkileşime açık olan çocuğun başka suçlularla temas etmesi infazdan sonraki süreçte çocuğu yeniden

suça sürükleyebilmektedir. Suça sürüklenen çocukların ceza infaz kurumlarına yerleştirme uygulamasının bir diğer sakıncalı yanı çocuklar için yeterli programların uygulanamayışı ve çocuk tutuklu veya hükümlülerin yetişkinlerle aynı işlemlere tabi tutulmasıdır. Bu kurumlarda, tüm tutuklu ve hükümlülerin katıldıkları çeşitli derslerin dışında, çocukların yeniden toplumsallaşması amacına yönelik, sistemli bir rehabilitasyon programından söz etmek mümkün değildir. Bazı spor etkinliklerine katılmanın dışında kitap okuyarak ve televizyon seyrederek günlerini geçiren bu çocuklar, kapalı ceza infaz kurumu ortamında sıkı bir kontrol altında yaşamalarına karşın profesyonel bakım ve yardımdan yoksun kalmaktadırlar. Kurumlardaki çocukların enerjilerini olumlu yönlere kanalize ederek sağlıklı gelişmelerine etki edecek sportif etkinlikler, sanatsal faaliyetler ve çeşitli hobileri kapsayan organizasyonların kısıtlı olması, bu alanlarda suça itilen çocukları yönlendirecek yeterli elemanın bulunmaması, büyüme devresinde olan çocukların sağlıklı ve yaşına uygun beslenememeleri de genel sorunlar arasındadır. Bunun sonucunda gerek kendi aralarında, gerekse infaz koruma memurları ve yetişkin suçlularla kurdukları ilişki kendilerini olumsuz etkileşime açık hale getirmektedir. İnfaz kurumunda geçirilen bu dönem, çocuğun kendisine saygısının iyice azaldığı, ailesiyle ilişkisinin bozulduğu, yeni suçlar için "eğitildiği" ve topluma karşı düşmanlık duygularının pekiştiği bir süreç haline dönüşmektedir. Çocukları sanık ve özellikle de hapsetmek, onların yeniden topluma katılmasına yönelik çabalara katkı sağlamamaktadır. İlk suçunda ceza infaz kurumuna giren ancak burada kendisine etkin bir rehabilitasyon yapılamayan çocuk, kurumdan çıktıktan sonra suça daha meyilli hale gelebilmektedir. Geleceği konusunda endişesi ve hatta boş vermişliği olan kişinin ne yapacağı belirsizdir ve bu belirsizlik hem kendisi hem de toplum için tehlike teşkil eder. Onun desteklenmesi, belirsizlikten kurtarılması ve geleceğe umutla bakmasının sağlanması gerekir.

Çocuk adaleti sisteminin hedefi suçu ve yeniden suçluluğu önlemek; suçluyu sosyalleştirerek yeniden toplumla bütünleştirerek mağdurun ve toplumun çıkarlarını korumaktır. Bunun için çocuk suçlarında tek amaç ceza vermek olmamalıdır. Çocukların tekrar topluma kazandırılarak kendilerine iyi bir gelecek hazırlamaları ve yeni bir suça karışmamaları için suçun bir yaşam biçimi haline getirilmesini önleyici mekanizmanın kurulması gerekmektedir. Çocuk tekrar suç işlemediğinde doğal olarak çocuklar tarafından işlenen suçlarda bir azalma görülmekle birlikte, sosyal tedbirler alınmadığı takdirde yeni suça itilen çocuklar topluma dâhil olmaya devam edecek, kısır döngünün önlenmesi de mümkün olmayacaktır.

Ceza infaz kurumlarının ve eğitim evlerinin idarecileri, kurumun başarısını belirleyecek kişilerin başında gelir. Bu sebeple onların çocukların gelişimine katkıda bulunacak her türlü faaliyete açık olmaları gerekmektedir. Görev yapacak personelin niteliği de çocukların eğitimi açısından büyük önem arz etmektedir. Muhatabın çocuk olması yapılan işin hassasiyetini artırmaktadır.

Kurumlarda ki görevlilerin öncelikle bu işi severek yapmaları ve ayrı bir eğitimden geçirilip özel olarak görevlendirilmeleri gerekmektedir.

Çocuğun büyüme ve gelişme sürecine paralel olarak bedensel, zihinsel ve psikolojik olarak yetişkinlerden farklı özellikler göstermesi, suça yönelmiş çocuklara daha hassas yöntem ve uygulamalarla yaklaşılmasını gerektirmektedir. Bu hassasiyetin yargılama sürecine ilaveten infaz aşamasında da sürmesi ve tahliyeden sonra da çocukların takibi onların yeniden topluma kazandırılması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu süreçte çocuğun; barınma, iş, eğitim, düzenli ve uygun bir çevre içerisine yerleştirilmesi, psikolojik yardım gibi unsurlar ile desteklenmesi de en az infaz kadar önemli bir konu, yeniden suça karışmamaları hususunda da etkili bir yöntemdir. Bu yapılamadığı durumlarda çocuklar suç işledikleri ortam içine girerek yeni suç ve suçlar işlemeye hazır hale gelmektedirler. Çocuğu suça iten neden çevre ise, aynı ortama geri dönen çocuk, kısmen çözülmüş ya da hiç çözüm getirilmemiş sorunları ile tek başına kalacaktır. Bu sorunu gidermek amacıyla, her ilde suç istatistiklerindeki çocuk suçlu oranları dikkate alınarak, tahliye olan çocukların rehabilitasyonu ve topluma kazandırılması için profesyonel tarzda bir yaklaşım gösteren tahliye sonrası eğitim kurumlarının açılması büyük önem taşımaktadır. Bu kurumların, tahliye sonrasındaki çalışmaların yargılama sürecinin bir devamı olmadığını ve bu aşamadaki çalışmaların bireysel özgürlük esasına dayandığını gösterecek nitelikte düzenlenmesi önemlidir. Tahliye sonrası eğitim kurumu olarak adlandırılabilecek misafirhanelerde kalış süresi, çocuğun yaşamını sağlıklı ve mutlu bir şekilde devam ettirebileceği koşullar sağlanmadıkça ya da çocuk kendini hazır hissetmedikçe sona erdirilmemeli, kurumun fiziksel kapasitesi elverdiği ölçüde bu süre uzatılabilmelidir. Çocukların gelişimleri ve yetenekleri göz önüne alınarak eğitimevlerinde aldıkları mesleki eğitimlere de paralel olarak bu kurumlarda verilecek nitelikli mesleki eğitim, çocukların topluma faydalı, üretken, yaratıcı, geçimlerini kimseye muhtaç olmadan çalışarak kendi emekleriyle temin eden bireyler olmalarını sağlayacaktır.

SONUÇ

1. Çocuğun gözaltına alınmasına ya da tutuklanmasına son çare olarak ve "gerekli en kısa süre" için başvurulmalı, bu eylemin gerekçesi de, onların kamu güvenliği için sürekli ve ciddi bir tehdit oluşturması olmalıdır.

2. Çocuk eğitimevleri dışında ki infaz kurumunda kalan tutuklu ve hükümlü suça itilmiş çocukların bulunduğu ortamların fiziki şartlarının düzeltilmesi, kurumdaki yasal haklar açısından da (telefon, ziyaret vb.) eğitimevlerinde kalan çocuklar ile aynı haklara sahip olmalarını sağlayacak yasal düzenlemelerin yapılması, mevcut şartlardaki olumsuzluğun azalmasına sebep olacaktır.

3. Cezanın ıslah edicilik işlevi düşünüldüğünde, bunun yapılmasının fiziken mümkün olmadığı görülen, ayrıca konum ve şartları itibari ile de çocukların

bulunmasının doğru olmadığı, Pozantı, Bergama ve İncesu Ceza İnfaz kurumlarının faaliyetlerine son verilmesi, hem ekonomik hem de amaç açısından yerinde olacaktır.

4. Statüsü, konumu, ekonomik durumu ve ailevi yapısı ne olursa olsun çocuklara iyi bir eğitim verilmesi temel hedef olmalıdır. Bu eğitim sadece okul bazında kalmamalı, çocukların bilgi ve becerilerini geliştirmeye yönelik de olmalıdır. Ekonomik durumu iyi olan aileler çocuklarını okul saatleri dışında etüt merkezlerine gönderebilir iken, bu imkâna sahip olmayan ailelerin çocukları ise okul dışında giderek kendilerini geliştirebilecekleri bir ortama sahip değildirler. Bu ise çocukların olumsuz alışkanlıklar edinebileceği şartlarda daha fazla bulunmasına ve en nihayetinde suça sürüklenmesine sebebiyet verebilmektedir. Bu bağlamda, çocukların okul dışındaki saatlerini iyi geçirebileceği etüt merkezleri, sosyal faaliyet ve oyun alanları, beceri ve hobi kursları, gezici ve yerleşik kütüphaneler gibi ortamlar yaratılmalıdır.

5. Nüfusunun önemli bir oranı çocuk olan ülkemizde, bütün çocukları kapsayan ve her çocuğa ulaşabilen mahalle bazında bir izleme ve değerlendirme mekanizması kurulmalıdır. Suça sürüklenme potansiyelinde olan bölgelere öncelik verilmesi şartıyla, aileler çocuk yetiştirme ve çocukları bekleyen tehlikeler konusunda eğitilmeli, aile danışmanlığı merkezleri, gençlik merkezleri, psikolojik danışma ve rehberlik merkezleri, sosyal hizmet büroları gibi kuruluşlar kurulmalıdır. Bu anlamda Çocuk Koruma Kanunu'nun 5. maddesinde öngörülen danışmanlık tedbirleri son derece önemlidir ve etkin bir biçimde kullanılmalıdır. Ailenin birlik ve bütünlüğünü destekleyen politikalar üretmeli çekirdek aile yapısı güçlendirilmelidir.

6. Ailenin çocuğa suçu bir meslek olarak öğrettiği ve geçimin bu yolla sağlandığı durumlarda, bu çocukların vesayeti devletçe alınarak koruyucu ailelerin yanlarına verilmelidir. Bunun için de koruyucu aile uygulamasının yaygınlaştırılması ve şartlarının kolaylaştırılması gerekmektedir.

7. Çocuk suçluluğu ile mücadelede çocuklara yönelik cezai yaptırımlar başlı başına bir çözüm ve çıkış yolu değildir. Toplumun yararı suç işleyen çocuğun cezalandırılmasında değil onun tekrar suç işlemesinin önlenmesindedir. Zira suç işleyen çocuk bir neden değil sonuçtur. Onu suça sürükleyen nedenler ortadan kaldırılmadıkça sorun çözülmeyecektir. Olayın sosyal bir boyutu vardır ve bu, toplumun bütün birimlerinin sorunudur. Çözüm ise sosyal sorumluluk çerçevesinde tüm kurumların birlikte hareket etmesiyle mümkün olacaktır. Bu anlayışı hakim kılarak toplumun bu konuda duyarlılığını artırmalı ve bu tür çalışmalara etkin bir destek vermesini sağlamalıdır. Çocuk eğitimi, çocuk ve genç suçluluğu konularında eğitici programlar hazırlanarak yayınlanmalı, suça itilmiş çocuklara yardım ile suçu önleme konusunda kamuoyu oluşturarak gönüllü yardım kuruluşları harekete geçirilmelidir.

8. Çocuk suçluluğu daha ziyade yerel yönetimlerin hizmet alanını oluşturan şehir merkezlerinde ortaya çıkmaktadır. Bu sorunun olumsuz etkileri de yine ağırlıklı olarak şehir merkezlerinde görülmektedir. Dolayısıyla soruna yönelik önleyici müdahaleler hususunda merkezi yönetimden kaynaklanan bürokratik engellerin önüne geçilmesi, yerinde ve en yakın birimlerce önleyici yönde müdahale edilmesi çözüm konusunda etkinliği arttıracaktır. Bu sebeple ulusal ve uluslararası alanda yapılan düzenlemelerde çocuğun yaşadığı çevreye en yakın birimler olan yerel yönetimlere konu ile ilgili olarak görevler verilerek yerel yönetimler, sosyal politikaların yerine getirilmesinde aktif olarak rol almışlardır. Benzer modellerin ülkemizde olan uygulamaları artırılmalıdır.

9. Çocukların yargılanma sürecini hızlandırmak; suça itilen çocukların kişilik ve gelişim özelliklerine uygun olarak yargılanmalarını sağlayacaktır. Bunun için çocuk mahkemeleri yaygınlaştırılmalı ve buralarda görev alan uzmanların sayısı arttırılmalıdır. Yargıtay'daki dosyaların bir an önce sonuçlanması açısından çocuk suçlarına bakan yeni bir daire kurulması fikri değerlendirilmelidir. Bu takdirde yargılamalarının uzaması sonucu suça itilmiş çocukların gereğinden fazla kapalı kurumlarda kalmasının önüne geçilerek çocuk eğitim evleri işlerlik kazanacaktır.

10. Çocuk Koruma Kanunu'nda çocuklara özgü yargılama sistemi esas alınmış olmasına karşın suçun yetişkinlerle birlikte işlenmesi halinde çocuğun genel mahkemelerde yargılanmasına imkân sağlayan Çocuk Korumu Kanunu'nun 17/3. maddesinde gerekli düzenleme yapılarak, çocukların genel yetkili mahkemelerde yargılanmasının önüne geçilmelidir.

11. Çocukların cezalarının infaz edildiği kurumlarda; sosyal hizmet uzmanlarına infaz koruma memurlarından daha fazla görev ve sorumluluk düştüğü dikkate alınarak, çocuklarla onların daha fazla muhatap olmasını sağlayacak programlar yapılıp, bu programları uygulayacak yeterli personel alınmalıdır.

12. Suça itilen çocukların kaldığı eğitimevleri; onları toplumdan izole eden değil toplum ile kaynaştıran kurumlar olmalıdır. Bu amaçla belli programlar doğrultusunda yapılacak sportif, sanatsal vb. etkinlikler düzenlenmelidir. Bu tür organizasyonlar belli periyotlar ile yapılmalı, kurum müdürünün takdir veya becerisine bırakılmamalıdır.

13. Suça sürüklenen çocukların cezaları infaz edilip tekrar sosyal ortama girdiklerinde, takiplerinin yapılarak koruma ve yardım çalışmaları yapılmalı, onların tekrar suç ortamına girmelerini önleyecek önlemler alınmalı, bunun için yasal bir düzenleme yapılmalıdır.

14. Çocuk suçluluğu ile mücadele eden veya temelde çocuğun gelişimini baz alan kurumlar koordineli ve işbirliği halinde çalışmalıdırlar.

15. Milli Eğitim müfredatında bir dizi değişik yapılarak 8. sınıftan itibaren çocukların hukuk, suç, ceza gibi konularda genel olarak bilgilenmelerini sağlamak için hukuk dersi konulmalıdır.

16. İki yıl üst üste sınıfta kalan veya okula devam etmeyen çocukların örgün eğitimden kayıtları silinerek açık öğretim işlemlerinin yapılma zorunluluğu bulunmaktadır. İnfaz kurumunda kalan çocukların tutukluluk süresinin yasal gerekçe kabul edilerek, eğitimevine gelen çocukların örgün eğitimden yararlanmasının yolu kapatılmamalıdır.

17. İnfaz kurumlarında bulunmalarından ötürü zorunlu eğitim çağı dışına çıkmış çocukların örgün veya mesleki eğitime devam etmelerini sağlayacak eğitim programı oluşturulmalıdır. İnfaz kurumlarında bulunup sınava girecek veya kayıt yaptıracak çocuklar harç ve masraflardan muaf tutulmalıdır.

18. Çıraklık eğitim merkezlerinde yaz döneminde Eylül, güz döneminde Ocak ayında kayıtlar yapılmaktadır. Bu dönemler haricinde eğitimevine gelen hükümlü çocukların çıraklık eğitim merkezlerine kayıt yaptırmaları mümkün olamamakta, bu da çocukların bu kurumdan sınırlı olarak yararlanmasına sebep olmaktadır. Bu konuda mevzuat değişikliği yapılarak, eğitimevlerinde bulunan çocuklar açısından zaman sınırlaması olmaksızın kayıt imkânı sağlanmalıdır.

19. Ceza İnfaz kurumunda bulunanların ziyaretini ve infaz kurumunda bulundurulacak eşyaları belirleyen yönetmelikler de değişiklik yapılarak, çocuk eğitimevleri için ayrı bir düzenleme yapılması gerekmektedir.

20. Eğitimevlerinde bulunup da yaşı dolan hükümlülerin kapalı infaz kurumlarına geçişleri ıslah edicilik tarafından istenilen verimi sağlayamamakta, psikolojik zorluklar da doğurmaktadır. Bunun önlenmesi için, Açık Ceza İnfaz Kurumuna Ayrılma Yönetmeliğinde değişiklik yapılarak, eğitimevlerinde yaşı dolan hükümlülerin kapalı ceza infaz kurumları yerine açık ceza infaz kurumuna geçişleri sağlanmalıdır.

EK-6

KARA KUVVETLERİ KOMUTANLIĞI MAMAK BİRİNCİ SINIF ASKERİ CEZA VE TUTUKEVİ İNCELEME RAPORU

I-BAŞLANGIÇ

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunu, 23'üncü dönem 4'üncü yasama yılı, 14 Ocak 2010 tarihli 35'inci komisyon toplantısında, Askeri Ceza İnfaz Kurumlarında incelemelerde bulunmak amacıyla Komisyon Başkanı ve Mersin Milletvekili M. Zafer ÜSKÜL, Çorum Milletvekili Murat YILDIRIM, Konya Milletvekili Kerim ÖZKUL, Yozgat Milletvekili Mehmet EKİCİ ve Sivas Milletvekili Malik Ecder ÖZDEMİR'den oluşan bir Alt Komisyon kurulmasını kararlaştırmıştır.

Alt Komisyon, Mersin Milletvekili Mehmet Zafer ÜSKÜL'ün Alt Komisyon Başkanı olmasına karar vermiş ve çalışmalarına başlamıştır. 24 Şubat 2010 tarihinde Kara Kuvvetleri Komutanlığı Mamak Birinci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevi'nde bir inceleme yapmıştır.

Komisyona Mülkiye Başmüfettişi Mehmet FİRİK, Adalet Müfettişi Mecit GÜRSOY ve Komisyon Uzman Yardımcısı Halil İbrahim BAYAR eşlik etmiştir.

II. BAŞVURUCU

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Askeri Ceza İnfaz Kurumlarıyla ilgili olarak herhangi bir başvuruyu beklemeden re'sen bu kurumlarda inceleme kararı almıştır.

III. İNCELEMENİN AMACI

Bu incelemenin amacı; hükümlü ve tutukluların maddi ve manevi dokunulmazlığının ihlal edilip edilmediği, ceza infaz kurumundaki yasam koşulları, sağlık hizmetleri başta olmak üzere hükümlü ve tutukluların diğer şikâyetleri hakkında görüşme ve gözlemlerde bulunarak varsa sorunları tespit etmek, uygulayıcılarda insan haklarına uygun hareket etme konusunda duyarlılık oluşturmak ve bu duyarlılığın devamını sağlamak ile hak ihlallerinin yaşanmaması için nelerin yapılması gerektiğini belirlemek ve alınması gereken tedbirleri ortaya koymaktır.

IV. İNCELEME KONUSU VEYA KONULARI

Kara Kuvvetleri Komutanlığı Mamak Birinci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevi'nde tutuklu ve hükümlülerin yaşam koşulları, ceza ve tutukevinin fiziki şartları ile yetkili ve görevlilerin kurumda bulunanlara karşı tutum ve davranışları bu incelemenin konusunu oluşturmaktadır.

V. İNCELEMEDE UYGULANAN YÖNTEM

Komisyon oluşturmuş olduğu Alt Komisyon marifetiyle, inceleme konusu olayın/olayların incelenmesinde;

a) Ceza İnfaz Kurumu Müdürü ve kurumun diğer yöneticileri ile görüşmeler yaparak ilgililerden bilgi almak,

b) Kurumun fiziki ve yaşam koşullarına ilişkin gözlem yapmak üzere yerinde inceleme yapmak,

c) Bazı hükümlü ve tutuklularla koğuşlarında kurum personeli olmadan görüşmelerde bulunmak,

Yöntemini uygulamıştır.

VI. İNCELEMELER

1.Ceza İnfaz Kurumu Yöneticileri İle Yapılan Görüşmeler

Alt Komisyonumuz 24 Şubat 2010 tarihinde, Kara Kuvvetleri Komutanlığı Mamak Birinci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevi'ndeki incelemelerinde ilk olarak Ceza infaz kurumu müdürü Albay İnkılap DOĞAN ve diğer yetkililerden brifing almıştır. Kurum yetkilileri,

- Kurumun kapasitesinin 300 kişilik olduğunu, incelemenin yapıldığı gün itibariyle kurumda 88'i tutuklu ve 81'i hükümlü olmak üzere 169 kişinin bulunduğunu,
- Ceza infaz kurumuna yeni hükümlü veya tutuklu getirildiğinde kayıt işlemleri ile beraber darp-cebir muayenelerinin de yapılarak hükümlü veya tutuklunun kuruma kabul edildiğini,
- Yemek ihtiyacının ceza infaz kurumun bulunduğu kışladaki tüm askerlere verilen yemekten karşılandığını,
- Kurumda 9 adet tutuklu-hükümlü koğuşu ile 24 adet 2 kişilik koğuşların bulunduğunu,
- Her hükümlü ya da tutukluya müstakil bir yatak ve yatak takımının verilmekte olduğu ve yedi günde bir değiştirildiğini,
- Her koğuşa günde ortalama 2 saat sıcak su verildiğini,
- Cezaevinde kalan hükümlü ve tutukluların, günde iki sefer (öğleden önce-öğleden sonra) olmak üzere toplam 1,5 saat havalandırılmaya çıkarıldığını,
- Hükümlü ya da tutukluların haftada bir defa 10 dakika süre ile cezaevinde bulunan 8 adet ankesörlü telefon ile üçüncü dereceye kadar olan akrabaları ve belirlemiş oldukları 3 adet arkadaşları ile görüşme yapma imkânına sahip olduklarını,

- Hükümlü ya da tutuklunun, konuşabileceği yakınının, Türkçe bilmemesi halinde, Türkçe dışında bir dilde konuşulmasına, yakınının Türkçe bilmediğinin doğruluğunun tespit edilmesi halinde müsaade edildiğini,

- Hükümlülerin her gün mesai saatleri içinde, tutukluların ise her zaman açık görüş usulü ile avukatları ile görüşebildiklerini,

- Okuma yazma bilmeyenler için okuma-yazma kursunun düzenlendiğini,

- Subay, astsubay, uzman erbaş, sivil memurlar dışındaki tutuklu veya hükümlülere yönetmelik gereği tek tip cezaevi kıyafetinin giydirildiğini,

- Ceza infaz kurumunda özel yaşam alanları hariç olmak üzere, ortak yaşam alanlarının ve koridorların kameralı sistem ile gözlenip kayıt altına alınmakta olduğunu,

- Kurumda görevli bir doktor tarafından sağlık sorunu olduğunu beyan eden tutuklu ve hükümlülerin tedavilerinin mesai saatleri içinde yapıldığını,

- Mesai saatleri dışında gerçekleşen acil sağlık sorunları için ise, kışla revirinin kullanılması ya da ambulans ile hastaneye nakil yollarına başvurulduğunu,

- Kurum doktorunun en az 2 günde bir koğuşları ziyaret etmekte olduğu, ayrıca psikolojik sorunların çözülebilmesi için rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin de verildiğini,

İfade etmişlerdir.

2. Ceza İnfaz Kurumunda Yapılan Gözlemler ve Hükümlü-Tutuklularla Görüşmeler

2.1. Fiziki Ortam İle İlgili Gözlemler

Bilgilendirme toplantısı sonrasında; Alt Komisyon, kurumun fiziki koşullarına ilişkin tespitlerde bulunmak üzere incelemelerde bulunmuştur.

Alt Komisyon, bekleme odası, açık ve kapalı görüş alanları, kamera kontrol odası, rehberlik ve danışma merkezi ve havalandırma alanlarında gözlem yapmıştır. Sayılan alanların, incelemenin yapıldığı 24.02.2010 tarihi itibariyle, temiz ve tertipli olduğu ve ceza infaz kurumunun fiziki koşullarına ilişkin bir sorun olmadığı gözlenmiştir.

Alt Komisyon, bilgilendirme ve ceza infaz kurumunun fiziki koşullarının incelenmesinin ardından bazı hükümlü ve tutuklularla görüşmüştür.

2.2. Hükümlü-Tutuklularla Görüşmeler

Üç ayrı koğuşu ziyaret eden Alt Komisyon'un ceza infaz kurumunda onur kırıcı davranışların ve kötü muamelenin olup olmadığı, kurumun sağlık

hizmetleri, yemekleri, yaşam koşulları hakkında sorunların yaşanıp yaşanmadığı yönündeki sorular hükümlü ve tutuklulara yöneltilmiştir.

2.2.1. Subay ve Astsubay Koğuşu

Ziyaret sırasında koğuşta 2 tutuklu ve 4 hükümlü bulunmaktaydı.

✓ Ceza ve tutukevi personelinin kendilerine davranışlarının iyi olduğu,

✓ Günde 3 defa sıcak su verildiği,

✓ Sağlık sorunları olduğunda doktora erişim konusunda sınırlama olmadığı,

✓ Ayda bir kez psikolog ve psikiyatrisin geldiği,

✓ Fiziki şartlar bakımından birliklerden daha iyi durumda oldukları,

✓ Oda, koğuş temizliğinin tutuklu ve hükümlülerce yapıldığı,

✓ Tuvaletlerde kapılarının olmadığı, kapı yerine perdelerin bulunduğu oysa daha önce bulundukları bazı askeri ceza ve tutukevinde (İstanbul Hasdal) tuvaletlerde kapı bulunduğu, burada da tuvaletlerde kapı olması halinde daha iyi olacağı,

İfade edilmiştir.

2.2.2. Er Koğuşu

Hükümlü Erlerin bulunduğu 16 Nolu Koğuşta Komisyonumuza burada bulunan er ve erbaşlarca;

✓ Kendilerine tek tip elbise giydirildiği ve bu elbiseleri giymek zorunda oldukları,

✓ Her gün 1 saat 15 dakika havalandırmaya çıkarıldıkları,

✓ Türkçe bilmeyen anne babalarıyla anadillerinde konuşmalarına izin verilmekte olduğu bu konuda bir sıkıntı çekmedikleri,

✓ Koğuş kıdemlisinin cezaevi yönetimince belirlendiği,

✓ Sabah, öğle, akşam 1 er saat olmak üzere günde 3 defa sıcak su verildiği,

✓ Haftada bir çarşafların değiştirildiği ve elbiselerini yıkama olanaklarının olduğu,

İfade edilmiştir.

VII. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

1. Tutuklu asker kişilerin durumu ile ilgili hükümleri ihtiva eden 1632 Sayılı Askeri Ceza Kanununun 22.03.2000 tarih ve 4551/md.11 ile değişik 39 ncu maddesine göre;

❖ Yargı organlarınca haklarında tutuklama kararı verilen asker kişiler, asker olma sıfatlarını korudukları sürece askeri tutukevine konulmaktadırlar.

❖ Yine Asker kişiler hakkında hükmolunan;

A) Subay, astsubay, Türk Silahlı Kuvvetlerinde görevli Devlet memurları, uzman jandarma ve uzman erbaşlar hakkında verilen ve Türk Silahlı Kuvvetlerinden veya Devlet memurluğundan çıkarmayı, ilişik kesmeyi veya sözleşmenin feshini gerektirmeyen hürriyeti bağlayıcı cezalar,

B) Askeri öğrenciler hakkında verilen ve askeri öğrencilik hukukunun kaybettirilmesi sonucunu doğurmayan hürriyeti bağlayıcı cezalar,

C) Erbaş ve erler hakkında, asker edildikten sonra işledikleri suçlardan verilen bir yıl veya daha az süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar, 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununun beşinci kısmında yazılı esaslar dahilinde askeri cezaevlerinde infaz edilmekte ve bu cezaların infazı sırasında hükümlülerin üzerinden askerlik kıyafeti ve işaretleri kaldırılmaktadır.

Yukarıda belirtilenlerin dışında kalan hürriyeti bağlayıcı diğer cezalar ise genel cezaevlerinde çektirilmektedir. Komisyonumuzca İncelemelerde bulunulan Kara Kuvvetleri Komutanlığı Birinci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevinde bulunan şahıslar bu kapsamdaki şahıslardır.

2. Komisyonumuzun incelemede bulunduğu Askeri Ceza ve Tutukevi Ankara ili Mamak ilçesinde bulunmaktadır ve Kara Kuvvetleri Komutanlığı Birinci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevi olarak adlandırılmaktadır. Kurum kapasitesi 300 olup, incelemenin yapıldığı gün itibariyle kurumda 88'i tutuklu ve 81'i hükümlü olmak üzere 169 kişi bulunmaktadır.

Ceza ve Tutukevinde inceleme yapıldığı sırada sivil ceza ve tutukevlerinde yapılan incelemelerde en çok karşılaşılan kapasiteden fazla kişi bulunması sonucunda ortaya çıkan yer sıkıntısının burada olmadığı görülmüştür.

3. Koğuşlardaki ziyaret esnasında, sorulan sorularla ilgili cevaplar, daha çok koğuş kıdemlisi olarak belirlenen kişilerce verilmiş diğer kişiler konuşmamıştır. Hükümlü ve tutukluların kendilerine sorulan bu soruları cevaplamaya pek fazla istekli olmadıkları izlenimi doğmuştur. Bu haliyle incelenen gün itibariyle, kurum personelinden ve koşullarından hükümlü ve tutukluların memnun oldukları cevapları alınmıştır.

4. Ceza infaz kurumuna yeni hükümlü veya tutuklu getirildiğinde kayıt işlemleri ile darp-cebir muayenelerinin yapılması için kurumun giriş katında ayrı ayrı yerler belirlenmiş olup bu işlemler yapıldıktan sonra tutuklu ve hükümlüler infaz kurumuna alınmaktadır. İnceleme esnasında bu yerler Komisyonumuzca yerinde görülmüş özellikle kuruma ilk girişte tutuklu ve hükümlülerin kurum personelince ima suretiyle dahi olsa herhangi bir aşağılanma, kötü muamele veya işkenceye tabi tutulup tutulmadıkları

araştırılmış, gerek tutuklu veya hükümlülerce gerekse kurum doktorunca verilen bilgilere göre; giriş yapan kişilere bu tür bir muamelenin yapıldığına dair bir bilgi, beyan ve bulguya rastlanılmamıştır.

5. Ceza infaz kurumuna yeni hükümlü veya tutuklu getirildiğinde bunlar, geldikleri gün diğer eşya ve üniformasından arındırılmakta ve gerekli kayıt ve işlemleri yapılarak subay, astsubay, uzman erbaş, sivil memurlar dışındaki tutuklu veya hükümlülerin tek tip cezaevi kıyafeti giymekte oldukları ifade edilmiş ve subay, astsubay, uzman erbaş, sivil memurların sivil elbiselerini giymekte oldukları erlerin ise tek tip elbise giydikleri görülmüştür.

1 Temmuz 1998 tarihinde yürürlüğe giren Askeri Cezaevi ve Tutukevlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Yönetmeliğinin "Hükümlü ve Tutukluların Kılık ve Kıyafeti" başlıklı 56 ncı maddesine göre; "Subay ve astsubaylarla ilgili hükümleri saklı kalmak kaydıyla tüm hükümlü ve tutukluların saç ve sakalları, Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Yönetmeliğinin erler hakkındaki hükümlerine göre kestirilir.

(Değişik ikinci fıkra: 12.02.2010 tarihli Askeri Cezaevi ve Tutukevlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin 1. Maddesi) Tutuklu ve hükümlere, askeri ceza ve tutukevi yönetimi tarafından verilen ve şekli özellikleri Türk Silahlı Kuvvetleri Kıyafet Yönetmeliğinde belirlenen şekilde elbise giydirilir. Tutuklu ve hükümlü olan subay, astsubay, sivil personel, uzman jandarma ve uzman erbaşlar, askeri disiplini ihlal etmeyecek nitelikte olmak şartıyla kendi sivil kıyafetlerini giyerler." hükmüne göre işlem yapılmaktadır. Tutuklu ve hükümlü olan subay, astsubay, sivil personel, uzman jandarma ve uzman erbaşlara askeri disiplini ihlal etmeyecek nitelikte olmak şartıyla kendi sivil kıyafetlerini giyme imkânı veren düzenlemenin 12.02.2010 tarihinde yapılmış olması olumlu karşılanmakla birlikte aynı hakkın erlere de verilmesinin değerlendirilmesi uygun olacaktır.

6. Tutuklu ve hükümlüler ceza infaz kurumunda bulunduğu kışladaki tüm askerler ile aynı yemeği yemektedirler. Yemeklerle ilgili olarak üç öğün sıcak yemek çıktığı ifade edilmiş ve tutuklu ve hükümlülerce her hangi bir yakınmalarının olmadığı belirtilmiştir.

7. Hükümlü ya da tutuklular haftada 1 defa 10 dakika süre ile cezaevinde bulunan 8 adet ankesörlü telefon ile üçüncü dereceye kadar olan akrabaları ve belirlemiş oldukları 3 adet arkadaşları ile görüşme yapma imkânına sahiptirler. Hükümlü ya da tutuklunun konuşabileceği yakınının Türkçe bilmemesi halinde, Türkçe dışında bir dilde konuşulmasına yakınının Türkçe bilmediğinin doğruluğunun tespit edilmesi halinde müsaade edilmektedir. Tutuklu ve hükümlüler ile yapılan görüşmede bu konunun üzerinde durulmuş ve Şırnaklı olduğunun söyleyen bir hükümlü er Türkçe konuşamayan annesi ile anadilinde konuştuğunu, bu konuda bir engelleme ve sıkıntı yaşamadığını belirtmiştir.

8. Kara Kuvvetleri Komutanlığı Mamak Birinci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevinde Komisyonumuzun incelemelerde bulunmuş olduğu bina ve kısımların dışında, tutuklu ve hükümlülerin daha iyi fiziki koşullarda yaşamlarını devam ettirebilmeleri için yeni bir ceza ve tutukevi projesinin hazırlandığı ve yatırım programına alındığı öğrenilmiş ve memnuniyetle karşılanmıştır.

9. Bu rapor sadece incelemede bulunulan kuruma ait değerlendirmeler ve görüşlerden oluşmaktadır.

Alt Komisyonumuz inceleme konusu ile ilgili olarak, diğer Askeri Ceza İnfaz Kurumlarındaki incelemelerini tamamladıktan sonra genel bir inceleme raporu düzenleyecektir.

EK-7

TEKİRDAĞ İLİ ÇOCUK YUVALARI VE YETİŞTİRME YURTLARI İNCELEME RAPORU

I. BAŞLANGIÇ

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 23. dönem 4. yasama yılı, 14 Ocak 2010 tarihli 35. toplantısında, *Çocuk Yetiştirme Yurtlarında, Çocuk Yuvalarında ve Çocuk ve Gençlik Merkezlerinde* incelemelerde bulunmak amacıyla, AK Parti İstanbul Milletvekili Mustafa ATAŞ, AK Parti Kırklareli Milletvekili A. Gökhan SARIÇAM, AK Parti Denizli Milletvekili Mithat EKİCİ, CHP Denizli Milletvekili Ali Rıza ERTEMÜR, MHP İzmir Milletvekili Şenol BAL ve DSP İstanbul Milletvekili A. Jale AĞIRBAŞ'tan oluşan bir Alt Komisyon kurulmasını kararlaştırmıştır.[vi]

Alt Komisyon, İstanbul Milletvekili Mustafa ATAŞ'ın Komisyon Başkanı olmasına karar vermiş ve çalışmalarına başlamıştır. Komisyon ilk ziyaretini 11 Mart 2010 tarihinde Tekirdağ iline gerçekleştirerek il merkezinde bulunan Erkek Yetiştirme Yurdu ile Zübeyde Hanım Çok Amaçlı Sosyal Hizmet Kuruluşu'nda (Çocuk Yuvası bölümü) inceleme yapmıştır.

Komisyona Mülkiye Başmüfettişi Mehmet FİRİK ile Komisyon Uzmanı Zeynep DURAN eşlik etmiştir.

II. BAŞVURUCU

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, söz konusu kuruluşlarla ilgili herhangi bir başvuru olmaksızın re'sen bu konuda çalışma kararı almıştır.

III. İNCELEMENİN AMACI

Alt Komisyon; yurt çapında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna (SHÇEK) bağlı çocuk yuvaları, çocuk yetiştirme yurtları ve çocuk ve gençlik merkezlerini ziyaret etmek, bu kuruluşların fiziksel şartları ve personel durumları başta olmak üzere yaşam koşullarını incelemek, uygulamaların mevzuata uygunluğunu kontrol etmek, kuruluşlarda bulunan çocuk ve gençlerle görüşerek olası şikayetlerini dinlemek, özellikle kayıp çocuklar başta olmak üzere SHÇEK'e bağlı kurumlardan izinsiz ayrılanlarla ilgili olarak kurumlar arasındaki koordinasyonun nasıl sağlandığını araştırmak, kuruluş personelinde çocuk haklarına ve kurumda bulunan çocukların gelişimine yönelik uygun hareket etme konusunda duyarlılık oluşmasına katkı sağlamak, olası sorunları tespit etmek ve iyileştirici çalışmaların gerçekleşmesi için alınacak tedbirleri belirlemek amacıyla kurulmuştur.

[vi] İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 11 Mart 2010 tarihli 36. toplantısında, söz konusu alt komisyonunun çalışma alanını Milli Eğitim Bakanlığı Yatılı İlköğretim Bölge Okullarını da kapsayacak şekilde genişletmiştir.

IV. İNCELEMEDE UYGULANAN YÖNTEM

Komisyon oluşturmuş olduğu Alt Komisyon marifetiyle, inceleme konusu olayların incelenmesinde;

a) Valilik, Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, İl Emniyet Müdürlüğü ve İl Jandarma Komutanlığı'ndan inceleme amacına yönelik bilgi almak,

b) Kuruluşların fiziki ve yaşam koşullarına ilişkin gözlem yapmak üzere yerinde inceleme yapmak,

c) Kuruluşlarda yaşayan çocuk ve gençlerle, ilgili personelin bulunmadığı ortamda görüşmelerde bulunmak,

Yöntemini uygulamıştır.

V. İLGİLİ MEVZUAT

3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu
2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu
5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu

VI. İNCELEMELER

Alt Komisyonumuz, Tekirdağ iline yaptığı ziyarette ilk olarak, beraberinde İl Emniyet Müdürü Necdet ÇELİKBİLEK ve İl Jandarma Komutanı Ali İNLEK'in de hazır bulunduğu Valilik makam odasında Sayın Vali Zübeyir KEMELEK ile görüşmüştür. Ardından valilik binasında, İl Sosyal Hizmetler Müdürü Sayın Selma AKARSU, İl Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürü Sayın Hasan BOZKURT ve İl Jandarma Komutanlığı Çocuk İşlem Astsubayı Sayın Fatih ŞEN'den inceleme amacına yönelik olarak ön bilgi almıştır.

1. İl Sosyal Hizmetler Müdürü Selma AKARSU'nun Komisyonumuza vermiş olduğu bilgilere göre;

- Tekirdağ ilinde SHÇEK'e bağlı, Erkek Yetiştirme Yurdu, Zübeyde Hanım Huzurevi ve Tekirdağ Çocuk Yuvası (Çok Amaçlı Hizmet Kuruluşu), Çerkezköy 80. Yıl Çocuk Yuvası ve Çorlu Huzurevi olmak üzere toplam 4 kuruluş bulunmaktadır.

- *Erkek Yetiştirme Yurdu*, 1950 yılında inşa edilmiş olup koğuş tipindedir. Kuruluşta 7-18 yaş arası erkek çocuklar bulunmaktadır. Kuruluşa 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu uyarınca haklarında tedbir kararı verilen çocuklar ile 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu uyarınca korunmaya muhtaç çocuklar aynı ortamda barınmaktadır. Çocuklardan 7'si 5395 sayılı Kanun kapsamında, 95'i ise 2828 sayılı Kanun kapsamında kuruluşta barınmaktadır.

SHÇEK Kanunu'nun Tanımlar başlıklı 3. maddesinin birinci fıkrasının f) bendinde yetiştirme yurdu, 13-18 yaş arasındaki korunmaya muhtaç çocukların

barındığı kuruluş olarak tanımlanmakta olup, burada yaşa göre çocuk yuvası ve yetiştirme yurdu ayrımı yapılmadığı görülmüştür.

Yine, Tekirdağ ilinde, mezkur Kanun'da tanımlanan *Koruma, Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi* ya da *Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi* bulunmadığından, suça sürüklenen ya da suç mağduru çocukların korunmaya muhtaç diğer çocuklarla aynı ortamda barındığı anlaşılmıştır. Sorularımız üzerine, bu durumun çocuklar üzerinde olumsuz etki doğurduğu öğrenilmiştir.

- Erkek Yetiştirme Yurdu'nda bulunan çocukların, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı tarafından inşaatı sürmekte olan sevgi evlerine haziran ayı içerinde taşınması planlanmaktadır. Böylece, çocuklar klasik koğuş tipi yurt yerine 50 kapasiteli 4 adet villa tipi konuta yerleştirileceklerdir.

Bu durum, SHÇEK'in oluşturmayı hedeflediği ev tipi barınma sistemine uygun olup sevgi evleri projesinin çocukların kendilerini en azından fiziksel şartlar itibariyle evde hissetmelerine faydalı olacağı düşünülmektedir.

- Erkek Yetiştirme Yurdu'nun kapasitesi 70 olup, toplam kayıtlı çocuk sayısı 102, fiilen kalan çocuk sayısı 63, aile yanında olup ayni nakdi yardım (ANY) alan çocuk sayısı 29, üniversite yurdunda kalan çocuk sayısı 2, hastanede tedavi gören çocuk sayısı 1, cezaevinde bulunan çocuk sayısı 1 ve kuruluştan izinsiz ayrılan çocuk sayısı ise 6'dır.

- Toplam kayıtlı çocukların 60'ı parçalanmış aile (boşanma-anne veya babanın hapiste oluşu), 27'si anne veya babanın ölümü, 6'sı ekonomik ve sosyal yetersizlik, 2'si anne veya babanın alkol ya da madde bağımlısı olması, 4'ü suça sürüklenmesi, 2'si fiziksel istismara uğraması nedenleriyle kuruluşa gelmiş olup 1 çocuğun kararı henüz inceleme aşamasındadır.

- Kurumdan izinsiz ayrılan çocuklar (6 çocuk) ile ilgili kurum müdürü bizzat polis merkezine giderek, durumu yazılı başvuru yoluyla bildirmektedir. Emniyet Güçleri ve Jandarma ile yapılan görüşmeler sonucunda her kurumdan irtibat kurulacak birer kişi seçilerek daha hızlı hareket etme imkânı oluşturulmuştur.

- Kuruluşta akşam saat 9 itibariyle yoklama yapılmaktadır. Çocukların kurumdan izinsiz ayrılmaları önünde büyük engeller bulunmamaktadır. Özellikle yaşı büyük çocukları kontrol etmek, kurumda zapt etmek çok daha zordur.

- Kuruluşta bulunan çocuklar arasında 4'ü ilköğretim, 5'i lise terk olup okullarına gitmemektedirler. Bu çocuklardan 1'i işe yerleştirilmiş, diğer 8'inin de işe yerleştirme çalışmaları devam etmektedir.

- Kuruluşlarda bulunan çocukların sosyo-kültürel, fiziksel ve okul başarılarını artırabilmek için Milli Eğitim Müdürlüğünden Fen Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Matematik, İngilizce, Müzik, Türkçe dersleri için öğretmenler

görevlendirilmiş olup, çocukların etütleri her bir ders için haftada 8 saate çıkarılmıştır.

- Kurumda, Halk Eğitim Merkezi görevlilerince bilgisayar ve halk oyunları eğitimi ile SBS sınavı için ücretsiz kurs verilmekte, grup sorumlusu öğretmenler tarafından da satranç ve masa tenisi çalışmaları yaptırılmaktadır.

- Kurumdaki çocukların not ortalamaları 2008-2009 eğitim-öğretim dönemi sonunda 2.67'den 3.23'e yükselmiştir.

- Türkiye genelinde Erkek Yetiştirme Yurtları içerisinde 2008 Ağustos ayı itibariyle, Tekirdağ Erkek Yetiştirme Yurdu 113 yurt içerisinde son 10 sırada iken 2009 Ağustos ayı itibariyle 67. sıraya yükselmiştir. 4 çocuk takdir ve 5 çocuk teşekkür almıştır.

- 2009 yılından bu yana 6 çocuk özel dershanelere, 4 çocuk da ehliyet kurslarına Milli Eğitim Müdürlüğü kontenjanı ile yazdırılmıştır.

- Kuruluşta milli judo sporcusu olup çeşitli yarışmalardan derece alan 2 çocuk bulunmaktadır.

- Kurumda toplam 21 personel hizmet vermektedir.

- *Zübeyde Hanım Çok Amaçlı Hizmet Kuruluşu* aynı yerleşke içinde bir huzurevi binası ile 7-18 yaş arası kız ve erkek çocuklarının barındığı 4 adet 20'şer kişilik villa bulunmaktadır. Kuruluşun kapasitesi 80 olup toplam kayıtlı çocuk sayısı 17 erkek ve 77 kız olmak üzere 94'tür. Bu çocukların 74'ü kuruluşta fiilen kalmakta, 19'u ayni nakdi yardım almakta, 1'i lise öğrencisi olup yatılı okulda öğrenimine devam etmektedir. 30 çocuk 5395 sayılı Kanun'la, 64 çocuk 2828 sayılı Kanun'la kuruluşa gönderilmiştir.

Kuruluşun resmi adı Zübeyde Hanım Huzurevi ve Çocuk Yuvası olarak belirlenmiş olsa da çocuk yuvası-yetiştirme yurdu ayrımı yapılmaksızın 7-18 yaş arası kız çocuklarının aynı binada kaldığı anlaşılmıştır. Yine, Erkek Yetiştirme Yurdu'nda olduğu gibi haklarında tedbir kararı verilmiş olan suç mağduru ya da suça sürüklenen çocuklar ile korunmaya muhtaç diğer çocukların aynı binada kaldığı tespit edilmiştir. Bu durumun küçük çocuklar üzerinde olumsuz etki yaptığı ve sorunun önüne geçilmesi maksadıyla kuruluş bahçesinde bulunan ve depo olarak kullanılan tek katlı, içinde tuvalet ve banyosu bulunan binanın 13 yaş üstü savcılık kararı ile gelen kızlar için tahsis edilmesinin düşünüldüğü öğrenilmiştir.

- Anne veya babasının ölümü üzerine kuruluşa gelen 10 çocuk, anne veya babası cezaevinde olan 2 çocuk, boşanma nedeniyle gelen 14 çocuk, evden kaçan 5 çocuk, cinsel istismar yaşayan 6 çocuk, duygusal ve fiziksel istismar yaşayan 6 çocuk, ekonomik ve sosyal yetersizlik sebebiyle kuruluşa gelen 51 çocuk bulunmaktadır.

- Kuruluşta fiilen kalan 7-12 yaş arası 32 çocuk, 13-18 yaş arası 42 çocuk bulunmaktadır.

- Kuruluşta, okula devam etmeyen 6 çocuk olup, bunlardan 1'i ilköğretim, 2'si lise terk olup liseye devam etmeyen 2 ve açık liseye giden 1 çocuk bulunmaktadır. Bu çocuklardan 1'i çalışmakta, diğer 5'i ise mesleki eğitim kursuna devam etmektedir.

- 2009-2010 eğitim-öğretim döneminde lise çağındaki çocuklara Milli Eğitim Müdürlüğü'nce Sınıf öğretmeni ile Matematik, Türkçe, Sosyal Bilgiler ve Fen Bilgisi öğretmenleri etüt çalışması yapmak üzere görevlendirilmiştir. Ayrıca İl Müftülüğünden Din Görevlisi, Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası ve Erkek Yetiştirme Yurdunda görevlendirilmiştir.

- İstekli ve başarılı olan çocuklar özel dershaneye ve yaşı dolanlar ehliyet kurslarına Milli Eğitim Müdürlüğü kontenjanı ile yazdırılmışlardır.

- Halk Eğitim Merkezi'nden İngilizce, bilgisayar, el sanatları, müzik, satranç, bale, modern dans, halk oyunları ve kuaförlük kursları için usta öğreticiler görevlendirilmiştir. Resim kursu açılması için başvuru yapılmış olup, öğretmen görevlendirilmesi beklenmektedir. Açılmış olan SBS kurslarına çocukların katılımı için çalışmalara başlanmıştır.

- Kuruluşta bulunan 2 çocuk takdir ve 9 çocuk teşekkür almıştır.

- Kuruluşta 47'si özel hizmet alımı personel olmak üzere toplam 59 personel hizmet vermektedir.

- Kuruluş bahçesine yapılacak Sevgi Evleri Projesi dâhilinde 40 kişilik 4 Sevgi Evi inşaatı için 1.000.000,00 TL ödenek gelmiştir. Proje ihale aşamasındadır. Aynı proje kapsamında Kapalı Spor Salonu yapılmak üzere 1.000.000,00 TL ödenek ayrılmıştır.

- *80.Yıl Çerkezköy Çocuk Yuvası,* çocuk yuvaları tip projesine göre 0-12 yaş grubuna yönelik hizmet vermek için 1995 yılında yapılmıştır.

- Kuruluşun kapasitesi 150 olup toplam kayıtlı çocuk sayısı 128'dir. Fiilen kalan çocuk sayısı 107, ayni nakdi yardım alan çocuk sayısı ise 21'dir. Çocukların 38'i 5395 sayılı Kanun'la, 90'ı 2828 sayılı Kanun'la kuruluşa gelmişlerdir.

- Çocukların 58'i parçalanmış aile (boşanma-anne veya babanın cezaevinde olması), 8'i anne veya babasının ölümü, 49'u ekonomik ve sosyal yetersizlik, 7'si anne veya babasının alkol ya da madde bağımlısı olması, 1'i cinsel istismar, 5'i fiziksel istismar nedenleriyle kuruluşa gelmişlerdir.

- Kuruluşta 24'ü özel hizmet alımı personel olmak üzere toplam 37 personel bulunmaktadır.

- Tüm kuruluşların yemekleri, gelen çocukların yaş ve gelişimlerine göre kurum psikoloğu, diyetisyen, çocuk temsilcisi, aşçı ve öğretmen ile birlikte yapılmaktadır.

- Çocukların ev ortamında yaşamaları ve hayata daha kolay hazırlanmaları amacı ile SHÇEK Genel Müdürlüğü tarafından yeni uygulamaya başlanan Çocuk ve Gençlik Evleri projesi Tekirdağ Valiliği ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü ile gerekli çalışmalara başlanarak, kiralanacak uygun evler aranmaya başlanmıştır. Bu evler kiralandıktan sonra çocuklar 5'er kişilik gruplar ile evlerde yaşamaları sağlanarak daha verimli bir hizmet sunulması planlanmaktadır.

Ancak, sorularımız üzerine, Sayın Akarsu, vatandaşların bu konuda istekli olmadıklarını, evlerini bu amaç doğrultusunda kiralama konusunda gönülsüz olduklarını ifade etmiştir.

- İlde evlat edinme hizmetleri 1 yıl önce başlamıştır. 2009 yılında 19 aile evlat edinmek üzere sırada bulunmaktadır. Evlat edinme işlemi 2 yıllık bir deneme süreci ile kesinleştiğinden hâlihazırda yanına çocuk yerleştirilen 20 ailenin işlemleri devam etmektedir.

- İlde 8 koruyucu aile yanında 10 çocuk bulunmakta olup bu kuruma daha fazla önem verilmesi hedeflenmektedir.

- Mart 2010 tarihi itibari ile 174 çocuk için ailelere ödeme yapılmış olup, ödenen yardım ücreti kişi başına 218,05 TL'dir. ANY için 45 kişi sırada beklemektedir.

- 2009-2010 dönemi mart ayı itibariyle SHÇEK'e bağlı kuruluşlara veya il dışındaki diğer kuruluşlara nakil yoluyla 60 Korunmaya Muhtaç Çocuk Hizmeti yapılmıştır.

- 26 çocuk için ailelere danışmanlık hizmeti verilmektedir. Danışmanlık hizmeti verilen her çocuğun korunma durumu olmayabilmektedir.

- İldeki mezkur kuruluşların kadrolu personel ihtiyacı mevcuttur.

- Sivil toplum örgütleri ile ortaklaşa çalışmalarımız olmaktadır. Ancak son dönemde bazı olumsuz örnekler yaşanmıştır. Bu nedenle bu konuda da ihtiyatlı davranma gereği hâsıl olmuştur.

2. İl Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürü Hasan BOZKURT'un Komisyonumuza vermiş olduğu bilgilere göre;

- Çocuk Şube Müdürlüğü Tekirdağ'da 29 Haziran 2001 tarihinde faaliyete geçmiş olup, polis sorumluluk bölgesinde meydana gelen 18 yaş altı tüm olaylar sorumluluk alanı içine girmektedir.

- Müdürlük; Şube Müdürü, Müdür Yardımcısı, Sosyal Çalışmacı, İdari Büro Amirliği, Sosyal Hizmet Büro Amirliği, Suç Önleme Büro Amirliği, Kayıp Çocuk Büro Amirliği ve Adli İşlemler Büro Amirliği'nden müteşekkildir.

- 2008 yılında toplam kayıp çocuk 82 olup, bu sayı 2009 yılında 105'e yükselmiştir. 2008 yılındaki kayıpların 25'i SHÇEK'ten, 57'si evden kayıp olup tamamı bulunmuştur. 2009 yılındaki kayıpların 35'i SHÇEK'ten, 70'i evden kayıp olup 101 çocuğa ulaşılabilmiştir. 10 Mart 2010 tarihi itibariyle SHÇEK'ten 6 erkek, evden 7 kız ve 1 erkek çocuğu olmak üzere toplamda 14 aranan kayıp çocuk mevcuttur.

- 2008 yılı içerisinde il ve ilçelerde toplam 112 adet intihara teşebbüs vakası bildirilmiştir. Bu sayı 2009 yılında 151'e ulaşmış olup yüzde 35'lik bir artış mevcuttur. 10 Mart itibariyle 2010 yılı sayısı ise 34'tür. Toplam intihara teşebbüs olaylarının sadece yüzde 14'ü il merkezinde gerçekleşmiştir. Bu vakalar teşebbüs aşamasında kalarak hiçbiri ölümle sonuçlanmamıştır.

- 2008 yılı içerisinde çocuğa karşı işlenen suç sayısı 144 iken bu sayı 2009 yılı içinde ciddi bir artış göstererek 877'ye ulaşmıştır. 2010 yılı başından itibaren 2 aylık süre içinde bu sayı 11'dir.

- Okullarda Güvenli Eğitim ortamlarının sağlanmasına yönelik Tekirdağ Çocuk Şube Müdürlüğü ile Toplum Destekli Polislik Büro Amirliğince yapılan "Eğitim Güvenliğinde Kararlıyız" projesi kapsamında her okula 1 Rütbeli Personel, ekip ve/veya 2 Polis Memuru görevlendirilmesi yapılmıştır.

- Kayıp çocuklarda SHÇEK kuruluşlarından ve evden kaçanların veri girişlerinin ayrılması gerekmektedir.

- Kurumlardan kaçan çocukların ilgili kurumca, çocuklara ait bilgileri içeren formun eklenerek müracaatların Polis Merkez Amirliklerine bizzat yapılması gerekmektedir. Ayrıca bu çocukların takibinin yapılmasını kolaylaştırmak için ortak veri tabanlı bilgi sistemleri için SHÇEK ile protokol yapılması gündemdedir.

- "*Kayıp çocuk*" tanımı mevzuatta açık ve net değildir.

- 5395 sayılı Kanun uyarınca haklarında tedbir kararı verilen çocuklar ile SHÇEK açık sistemdeki suç işlemeyi alışkanlık haline getiren çocukların koruma merkezlerine alınması ve bu merkezlerin sayılarının artırılması gereklidir.

- Küçük yaştaki çocuklarını dilendiren ailelere uygulanan cezai yaptırımların yetersiz olması mücadeleyi zorlaştırmakta olup müeyyidelerin arttırılması gerekmektedir.

3. İl Jandarma Komutanlığı Çocuk İşlem Astsubayı Fatih ŞEN'in Komisyonumuza vermiş olduğu bilgilere göre;

Tekirdağ İl Jandarma Komutanlığı sorumluluk bölgesinde çeşitli sebeplerle müracaat eden çocuklar hakkındaki işlemler 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve Çocuk Suçları ile Mücadele Yönetmeliği esasları çerçevesinde yürütülmektedir.

- İl Jandarma Komutanlığında Suç İşlem Astsubayı, İlçe Jandarma Komutanlıklarında Olaylar İşlem Astsubayları ve Karakol Komutanlıklarında Asayiş Tim Komutanları ikiz görevli olarak Çocuk İşlem Astsubaylığı görevini yürütmektedirler.

- 2008 yılı içerisinde 2 ve 2009 yılı içerisinde 21 kayıp çocuk bulunarak ailelerine teslim edilmiştir. 11 Mart 2010 tarihi itibariyle Jandarma sorumluluk bölgesi dâhilinde kayıp çocuk bulunmamaktadır.

- Sorumluluk bölgesinde madde bağımlısı ve sokakta yaşayan çocuk bulunmamaktadır.

- Turizm sezonunun yaşandığı bahar ve yaz mevsimlerinde çocukların gidebilecekleri bar, disko gibi içkili eğlence yerlerinde denetimler sıklaştırılmakta ve bu tür yerlerin işleticileri ile sezon başlamadan önce yapılan toplantılarda, çocuklarla ilgili konularda nelere dikkat etmeleri gerektiği izah edilmektedir.

- Kum, taş ve maden ocakları ile tuğla fabrikalarında Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden çok düşük ücretlerde ve sigortasız olarak 18 yaşın altında çocuk çalıştırılıp çalıştırılmadığının tespiti için istihbarat faaliyetlerine ağırlık verilmekte ve 1774 sayılı Kimlik Bildirim Kanunu harfiyen uygulanmaktadır. Ayrıca ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile sürekli irtibatta bulunarak buralarda çocukların çalıştırılması engellenmektedir.

- Eğitim ve öğretim yılı başlangıcında ve akabinde okula gitmeyen veya gönderilmeyen çocuk bulunup bulunmadığı, ailesi tarafından ihmal edilen veya istismara maruz kalan çocuk bulunup bulunmadığı muhtarlar ve köydeki güvenilir vatandaşlar vasıtasıyla araştırılmaktadır.

- İl Jandarma Komutanlığı ile İlçe ve Karakol Komutanlıklarında görevli Çocuk İşlem Astsubaylarına 6 aylık dönemler halinde İstanbul Jandarma Bölge Komutanlığı'nca hizmet içi eğitim verilmektedir.

- Çeşitli sebeplerle suça karışan çocuklarla ilgili olarak Sosyal Kurumlarla ve İl Emniyet Müdürlüğü ile sürekli olarak bilgi akışı sağlanmaktadır.

4. Kuruluşları Ziyaret

Bilgilendirme toplantısı sonrasında Alt Komisyon, il merkezinde bulunan Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası ile Erkek Yetiştirme Yurdu'nu ziyaret etmiştir.

4.1. Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası İle İlgili Gözlem ve Tespitler

Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası'nda 4 adet villa ziyaret edilmiştir. Villaların, çocukların kendilerini evde hissetmelerine yardımcı olacak şekilde dekore edildiği görülmüştür. Ortak kullanım alanları, banyo, tuvalet, mutfak ve yatak odaları çocukların günlük ihtiyaçlarını kolay bir şekilde karşılamalarına müsaittir.

13-20 yaş arası 19 kız çocuğunun bulunduğu villada kurum personeli olmaksızın çocuklarla yapılan görüşme neticesinde aşağıdaki hususlar dile getirilmiştir:

✓ Yemeklerin hazırlanmasında kendilerine danışılmamaktadır. Yemeklerin iyi pişmediği şikâyetlerini ilettikleri halde sonuç alamamışlardır. Ayrıca yemek listelerinin herkesin görebileceği yerlere asılması iyi olacaktır.

✓ Doktora ulaşım konusunda bir sıkıntı bulunmamaktadır.

✓ Kuruluş, çocuk yuvası statüsünde olduğu için yetiştirme yurdu haklarından yararlanamamaktadırlar. İdarecilerin zaman zaman disiplin araçlarını keyfi uyguladıkları olmaktadır.

✓ Çeşitli şikâyetlerini tarafımıza özel olarak ileten ve acilen çözüm bekleyen kız çocukları hakkında daha sonra Sosyal Hizmetler İl Müdürü ile görüşülerek şikâyetler iletilmiş ve cevap alınmıştır.

Genel olarak, okula giden ve kurslara katılan kız çocuklarının kuruluştan, öğretmenlerin ve ablaların tavırlarından, disiplin uygulamalarından memnun oldukları, buna karşılık haklarında tedbir kararı olan kız çocuklarının oldukça sıkıntılı oldukları ve yaşadıklarını tarafımıza aktarma isteğinde oldukları, okula gitmeyen çocukların ise kuruluştan memnuniyetsiz oldukları gözlemlenmiştir.

Özellikle okula devam etmeyen ve 18 yaşını doldurmasına az bir süre kalan kız çocuklarından ailesi yanına dönmek istemeyen ve dönmesi sakıncalı görülen çocuklarla ilgili olarak Sosyal Hizmetler İl Müdürü ile yapılan görüşmede, Valilik talimatı ile bu çocuklara ev tutulmasının kararlaştırıldığı öğrenilmiştir.

7-18 yaş arası kız çocuklarının kaldığı ikinci villaya yapılan ziyarette de çocukların aynı fiziksel şartlara sahip bir ortamda barındıkları, ziyaretimiz esnasında ilköğretim ilk kademedeki çocukların boyama yaptıkları, kendilerinden büyük kız çocuklarının ise onlara yardım ettiği gözlemlenmiştir. Komisyonumuzun beraberinde getirdiği oyuncaklar çocuklara verilmiş ve kurum personeli olmaksızın çocuklarla yapılan görüşmelerde, çocukların kuruluştaki şartlardan memnun oldukları, herhangi bir şikâyetlerinin olmadığı anlaşılmıştır.

Son olarak, 7–13 yaş arası kız çocuklarının bulunduğu villa ile erkek çocukların bulunduğu diğer villa da ziyaret edilmiş ve çocuklar ile kurum personeli olmaksızın görüşmeler yapılmış, Komisyonumuzun beraberinde

getirdiği oyuncaklar çocuklara verilmiştir. Çocuklarla yapılan görüşme neticesinde; buradaki çocuklar da, gerek kaldıkları bölümlerin fiziki şartlarının gerekse kendilerine kurum yönetimince uygulanan işlemler hususunda bir sıkıntı ve sorunlarının olmadığını dile getirmiştir.

4.2. Tekirdağ Erkek Yetiştirme Yurdu İle İlgili Gözlem ve Tespitler

Erkek Yetiştirme Yurdu, fiziksel şartları itibariyle Zübeyde Hanım Çocuk Yuvası'na nazaran ev ortamından oldukça uzakta bir yapıdır. 1950 yapımı ve koğuş tipi bir bina olduğundan SHÇEK politikaları doğrultusunda haziran ayı içinde boşaltılması ve çocukların Sevgi Evlerine yerleşmesi planlanmaktadır.

Fiilen 63 çocuğun barınmakta olduğu yurtta ziyaretimiz sırasında çocukların çoğunluğunun bilgisayar oyunları oynadığı gözlemlenmiştir.

Çocuklarla yapılan birebir görüşmeler neticesinde;

✓ Erkek yetiştirme yurdundaki çocukların, yurda geldikleri ilk yıllarda gerek dışarıdaki serbest ortama olan isteklerinden gerekse gelecek ile ilgili kaygıların fark edilememesinden dolayı "Ah yurttan bir çıksam, kurtulsam" dedikleri ancak 18 yaşını doldurup kurum ile ilişiklerinin hukuken kesilmek zorunda olduğunda ise çocukların tamamıyla boşlukta kaldıkları ve kendilerini çok yalnız ve korumasız hissettikleri,

✓ -"Siz kiracı olduğunuz evinizden, ev sahibiniz tarafından saat 24:01'de dışarı atılsanız ne hissedersiniz?" denilerek, kuruluştan ayrılma zamanı yaklaştıkça bu durumun öneminin kavrandığı, daha öncesinde bu düşünülmediğinden şimdi ortada kalma tehlikesiyle karşılaştıkları,

✓ Yaşlarını tamamladığı için yurttan çıkarılan C. ve N.'nin dışarıda madde (bali) bağımlısı haline geldiği, yurttan "birisi çıksa şunu vur dese vurursun" şeklinde beyanlarla çıkmak zorunda kalan çocukların suç örgütlerince kullanılmaya müsait oldukları,

✓ Okula gitmeyen ve okullardan ilişiği kesilen çocukların gün boyunca bilgisayar oynadıkları, TV seyrederek ve uyuyarak günlerini tamamlamaya çalıştıkları,

✓ Önceki yıllarda yurtta dayak olaylarına rastlandığı ancak bu dönemde olmadığı,

✓ Kendileriyle Abdullah ve Fikret adlı hocaların yakından ilgilendikleri

ifade edilmiştir.

Sabah kahvaltılarının az olduğundan şikayet eden çocuklarla ilgili olarak İl Sosyal Hizmetler Müdürü ile görüşülmüş, kahvaltılarını yetersiz bulan ve ikinci bir porsiyon isteyen çocukların taleplerinin geri çevrilmediği öğrenilmiştir.

VII. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Çocuklar; bağımlı yaşamları, gelişimsel süreçlerinin gerekliliği ve geleceğe yönelik büyük etki potansiyelleri nedeniyle bakım ve korunmaya gerek görülen nüfus grupları içerisinde en başta yer almaktadır. Çocukların ihtiyaç duydukları bakım ve korumayı kendi kendilerine sağlamaları mümkün değildir. Bir çocuğun en iyi bakılıp korunacağı yer kuşkusuz sağlıklı bir aile ortamıdır. Ancak çeşitli nedenlerle öz aile ortamında büyüme şansına sahip olamayan çocukların bakım ve koruma işini devletler üstlenmektedirler.

Çocuk koruma, "çocuğu kasıtlı olarak veya ihmal yoluyla verilen zararlardan korumak için sosyal hizmet uzmanları ve diğer profesyoneller tarafından gerçekleştirilen eylemler" olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımın vurguladığı temel noktaya bakıldığında; çocuk korumanın amacı, çocuğu kasıtlı ve kasıtsız her türlü ihmal ve istismardan korumaktır.

Demokratik, laik, sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'nde muhtaç duruma düşen çocukların sosyal sorunlarının önlenmesi ya da en aza indirilmesi devletin görevlerinin arasındadır. Bu konuda ülkemizde görev verilen kuruluşların başında şüphesiz Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Genel Müdürlüğü gelmektedir.

"Korunmaya muhtaç çocuklar" olarak nitelendirilen bu çocuklarımız, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun 3. maddesinin (b) bendinde tanımlandığı üzere, beden, ruh, ahlak gelişimleri tehlikede olup;

1-Ana veya babasız, ana ve babasız,

2-Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan,

3-Ana veya babası veya her ikisi tarafından terkedilen,

4- Ana veya babası tarafından ihmal edilip fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuklarımızdır.

Bu sınıflamada da görülmektedir ki; çocuklar ya başlarında ana baba olmamasından dolayı ya da ana babaları tarafından ihmal ve istismar edilmeleri nedeniyle korunmaya muhtaçtır.

Ayrıca, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun *Tanımlar* başlıklı 3. maddesi "korunma ihtiyacı olan çocuğu"; bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuk olarak tanımlamaktadır.

"Suça sürüklenen çocuk" ise mezkur Kanun'da, kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma

yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk olarak tanımlanmaktadır.

Komisyonumuzun Tekirdağ ilinde incelemelerde bulunduğu kuruluşlarda bulunan çocuklarımız, ilgili mahkeme tarafından, haklarında 2828 sayılı Kanun kapsamında korunma kararı alınan "korunmaya muhtaç çocuklar" ile haklarında 5395 sayılı Kanun kapsamında tedbir kararı alınan "suç mağduru" ya da "suça sürüklenmiş olan çocuklar"dan oluşmaktadır.

Komisyonumuz incelemelerde bulunduğu kuruluşların fiziki ve yaşam koşullarına ilişkin yapmış olduğu gözlem ve incelemelerde herhangi bir olumsuzluğa rastlamadığı gibi fiziki şartların özellikle çocuk yuvalarımız için iyileştirilmiş olduğunu memnuniyetle görmüştür.

Her iki kuruluşta bulunan çocuklardan öğrenimlerine devam etmeyen çocuklar, 18 yaşını tamamlamaları halinde kurum ile ilişiklerinin hukuken kesilmek zorunda olmasından dolayı kendilerini boşlukta, çok yalnız ve korumasız hissetmekte ya da bu grupta bulunan çocuklardan bazıları, geçmişte yaşadıkları fiziksel şiddet gibi tecrübeleri dolayısıyla ailelerine dönmek istememektedirler. Valilik bu durumda olan çocuklarla ilgili olarak Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı imkânlarından ev kiralama yoluyla bu çocuklara sahip çıktığını ifade etmiştir. Ancak bu durum, Valiliğin geçici olarak bulduğu bir sonuçtur. Bu konuda kalıcı bir çözüme ihtiyaç vardır.

Suç mağduru çocukların kalabalık bir arkadaş çevresinde yaşamaları şüphesiz karşılaşmış oldukları sorunları atlatmada yardımcı olabilecek niteliktedir. Ancak suç mağduru olan çocukların ilk etapta rehabilitasyon merkezinde tedavilerinin sağlanması hem kendi ruh sağlıkları açısından hem de kuruluştaki diğer çocukların olumsuz etkilenmemeleri açısından faydalı olacaktır. Bu bağlamda, il veyahut bölge bazında rehabilitasyon merkezlerinin hizmet vermesi söz konusu olumsuzluğu giderebilecek bir çözüm olabilir.

Suç mağduru olan ve suça karışan çocuklar aynı ortamda barındırılmaktadır. Bu durum kendi içinde olumsuzlukları ve olumlulukları birlikte taşıyabilecek bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda çocuk psikolojisi uzmanlarının da görüşü alınarak, suç mağduru çocukların suça sürüklenen çocuklardan ayrı olarak rehabilite edilmesi cihetine gidilmelidir. Ayrıca suça sürüklenen çocukların suç türlerine göre ayrı ortamlarda tutulması da iyileştirici bir uygulama olabilir.

Yetiştirme yurtlarında ve çocuk yuvalarında bulunan çocuklardan eğitimlerine devam edenler ile etmeyenler aynı ortamda barındırılmaktadırlar. Bu durum çocukların, okulun kendisine kazandıracağı faydaların henüz daha farkında olmadığı yaş grubu içinde bulunmaları nedeniyle okula devam eden çocukları olumsuz etkileyebilecek bir tehlikeyi beraberinde taşımaktadır. Okula devam etmeyen çocukların kurum içinde bilgisayar oynamak, TV izlemek ve

uyuyarak günü tamamlamak şeklindeki zaman doldurmaları yerine meslek edindirme kurslarına yönlendirilmesi sağlanmalı ve okula devam etmeyenlerin durumu, okula gidenlerin de okullarını bırakmalarına neden olacak sonuç doğurmamalıdır.

Özellikle ilköğretim çağındaki çocuklar başta olmak üzere korunmaya muhtaç olan çocuklarımızın kurumlarda barındırılmalarından ziyade aile yanında bakım ve yetiştirilmeleri için aileler teşvik edilmeli bu tür ailelerin toplumda saygınlık kazanmaları Devlet ricalince desteklenmelidir.

Çocukların genel olarak saygılı oldukları ve toplumsal normlara uygun davranışlar sergiledikleri gözlemlenmiştir. Bununla birlikte, aile ortamında kazanılması çok daha kolay olabilecek birtakım alışkanlıklar ve ahlak kaidelerinin çocuklara kazandırılması amacıyla, hukuki alt yapısı tam olarak hazırlandıktan sonra çocukların, gönüllü ailelerle ev ortamında desteklenmesini sağlayacak çalışmalar yapılmalıdır.

Her alanda olduğu gibi sivil toplum kuruluşlarının bu alana olan farkındalığı sağlanmalı, doğrudan yönetim sorumluluğu dışında kalan alanlarda kendileriyle işbirliği yoluna gidilmelidir. Ayrıca, her alanda olduğu gibi bu alanda da sivil toplumun kurumla ilişkisinin hukuki bir düzleme oturtulması gerekmekte, bu amaçla düzenlenecek mevzuatın, yaşanabilecek olumsuzlukların önüne geçilmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Kurumlarda kalan çocuklarımızın kolaylıkla ulaşabilecekleri, özel ilgi konusu oluşturan geniş bir dinlendirici ve eğlendirici donanım ve hizmet yelpazesi yaratılarak çocuklarımızın kurumda bulundukları zaman aralığı faydalı olarak değerlendirilmeli ve onların topluma kazandırılması sağlanmalıdır.

SHÇEK kuruluşları, çocukların barındığı ancak güvenlik tedbirinin uygulanmadığı, çocukların rahatlıkla kuruluştan ayrılabildikleri yerlerdir. Bazı çocuklar, kuruluşlarından izinsiz ayrılarak ailesine ya da arkadaşlarına gitmekte, kayıp olmasalar dahi kayıp çocuk olarak işlem görmektedirler. Bu bağlamda, evden kaçan (ya da kaybolan) çocuklar ile kuruluşlardan izinsiz ayrılan çocukların Emniyet Müdürlüğü ile Jandarma Komutanlığı'nda veri girişlerinin ayrı tutulması sağlanmalıdır. Ek olarak "kayıp çocuk" ile "kuruluştan izinsiz ayrılan çocuk" tanımları mevzuatta açık olarak tanımlanmalıdır.

Ayrıca bu çocukların takibinin yapılmasını kolaylaştırmak için İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü, İl Emniyet Müdürlüğü ve İl Jandarma Komutanlığı'nın ortak olarak ulaşabileceği bir veri tabanı hazırlanmalıdır.

Bu rapor sadece incelemede bulunulan Tekirdağ ilindeki çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarına ait değerlendirmeler ve görüşlerden oluşmaktadır. Alt Komisyonumuz, inceleme konusu ile ilgili olarak, Çocuk Yetiştirme Yurtlarında, Çocuk Yuvalarında ve Çocuk ve Gençlik Merkezlerindeki incelemelerini tamamladıktan sonra genel bir inceleme raporu düzenleyecektir.

EK-8

ÇANAKKALE İLİ ÇOCUK YUVALARI VE YETİŞTİRME YURTLARI İNCELEME RAPORU

I-BAŞLANGIÇ

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 23. dönem 4. yasama yılı, 14 Ocak 2010 tarihli 35. toplantısında, *Çocuk Yetiştirme Yurtlarında, Çocuk Yuvalarında ve Çocuk ve Gençlik Merkezlerinde* incelemelerde bulunmak amacıyla, AK Parti İstanbul Milletvekili Mustafa ATAŞ, AK Parti Kırklareli Milletvekili A. Gökhan SARIÇAM, AK Parti Denizli Milletvekili Mithat EKİCİ, CHP Denizli Milletvekili Ali Rıza ERTEMÜR, MHP İzmir Milletvekili Şenol BAL ve DSP İstanbul Milletvekili A. Jale AĞIRBAŞ'tan oluşan bir alt komisyon kurulmasını kararlaştırmıştır.[vii]

Alt Komisyon, 26 Ocak 2010 tarihli ilk toplantısında İstanbul Milletvekili Mustafa ATAŞ'ın komisyon başkanı olmasına karar vermiştir. 11 Şubat 2010 tarihinde çalışma programının belirlenmesi amacıyla toplanan Komisyon, sırasıyla Tekirdağ, Çanakkale ve Mersin illerinde incelemede bulunma kararı almıştır. 24 Şubat 2010 tarihinde, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Genel Müdürü Dr. İsmail BARIŞ'tan SHÇEK kuruluşları hakkında bilgi alan Komisyon ilk ziyaretini 11 Mart 2010 tarihinde Tekirdağ iline gerçekleştirmiştir. Komisyon, söz konusu ziyareti müteakiben, 12 Mart 2010 tarihinde Çanakkale ilinde incelemelerde bulunmuş, bu kapsamda il merkezinde bulunan Mustafa Demircioğlu Kız Yetiştirme Yurdu ile Hüseyin Özcan Çocuk Yuvası'nı ziyaret etmiştir.

Komisyona Mülkiye Başmüfettişi Mehmet FİRİK ile Komisyon Uzmanı Zeynep DURAN eşlik etmiştir.

II. BAŞVURUCU

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, söz konusu kuruluşlarla ilgili herhangi bir başvuru olmaksızın re'sen bu konuda çalışma kararı almıştır.

III. İNCELEMENİN AMACI

Alt Komisyon; yurt çapında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna (SHÇEK) bağlı çocuk yuvaları, çocuk yetiştirme yurtları ve çocuk ve gençlik merkezlerini ziyaret etmek, bu kuruluşların fiziksel şartları ve personel durumları başta olmak üzere yaşam koşullarını incelemek, uygulamaların mevzuata uygunluğunu kontrol etmek, kuruluşlarda bulunan çocuk ve gençlerle görüşerek olası şikayetlerini dinlemek, özellikle kayıp çocuklar başta olmak üzere SHÇEK'e bağlı kurumlardan izinsiz ayrılanlarla

[vii] İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 11 Mart 2010 tarihli 36. toplantısında, söz konusu alt komisyonunun çalışma alanını Milli Eğitim Bakanlığı Yatılı İlköğretim Bölge Okullarını da kapsayacak şekilde genişletmiştir.

ilgili olarak kurumlar arasındaki koordinasyonun nasıl sağlandığını araştırmak, kuruluş personelinde çocuk haklarına ve kurumda bulunan çocukların gelişimine yönelik uygun hareket etme konusunda duyarlılık oluşmasına katkı sağlamak, olası sorunları tespit etmek ve iyileştirici çalışmaların gerçekleşmesi için alınacak tedbirleri belirlemek amacıyla kurulmuştur.

IV. İNCELEMEDE UYGULANAN YÖNTEM

Komisyon oluşturmuş olduğu Alt Komisyon marifetiyle, inceleme konusu olayların incelenmesinde;

a) Valilik, Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, İl Emniyet Müdürlüğü ve İl Jandarma Komutanlığı'ndan inceleme amacına yönelik bilgi almak,

b) Kuruluşların fiziki ve yaşam koşullarına ilişkin gözlem yapmak üzere yerinde inceleme yapmak,

c) Kuruluşlarda yaşayan çocuk ve gençlerle, ilgili personelin bulunmadığı ortamda görüşmelerde bulunmak,

yöntemini uygulamıştır.

V. İLGİLİ MEVZUAT

3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu

2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu

Çocuk Suçları ile Mücadele Yönetmeliği

Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği Kuruluş, Görev Ve Çalışma Yönetmeliği

VI. İNCELEMELER

Alt Komisyonumuz, Çanakkale iline yaptığı ziyarette ilk olarak, beraberinde İl Emniyet Müdürü Sayın Ali Ekber BEKTAŞ ile İl Jandarma Komutanı Kıdemli Albay Metin YERLİKAYA'nın da hazır bulunduğu Valilik makam odasında Sayın Vali Abdülkadir ATALIK ile görüşmüştür. Ardından valilik binasında, İl Sosyal Hizmetler Müdürü Sayın Doğan HÖKE, İl Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürü Sayın Güngör EREN ve İl Jandarma Komutanlığı Asayiş Şube Müdürü Yarbay Şemsettin ÇETİN'den inceleme amacına yönelik ön bilgi almıştır.

1. İl Sosyal Hizmetler Müdürü Sayın Doğan HÖKE'nin Komisyonumuza vermiş olduğu bilgilere göre;

- Çanakkale ilinde SHÇEK'e bağlı kuruluşlar; Hüseyin Özcan Çocuk Yuvası, Mustafa Demircioğlu Kız Yetiştirme Yurdu, Küçükkuyu Hamiyet-

Feridun Sözen Sevgi Evleri Çocuk Yuvası ve Huzurevi, Biga Erkek Yetiştirme Yurdu, Yaşlı Hizmet Merkezi ile Toplum Merkezlerinden oluşmaktadır.

- Bu kuruluşlarda çocuklarla ilgili olarak verilen hizmetler; korunmaya muhtaç çocukların tespit edilerek korunma kararlarının alınması, ailelerinin yanında kalması uygun görülen çocukların ayni-nakdi yardımlarla desteklenmesi, işe yerleştirilmeleri ve meslek edindirme kurslarına katılımları, evlat edinme hizmetleri ve koruyucu aile çalışmalarından meydana gelmektedir.

- Geçmiş yıllara ilişkin veriler değerlendirildiğinde çocukların korunma altına alınmalarına yönelik müracaat ve korunma altına alınan çocuk sayısında artış olduğu gözlenmektedir. 2006 yılında 59 çocuk için müracaatta bulunulmuş ve 39 çocuk korunma altına alınmıştır. 2007 yılında müracaatta bulunan 82 çocuktan 34'ü korunma altına alınmıştır. 2008 yılında korunma altına alınması istenen 72 çocuğun 27'si, 2009 yılında ise 97 çocuğun 50'si korunma altına alınmıştır. 2010 yılının ilk iki ayında korunma altına alınması talep edilen 11 çocuğun 8'i korunma altına alınmış, 2'si reddedilmiş ve 1'i sıraya alınmıştır.

- 2009 yılı itibariyle evlat edinme müracaatları koruyucu aile müracaatlarına oranla daha fazladır.

- Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, İl Emniyet Müdürlüğü ve Belediye Başkanlığı temsilcileri ile oluşturulan "Sokakta Çalışan Çocukların Tespit Komisyonu"nca yapılan alan çalışmalarına göre 2009 yılında sokakta yaşayan ya da çalışan çocuk tespit edilmemiştir.

- İllegal yollardan ülkemize girerek başka ülkelere gitmeye çalışırken kolluk kuvvetlerince yakalanan ve "refakatsiz sığınmacı çocuk" statüsü alan çocuklar, 18 yaşından büyük mültecilerle birlikte mültecilere yönelik kurumda kalmalarının gelişimlerini olumsuz etkileyebileceği gerekçesiyle İl Emniyet Müdürlüğü'nün talebi üzerine Sosyal Hizmetler Kurumuna bağlı kuruluşlarda barındırılmaktadır. Ancak bu çocuklar genellikle kuruluştan izinsiz olarak ayrılmaktadır. Çocukların bu kuruluşları genellikle kaçmak için bir vasıta olarak kullandıkları söylenebilir.

- *Mustafa Demircioğlu Kız Yetiştirme Yurdu,* l993 tarihinde hizmete açılmış olup 80 kişi kapasitelidir. Kuruluşta kayıtlı toplam 84 çocuğun 52'si fiilen kuruluşta kalmakta, 16'sı ayni nakdi yardım ile aile yanında desteklenmekte, 1'i koruyucu aile yanında kalmakta, 6'sı kuruluştan izinsiz ayrılan çocuk statüsünde ve 9'u çeşitli nedenlerle (üniversite öğrencisi olması dolayısıyla YURTKUR'a bağlı yurtlarda kalma gibi) kuruluş dışında kalmaktadır. (Çanakkale ilindeki kuruluşlarda bulunan çocukların korunma altına alınma nedenleri için bkz. sf. 183-184)

- Kuruluşta özel hizmet alımı yoluyla 9 kişi çalıştırılmakta, 50 çocuk için yemek alımı yapılmaktadır.

- Kuruluşta, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu uyarınca haklarında tedbir kararı verilen suç mağduru ya da suça sürüklenmiş çocuklar ile 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu uyarınca korunmaya muhtaç çocuklar aynı ortamda barınmaktadır.

- Kuruluşta bulunan kız çocuklarına, sportif ve kültürel faaliyette bulunmalarına yönelik imkanlar sunulmakta, bu kapsamda yüzme, badminton, gitar kursları ve halk oyunları çalışmaları devam etmektedir.

- Çocuklar, kuruluş bünyesinde bulunan uygulama mutfağında salı ve perşembe günleri yemek yapabilme imkânına sahiptir.

- Gönüllü katılım hizmetleri geliştirilmiş olup, çeşitli bölümlerden üniversite öğrencileri çocukların derslerine yardımcı olmaktadır.

- Korunma ve bakım altında bulunmaktayken kuruluştan izinsiz ayrılan 6 kız çocuğundan 5'i, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na göre haklarında tedbir kararı verilen suça sürüklenmiş veya suç mağduru çocuklardır. Söz konusu çocuklar hakkında emniyet birimlerine gerekli bildirimlerde bulunulmuş ancak çocukların nerede olduklarına dair herhangi bir bilgi edinilememiştir.

- *Hüseyin Özcan Çocuk Yuvası* binası İller Bankası tarafından kullanılmakta iken anılan kurumdan satın alınarak 19/09/2005 tarihinde hizmete açılmıştır. Kuruluş 60 kişi kapasitelidir. Kuruluşta kayıtlı toplam çocuk sayısı 56 olup, bu çocuklardan 50'si kuruluşta fiilen kalmakta, 2'si ayni nakdi yardım ile aile yanında desteklenmekte, 4'ü ise koruyucu aile yanında kalmaktadır.

- Kuruluşta, özel hizmet alımı yoluyla 19 kişi çalışmakta olup 60 çocuk için yemek alımı yapılmaktadır.

- Kuruluşta bulunan çocukların faydalanabileceği çeşitli sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif çalışmalar sürdürülmekte, bu kapsamda resim, izcilik, halk oyunları, badminton, jimnastik gibi etkinlikler gerçekleşmektedir.

- 19 üniversite öğrencisi etüt çalışmalarında, 1 öğretmen ve 1 öğretim görevlisi ile 1 serbest meslek sahibi ise gönüllü aile-misafir çocuk uygulaması kapsamında gönüllü olarak çocuklara yardımcı olmaktadır.

- *Eceabat Yaz Okulu (M. Demircioğlu KYY Ek Bina),* İkinci Dünya Savaşında askeri hastane olarak kullanılan binanın onarılması ile l Kasım l959 tarihinde hizmete girmiştir.

- Kuruluş, 2005 yılına kadar erkek yetiştirme yurdu olarak hizmetine devam etmiş olup, 21/06/2005 tarihinde çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında korunma altında alınan çocukların Çanakkale ili ve çevresindeki tarihi ve kültürel mekanları gezmelerini sağlamak amacıyla kuruluşun yaz aylarında "yaz okulu" olarak faaliyet göstermesi uygun görülmüştür. Bu

amaçla, kuruluşta bakımı sağlanan 44 çocuk 18/08/2005 tarihinde Biga Yetiştirme Yurduna nakledilmiştir.

- 2009 yaz tatili döneminde (temmuz ayından sonra) diğer illerden 461 çocuk yaz okulundan faydalandırılmıştır.

- *Biga Erkek Yetiştirme Yurdu,* Himaye-i Etfal Cemiyetinin Biga Şubesi olarak l922 yılında hizmete girmiş olup 42 kişi kapasitelidir.

- Kuruluşta kayıtlı çocuk sayısı 77, fiilen kalan çocuk sayısı 42, ayni nakdi yardım desteği ile aile yanında kalan çocuk sayısı 17, yatılı okulda kalan çocuk sayısı 1, kuruluştan izinsiz ayrılan çocuk sayısı 4 ve diğer nedenlerle kurum dışında kalan çocuk sayısı 13'tür.

- Kuruluşta özel hizmet alımı yoluyla 6 kişi çalıştırılmakta, 36 çocuğa yemek alımı yapılmaktadır.

- Çocukların ilde ve il dışında çeşitli gezilere, konser, tiyatro ve sinema gösterilerine katılımı sağlanmıştır. Kuruluşta bulunan 10 çocuk ilçede bulunan amatör futbol kulüplerinde lisanslı olarak futbol oynamaktadır. 4 çocuk ise lisanslı satranç oyuncusu olup kulüpler bazında ve ferdi gerçekleştirilen müsabakalara katılmaktadır.

- Kuruluş çalışmalarına gönüllü olarak katkı sağlayan kimse bulunmamakta, çalışmalar kurum personelinin imkânları dâhilinde sürdürülmeye çalışılmaktadır.

- Kuruluştan izinsiz ayrılan 4 çocuktan 1'inin köydeki dedesinin yanında bulunduğu tespit edilmiş olup gerekli çalışmalar devam ettirilmektedir. Suça sürüklenmiş olan 2 çocuğun nerede olduğu bilinmemekte, "refakatsiz sığınmacı çocuk" statüsünde olan diğer çocuktan ise kuruluştan ayrıldıktan sonra haber alınamamıştır.

- *Küçükkuyu Hamiyet-Feridun Sözen Sevgi Evleri Çocuk Yuvası Ve Huzurevi Müdürlüğü,* 0–12 yaş grubu çocukların barınıp yaşamlarını sürdürebileceği 75 kapasiteli 5 adet "sevgi evleri" ile 40 kapasiteli huzurevinden oluşmaktadır. Mevcut imkânlarla faaliyete geçen huzurevinde şu anda 2 yaşlıya bakılmaktadır.

- Kuruluşta kayıtlı toplam çocuk sayısı 92 olup bu çocukların 79'u kuruluşta fiilen barınmakta, 1'i ayni nakdi yardım ile aile yanında kalmakta, 2'si koruyucu aile yanında kalmaktadır. 10 çocuk ise evlat edinilmiştir.

- Kuruluşta 100 çocuk için yemek alımı yapılmakta, özel hizmet alımı yoluyla 42 kişi çalıştırılmaktadır. Ayrıca kuruluş bütçesinden ve İl Özel İdaresi bütçesinden taşıt kiralama yoluyla öğrenci servisi hizmeti verilmektedir.

- Kuruluşta doğum günü etkinliği, piknik, sinema, yaz tatili kampları gibi çeşitli etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Ayrıca 2009 yılında, Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü ile işbirliği ile ilköğretim grubu çocuklarına bilgisayar kursu uygulanmıştır.

- Kuruluşta korunma ve bakım altında bulunan çocuklardan aileleri tarafından sık aranmayan, ilgilenilmeyen veya aileleri il dışında olan çocuklar hafta sonu, resmi ya da dini bayramlarda ve yaz tatillerinde gönüllü aileler yanına yatılı olarak verilebilmektedir. Böylece çocukların aile özlemi giderilmekte ve çocuğun psiko-sosyal gelişimi de olumlu yönde etkilenmektedir.

- Gönüllü aile olmak isteyenler kuruluş idaresine müracaat ettikten sonra başvuru sahipleriyle kuruluş sosyal servisinde ve ardından kendi ikamet adreslerinde görüşülmektedir. Bu görüşmeler neticesinde aile hakkında hazırlanan Sosyal İnceleme Raporunu takiben çocuk, aile yanına izinli olarak verilmektedir. Hâlihazırda, kuruluşta korunma ve bakım altında bulunan çocuklardan 7'si bu hizmetten faydalanmaktadır.

- Kuruluşlarda korunma altında bulunan çocuklara ev ortamı sağlanabilmesi amacıyla kuruluşlarda gerekli fiziksel düzenlemeler yapılmakta, toplu bakım hizmetinin olumsuz etkileri en aza indirilmeye çalışılmaktadır. Bunun yanında her kuruluşun bakımını sağladığı çocukların yaş ve cinsiyet durumuna göre özel olarak hazırlanmış "günlük yaşam programları" ile çocukların gündelik yaşamlarını belirli bir plan ve program dâhilinde sürdürmeleri sağlanmaktadır.

- Kuruluşlarda korunma altında bulunan ve eğitimlerine devam eden çocuklar, sabah saat 7:00'de uyandırıldıktan sonra kahvaltılarını yapmakta ve saat 8:00'de kuruluş servisince okullarına bırakılmaktadırlar. Öğle tatilinde yine servisle okuldan alınan çocuklar, kuruluşta öğle yemeklerini yedikten sonra saat 13:00'de okullarına bırakılmakta, okullara göre farklılık göstermekle birlikte 15:00-16:00 saatleri arasında okuldan çıkarak servisle kuruluşa dönmektedirler.

- Kuruluşa döndükten sonra ikindi kahvaltılarını gerçekleştiren çocuklar, akşam yemeğine kadar ilk etütlerini gerçekleştirmektedir. 17:00-18:00 saatleri arasındaki akşam yemeğinden sonra ikinci kez etüt çalışması gerçekleştiren çocuklar, etüt saatinin bitiminden yatma saatine kadar olan boş zamanlarında dinlenmektedir. Çocuk yuvalarındaki yatma saati 20:30, yetiştirme yurtlarındaki yatma saati ise 21:00'dir.

- Hafta sonları ve tatil günlerinde çocukların önceden belirlenen sosyal ve kültürel faaliyetlere katılmaları sağlanmakta, yetiştirme yurdunda bulunan çocukların kendi başlarına, çocuk yuvalarında bulunan çocukların ise grup sorumlularının nezaretinde çarşı izni kullanmaları sağlanmaktadır. Yetiştirme yurtlarında bulunan ancak herhangi bir eğitim kurumuna devam etmeyen

çocukların mesleki bilgi ve beceri edinmelerine yönelik mesleki eğitim almaları, becerilerine uygun işyerlerinde çalışmaları, işyerinde çalışamayacak durumda olanların ise kuruluş içerisinde becerilerine uygun sorumluluklar alarak çalışmaları ve ayrıca sosyal ve kültürel faaliyetlere katılmaları sağlanmaktadır.

- Kuruluşlarda korunma altında bulunan ancak özür durumları nedeniyle ilköğretim ya da ortaöğretime devam edemeyen çocuk ve gençlerin özür durumlarına uygun Özel Eğitim Kurumlarına devam etmeleri sağlanmaktadır.

- 18 yaşını tamamlayan ve Çanakkale ilinde ikamet eden çocuklar kuruluşlardan ayrıldıktan sonra da takipleri yapılmakta, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı aracılığıyla bu çocukların bakım ve ev kiraları giderleri karşılanmaktadır.

- Kuruluşların fiziki dezavantajlarının ortadan kaldırılarak ev ortamının yaratılmasına yönelik mevcut kuruluşların "sevgi evleri" ve "çocuk evleri" sistemine geçirilmeleri hedeflenmektedir. Bununla birlikte, çocuk evleri projesi için kiralık ev bulma sıkıntısı yaşanmakta olup amaca uygun büyüklükte daire bulmak zor olduğu kadar vatandaşların evlerini bu amaçla kiralamaktan imtina etmeleri de bu projenin hayata geçirilmesini zorlaştırmaktadır.

- Korunma altına alınan çocuklar için kurum bakımının son çare olması politikası kapsamında, koruyucu aile hizmetlerinin yaygınlaştırılmasına yönelik kamuoyunda farkındalık oluşturacak tanıtım kampanyalarının ve eğitim çalışmalarının hızlandırılması hedeflenmektedir. Bu hizmetten faydalanan çocukların takibi en az 3 ayda bir yetkili personel tarafından yapılmaktadır.

- Genel olarak, kuruluşlara ayrılan ödenekler yeterli olmakla birlikte taşınmaz yardımları da kabul edilmektedir. Ayrıca personel sıkıntısı devam etmektedir.

- Çocukların kuruluşlardan izinsiz olarak ayrılmaları durumunda, vakit geçirmeksizin İl ve İlçe Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüklerine sözlü ve yazılı olarak bilgi verilerek "Kayıp Şahıslar Projesi" dâhilinde çocukların yurdun her yanında Emniyet ve Jandarma ekiplerince aranmaları sağlanmaktadır.

- Kuruluş Müdürlüğünce kaçak bildiriminde bulunulduktan sonra söz konusu çocukların gidebilecekleri adresler kuruluş görevlilerince ziyaret edilerek çocukların bu adreslerde bulunup bulunmadığı tespit edilmeye çalışılmaktadır. Bu adreslerde bulunmaları halinde çocukların kuruluşa döndürülmelerine ya da "Eve Dönüş Projesi" kapsamında ayni nakdi yardım hizmetleriyle aile yanında bakımlarının sağlanmasına yönelik çalışmalar başlatılmaktadır.

- Emniyet Müdürlüğü ve Jandarma Komutanlığı tarafından kayıp çocuklara ilişkin verilerin işlenmekte olduğu sisteme, İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü ya

da bağlı kuruluşlarının da veri aktarımında bulunabilmesi amacıyla sistemin ortak kullanıma açılması, zaman kaybının asgari seviyeye indirilmesi bakımından faydalı olabilir.

- Özellikle il dışından gelen suça sürüklenen çocukların adreslerinin tespitinde sıkıntılar yaşanmaktadır. Ayrıca kuruluştan izinsiz olarak ayrıldığı kendi İl Emniyet Müdürlüğü'ne bildirilen bir çocuğun başka bir ilde bulunması halinde, çocuğun kaydı, bulunduğu İl Emniyet Müdürlüğü tarafından sistemden silinmektedir. Ancak bu durumdan kaçak bildiriminde bulunan kuruluşun haberdar olmaması nedeniyle kurumlar arası verilerde zaman zaman farklılıkların olabildiği bilinmektedir. Söz konusu sistemin ortak kullanıma açılmasının, bahsedilen problemlerin çözümlenmesi açısından da yararlı olacağı düşünülmektedir.

- Hakkında tedbir kararı verilen suça sürüklenen ya da suç mağduru çocuklara ilişkin Emniyet Müdürlüğü ya da Cumhuriyet Savcılıklarınca alınan ifade örneklerinin kuruma gönderilmesinin, İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'nde ya da kuruluşlarda görevli sosyal hizmet uzmanı ve psikologların çocukla yaptıkları görüşmeleri kolaylaştırıcı bir rol üstleneceği düşünülmektedir. Çoğunlukla bilgi alınabilmekle birlikte bazen soruşturmanın gizli olduğu gerekçesiyle çocuğa ilişkin yapılan iş ve işlemler konusunda bilgi verilmek istenmemekte, bu nedenle meslek elemanları tarafından gerçekleştirilen görüşmelerde alınan bilgiler çocuğun paylaşmak istediği bilgilerle sınırlı kalmaktadır. İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen işlemlerin de meslek elemanlarınca gizlilik prensibine göre yapıldığı dikkate alındığında, Emniyet ya da Savcılık aşamasında çocuğun vermiş olduğu ifadeler ve diğer belgelerin bu kurum tarafından bilinmesinde de herhangi bir sakınca olmadığı düşünülmektedir.

- Haklarında tedbir kararı verilen suça sürüklenen çocukların, il içerinde bu tür çocuklara yönelik özel bir kurum olmaması nedeniyle diğer çocuklarla birlikte çocuk yuvaları ya da yetiştirme yurtlarında barındırılmaları olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Bu çocuklara yönelik hizmet vermek üzere oluşturulan "Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri" ile "Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri"nin yaygınlaştırılmasının, özellikle de üniversitelerin Çocuk Psikiyatri Kliniği bulunan illerde, içinde bulunulan bölgeye hizmet verecek şekilde yapılanmaya gidilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir. Ayrıca suça sürüklenen çocukların bu merkezlere tertip ya da nakilleri gerçekleştirilinceye kadar geçici bir süre bakımlarının sağlanabileceği nitelikte misafirhaneler oluşturularak güvenliğinin Emniyet Müdürlüğü tarafından, bakım hizmetlerinin de İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü tarafından sağlanmasının da yerinde olacağı düşünülmektedir.

2. İl Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürü Sayın Güngör EREN'in Komisyonumuza vermiş olduğu bilgilere göre;

- Çocuk Şube Müdürlüğü Çanakkale ilinde 15 Nisan 2002 tarihinde İdari Büro Amirliği, Sosyal Hizmetler Büro Amirliği, Adli İşlemler Büro Amirliği, Kayıp Çocuklar Büro Amirliği ve Suç Önleme Büro Amirliği olmak üzere toplam 5 Büro Amirliği olarak kuruluşunu tamamlamış ve faaliyete geçmiştir.

- Şubenin kuruluş amacı; hakkında koruma, ıslah ve/veya tedavi tedbiri alınan, evden veya kurumdan kaçan, bulunan, mülteci, refakatsiz, sokakta yaşayan, sokakta çalıştırılan, oturduğu yeri haber vermekten aciz ve kimliği tespit edilemeyen çocuklara yönelik olarak gerekli hizmetleri ve kanunlarca verilen görevleri yerine getirmektir.

- Müdürlük, toplam 19 personel ve 2 araç ile hizmet vermektedir.

- Çocukların işlemiş olduğu suçlar arasında ilk sırada şahsa karşı işlenen suçlar, ikinci sırada mal varlığına karşı işlenen suçlar gelmektedir. Bu suçlar arasında kasten yaralama, basit hırsızlık ile intihara teşebbüs suçlarına sık rastlanmaktadır. (2008, 2009 ve 2010 yılı suç istatistikleri için bkz. sf. 185)

- Çocuk Şube Müdürlüğü tarafından İçişleri Bakanlığının 2007/28 No'lu ve 2010/9 No'lu genelgeleri doğrultusunda evden ve kurumdan ayrılan kayıp çocuklar için arama faaliyetleri yapılmaktadır.

- SHÇEK'e bağlı kuruluşlarda iken kaybolan çocuklar için ilk olarak kuruluş yetkilisi tarafından kayıp çocuk formu tanzim edilerek faks yolu ile Çocuk Şube Müdürlüğü'ne gönderilir. Bunun üzerine, haber merkezine eşkâl yazdırılarak çocuğun tüm ekipler tarafından aranması anonsu yapılır. Takip eden mesai saatleri içerisinde kuruluş yetkilisi tarafından bizzat bağlı bulunulan Polis Merkezi Amirliği'ne yazılı müracaat yapılır. Çocuğun gerekli kimlik bilgilerinin tamamlanarak olay numarası verilmesinin ardından, Tahdit Ve Aranan Şahıslar Projesi, Asayiş Dairesi Kayıp Şahıslar Projesi ve KİHBİ Bilgi Toplama sistemine fotoğraflı veri girişi yapılır. Otogar, liman, havaalanı gibi toplu ulaşım araçlarının kullanılıp kullanılmadığı araştırılır. MOBESE ve diğer kurum ve işletmelere ait kamera görüntülerinin tespiti yapılır. Gerektiğinde savcılık kanalı ile kayıp çocuğa ait telefon kayıtları, bilgisayar kayıtları, e-posta adresleri, girdiği internet siteleri, vb. yer ve adresler araştırılır. İl haricinde tespit edilen adreslerle ilgili gerekli yazışmalar yapılır.

- Evden kaçan çocuklar için ise velisi tarafından bağlı bulunulan Polis Merkezi Amirliğine yapılan müracaat, kayıp çocuk formu ve eşkâl bilgi formu ile birlikte Çocuk Şube Müdürlüğüne gönderildikten sonra belirtilmiş olan hususlar aynen uygulanır.

- Kaybolan çocuğun bulunmasının ardından psikolog veya sosyal hizmet uzmanı tarafından çocuk ile ön görüşme yapılır ve çocuğun ne sebeple kaçtığı

tespit edilmeye çalışılır. Soruşturmaları yürüten Cumhuriyet Savcısına derhal bilgi verilerek, alınan talimat doğrultusunda müdafi ile sosyal hizmet uzmanı refakatinde çocuğun ifadesine başvurulur. Çocuk herhangi bir suça maruz kalmış ise şüpheliler tespit edilerek haklarında gerekli yasal işlemler uygulanır.

- Çocukların kaçma sebepleri arasında ailenin sosyo-ekonomik ve kültürel yetersizliği, parçalanmış aile çocuklarının şefkat ve sevgi yoksunluğu, cinsel istismar ya da cinsel saldırı, okul başarısızlığı, evlilik vaadi ve değişik yerler görme merakı sayılabilir.

- 2006 ilâ 2010 yılları arasındaki kayıp çocuk müracaatı 268 olup bunlardan 217'si kız, 51'i ise erkektir. (Konu ile ilgili istatistiki bilgiler için bkz. sf. 186)

- İl genelinde, kayıp çocukların organize suç örgütlerince istismar edildiğine dair herhangi bir tespit bulunmamaktadır.

- Değişik zamanlarda yapılan denetimler ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü görevlileri ile birlikte yapılan alan taraması çalışmaları sonucunda, ilde sokak çocuğu, sokakta çalışan çocuk ve bali tiner gibi uçucu madde kullanan çocuklara rastlanmamıştır.

- Eğitim-öğretim dönemi boyunca okul çevrelerinde öğrencileri suça itebilecek yerler ile internet kafe, kafeterya ve benzeri umuma açık yerlerin ilgili mevzuat çerçevesinde denetimleri sıklaştırılmıştır. Valilik Makamının 05 Ocak 2010 tarihli ve 1 sayılı kararı ile şiddet içerikli oyunlar il genelinde yasaklanmıştır.

- 20 Eylül 2007 tarihli "Okullarda Güvenli Eğitimin Sağlanmasına Yönelik Koruyucu Ve Önleyici Tedbirlerin Arttırılmasına İlişkin İşbirliği Protokolü" çerçevesinde il kapsamında toplam 32 okulda okul irtibat görevlisi görevlendirilmiştir.

- İçişleri Bakanlığı'nın 2099/46 sayılı genelgesi ile suça sürüklenmiş çocukların, suçlardan ve zararlı alışkanlıklardan korunmasına yönelik bilinçlendirme ve bilgilendirme çalışmaları kapsamında, mesleki eğitim verilerek istihdamlarının sağlanmasına yönelik "Çocukların Mutlu Geleceği İçin Umut Yıldızı Projesi" kapsamında 1 Nisan 2010 tarihi itibariyle 16 çocuğa "Sıhhi Tesisatçılık Kursu" verilecektir.

- Suça sürüklenen ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na istinaden haklarında koruma tedbiri çıkarılarak SHÇEK'e bağlı kurumlara teslim edilen çocukların, kurumda kalan diğer çocukların düzenini bozarak huzursuzluk çıkarttıkları bilinmektedir. Bu nedenle diğer çocukların güvenliğini sağlamak ve huzurlarının bozulmasını önlemek amacıyla ayrı bir birimde koruma altına alınmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

- Suça sürüklenen çocukların yurda girişlerinden sonra hemen veya ertesi gün yurttan kaçtıkları gözlemlenmiştir. Bu çocuklar yurttan kaçtıktan sonra kayıp çocuk olarak değerlendirilmekte ve aranmasına başlanmaktadır. Ancak arama işlemlerinin daha sağlıklı yürütülebilmesi için kaçan çocukların fotoğraf ve kimlik bilgilerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sebepten dolayı ilk kayıt işlemleri sırasında fotoğraflarının ve kimlik bilgilerinin alınmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

3. İl Jandarma Komutanlığı Asayiş Şube Müdürü Yarbay Şemsettin ÇETİN'in Komisyonumuza vermiş olduğu bilgilere göre;

- Çocuklara dair işlemler Asayiş Şube Müdürlüğü vasıtasıyla yürütülmekte olup bu görev ilçelerde Asayiş Tim Komutanlıklarınca yerine getirilmektedir.

- İl Jandarma Komutanlığınca, suça sürüklenen ve korunma ihtiyacı olan çocuklarla ilgili istatistikî bilgiler toplanarak değerlendirilmekte, çocuklara karşı suç işlenmesinin önlenmesine yönelik tedbirler geliştirilerek ast birlikler yönlendirilmekte ve çocuklarla ilgili adli ve idari işlemler ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde yürütülmektedir.

- Çocukların mevzuatta yasaklanmış işlerde ve yerlerde çalıştırılıp çalıştırılmadıkları kontrol edilmekte, çocukların korunmasına yönelik devriye hizmetleri yürütülmekte, mevzuata aykırı hareket ettiği tespit edilen işyerleri hakkında yasal işlem yapılarak ilgili birimlere bildirilmektedir. Ayrıca öğrenim yaşı geçmiş olmasına rağmen aileleri tarafından okula gönderilmeyen veya öğrenimine devam ettirilmeyen çocukların tespitine çalışarak, tespit edilmesi durumunda 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'na göre işlem yapılarak mülki amire bilgi verilmektedir.

- 2007 ilâ 2009 yıllarına ait verilere göre suça sürüklenen çocuklara ait olay sayısı ile suça sürüklenen çocuk sayısında artış gözlenmektedir. Suça sürüklenen çocuklarda erkeklerin oranı kızlara göre önemli oranda fazladır. (Çocukların karıştıkları olaylar ve sayıları için bkz. sf. 186)

- Anılan yıllar içerisinde suça maruz kalan çocuk sayısı ile çocuklara ait olay sayısında da artış gözlenmektedir. Suça maruz kalan çocuklar açısından erkek çocuklarının sayısı kızlara göre fazladır. (Çocukların maruz kaldığı olaylar ve sayıları için bkz. sf. 187)

- Çanakkale İl Jandarma Komutanlığı sorumluluk bölgesinde 2007 yılında 2, 2008 yılında 2 ve 2009 yılında 7 kayıp çocuk bulunarak ailelerine teslim edilmiştir. 1 kayıp çocuğun bulunması için çalışmalara devam edilmektedir.

- Çanakkale İl Jandarma Komutanlığı sorumluluk bölgesinde madde bağımlısı ve sokakta yaşayan çocuk bulunmamaktadır.

- Turizm sezonunun yaşandığı özellikle bahar ve yaz mevsimlerinde; çocukların gidebilecekleri bar, disko vb. içkili eğlence yerlerinde sık sık denetimler yapılmaktadır.

- Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden ve yabancı ülkelerden gelen çocukların çok düşük ücretlerde ve sigortasız olarak çalıştırılıp çalıştırılmadığının tespiti için istihbarat faaliyetlerine ağırlık verilmekte ve 1774 sayılı Kimlik Bildirim Kanunu gereğince mülki makamlarla koordineli olarak çalışılmaktadır.

- Eğitim ve öğretim yılı başlangıcında ve devamında okula gitmeyen-gönderilmeyen çocuk bulunup bulunmadığı, ailesi tarafından ihmal edilen veya istismara maruz kalan çocuk bulunup bulunmadığı okul müdürlüklerinden ve muhtarlardan tespit edilmektedir.

- Çanakkale İl Jandarma Komutanlığınca özellikle çocuk pornografisi CD üretimi yapan şahısların olup olmadığı ve üretilen CD'lerin pazarlamasını yapanların tespiti amacı ile istihbarat çalışmalar yapılmaktadır.

4. Kuruluşları Ziyaret ve İncelemeler

Bilgilendirme toplantısı sonrasında Alt Komisyonumuz, il merkezinde bulunan Mustafa Demircioğlu Kız Yetiştirme Yurdu ile Hüseyin Özcan Çocuk Yuvası'nı ziyaret etmiştir.

4.1. Mustafa Demircioğlu Kız Yetiştirme Yurdu İle İlgili Gözlem ve Tespitler

Yetiştirme Yurdu bir adet koğuş tipi binadan oluşmaktadır. Binanın dışarıdan görünümü ev ortamından uzak olmakla birlikte, iç mekânın yatak odaları ve ortak yaşam alanlarından oluşan bloklara bölündüğü ve çocukların kendilerini evde hissetmelerine yardımcı olacak şekilde dekore edildiği görülmüştür. Ortak kullanım alanları, banyo, tuvalet, mutfak ve yatak odaları çocukların günlük ihtiyaçlarını kolay bir şekilde karşılamalarına müsait olup yatak odaları 2 ya da 3 çocuk tarafından paylaşılmaktadır.

Çocuklarla, kurum personeli olmaksızın yapılan görüşmelerde genel olarak çocukların kuruluşun fiziki şartlarından ya da kuruluş yönetimince uygulanan işlemlerden memnun oldukları ve Komisyonumuzun ziyaretine binaen halı ve perde gibi birtakım eşyaların yenilendiği anlaşılmıştır. Ziyaretimiz sonrasında, ilgili Vali yardımcısından değiştirilen eşyaların kalıcı olması hususunun takibinin yapılması istenmiştir.

4.2. Hüseyin Özcan Çocuk Yuvası İle İlgili Gözlem ve Tespitler

Çocuk Yuvası, çocukların ortak kullanım alanlarının olduğu etüt odaları, idari personelin odalarından oluşan giriş katı ile çocukların odalarının bulunduğu ve bir tünelle geçişinin sağlandığı ayrı bir bloktan oluşmaktadır.

Çocuklar, içinde banyo ve tuvaletin olduğu 2 kişilik odalarda kalmaktadır. Kız ve erkek çocuklar, aynı koridora açılan farklı odalarda kalmaktadır.

Ziyaretimiz esnasında çocukların, kendi grup odalarında etüt çalışmaları yaptığı görülmüştür. Genel olarak çocukların kuruluşun fiziki şartlarından ve yönetimden memnun olduğu, öğretmenleri ve kuruluş müdürü ile ilişkilerinde sıkıntı yaşamadıkları ifade edilmiş ve gözlenmiştir. Görevli bir eğitmen ile yapılan görüşmede, kuruluştaki çocukların aile yanında yaşayan akranlarına göre hâlihazırda dezavantajlı oldukları gerçeğinin kendilerini duygusal açıdan yıprattığı, bu nedenle çocukların ortalamanın üzerinde hassasiyetlerinin olduğu ve kuruluş bakımındaki herhangi bir eksikliğe ya da hataya tahammül edemedikleri başka bir deyişle memnuniyetlerinin zor sağlandığı bilgisi alınmıştır.

Kurum personeli olmaksızın çocuklarla yapılan görüşmelerde ise kız çocukları erkek öğrencilerin kendilerine karşı şiddet uyguladıklarından şikâyet etmişler, genel olarak öğretmenlerin ve ablaların tavırlarından sıkıntılarının olmadığını dile getirmişlerdir.

VII. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Çocuklar; bağımlı yaşamları, gelişimsel süreçlerinin gerekliliği ve geleceğe yönelik büyük etki potansiyelleri nedeniyle bakım ve korunmaya gerek görülen nüfus grupları içerisinde en başta yer almaktadır. Çocukların ihtiyaç duydukları bakım ve korumayı kendi kendilerine sağlamaları mümkün değildir. Bir çocuğun en iyi bakılıp korunacağı yer kuşkusuz sağlıklı bir aile ortamıdır. Ancak çeşitli nedenlerle öz aile ortamında büyüme şansına sahip olamayan çocukların bakım ve koruma işini devletler üstlenmektedirler.

Çocuk koruma, "çocuğu kasıtlı olarak veya ihmal yoluyla verilen zararlardan korumak için sosyal hizmet uzmanları ve diğer profesyoneller tarafından gerçekleştirilen eylemler" olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımın vurguladığı temel noktaya bakıldığında; çocuk korumanın amacı, çocuğu kasıtlı ve kasıtsız her türlü ihmal ve istismardan korumaktır.

Demokratik, laik, sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'nde muhtaç duruma düşen çocukların sosyal sorunlarının önlenmesi ya da en aza indirilmesi devletin görevlerinin arasındadır. Bu konuda ülkemizde görev verilen kuruluşların başında şüphesiz Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü gelmektedir.

"Korunmaya muhtaç çocuklar" olarak nitelendirilen bu çocuklarımız, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun 3. maddesinin (b) bendinde tanımlandığı üzere, beden, ruh, ahlak gelişimleri tehlikede olup;

1- Ana veya babasız, ana ve babasız,
2- Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan,

3- Ana veya babası veya her ikisi tarafından terkedilen,

4- Ana veya babası tarafından ihmal edilip fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuklarımızdır.

Bu sınıflamada da görülmektedir ki; çocuklar ya başlarında ana baba olmamasından dolayı ya da ana babaları tarafından ihmal ve istismar edilmeleri nedeniyle korunmaya muhtaçtır.

Ayrıca, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun *Tanımlar* başlıklı 3. maddesi "korunma ihtiyacı olan çocuğu"; bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuk olarak tanımlamaktadır.

"Suça sürüklenen çocuk" ise mezkur Kanun'da, kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk olarak tanımlanmaktadır.

Komisyonumuzun Çanakkale ilinde incelemelerde bulunduğu kuruluşlarda bulunan çocuklarımız, ilgili mahkeme tarafından, haklarında 2828 sayılı Kanun kapsamında korunma kararı alınan "korunmaya muhtaç çocuklar" ile haklarında 5395 sayılı Kanun kapsamında tedbir kararı alınan "suç mağduru" ya da "suça sürüklenmiş olan çocuklar"dan oluşmaktadır.

Komisyonumuz incelemelerde bulunduğu kuruluşların fiziki ve yaşam koşullarına ilişkin yapmış olduğu gözlem ve incelemelerde herhangi bir olumsuzluğa rastlamamıştır. Ancak, müstakil yeni binalar yapılması hem sayılarının artırılması planlanan sevgi evleri projesine uygun olacak hem de suça sürüklenmiş ya da suç mağduru çocuklar ile haklarında korunma kararı verilen çocukların birbirlerinden farklı ortamlarda barınmalarını sağlayacaktır.

Hakkında tedbir kararı verilen suça sürüklenmiş ya da suç mağduru çocukların diğer çocuklardan ayrı ortamda barınmaları gerekmektedir. Bu bağlamda, mevzuat uyarınca Çanakkale ilinin Koruma, Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi ve Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi'ne ihtiyacı bulunmaktadır. Bu olamadığı takdirde, Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'nün de önerdiği gibi özellikle üniversitelerin Çocuk Psikiyatri Kliniği bulunan illerde, içinde bulunulan bölgeye hizmet verecek şekilde yapılanmaya gidilebilir. Öncelikle suç mağduru çocukların rehabilite edilmesi gereği açık olduğundan kısa vadede bu çocukların tedavilerinin yakın illerde bulunan rehabilitasyon merkezlerinde sağlanması uygun olabilir.

Yine, haklarında tedbir kararı verilen çocukların da kendi içlerinde ayrılmaları gerekmektedir. Zira her ne kadar her ikisi de suçun mağduru olsa da suça sürüklenmiş çocuk eylemin aktif, suç mağduru çocuk ise eylemin pasif

öğesidir. Bu bağlamda, bu çocukların rehabilitasyonları ve sonrasında barınma, korunma ve eğitimleri de ayrı olmalıdır.

Yetiştirme yurtlarında ve çocuk yuvalarında bulunan çocuklardan eğitimlerine devam edenler ile etmeyenler aynı ortamda barındırılmaktadırlar. Bu durum çocukların, okulun kendisine kazandıracağı faydaların henüz daha farkında olmadığı yaş grubu içinde bulunmaları nedeniyle okula devam eden çocukları olumsuz etkileyebilecek bir tehlikeyi beraberinde taşımaktadır. Okula devam etmeyen çocukların kurum içinde bilgisayar oynamak, TV izlemek ve uyuyarak günü tamamlamak şeklindeki zaman doldurmaları yerine meslek edindirme kurslarına yönlendirilmesi sağlanmalı ve okula devam etmeyenler, okula gidenlerin de okullarını bırakmalarına neden olmamalıdır.

Çocukların kuruluşlara yerleştirilirken, sonrasında yaşanan kayıp vakaları başta olmak üzere, çeşitli durumlarda yapılacakları kolaylaştırmak üzere irtibat adreslerinin sağlıklı bir şekilde temin edilmesi gerekmektedir. Özellikle il dışından gelen çocuklar açısından bu konuda sıkıntı olduğunun öğrenilmesi, iller arasındaki koordinasyonun artması gerektiğine işaret etmektedir.

Yine, çocukların kuruluşa kayıtlarının yapılması esnasında fotoğrafları çekilerek, diğer bilgilerle birlikte İl Emniyet Müdürlüğü, İl Jandarma Komutanlığı ve İl Sosyal hizmetler Müdürlüğü'nün ortak kullanımında olan veri sistemine anında aktarılmalıdır.

Her şeye rağmen bir çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi için en uygun ortamı kendi ailesi temin edebilir. SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün bu doğrultuda önceliği aile yanında bakıma verdiği bilinmektedir. Bu bağlamda, yalnızca ekonomik nedenlerle koruma altına alınan çocuklar için, ayni nakdi yardım desteği ile aileleri yanında bakım ve kontrollerinin yapılması, bu uygulamanın teşvik edilerek kuruluşlarda barınmaya muhtaç çocukların sayılarının olabildiğince düşürülmesi yerinde olacaktır.

Korunma altına alınan çocuklar için kurum bakımının son çare olması politikası ve koruyucu aile hizmetlerinin yaygınlaştırılmasına yönelik kamuoyunda farkındalık oluşturacak tanıtım kampanyaları ve eğitim çalışmalarına hız verilmesi hedefi kapsamında başta devlet büyüklerinin ve diğer toplum önderlerinin desteğini alan bir proje hazırlanmalıdır.

SHÇEK kuruluşları, çocukların barındığı ancak güvenlik tedbirinin uygulanmadığı, kuruluşun rahatlıkla terkedilebildiği yerlerdir. Bazı çocuklar, kuruluşlarından izinsiz ayrılarak ailelerine ya da arkadaşlarına gitmekte, kayıp olmasalar dahi kayıp çocuk olarak işlem görmektedirler. Bu bağlamda, evden kaçan (ya da kaybolan) çocuklar ile kuruluşlardan izinsiz ayrılan çocukların Emniyet Müdürlüğü ile Jandarma Komutanlığı'nda veri girişlerinin ayrı tutulması sağlanmalıdır. Ek olarak, "kayıp çocuk" ile "kuruluştan izinsiz ayrılan

çocuk" tanımlarının mevzuatta açık olarak tanımlanarak birbirinden ayrılması gerekmektedir.

Sivil toplum kuruluşlarının bu alana olan farkındalığı artırılmalı, doğrudan yönetim sorumluluğu dışında kalan alanlarda kendileriyle işbirliği yoluna gidilmelidir. Ayrıca, her alanda olduğu gibi bu alanda da sivil toplumun kurumla ilişkisinin hukuki bir düzleme oturtulması gerekmekte, bu amaçla düzenlenecek mevzuatın, yaşanabilecek olumsuzlukların önüne geçilmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Kurumlarda kalan çocukların kolaylıkla ulaşabilecekleri, özel ilgi konusu oluşturan geniş bir dinlendirici ve eğlendirici donanım ve hizmet yelpazesi yaratılarak çocuklarımızın kurumda bulundukları zaman aralığı faydalı olarak değerlendirilmeli ve onların topluma kazandırılması sağlanmalıdır.

SHÇEK kuruluşlarında çalışan sosyal hizmet elemanı, psikolog ve sosyal çalışmacı sayısı ile üniversitelerdeki sosyal hizmet yüksek okullarının sayılarının veya mevcut bölüm kontenjanlarının ihtiyaç doğrultusunda artırılması sağlanmalıdır. Aynı zamanda söz konusu kadrolar için personel alımı esnasında, bu kişilerin genel sağlık raporlarında psikolojik tetkik ve test sonuçlarının bulunması da talep edilmelidir.

Bu kuruluşlarda çalışan personel için çalışma şartları gözden geçirilerek çalışılan bölüm veya birimin zorluğuna göre kendilerine özel hizmet tazminatı ödenmesi, personelin hizmet içi eğitimlerinin yıl içinde farklı periyotlarla sağlanması, hizmet alımı yoluyla istihdam edilen personelin verdiği hizmetin uygunluğuna denk gelen sertifika eğitiminden geçirilmesi ve sertifikası olmayan personelin çalıştırılmaması da söz konusu kuruluşlarda verilen hizmetin kalitesini artırmada yardımcı olacaktır.

Sosyal hizmet envanterinin çıkarılması ve buna yönelik olarak her yıl ikiden az olmamak üzere mülki idare amirlerinin başkanlığında, belediye başkanları, SHÇEK il müdürü, il emniyet müdürü, il milli eğitim müdürü ile mahalle ve köy muhtarlarının katılımıyla koordinasyon toplantılarının yapılması ve bu toplantı sonucunda, sosyal hizmete ihtiyaç duyan ya da duyması olası ailelerin ve aile fertlerinin tespitinin yapılarak önleyici hizmetlere ağırlık verilmesi sağlanmalıdır.

Son olarak, korunmaya muhtaç çocukları bünyesinde barındırarak ihtiyaçlarını karşılamaya çalışan ve dolayısıyla oldukça dikkat gerektiren bir görevi olan SHÇEK'e bağlı kuruluşların mülki idare amirleri başta olmak üzere diğer hiyerarşik amirlerince de denetimlerinin sıklaştırılması gerekmektedir. İl bazında yapılan bu denetimlerin raporlarının Komisyonumuza yıllık olarak gönderilmesi de denetimlerin verimliliğini artıracaktır.

Bu rapor sadece incelemede bulunulan Çanakkale ilindeki çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarına ait değerlendirmeler ve görüşlerden oluşmaktadır. Alt

Komisyonumuz, inceleme konusu ile ilgili olarak, Çocuk Yetiştirme Yurtlarında, Çocuk Yuvalarında ve Çocuk ve Gençlik Merkezlerindeki incelemelerini tamamladıktan sonra genel bir inceleme raporu düzenleyecektir.

RAPOR EKLERİ:

KURULUŞLARDAKİ ÇOCUKLARIN KORUNMA ALTINA ALINMA NEDENLERİ

Hüseyin Özcan Çocuk Yuvası			***Hamiyet Ferudun Sözen Sevgi Evleri Çocuk Yuvası***	
Ölüm	**8**		Ölüm	**9**
Boşanma	**11**		Boşanma	**18**
Terk/Buluntu	**18**		Terk/Buluntu	**24**
Evlilik dışı doğum	**0**		Evlilik dışı doğum	**12**
Ailenin gayri ahlaki hayatı	**2**		Ailenin gayri ahlaki hayatı	**3**
Ebeveynin ruh sağlığının bozukluğu	**9**		Ebeveynin ruh sağlığının bozukluğu	**13**
Evden kaçma	**0**		Evden kaçma	**0**
Sosyoekonomik yetersizlik	**0**		Sosyoekonomik yetersizlik	**0**
Cinsel istismar aile içi	**0**		Cinsel istismar aile içi	**0**
Cinsel istismar aile dışı	**0**		Cinsel istismar aile dışı	**0**
İstismar aile içi	**1**		İstismar aile içi	**1**
İstismar aile dışı	**0**		İstismar aile dışı	**0**
İhmal	**3**		İhmal	**9**
İkinci evlilikte istenmeme	**2**		İkinci evlilikte istenmeme	**0**
Sokakta çalışma/yaşama	**0**		Sokakta çalışma/yaşama	**0**
Dilenme/Dilendirilme	**1**		Dilenme/Dilendirilme	**0**
Madde kullanımı	**0**		Madde kullanımı	**0**
Suça karışma	**1**		Suça karışma	**0**
Güvenlik tedbiri	**0**		Güvenlik tedbiri	**0**
Ensest sonucu doğum	**0**		Ensest sonucu doğum	**3**
Nesep değişikliği	**0**		Nesep değişikliği	**0**
Çocuk ticareti	**0**		Çocuk ticareti	**0**
Ebeveynin cezaevinde olması	**0**		Ebeveynin cezaevinde olması	**0**
Terör mağduru olması	**0**		Terör mağduru olması	**0**
Terör faili olması	**0**		Terör faili olması	**0**
TOPLAM	**56**		**TOPLAM**	**92**

Mustafa Demircioğlu Kız Yetiştirme Yurdu			***Biga Erkek Yetiştirme Yurdu***	
Ölüm	**13**		Ölüm	**21**
Boşanma	**22**		Boşanma	**19**
Terk/Buluntu	**6**		Terk/Buluntu	**22**
Evlilik Dışı Doğum	**5**		Evlilik dışı doğum	**0**
Ailenin gayri ahlaki hayatı	**0**		Ailenin gayri ahlaki hayatı	**1**
Ebeveynin ruh sağlığının bozukluğu	**8**		Ebeveynin ruh sağlığının bozukluğu	**3**
Evden kaçma	**2**		Evden kaçma	**0**
Sosyoekonomik yetersizlik	**0**		Sosyoekonomik yetersizlik	**0**
Cinsel istismar aile içi	**7**		Cinsel istismar aile içi	**0**
Cinsel istismar aile dışı	**3**		Cinsel istismar aile dışı	**0**
İstismar aile içi	**4**		İstismar aile içi	**2**
İstismar aile dışı	**0**		İstismar aile dışı	**0**
İhmal	**9**		İhmal	**3**
İkinci evlilikte istenmeme	**0**		İkinci evlilikte istenmeme	**0**
Sokakta çalışma/yaşama	**0**		Sokakta çalışma/yaşama	**0**
Dilenme/Dilendirilme	**1**		Dilenme/Dilendirilme	**0**
Madde kullanımı	**0**		Madde kullanımı	**0**
Suça karışma	**1**		Suça karışma	**2**
Güvenlik tedbiri	**1**		Güvenlik tedbiri	**0**
Ensest sonucu doğum	**0**		Ensest sonucu doğum	**0**
Nesep değişikliği	**0**		Nesep değişikliği	**0**
Çocuk ticareti	**0**		Çocuk ticareti	**0**
Ebeveynin cezaevinde olması	**2**		Ebeveynin cezaevinde olması	**4**
Terör mağduru olması	**0**		Terör mağduru olması	**0**
Terör faili olması	**0**		Terör faili olması	**0**
TOPLAM	**84**		**TOPLAM**	**77**

2008 İLA 2010 YILLARI İL MERKEZİ VE İLÇELERDE SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUK İSTATİSTİKLERİ

YILLAR	***SUÇUN NEVİ***	***OLAY SAYISI***	***KIZ***	***ERKEK***
2008	MALA KARŞI	97	3	156
	ŞAHSA KARŞI	144	5	164
	TAKİBİ GEREKTİREN	78	46	13
	TOPLAM	319	54	333
2009	MALA KARŞI	118	11	150
	ŞAHSA KARŞI	191	18	221
	TAKİBİ GEREKTİREN	71	50	21
	TOPLAM	380	79	392
2010 (İLK 3 AY)	MALA KARŞI	36	5	61
	ŞAHSA KARŞI	35	2	76
	TAKİBİ GEREKTİREN	20	17	3
	TOPLAM	91	24	140

2006 İLÂ 2010 YILLARI KAYIP ÇOCUKLAR İSTATİSTİKLERİ

TARİH	*NEREDEN KAYIP*	*MÜRACAAT SAYISI*			*BULUNAN*			*ARAMASI SÜREN*		
		KIZ	ER.	TPL	KIZ	ER.	TPL	KIZ	ER.	TPL
2006	KURUMDAN	9	11	20	9	10	19	---	1	1
	EVDEN	13	9	22	13	9	22	---	---	---
	TOPLAM	22	20	42	22	19	41	---	1	1
2007	KURUMDAN	20	7	27	19	7	26	1	---	1
	EVDEN	26	7	33	26	7	33	---	---	---
	TOPLAM	46	14	60	45	14	59	1	---	1
2008	KURUMDAN	18	-	18	18	-	18	-	-	-
	EVDEN	22	5	27	22	5	27	-	-	-
	TOPLAM	40	5	45	40	5	45	-	-	-
2009	KURUMDAN	29	6	35	27	6	33	2	-	2
	EVDEN	46	4	50	46	4	50	-	-	-
	TOPLAM	75	10	85	73	10	83	2	-	2
2010 (12 mart tarihi itibari ile)	KURUMDAN	7	…	7	7	…	7	-	-	-
	EVDEN	27	2	29	22	2	24	5	-	5
	TOPLAM	34	2	36	29	2	31	5	-	5

SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARIN KARIŞTIKLARI OLAYLAR

OLAYLAR	*SAYISI*		
	2007	2008	2009
Hırsızlık	14	17	22
Kasten Yaralama	34	19	26
Kabahatler	9	10	6
Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma	4	1	4
Yaralanmalı Trafik Kazası	0	1	22
Cinsel İstismar	2	6	2
Göçmen Kaçakçılığı	39	76	106
Diğer	80	119	132

SUÇ MAĞDURU ÇOCUKLARIN KARIŞTIKLARI OLAYLAR

OLAYLAR	*SAYISI*		
	2007	2008	2009
Kasten Yaralama	21	40	42
Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma	32	36	49
Cinsel İstismar	8	11	15
İntihara Teşebbüs	15	23	34
Yaralanmalı Trafik Kazası	49	88	113
Zehirlenme	4	5	24
Kayıp Şahıs	2	2	7
Diğer Suçlar	82	77	62

EK-9

SİİRT İLİNDE İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNE CİNSEL İSTİSMARDA BULUNULMASI İDDİALARIYLA İLGİLİ İNCELEME RAPORU

I-BAŞLANGIÇ

21/04/2010 tarihinde medyada yer alan Siirt Merkez Gazi İlköğretim Okulu'nda öğrenim gören iki kız öğrenciye taciz ve cinsel istismar olayının araştırılması üzerine TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı Prof. Dr. M.Zafer ÜSKÜL, Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Başkanı Güldal AKŞİT, Mülkiye Başmüfettişi Mehmet FİRİK, Adalet Müfettişi Mecit GÜRSOY ve Yasama Uzmanı Hilmi Soner ERDOĞAN olayı yerinde incelemelerde bulunmak üzere 30/04/2010 tarihinde Siirt'e gidip 01/05/2010 tarihinde Ankara'ya dönmüşlerdir.

II. İNCELEMENİN AMACI

İncelemenin amacı, Siirt ilinde meydana gelen çocukların cinsel istismarı olayının yaşanmasına sebep olan unsurlar ile varsa sorumlularının ihmalini belirlemek ve bu tür olayların tekrar yaşanmaması için önerilerde bulunmaktır.

III. İNCELEMEDE UYGULANAN YÖNTEM

Heyet çalışmalarında;

30/04/2010 tarihinde Siirt Adliyesinde Cumhuriyet Başsavcısı ve soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı ile görüşmüş, ardından olayda şüpheli konumundaki tutuklu bulunan 18 yaşından küçük iki çocuğun bulunduğu Siirt Ceza İnfaz Kurumunu ziyaret ederek çocuklar ile görüşerek bulundukları koğuşun fiziki yapısı incelenmiş, medyada bu çocukların infaz kurumunda tacize uğradığı iddiaları araştırılmıştır.

Bu ziyaretin ardından Siirt Hükümet Konağına geçilerek heyet için hazırlanan çalışma odasında; Siirt İl Emniyet Müdürü, İstihbarat Şube Müdürü, Asayiş Şube Müdürü, Çocuk Şube Müdürü, Önleyici Hizmetler Şube Müdürü, Gazi İlköğretim Okulunda irtibat görevlisi olan polis memuru, İl Milli Eğitim Müdürü, Gazi İlköğretim Okul Müdürü, cinsel istismara maruz kalan mağdurelerin sınıf öğretmeni, Gazi İlköğretim Okulu rehber öğretmeni, Okul Aile Birliği Başkanı, mağdurelerin bağlı bulunduğu Algül Mahallesi Muhtarı ile görüşmeler yapılmıştır. Asayiş Şube Müdürü ve Okul Müdürlerinin görevlerine yeni başlamaları nedeniyle eski Asayiş Şube Müdürü ve eski Okul Müdürü ile de görüşme yapılmıştır. Olayın ortaya çıkmasında önemli katkı gösteren bir veli ile de görüşülerek olaylara ilişkin gözlemleri alınmıştır. Siirt Valisi ile yapılan görüşmenin ardından incelemeler sona ermiştir.

Görüşmeler sırasında Emniyet ve Milli Eğitim Müdürlüklerinden gerekli görülen belgeler rapora esas olmak üzere alınmıştır.

IV. TAHLİL VE DEĞERLENDİRME

Siirt Gazi İlköğretim Okulunda görev yapan bir müdür yardımcısının okulda öğrenim gören bazı kız öğrencilere nitelikli cinsel istismarda bulunduğuna dair bir duyumu değerlendiren İl Emniyet Müdürlüğü, konuyu Cumhuriyet Başsavcılığına aktararak araştırmalara başlamış, soruşturma neticesinde ilgili müdür yardımcısının toplam 4 mağdureye cinsel istismarda bulunduğu yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Kardeş olan iki mağdure adli mercilerin kararı ile ailesinin yanından alınarak başka bir ildeki Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü Çocuk Yurduna yerleştirilmiş, diğer iki mağdure ise ailelerine teslim edilmiştir.

Mağdurelerin ifadeleri ve toplanan diğer deliller itibariyle aralarında iki kamu görevlisinin de bulunduğu toplam 35 şüpheli adli mercilere sevk edilmiş, 29/04/2010 tarihi itibariyle 19'u tutuklanmış, aralarında müdür yardımcısının da olduğu firari üç şüpheli hakkında yakalama kararı çıkarılmıştır.

Şüpheli müdür yardımcısı görevden uzaklaştırılarak valilikçe idari soruşturma başlatılmış ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı müfettişleri olayı incelemeye başlamışlardır. Bu olaya istinaden uzun süredir okulda görev yapan okul müdür ve müdür yardımcısı vekilleri okulun yönetiminde ve öğrencilerin denetiminde yetersiz kaldıkları gerekçesiyle görevden uzaklaştırılmışlardır. İl Emniyet Müdürlüğünde teknisyen yardımcısı olarak görev yapan memur da görevden uzaklaştırılmış ve konuyu incelemek için Emniyet Genel Müdürlüğünce müfettiş görevlendirilmiştir.

Yapılan adli soruşturma neticesinde Siirt Cumhuriyet Başsavcılığı 2010/1306 soruşturma no.lu dosyada, 03/05/2010 tarih, 2010/529 Esas, 2010/25 İddianame No ile Siirt Ağır Ceza Mahkemesine dava açmış, bu iddianame mahkeme tarafından kabul edilmiştir. Mağdurlar S.T. (1994), H.T. (1996), Ş.Y(1997) ve G.E. (1999) olup toplam 20 şüpheli bulunmaktadır.

Siirt'te meydana gelen ve tüm yurtta infial uyandıran bu olaydan sonra adli ve idari manada yapılabilecek tüm işlemler yapılmıştır. Asıl sorun olayın ortaya çıkmasına kadar yaşanan süreç içerisinde kendini göstermektedir. Yargılama aşaması yeni başlamış olup kesin hükme kadar kişilerin suçsuzluğu karine olmakla birlikte, bu tür iddialar ile ilgili şüphelerin ciddiyeti üzerinde düşünülmesi gereken bir husustur. Öğrenimine devam eden 12-14 yaşlarındaki kızların öğrenim gördükleri okulun müdür yardımcısı tarafından defalarca nitelikli cinsel tacize maruz kaldığı iddialarının yanında aynı mağdurelerin değişik kişiler ile değişik zamanlarda birlikte olmaları ciddi bir sosyal sorundur.

Aile, okul ve toplum üçlüsünün böyle bir olayı içerisinde doğurup barındırması, çocukları eğitmekle yükümlü kamu görevlilerinin de bu tür bir istismara adının karışması ve bu eylemlerin günyüzüne çok geç çıkması olayı daha da karmaşıklaştırmaktadır.

Emniyet Müdürlüğü yetkililerinden alınan bilgilere göre; 2008 yılı içerisinde Siirt'te 18 yaşından küçük 31 kişi doğum yapmıştır. Bunların 5'i 12-15 yaş arasındadır. 2009 yılında bu rakam 28 olup birisi 10 yaşında olmak üzere 6'sı 10-15 yaş aralığındadır. 2010 yılının 4 aylık bölümünde ise 4'ü 12-15 yaş arasında olmak üzere 18 yaşından küçük 17 kişi doğum yapmıştır. Hamilelik sürecinin de göz önüne alınması durumunda kızların çocukluk dönemlerinde evlendirildikleri ve bunun kabul gördüğü bir realitedir. Bu sosyal olgu karşısında tüm yönetim kademelerinin bunu önleyecek bir sistem geliştirmeleri ve bu işleyişin önüne geçecek tedbirleri almaları gerekmektedir.

Bu yaşlar eğitim yaşlarıdır ve sağlıklı bir eğitim verilebilmesi okul-aile dayanışmasını gerektirir. Çocukların hem okulda hem de okul dışında takibi bu işbirliği ile mümkündür. Heyetin görüştüğü mağdurenin sınıf öğretmeninin, mağdurenin ailesi ile hiç irtibat kurmaması ve tanışmamaları, ailenin veli toplantısına davet edilmesi, gelmemeleri üzerine öğretmenin de hiç aramaması aradaki kopukluğu göstermektedir. Çocuğun okul dışında zamanını nasıl geçirdiğinin aile tarafından kontrol edilmesi, ailenin bu konuda duyarsız olması halinde ise okulun devreye girerek, gerek sınıf öğretmeni gerekse rehberlik hizmetleri anlamında söz konusu eksikliği gidermesi, çocukların yanlış davranışlara girmesinde caydırıcı bir etken oluşturacaktır. Öğretmenlerin aileyi yakından tanıması ve çocuklara ona göre eğitim modelleri uygulaması, sorunların belirlenerek gerekli tedbirlerin alınmasını sağlayacak ve çocukların mağduriyeti önlenebilecektir. Siirt'teki olayda bu sistemin çalışmadığı görülmektedir.

Mağdurelerin yaşam biçimlerinin okul idaresi tarafından ortaya çıkarılamaması da olayın diğer vahim yanıdır. Bu konuda gerekli hassasiyet ve takibin yapılmadığı gibi okul idarecisinin adının olaylara karışması, sadece öğrencilerin değil öğretmenlerin de davranışlarının gözden kaçırıldığı gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Öğrenciler tarafından dillendirilen bir konuda müdür ve müdür yardımcılarının ve diğer öğretmenlerin haberinin olmaması, ya öğrenciler ile aralarında ki kopukluğu göstermektedir, ya da bazı şeylerin bilinmesine rağmen göz ardı edildiği gibi bir izlenim doğurmaktadır. Her iki durumun da, yapılan işin önemi dikkate alındığında, sıkıntılı bir durum olduğu açıktır. Disiplin boyutunu aşarak ahlâki bir zaafiyet haline gelen ve iki yıllık uzun sürece yayılan bu eylemlerin, mağdurelerin yaşları da dikkate alındığında, hem mağdureler üzerinde hem de toplum nazarında doğuracağı etkinin çok büyük olacağı muhakkaktır. Küçük bir dikkat veya yapılması gereken işin zamanında yapılması ile büyümeden önlenebilecek yanlış davranış, kemikleştikten sonra ortaya çıkmakta, bu da alınabilecek tedbirleri en azından olaya karışan mağdureler açısından etkisiz kılmaktadır.

Görüşülen emniyet görevlileri de olaydan daha önce haberdar olmadıklarını belirtmektedirler. İstihbarat Şube Müdürlüğünün yapısı ve görevi itibariyle böyle bir olaydan haberdar olması beklenmemekle birlikte Asayiş Şube

Müdürlüğü için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Mevcut şube müdürünün göreve atanması yeni olduğundan, olayların cereyan ettiği dönemde görev yapan eski Asayiş Şube Müdürü ile de görüşülmüş, ilin yapısı, bazı şeylerin dışarıya sızmadan kendi içlerinde kaldığı gibi gerekçeler ileri sürülerek olaydan haberdar olamadıklarını beyan etmiştir. Emniyetin olayların faillerini ortaya çıkararak adalete teslim etmek görevinin yanında önleyici kolluk hizmetleri yapmak gibi yükümlülüğü de bulunmaktadır. Ortaya konulan tüm gerekçelere rağmen 12-14 yaş arasında iki kızın küçük bir ilde bir çok kişi ile birlikte olmaları ve bundan kolluğun haberdar olmaması, yapılan işin daha özenle yapılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Siirt Emniyet Müdürlüğü tarafından bazı polis memurları okul irtibat görevlileri olarak belirlenmiştir. Olayın meydana geldiği okulun irtibat görevlisi ile de görüşülmüş ve yapılan faaliyetler sorulmuştur. Haftada bir okul müdürü ile görüşülerek okulda meydana gelen olaylar ile ilgili bilgi alındığı ve evrak imzalatıldığı görevli tarafından ifade edilmiştir. Oysaki bu görevin daha faal olarak icra edilmesi, sadece müdür ile değil değişik kişi ve öğrenciler ile de görüşülüp onlar ile irtibat kurularak okulda ve çevresinde meydana gelen olaylar hakkında bilgi alınması daha faydalı olacaktır. Yöneticilerin bazı sorunların dışarı yansımaması ve kendi içlerinde çözme yöntemine başvurmaları alışılagelen bir davranış çeşididir. Bu da ancak bilgi kaynakları ve görüşülen kişilerin çeşitlendirilmesi ile önlenebilir.

1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu uyarınca düzenlenen tüzük gereğince illerde Zührevi Hastalıklar ve Fuhuşla Mücadele Komisyonunun kurulması gerekmektedir. Siirt'te 10/05/1992 tarihinde valilik olur yazısı ile bu komisyon kurulmuş ve ilk toplantısında 10/05/1993 tarih ve 1993/1 sayılı karar ile "İlimizde genel birleşme yerleri, tek başına fuhuş yapılan evler bulunmadığı, ayrıca bar, pavyon ve gazino gibi yerler ile bu yerlerde çalışan kimselerin olmadığı için ilimizde zührevi hastalıklar ve fuhuşla mücadele komisyonu gerekli toplantılarını yapmamıştır. İlimizde bu tür yerler açıldığında ilgili komisyonun olağanüstü olarak toplanacağı" yönünde karar alınmıştır. Bahse konu komisyon 25/04/2002 tarihine kadar toplantı yapmamış, belirtilen tarihte ilgili komisyonun kurulması için isimler İl Sağlık Müdürlüğü tarafından belirlenmeye çalışılmış fakat komisyon oluşturulamamıştır. 07/02/2007 tarih ve 1245 sayılı valilik olur yazıları ile komisyon kurulmuş ancak hiçbir toplantı yapmamıştır. 20/04/2010 tarih ve 4117 sayılı valilik oluru ile son halini almıştır.

Anılan tüzükte komisyonun görevi 4. maddesinde b fıkrasında "Zührevi hastalıkların ve fuhuşun zararlarını ve yayılmasını önlemeğe dair olan kanun ve tüzüklerin gereği gibi uygulanmasını sağlamak" şeklinde belirtilmiş, komisyonun da en az haftada bir defa toplanacağı ifade edilmiştir. 13. maddede ise görevler ayrıntılı olarak aşağıdaki şekilde açıklanmıştır.

"a) Bölgelerinde zührevi hastalıklara yakalanan kimseler olup olmadığını araştırmak veya bu hastalıklara yakalandığı şüphesini verenleri tesbit eylemek,

b) Genel kadın olarak tescili gerekecek veya sağlık tedbirlerine tabi tutulacak kadın, bulunup bulunmadığını soruşturmak,

c) Namuslu kimseleri fuhşa ve ahlaksızlığa tahrik ve teşvik edenleri tespit etmek,

d) Fuhuş için gizli yer sağlayanları tespit etmek,

e) a, b bentlerindeki halleri en yakın zührevi hastalıklarla mücadele komisyonuna bildirmek, c ve d bentlerindeki hallerde de resmi teşebbüsatta bulunmak."

Fuhuş ile mücadele idare açısından yasal bir zorunluluk olmakla birlikte mağdurenin çocuk olması yasal düzenlemeyi bile gerekli kılmayacak bir durum arz eder. Çocukların hakları hem uluslararası sözleşmelerde hem de mevzuatımızda gerekli şekilde ve ayrıntılarıyla düzenlenmiştir. Bu konularda olabildiğince hassas olunması, yasal düzenlemelerin kâğıt üzerinde kalmayarak hayata geçirilmesi ve gerekli sonuçların alınması için çaba sarf edilmesi çocukların tüm olumsuz yaşam biçimlerinden korunması adına zaruret arzetmektedir.

Olayın ortaya çıkmasından sonraki yaşanan süreç de irdelenmeye muhtaçtır. Komisyonumuz olayın basına yansıdığı gün başta valilik ve cumhuriyet başsavcılığı olmak üzere resmi birimler ile görüşerek ilk elden ve doğru bilgilere ulaşmıştır. Ulaşılan bilgiler ile basına yansıyan bilgiler arasında farklılıklar hemen dikkat çekmiştir. Olayın medyada farklı şekillerde sunumu, hem soruşturmayı yapanları hem mağdurları hem de şüphelileri, yani olayın tüm taraflarını zor durumda bırakmaktadır. Medyanın haber alma ve aldığı bu haberi halka ulaştırması kadar insanların meydana gelen olayları öğrenmesi de bir haktır. Bunların hiçbir şekilde kısıtlanması veya sansürlenmesi demokratik toplum yapısı itibariyle düşünülemez. Tam tersine medyaya konu ile ilgili tüm bilgilerin yetkili merciler tarafından eksiksiz bir şekilde iletilmesi gerekir. Yanlış bilgi, manipülasyon ve yönlendirmenin önüne ancak şeffaflık ile geçilebilir. Bununla birlikte medyanın haberi yansıtış şekli de çok önemlidir. Mağdurelerin çocuk olması yapılacak haber ve yorum ile kullanılacak resme varıncaya kadar tüm malzemelerin özenle seçilmesini zorunlu kılar. Arzu edilen bir durum olmamakla birlikte bu tür olayların yurdumuzun ve dünyanın her yerinde olması muhtemeldir. Bu husus göz ardı edilmeden olay verilmeli, olayın meydana geldiği bölgeyi ve insanları zan altında bırakacak yayınlardan kaçınılmalıdır. Genellemeler yapmak doğru sonuca ulaşmayı engellediği gibi hiçbir suçu olmayan vatandaşları da rencide edebilmektedir. Asıl olan sebepler üzerinde durarak bu tür olayların neden yaşandığını tespit ederek gerekli önlemleri alıp bu tür olayların tekrarını önlemektir. Olayın sorumlularının tespit edilerek adli ve idari yönden gerekli işlemlerin yapılması elbette önemlidir. Ancak bu tür bir vakanın tekrar yaşanmayacağını garanti altına almaz. 12-14 yaş aralığındaki çocukların niçin böyle bir yaşam biçimini tercih ettiği, aile, okul ve bunlardan haberdar olan sosyal çevrenin nasıl buna sessiz kaldığı veya

nasıl haberdar olamadığı, bunlar ile ilişki halinde olan insanların nasıl bir ruh halinde oldukları sorgulanmadan ve cevapları bulunarak gerekli önlemler alınmadan sorunun çözümü mümkün değildir. Aile, okul, çevre, medya, sivil toplum vb. tüm etkenler ile birlikte ekonomik, sosyal ve kültürel unsurlar etüd edilmelidir.

Medyada yer alan iki iddia da heyetimiz tarafından yerinde incelenmiştir. Bunlardan ilki olay sebebi ile tutuklanan 18 yaşından küçük bir şüphelinin bulunduğu infaz kurumundaki koğuşta, diğer tutuklu ve hükümlüler tarafından tacize uğradığıdır. Heyet ceza infaz kurumuna giderek tutukluların bulunduğu koğuşu ziyaret edip görevlilerin olmadığı ortamda görüşmelerde bulunmuş, ardından da tutuklu şüpheli ile özel olarak görüşmüş, son olarak da infaz kurumu idarecilerinden bilgi almıştır. Böyle bir olayın kesinlikle gerçekleşmediği, haberin gerçek dışı olduğu yönünde komisyonumuzda kanaat oluşmuştur.

Diğeri ise mahalle muhtarının basında "Ben bu olayı yetkililere şikâyet ettim. Bana terörist olacaklarına bırak bu işi yapsınlar" şeklinde beyanda bulunduğuna dair haberdir. Heyetimiz ilgili muhtar ile görüşmüş, emniyete yaptığı müracaat ve yapılan işlemler ile ilgili de bilgi almıştır. Algül Mahallesi muhtarı Abdulhakim DÜNDAR 17/02/2010 tarihinde Valilik makamına hitaben yazdığı dilekçede "İlimiz Molla Halil Medresesi ile Üveyn Düre Camii yanında bulunan meydanda devamlı olarak bi mekan olarak yaşayan gençler bu iki yere geceleri ateş yakıp çevreyi rahatsız etmektedirler. Mahalle sakinleri ise şahısların bi mekân takımından olduğundan dolayı korkularından şahıslara bir şey söyleyemiyorlar. Ben de defalarca kendilerini uyarmama rağmen beni de dinlemiyorlar. Bu iki yerde devamlı olarak güvenlik güçlerinin kontroller yaparak halkın huzur ve sukunetini sağlamasını istiyorum" şeklinde beyanda bulunmuş, iddia edildiği gibi fuhuş yapan kişi ismi vermemiştir. Bu başvuru üzerine de emniyet güçleri devriyelerini artırarak yaptıkları işlemler ile ilgili tutanaklarını tutmuşlardır. Muhtar ile yapılan görüşmede kendisi medyaya veya başka bir yere açıklamada bulunmadığını, iddia edildiği gibi bir ifadesinin de olmadığını belirtmiştir.

Bu tür konularda duyarlı yayıncılık yapılması sorunların çözümüne olumlu katkı sağlayacaktır.

V. SONUÇ

1. Özellikle iki mağdurenin yaklaşık iki yıldır okul müdür yardımcısı ve halktan bazı kimseler ile yaşadığı iddia edilen olayların şu ana kadar gün yüzüne çıkarılamayıp gizli kalmasında ve gerekli önlemlerin alınmamasında okul idaresi ile birlikte okulda görev yapan tüm öğretmenlerin sorumluluğu vardır. Gerek aile gerekse mağdureler ile sağlıklı bir iletişim kurulmaması, ailenin özensizliği kadar okulun da takipte yetersiz, ilgisiz ve isteksiz davranması, yaptığı şeylerin anlam ve sonuçlarını henüz tam olarak

kavrayamayan ve çevresinden gelecek tehlikelere karşı aile ve okul savunmasından yoksun kalan çocukların yanlış eğilimlere yönelmesine sebebiyet verebilmektedir.

2. Siirt İl Emniyet Müdürlüğü bünyesinde kurulan okul irtibat görevlilerinin daha işlevsel çalışması, bazı uygulamalarda formalitelerin dışına çıkılarak yapılan işin içinin doldurulması gerekmektedir. Kolluğun önleyici hizmetlere de önem vermesi bu tür olayları hem engelleyecek hem de caydırıcılığı sağlayacaktır.

Fonksiyonellik açısından benzer durum Zührevi Hastalıklar ve Fuhuşla Mücadele Komisyonu için de geçerlidir. Şekli olarak kurulan ama hiç toplanmayıp görevini yapmayan bir komisyon bulunmaktadır. Bu komisyonun da önleyici görevi olduğu unutulmamalı, bir an önce çalıştırılmaya başlanmalıdır.

3. Olayın oluş biçimi ile medyada yansıyış şekli arasındaki farklılığın giderilmesi, medyaya yetkili birimler tarafından sağlıklı bilgi akışının sağlanması ile mümkündür. Medya ise yayınlarında, genellemeler yapmaktan kaçınarak onaylanması mümkün olmayan bu tür bir eylemden ötürü tüm ili zan altında bırakacak veya bu tür bir algıya sebebiyet verecek bir dil kullanmamalıdır.

4. Olayın oluş şeklinden ziyade bu tür hadiselerin niçin yaşandığı üzerinde durulmalı ve bunların cevabı aranmalıdır. Spesifik olaydan sonra sorumlular cezalandırılmakla birlikte, ortamı hazırlayan sebepler tesbit edilmeli ve önlemler alınmalıdır.

EK-10

VAN İNCELEME RAPORU

I-BAŞLANGIÇ

Van Milletvekilleri Özdal ÜÇER ve Fatma KURTULAN Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'na 09.11.2009 tarihinde yapmış oldukları müracaatta; sınırdan izinsiz geçen insanlara yönelik güvenlik güçlerinin çok keyfi ve hukuksuz tutumlarının bulunduğunu, sınır köylerinde yaşayan vatandaşlara işkence yapılıp öldürüldüğünü belirterek komisyonun yerinde araştırma yapıp incelemede bulunmasını istemişlerdir. Ayrıca bu konuda bölgedeki vatandaşlardan da değişik müracaatlar bulunmaktadır.

31.03.2010 tarihinde 184 nolu hudut taşı ile Çaldıran ilçesi Hangediği Köyü arasında kaçakçılık yapan bir gruba askerlerin müdahale etmesi sonucunda 1995 doğumlu Mehmet Nuri TANÇOBAN'ın olay yerinde vefat etmesi üzerine hem somut olayda bilgi almak hem de sınır ihlallerini yerinde araştırmak üzere; Mülkiye Başmüfettişi Mehmet FİRİK, Adalet Müfettişi Mecit GÜRSOY ve Komisyon Uzman Yardımcısı Abdussamed SIĞIRTMAÇ ile birlikte 12.04.2010 tarihinde Van'a gidilmiş 15.04.2010 tarihinde ise Ankara'ya dönülmüştür.

II. İNCELEMENİN AMACI

İncelemenin amacı, Van ilinde meydana gelen sınır ihlalleri ve kaçakçılık olayları ile güvenlik kuvvetlerinin bu olaylara müdahale şekillerini yerinde incelemek, Mehmet Nuri TANÇOBAN'ın öldürülmesi olayı ile ilgili de bilgi almaktır.

III. İNCELEMEDE UYGULANAN YÖNTEM

Heyet çalışmalarında;

12.04.2010 tarihinde Van Valisi Münir KARALOĞLU ile görüşmüş ardından 6. Sınır Tabur Komutanı Albay Memduh HAKBİLEN'den bilgi almıştır. Aynı gün İl Jandarma Komutan Yardımcısı Albay Tevfik ANZERLİOĞLU, Jandarma İstihbarat ve Jandarma Kaçakçılık yetkilileri, Emniyet İstihbarat Şube Müdürü, Emniyet Kaçakçılık Şube Müdürü ile görüşülmüştür. Bu görüşmeleri takiben İl'de faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinden Van Barosu Yönetim Kurulu Üyesi Av. Taner POLAT, İnsan Hakları Derneği Van Şube Başkanı Av. Mehmet Ali ŞEN, Mazlumder Van Şube Başkanı Abidin ENGİN ile inceleme konuları ile ilgili görüş alış-verişinde bulunulmuştur.

13.04.2010 tarihinde Çaldıran ilçesine geçilerek Cumhuriyet Savcısından Mehmet Nuri TANÇOBAN'ın öldürülmesi olayına ilişkin bilgi alınmış, Kaymakam ile de genel kaçakçılık olayları hakkında görüşülmüştür. Bu görüşmelerde İlçe Jandarma Komutanı ve İlçe Emniyet Amiri de hazır

bulunmuştur. Belediye Başkanı ile makamında yapılan görüşmenin ardından hükümet konağında 11 sınır köyünün muhtarı ile ayrı ayrı görüşülerek sorunlar, yaşanılan güçlükler ve uygulamalar hakkında bilgi alınmıştır. Ardından sınıra 2 km. uzaklıktaki Mehmet Nuri TANÇOBAN'ın ölüm olayının meydana geldiği yere gidilerek olayın oluş şekli hakkında bilgi alınmıştır. Olay yerinden de Hangediği köyüne gidilerek hayatını kaybeden Mehmet Nuri TANÇOBAN'ın ailesine taziye ziyaretinde bulunulmuş, babası ve olay günü birlikte olduğu köylüler ile bir süre sohbet edilerek genel olarak kaçakçılık, özelde ise Mehmet Nuri'nin öldürülme olayı görüşülmüş, son olarak Çaldıranda konuşlu 1. Hudut Tabur Komutanından bilgi alınmıştır.

14.04.2010 tarihinde Jandarma Asayiş Kolordu Komutanı ile yapılan görüşmenin ardından birlikte Başkale'ye geçilmiştir. Helikopter ile yapılan bu seyahatta sınır üzerinden geçilerek arazinin yapısı ve yerşekilleri havadan gözlenmiştir. İlçe Kaymakamı ve Cumhuriyet Savcısı ile yapılan görüşmelerin ardından 22 sınır köyü muhtarı ile görüşmeler yapılmıştır. Başkale 4. Hudut Tabur Komutanı ile yapılan görüşmenin ardından Van'a geri dönülmüştür.

15.04.2010 günü Van Cumhuriyet Başsavcısı ve daha önceki görev yeri bir sınır ilçesi olan eski Özalp Kaymakamı halen Van Vali Yardımcısı Ömer Özcan ile yapılan görüşmelerin ardından çalışma sonlandırılmıştır. Bu görüşmeler sırasında ilgili kurumlardan gerekli görülen bilgi, belge ve dokümanlar rapora esas olmak üzere temin edilmiştir.

VI. TAHLİL VE DEĞERLENDİRME

TANIM, HUKUKİ VE TARİHİ SÜREÇ

Sınır ticareti, iki komşu ülke arasında anlaşmalara bağlı olarak yapılan özel bir dış ticaret rejimidir. Sınırın iki yakasındaki insanların ihtiyaçlarının karşılanması için karşılıklı olarak mal alım satımını öngörür. Ülkeleri sınır ticaretine yönelten nedenlerin başında, yakın komşuluk ilişkileri ve taşıma giderlerinden kaçınmak düşüncesi gelir. Normal ihracat ve ithalat işlemlerine uygulanan pek çok formalite sınır ticaretinde uygulanmaz.

Türkiye'de 1970'li yılların sonlarından itibaren uygulanmaya başlayan sınır ticareti, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde özel bir dış ticaret şekli olarak uygulana gelmektedir.

Sınır ticaretinin başladığı 1978 yılından itibaren konuyla ilgili mevzuatta önemli değişiklikler yapılmıştır. Belirli dönemlerde sınır ticaretinin kapsamı genişletilmiş, bazen de çeşitli gerekçelerle daraltılmıştır. Ticarete konu olan malların sayılarının artırılıp düşürülmesi çoğunlukla ekonomik gerekçelerle yapılırken, dış politikanın da belirleyici olduğu dönemler yaşanmıştır.

Resmi dış ticarete göre daha az formalite gerektirdiği için belli kesimler tarafından değil geniş halk kitleleri tarafından da yapılabilmesi elde edilecek

gelirin daha geniş kitlelere yayılmasına sebep olmuştur. Bu açıdan bakıldığında sürdürülmesi gerekli bir ticaret türü olduğu anlaşılır.

31.01.1996 tarih ve 22540 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Sınır Ticaretinin Düzenlenmesine İlişkin" Bakanlar Kurulu Kararının 2. maddesinde sınır ticareti; *"Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde bulunan sınır illerinde mukim gerçek kişilerin zaruri ihtiyaçlarını karşılamak üzere karşılıklı olarak yaptıkları ticari işlemler"* şeklinde tanımlanarak özellikle ülkenin doğu ve güneydoğu illeri dikkate alınarak düzenlenmiş bir ticaret türü olduğuna vurgu yapılmaktadır. Çeşitli dönemlerde yayımlanan sınır ticaretine ilişkin yönetmeliklerde sınır ticareti *"Sınır illerinin ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla komşu ülkelerin sınır yörelerinde karşılıklı olarak yaptıkları ticari işlemler"* olarak tanımlanmasına rağmen daha sonra çıkarılan "Sınır ve Kıyı Ticaretinin Düzenlenmesine İlişkin Karar"ın 2. maddesinde bu ticaret *"Sınır ve kıyı illeri ile bunlara komşu illerin ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla karşılıklı olarak yapılan işlemlerdir"* şeklinde tanımlanarak ticaretin kapsamı genişletilmiş, *komşu il* terimi tanıma eklenmiştir (Resmi Gazete, 1993). Ancak daha sonra Sınır Ticaretinin Düzenlemesine İlişkin 26.12.1996 tarih ve 96/9025 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile *komşu il* statüsü kaldırılmıştır.

Sınır ticareti ilke olarak, sınırın iki yanında kalan halkın bölgesel ihtiyaçlarının karşılanmasını içerir. Bu tür ticaretten beklenen amaç, sınır bölgelerinde yaşayan halkın ihtiyaç duyduğu maddelerin hem daha kolay temin edilmesi, hem de sınır bölgelerinde karşılıklı güven ortamının artmasına katkıda bulunmak; bölge barışına ve huzurun korunmasına yardımcı olmak, kaçakçılığı asgari düzeye indirmek, sınırın karşılıklı iki yakasında yaşayan halklar arasında komşuluk ilişkilerini geliştirerek ülkeler arası barışa katkıda bulunmak, bölge ekonomisine canlılık getirmek vb. şeklinde özetlenebilir.

Türkiye'nin sınır ticaretiyle tanışması 1978-1979 yıllarında dünya petrol fiyatlarının yaklaşık dört kat artmış olması sonucu artan döviz talebine ve petrol ihtiyacına çözüm bulmak için İran'a mal mukabili petrol alma kararından sonra ortaya çıkmıştır. Sınır ticareti başlangıçta merkezden görevlendirilen elemanlarca yapılmış ve bu işlemler yaklaşık iki yıl sürmüştür. Daha sonra sınır ticareti işlemlerinin Valiliklerce yürütülmesinin daha uygun olacağı kanaatine varılmış ve Ağrı Valiliği bünyesinde "Sınır Ticareti Bürosu" oluşturulmuştur.

Takip eden yıllarda bir takım düzenlemeler yapılmıştır. İlk düzenleme, 1979 yılında 79/17493 sayılı "Dışsatım Düzenleme Kararı" ile olmuştur. Bu karara dayanılarak çıkarılan 09.06.1979 tarih ve 79/17793 sayılı Kararla bazı sınır bölgelerinde sınır ticareti yapılması öngörülmüştür. 1980'de yayınlanan Sınır Ticareti Yönetmeliği (Resmi Gazete, 1980) ile, İran'la Ağrı-Gürbulak sınır kapısından sınır ticareti yapılması bir yönetmelik maddesi haline getirilmiştir. 1982 yılında yayımlanan İhracat Rejimi Kararı ve İhracat Yönetmeliği (Resmi Gazete, 1982) içerisinde sınır ticaretine ayrıca yer verilmesi, sınır ticareti

açısından önemli bir gelişme olmuştur. Sonraki yıllarda sadece sınır illeri değil sınır illerine komşu illerin de sınır ticareti yapması öngören düzenlemeler yapılmıştır.

Temmuz 1998'de alınan bir kararla sınır ticaretine önemli engeller getirilmiştir. Bakanlar Kurulu'nun aldığı önlemler arasında sınır ticaretinin sadece komşu iller arasında yapılması, ticarete konu olan malların bu illerin sınırlarını aşmaması, sınır ticareti kapsamındaki mallardan alınan vergilerin oranının yüzde 80'e çıkarılması, malların ithalatında "Menşe Şehadetnamesi" aranarak üçüncü ülke mallarının bu yolla yurda girişinin engellenmesi konuları yer almıştır. Kararın Temmuz 1998 başından itibaren uygulamaya sokulmasıyla Ardahan'dan, Hatay'a kadar 10'a yakın ilde etkisini göstermiş, bu illerden ekonomisi sınır ticaretine bağlı olanlarda ticari hayat durgunlaşmıştır.

Sınır ticaretiyle ilgili bir diğer önemli düzenleme ise; Türkiye'de 13 sınır ilinde yapılan sınır ticaretinde valilerde olan yetkinin, Bakanlar Kurulu kararıyla Dış Ticaret Müsteşarlığı'na devredilmesidir.

23.12.1998 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile sınır ticaretinin kapsamı daraltılmıştır.

27.01.2000 tarihinde TBMM'de 4481 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un geçici 2. maddesi uyarınca Bakanlar Kurulu, sınır ticareti kapsamında ithal edilen mallara ilişkin olarak tahsil edilen Akaryakıt Tüketim Vergisinin % 5'ine kadarlık kısmını, sınır ticareti yapılan illerin özel idarelerine aktarmaya yetkili kılınmıştır. Bu düzenleme ile tahsil edilen Akaryakıt Tüketim Vergisinin %5'lik kısmı sınır ticareti yapılan illerin Özel İdarelerine bırakılmıştır. Özel idarelerin de kamu harcama disiplini çerçevesinde bu kaynakla ilin ihtiyacı olan yol, okul vb. yatırımları gerçekleştirmesi beklenmiştir. Bu uygulama sınır illerinin kalkınması için son derece olumlu bir gelişme olmuştur.

Sınır ticaretine 28.04.2000'de çıkarılan Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile yeni kısıtlamalar getirilmiştir. Getirilen düzenleme ile "Komşu il" kavramı kaldırılırken, sadece Artvin'den Hatay'a kadar olan sınır illerinde sınır ticareti yapılabilmesi karara bağlanmıştır. Sınır ticaretine imkân tanınan il sayısı 7'ye düşürülürken Edirne ili sınır ticareti yasaklanan iller arasına girmiştir. Bu Kararname ile ithal edilen motorin miktarına da kısıtlama getirilmiştir. Kararname ile sınırdan ticaretin önemli boyutunu oluşturan motorin ticaretinde gümrük muafiyeti de azaltılmıştır. 1 Eylül 2002 tarihinde de sınır ticareti kapsamında yapılan motorin ticareti yeni bir düzenleme yapılana kadar tamamen yasaklanmıştır. Yasaklanma gerekçesi olarak motorin ticaretinin amacından saptığı belirtilmiştir.

Sınır ticaretinin tarihsel gelişimi içinde bir diğer düzenleme, 2003/5408 sayılı Sınır Ticaret Merkezlerinin Kurulmasına İlişkin Bakanlar Kurulu

Kararının yayınlanmasıdır (Resmi Gazete, 2003). Bakanlar Kurulu Kararına göre; Türkiye'nin yaşam standardının düşük ve işsizliğin ciddi boyutlarda olduğu Doğu ve Güneydoğu Anadolu coğrafi bölgelerinde ekonomik, sınai ve ticari gelişmenin hızlandırılmasını teminen, Sınır Ticaret Merkezleri kurulması karara bağlanmaktadır (m.1). 2003/5408 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nın getirdiği en önemli yenilik, Sınır Ticaret Merkezleri uygulamasında bir kısım illere yeniden *komşu il* statüsünün tanınmasıdır

EKONOMİK GÖRÜNÜM

İran fıstığı, kivi, pirinç, karpuz, şeker, kuru üzüm, çay gibi tarım ürünlerinin yanında büyük ve küçükbaş hayvanlar da sınır ticareti yoluyla ülkemize girmektedir. Akaryakıtın ise ayrı payı ve ekonomik değeri vardır.

Ülkemizde ilk kez 1990'lı yılların başında, kamyon ve TIR'ların depolarında yurda sokularak kaçak motorin uygulaması başlatılmıştır. Herhangi bir vergi alınmaksızın akaryakıt istasyonlarında tüketicilere satılan bu motorin miktarının o tarihlerde yılda 1,2 milyon ton düzeyine ulaşması üzerine, 1993 yılında bu uygulamadan vazgeçmiştir. Ne var ki, 26.11.1996 tarih ve 2254 sayılı Başbakanlık genelgesiyle, Doğu ve Güneydoğu illerimizde açık olan sınır kapılarımızdan, römorklu araçlarda 8, römorksuz araçlarda 4 ton akaryakıt getirilmesine ve sınır illerimizde satılmasına yeniden izin verilmiştir.

1995-2002 yılları arasında toplam araç sayısı %49 oranında artarken aynı dönemde petrol tüketimi hemen hemen hiç artmamıştır. Aradaki fark Türkiye'ye sınır ticareti ile giren petrolün boyutlarını göstermektedir. Sınır ticareti yoluyla ülkeye sokulan akaryakıt, bu sektörde faaliyet gösteren firmaları da olumsuz etkilemiştir. Sınır ticaretiyle yılda Türkiye'ye 2 milyon tonun üzerinde akaryakıt girmiş ve bu akaryakıt ülkenin her bölgesine yayılarak *ikili fiyatlar*ın oluşmasına neden olmuştur. Bundan da kayıtlı akaryakıt sektörü büyük zararlar görmüştür.

Sınır ticareti veya daha önceki ifadesiyle mutad depo kapsamında Türkiye'nin ithal ettiği motorin ve diğer petrol ürünleriyle ilgili olarak kayıpları, doğrudan ve dolaylı kayıplar olarak iki başlıkta incelenebilir.

Doğrudan kayıpların birincisi uğranılan *vergi kayıpları*dır. İkincisi, Türkiye'nin petrol ürünleri piyasasında, *ikili fiyat*tan kaynaklanan iki ayrı piyasanın ortaya çıkmasıdır Üçüncüsü, sınır ticareti yüzünden Türkiye rafinerilerinin dışarıdan ithal ettikleri ham petrolü arıttıktan sonra bunu iç piyasalara satmakta zorlanmış olmalarıdır. Burada rafinerilerin gelir kaybı söz konusudur.

Dolaylı kayıplara gelince bunlar ithal edilen motorinin araçlar ve çevre üzerindeki negatif etkileridir. Ülkemize sınır ticareti yoluyla ithal edilen akaryakıtın araçlarda yol açtığı ekonomik kayıp önemli boyutlara ulaşmıştır. TSE standartlara göre, ülkemiz rafinerilerinde üretilen motorinin kükürt oranı

maksimum binde 7 olmalıdır. Hâlbuki Irak motorininin kükürt oranı binde 9,5'tir. Bu miktar AB ülkelerinde kabul edilen miktarın 5 misli fazladır. Kükürt oranındaki bu yükseklik, çevre kirliliğine büyük ölçüde olumsuz etki yaptığı gibi, bu motorini kullanan araçların motorlarında da korozyon nedeniyle büyük ölçüde hasarlara yol açmıştır.

Türkiye'deki en büyük akaryakıt kontrol laboratuarı olan ODTÜ PAL'in raporlarına göre, kalitesiz ve kimyasal katkılı akaryakıtın insan sağlığı açısından da büyük tehlikeler taşıdığı ifade edilmiştir. Bu şekilde kısa vadede karlı gibi düşünülen bu yakıtın uzun vadede daha büyük maliyetlere varan motor arızaları ile sonuçlandığı görülmüştür.

Motorin örneklerinde görülen en önemli ve tehlikeli bir sorun da parlama sıcaklığının çok düşük olmasıdır. Motorin normal koşullarda parlamaz. Oysaki bu ürün parlayarak patlayabilmektedir. Bu nedenle Türkiye'de birçok trafik kazasında çok sayıda patlamayla birçok kişi ölmüş, traktörden sızan mazotun parlamasıyla ormanlar yanmıştır. Bu da sınır ticareti yapımında kontrolün ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Türkiye'de sınır ticareti yapma olanağı bulunan illerin tamamında kişi başına gelir ülke ortalamasının altındadır. Çoğu tarım ve hayvancılıkla geçimlerini sağlamaktadırlar. Bu nedenle alternatif gelir kaynakları ve istihdam alanlarının oluşturulması acısından sınır ticareti özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri halkı için önemli bir geçim kaynağı oluşturmaktadır.

VAN İLİ VE SINIRINDA MEVCUT DURUM

Van'ın İran ile 285 Km.lik bir sınırı bulunmaktadır. Bu sınır dağlık bir arazi yapısı sergilemekte, 5-6 ay süre ile 1.5-2 metre kar ile kaplı olmaktadır. Mevcut arazi yapısı, coğrafik konum ve mevsim şartları her türlü kaçakçılık ile birlikte terörist geçişlerine de imkân tanımaktadır.

Ülkemiz ile İran arasındaki sınır; Ocak 1923 tarihli "Türkiye – İran sınır hattının tayinine dair itilafname" ve 27 Mayıs 1937 tarihli Tahran Anlaşması ile tayin edilmiş ve Türkiye –İran Tahdidi Hudut Komisyonunca 1932-1934 yıllarında 529 km.lik sınır arazide işaretlenmiştir.

Tahran Anlaşmasının ilgili hükümlerince, sınırı silahsız olarak yanlışlıkla geçen her iki ülke vatandaşlarının sağ olarak yakalanması ve protokollerce belirlenen noktalardan hudut görevlilerine teslim edilmesi gerekir. Hudut bölgelerinde meydana gelen olaylar ile ilgili adli ve idari soruşturmalar da geciktirilmeden ilgili makamlarca yerine getirilmelidir.

Hudut ihlalleri ile mücadelede; 4458 sayılı Gümrük Kanunu, 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun, 5682 sayılı Pasaport Kanunu, 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu, 3497 sayılı Kara Sınırlarının Korunması ve Güvenliği Kanunu, 2565 sayılı Askeri Yasak

Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununa ilaveten 6815, 5442, 2803 ve 211 sayılı yasalarda da yetkiler ve hükümler bulunmaktadır.

Kara sınırlarının korunması ve güvenliğinin sağlanması görevi 3497 sayılı yasa ile Kara Kuvvetleri Komutanlığına verilmiştir. Türkiye-İran hududu birinci ve ikinci askeri yasak bölge sınırlarının 2565 sayılı kanunda öngörülen azami mesafeler olan 600 metre olarak uygulanmasına 16 Kasım 2009 tarihli 2009/15653 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 24 Aralık 2009 tarihinden geçerli olmak üzere 1 yıl daha devam edilecektir. Van'ın İran sınırında birinci derece Kara Askeri Yasak Bölge'de 2, ikinci derece Kara Askeri Yasak Bölgede ise 79 köy bulunmaktadır.

Sınırın her iki tarafında yaşayanların akrabalık ilişkilerinin bulunması ve diyaloglarının devam etmesinin yanında ekonomik gelir seviyelerinin düşük olması, arazi ve iklim yapısı kaçakçılığa zemin hazırlamaktadır. Bölge halkı ise kaçakçılığı geçim kaynağı olarak görmekte ve benimsemektedir. Kaçakçılık genellikle akaryakıt, uyuşturucu ve göçmen kaçakçılığı şeklinde ortaya çıkmaktadır.

-Uyuşturucu kaçakçılığı: Afyon ve türevleri ile esrar maddesi en başta gelenlerdir. Doğudan gelen uyuşturucu, tüketim bölgesi olan Avrupa ülkelerine gönderilirken tercih edilen yollardan birisi de ülkemizdir. Kaçakçılar kendileri için en güvenli yol ve yöntemi kullanmakta, güzargah üzerindeki coğrafyada meydana gelen ekonomik, siyasi, kültürel ve güvenlik gibi değişimlere göre strateji değiştirebilmektedirler.

Nakliyat sırtçı tabir edilen ve ekonomik durumları kötü olan kişiler yoluyla veya katırlar ve atlar ile denetimi az yapılan kırsal yollardan yapılabildiği gibi devlet karayolundan normal yollarla getirilen eşyalar arasına saklanmak suretiyle veya araçların uyuşturucu madde kaçırmak için özel yaptırılan ve "Zula" tabir edilen gizli bölmelerinde saklanmak suretiyle de gerçekleştirilebilmektedir.

-Akaryakıt kaçakçılığı: Akaryakıt ve petrol ürünlerinin İran'ın sınır köylerinden katır veya at ile bidonlar (Jelikan) ile yurda sokulması şeklinde gerçekleştirilmektedir. Ardından ilde sayıları bir hayli fazla olan kamyonlar vasıtası ile sınır köylerine veya buluşma yerlerine gidilerek depolar doldurulmakta, petrol istasyonlarına boşaltılarak satış gerçekleştirilmektedir.

-Göçmen kaçakçılığı: Doğrudan veya dolaylı olarak maddi menfaat elde etmek amacıyla yasal olmayan yollardan bir yabancının ülkeye sokulması ya da ülkede kalmasına yardımcı olmak veya yurt dışına çıkışına imkan sağlamaktır. Ülkemiz ve özelde Van, konumu itibariyle bu hareketlere hep açıktır. Kişiler sahte pasaport, vize ve kimlikler kullanılarak hudut kapılarından geçirilebildiği gibi yürüyerek veya araçlar ile yasal olmayan sınır bölgelerinden de

geçirilmekte, tır ve kamyonların gizli bölmelerinde saklanarak geçiş de mümkün olmaktadır.

Kaçakçılık olaylarında en etkin kullanılan araçlardan birisi olan atların bölgede ve özellikle sınır köylerinde çok miktarda bulunduğu, yaklaşık 35.000 atın kaçakçılık amacıyla kullanıldığı güvenlik kuvvetlerince tespit edilmiştir.

Ele geçirilen malzemeler

	Silah-Adet	At- Adet	Akaryakıt-Litre	Şeker-Kg.	Sigara-Karton	Çay-Kg.	Konfeks-Adet	Eşya-Adet
2009	30	4.724	895.513	600	29.326	2.550	37.395	-
Tutar	45.000	1.5 Ml.	2.1 Ml.	1.020	879.780	12.750	280.463	-
2010	-	922	126.293	-	30.479	380	12.040	-
Tutar	-	276.800	315.732	-	914.370	1.900	90.300	-

2010 yılı rakamlarında 11 Nisan tarihi son gün olarak baz alınmıştır.

01.01.2009 tarihinden 12.04.2010 tarihine kadar İran ile ortak sınırımızda meydana gelen ölüm veya yaralanma ile neticelenen hudut olaylarının sayısı aşağıda verilmiştir.

	YARALANMA		ÖLÜM	
	Türk	Yabancı	Türk	Yabancı
Çaldıran	1	-	2	-
Özalp	23	7	8	-
Albayrak	3	-	-	4
Başkale	3	-	3	1
TOPLAM	30	7	13	5

Meydana gelen toplam 18 ölüm olayından 17'si İran askerlerinin ateşi sonucu oluşmuştur. Sınırda meydana gelen yaralanma ve ölüm olayları ile ilgili olarak görgü şahitleri ve deliller neticesine göre işlem yapılmaktadır. İran'ı ilgilendiren hususlarda İran yetkili makamları ile olay yerine gidilerek olay yeri keşfi yapılmaktadır. Bu incelemeler sonucunda 1.derece hudut makamımızca İran İslam Cumhuriyeti ile yapılan resmi görüşmeler devam etmektedir.

Sınırlarımızda meydana gelen olaylar ile ilgili de ayrıca cumhuriyet savcılıkları soruşturmalarını yapmaktadırlar.

2009 ve 2010 yıllarında yakalanan kaçakçı sayısı ise şu şekildedir.

	Türk vatandaşı	Yabancı uyruklu
2009	301	62
01/01-11/04/2010	79	18

KAÇAKÇILIK, TERÖR VE ÇOCUKLAR

PKK/Kontra-Gel terör örgütü Van İli İran sınırında alt birimi olan ve halk tarafından gümrükçü olarak bilinen Demokratik Kurtuluş Birliği vasıtasıyla bölgede akaryakıt, insan, sigara, çay, şeker, uyuşturucu madde vb. kaçakçılık faaliyetlerinden nemalanmakta, sınır hattındaki köylerde yaşayan ve kaçakçılıkla uğraşan vatandaşlardan sözde gümrük ve vergi adı altında zorla para toplamaktadır. İran topraklarında sınır hattına yakın bölgelerde terör örgütüne ait kampların bulunduğu ve İran güvenlik güçlerinin bölgedeki teröristlere yönelik operasyonlar yaptığı bilinmektedir.

Kaçakçılık PKK terör örgütünün çok önemli gelir kaynaklarından birisini oluşturmaktadır. Bu amaçla kaçakçılık faaliyetlerini bizzat kendisi yürüttüğü gibi çoğunlukla bu işi yapanlardan belli bir kesinti yaparak da gelir elde etmektedir. Bu kesinti at başına alınan belli bir miktar şeklinde olabildiği gibi sınırdan geçirilen ürünün niteliğine göre de değişmektedir. Bu toplanan paraların örgütün finansmanında önemli bir rakam tuttuğu belirtilmektedir. Örneğin sadece Başkale ilçesinden 2007 yılında yapılan kaçakçılıktan örgütün 12 milyon dolar gelir elde ettiği yakalanan terör örgütü mensuplarının ifadelerinden anlaşılmıştır.

Terör örgütü mensuplarının sınır geçişlerinde kendilerine kaçakçı süsü vermeleri ve kaçakçıların arasına karışarak ülkemize sızıp eylemlerde bulunması da kaçakçılık ile mücadelenin hem önemini hem de güçlüğünü ortaya koymaktadır. Mayınlama ve uzaktan kumandalı tuzaklama, teröristlerin hudud geçiş teşebbüsleri ile uzaktan taciz ateşi açılması öncelikli tehditler arasında bulunmakta, bu da güvenlik kuvvetlerinin kaçakçılığa ilaveten terör ile de mücadelesini gerektirmektedir.

Kaçakçılıkta çocuklar aktif olarak kullanılmaktadır. Bu işi yapmak yörede çocuklar açısından nerede ise "Rüştünü ispat etmek" olarak algılanmakta, ailelerin çeşitli sebepler ile çocukları bu işte kullanması kadar bu algı da çocukları kaçakçılığa itmektedir. Yapılan işin zorluğu ve taşıdığı riskler itibariyle çocukların bu işte kullanılması başlıbaşına bir sorundur ve acilen önlem alınması gerekmektedir. Eğitim çağında olup okulda ders görmesi ve

kalem tutması gereken çocukların, geceleyin atların peşinde sınırları aşması ve bu yolla birçok risk ile karşılaşmaları, çocukların bile bile tehlikeye atılması anlamına gelmektedir. Ayrıca kaçakçılık, çocukların terör örgütü mensupları ile karşılaşmasını sağlamakta, propagandaya daha açık olmaları sebebiyle olumsuz etkilenmektedirler.

MÜCADELE VE KARŞILAŞILAN SORUNLAR

Kaçakçılık artık kıtalar arası işlenen bir suç haline gelmiştir. Bu süreç büyük bir gizlilik, organizasyon ve iletişimi gerektirmektedir. Kaçakçılıkta en önemli unsur istihbarat elde etmektir. Sadece kaçakçılıkta kullanılan malzemeyi değil organizasyonu tüm unsurları ile birlikte ortaya çıkarıp yakalamaya yönelik olarak çalışılmalıdır. Bu da teknolojinin imkânlarının yasalar çerçevesinde kullanılmasını gerektirir.

Kaçakçılık ile mücadele edecek personelin eğitim ve gelişimine önem verilmelidir. Bu bağlamda hudut birliklerine atanan subay-astsubay ve uzman personelin hudut hizmetleriyle alakalı meslek içi eğitim kurslarına tabi tutulmasının yanında hudut birliklerine tertip edilecek erbaş ve erlerin Ağustos 2010 tarihinden itibaren kurma çalışmaları tamamlanmak üzere olan "Hudut acemi er eğitim birliği"nde eğitime tabi tutulacak olmaları, mücadelenin niteliği açısından faydalı bir uygulama olacaktır.

Ayrıca uluslararası işbirliği ve ülkelerarası bilgi değişimi ile eşzamanlı operasyonlar mümkün olduğunca sık uygulanmalıdır.

Van'ın İran sınırı belirtildiği üzere coğrafi ve iklimsel koşullar itibariyle kontrolü bir hayli zor yapıya sahiptir. Sınırın korunması ve geçişlerin kontrol altına alınması ülkenin güvenliği başta olmak üzere ekonomisi açısından da hayati önem arz etmektedir.

Sınırın tamamen kontrol altına alınması imkânsız olmakla birlikte özellikle son iki yıldır alınan tedbirler sayesinde geçişlerin kontrolünde büyük başarılar sağlandığı görülmüştür. Önceleri belli bir saatten sonra zorunluluk gereği asker mevkisine çekilirken şu an 24 saat gözetleme faaliyeti yapılmakta, geçiş yolları termal kameralar ile devamlı gözetlenmekte, yeni gözetleme karakolları yapılmakta, ulaşımı yaz-kış sağlayacak yol yapım çalışmaları devam etmektedir. Son iki yılda yapılan çalışmalar, kontrollerin sıklaştırılması ve süreklilik kazanması kaçakçılık ile mücadelede çok önemli mesafe alınmasını sağlamıştır.

Görüşülen tüm sınır köyü muhtarları ve diğer yetkililer, son iki yıldır alınan önlemler ve yapılan çalışmalar sayesinde kaçakçılığın eski rahatlıkta yapılamadığını, hudut birliklerinde askerin denetimlerini artırdıklarını, ayrıca İran'ın da eskiye göre kaçakçılık ile çok sıkı bir mücadele başlattığını belirtmişlerdir. Bu tür çalışmaların sekteye uğratılmadan artırılarak devam etmesi caydırıcılık açısından önem arz etmektedir.

Kaçakçılık ile mücadele bir bütün olarak ele alındığında önleyici tedbirlere ilaveten, yakalama ve sonrasında karşılaşılan bazı sorunlar da mücadeleyi olumsuz olarak etkilemektedir. Bunlardan bazıları şöyle sıralanabilir.

- Kaçak şüphesi ile el konulan eşya ve araçların Gümrük İdarelerine teslimi aşamasında, bu malzeme ve araçların yükleme, boşaltma ve nakliye hizmetlerinin temini ve bu kapsamda ortaya çıkan masrafların karşılanması hususunda büyük aksaklıklar yaşanmaktadır.

- Gümrük İdareleri 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu gereğince kaçak şüphesi ile el konulan eşya ve suçta kullanılan taşıtların muhafazası bakımından açıkça yetkili ve görevli kılınmıştır. Uygulamada yer darlığı ve ödenek yokluğu gibi nedenler ile bahse konu eşya ve mallar teslim edilemeyerek kolluğa ait müsait olmayan ortamlarda uzun süre bekleyerek değer kaybına uğramakta, satış vasıtasıyla değerlendirilmeleri mümkün iken bu da gerçekleşmeyerek devlet yeni bir zarara uğramaktadır.

- Aynı sıkıntı ele geçirilen hayvanlar için de bulunmaktadır. Ele geçirilen yük hayvanları adli makamlarca kaçak eşya naklinde kullanılan taşıt veya suç eşyası olarak değişik uygulamalara tabi tutulmakta, yük hayvanlarının tasfiye süreci gecikmekte ve hayvanlar, muhafaza görevi bulunmayan Jandarma veya Hudut karakollarında uygun olmayan şartlarda muhafaza edilmeye çalışılmaktadır. Hayvanların bir kısmı yetersiz koşullar nedeniyle telef olmakta bu da adli süreçte sıkıntıların yaşanmasına sebebiyet vermektedir.

- Kaçakçılığa konu olan malzeme ve suçlar ayrı ayrı yasalarda tanımlanmışlardır. 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu, 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanunu, 4733 sayılı Kanun, 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu, 4458 sayılı Gümrük Kanunu bunlar arasındadır. Bahsekonu yasaların uygulamaları farklı bakanlıklar tarafından olmakta, organizasyon eksikliklerinden meydana gelen boşluklar kaçakçılar tarafından suistimal edilmektedir.

- Yurt içine kaçak olarak girişi gerçekleştirilen yaş sebze ve meyvenin analiz imkânının olmaması ve aynı sebzenin yurt içinde de üretilmesi sebebiyle, 5607 sayılı yasaya göre işlem yapılamamakta, yaş sebze ve meyvenin yurt içi sevkinde fatura ve sevk irsaliyesinin olmaması durumunda sadece Vergi Usul Kanununa göre idari para cezası uygulanabilmekte, bu da kaçakçılığın bu çeşidini daha cazip hale getirmektedir.

Sınır tedbirlerini almanın yanında olayın sosyal ve ekonomik boyutunu da mutlaka hesaplamak ve ona göre çözümler üretmek gerekmektedir. Sınır köylerinde bir köyün nüfusu 2500-3000 arasında değişmektedir. Bu vatandaşlarımızın en önemli geçim kaynağı da maalesef kaçakçılıktır ve vatandaşlarca yapılan bu iş kaçakçılık olarak görülmemekte, atalarından kendilerine intikal eden "ata-baba mesleği" olarak algılanmaktadır. Bölge

halkının psikolojisini ifade etmek amacıyla bir yetkilinin sarf ettiği "*Buradaki sınır haritalarda, zihinlerde böyle bir sınır yok.*" sözü sınır kaçakçılığının niçin bölge halkı tarafından kanıksanmış olduğunu anlamada önemli bir veridir. İki sınır halkı arasında yapılan evlilikler neticesinde aile bireylerinin bir kısmının sınırın karşı tarafında olması devletlerin koyduğu sınırı zihinlerde aşındırmaktadır. Kaçakçılık yasal bir iş olmadığı için elbetteki önlenmelidir. Fakat bunun karşılığında insanların geçimlerini sağlayacak bir alternatif de göstermeli, köylülerin geçinmek amacıyla il ve ilçelere göçmesi engellenmelidir. Bu yapılamadığı durumda aşırı göç alan il ve ilçelerin sosyal-ekonomik-adli-güvenlik yapıları bozulmakta, insanlar, işsiz kalmanın verdiği çaresizlik ile yasal olmayan başka yollara başvurmaktadırlar.

Günümüzün teknolojik olanakları düşünüldüğünde kaçakçılığı önlemek eskisi kadar zor değildir. Ancak sadece yasaklamak ve fiziki önlemler almak olayın çözümünün bir parçası olup bütününü kapsamamaktadır. Bölge bazında yapılacak çalışma ile kontrollü bir şekilde sınır ticaretini kolaylaştırıcı önlemler alınıp, alternatif geçim kaynakları sağlanarak insanların ekonomik standartları yükseltilmeli, nüfus hareketlerine meydan vermeden legal geçim yolları sunulmalıdır. Bu yapılamadığı takdirde kaçakçılık önlenmekle birlikte başka sosyal sorunların önüne geçilemeyecektir.

MEHMET NURİ TANÇOBAN OLAYI

Mehmet Nuri Tançoban 07.05.1995 doğumludur ve Çaldıran Hangediği köyünde ikamet etmektedir. Köy Çaldıranın sınır köyüdür ve kaçakçılık tüm sınır köylerinde olduğu gibi orada da en önemli gelir kaynağıdır. 31.03.2010 tarihinde gece saat 03.00 sıralarında Çaldıran 1. Hudut Taburu (Çaldıran), 1. Hudut Bölüğü (Alakaya), 3. Hudut Tabur Komutanlığınca (Hangedik) termal kamera ile yapılan gözetleme faaliyetleri esnasında İran topraklarından sınırımıza 187 NHT bölgesinden yasadışı geçiş yapan 5 atlı tespit edilmiştir ve Mehmet Nuri de onların arasındadır. Tuzak gözetleme kulesinde nöbetçi olan hudut mangası yeteri kadar kuvvet ile kaçakçı grubun önünü kesmek maksadıyla Çeşmekaya Güneyi bölgesinde pusu kurarak atlı grubun gelmelerini beklemişlerdir. Saat 03.30/04.00 arasında kaçakçı grup ile asker karşı karşıya gelmiştir. Heyetimiz önce olayın olduğu yere giderek incelemelerde bulunmuş ve askeri yetkililerden bilgi almış, ardından da Hangediği Köyüne giderek Mehmet Nuri'nin ailesi ile görüşüp olay sırasında orada bulunan diğer dört vatandaş ile görüşmüştür. Askeri yetkililer ile vatandaşların söylemleri birbirini tutmamaktadır. Askerler, kaçakçıların askerleri görünce ateş etmediklerini bildiklerinden atlarını askerlerin üzerine sürerek ellerinde bulunan sopalar ve kırbaçlar ile de zarar verip kaçmayı denediklerini, bu sırada sanık askerin üzerine doğru bir atın sürülmesinden dolayı askerin yere düştüğü, bu düşme esnasında yaşanan arbedede silahın ateş alarak ileride atın üzerinde olan Mehmet Nuri'ye isabet ederek olay yerinde vefat ettiğini belirtmektedirler. Vatandaşlar ise, askerlerin kendilerini görünce dur ihtarı yapmadan ateş

ettiklerini ve Mehmet Nuri'nin attan düştüğünü, kendilerinin olay yerinden uzaklaşmalarının ardından askerlerin de Mehmet'i o şekilde bırakarak olay yerinden ayrıldıklarını iddia etmektedirler. Olay şu an yargıya intikal etmiştir ve heyetin ziyaret tarihi itibariyle olayın faili olan er, Kanuni Emrini İcrada Sınırın Aşılması Suretiyle Adam Öldürme isnadıyla tutukludur.

Yargı aşamasında olayın kasten mi işlendiği yoksa kazaen mi olduğu ortaya çıkacaktır. Adli sürecin biran önce tamamlanarak sorumluların hak ettiği cezayı almaları yaşanan acıyı dindirmemekle birlikte bir nebze olsun hafifletecektir. Olayın neticesi üzüntü vericidir. Yaşam hakkı korunması gereken öncelikli haktır. Bu tür olaylara sebebiyet verilmemesi ancak sorunu tamamen halletmekle mümkün olacaktır. Kaçakçılık yöre halkı nezdinde vazgeçilmez bir uğraş ve tek gelir kaynağı olarak algılandığı sürece kasti veya ihmali bu tür olayların yaşanılması kaçınılmazdır.

Maktülün cesedinin otopsi yapılması amacıyla Adli Tıp'a sevk edilmesi sırasında yaşanan bir olay yanlış anlaşılmalara sebebiyet verip infial doğurabilecek niteliktedir. O da cesedin Adli Tıp'a sevki için araca koyulduktan sonra İlçe Jandarma Komutanlığına götürülüp bir süre orada bekletilmesidir. Bu bekleme sırasında halk arasında ceset üzerinde bazı delillerin kaybedileceği, onun için Jandarma da bekletildiği şeklinde söylentiler yayılmıştır. Bu davranış ile böyle bir söylentiye de adeta zemin hazırlanmıştır. Böyle bir davranışın provokasyon da dâhil olumsuz sonuçlar doğurabileceği ve yanlış anlamalara sebebiyet verebileceğinin Jandarma yetkilileri tarafından bilinmesi ve buna meydan verilmemesi gerekir idi. Hiçbir kötü niyet olmasa bile böyle bir eylem yapılmakta olan soruşturmayı zora sokmakta ve halkın adalet duygusunu zedelemekte, kötü niyetli kişilere koz vermektedir. Çok hassas olunması gereken bu tip soruşturmalarda "Sıfır hata" ile işlem yapılmalı, olumsuz manada kullanılabilecek ve soruşturmanın sıhhatini zedeleyebilecek hiçbir davranış sergilenmemelidir.

VII. SONUÇ

1. Kaçakçılığın atalardan kalan bir geçim yolu olduğu yönündeki inanış ile bu işin yapılmak zorunda olunduğu şeklindeki algı değiştirilmelidir.

2. Sınır köylerinin nüfusu 2500-3000 arasında değişmekte ve geçim kaynaklarını önemli ölçüde kaçakçılık yaparak temin etmektedirler. Fiziki ve yasal engeller ile kaçakçılığın önlenmesi durumunda bu kez de alternatif geçim kaynaklarının sunulamaması durumunda ortaya çıkacak sıkıntılar ile baş etmek gerekecektir. Önlem alınırken sadece engellemek bazlı düşünülmeyip vatandaşlarımızın bulundukları köyleri terk etmeden geçimlerini sağlayacak yollar araştırılmalı ve sunulmalıdır. Aksi durumda kaçakçılık önlenecek ama yeni sosyal problemler ortaya çıkacaktır. Bu konu ile ilgili biran önce çalışmalar başlatılmalıdır.

Bölgenin ekonomik altyapısının güçlendirilmesi, sınır köylerini tarım ve hayvancılığa yönlendirecek projeler yapılması ve bunların titizlikle uygulanması gerekmektedir.

3. Resmi dış ticareti yüksek formalite gereği küçük bir kesim yapabilirken sınır ticareti daha yaygın bir kesim tarafından yapılabilmektedir. Sınır ticaretinde formalitelerin resmi dış ticarete göre daha az olması bu ticaretin en büyük avantajıdır. Bu ticaretle uğraşanların sayısının artması ve ticaretin gelişmesi aynı zamanda sınır ticareti yapılan ilde gelir düzeyinin artmasına da yol açmaktadır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin kalkınması için sınır ticaretinin kesintiye uğramadan sürdürülmesi gerekir. Bu bölgelerimizde göç olayının ulaştığı boyut düşünüldüğünde, konunun önemi daha da artmaktadır.

4. Kanunsuz eylem olan kaçakçılığın özellikle çocuklar tarafından yapılmasının önüne geçilecek idari tedbirler alınmalı, ailelerin muhafaza sorumluluğu dikkate alınarak çocuğu suça iten aileler hakkında yasal işlem yapılmalıdır.

5. Son iki yılda güvenlik güçlerinin incelemeye konu olan sınırda yapmış oldukları çalışmalar ile kaçakçılık önemli ölçüde sekteye uğramıştır. 24 saat esasına göre ve her mevsimde sınır güvenliğinin sağlanması ve bunun için birçok önlem alınması takdire şayandır.

6. Kaçakçılık ile mücadelenin daha etkin olması için yasalardaki dağınıklığın sona ermesi, değişik bakanlıklardan temsilcilerin bir araya gelerek bu eylemin tek bir yasa ve kurum ile organize edilmesi etkin sonuç alınmasında daha faydalı olacaktır.

7. Kaçakçılık ile mücadelede görevli personelin uzmanlaşmış, iyi eğitimli bilimsel ve teknolojik yeniliklere açık olması gerekmektedir. Planlama, anlık olayı değil tüm bir organizasyonu çökertmeye yönelik olarak yapılmalıdır.

8. Kaçakçılık sonucunda ele geçirilen eşya ile suçta kullanılan taşıt araçları ve atların teslimi, muhafazası ve uygun koşullarda bekletilerek adli sürecin bir an önce tamamlanması hususunda gerekli alt yapının hazırlanması, bahse konu malların zarar görerek işlevsiz hale gelmesini ve yeni zararların doğmasını engelleyecektir.

9. Van ilinin yapısı itibariyle Adliyede kaçakçılık ile ilgili bir ihtisas mahkemesinin kurulması düşünülmelidir.

10. Yapılan soruşturmalarda özenli davranılarak toplumsal gerginliği tetikleyebilecek veya yanlış anlamalara meydan verebilecek tavırlar sergilemekten kaçınılmalıdır. Jandarmanın gerekli tedbirleri önceden alarak, maktülün cesedinin İlçe Jandarma Komutanlığına götürülmeden direkt olarak Adliyeden Adli Tıp Kurumuna sevkinin yapılması halinde halk arasında söylenti çıkmasına sebebiyet verilmemiş olacaktı.

11. Terör örgütlerine finansal kaynak sağladığı gerekçesiyle bu ticaretin zaman zaman yasaklanması, terör örgütleriyle hiçbir bağlantısı olmayan normal halkın yaşam standardını düşürmüştür. Bu nedenle sınır ticaretinde denetimlerin sağlıklı yapılması hem terör örgütünün finans kaynağını engelleyecek hem de yöre halkının mağduriyetini giderecektir.

12. Türkiye dünyada en çok sınır kapısı olan ülkelerin başında yer almaktadır. Çok sayıda sınır kapısının devlete maliyeti de büyüktür. Sınır kapılarının devlete yüklediği yüksek maliyet, bu kapıların sınır ticareti ile değerlendirilmesi durumunda katkıya dönüşebilecektir.

13. Üzerinde durulması gereken diğer bir nokta ise formaliteleri son derece az olan ve başlangıçtaki gerçekleşme oranları önemsiz miktarlarda kalan, ancak giderek hacmi büyüyen sınır ticaretinde, standart ve kalite kontrolleri ile kıymet esaslarının, normal yollardan yapılan ithalatta olduğu gibi sağlıklı bir şekilde uygulanması, tüketicinin korunmasına yönelik önlemlerin alınarak normlara uygun olmayan eşyaların girişine izin verilmemesidir. Tüketiciyi Koruma Yasası'na göre düşük kaliteli veya defolu ürünleri satanların, satış işlemini gerçekleştirirken tüketiciyi bilgilendirmeleri gerekmektedir. Sınır ticareti yoluyla getirilen motorin için bu uygulama yapılmamıştır. Hâlbuki bu ve benzeri konularda Tüketiciyi Koruma Yasası çerçevesinde vatandaşların bilgilendirilmesi gerekmektedir.

14. Gümrük vergisi avantajı nedeniyle büyük şehirlerdeki bazı işadamlarının sınır ticareti yapılan illerdeki kişiler adına belge alarak, istedikleri malları indirimli tarifeden ithal edip sattıkları yetkili makamlarca belirlenmiştir. Bu kapsamda "Belge almaktan nakliye işlemlerine kadar" çıkar zinciri oluşturulduğu zaman zaman dile getirilmiştir. Sınır ticaretinin gerçek tanımına uymayan bu uygulamaların dikkatle izlenmesi gerekmektedir.

15. Sınır ticareti kapsamında ithal edilen düşük kaliteli motorinin araç motorları üzerindeki olumsuz etkileri kanıtlanmıştır. Ancak hem sınır ticaretinin sürdürülmesi hem de ithal motorinin araçlar üzerindeki olumsuz etkilerini ortadan kaldıracak bir formüle gereksinim vardır. Rafine ürünlerden ziyade *ham petrol* getirilmeli, ham petrol Türkiye'de rafine edilmeli ve piyasaya sürülmelidir. Bu şekilde piyasaya daha kaliteli ürünler sunmak mümkün olacaktır.

16. Sınır ticaretinde karşılaşılan sorunlardan birisi de sağlıklı istatistiklerin tutulmamış olmasıdır. Bu durum bir taraftan toplanan istatistiklerde standartlaşmayı güçleştirirken diğer taraftan istatistiklerin güvenilirliğini zedelemektedir. Bu durum sınır ticaretinin gerçek hacmi konusunda spekülatif söylemlere de izin vermekte ve konunun gerçek boyutunun ortaya çıkmasında şeffaflığı zedelemektedir.

EK-11

BİRİNCİ HAVA KUVVETLERİ KOMUTANLIĞI ESKİŞEHİR İKİNCİ SINIF ASKERİ CEZA VE TUTUKEVİ İNCELEME RAPORU

I-BAŞLANGIÇ

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 23'üncü dönem 4'üncü yasama yılı, 14 Ocak 2010 tarihli 35'inci toplantısında, Askeri Ceza İnfaz Kurumlarında incelemelerde bulunmak amacıyla Komisyon Başkanı ve Mersin Milletvekili Prof. Dr. Mehmet Zafer ÜSKÜL, Çorum Milletvekili Murat YILDIRIM, Konya Milletvekili Kerim ÖZKUL, Yozgat Milletvekili Mehmet EKİCİ ve Sivas Milletvekili Malik Ecder ÖZDEMİR'den oluşan bir Alt Komisyon kurulmasını kararlaştırmıştır.

Alt Komisyon, Mersin Milletvekili Prof. Dr. Mehmet Zafer ÜSKÜL' ün Alt Komisyon Başkanı olmasına karar vererek çalışmalarına başlamış ve 26 Şubat 2010 tarihinde Birinci Hava Kuvvetleri Komutanlığı Eskişehir İkinci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevi'nde bir inceleme yapmıştır.

Komisyona Mülkiye Başmüfettişi Mehmet FİRİK, Adalet Müfettişi Mecit GÜRSOY ve Komisyon Uzman Yardımcısı Halil İbrahim BAYAR eşlik etmiştir.

II. BAŞVURUCU

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Askeri Ceza İnfaz Kurumlarıyla ilgili olarak herhangi bir başvuruyu beklemeden re'sen bu kurumlarda inceleme kararı almıştır.

III. İNCELEMENİN AMACI

Bu incelemenin amacı; hükümlü ve tutukluların maddi ve manevi dokunulmazlığının ihlal edilip edilmediği, ceza infaz kurumundaki yaşam koşulları, sağlık hizmetleri başta olmak üzere hükümlü ve tutukluların diğer şikâyetleri hakkında görüşme ve gözlemlerde bulunarak varsa sorunları tespit etmek, uygulayıcılarda insan haklarına uygun hareket etme konusunda duyarlılık oluşturmak ve bu duyarlılığın devamını sağlamak ile hak ihlallerinin yaşanmaması için nelerin yapılması gerektiğini belirlemek ve alınması gereken tedbirleri ortaya koymaktır.

IV. İNCELEME KONUSU VEYA KONULARI

Birinci Hava Kuvvetleri Komutanlığı Eskişehir İkinci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevi'nde bulunan tutuklu ve hükümlülerin yaşam koşulları, ceza ve tutukevinin fiziki şartları ile yetkili ve görevlilerin kurumda bulunanlara karşı tutum ve davranışları bu incelemenin konusunu oluşturmaktadır.

V. İNCELEMEDE UYGULANAN YÖNTEM

Alt Komisyon, incelemesinde;

a) Ceza İnfaz Kurumu Müdürü ve kurumun diğer yöneticileri ile görüşmeler yaparak ilgililerden bilgi almak,

b) Kurumun fiziki ve yaşam koşullarına ilişkin gözlem yapmak üzere yerinde inceleme yapmak,

c) Bazı hükümlü ve tutuklularla koğuşlarında kurum personeli olmadan görüşmelerde bulunmak,

Yöntemini uygulamıştır.

VI. İNCELEMELER

1.Ceza İnfaz Kurumu Yöneticileri İle Yapılan Görüşmeler

Ceza infaz kurumu müdürü tarafından verilen bilgiler, Eskişehir 2'nci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevi Müdürlüğü, Hükümlü ve Tutukluların Hareket Tarzları Talimatı ile Hükümlü ve Tutuklu Koğuş Mümessillerinin Sorumlulukları Talimatları'na göre;

- Ceza infaz kurumu kapasitesi 100 olup, incelemenin yapıldığı tarihte kurumda 12 tutuklu ve 5 hükümlü bulunmaktadır.

- Haftada bir kez kurumda bulunan tutuklu ve hükümlülere, ceza infaz memurları tarafından yanaşık düzen ve talimat eğitimi yaptırılmaktadır.

- Ceza İnfaz Kurumu Hükümlü Ve Tutukluların Hareket Tarzları Talimatı'nın 44'ncü maddesine göre *"Koğuş kıdemlisi, gazete almak isteyenlerden gazete isimlerini alarak liste hazırlar ve bir haftalık gazete ücretini toplayarak gardiyanlara teslim eder"* hükmü gereğince hükümlü ve tutuklular ücretini ödemek koşuluyla gazete okuyabilmektedir. Ancak cezaevi idaresi tutuklu ve hükümlülerin alacakları gazeteleri 15 ile sınırlamış ve sadece bunların içerisinden tercih yapılabileceği belirtilmiştir.

- Hükümlü ve tutuklular elbiselerini yıkanmak için verdikleri cuma günleri saat 15.20'den yat saatine kadarki süre içinde ve cumartesi günleri dışında şekli Askeri Kıyafet Yönetmeliğinde belirtilen tek tip elbiseleri giymek zorundadırlar.

- Tutuklu ve hükümlüler ziyaret edilen gün itibariyle 06.00 da kalkmak ve 21.30'da ise yatmak zorundadır. Yatış saatinden sonra koğuşta bulunan her tutuklu ve hükümlü her gün tespit edilen nöbet listesine göre 1 veya 2 defa nöbet tutmaktadır.

- Kalkma ve yatma saatleri arasında (06.00–21.30) tutuklu ve hükümlülerin koğuş bölgesine girmelerine ve yatmalarına izin verilmemektedir.

Bu saatler arasında hükümlü ve tutukluların hiçbir şekilde dinlenmelerine ve uyumalarına müsaade edilmemekte, bu durumları tespit edilenlere disiplin cezası verilmektedir. Tutuklu Ve Hükümlülerin Hareket Tarzları Talimatının 28.maddesinde "*Yat içtiması alınana kadar, pijama, eşofman, şort, fanila gibi yatak kıyafeti ile koğuşta dolaşma*", 32. maddede ise "*Sabah kalkma vaktinden akşam yatma vaktine kadar koğuş bölgesine girerek yatağına yatma. Gazino bölgesinde düzgün otur, bacaklarını uzatma.*" Hükümleri bulunmaktadır.

- Tutuklu ve hükümlülerin günde altı kez içtima düzenine geçilerek sayımları yapılmaktadır.

- Cezaevi yönetimince direkt olarak gazino bölgesine girilmesi durumunda, koğuş mümessili dikkat çekerek hükümlü veya tutukluların bulundukları yerde esas duruşa geçmelerini sağlamaktadır.

2. Ceza İnfaz Kurumunda Yapılan Gözlemler ve Hükümlü-Tutuklularla Görüşmeler

2.1 Fiziki Ortam İle İlgili Gözlemler

Alt Komisyon'un ceza infaz kurumunda yaptığı inceleme esnasında; kurumun fiziki alanlarının temiz olduğu, her koğuşa ait havalandırmanın bulunduğu, hükümlü ve tutukluların spor yapabilecekleri bir alanın olduğu görülmüştür. Fiziki alanlar, özel yaşam alanları hariç olmak üzere kameralarla gözetlenmektedir.

Fiziki alanlar içerisinde sorun olarak görülen bir husus, havalandırma alanlarını çevreleyen duvarların kenarlarında bulunan dikenli teller ve demirlerin hükümlü ve tutukluların kendilerine zarar verebilecekleri kadar yakın olmasıdır.

2.2 Hükümlü ve Tutuklularla Görüşmeler

Alt Komisyon ceza infaz kurumu personeli olmadan hükümlü ve tutuklularla bulundukları koğuşlarda görüşmüştür.

Görüşmede hükümlü ve tutuklular;

- Spor faaliyetlerine katılabildiklerini, 24 saat sıcak suyun aktığını ve sağlık koşullarının iyi olduğunu belirtmişlerdir.

- İşkence, kötü muamele veya herhangi bir onur kırıcı muamelenin olup olmadığının sorulması üzerine, işkence ve kötü muamelenin olmadığını ancak psikolojik baskının olduğunu ifade etmişlerdir. Hükümlü ve tutuklular; sürekli askeri disiplinin uygulandığını, 6 defa içtima verdiklerini, içtima saatinden önce sıraya girip beklediklerini, bazen bu şekilde beklemelerin çok uzayabildiğini, koğuş camının gün içerisinde sürekli açıldığını ve cam açıldığı zaman esas duruşa geçmek zorunda kaldıklarını belirterek, bu durumdan yakınmışlardır.

- Koridorlarda başları öne eğik ve elleri vücuduna yapışık vaziyette, sağa sola bakmadan sadece önlerine bakarak yürümek zorunda olduklarını, bu uygulamanın kendilerini rahatsız ettiğini ifade etmişlerdir.

- Hükümlü ve tutuklulardan en yoğun şekilde gelen şikâyet; saat 06.00'da kalkıp 21.30'da da yatmak zorunda olmalarıdır. Bu saatler arasında yatakhaneye girmeleri veya başka bir yerde uyumaları kesinlikle yasaktır. Hükümlü ve tutuklular istirahat saatleri dışında koğuşa girip dinlenemediklerini, herhangi bir şekilde başlarını bir yere yasladıklarında kameralardan görüldüğü için hemen uyarıldıklarını belirtmişlerdir. Tespit edilen saatler arasında uykunun kendilerine yetmediğini, çünkü her gece nöbet tutmak zorunda olduklarını söylemişlerdir. Ayrıca uyku yetersizliği nedeniyle rahatsızlanıp da doktora gittiklerinde doktorun verdiği ilaçlar yüzünden uyuyup kalacakları endişesi ile doktora bile gitmekten korktuklarını ifade etmişlerdir. Televizyonda herhangi bir dizi veya film izleyemediklerini, zira 21.30'da televizyonun kapatılarak yatakhaneye geçildiğini bu durumun da kendilerini rahatsız ettiğini belirtmişlerdir.

- Hükümlü ve tutukların en çok şikâyetçi oldukları diğer bir husus da tek tip elbise giyme zorunluluğudur. Koğuşlarda olduğu gibi adli işlemler için adliyeye gidildiği zamanlarda bile tek tip elbise giyilmesinin, çevredeki insanların dikkatini çektiği, bunun da kendilerini olumsuz etkilediğini beyan etmişlerdir. Gün boyunca ayaklarında bağcıksız bot giymek zorunda oldukları, bot dışında bir başka ayakkabı veya terlik giymelerinin yasak olduğu, bunun da yaz-kış kendilerine rahatsızlık verdiği ifade edilmiştir.

- Asker ve sivil kişilerin kurumda aynı kurallara tabi olmasının yanlış olduğu hususunda da yakınmalar olmuştur.

1. Cezanın amaçlarından en önemlisi infaz kurumundaki bireyi ıslah etmektir. Suçluyu ıslah etme, devletin hak ve görevidir. Ceza, suçluyu rehabilite etmek amacıyla uygulanan ve birtakım hak yoksunluklarını içeren bir yaptırımdır. Ceza ile; hükümlünün ıslah edilerek yeniden sosyalleştirip üretken ve saygın bir birey olarak tekrar sosyal yaşama kazandırılması amaçlamaktadır. Hedef sadece ceza vermek değildir ve olmamalıdır da.

Komisyonumuzda, inceleme bölümünde yer verilen, gerek kurum yetkililerinin gerekse hükümlü ve tutukluların ifadeleri ile incelenen Eskişehir 2'nci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevi Müdürlüğü Hükümlü ve Tutukluların Hareket Tarzları Talimatı, Hükümlü ve Tutuklu Koğuş Mümessillerinin Sorumlulukları Talimatları'na göre; ziyaret edilen kurumdaki personelin tutum ve davranışlarının, ıslah odaklı olmaktan ziyade disiplin temeline oturtulmuş olduğu izlenim ve kanaati doğmuştur. Hükümlü ve tutukluların, günde 6 kez içtima vermek zorunda olmaları, koğuş camının açılması ile tüm tutuklu ve hükümlülerin esas duruşa geçerek beklemeleri, koridorlarda başları öne eğik ve elleri vücuduna yapışık vaziyette sağa sola bakmadan sadece önlerine bakarak

yürümek mecburiyetinde olmaları, sabah 06.00'da uyanıp akşam 21.30'a kadar yatakhaneye girmelerinin ve ortak kullanım alanında uyumalarının yasak olması, 21.30'dan sonra zorunlu olarak uyumak zorunda olmaları, gece nöbet tutmaları, yanaşık düzen ve talimat eğitimi yaptırılmaları, gazinoda oturur iken bacaklarını uzatmalarının yasak olması gibi uygulamalar bunun göstergeleridir.

İnfaz kurumlarında 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun hükümleri uygulanmalı, yönetmelik ve iç işleyiş de bu yasaya paralel olarak düzenlenmelidir. Ceza ve tutukevleri yargı tarafından verilen cezaların infaz edildiği yerlerdir. Bunun dışında İdarece yeni cezaların verildiği veya bunu çağrıştıracak uygulamaların olduğu yerler olamayacağı unutulmamalıdır.

Askeri infaz kurumlarında kalan tutuklu ve hükümlülerin tamamı asker kişilerden oluşmamakta, bazen siviller de işledikleri askeri suçlar sebebiyle bu kurumlarda bulunmaktadırlar. Geceleri nöbet tutma, esas duruşunu gösterme, yanaşık düzen ve talimat eğitimleri gibi münhasıran askerlere mahsus eylemlerin sivil kişilere de tatbik edilmesi ayrı bir çelişkidir.

Sayılan uygulamaların tutuklu ve hükümlülerin ıslahına yönelik olumlu bir sonuç doğurmayacağı, yargı tarafından verilen hapis cezası dışında idarece cezalandırma şeklinde bir uygulama algısına neden olacağı düşünülerek yasada yeri olmayan bu tür faaliyetlere son verilmesi, infaz sisteminin amacına daha uygun olacaktır.

2. Hükümlü ve tutuklular idare tarafından kendilerine bildirilen 15 adet gazeteden istediklerini alabilmektedirler. Yani istedikleri gazeteleri değil cezaevi idaresinin belirlediği 15 gazete içerisinden seçim yapabilmekte, liste dışındaki gazeteleri okuyamamaktadırlar. 5275 sayılı Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 62. maddesinde;

"*(1) Hükümlü, mahkemelerce yasaklanmamış olması koşuluyla süreli ve süresiz yayınlardan bedelini ödeyerek yararlanma hakkına sahiptir.*

(2) Resmî kurumlar, üniversiteler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile mahkemelerce yasaklanmamış olması koşuluyla Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflar ve kamu yararına çalışan dernekler tarafından çıkartılan gazete, kitap ve basılı yayınlar, hükümlülere ücretsiz olarak ve serbestçe verilir. Eğitim ve öğretimine devam eden hükümlülerin ders kitapları denetime tâbi tutulamaz.

(3) Kurum güvenliğini tehlikeye düşüren veya müstehcen haber, yazı, fotoğraf ve yorumları kapsayan hiçbir yayın hükümlüye verilmez." Şeklinde hüküm bulunmaktadır. Madde metninden de açıkça anlaşılacağı üzere hükümlü ve tutukluların bir yayından men edilmesinin tek koşulu mahkemece verilen bir yasaklama kararının bulunmasıdır. Bu kararın olmadığı durumlarda ücretini ödemek koşuluyla tutuklu ve hükümlüler istediği yayına ulaşma hakkına

sahiptirler. 3'üncü fıkrada geçen "Kurum güvenliğini tehlikeye düşüren veya müstehcen haber, yazı, fotoğraf ve yorumları kapsayan hiçbir yayın hükümlüye verilmez." ifadesinin uygulaması da her bir yayın için o günkü nüsha baz alınarak değerlendirilmelidir. İnceleme yapılan infaz kurumunda ise böyle bir uygulama yapılmadan bir liste çıkarılmıştır. Bu uygulama yasa ile tutuklu ve hükümlülere tanınan hakkın kullanılamamasına sebebiyet verecek nitelik taşıyabilecek bir tehlikeyi içinde barındırmaktadır.

3. İnfaz koruma memurları, infaz kurumlarında önemli bir görev üstlenmektedirler. Yaptıkları işin hassasiyeti de göz önüne alınarak insan hakları ve insan psikolojisi başta olmak üzere yeterli bir eğitimden geçirilmeleri gerekmektedir. Kurumda bu görevin memurlar tarafından değil erbaş ve erler tarafından yapıldığı belirtilmiş ve görülmüştür.

Bu da uygulamada bir kısım sıkıntıları beraberinde getirmektedir. İnfaz koruma memurlarına infaz sistemine ait yeterli eğitimin zaman kısıtlılığından verilememesi, belli bir tecrübe edindiklerinde ise askerlik süreleri bittiği için ayrılmak durumunda kalmaları, yerlerine gelenlerin de aynı acemilik sürecinden geçmeleri söz konusudur. İnfaz koruma görevlilerinin asker kişi olan er ve erbaşlardan oluşturulması yerine; sınavla alınan profesyonel olarak bu işi yapan memurlar tarafından bu hizmetin yerine getirilmesi daha olumlu sonuçlar doğuracaktır.

4. Askeri ceza infaz kurumu müdürleri, Silahlı Kuvvetlerde farklı birliklerde görev yapan subaylar arasından atanmaktadırlar. Kurumda görev yapan müdürler görev sürelerinin bitiminde tekrar Silahlı Kuvvetlerin farklı birlik ve birimlerinde görevlendirilmektedirler. İnfaz kurumu müdürlüğü görevinin süreklilik arzetmemesi, verilen eğitimin ve kazanılan tecrübelerin boşa gitmesine sebebiyet vermekte ve profesyonelleşmenin önünü kapatmaktadır.

5. İnfaz kurumunda kalan hükümlü ve tutuklulardan subay, astsubay ve sivil kişiler dışındakiler Askeri Kıyafet Yönetmeliğinde şekli belirtilen tek tip elbise giymek zorundadır. Burada kalan hükümlülerin kurumda kaldıkları sürenin askerliklerinden sayılmadığı gerçeği karşısında, tek tip kıyafet zorunluluğunun bir hükümlünün iyileştirilmesi yönünde ne gibi bir katkı yaptığı tartışmalıdır. Yönetmelikte gerekli düzenlemelerin yapılarak bu zorunluluğun kaldırılmasının tutuklu ve hükümlülere moral destek sağlayacağı düşünülmektedir.

6. Fiziki alanlar içerisinde havalandırma alanlarını çevreleyen duvarların kenarlarında ve üstünde bulunan dikenli teller ve demirlerin hükümlü ve tutukluların kendilerine zarar verebilecekleri kadar yakın ve aşağıda olmasından dolayı herhangi bir istenmeyen olaya meydan vermemek için dikenle teller ve demirler yukarı kaldırılmalıdır.

7. Eskişehir İkinci Sınıf Askeri Ceza ve Tutukevinde bulunan hükümlü erlerin önemli bir çoğunluğunun askerlik görevleri esnasında, cep telefonu

bulundurdukları ve bu nedenle emre itaatsizlikte ısrar suçundan mahkûm olmuş kişiler olduğu tespit edilmiştir.

Haberleşmenin, dolayısıyla, cep telefonu kullanımının bu kadar yaygınlaştığı, cep telefonunun hayatın bir parçası haline geldiği, bilgi ve teknoloji çağı olan günümüzde bu eylemin hapis cezasına netice veren suç olarak nitelendirilmesinin ve ağır bir yaptırıma tabi tutulmasının ceza adaleti açısından İnsan haklarına aykırılık teşkil edebileceği endişesi söz konusudur.

Kışla içerisinde cep telefonu bulundurmanın ve kullanımının kökten yasaklanması yerine, belli usul ve esaslara bağlanarak kısmen de olsa serbest bırakılmasının, belirlenen usul ve esaslara aykırı cep telefonu bulunduran ve kullananların ise disiplin suçu işledikleri kabul edilerek soruşturulmalarının bu doğrultuda yapılması için gerekli hukuki düzenlemeler yapılmalıdır.

8. Bu rapor sadece incelemede bulunulan kuruma ait değerlendirmeler ve görüşlerden oluşmaktadır.

Alt Komisyonumuz inceleme konusu ile ilgili olarak, diğer askeri ceza infaz kurumundaki incelemelerini tamamladıktan sonra genel bir inceleme raporu düzenleyecektir.

EK-12

ÜÇÜNCÜ KOLORDU KOMUTANLIĞI ÖZEL TİP ASKERİ CEZAEVİ VE TUTUKEVİ (HASDAL) İNCELEME RAPORU

I-BAŞLANGIÇ

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 23'ncü dönem 4'ncü yasama yılı, 14 Ocak 2010 tarihli 35'inci toplantısında, Askeri Ceza İnfaz Kurumlarında incelemelerde bulunmak amacıyla Komisyon Başkanı ve Mersin Milletvekili Prof. Dr. Mehmet Zafer ÜSKÜL, Çorum Milletvekili Murat YILDIRIM, Konya Milletvekili Kerim ÖZKUL, Yozgat Milletvekili Mehmet EKİCİ ve Sivas Milletvekili Malik Ecder ÖZDEMİR'den oluşan bir Alt Komisyon kurulmasını kararlaştırmıştır.

Alt Komisyon, Mersin Milletvekili Prof. Dr. Mehmet Zafer ÜSKÜL'ün Alt Komisyon Başkanı olmasına karar vererek çalışmalarına başlamış ve 17 Mart 2010 tarihinde Üçüncü Kor. K.lığı Özel Tip Askeri Cezaevi ve Tutukevi'nde (Hasdal) bir inceleme yapmıştır.

Komisyona Mülkiye Başmüfettişi Mehmet FİRİK ve Adalet Müfettişi Mecit GÜRSOY eşlik etmiştir.

II. BAŞVURUCU

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Askeri Ceza İnfaz Kurumlarıyla ilgili olarak herhangi bir başvuruyu beklemeden re'sen bu kurumlarda inceleme kararı almıştır.

III. İNCELEMENİN AMACI

Bu incelemenin amacı; hükümlü ve tutukluların maddi ve manevi dokunulmazlığının ihlal edilip edilmediği, ceza infaz kurumundaki yaşam koşulları, sağlık hizmetleri başta olmak üzere hükümlü ve tutukluların infaz kurumu ile ilgili şikâyetleri hakkında görüşme ve gözlemlerde bulunarak varsa sorunları tespit etmek, uygulayıcılarda insan haklarına uygun hareket etme konusunda duyarlılık oluşturmak ve bu duyarlılığın devamını sağlamak ile hak ihlallerinin yaşanmaması için nelerin yapılması gerektiğini belirlemek ve alınması gereken tedbirleri ortaya koymaktır.

IV. İNCELEME KONUSU VEYA KONULARI

Üçüncü Kor. K.lığı Özel Tip Askeri Cezaevi ve Tutukevi'nde (Hasdal) bulunan tutuklu ve hükümlülerin yaşam koşulları, infaz kurumunun fiziki şartları ile yetkili ve görevlilerin kurumda bulunanlara karşı tutum ve davranışları bu incelemenin konusunu oluşturmaktadır.

V. İNCELEMEDE UYGULANAN YÖNTEM

Alt Komisyon, incelemesinde;

a) Ceza İnfaz Kurumu Müdürü ve diğer yöneticiler ile görüşmeler yaparak bilgi almak,

b) Kurumun fiziki ve yaşam koşullarına ilişkin gözlem yapmak üzere yerinde inceleme yapmak,

c) Bazı hükümlü ve tutuklularla koğuşlarında kurum personeli olmadan görüşmelerde bulunmak,

Yöntemini uygulamıştır.

VI. İNCELEMELER

1.Ceza İnfaz Kurumu Yöneticileri İle Yapılan Görüşmeler

Ceza İnfaz Kurumu Müdürü tarafından verilen bilgiler ve edinilen izlenimlere göre;

- Ceza İnfaz Kurumunun kapasitesi 155 olup, incelemenin yapıldığı tarihte kurumda 70 tutuklu-hükümlü bulunmaktadır.

- Ceza İnfaz Kurumunun bütün koğuşlarına dia fon sistemi çekilerek, gardiyanlar bir merkezde toplanmış, böylece gardiyanlar ile tutuklu-hükümlülerin teması en aza indirilmeye çalışılarak oluşabilecek yasa dışı ilişkiler önlenmeye çalışılmıştır.

- Tutuklu ve hükümlüler haftada üç gün üç saat, dört gün ise iki saat açık havaya çıkarılmaktadırlar. Havalandırma saatlerinin haftada üç saati spor alanında spor yapmalarına imkân verecek şekilde gerçekleştirilmektedir.

- Erler şekli Askeri Kıyafet Yönetmeliğinde belirtilen tek tip elbiseleri giymektedirler.

- Tutuklu ve hükümlülerin koğuşlarında bulunan duşlarda 24 saat sıcak su mevcuttur.

- Kurum tabibi, hasta olduğu bildirilen hükümlü ve tutukluları her gün belirli saatlerde muayene ve tedavi etmektedir. Mesai sonrasında oluşan acil hallerde ise kışla revirinde bulunan nöbetçi tabip tarafından muayene ve tedavi yapılmakta, ihtiyaç halinde hasta ileri tetkik ve tedavi için Gümüşsuyu Asker Hastanesine sevk edilmektedir.

- Halen İnfaz Kurumunda bir psikolojik danışman görev yapmakta, haftada iki gün ise psikolog görevlendirmesi yapılmaktadır. Psikolojik danışman tarafından bütün tutuklu ve hükümlülere test uygulanmakta, her biri için ayrı dosya hazırlanmakta, destek ihtiyaçlarına göre danışma hizmetine, psikolog görüşmesine veya hastanenin psikiyatri servisine yönlendirilmektedir.

- Halk Eğitim Merkezi ile koordineli olarak birinci ve ikinci kademe okuma yazma kursu açılmış, 17 tutuklu ve hükümlünün bu olanaktan yararlanması neticesi kendilerine belgeleri verilmiştir.

- Tutuklu ve hükümlüler koğuşta kalanların belirledikleri TÜRKSAT uydusundan yayınlanan 20 televizyon kanalından istediğini izleme imkânına sahiptir.

2. Ceza İnfaz Kurumunda Yapılan Gözlemler ve Hükümlü-Tutuklularla Görüşmeler

2.1 Fiziki Ortam İle İlgili Gözlemler

Alt Komisyon'un Ceza İnfaz Kurumunda yaptığı inceleme esnasında; Kurumun fiziki alanlarının temiz olduğu, her koğuşa ait havalandırmanın bulunmayıp, ortak havalandırma alanının bulunduğu, hükümlü ve tutukluların sporlarını da bu alanda yaptıkları, ayrıca sporlarını daha iyi yapabilmeleri için de kendilerine koşu bandı ve bisiklet temin edildiği ve bunların da ortak kullanım alanında olduğu görülmüştür. Fiziki alanlar, özel yaşam alanları hariç olmak üzere kameralarla gözetlenmektedir.

Subay tutukluların kaldığı B-2 koğuşunda; yemek ihtiyaçlarını karşılamak için iki adet buzdolabı bulunduğu, her ikisinde de sebze, ekmek ve süt başta olmak üzere ihtiyaç duyulabilecek çeşitli yiyecek ve içecekler olduğu, üç adet dört gözlü plastik dolabın bulunup bunların yiyecekler ile dolu olduğu, kahvaltılık malzemelere ilaveten çatal, tabak ve bıçak gibi eşyaların olduğu gözlemlenmiştir.

İnfaz Kurumunun kütüphanesinden ayrı olarak koğuşta kütüphane bulunup bol miktarda kitap olduğu, tutukluların bu kitaplardan yararlanarak boş vakitlerini değerlendirdikleri görülmüştür.

Daha önceki ziyaret edilen Askeri Ceza ve Tutukevlerinden farklı olarak tutuklu ve hükümlülerin günlük gıda ihtiyaçlarını ve kitap okuma gereksinimlerini rahatlıkla karşılayabilmelerine yönelik olarak, idarece sağlanan bu imkân ve yapılan pozitif ayrımcılık Komisyonumuzu memnun etmiştir.

Bu uygulamanın infaz kurumlarındaki tüm tutuklu ve hükümlüler için uygulanması yararlı olacaktır.

2.2 Hükümlü ve Tutuklularla Görüşmeler

Alt Komisyon Ceza İnfaz Kurumu personeli olmadan hükümlü ve tutuklularla bulundukları koğuşlarda görüşmüştür. Özellikle subay tutuklu ve hükümlüler İnfaz Kurumu görevlilerinin davranışlarından bir yakınmalarının olmadığını, kendilerinin de asker olup idarecilerin arkadaşları olmaları sebebiyle bir problemle karşılaşmadıklarını ifade etmişlerdir.

Yine görüşmelerde bazı tutuklular devam etmekte olan yargılamalarında usûli yanlışlıklar yapıldığını ve bunun insan hakkı ihlallerine sebebiyet verdiğini, tutuklamanın tedbir boyutunu aşarak nerede ise cezalandırmaya vardığını belirtmişlerdir.

Alt Komisyonumuzun kuruluş amacı hükümlü ve tutukluların maddi ve manevi dokunulmazlığının ihlal edilip edilmediği, Ceza İnfaz Kurumundaki yaşam koşulları, sağlık hizmetleri başta olmak üzere hükümlü ve tutukluların kurum ile ilgili şikâyetleri hakkında görüşme ve gözlemlerde bulunarak varsa sorunları tespit etmektir.

Yargısal süreç ile ilgili olarak yapılacak şikâyetlerin mercii bellidir. Anayasamızın 138. maddesinin açık hükmü karşısında Komisyonumuzun görülmekte olan bir dava ile ilgili değerlendirmede bulunması söz konusu değildir.

VII. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

1. Ziyaret edilerek incelemelerde bulunulan Ceza İnfaz Kurumunun fiziki ve personel şartlarının genel itibariyle olumlu olduğu gözlenmiştir. Ancak her koğuşta ayrı havalandırma alanının bulunmamasından ötürü farklı koğuşlarda kalan tutuklu ve hükümlüler toplu olarak havalandırmaya çıkmaktadırlar. Askeri Ceza ve Tutukevlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Yönetmeliğin 53. maddesinde "*..Hükümlü ve tutukluların açık havaya çıkarılmaları toplu olarak yapılmaz. Gruplar halinde veya koğuş koğuş açık havaya çıkarılırlar ve açık havaya çıkarılma esnasında emniyet tedbirleri artırılır...*"şeklinde hüküm bulunmaktadır. Yönetmelikte yer alan hükmün gerekçesi de dikkate alınarak, farklı koğuşlardaki hükümlü ve tutukluların aynı anda havalandırmaya çıkarılmaması veya fiziki şartların yeniden yapılandırılması gerekliliği görülmektedir.

2. Cezanın amaçlarından en önemlisi İnfaz Kurumundaki bireyi ıslah etmektir. Suçluyu ıslah etme, devletin hak ve görevidir. Ceza, suçluyu rehabilite etmek amacıyla uygulanan ve birtakım hak yoksunluklarını içeren bir yaptırımdır. Ceza ile hükümlünün ıslah edilerek yeniden sosyalleştirip üretken ve saygın bir birey olarak tekrar sosyal yaşama kazandırılması amaçlamaktadır. Hedef sadece ceza vermek değildir ve olmamalıdır da.

Bu bağlamda incelenen İnfaz Kurumunda yapılan uygulamalar diğer kurumlara örnek olacak niteliktedir. Spor yapma imkânlarını sağlamak adına spor aletlerinin temin edilmesi, odalarda kütüphaneler kurularak arzu edilen kitapların temini, yiyecek ihtiyaçlarının karşılanması adına gerekli her türlü malzemenin odalarda bulunmasına izin verilmesi ve bunun temini yolunda kolaylık gösterilmesi tutuklu ve hükümlülerin rehabilitesinde ve tahliye sonrası dış dünyaya uyum sağlamasında çok olumlu davranışlardır. Bu tür

uygulamaların yaygınlaştırılarak infaz kurumlarında kalan tutuklu ve hükümlülere benzer olanakların sağlanması faydalı olacaktır.

3. Daha önceki raporumuzda da değinildiği üzere; Askeri Ceza İnfaz Kurumlarında bulunan hükümlü erlerin önemli bir çoğunluğunun askerlik görevleri esnasında, cep telefonu bulundurdukları ve bu nedenle emre itaatsizlikte ısrar suçundan mahkûm olmuş kişiler olduğu tespit edilmiştir.

Haberleşme ve cep telefonu kullanımının bu kadar yaygınlaştığı, bilgi ve teknoloji çağı olan günümüzde bu eylemin hapis cezasına netice veren suç olarak nitelendirilmesinin ve ağır bir yaptırıma tabi tutulmasının ceza adaleti açısından insan haklarına aykırılık teşkil edebileceği endişesi söz konusudur.

Kışla içerisinde cep telefonu bulundurmanın ve kullanımının kökten yasaklanması yerine, belli usul ve esaslara bağlanarak kısmen de olsa serbest bırakılması, belirlenen usul ve esaslara aykırı cep telefonu bulunduran ve kullananların ise disiplin suçu işledikleri kabul edilerek soruşturulmalarının bu doğrultuda yapılması için gerekli hukuki düzenlemeler yapılmalıdır.

4. Bu rapor sadece incelemede bulunulan kuruma ait değerlendirmeler ve görüşlerden oluşmaktadır.

Alt Komisyonumuz inceleme konusu ile ilgili olarak, diğer askeri ceza infaz kurumundaki incelemelerini tamamladıktan sonra genel bir inceleme raporu düzenleyecektir.

EK-13

ANKARA ŞEHİRLERARASI TERMİNAL İŞLETMESİNDE (AŞTİ) BARINAN EVSİZLER HAKKINDA İNCELEME RAPORU

1. GİRİŞ

İkamet edebileceği başka bir yeri olmayan ve Ankara Şehirlerarası Terminal İşletmesinde (AŞTİ) barınan bir şahıs tarafından 09.01.2010 tarihinde Komisyonumuza yapılan başvuruda, AŞTİ'de aralarında özürlü, yaşlı ve kadınların da bulunduğu 200'e yakın evsizin bulunduğu ve bu kişilerin taciz ve kötü muamelelere maruz kaldıkları belirtilmiştir. Bu rapor, söz konusu başvuru üzerine yapılan incelemelere dayanılarak hazırlanmıştır.

2. İNCELEME

Başvurucunun iddiaları hakkında öncelikle ilgili kamu kurumlarından gerekli incelemenin yapılması ve evsiz kişilerin barınma olanakları hakkında bilgi verilmesi istenmiştir. Ankara Valiliği ve Ankara Büyükşehir Belediyesi ile yapılan yazışmalar sonrasında Komisyon uzmanları tarafından yerinde inceleme yapılmıştır.

2.1. İlgili Kurumlardan Alınan Bilgiler

AŞTİ'de yaşayan kişilere ilişkin başvuru üzerine ilk olarak Ankara Valiliği ve Ankara Büyükşehir Belediyesi ile yazışmalar yapılarak, Ankara Valililiğinden taciz ve kötü muamele iddiaları hakkında ivedilikle inceleme yapılması istenmiş ve her iki kurumdan da evsiz kişilerin barındırılması hususunda yapılan çalışmalar hakkında bilgi verilmesi istenmiştir.

Ankara Valiliği'nin 04.03.2010 tarihli cevabi yazısında, İl Emniyet Müdürlüğünce yapılan araştırmaya göre, 28.02.2010 tarihi itibari ile maddi imkânsızlıklardan dolayı AŞTİ'de kalan ve barınacak yeri olamayan yardıma muhtaç toplam 58 kişinin tespit edildiği ve şahıslarla yapılan görüşmelerde hiç birinin cinsel taciz veya kötü muameleye uğramadıklarını ifade ettikleri belirtilmiştir. Aynı yazıda, İl Emniyet Müdürlüğü görevlilerinin anılan başvurucu ile görüştüğü ve sorulan soru üzerine, başvurucunun taciz ve kötü muameleye bizzat şahit olmadığı, yalnızca duyumlarını aktardığının öğrenildiği tarafımıza iletilmiştir.

Evsizlerin barındırılmasına yönelik İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü kayıtlarında Valilik tarafından bir araştırma yapılmıştır. Buna göre, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Genel Müdürlüğü ve bağlı kuruluşların 24.05.1983 tarihli ve 2828 sayılı SHÇEK Kanunu'na göre kurulmuş olduğu, bu Kanun kapsamında evsizlere yönelik hizmet verebilecek herhangi bir kuruluşun tanımlanmadığı, bununla birlikte, sokakta yaşayan ve çalışan çocuklara hizmet vermek amacıyla 1997 yılında hizmete açılan Ulus Çocuk ve Gençlik Merkezi ile Behice Eren Çocuk ve Gençlik Merkezinin,

Valilik onayı ile, kış aylarında sokakta yaşayan evsizlerin barındırılmasına yönelik 2008 yılı mayıs ayına kadar hizmet verdiği, bu tarih itibariyle SHÇEK Genel Müdürlüğü ve Başbakanlık Müfettişlerince yapılan teftiş raporuna istinaden personel ve bakım giderleri sebebiyle bu hizmetlerin sonlandırıldığı anlaşılmıştır. Ayrıca Valilik Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfınca kış aylarında evsiz müracaatlarının artması sebebiyle başlatılan uygulamaya göre, evsiz vatandaşların Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfına kalacak yer talebiyle başvurduğu takdirde anlaşmalı otellere yönlendirildikleri ve otel ücretlerinin Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından karşılandığı belirtilmiştir.

Ankara Valiliğinin verdiği bilgiler haricinde Ankara Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı Yaşlı Hizmetleri ve Şefkat Evleri Şube Müdürlüğü'nden belediyenin evsiz kişilere yönelik hizmetlerine dair bilgi alınmıştır.

5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 7'nci maddesinin birinci fıkrasının (v) bendinde, "…yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek…" ve 5393 Sayılı Belediye Kanunu'nun 14'ncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde, "…kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor; sosyal hizmet ve yardım, nikah, meslek ve beceri kazandırma, ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapmak…" belediyenin görevleri arasında sayılmıştır.

Bu görevleri icra etmek için, Ankara Büyükşehir Belediyesi Meclisi'nin 13.01.2009 tarih ve 82 sayılı kararına istinaden 03.01.2009 tarihinde Günlük Barınma Evi hizmete açılmıştır. 45 yatak kapasitesi ile hizmet veren Günlük Barınma Evinde 20.02.2010 tarihi itibariyle toplam 286 evsize hizmet verilmiş olup bu kişiler arasında 29'u AŞTİ'de yaşayan vatandaşlardan oluşmaktadır.

Barınma evinde açık kapı sistemi uygulandığından kişilerin birimde kalmaları süreye tabi olmayıp, kişiler kabul şartlarını taşıdıklarını sürece birimde kalmaya devam ederler. Ayrıca bu kişiler istedikleri zaman birimden ayrılırlar ve geri döndüklerinde günlük barınma evine kabul edilirler.

Günlük barınma evinden, evsiz olarak nitelendirilen, çeşitli nedenlerle evden atılan ya da evini terk etmek suretiyle sokakta yaşayan, geceleri yatacak uygun ve düzenli bir yeri olmayan, herhangi bir kurum hizmetinden yararlanamayan ve bu durumları istismara açık 18 yaş üzeri kişiler yararlanmaktadır. Günlük barınma evi tedavi amaçlı hizmet birimi olmadığından, psikiyatrik hastalığı olanlar, zihinsel engelliler ve ağır bedensel engelliler günlük barınma evine kabul edilmezler. Ayrıca Ankara'da geçici bir süre için hasta refakatçisi veya hasta olarak ikamet eden, ancak barınacak yeri ve maddi imkanı olmayan muhtaç kişiler şefkat evlerinden yararlandırılmakta ve bunlar da günlük bakım evine kabul edilmemektedirler. Bayan müracaatçılar,

Belediye bünyesinde faaliyet gösteren Kadın Sığınma Evinde kalabilmektedirler.

Günlük barınma evi, evsiz olarak nitelendirilen kişileri, özellikle kış aylarının olumsuz koşullarından ve sokaklarda oluşabilecek çeşitli bedensel, duygusal ve sosyal açıdan tehlikeye yol açabilecek risklerden korumak ve bu kapsamda da barınma, temizlik ve beslenme gibi temel gereksinimlerinin geçici olarak kısmen karşılanması amacıyla hizmete açılmıştır.

Günlük barınma evine kabul, Ankara Valiliği, İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü, Kaymakamlıklar, Muhtarlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşları tarafından yapılan ihbarlar üzerine görevli sosyal çalışmacılar tarafından belirlenen noktaya gidilip evsizin durumu değerlendirilerek şartları uygunsa birime getirilmek suretiyle olmaktadır. Birime getirilen evsizlere öncelikle vücut temizliği yapılmakta ve yeni kıyafetler giydirilmektedir. Bu şahıslar görevli doktorlarca sağlık taramasından geçirilerek gerekli görülenlere psiko-sosyal destek hizmeti verilmektedir. Hasta olduğu tespit edilenler çeşitli hastanelerde tedavi altına alınmaktadır. Günlük barınma evinde kalanlara, Ankara Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından nakdi yardım yapılmakta ve memleketine dönmek isteyen olursa yol yardımı yapılmaktadır.

2.2. Yerinde İnceleme

Komisyon uzmanları tarafından yapılan yerinde incelemede, ilk olarak AŞTİ içerisinde görev yapan polis noktası ziyaret edilerek görevli polis memuru ile görüşülmüş ve konuyla ilgili ön bilgi alınmıştır. Buna göre;

- AŞTİ'de barınan evsizlerin sayısı hakkında kesin bir bilgi olmadığı ve bu sayının özellikle kış aylarında arttığı,

- Barınanların temizlik gibi ihtiyaçlarının AŞTİ personelince sağlandığı, burada kalmak isteyenler için büyük bir engel ya da olumsuzluk olmadığı ancak en büyük sıkıntının AŞTİ'nin çirkin görüntüsü olduğu

öğrenilmiştir.

Ardından AŞTİ Nöbetçi Güvenlik Müdürü ile görüşülerek inceleme amacına dair bilgi verilmiştir. Yapılan görüşmede Nöbetçi Müdür,

- Söz konusu insanların kayıtlarının tutulduğunu,

- Komisyonumuzun çalışması başarılı olduğunda ve bu insanlara barınacak yer temin edildiğinde ihtiyacı olan başka evsizlerin de aynı imkandan faydalanmak amacıyla AŞTİ'ye geleceklerini,

- Barınanlar arasında kimsesizlerin çoğunluk olduğunu,

- Bu insanların yolcuların merhametlerini kullanarak dilendiklerini ya da çalıştıklarını ifade etmiştir.

Daha sonra, söz konusu insanlarla görüşebilmek için AŞTİ'nin muhtelif yerleri ziyaret edilmiştir.

Komisyon uzmanlarının ziyareti esnasında bu insanların, otobüs saatlerini beklemekte olan yolcularla birlikte banklarda oturdukları ve çoğunluğunun banklarda yattığı gözlenmiştir. Erkeklerin sayısı kadınlara oranla önemli ölçüde fazladır. Rastlanılan insanlar arasında engellilerin sayısının fazlalığı da göze çarpmıştır.

Uzmanlarla konuşmayı kabul edenlere bu zamana kadar herhangi bir barınma evine gidip gitmedikleri, gittilerse kurumdan kendi istekleriyle mi ayrıldıkları, kendilerine bir imkân sağlansa tekrar gitmek isteyip istemedikleri ve AŞTİ'de ne gibi sorunlarla karşılaştıkları sorulmuştur.

Buna göre;

- 60'lı yaşlarında bir kadın kendisiyle görüşme talebimizi sinirli bir şekilde reddetmiştir. Kadının oturduğu bankın yanında poşetler içerisinde pet şişeler bulunduğu gözlenmiştir.

- 28 yaşında olan bir diğer kadın ise Komisyon uzmanlarıyla görüşmüş fakat Komisyonumuza başvuruda bulunan ve bu incelemenin yapılmasına aracı olan kişiyi suçlamıştır. Anılan kişinin kendisini evlenme vaadiyle kandırdığını, bir gün kendisini dayısının evine götürdüğünü, AŞTİ'deki evsizleri koruma amacı varmış gibi göründüğünü ancak niyetinin başka olduğunu oldukça sinirli bir şekilde ve bağırarak anlatmıştır.

- Kendisiyle görüşülen 60'lı yaşlarda bir başka kadın ise aslen Yozgat'lı olduğunu, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan kendisine sağlanan aylık gelirinin olduğunu, devlet tarafından kendisine kalacak bir yer gösterilse bile gitmeyeceğini, bazen Yozgat'a gidip geldiğini yine öfkeli bir şekilde anlatmıştır.

- Kendisiyle görüşülen 35 yaşlarında bir erkek, eşiyle boşandıktan sonra dışarıda yatıp kalktığını, yaklaşık 7-8 aydır AŞTİ'de barındığını, daha önce Behice Eren Çocuk ve Gençlik Merkezi ile Ulus Çocuk ve Gençlik Merkezinde kaldığını, süresi dolduğu için çıkarıldığını, AŞTİ'deki evsizlerin kendi aralarında ve yolculara yönelik hırsızlık suçunu işlediklerini ve hatta tecavüz olaylarının herkes tarafından bilindiğini ifade etmiştir.

- 20'li yaşlarında ve cezaevinden çıktığını belirten başka bir erkek, terminalde kalanların günün belli saatlerinde dışarı çıkarıldıklarını ve kadınların ve özürlülerin suistimal edildiğini iddia etmiştir.

- Kamu kurumlarının sağladıkları barınma hizmetlerinden neden faydalanmadıkları sorusuna bazıları AŞTİ'de yaşamaktan memnun olduğunu ifade etse de, genel olarak barınma evlerinde kendilerine kötü davranıldığını, üç öğün yemek verilmediğini, bu nedenle anılan kuruluşlarda uzun süre kalamadıklarını, ancak kamu kurumları tarafından daha iyi bir barınma hizmeti verilmesi durumunda bir çok kişinin bu kuruluşlarda barınmayı tercih edeceği belirtilmiştir.

- Ziyaretimiz esnasında AŞTİ'de sekiz adet özürlü vatandaş görülmüştür.

- Uzmanlara eşlik eden bir başka polis memuru ile yapılan görüşmede, ilgili polis memuru, AŞTİ'deki polis merkezinin kapatılarak polis noktası haline getirildiğini, gün içinde 2, gece ise 1 polisin burada görev yaptığını, özel güvenlik sayısı fazla olsa da emniyet birimlerine bağlı polis memurlarına ihtiyaç duyulduğunu, bu durumun asayiş ve güvenlik hizmetlerinde bir açık oluşturduğunu, polis sayısının artırılmasının AŞTİ'yi suç yeri olmaktan çıkaracağı için evsizler nezdinde de cazip bir yer olmaktan çıkaracağını ve devletin bu tip insanları barındırmak için imkanlarını zora koştuğunu ifade etmiştir.

3. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Dünyada pek çok ülkenin sorunu olan evsiz insanlar ailevi, ekonomik, psikolojik ya da çeşitli sosyal sebeplerle sokakta yaşamaya mecbur kalmakta ya da kendi iradeleriyle bu yolu seçmektedir. Ancak bu durum, hem bireysel hem de toplumsal açıdan pek çok sorunu beraberinde getirmektedir. Zira, sağlıklı bir çevrede barınma, beslenme ve yaşama hakkından mahrum bu insanlar kendi hayatlarını olduğu kadar toplumun hayatını da tehdit etmektedirler. Evsiz insanlar, kış aylarında donma tehlikesiyle karşı karşıya kalmakta, yetersiz ve sağlıksız beslenme nedeniyle çeşitli sağlık sorunlarıyla baş etmekte ve içinde bulundukları şartlar kendilerini kolaylıkla suça itebilmektedir.

Anayasanın 2. maddesi Türkiye Cumhuriyetini sosyal bir hukuk devleti olarak tanımlamaktadır. Yine, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak görevi de, Anayasanın "Devletin temel amaç ve görevleri" başlıklı 5. maddesinde sayılmaktadır.

Söz konusu ilkeler doğrultusunda yerel yönetimler, Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü gibi kurumlar mevzuatları çerçevesinde hizmet vermektedir.

2828 sayılı SHÇEK Kanunu'nun Tanımlar başlıklı 3. maddesinin birinci fıkrasının a) bendinde "sosyal hizmetler", kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat

standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda, öncelikli olarak, AŞTİ'de barınan evsizler içerisinde yer alan ve uzun zamandır burada yaşamakta olduğu söylenen özürlü vatandaşlarımızın, 2828 sayılı SHÇEK Kanunu uyarınca hizmet veren ilgili "Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri"ne yerleştirilmesi gerekmektedir.

AŞTİ'de barınan evsizler demir oturaklar üzerinde yatıp kalkmakta ve bir kısmının battaniye yorgan gibi eşyaları olsa da çoğu bunlardan mahrum bulunmaktadır. Ayrıca gece yaşanan soğuk, beslenme ve temizlik sorunu da ilk bakışta göze çarpmaktadır. Bu kişilerin birbirleri ile de sorunları olmakta, hırsızlık ya da fiziksel ve cinsel taciz/tecavüz olaylarının yaşandığı iddia edilmektedir. Bu yaşam koşulları içerisinde bile bu kişilerin zihninde AŞTİ'de barınmanın en iyi seçenek olduğu kanaati oluşmuştur. Zira kendileriyle görüşülen kişiler, "daha iyi imkanlar varken neden ben bu şartlarda yaşamayı tercih edeyim, daha iyisi sağlanırsa elbette giderim" sitemini çokça dile getirmişlerdir. Bu sözler kurumlardan alınan bilgiler ışığında değerlendirildiğinde, kurumların sağladığı barınakların kapasite ve hizmet kalitesi bakımından yetersiz olduğu kanaatini doğurmaktadır. Ankara Valiliği ve Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin verdiği bilgilere göre Ankara'da sadece 45 kişilik bir barınma evi bulunmaktadır. Sadece AŞTİ'de bile günde ortalama 250 kişinin kalmakta olduğu düşünülürse, Türkiye'nin ikinci büyük şehri olan başkent Ankara için 45 kişilik barınma evinin yetersiz olduğu şüphesizdir. Bu hususta, yerel yönetimin kapasite artırımına gitmesi ve merkezi idarenin barınma evi veya benzeri bir hizmeti sağlaması gerekmektedir. Bu bağlamda özellikle SHÇEK yapısında bir mevzuat değişikliği gerekmektedir.

Kadınların belediye bünyesinde barınabilecekleri Kadın Sığınma Evleri ile SHÇEK'e bağlı Kadın Konukevleri mevcuttur. Özürlüler dışındaki kadın ve erkek evsizlerin ilk bakımları yapıldıktan sonra kısa vadede barınma sorunları çözülse dahi bu çözüm geçicidir. Uzun vadede bu kişilerin topluma kazandırılmaları ve meslek edindirilmeleri yönünde de çalışmalar yapılmalı, hukuki alt yapısı tam olarak hazırlandıktan sonra sivil toplum örgütleri, yerel yönetimler ve merkezi idarenin kurumlarının işbirliği içerisinde çalışabileceği bir yapı oluşturulmalıdır.

EK-14

MERSİN İLİ ÇOCUK YUVALARI, YETİŞTİRME YURTLARI, ÇOCUK VE GENÇLİK MERKEZLERİ VE YATILI İLKÖĞRETİM BÖLGE OKULLARI İNCELEME RAPORU

I-BAŞLANGIÇ

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 23. dönem 4. yasama yılı, 14 Ocak 2010 tarihli 35. toplantısında, *Çocuk Yetiştirme Yurtlarında, Çocuk Yuvalarında ve Çocuk ve Gençlik Merkezlerinde* incelemelerde bulunmak amacıyla, AK Parti İstanbul Milletvekili Mustafa ATAŞ, AK Parti Kırklareli Milletvekili A. Gökhan SARIÇAM, AK Parti Denizli Milletvekili Mithat EKİCİ, CHP Denizli Milletvekili Ali Rıza ERTEMÜR, MHP İzmir Milletvekili Şenol BAL ve DSP İstanbul Milletvekili A. Jale AĞIRBAŞ'tan oluşan bir alt komisyon kurulmasını kararlaştırmıştır.

Alt Komisyon, 26 Ocak 2010 tarihli ilk toplantısında İstanbul Milletvekili Mustafa ATAŞ'ın komisyon başkanı olmasına karar vermiştir**.** 11 Şubat 2010 tarihinde çalışma programının belirlenmesi amacıyla toplanan Komisyon, sırasıyla Tekirdağ, Çanakkale ve Mersin illerinde incelemede bulunma kararı almıştır. 24 Şubat 2010 tarihinde, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Genel Müdürü Dr. İsmail BARIŞ'tan SHÇEK kuruluşları hakkında bilgi alan Komisyon, 1-3 Nisan 2010 tarihinde Mersin ilinde incelemelerde bulunmuştur.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 11 Mart 2010 tarihli 36. toplantısında, söz konusu alt komisyonunun çalışma alanını Milli Eğitim Bakanlığı Yatılı İlköğretim Bölge Okullarını da kapsayacak şekilde genişletmiştir. Bu kapsamda Alt Komisyon, Mersin il merkezinde bulunan SHÇEK'e bağlı kuruluşlar ile Tarsus ilçesinde Mustafa İstemihan Talay Yatılı İlköğretim Bölge Okulunu ziyaret etmiştir.

Komisyona Mülkiye Başmüfettişi Mehmet FİRİK ile Komisyon Uzmanı Zeynep DURAN eşlik etmiştir.

II. BAŞVURUCU

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, söz konusu kuruluşlarla ilgili herhangi bir başvuru olmaksızın re'sen bu konuda çalışma kararı almıştır.

III. İNCELEMENİN AMACI

Alt Komisyon; yurt çapında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna (SHÇEK) bağlı çocuk yuvaları, çocuk yetiştirme yurtları ve çocuk ve gençlik merkezlerini ziyaret etmek, bu kuruluşların fiziksel şartları ve personel durumları başta olmak üzere yaşam koşullarını incelemek, uygulamaların mevzuata uygunluğunu kontrol etmek, kuruluşlarda bulunan çocuk ve gençlerle görüşerek olası şikâyetlerini dinlemek, özellikle kayıp

çocuklar başta olmak üzere SHÇEK'e bağlı kurumlardan izinsiz ayrılanlarla ilgili olarak kurumlar arasındaki koordinasyonun nasıl sağlandığını araştırmak, kuruluş personelinde çocuk haklarına ve kurumda bulunan çocukların gelişimine yönelik uygun hareket etme konusunda duyarlılık oluşmasına katkı sağlamak, olası sorunları tespit etmek ve iyileştirici çalışmaların gerçekleşmesi için alınacak tedbirleri belirlemek amacıyla kurulmuştur.

IV. İNCELEMEDE UYGULANAN YÖNTEM

Komisyon oluşturmuş olduğu Alt Komisyon marifetiyle, inceleme konusu olayların incelenmesinde;

a) Valilik, Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, İl Emniyet Müdürlüğü ve İl Jandarma Komutanlığı'ndan inceleme amacına yönelik bilgi almak,

b) Kuruluşların fiziki ve yaşam koşullarına ilişkin gözlem yapmak üzere yerinde inceleme yapmak,

c) Kuruluşlarda yaşayan çocuk ve gençlerle, ilgili personelin bulunmadığı ortamda görüşmelerde bulunmak,

yöntemini uygulamıştır.

V. İLGİLİ MEVZUAT

3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu

2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu

Çocuk Suçları ile Mücadele Yönetmeliği

Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği Kuruluş, Görev Ve Çalışma Yönetmeliği

VI. İNCELEMELER

Alt Komisyonumuz, Mersin iline yaptığı ziyarette ilk olarak, beraberinde İl Emniyet Müdürü Sayın Arif ÖKSÜZ ile İl Jandarma Alay Komutanı Kıdemli Albay Ünal AYVAZOĞLU'nun da hazır bulunduğu Valilik makam odasında Sayın Vali Hüseyin AKSOY ile görüşmüştür. Sayın AKSOY, göç, kentsel dönüşüm ve sosyal sorunlar hakkında il genelinde yapılan çalışmalar ve projelerle ilgili bilgi vererek, Mersin'e en çok göç veren iller arasında Diyarbakır'ın ilk sırada yer aldığını, kentle entegrasyonun sağlanması noktasında Mersin ilinin Toplum Merkezlerine ihtiyacı olduğunu, il genelinde intihar olgusu, engelliler ve kadınlara yönelik çalışmalarının sürdüğünü ifade etmiştir.

Komisyonumuz söz konusu görüşmeyi takiben İl Milli Eğitim Müdürü Sayın Hasan GÜL, İl Sosyal Hizmetler Müdürü Sayın Azmi GÜLŞEN, İl Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürü Sayın Berkız ALPER ve İl Jandarma Komutanlığı Çocuk İşlem Astsubayı Sayın Saim ÇATALKAYA'dan inceleme amacına yönelik olarak ön bilgi almıştır.

1. İl Milli Eğitim Müdürü Sayın Hasan GÜL'ün Komisyonumuza vermiş olduğu bilgilere göre;

- Mersin ilinde bulunan toplam 711 okul içerisinde 540 tanesi ilköğretim okuludur.

- Toplam öğrenci sayısı 353.333 olup bunların 241.573 tanesi ilköğretim okulu öğrencisidir.

- Toplam 910 yatak kapasiteli 5 Yatılı İlköğretim Bölge Okulu (YİBO)'nda 667 yatılı 2294 gündüzlü öğrenci eğitim görmektedir.

- Yatılı İlköğretim Bölge Okullarında koğuş sisteminden oda sistemine geçilmesi nedeniyle kapasitede azalma olmuş ise de okul sayısı değişmemiştir.

- *ANAMUR-Zehra Marulyalı YİBO,* 120 yatak kapasiteli olup 73'ü yatılı olmak üzere toplam 219 öğrenciye eğitim imkanı sağlamaktadır. Okul, 1973 yılında ilkokul olarak hizmete başlamış, 1990 yılında bağışlanan arsa üzerine tek katlı 6 derslikli binada hizmete devam etmiştir. 1998 yılında pansiyon binası da hizmete girmiş olup, ismi pansiyonlu okul olarak değiştirilmiştir. 2006 yılından itibaren Yatılı İlköğretim Bölge Okulu olarak hizmet vermektedir.

- *ÇAMLIYAYLA-Darıpınarı YİBO,* 240 yatak kapasiteli olup 119'u yatılı olmak üzere toplam 264 öğrencilidir. 13/08/2006 tarihinde açılmıştır.

- *GÜLNAR-Cumhuriyet YİBO,* 200 yatak kapasiteli olup 176'sı yatılı olmak üzere toplam 397 öğrenciye 08/09/2006 tarihinden itibaren eğitim imkanı sağlamaktadır.

- *MUT-Mareşal Fevzi Çakmak YİBO,* 200 yatak kapasiteli olup 222'si yatılı olmak üzere toplam 569 öğrenciye eğitim imkanı sağlamaktadır. Okul, 1968 yılında ilkokul olarak eğitim öğretime başlamış, 1989-1990 Eğitim Öğretim yılında 12 derslik ilavesi ile ismi Mareşal Fevzi Çakmak İlköğretim Okulu olarak değiştirilmiştir. 1997-1998 Eğitim Öğretim yılında Pansiyonlu İlköğretim Okuluna dönüştürülen okul 2006 yılından bu yana ise Yatılı İlköğretim Bölge Okulu olarak eğitim öğretime devam etmektedir.

- *TARSUS-Mustafa İstemihan Talay YİBO,* 150 yatak kapasiteli olup 77'si yatılı olmak üzere toplam 845 öğrenciye eğitim sağlamaktadır. 2001-2002 Eğitim Öğretim yılında hizmete girmiştir. Pansiyon binası Tarsus Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'na (SYDV) ait olup, 49 yıllığına Milli Eğitim Bakanlığı'nın kullanımına verilmiştir.

- Mersin ilinde bulunan YİBO'ların başlıca ihtiyacı personel konusunda olup, öğrencilerin gelişim özellikleri dikkate alınarak, bayan müdür yardımcısı ve bayan rehber öğretmen normunun verilmesi talep edilmektedir. Ayrıca burada görev yapan personelin çocuklarla iletişimi artırma noktasında daha özel bir eğitime ihtiyacı olmaktadır.

- YİBO'ların denetimi yılda en az iki defa Şube Müdürü başkanlığında ilköğretim müfettişi, rehber öğretmen ve okulun bulunduğu ilçede görev yapan bir doktordan oluşan komisyonca yapılmaktadır.

- 2009-2010 öğretim yılı birinci döneminde denetimler komisyonca yapılmış olup, hazırlanan rapor ilgili birimlere, ilçe kaymakamlıklarına ve Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne gönderilmiştir.

- Söz konusu denetime ek olarak Valilik genelgesi ile tüm okulların her ay denetimleri yapılmaktadır.

- İl genelindeki okullarda bazı branşlarda öğretmen açığı bulunmaktadır. Ancak boş geçen ders olmamaktadır.

- İl genelindeki okullardan kaçan toplam 17 öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrencilerin 4'ü ilköğretim diğerleri lise öğrencisi olup hiçbiri YİBO'larda eğitim görmemektedir.

- Müdürlük olarak, kaçmaya meyilli çocuklara ve ailelere, çatışma çözme ve etkili iletişim becerileri kazandırmaya yönelik disiplin, sorumluluk ve özgüven konulu seminerler verilmiştir.

- Ayrıca çocuk ve ergenlere yönelik ailelerin tutum ve eğitim hataları, aile içi eğitim, şiddet ve sonuçları hakkında aile eğitim seminerleri düzenlenmiştir.

- Öğrencilere verilen seminer konuları arasında duygu ve öfke kontrolü, çatışma ve problem çözme, hayata tutunma, amaç belirleme, ergenlik çağının özellikleri, hayır diyebilme, aile kaynaşmasının önemi, zararlı madde kullanımının sonuçları, beden dilini kullanabilme, kaygıyla başa çıkabilme, sorumluluk, özsaygı ve aile içi iletişim bulunmaktadır.

- Valilik talimatı ile evden kaçan öğrenci ve aileleri ile periyodik görüşmeler yapılarak, nedenlerinin ortadan kaldırılmasına yönelik eğitim, yönlendirme ve bilgilendirme çalışmaları yapılmıştır.

- Test, envanter ya da bireysel görüşmeler neticesinde tespit edilen öğrencilere arkadaşlık becerileri, sorumluluk, özsaygı konularında grup rehberlikleri yapılmaktadır.

- Aile dışına çıkmış çocukların karşılaşabilecekleri tehlikeler ve zorluklar ile ilgili okullarda rehberlik derslerinde gerekli sunumlar yapılmıştır.

- Okullarda şiddeti önleme ve gençlerin risklerden korunması ile ilgili eylem planları hazırlanmış, tarama envanteri uygulanarak tespit edilen risk grubuna giren öğrencilerin (şiddet, zorbalık, saldırganlık eğitim ve davranış gösteren, devamsızlık yapan) aileleri ile görüşmeler yapılmıştır.

- Çocuk Mahkemeleri tarafından 2007 yılında 89, 2008 yılında 135, 2009 yılında 180, 2010 yılında 65 olmak üzere son 4 yılda toplam 469 dosyada tedbir

kararı verilmiştir. Haklarında tedbir kararı verilen çocukların suç türüne göre dağılımları ve bu çocuklarla ilgili yapılan çalışmalar için bkz. sf. 255.

- İl genelinde çocuklara yönelik yürütülen bazı projeler bulunmaktadır. Bu kapsamda, "7-19 Yaş Aile Eğitimi Programı", Mili Eğitim Bankalığı, Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve Adalet Bakanlığı tarafından yürütülen çok sektörlü bir programdır. Yoğun göç alması ve boşanma oranlarının son yıllarda artış göstermesi üzerine Mersin ili de bu projeye dâhil edilmiştir. Programın genel hedefi anne, baba ve ergen ilişkisini güçlendirerek çocuğun/ergenin var olan potansiyelini gerçekleştirmesini sağlamaktır.

- "Haydi Çocuklar Okula" projesi kapsamında projenin başladığı 2004 yılından 2007 sonuna kadar 5888 öğrenci okula kazandırılmıştır.

- Zorunlu ilköğretim çağında olup, öğrenimlerini yaşıtlarıyla birlikte yapamamış olan 10-14 yaş grubundaki çocukların ilköğretime devamlarını sağlamak amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı'nca hazırlanan "Yetiştirici Sınıf Öğretim Programları" kapsamında, 2008 yılında Akdeniz, Mezitli, Toroslar, Aydıncık, Mut ve Tarsus ilçelerinde 22 okul tespit edilerek, 570 öğrenci okula kaydedilmiştir. 2008 yılı Temmuz ayında ilköğretime kayıt olmayan 5382 öğrenci tespit edilmiş olup, yapılan çalışmalar sonucunda bu sayı 2010 yılında 1198'e düşürülmüştür.

- Yapılan çalışmalarda göçle gelenlerin %20'sinin okuma yazma bilmediği tespit edilmiştir. Bu soruna yönelik yürütülen çalışmalar arasında yer alan "Ana-Kız Okuldayız Kampanyası" kapsamında 4 Şubat 2010'a kadar 1340 kurs açılarak 15254 kursiyere eğitim verilmiştir. Kampanya kapsamındaki çalışmalar devam etmektedir.

- Ülkemizde temel eğitim hakkından yararlanamamış ve okuma yazma bilmeyen yetişkinlere okuma yazma becerisi kazandırmak, okur-yazar yetişkinlere ilköğretim düzeyinde eğitim imkan ve fırsatları sunmak, toplumda okuma bilinci oluşturarak kitap okuma alışkanlığını geliştirmek, daha etkin toplum kesimlerine bilgisayar okur-yazarlığı konusunda bilgi ve beceri kazandırmak, böylece toplumsal ve kültürel kalkınma sürecine ivme kazandırarak dünyadaki lider ülkeler arasında yer almak amacıyla Cumhurbaşkanımız Sayın Abdullah GÜL'ün himayelerinde ve Mersin Valisi Sayın Hüseyin AKSOY'un koordinesinde 21 Nisan 2008 tarihinde "Türkiye Okuyor Mersin Okuyor" kampanyası başlatılmış olup il ve ilçe eylem planları çerçevesinde çalışmalar devam etmektedir. Kampanya 2012 yılına kadar devam edecektir.

- Mersin İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından çocuklarda paylaşma, dayanışma ve arkadaşlık duygularını geliştirmek ve okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması ve etkinliğinin geliştirilmesini sağlamak amacıyla, "Oyuncaklarımı Paylaşıyorum" kampanyası düzenlenmiştir. 2008 yılı Mart

ayında başlatılan kampanya kapsamında yaklaşık 15000 oyuncak 61 ilköğretim okulunun anasınıflarına ve anaokullarına dağıtımı törenle yapılmıştır.

- 2009-2010 Eğitim Öğretim Yılında ise "2. Oyuncaklarımı Paylaşıyorum Projesi" başlatılmış olup, bu proje kapsamında Akdeniz ve Toroslar ilçelerindeki okullarda başarılı sınıflara Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından 70 adet Akıllı Tahta alınarak, Akıllı Sınıf uygulamaları başlatılmıştır**.**

- İl genelinde öğrencilere yönelik yürütülen diğer projeler şunlardır: Tarihe Yolculuk Projesi, Eğitimde Fırsat Eşitliği Projesi, Ailemle Okuyorum Mutlu Oluyorum Projesi, Sporla Gelen Açılım Projesi, Ülkemi Seviyorum Milli Servetimi Koruyorum Projesi, Küçükleri Geliştirelim Çevrimizi Değiştirelim Projesi, 10-16 Nisan Mersin Kitap Günleri Projesi, Yetenek Eğitimi Projesi, Bakü'de Nevruz Projesi, Bebek Fidan Projesi, Zeytin Dalı Projesi, Atıl Bilgisayarların Eğitime Kazandırılması Projesi, Mobil Bilişim Otobüsü Projesi.

2. İl Sosyal Hizmetler Müdürü Sayın Azmi GÜLŞEN'in Komisyonumuza vermiş olduğu bilgilere göre;

- Mersin ilinde SHÇEK'e bağlı 17 kuruluş bulunmaktadır.

- *Mersin Çocuk Yuvası,* 1987 yılından beri korunmaya muhtaç olan 0-12 yaş grubu çocuklara hizmet vermektedir. 100 kişi kapasiteli olan kuruluşta fiilen kalan çocuk sayısı 106'dır. Kuruluş, gerektiğinde 12 yaşını dolduran kız çocuklarının da bedensel, eğitsel, psiko-sosyal gelişimlerini, sağlıklı bir kişilik veya iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla görevli ve yükümlüdür.

- Kuruluştan izinsiz ayrılan çocuk sayısı 17'dir.

- Genel Müdürlükçe gönderilen ödeneklerle Çocuk Yuvasının mevcut hizmet binasının iç ve dış bakım ve onarımı yapılmış; kuruluşa halı saha, voleybol, basketbol sahaları, bilgisayar laboratuarı, sinema salonu yaptırılmış ve jeneratör kurulmuştur.

- 2006 yılından bu yana mamul yemek alımı yapılmaktadır. Bakıcı personel artırılmış olup özel güvenlik alınmıştır.

- *Mersin Erkek Yetiştirme Yurdu*, 1963 yılından itibaren korunmaya muhtaç olan 13-18 yaş grubu çocuklara hizmet vermektedir. 70 kapasiteli olan kuruluşta bugün itibariyle fiilen kalan çocuk sayısı 64'tür.

- Kuruluştan izinsiz ayrılan çocuk sayısı 2'dir.

- Yetiştirme Yurdu hizmet binasının da gönderilen ödeneklerle bakım ve onarımı yapılmıştır.

- Kuruluş yemekhanesi tadil edilerek mamul yemek alımına başlanmış, ayrıca kuruluşa sosyal amaçlı salon, bahçe düzenlemesi, voleybol sahası,

basketbol sahası ve halı saha yapılmış ve jeneratör kurulmuştur. Özel güvenlik ve temizlik elemanı alımı sağlanmış ve kuruluş hizmetlerinde kullanılmak üzere otomobil tedarik edilmiştir.

- *Nihat Sözmen Zihinsel Özürlü Çocuklar Bakım Ve Rehabilitasyon Merkezi* 1993 yılından itibaren 5-57 yaş aralığında korunmaya muhtaç olan engellilere hizmet vermektedir. 80 kapasiteli olan kuruluşta fiilen kalanların sayısı 85'tir.

- Bu kuruluşta da çeşitli bakım ve onarım çalışmaları tamamlanmış, sinema sistemi kurulmuş, sondaj suyu elde edilerek bahçe sulamasına geçilmiş, bahçe ağaçlandırılmış, mamul yemek alımı sağlanmış, jeneratör kurulmuş, bakıcı personel sayısı artırılmış ve güvenlik görevlisi alınmıştır.

- *Mersin Özürlü Bakım Ve Rahabilitasyon Merkezi,* 5-57 yaş aralığında korunmaya muhtaç yatağa bağımlı zihinsel ve spastik engellilere hizmet vermektedir. 80 kapasiteli olan kuruluşta fiilen kalan çocuk sayısı 73'tür.

- *Mersin Çocuk ve Gençlik Merkezi (ÇOGEM),* 1999 yılından itibaren sokakta çalışan/yaşayan 7-18 yaş arası çocuklara hizmet veren bir kuruluştur. Kuruluşta 1679 çocuk kayıtlıdır. Fiilen hizmet gören 784 çocuğun 44'ü kız 635'i erkektir. 679 çocuk ilköğretim okuluna, 25 çocuk liseye devam etmektedir. Çocuk ve Gençlik Merkezi hizmetlerinden yararlanan çocuklar aracılığı ile sokakta çalıştırılan diğer çocukların da kendiliğinden kuruluşa gelmeleri yönünde çalışmalar yapılmıştır.

- Kuruluşa bağlı mobil ekipler gündüz ve akşamın geç saatlerinde şehrin işlek noktalarında sokak çalışmaları gerçekleştirmektedir.

- Zorunlu eğitim çağında olup okula gitmeyen çocukların okula kaydı sağlanmıştır. Bu kapsamda toplam 205 çocuk eğitime kazandırılmıştır.

- 206 çocuk meslek kurslarından yararlandırılmıştır.

- Mersin SYDV katkılarıyla Atatürk Endüstri Meslek Lisesinde PVC atölyesi oluşturulmuş ve çocukların burada oluşturulan atölyede mesleki eğitim görmeleri sağlanmıştır.

- Mersin SYDV tarafından 100 çocuğun öz bakımlarına yönelik ve 5600 TL tutarında temizlik malzemesi yardımı, sosyal ekonomik yoksunluk içerisinde bulunan 184 aileye toplam 21800 TL nakdi yardım, 180 çocuğa 21600 TL giyecek yardımı yapılmıştır.

- Çocukların ÇOGEM'e ve kurslara ulaşımlarının sağlanması için otobüs biletleri, meslek eğitimine katılan çocukları teşvik amacı ile haftalık 15 TL olmak üzere toplam 13050 TL'lik harçlık yardımı, spor aktivitelerine katılan 50 çocuğun ayakkabı, eşofman ve çeşitli spor malzemeleri SYDV tarafından sağlanmıştır.

- Yine SYDV katkısı ile "Sokakta Çalıştırılan Çocukların Rehabilitasyonu ve Meslek Edindirme Projesi" kapsamında kullanılmak üzere ÇOGEM'e 1 adet araç temin edilmiştir.

- Söz konusu proje, SYDV ortaklığı ile Çukurova Kalkınma Ajansına 121.210 TL bütçeli olarak sunulmuş, Çukurova Kalkınma Ajansı tarafından 2009 yılı Haziran ayında onaylanmış, proje ortağı olan SYDV'nin 30.302 TL'lik katkısı sağlanarak 3 Temmuz 2009 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanmıştır.

- Çocukların uygun hizmet modellerinden yararlanmaları, sokakta çalıştırılan çocuklar ve ailelerine yönelik bilgiler edinilerek sağlanmaktadır. Bu kapsamda, 2009 yılı Şubat ayından itibaren "Sokakta Çalışan-Çalıştırılan Çocukların Aileleri ile Görüşme Bilgi Formu" oluşturulmuş, çocuk ve ailesiyle ilgili yerinde sosyal incelemeler yapılarak verilerin bilgisayar programına girişleri yapılmıştır.

- Çocukların bir yandan sokakta çalışmasının önlenmesine yönelik faaliyetler yürütülürken, diğer yandan aileler bilgilendirilmiş ve kendilerine uygulanacak yaptırım konusunda, Emniyet Çocuk Şube Müdürlüğü tarafından 540, ÇOGEM Müdürlüğü tarafından 183 aileye bu yönde tebligat yapılmıştır. Tebligata uyulmadığı tespit edilen ailelere Kabahatler Kanunu hükümleri gereğince idari para cezası uygulaması yoluna gidilmiştir.

- Ayrıca suça bulaşıp haklarında tedbir kararı verilen çocuklar ile ilgili olarak da bir bilgi formu hazırlanmış, Emniyet Çocuk Şube Müdürlüğünce aile ziyaretleri yapılarak, elde edilen bilgilerin ÇOGEM Müdürlüğüne intikaline başlanmıştır. Bu kapsamda 141 suça bulaşmış çocuğa ilişkin veri temin edilmiştir.

- İl Sağlık Müdürlüğünün katkılarıyla tedaviye ihtiyacı olan 8 çocuğun tedavisi Devlet Hastanesinde gerçekleştirilmiştir.

- İl Emniyet Çocuk Şube Müdürlüğü çocuğa ulaşma konusunda SHÇEK ile sürekli koordinasyon halinde çalışmalar yürütmektedir.

- Çocuk haklarıyla ilgili internet sitesi oluşturulmuştur (www.mersinchk.gov.tr).

- ÇOGEM "Önce Çocuklar Polifonik Korosu" oluşturulmuştur.

- Sokakta çalışan çocuklardan oluşan 20 kişilik ÇOGEM Spor adında futbol takımı oluşturulmuş olup Toroslar Belediyesi'nin oluşturduğu futbol turnuvasına katılımı sağlanmıştır.

- Gençlik Spor İl Müdürlüğü'nün katkılarıyla çocukların spor faaliyetlerinden yararlanması sağlanmıştır.

- Çocukların doğa ve orman sevgisini geliştirmek amacı ile çocuklar tarafından Toroslar ilçesi Anıttepe mevkiinde 10 dönümlük alana 500 adet fidan dikilerek ÇOGEM-Çocuk Hakları Hatıra Ormanı oluşturulmuştur.

- Mersin Üniversitesi'nin katkılarıyla çocukların sosyal ve kültürel açıdan gelişmeleri için toplam 100 çocuğun Mersin Üniversitesi sinema salonunda film izlemeleri sağlanmıştır. Mersin Üniversitesi Vadi Spor Tesislerinde okçuluk, futbol, voleybol, basketbol dallarında hafta sonlarında 40'ar kişilik gruplar halinde spor faaliyetleri gerçekleştirilmiştir.

- *Mersin Erkek Koruma Bakım Ve Rehabilitasyon Merkezi* 2008 yılında hizmete başlamıştır. 30 kişi kapasiteli kuruluşta fiilen kalan çocuk sayısı 11'dir. Kuruluş, suça yöneldikleri tespit edilerek 5395 sayılı Kanun uyarınca haklarında tedbir kararı verilen 7-18 yaş arası erkek çocukları barındıran, çocukların davranış bozukluklarını gidermek amacıyla rehabilitasyon süreleri tamamlanıncaya kadar geçici süre bakım ve korunmalarının sağlandığı, bu süre içerisinde aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü yatılı sosyal hizmet kuruluşudur.

- Kuruluştan izinsiz ayrılan çocuk sayısı 9'dur.

- Çocukların 7'si muhtelif okullara devam etmektedir. Diğer çocuklar mesleki kurslara devam etmektedir. Ayrıca sportif faaliyetler ağırlıklı olmak üzere çeşitli aktivitelerle çocukların rehabilitasyon çalışmaları sürdürülmektedir.

- *Kız Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi*, duygusal, cinsel ve/veya fiziksel istismara uğramış 13-18 yaş arası kız çocuklarına yönelik olarak 15/10/2009 tarihi itibariyle açılarak hizmet vermeye başlamış 24 kapasiteli yatılı bir sosyal hizmet kuruluşudur. Fiilen kalan çocuk sayısı 10'dur. Çocukların geçici süre bakım ve korumalarının sağlandığı kuruluşta aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmalar yürütülmektedir.

- Kuruluştan izinsiz ayrılan çocuk sayısı 17'dir.

- Kuruluşta hekim, çocuk gelişimci, sosyal çalışmacı, hemşire, beden eğitimi öğretmeni, felsefe grubu öğretmeni ve üniversite mezunu iki bakıcı personel rehabilitasyon çalışmalarını sürdürmektedir.

- Her ne kadar Milli Eğitim Bakanlığı'ndan destek sağlansa ve sözleşmeli olarak bakım ve temizlik personeli sözleşmeli olarak hizmet verseler de Mersin ilinde bulunan SHÇEK kuruluşlarının personel eksikliği bulunmaktadır.

- SHÇEK'in yürütmüş olduğu politika doğrultusunda ilk olarak çocuğun aile yanında desteklenmesi hedeflenmektedir. 2003-2010 yılları arasında ayni nakdi yardım desteğinden yararlanan kişi sayısı ve yardım miktarları için bkz.

sf. 257.. Ailelere sağlanan ayni nakdi yardımın yıl içinde artmasının nedenleri arasında bütçe artışı ilk sırada yer almaktadır.

- İl genelinde yaklaşık 15 bin özürlü olduğu tespit edilmiştir. Özürlü evde bakım hizmetinden yararlanan kişi sayıları ve yardım miktarları için bkz. 257.

- 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kanunu uyarınca çocuk mahkemelerince veya yetkili mahkemelerce hakkında koruma ve/veya bakım tedbir kararı alınarak SHÇEK'e teslim edilen toplam çocuk sayısı 191'dir. Kuruluşlardan izinsiz ayrılan çocuk sayısı 45'tir. Ayrıca Kadın Konukevinden izinsiz ayrılan 9 tane genç kız bulunmaktadır.

- Kuruluştan izinsiz ayrılan çocukların ayrılma nedenleri arasında, hakkında koruma kararı olsa da ailenin çocuğu kuruluşa göndermek istememesi, şehir dışından gelen çocuğun kayda alındıktan sonra şehri terk etmesi ve suça karışıp ilgili mercilere teslim edilen çocuğun ailesine dönmesi gibi durumlar yer almaktadır.

- Kuruluştan izinsiz ayrılıp dönmeyen veya bulunamayan çocukların bulunabilmesi için öncelikle güvenlik güçlerine telefonla bilgi verilmekte ve yazılı müracaatta bulunulmaktadır. Ayrıca varsa ailelerine çocuğun kuruluştan izinsiz ayrıldığı konusunda bilgi verilerek kuruluş müdürlükleri ile iletişim kurmaları istenmektedir.

- Kuruluşlardan izinsiz ayrılan çocukların bulunabilmesi yönünde diğer kurumlarla da bilgi paylaşımı yapılmaktadır. Çocuğun adresinin tespit edilmesi halinde çocuğun bulunduğu yerde sosyal inceleme yapılarak çocuğun korunmaya muhtaçlık durumu değerlendirilmekte, ayni nakdi yardım hizmeti veya koruyucu aile hizmetleri çerçevesinde bakılacağı konusunda haklarında olumlu kanaate varılan çocukların bu hizmetler ile yakınlarına teslimi sağlanmaktadır. Çocuk hakkında verilen koruma kararının kaldırılması yönünde gerekli çalışmaların yapılması ve haklarında işlem yapılamayan çocukların savcılıkla irtibata geçilerek kayıttan düşülmesi de söz konusu çocuklara yönelik yapılan diğer işlemlerdir.

- Kuruluştan izinsiz ayrılıp kuruluşa dönmesi sağlanan çocuklar ile mesleki görüşme yapılmakta, dışarıda geçirdiği zaman diliminde bir istismara maruz kalıp kalmadığı yönünde bilgi alınmakta ve gözlemde bulunulmaktadır. İstismara uğradığı yönünde bir bulgu elde edilmesi halinde Cumhuriyet Savcılıklarına suç duyurusunda bulunulmaktadır. Ayrıca ihtiyaç duyulduğunda çocuğa psikiyatri desteği sağlanmakta, eğitime devam etmesi veya bir iş kolunda bir meslek sahibi olabilmesi yönünde yardımcı olunmaktadır.

- Hakkında tedbir kararı verilen suça maruz kalan ya da suça itilen çocuk ile hakkında koruma kararı verilen çocukların bir arada kalması bakımından sakınca yaşanmamakta ancak sağlık ve güvenlik sorunları doğabilmektedir.

SHÇEK kuruluşlarının açık kapı sistemi olması dolayısıyla tedbir kararlı çocuklar için özel bir önlem mekanizmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Benzer olarak, suça itilen çocukla suç mağduru çocuğun bir arada kalması da çeşitli sağlık ve emniyet sorunlarına neden olabilmektedir.

- Çocuk hâkimleri ile savcılarla toplanarak konu ile ilgili bilgi paylaşımı yapılmış ve çözüm önerileri hususunda görüş alışverişinde bulunulmuştur. Buna göre:

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu uyarınca korunmaya ihtiyacı olan suça sürüklenen çocuklar SHÇEK kuruluşlarına yerleştirilmektedir. Bu çocuklardan bazıları esrar, hap, eroin ve tiner gibi uçucu ve uyarıcı maddeleri kullanmaktadır. Çocuğun madde bağımlılığı kuruluşta yürütülen rehabilitasyon programına uyum sağlamasına engel olmakta, çocuk kuruluş bakımını reddederek madde temin edebilmek için sokağa yönelmekte ve bu şekilde kuruluştan izinsiz ayrılmaktadır. Benzer bir şekilde, suç mağduru olan çocukların da olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklanan travma ve/veya davranış bozuklukları kuruluş hizmetlerini reddetmelerine neden olmaktadır. Çocukların kurum bakımına alınmadan önce ilgili mahkemece sağlık tedbiri alınarak tedavilerinin sağlanması, tedavileri sağlandıktan sonra bakım tedbiri ile kuruluşlarımıza alınması gerekmektedir.

5395 sayılı Kanun uyarınca bakım ve tedbir kararlarını uygulayan kuruluşların (Çocuk yuvası, koruma bakım ve rehabilitasyon merkezi, kız bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezi, kadın konukevi) personel ve araç ihtiyaçlarının yeterli düzeyde karşılanması gerekmektedir.

Suç mağduru ya da suça itilen çocukların çoğunlukla parçalanmış aile çocukları olduğu düşünüldüğünde aile kurumunun sosyal ve ekonomik olarak desteklenmesinin önemi ortaya çıkmaktadır.

İstismara uğrayan veya suça sürüklenen çocukların sosyal ortamlarının incelenmesi neticesinde çocukla ilgili sağlıklı bir değerlendirme yapılabilmektedir. Bu değerlendirmeyi gecikmeksizin yapabilecek meslek elemanı sayısının artırılması gerekmektedir.

Hakkında koruma kararı olmadan Savcılık ya da kolluk kuvvetleri tarafından kuruluşlara gönderilen ve kuruluştan izinsiz ayrılan çocukların ilgili birimlere bildirimi yapılarak bu çocuklar kayıttan düşülmeli ve böylece uzun süre kuruluştan izinsiz ayrılan çocuk olarak kayıtlarda kalması önlenmelidir.

Benzer şekilde diğer illerden gelip kuruluştan izinsiz ayrılan durumuna düşen ve farklı illerde kayıt altında olan korunma kararlı çocuklar hakkında da ilgili birimlere ve kuruluşa bildirimde bulunularak bu çocuklar kayıttan düşülmelidir. Konu ile ilgili mevzuat düzenlemesi ihtiyacı vardır.

SHÇEK hizmet modellerinden öncelikli olanı aile yanında bakım modeli olup bu modelin uygulanması için ailelere ayni-nakdi yardım desteği verilmektedir. Ancak mevcut uygulamada bu hizmetin sağlanabilmesi için ailenin ve çocuğun isteği gerekmektedir. Bazı durumlarda ailenin yaşam şartlarının uygun olmasına ve çocuğun da aileyle ilgili herhangi bir sorun yaşamayıp, aile yanına dönebilecek durumda olmasına karşın çocuğun, ailenin veya her ikisinin ayni nakdi yardımla aile yanında bakım konusunda istekli olmaması nedeniyle çocuklar aileye döndürülememektedir. Hatta bu durumdaki çocuklar kendileri diledikleri zaman mevzuata uygun olarak aile yanına izinli gidebilmekte kimi zaman da kuruluştan izinsiz ayrılan çocuk konumuna düşmektedirler.

Bu nedenle sosyo-ekonomik durumu uygun olan ailelerle ilgili olarak, çocuk ve ailenin isteğine bakılmaksızın, mesleki değerlendirme sonucu uygun görülmesi durumunda çocukların ailelerine ayni nakdi yardımla döndürülmeleri için kolaylaştırıcı düzenlemelerin yapılması aile bakımını sağlayacağı gibi izinsiz ayrılmaları da önleyici bir düzenleme olacaktır.

Bazı çocuklar bütün çalışmalara karşın kurum yaşamını benimsememekte, ailelerine dönmemekte ısrarcı olmakta veya aileleri bulunmamaktadır. Bu nedenle izinsiz ayrılan durumuna düşen çocuklar kendi başlarına veya arkadaşlarıyla yaşayıp çalışmakta ve toplum içinde yaşamını idame ettirebilmektedirler. Bu durumdaki çocuklarla ilgili yapılacak bir düzenlemeyle, mesleki değerlendirme sonucu uygun görülmesi ve takipleriyle ilgili sürecin yapılandırılması gibi tedbirlerin öngörülmesi şartıyla, 15 yaş üstü kurum bakımını reddeden çocukların kendilerine sağlanacak ayni nakdi yardımla ve danışmanlık desteğiyle toplum içinde desteklenmesi yerinde olacaktır.

3. İl Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürü Sayın Berkız ALPER'in Komisyonumuza vermiş olduğu bilgilere göre;

- Resmi Gazete'nin 13/04/2001 tarih ve 24372 sayılı nüshasındaki yayın ve Bakanlık Makamının 19/11/2001 tarihli onayları ile Küçükleri Koruma Şube Müdürlüğü'nün adı Mersin ili Çocuk Şube Müdürlüğü olarak değiştirilmiştir.

- Çocuk Şube Müdürlüğü; İdari Büro Amirliği, Sosyal Hizmetler Büro Amirliği, Suç Önleme Büro Amirliği, Kayıp Çocuklar Büro Amirliği ve Adli İşlemler Büro Amirliğinden oluşmaktadır.

- Çocuk Şube Müdürlüğü Kuruluş Ve Çalışma Yönetmeliği, 13 Nisan 2001 tarih ve 24372 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Buna göre, Çocuk Şube Müdürlüğü'nün kuruluş amacı, korunmaya muhtaç olan, ihmal ve istismara maruz kalan, bulunan, evden veya kurumdan kaçan, mülteci, refakatsiz, sokakta yaşayan, sokakta çalıştırılan, oturduğu yeri haber vermekten aciz, hakkında koruma, ıslah ve/ veya tedavi tedbiri alınan, suça maruz kalan,

suç işlediği şüphesi altında bulunan ve kimliği tespit edilemeyen çocuklara yönelik olarak polis tarafından yürütülecek hizmetleri düzenlemektir.

- Evden ve İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'ne bağlı kuruluşlardan kaçan çocuklarla ilgili ilk müracaat ilgili Polis Merkezi Amirliğine yapılmakta, akabinde ilgili polis merkezi müşteki müracaatı, kayıp olan şahsa ait kayıp/buluntu ve eşkal formu ile birlikte Çocuk Şube Müdürlüğüne gönderilmekte, Çocuk Şube Müdürlüğü ise zaman geçirmeksizin kayıp olan çocuğu kayda almakta ve ülke genelinde aranması için GBT, Tahdit ve KŞP projelerine veri girişlerini yapmaktadır. Ayrıca kayıp çocuklar hakkında ilgili birimce Cumhuriyet Başsavcılığı'na bilgi verilmektedir.

- Çocuk bulunduğunda zaman geçirmeksizin tüm veri girişlerinde düşümleri yapılmakta, ilgili Polis Merkezine ve ilgili kuruluşa bilgi verilmektedir. Polis Merkezi Amirliklerince Cumhuriyet Başsavcılığına bilgi verilmektedir.

- Halen il merkezinde 38, Tarsus'ta 1, Silifke'de 1, Mut'ta 2 kişi olmak üzere toplam 42 çocuk evden kayıp olarak aranmaktadır. Yıllara göre evden kayıp çocuk istatistikleri için bkz. sf. 258.

- İl genelinde SHÇEK kuruluşlarından kaçan toplam 56 çocuk bulunmaktadır. Söz konusu çocuk sayılarının yıllara göre dağılımı için bkz. sf. 258.

- Toplam kayıp çocukların 66'sı kız, 37'si ise erkektir. Halen araması devam eden çocukların yaş ve cinsiyet durumları için bkz. 259.

- İl genelinde kayıp çocukların durumlarının tespiti ve gerekli değerlendirmelerin yapılabilmesi için 18/02/2010 tarihli Valilik Olur'u ile "Kayıp Çocuklar Komisyonu" oluşturulmuştur. Komisyon 2 ayda bir toplanarak gerekli değerlendirmeyi yapmaktadır. Kayıp Çocuklar Komisyonu Vali Yardımcısı Ahmet BÜYÜKÇELİK'in başkanlığında; İl Emniyet Müdürlüğü Asayiş Şube Müdürü, Çocuk Şube Müdürü ile Akdeniz, Mezitli, Toroslar Yenişehir İlçe Emniyet Müdürleri, Sosyal Hizmetler İl Müdürü ve bağlı kuruluşların müdürlerinin katılımı ile oluşturulmuştur.

- 15/12/2009 ve 8/02/2010 tarihlerinde yapılan toplantılarda;

Otogarda alınan polisiye tedbirlere ilaveten il genelindeki terminal işletmelerinin polis kontrolü altına alınması sağlanarak belirtilen yerlerden yaşı küçük çocukların ailelerinin izni olmadan seyahat etmelerinin önüne geçilmesinin sağlanması,

Kız Sevgi Evinin öncellikle kurulması,

İl genelindeki kayıp çocukların sayısının azaltılması için her kurumun gerekli çalışmaları yapmaya devam etmesi ve konu üzerinde hassasiyetle durulması kararları alınmıştır.

- Çocukların evden veya kurumdan kaçma nedenleri arasında, ailede yaşanan geçici sorunlar (anne, baba, kardeş geçimsizliği, boşanma, ailede istismar), aileyi cezalandırma, yaptığı bir hata nedeniyle verilecek cezadan kaçma, arkadaşı ile buluşmak veya evlenmek vaadiyle kaçma, kalmış olduğu yurtta arkadaşları ile geçinememe, özenti, macera yaşamak ve büyük şehirleri görmek isteği bulunmaktadır.

- "Kayıp çocuk" kavramı ile "kurumdan izinsiz ayrılan çocuk" kavramının birbirinden ayrı olarak tanımlanarak farklı işlemlere tabi tutulması gerekmektedir.

- Suça sürüklenen çocuklarla ilgili istatistikler için bkz. sf. 260.

- Çocuk Şube Müdürlüğü, sokakta çalışan çocuklar ve aileleri için rehberlik hizmeti de sunmakta, mevcut imkânlar doğrultusunda sokaklarda çalışan çocuklara yönelik önleyici görevler yürütmektedir.

- 4 Kasım 2002 tarih ve 24926 sayılı Resmi Gazete'de Mersin Valiliği'nin "Sokakta Yaşayan ve Sokakta Çalıştırılan Çocukların Korunması Suretiyle Kamu Esenliğinin Sağlanması" kararı yayımlanmıştır. Başbakanlığın 2005/5 No'lu Genelgesi ile Mersin ilinin de içinde bulunduğu göç alan 8 ilde SHÇEK tarafından geliştirilen "Sokakta Yaşayan/Çalışan Çocuklara Yönelik Hizmet Modeli"nin hayata geçirilmesi kararlaştırılmıştır.

- Anılan karar ve genelge doğrultusunda ilgili kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri bilgilendirilerek yapılması gerekenler belirlenmiştir. Söz konusu çalışmalar ile 2008 yılında 251 adet sokakta çalıştırılan çocuk ailesine teslim edilmiştir. 2009 yılında 104 çocuğun 102'si aileye, 2'si SHÇEK'e teslim edilmiştir. 2010 yılının ilk üç ayında 23 çocuk ailesine teslim edilmiştir. Ailelere Kabahatler Kanunu uyarınca para cezaları kesilmiştir.

- Sokakta yaşayan ve çalışan çocuklar sorununun çözülmesi üzerine dilencilikte artış kaydedilmiş olup bu sorunla mücadeleye yönelik çalışmalar il genelinde devam etmektedir.

- Mersin Valiliği ile işbirliği içerisinde yürütülen projeler kapsamında Çocuk Şubesi'nce hazırlanan 15.273.00 TL'lik "Kayıp Çocuklar Projesi" 31/3/2010 tarihinde kabul edilmiş olup bu proje kapsamında il genelinde kayıp olan tüm çocukların fotoğrafları çoğaltılarak şehrin işlek caddelerine asılacak ve kiralanacak olan araç ile kayıp çocukların aileleri ayda en az 4 kez ziyaret edilecektir.

- Çocuk Şube Müdürlüğü'nce çocukların suça itilmesinin önüne geçilmesi, topluma faydalı ve sağlıklı bireyler kazandırılması, toplumsal bilincin artırılarak bölge insanının sporun gücü ile kaynaştırılması amacıyla 13-18 yaş arası çocuklardan kurulan 16 takımın katılımıyla 15 Kasım 2009-16 Ocak 2010 tarihleri arasında "Çocuk Polisi Futbol Turnuvası" düzenlenmiştir.

- Çocuklara ağaç ve orman sevgisini aşılamak için yürütülen "Polis amca, beni fidanla büyüt projesi" çerçevesinde Mersin Polis Meslek Eğitim Merkezi bahçesinde çocuklarla birlikte 12/3/2010 günü 1000 adet fidan dikimi yapılmıştır

- İl genelinde öncellikle suça sürüklenen, sokaklarda çalışan ya da çalıştırılan risk altındaki çocukları suçlardan ve zarardan korumak, sosyal aktivitelere katılarak kentle bütünleşmelerine katkıda bulunabilmek ve polis-halk ilişkisini en üst seviyelere çıkarabilmek için "Çocuk Polisi Halk Oyunları Ekibi" kurulmuştur. Bu çocuklar şubede görevli polis memurları tarafından çalıştırılmaktadır.

- Çocuk Şubesi Suç Önleme Büro Amirliği bünyesinde oluşturulan "Okul Timleri", okulların açılması ile birlikte okul ziyaretlerine başlamıştır. Öğrenim çağında olan çocuklara çocuk polisini anlatmak ve çocuk polisinden beklentilerini tespit edebilmek için hazırlanan "Çocuk Polisinden Beklentileriniz" adlı anket tüm öğrenciler tarafından doldurulmuştur.

- Yine bu okul timleri tarafından tüm okullar ziyaret edilmekte, okulların sorunları rapor edilerek önleyici çalışmalar yapılmaktadır.

- İnternet kafeler belli aralıklarla denetlenmektedir.

- "Çocukların Mutlu Geleceği İçin Umut Yıldızı Projesi" çerçevesinde Şube Müdürlüğü sekretaryasında il yürütme kurulları oluşturulmuş ve suça sürüklenen çocukların mesleki eğitime yönlendirilmeleri için gerekli çalışmalara başlanmıştır.

- Halkı bilinçlendirmek için tanıtım ve bilgilendirme afişleri hazırlanarak şehrin işlek caddelerine asılmıştır.

- Evden ve SHÇEK kuruluşlarından kaçan çocukların il dışına çıkmalarını önlemek ve diğer illerden Mersin'e gelen çocukları bulmak amacıyla "Otogar timi" oluşturulmuş olup bu timler otogar ve tren garında gerekli çalışmayı yapmaktadırlar.

- Göç, eğitim seviyesinin düşüklüğü, ekonomik yetersizlik, çarpık kentleşme gibi nedenlerle sokağa itilen, sokakta çalışan, suça karışan, madde bağımlısı çocukların sayısında her geçen gün gözle görülür bir artış kaydedilmektedir. Çoğunluğu terörden kaçarak doğu illerinden Mersin'e göç eden ailelerin çocukları, burada sokak terörü tehdidi altındadır.

- Mevcut yasaların, suça karışan çocukların lehine hükmedişi, gerek aileleri gerekse suç örgütleri tarafından çocukların istismar edilmesine neden olmaktadır. İlk kez suça karışan çocuğun caydırıcı bir yaptırımla karşılaşmaması bu çocukları tekrar suça karışmaya teşvik etmektedir.

- SHÇEK'in açıklık ilkesine göre hizmet sunması nedeniyle çocuklar hakkında bakım tedbiri kararları yeteri kadar uygulanamamakta, kuruluşta kalmak istemeyen çoğu çocuk anında kurumu terk etmektedir.

- Evden ve yurttan kaçan çocuklar arasında, bulunan veya kayıp olarak aranmasına devam eden çocuklarla ilgili olarak, çocukların organ mafyası, çete vs. gibi suç örgütleri tarafından kaçırıldıklarına dair herhangi bir müracaat veya tespit bulunmamaktadır.

- Sokaklarda çalışan çocuklara yönelik önleyici görevlerin sadece İl Emniyet Müdürlüğü ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü tarafından yürütülmesi, belediyeler, diğer resmi kurum ve sivil toplum örgütlerinin bu konuya yeterince eğilmemesi nedeni ile konu ile ilgili beklenen sonuçlar alınamamaktadır.

4. İl Jandarma Komutanlığı Çocuk İşlem Astsubayı Saim ÇATALKAYA'nın Komisyonumuza vermiş olduğu bilgilere göre;

- Jandarma Genel Komutanlığınca, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 41. ve 61. maddeleri ile Türkiye'nin de taraf olduğu, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde güvence altına alınan, çocukların yaşam, gelişme, korunma ve toplumsal hayata katılma hakları kapsamında, çocukların korunması ve çocuk suçlarının önlenmesiyle ilgili görevler, konuyla ilgili eğitilmiş personel tarafından 1 Ocak 2003 tarihinden itibaren kurumsal olarak planlı ve sistematik bir şekilde yerine getirilmektedir.

- Tüm Türkiye genelinde olduğu gibi konuyla ilgili görevleri yerine getirmek maksadıyla Mersin İl Jandarma Komutanlığı Asayiş Şube Müdürlüğünde 1, İlçe Jandarma Komutanlıklarında 13, Jandarma Karakol Komutanlıklarında 106 olmak üzere toplam 120 astsubay ve Uzman Jandarma personel, Çocukları Koruma İşlem Astsubayı veya Elemanı olarak görevlendirilmiştir.

- Gerek suça sürüklenen gerekse korunmaya ihtiyacı olan çocukların kollukta bekletilmeksizin en kısa sürede konunun doğrudan yetkilisi, sorumlusu ve uzmanı olan birim ve kuruluşlara (Cumhuriyet savcılıkları, sosyal hizmet kuruluşları gibi) sevkinin sağlanması esas alınmaktadır.

- Çocukları Koruma İşlem Astsubayı ve Elamanlarının görevleri, çocuk suçlarını önlemek, suça maruz kalan ve suç işleyen çocukları korumak, çocukları suça iten etkenleri araştırmak ve alınabilecek önlemleri tespit etmektir.

- Görevli personel her yıl atama dönemini müteakip, çocuk kavramı, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, personelin çocuklarla ilgili görevleri, tutulacak kayıtlar, çocuklarla ilgili meri mevzuat ile değişen yasal düzenlemeler konusunda eğitime tabi tutulmaktadır.

- Korunmaya ihtiyacı olan ve suça sürüklenen çocuk olarak Jandarmaya gelen çocuklarla ilgili veriler en geç 48 saat içinde dijital veri tabanı üzerinden Jandarma Genel Komutanlığına, oradan da, yapılan Protokol gereği Türkiye İstatistik Kurumu'na (TÜİK) bildirilmektedir.

- 2005 ilâ 2010 yılları arasında Jandarma sorumluluk bölgesindeki 711 olayda suça sürüklenen 1127 çocukla ilgili işlem yapılmıştır. Bu çocukların 191'i kız 936'sı ise erkektir. %61'i ilköğretim mezunudur. Bu çocuklardan yalnızca 1'inde madde kullanımı tespit edilmiş, çocukların 44'ü tutuklanmış, 1083'ü serbest bırakılarak ailelerine teslim edilmiştir.

- Bu çocukların en çok karıştığı suçlar kasten yaralama, hırsızlık ve göçmen kaçakçılığıdır.

- Yine 2005 ilâ 2010 yılları arasında toplam 1782 olayda suç mağduru olan 2499 çocuk hakkında işlem yapılmıştır. Bu çocukların 1354'ü kız, 1145'i erkektir. %47'si ilköğretim okulu öğrencisidir.

- Bu çocuklardan 4'ü sosyal hizmet kuruluşlarına, geriye kalanlar ise ailelerine teslim edilmiştir.

- Bu çocuklar en çok trafik kazası sonucu taksirle yaralama ve kasten yaralama suçlarından ötürü mağdur olmaktadır.

- Jandarma sorumluluk bölgesinde 2005 ilâ 2010 yılları arasında sokakta yaşayan ve çalıştırılan çocuk tespit edilmemiştir. Ancak Valiliğin Mersin Üniversitesi ile ortaklaşa yürüttüğü "Mersin'de Sokakta Yaşayan ve Çalışan Çocuklar, Sorunlar-Çözümler" projesi kapsamında Jandarma sorumluluk bölgesinde, "sokakta çalışan çocukları yönlendiren, yasal olmayan güç merkezleri veya kişilerin tespit edilmesi ve yasal yaptırımlar uygulanması" konusunda çalışmalar devam etmektedir.

- 2005 ilâ 2010 yılları arasında Jandarma sorumluluk bölgesinde toplam 91 çocuk hakkında kayıp işlemleri yapılmış olup bu çocukların 89'u bulunurken 2'sinin aranmasına halen devam edilmektedir. Aynı dönemde 206 çocuk evlenmek maksadıyla kaçmış veya kaçırılmış, bunların 204'ü bulunmuş, 2'sinin ise aranmasına devam edilmektedir. Bu olayların büyük çoğunluğu ailelerin muvafakatiyle evlilikle sonuçlanmıştır.

- Söz konusu çocukların verileri üzerinde yapılan incelemelerde, kayıpların 15-18 yaşları arasında yoğunlaştığı ve genel olarak aile baskısı nedeniyle evden ayrılmaların yaşandığı tespit edilmiştir.

- İçişleri Bakanlığı Kaçakçılık, İstihbarat, Harekât ve Bilgi Toplama Daire Başkanlığı Bilgi Toplama Yönergesinin 7. maddesi kapsamında Cumhuriyet Savcısının bilgisi ve talimatı doğrultusunda veya kayıp kişinin birinci derece yakınları tarafından yazılı müracaatları halinde bilgi formu açılarak kişinin tüm Türkiye genelinde dijital bilgi toplama programı üzerinden aranması sağlanmaktadır. Emniyet, Jandarma ve Gümrük teşkilatına tanınan veri girişi yetkisinin SHÇEK'e de verilmesinin bürokratik işlemleri azaltacağı düşünülmektedir.

- Kayıp çocuklarla ilgili ikametgâh adresinden sorumlu Jandarma birimleri nezdinde Astsubay ve Uzman Jandarmalardan oluşan 3'er kişilik arama ekipleri kurulmakta, çocukların aileleri, yakınları ve çocukları diğer tanıyanlarla mülakatlar yapılmaktadır.

- Yapılan çalışmalar düzenli olarak rapor halinde Mersin İl Jandarma Komutanlığınca değerlendirilmekte ve Valilikle paylaşılmaktadır.

4. Kuruluşların Ziyareti

Bilgilendirme toplantısı sonrasında Alt Komisyonumuz, il merkezinde bulunan Nihat Sözmen Zihinsel Özürlü Çocuklar Bakım Ve Rehabilitasyon Merkezi, Kız Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi, Mersin Erkek Yetiştirme Yurdu, Mersin Erkek Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi, Özürlü Bakım Ve Rehabilitasyon Merkezi, Mersin Çocuk Yuvası ile Tarsus ilçesinde bulunan Mustafa İstemihan Talay Yatılı İlköğretim Bölge Okulunu ziyaret etmiştir.

4.1. Nihat Sözmen Zihinsel Özürlü Çocuklar Bakım Ve Rehabilitasyon Merkezi İle İlgili Gözlem ve Tespitler

Alt Komisyonumuz kuruluşları ziyaretine Nihat Sözmen Zihinsel Özürlü Çocuklar Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi ile başlamıştır. Kurumda bakım gören çocukların halk oyunlarıyla karşıladığı Komisyonumuz ilk olarak kuruluş müdüründen bilgi almış, ardından binayı gezmiştir. Buna göre, kuruluşta bakım gören 5-57 yaş aralığında ve cinsiyet ayrımı yapılmaksızın 85 kişinin bulunduğu, çoğunun ailelerinin olmadığı ya da parçalanmış ailelere sahip olduğu, bu ailelerin çocuklarını çok az ziyaret ettiği, 40 çocuğun zeka seviyelerine uygun olarak Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı özel eğitim merkezlerine devam ettiği, 25'inin eğitim alamayacağına dair raporu olsa da kuruluş personeli tarafından eğitilmeye çalışıldığı, çocukların uzun süren eğitimler sonucu izcilik, halk oyunları, koro gibi etkinliklerde yer aldığı ve içlerinden bazılarının çeşitli müsabakalarda derece aldığı öğrenilmiştir.

Bakım ve Rehabilitasyon Merkezinin, çocukların çeşitli ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde düzenlendiği, bu kapsamda fizyoterapi, beden eğitimi, fitness ve sinema odalarının bulunduğu; çocuklara takı tasarımı, kilim, bilgisayar, marangozluk eğitimlerinin verildiği; çocukların 3'er kişilik banyolu

odalarda kaldığı, yaşam alanlarının çocukların zeka seviyelerine göre sınıflandırılarak her birine Kelebekler-Şirinler gibi isimler verildiği gözlenmiştir.

Kurum personeli ile yapılan birebir görüşmelerde kuruluşun maddi sıkıntısının önceki yıllara göre çok azaldığı, gönüllü yardımlarının devam etmesine rağmen hâlihazırda buna ihtiyacın olmadığı, devletin engellilere yönelik yapmış olduğu çalışmalarda ve sağladığı imkanlarda gözle görülür artışın olduğu, kuruluşların Avrupa standartlarında hizmet verdiği görüşleri ifade edilmiştir.

4.2. Kız Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi İle İlgili Gözlem ve Tespitler

Kuruluş, Nihat Sözmen Zihinsel Özürlü Çocuklar Bakım Ve Rehabilitasyon Merkezi ile ortak bahçede yer almaktadır. Alt Komisyonumuz kuruluş müdürü ile görüşerek çocukların kayıtları hakkında bilgi almıştır. Toplam kayıtlı çocuk sayısı 32, fiilen kalan çocuk sayısı 10'dur. Kuruluşta, çocukların spor yapmalarına olanak sağlayan spor aletleri ile kuaförlük, takı tasarımı gibi kurs imkânları bulunmaktadır. Odalar 2 kişiliktir ve çocukların bahçede meyve yetiştirme gibi imkânları vardır. Odaların ve genel olarak kuruluşun oldukça düzenli ve bakımlı olduğu ve modern bir tarzda döşendiği gözlenmiştir. Kendileriyle yapılan kısa süreli görüşmede kuruluşta kalan kız çocukları kurumla ilgili herhangi bir sorunlarının olmadığını ifade etmişlerdir.

4.3. Mersin Erkek Yetiştirme Yurdu İle İlgili Gözlem ve Tespitler

13-18 yaş arası korunmaya muhtaç erkek çocukların kaldığı kuruluş koğuş tipi yapılmış eski bir binadır. Kuruluş müdürünün Komisyonumuza vermiş olduğu bilgilere göre;

✓ İlköğretim grubu ile lise grubu çocukları tamamen ayrı ortamda barındırılmakta, böylece büyük çocukların küçükler üzerinde güç yoluyla baskı kurması önlenmektedir.

✓ Mersin ilinin sosyal riskinin yüksek oluşu dezavantajlı çocukların da sayısını artırmaktadır. Ancak kuruluşta üzerinde emek harcanan her çocuk bunun karşılığını vermekte ve olumlu yönde değişmektedir.

✓ Kayıtlı çocuklar içerisinde 9'u üniversite öğrencisi olup 4'ü üniversite sınavına hazırlanmaktadır. Eğitimleri konusunda teşvik edilen çocukların eğitim durumları Valilik'e bildirilmektedir.

✓ 64 kişinin barındığı kuruluşta kimsesi olmayan 3 çocuk bulunmaktadır.

✓ Kuruluşta çocukların yararlanabileceği futbol, basketbol, voleybol, masa tenisi gibi imkânlar bulunmaktadır.

✓ Kuruluşta psikolog ve sosyal hizmet uzmanı sıkıntısı vardır.

✓ Çocuklar, kuruluş imkânları ölçüsünde takip edilmekte, akşam 6'dan sonra gelen çocuğun geliş saati ve gecikme nedeni hakkında tutanak tutulmaktadır.

✓ Maddi imkânların gelişmesi ile birlikte çocukların her türlü ihtiyacı daha kolay karşılanmaktadır.

✓ Çocuklar, banyonun ortak kullanıldığı, aynı koridora açılan klimalı 4'er kişilik odalarda kalmaktadır.

✓ Çocuklara derslerinde yardımcı olmak üzere haftada 1 saat İngilizce, matematik ve fen bilgisi kursları verilmekte, çocuklar okuldan geldikten sonra belli sürelerde etütlerine devam etmektedirler.

Kuruluş müdürü 2003 yılından önce çocukların çeteleştiğini, binanın izbe bir durumda olduğunu, suça karışan pek çok çocuğun olduğunu ve bu durumun normal karşılandığını anlatarak o dönemdeki çocuklardan topladıkları satır, bıçak, keser gibi kesici aletleri ve o dönemin binasına ait kamera görüntülerini tarafımıza göstermiştir.

Çocuklarla yapılan kısa süreli görüşmede Komisyonumuzun ziyareti nedeniyle belli yerlere badana yapıldığı, perdelerin yenilendiği, kuruluşu tanıtan fotoğrafların yer aldığı panoların koridorlara çıkarıldığı öğrenilmiştir. Çocukların genel olarak kuruluştan memnun oldukları gözlenmiştir.

4.4. Mersin Erkek Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi İle İlgili Gözlem ve Tespitler

Alt Komisyonumuz Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi'nde yaptığı inceleme esnasında kuruluşta herhangi bir çocuk bulunmadığı için yalnızca kuruluş müdürü ile görüşmüştür. Kuruluş müdürünün tarafımıza vermiş olduğu bilgilere göre,

✓ Kuruluşta fiilen kalan çocuk sayısı 11'dir.

✓ Çocukların karışmış oldukları suç türleri arasında hırsızlık ilk sırada yer almaktadır. Bu çocuklar özellikle aileleri tarafından kullanılmakta, aileler çocuklarını gelir kapısı olarak görmektedir.

✓ Kuruluşa gönderilen çocukların karıştıkları suçlar birbirinden farklılık arz etmektedir. Özellikle madde bağımlısı çocukların rehabilitasyonu çok zor olmaktadır. Çocukların suç türlerine göre gruplandırılması rehabilite sürecinde bir seçenek olmakla birlikte bu durum aynı suçu işleyen çocukların bir arada birbirlerini etkileme sonucunu da doğurabilir.

✓ Çocuklara psikolojik destek ve tedavi sonrasında ÇOGEM aracılığıyla kurs imkânları sunulmaktadır.

4.5. Mersin Özürlü Bakım Ve Rehabilitasyon Merkezi İle İlgili Gözlem ve Tespitler

Farklı yaş gruplarında 73 özürlünün bakımının yapıldığı kuruluşta 24 saat bakıma muhtaç çocuklar kalmaktadır. Kendisine zarar verebilecek durumda olanlar yer yatağında yatmaktadır. Çocukların ilaçları hemşire gözetiminde verilmekte ve haftada 2 kere doktor kontrolü yapılmaktadır.

Kuruluşun hijyen şartlarını karşıladığı ve görevli personelin oldukça ilgili olduğu gözlenmiştir.

4.6. Mersin Çocuk Yuvası İle İlgili Gözlem ve Tespitler

Mersin Çocuk Yuvası da koğuş tipi bina olup ev ortamından uzak bir yapıya sahiptir. Yaşları ve cinsiyetlerine göre ayrı mekânlarda gruplandırılan çocuklara Komisyonumuz tarafından oyuncaklar verilmiş ve çocukların her birinin oldukça görgülü ve nazik oldukları gözlenmiştir.

9-12 yaş grubu kızların kaldığı bölümde Komisyonumuza kuruluşta kalan kızlar tarafından skeç gösterileri sunulmuştur. Gösterileri takip eden görüşmelerimiz esnasında, çocuklar tarafından mutfaktaki dolap eksiği tarafımıza iletilmiş ve ilgili Vali Yardımcısı talebi not etmiştir.

4.7. Tarsus Mustafa İstemihan Talay Yatılı İlköğretim Bölge Okulu İle İlgili Gözlem ve Tespitler

Okul Müdürü Selahaddin OZANOĞLU'nun Komisyonumuza yapmış olduğu sunumu takiben okul ve pansiyon binaları ziyaret edilmiştir. Çocuklarla yapılan görüşmede çocukların okulun imkânlarından ve öğretmenlerinden yana sıkıntılarının olmadığı öğrenilmiştir.

Okul idaresinden temin edilen bilgi ve belgelere göre, okulun yalnızca ilköğretim müfettişlerince denetlendiği, bu denetimlerin her iki eğitim ve öğretim dönemlerinde birer defa yapılan ve diğer okullar için de söz konusu olan rutin yıllık denetimler olduğu, bu denetimlerin dışında Valilikçe, gerek doğrudan gerekse milli eğitim müdürlüğü vasıtasıyla kapsamlı bir denetimin yapılmadığı görülmüştür.

2008-2009 Eğitim Öğretim yılı ikinci dönem denetim raporuna göre, Tarsus Mustafa İstemihan Talay Yatılı İlköğretim Bölge Okulu'nun çalışmalarının mevzuata uygun gerçekleştiği, genel sağlık ve hijyen kurallarına uyulduğu, beslenme, barınma ve diğer hizmetlerin olanaklar ölçüsünde en iyi şekilde verildiği tespit edilmiştir. Raporda ayrıca çocuklara ara öğün verilmesi, çarşaf ve nevresimlerin havaların ısındığı günlerde haftada en az 1 kez değiştirilmesi önerilmiş; aşçı, aşçı yardımcısı, gece bekçisi ve ev tipi çamaşır makinesi eksiği vurgulanmıştır.

VII. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Komisyonumuzun Mersin ilinde SHÇEK kuruluşları ve YİBO'da yapmış olduğu incelemelere istinaden raporun bu kısmı öncelikli olarak SHÇEK kuruluşlarına ardından YİBO'lara ilişkin değerlendirmeleri içermektedir.

1. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kuruluşlar Hakkında

Çocuklar; bağımlı yaşamları, gelişimsel süreçlerinin gerekliliği ve geleceğe yönelik büyük etki potansiyelleri nedeniyle bakım ve korunmaya gerek görülen nüfus grupları içerisinde en başta yer almaktadır. Çocukların ihtiyaç duydukları bakım ve korumayı kendi kendilerine sağlamaları mümkün değildir. Bir çocuğun en iyi bakılıp korunacağı yer kuşkusuz sağlıklı bir aile ortamıdır. Ancak çeşitli nedenlerle öz aile ortamında büyüme şansına sahip olamayan çocukların bakım ve koruma işini devletler üstlenmektedirler.

Çocuk koruma, "çocuğu kasıtlı olarak veya ihmal yoluyla verilen zararlardan korumak için sosyal hizmet uzmanları ve diğer profesyoneller tarafından gerçekleştirilen eylemler" olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımın vurguladığı temel noktaya bakıldığında; çocuk korumanın amacı, çocuğu kasıtlı ve kasıtsız her türlü ihmal ve istismardan korumaktır.

Demokratik, laik, sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'nde muhtaç duruma düşen çocukların sosyal sorunlarının önlenmesi ya da en aza indirilmesi devletin görevlerinin arasındadır. Bu konuda ülkemizde görev verilen kuruluşların başında şüphesiz Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü gelmektedir.

"Korunmaya muhtaç çocuklar" olarak nitelendirilen bu çocuklarımız, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun 3. maddesinin (b) bendinde tanımlandığı üzere, beden, ruh, ahlak gelişimleri tehlikede olup;

1- Ana veya babasız, ana ve babasız,

2- Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan,

3- Ana veya babası veya her ikisi tarafından terkedilen,

4- Ana veya babası tarafından ihmal edilip fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuklarımızdır.

Bu sınıflamada da görülmektedir ki; çocuklar ya başlarında ana baba olmamasından dolayı ya da ana babaları tarafından ihmal ve istismar edilmeleri nedeniyle korunmaya muhtaçtır.

Ayrıca, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun *Tanımlar* başlıklı 3. maddesi "korunma ihtiyacı olan çocuğu"; bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve

duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuk olarak tanımlamaktadır.

"Suça sürüklenen çocuk" ise mezkur Kanun'da, kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk olarak tanımlanmaktadır.

Komisyonumuzun Mersin ilinde incelemelerde bulunduğu SHÇEK kuruluşlarında bulunan çocuklarımız, ilgili mahkeme tarafından, haklarında 2828 sayılı Kanun kapsamında korunma kararı alınan "korunmaya muhtaç çocuklar" ile haklarında 5395 sayılı Kanun kapsamında tedbir kararı alınan "suç mağduru" ya da "suça sürüklenmiş olan çocuklar"dan oluşmaktadır. Ayrıca Komisyonumuz Mersin'de zihinsel özürlü çocuklar bakım ve rehabilitasyon merkezi ile özürlü bakım ve rehabilitasyon merkezini ziyaret etmiştir.

İlk olarak, Mersin ili yoğun göç alan illerden biri olması nedeniyle oldukça karmaşık ve sosyal riski yüksek bir yerleşim birimidir. Bu durumun yol açtığı kentsel dönüşüm, intihar ve çeşitli sosyal sorunlara yönelik Valilik tarafından değişik kanallarda çözüm aranması memnuniyet vericidir.

Komisyonumuz incelemelerde bulunduğu SHÇEK kuruluşlarının fiziki ve yaşam koşullarına ilişkin yapmış olduğu gözlem ve incelemelerde herhangi bir olumsuzluğa rastlamamıştır. Ayrıca sevgi evleri projesi için uygun arsanın tahsis edildiği ve TOKİ ile yapılacak sözleşmenin beklenildiği öğrenilmiştir. Müstakil yeni binalar yapılarak ev tipi barınma sisteminin hayata geçirilmesi fiziksel şartların iyileştirilmesi ve bunun çocuklar üzerinde yapacağı olumlu psikolojik etki açısından yerinde bir uygulamadır.

Ancak, SHÇEK bünyesinde verilen bir hizmet olarak ailelere yapılan ayni nakdi yardımın belirlenmesinde birtakım haksızlıkların yaşandığı tarafımıza bildirilmiştir. Bu kapsamda, ihtiyacı olmadığı halde üzerinde kayıtlı geliri bulunmadığı için bu yardımdan faydalanan ailelerin bulunduğu öğrenilmiştir. Söz konusu haksızlıkların önüne geçilmesi amacıyla, sosyal inceleme raporunda yalnızca resmi kayıtlarla bağlı kalınmaması ve çocuk ve aile hakkında kanaat oluşumuna yönelik ilgili kişilerle görüşmeler yapılması da yerinde olacaktır.

Yetiştirme yurtlarında ve çocuk yuvalarında bulunan çocuklardan eğitimlerine devam edenler ile etmeyenler aynı ortamda barındırılmaktadırlar. Bu durum çocukların, okulun kendisine kazandıracağı faydaların henüz daha farkında olmadığı yaş grubu içinde bulunmaları nedeniyle okula devam eden çocukları olumsuz etkileyebilecek bir tehlikeyi beraberinde taşımaktadır. Okula devam etmeyen çocukların kurum içinde bilgisayar oynamak, TV izlemek ve uyuyarak günü tamamlamak şeklindeki zaman doldurmaları yerine meslek edindirme kurslarına yönlendirilmesi sağlanmalı ve okula devam etmeyenler, okula gidenlerin de okullarını bırakmalarına neden olmamalıdır.

Çocukların kuruluşlara yerleştirilirken, sonrasında yaşanan kayıp vakaları başta olmak üzere, çeşitli durumlarda yapılacakları kolaylaştırmak üzere irtibat adreslerinin sağlıklı bir şekilde temin edilmesi gerekmektedir. Özellikle il dışından gelen çocuklar açısından bu konuda sıkıntı olduğunun öğrenilmesi, iller arasındaki koordinasyonun artması gerektiğine işaret etmektedir.

Yine, çocukların kuruluşa kayıtlarının yapılması esnasında fotoğrafları çekilerek, diğer bilgilerle birlikte İl Emniyet Müdürlüğü, İl Jandarma Komutanlığı ve İl Sosyal hizmetler Müdürlüğü'nün ortak kullanımında olan veri sistemine anında aktarılmalıdır.

Her şeye rağmen bir çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi için en uygun ortamı kendi ailesi temin edebilir. SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün bu doğrultuda önceliği aile yanında bakıma verdiği bilinmektedir. Bu bağlamda, yalnızca ekonomik nedenlerle koruma altına alınan çocuklar için, ayni nakdi yardım desteği ile aileleri yanında bakım ve kontrollerinin yapılması, bu uygulamanın teşvik edilerek kuruluşlarda barınmaya muhtaç çocukların sayılarının olabildiğince düşürülmesi yerinde olacaktır.

Korunma altına alınan çocuklar için kurum bakımının son çare olması politikası ve koruyucu aile hizmetlerinin yaygınlaştırılmasına yönelik kamuoyunda farkındalık oluşturacak tanıtım kampanyaları ve eğitim çalışmalarına hız verilmesi hedefi kapsamında başta devlet büyüklerinin ve diğer toplum önderlerinin desteğini alan bir proje hazırlanmalıdır.

SHÇEK kuruluşları, çocukların barındığı ancak güvenlik tedbirinin uygulanmadığı, kuruluşun rahatlıkla terk edilebildiği yerlerdir. Bazı çocuklar, kuruluşlarından izinsiz ayrılmakta ve kayıp olmasalar dahi Emniyet Müdürlüğü'nce kayıp çocuk olarak işlem görmektedirler. Bu bağlamda, evden kaçan ya da kaybolan çocuklar ile kuruluşlardan izinsiz ayrılan çocukların Emniyet Müdürlüğü ile Jandarma Komutanlığı'nda veri girişlerinin ayrı tutulması sağlanmalıdır.

Bu bağlamda öncelikle "kayıp çocuk" ile "kuruluştan izinsiz ayrılan çocuk" tanımlarının mevzuatta açık olarak tanımlanarak birbirinden ayrılması gerekmektedir. Söz konusu tanımların ayrı olmaması, gerçekte kayıp olmayan çocukların kayıp çocuk olarak muamele görmesine neden olmaktadır. Çoğu kez kuruluşa uyum sağlamayan çocuk aile yanına, arkadaşına ya da bir tanıdığına gitmekte ve kuruluşa dönmemektedir. Özellikle bazı durumlarda aile ve çocuk birbirinden ayrılmamakta ısrar ettiği için aile bilinçli bir şekilde çocuktan haberi olmadığını söyleyerek çocuğun kayıp çocuk olarak görülmesini istemektedir.

Bu tip örneklerde çocuk hakkında koruma kararı veren mahkeme kararlarına ve bu karara dayanak oluşturan sosyal inceleme raporlarına eğilmek gerekmektedir. Zira mahkemelerin yeterli araştırma yapılmadan, aile yanında desteklenebilecek bir çocuğu kuruluş bakımına göndermesi yukarıda anlatılan

olaylara neden olmaktadır. Dolayısıyla mahkemelerin karar vermesini sağlayan sosyal inceleme raporlarının sosyal hizmet uzmanlarınca sağlıklı bir şekilde hazırlanmasının da önemi ortaya çıkmaktadır.

SHÇEK Kanunu'nda tanımlandığı şekliyle Mersin ilinde SHÇEK'e bağlı *Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi* ile *Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi* bulunduğu, buna göre suça sürüklenen ya da suç mağduru çocukların korunmaya muhtaç diğer çocuklarla farklı ortamda barındığı memnuniyetle görülmüştür. Ancak yine de bazı durumlarda, hakkında tedbir kararı verilen suça maruz kalan ya da suça itilen çocuk ile hakkında koruma kararı verilen çocukların bir arada kaldığı durumların olduğu ve bu durumun sağlık ve güvenlik sorunları doğurduğu öğrenilmiştir. Özellikle suç mağduru olan çocukların olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklanan travma ve/veya davranış bozukluklarına ilişkin ilgili mahkemece sağlık tedbiri alınarak tedavilerinin sağlanması, tedavileri sağlandıktan sonra bakım tedbiri ile SHÇEK kuruluşlarına gönderilmesi kuruluş hizmetlerinin amacına daha iyi ulaşmasını sağlayacaktır.

Benzer olarak, haklarında tedbir kararı verilen çocukların da kendi içlerinde ayrılmaları gerekmektedir. Zira her ne kadar ikisi de suçun mağduru olsa da suça sürüklenmiş çocuk eylemin aktif, suç mağduru çocuk ise pasif öğesidir. Bu bağlamda, bu çocukların rehabilitasyonları ve sonrasında barınma, korunma ve eğitimleri de ayrı olmalıdır.

Mevcut durumda SHÇEK kuruluşlarından ciddi olarak psikolojik destek ve rehabilitasyon hizmeti vermesi beklenmektedir. Genel olarak SHÇEK teşkilatının bütçe kaynaklı sıkıntılarının fazla olmadığı gözlemlenmektedir. Ancak mevcut yapılanma içinde SHÇEK'in koruma, bakım ve sosyal rehabilitasyon açısından başta personel olmak üzere birtakım yetersizlikleri bulunmaktadır. Bu noktada, Sağlık Bakanlığı ile ortak bir çalışma yapılması, haklarında tedbir kararı verilen çocuklara verilecek hizmeti amacına ulaştırma açısından faydalı olacaktır.

Ayrıca, sivil toplum kuruluşlarının bu alana olan farkındalığı artırılmalı, doğrudan yönetim sorumluluğu dışında kalan alanlarda kendileriyle işbirliği yoluna gidilmelidir. Ayrıca, her alanda olduğu gibi bu alanda da sivil toplumun kurumla ilişkisinin hukuki bir düzleme oturtulması gerekmekte, bu amaçla düzenlenecek mevzuatın, yaşanabilecek olumsuzlukların önüne geçilmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Kurumlarda kalan çocukların kolaylıkla ulaşabilecekleri, özel ilgi konusu oluşturan geniş bir dinlendirici ve eğlendirici donanım ve hizmet yelpazesi yaratılarak çocuklarımızın kurumda bulundukları zaman aralığı faydalı olarak değerlendirilmeli ve onların topluma kazandırılması sağlanmalıdır.

SHÇEK kuruluşlarında çalışan sosyal hizmet uzmanı, psikolog ve sosyal çalışmacı sayısı ile üniversitelerdeki sosyal hizmet yüksek okullarının sayılarının veya mevcut bölüm kontenjanlarının ihtiyaç doğrultusunda artırılması sağlanmalıdır. Aynı zamanda söz konusu kadrolar için personel alımı esnasında, bu kişilerin genel sağlık raporlarında psikolojik tetkik ve test sonuçlarının bulunması da talep edilmelidir.

Bu kuruluşlarda çalışan personel için çalışma şartları gözden geçirilerek çalışılan bölüm veya birimin zorluğuna göre kendilerine özel hizmet tazminatı ödenmesi, personelin hizmet içi eğitimlerinin yıl içinde farklı periyotlarla sağlanması, hizmet alımı yoluyla istihdam edilen personelin verdiği hizmetin uygunluğuna denk gelen sertifika eğitiminden geçirilmesi ve sertifikası olmayan personelin çalıştırılmaması da söz konusu kuruluşlarda verilen hizmetin kalitesini artırmada yardımcı olacaktır.

Sosyal hizmet envanterinin çıkarılması ve buna yönelik olarak her yıl ikiden az olmamak üzere mülki idare amirlerinin başkanlığında, belediye başkanları, SHÇEK il müdürü, il emniyet müdürü, il milli eğitim müdürü ile mahalle ve köy muhtarlarının katılımıyla koordinasyon toplantılarının yapılması ve bu toplantı sonucunda, sosyal hizmete ihtiyaç duyan ya da duyması olası ailelerin ve aile fertlerinin tespitinin yapılarak önleyici hizmetlere ağırlık verilmesi sağlanmalıdır.

Son olarak, korunmaya muhtaç çocukları bünyesinde barındırarak ihtiyaçlarını karşılamaya çalışan ve dolayısıyla oldukça dikkat gerektiren bir görevi olan SHÇEK'e bağlı kuruluşların mülki idare amirleri başta olmak üzere diğer hiyerarşik amirlerince de denetimlerinin sıklaştırılması gerekmektedir. İl bazında yapılan bu denetimlerin raporlarının Komisyonumuza yıllık olarak gönderilmesi de denetimlerin verimliliğini artıracaktır.

2. Yatılı İlköğretim Bölge Okulları Hakkında

Yatılı İlköğretim Bölge Okulları nüfusu az ve dağınık, okulu bulunmayan veya ilköğretim hizmetlerinin götürülemediği yerleşim yerlerindeki zorunlu öğrenim çağında bulunan (6-14 yaş) öğrencilerin parasız ve yatılı, çevresindeki öğrencilerin ise gündüzlü olarak eğitim-öğretim gördükleri ilköğretim okullarıdır. Yatılı ve pansiyonlu ilköğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin barınma, beslenme, tedavi ve ilaç giderlerinin tamamı devlet tarafından karşılanır. Ayrıca, bu öğrencilere mevzuatta öngörülen miktar kadar da harçlık verilmektedir.

Okulu bulunmayan köy ve köy altı yerleşim birimlerinde bulunan çocuklar ile maddi imkânlardan yoksun ailelerin çocuklarının ilköğretim hizmetlerine kavuşturulmasını sağlamak amacıyla açılan yatılı ve pansiyonlu ilköğretim okullarında okuyan çocuklarımızın yiyecekleri, giyecekleri, ders kitapları,

defterleri, harçlıkları, ders araç ve gereçleri ile her türlü giderleri devlet tarafından karşılanmaktadır.

Yatılı ilköğretim bölge okullarında öğrenim gören 6-14 yaş arasındaki öğrencilerin, devletimizin denetimi ve gözetimi altında eğitimde fırsat eşitliğinden yararlanmaları ve bulundukları yörenin gelişimine katkıda bulunmaları hedeflenmektedir.

YİBO'ların kuruluşu, kurulduğu dönemdeki şartlar itibariyle birçok fayda ve hizmet sağlamıştır. Ancak günümüzde YİBO'ların gerek kendilerini yenileyememesi gerekse personel eksiği ile maddi kaynak ve fiziksel sıkıntıları nedeniyle, çocukların eğitim ve gelişmelerine, hedeflenen ve arzu edilen katkıyı sağladığı hususunda şüpheler oluşmaktadır. YİBO'ların kendilerinden beklenen verimi sağlayabilmelerine yönelik olarak orta ve uzun vadede yeniden yapılanması/yapılandırılması için gerekli çalışmalar Milli Eğitim Bakanlığınca yapılmalıdır.

YİBO'ların, kısa vadede gerek yetişmiş insan kaynağı gerekse bütçe kaynakları bakımından eksiklikleri giderilmelidir. Okullarda, sıklıkla aday öğretmenler görevlendirilmektedir. YİBO'lara öğretmen atamaları herhangi bir seçime tabi tutulmamaktadır. Oysa bu kuruluşlarda görev yapan idareci, öğretmen ve personelin çocuklarla iletişimi artırma noktasında daha özel bir eğitime ihtiyacı olduğu bilinmektedir. Bu nedenle, oldukça problemli olan bu okullara öğretmen atamaları seçimle yapılmalı ve YİBO öğretmenliği cazip hale getirilmelidir. Özellikle, atanacak idarecilerin Psikolojik Danışma ve Rehberlik ile idarecilik alanlarında eğitim görmüş olanlar arasından seçilmesi, öğretmenlerin ise çocuk psikolojisi alanında yeterli eğitimlerden geçirilmesi sağlanmalıdır.

Öğrenci ve personel sayısı oldukça fazla olan YİBO'lar, çocukların gerek boş zamanlarını değerlendirebilecekleri gerekse gençlik enerjilerini harcayabilecekleri sportif ve sanatsal faaliyetler için gerekli altyapıya sahip değildir. Çoğu okulda ülkemizde spor denilince ilk akla gelen futbol oynama alanı bile yok denecek durumdadır. YİBO'lar sadece okul binası olarak düşünülmemeli, sportif ve sanatsal ihtiyaçlara da cevap verebilecek bir eğitim kompleksi olacak şekilde inşa edilmelidir.

YİBO'lar bulundukları yerlerde gözden uzak kendi kaderleriyle baş başa bırakılmışlık içindedir. Başta Milli Eğitim Bakanlığının taşra ve merkez teşkilatı olmak üzere il ve ilçe yönetiminin başı ve mercii olan Vali ve Kaymakamlar bu okulları yakın takibe almak suretiyle denetimlerine ağırlık vermelidir.

YİBO'lar mevcut yapısı ve kapasiteleri bakımından, milli eğitim içinde hizmet veren kuruluşlardan en fazla ilgi ve denetime gereksinim duyan eğitim kurumlarıdır. Bu nedenle bu okulların denetimine daha fazla ağırlık verilmeli,

ilköğretim müfettişlerinin gerçekleştirdiği mevcut denetim mekanizmasıyla yetinilmemeli ve başta ilin en üst yöneticisi durumunda olan il valisi ve diğer tüm kamu kurum ve kuruluşlarının yöneticileri buradaki çocukların hamileri olmalıdır.

Bu rapor sadece incelemede bulunulan Mersin iline ait değerlendirme ve görüşlerden oluşmaktadır. Alt Komisyonumuz, inceleme konusu ile ilgili olarak, çalışmalarını tamamladıktan sonra genel bir inceleme raporu düzenleyecektir.

ÇOCUK MAHKEMELERİNCE VERİLEN TEDBİR KARARLARININ UYGULANMASI

SUÇ TÜRÜNE GÖRE DAĞILIM

Hırsızlık	261
Basit yaralama	68
Mala zarar verme	34
Taciz	6
Birden fazla suç işleme	28
Madde kullanmak	35
Diğer	42
Toplam	469

ÇOCUKLAR HAKKINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

ÇALIŞMALARIN NİTELİĞİ	KIZ	ERKEK	TOPLAM
KENDİ OKULUNA DEVAMI SAĞLANAN	-	21	21
AÇIK İLKÖĞRETİM OKULUNA KAYDI YAPTIRILAN	-	13	13
AÇIK LİSEYE KAYDI YAPTIRILAN	-	15	15
GENEL LİSE - MESLEK LİSELERİNE, MESLEKİ EĞİTİM MERKEZİNE KAZANDIRILAN	-	10	10
HALK EĞİTİM 1. KADEME OKUMA-YAZMA KURSUNA KAZANDIRILAN	-	11	11
HALK EĞİTİM 2. KADEME OKUMA-YAZMA KURSUNA KAZANDIRILAN	-	17	17
HALK EĞİTİM MESLEK KURSLARINA KAZANDIRILAN	-	12	12
YÖNLENDİRME YAPILAN DİĞER KURUMLAR (Belediyeler, İş-Kur, bünyesinde açılan meslek kursları, vs.)	1	23	24
TEDBİR KARARLARI CEZAEVİNDE YÜRÜTÜLEN	3	28	31
YAPILAN TÜM YÖNLENDİRMELERE RAĞMEN SONUÇ ALINAMAYAN	11	35	46
İL DIŞINDA BULUNMALARINDAN DOLAYI DOSYALARI İLGİLİ MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜKLERİNCE YÜRÜTÜLENLER	7	13	20
İL EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜNDEN MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜMÜZE TESLİM EDİLMESİ İSTENİLENLER	8	68	76

YILLARA GÖRE ANY'DEN FAYDALANAN KİŞİ SAYISI VE PARASAL MİKTARI

YIL	KİŞİ SAYISI	MİKTARI
2003	255	330.645,58
2004	285	409.726,90
2005	488	479.741,87
2006	713	1.365.905,00
2007	911	1.823.650,00
2008	886	2.195.745,00
2009	927	2.546.860,00

ÖZÜRLÜ EVDE BAKIM HİZMETİNDEN FAYDALANAN KİŞİ SAYISI VE ÖDENEN PARA MİKTARI

YIL	KİŞİ SAYISI	MİKTARI
2003	---	---
2004	---	---
2005	---	---
2006	---	---
2007	270	475.798,88
2008	3129	12.493.834,00
2009	5836	25.880.105,00
2010 (4Aylık)	7011	13.734.342,00

EVDEN KAÇAN ÇOCUKLARIN SAYISI

YILLAR	MÜRACAAT SAYISI	BULUNAN	ARANAN
2002	45	43	2
2003	44	44	0
2004	77	77	0
2005	120	119	1
2006	182	180	2
2007	192	191	1
2008	207	203	4
2009	236	226	10
2010 (3 aylık)	73	51	22
TOPLAM	1176	1134	42

SHÇEK İL MÜDÜRLÜĞÜNE BAĞLI KURULUŞLARDAN KAÇAN ÇOCUKLARIN SAYISI

YILLAR	MÜRACAAT SAYISI	BULUNAN	ARANAN
2002	13	13	0
2003	24	24	0
2004	56	56	0
2005	48	48	0
2006	86	84	2
2007	146	144	2
2008	144	138	6
2009	248	223	25
2010 (3 aylık)	69	48	21
TOPLAM	834	778	56

KURUMDAN VE EVDEN KAÇARAK HALEN KAYIP OLARAK ARANAN ÇOCUKLARIN YAŞ VE CİNSİYET DURUMLARI ÇİZELGESİ

YILLARA GÖRE YAŞ DURUMU	KURUMDAN			EVDEN		
	KIZ	ERKEK	TOPLAM	KIZ	ERKEK	TOPLAM
1992 doğumlu	9	1	10	9	3	12
1993 doğumlu	12	9	21	11	1	12
1994 doğumlu	8	1	9	4	4	8
1995 doğumlu	6	2	8	1	3	4
1996 doğumlu	4	0	4	0	0	0
1997 doğumlu	0	1	1	1	1	2
1998 doğumlu	0	3	3	0	2	2
2003 doğumlu	0	0	0	1	1	2
TOPLAM	39	17	56	27	15	42

2008-2009 YILLARI MALA KARŞI İŞLENEN SUÇLAR

	2008 YILI	**2009 YILI**	**MUKAYESE**
OLAY SAYISI	430	432	%0.6(+)
SUÇA SÜRÜKLENEN	586	644	%0.9(+)
SERBEST	436	495	%13.5(+)
TEVKİF	150	146	%0.2(-)
FİRAR	-	3	

2008-2009 YILI ŞAHSA KARŞI İŞLENEN SUÇLAR

	2008 YILI	**2009 YILI**	**MUKAYESE**
OLAY SAYISI	385	391	%0.9(+)
SUÇA SÜRÜKLENEN	494	539	% 9 (+)
SERBEST	436	495	%12(+)
TEVKİF	43	31	%38(-)
FİRAR	-	2	

2008-2009 YILLARI TEM OLAYLARI (SİYASİ OLAYLAR)

	2008 YILI	**2009 YILI**	**MUKAYESE**
OLAY SAYISI	24	34	%41(+)
SUÇA SÜRÜKLENEN	71	94	% 32 (+)
SERBEST	47	70	%48(+)
TEVKİF	24	24	0,00 %
FİRAR	-	-	

2008-2009 YILLARI KOM OLAYLARI (NARKOTİK)

	2008 YILI	**2009 YILI**	**MUKAYESE**
OLAY SAYISI	91	146	%60(+)
SUÇA SÜRÜKLENEN	98	221	%125 (+)
SERBEST	84	173	%101(+)
TEVKİF	14	48	% 242 (+)
FİRAR	-	-	

2008-2009 YILLARI TASNİF DIŞI OLAYLARI

	2008 YILI	2009 YILI	MUKAYESE
OLAY SAYISI	78	115	%47(+)
SUÇA SÜRÜKLENEN	84	132	%57 (+)
SERBEST	82	132	%60(+)
TEVKİF	2	--	---
FİRAR	-	-	

2009-2010 YILLARI İLK ÜÇ AYLIK MALA KARŞI İŞLENEN OLAYLAR

	2009 YILI	2010 YILI	MUKAYESE
OLAY SAYISI	124	158	%27(+)
SUÇA SÜRÜKLENEN	187	263	%40 (+)
SERBEST	145	223	%53(+)
TEVKİF	42	40	%0.5(-)

2009-2010 YILLARI İLK ÜÇ AYLIK ŞAHSA KARŞI İŞLENEN OLAYLAR

	2009 YILI	**2010 YILI**	**MUKAYESE**
OLAY SAYISI	70	128	%82(+)
SUÇA SÜRÜKLENEN	100	200	%100(+)
SERBEST	91	193	%112(+)
TEVKİF	9	7	%28(-)

2009-2010 YILLARI İLK ÜÇ AYLIK KOM SUÇLARI

	2009 YILI	**2010 YILI**	**MUKAYESE**
OLAY SAYISI	37	57	%54(+)
SUÇA SÜRÜKLENEN	47	74	%57 (+)
SERBEST	32	58	%81(+)
TEVKİF	8	16	%100(+)

2009-2010 YILLARI İLK ÜÇ AYLIK TEM SUÇLARI

	2009 YILI	**2010 YILI**	**MUKAYESE**
OLAY SAYISI	7	9	%28(+)
SUÇA SÜRÜKLENEN	34	62	%82 (+)
SERBEST	16	27	%68(+)
TEVKİF	18	28	%55(+)
FİRAR	-	7	--

2009-2010 YILLARI İLK ÜÇ AYLIK TASNİF DIŞI SUÇLAR

	2009 YILI	**2010 YILI**	**MUKAYESE**
OLAY SAYISI	23	17	%35(+)
SUÇA SÜRÜKLENEN	28	18	%55 (+)
SERBEST	28	17	%64(+)
TEVKİF	-	-	-
FİRAR	-	-	-

EK-15

ANKARA SIHHİYE MEYDANINDA TOPLANAN GÖSTERİCİLERE VE ONLARA DESTEK VERMEK ÜZERE MEYDANDA BULUNAN MİLLETVEKİLLERİNE YÖNELİK OLARAK GÖSTERİCİLERİN DAĞITILMASI ESNASINDA KULLANMIŞ OLDUĞU ZOR KULLANMA YETKİSİNİN AŞILIP-AŞILMADIĞI VE DİĞER HAK İHLALLERİNE NEDEN OLUNUP-OLUNMADIĞIYLA İLGİLİ İNCELEME RAPORU

I-BAŞLANGIÇ

17 Aralık 2009 tarihinde Ankara Sıhhiye Meydanında, "Ankara Sıhhiye Meydanında toplanan göstericilere ve onlara destek vermek üzere meydanda bulunan Milletvekillerine yönelik olarak göstericilerin dağıtılması esnasında kullanmış olduğu zor kullanma yetkisinin aşılıp-aşılmadığı ve diğer hak ihlallerine neden olunup-olunmadığının incelenmesi" amacıyla İzmir Milletvekili Erdal KALKAN, Kırklareli milletvekili A. Gökhan SARIÇAM, Samsun Milletvekili Cemal Yılmaz DEMİR, Yozgat Milletvekili Mehmet EKİCİ ve İzmir Milletvekili Ahmet ERSİN'den oluşan bir Alt Komisyon kurulması, Komisyonun 14 Ocak 20010 tarihinde 35 inci toplantısında kararlaştırılmıştır. Alt Komisyon İzmir Milletvekili Erdal KALKAN'ın Alt Komisyon Başkanı olmasına karar vermiş ve çalışmalarına başlamıştır**.**

II. BAŞVURUCU

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 17 Aralık 2009 tarihinde Ankara Sıhhiye Meydanında meydana gelen olayların kamuoyunu yakından ilgilendirdiğini düşünerek herhangi bir başvuruyu beklemeden kendiliğinden inceleme kararı almıştır.

III. İNCELEMENİN AMACI

Bu incelemenin amacı; 17 Aralık 2009 tarihinde Ankara Sıhhiye Meydanında toplanan göstericilere ve onlara destek vermek üzere meydanda bulunan Milletvekillerine yönelik olarak göstericilerin dağıtılması esnasında kullanmış olduğu zor kullanma yetkisinin aşılıp-aşılmadığı ve diğer hak ihlallerine neden olunup-olunmadığının incelenmesi ve bundan sonra buna benzer olayların, hak ihlallerinin yaşanmaması için nelerin yapılmasının gerektiğini belirlemek ile alınması gereken tedbirleri ortaya koymaktır.

IV. İNCELEME KONUSU VEYA KONULARI

Ankara İl Emniyet Müdürlüğüne bağlı polislerin 17 Aralık 2009 tarihinde, Ankara Sıhhiye Meydanında toplanan göstericilere ve onlara destek vermek için gösteri alanına gelen Milletvekillerine yönelik olarak, göstericilerin dağıtılması sırasında kullanmış olduğu zor kullanma yetkisinin aşılıp-aşılmadığı ve bu

esnada başka hak ihlallerine neden olunup- olunmadığı konuları bu incelemenin konusunu oluşturmaktadır.

V. İNCELEMEDE UYGULANAN YÖNTEM

Komisyon oluşturmuş olduğu Alt Komisyon marifetiyle, olayın incelenmesinde;

a) Konuyla ilgili mevzuatın incelenmesi ve değerlendirilmesi
b) Olaylara muhatap olan ilgili Milletvekillerinin dinlenilmesi,
c) Ankara Valisi, Ankara İl Emniyet Müdürü ve olaylar sırasında meydandaki polis gücünden sorumlu il emniyet müdür yardımcısının dinlenilmesi,
d) Tek-Gıda İş Sendikası başkanının dinlenilmesi

Yöntemini uygulamıştır.

VI. İNCELEME

1) KONU İLE İLGİLİ HUKUKİ DÜZENLEMELER

a)Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkı ile İlgili Düzenlemeler

1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı başlıklı 34 üncü maddesi (Değişik: 3/10/2001-4709/13 md.)

"Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir." Şeklindedir.

b)Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkı ile ilgili Düzenlemeler

Tarafı olduğumuz ve onaylamakla iç hukuk mevzuatına dâhil ettiğimiz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 11 inci maddesi,

"1. Herkes asayişi bozmayan toplantılar yapmak, dernek kurmak, ayrıca çıkarlarını korumak için başkalarıyla birlikte sendikalar kurmak ve sendikalara katılmak haklarına sahiptir.

2. Bu hakların kullanılması, demokratik bir toplumda, zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın

veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla ve ancak yasayla sınırlanabilir. Bu madde, bu hakların kullanılmasında silahlı kuvvetler, kolluk mensupları veya devletin idare mekanizmasında görevli olanlar hakkında meşru sınırlamalar konmasına engel değildir."

Şeklindedir.

c) 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununda Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkı ile ilgili Düzenlemeler

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı

Madde 3 – Herkes, önceden izin almaksızın, bu Kanun hükümlerine göre silahsız ve saldırısız olarak kanunların suç saymadığı belirli amaçlarla toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergahı

Madde 6 – Toplantı ve gösteri yürüyüşleri, tüm il veya ilçe sınırları içerisinde aşağıdaki hükümlere uyulmak şartıyla her yerde yapılabilir.

Şehir ve kasabalarda ve gerekli görülen diğer yerlerde hangi meydan ve açık yerlerde veya yollarda toplantı veya yürüyüş yapılabileceği ve bu toplantı ve yürüyüş için toplanma ve dağılma yerleri ile izlenecek yol ve yönler vali ve kaymakamlarca kararlaştırılarak alışılmış araçlarla önceden duyurulur. Bu yerler hakkında sonradan yapılacak değişiklikler duyurudan onbeş gün sonra geçerli olur. Toplantı yerlerinin tespitinde gidiş gelişi, güvenliği bozmayacak ve pazarların kurulmasına engel olmayacak biçimde, toplantıların genel olarak yapıldığı, elektrik tesisatı olan yerler tercih edilir.

Düzenleme Kurulu

Madde 9 - (Değişik:26/3/2002-4748/6 md.) Bu Kanuna göre yapılacak toplantılar, fiil ehliyetine sahip ve onsekiz yaşını doldurmuş, en az yedi kişiden oluşan bir düzenleme kurulu tarafından düzenlenir. Bu kurul, kendi aralarından birini başkan seçer.

Bildirim verilmesi

Madde 10 – (Değişik: 3/8/2002-4771/5 md.) Toplantı yapılabilmesi için, düzenleme kurulu üyelerinin tamamının imzalayacakları bir bildirim, toplantının yapılmasından en az kırksekiz saat önce ve çalışma saatleri içinde, toplantının yapılacağı yerin bağlı bulunduğu valilik veya kaymakamlığa verilir.

Bu bildirimde;

a) Toplantının amacı,

b) Toplantının yapılacağı yer, gün, başlayış ve bitiş saatleri,

c) Düzenleme kurulunun başkan ile üyelerinin açık kimlikleri, meslekleri ikametgahları ve varsa çalışma yerleri,

Belirtilir ve bildirime yönetmelikte gösterilecek belgeler eklenir.

Bu bildirim karşılığında gün ve saati gösteren alındı belgesi verilmesi zorunludur.

Bu bildirim, valilik veya kaymakamlıkça kabul edilmez veya karşılığında alındı belgesi verilmez ise keyfiyet bir tutanakla tespit edilir. Bu halde noter vasıtasıyla ihbar yapılır. İhbar saati bildirimin verilme saati sayılır.

Aynı yerde, aynı gün toplantı yapmak üzere ayrı ayrı düzenleme kurullarınca bildirim verilmişse ilk verilen bildirim geçerlidir. Diğerlerine durum hemen yazılı olarak bildirilir.

Kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşleri

Madde 23 – a) 9 ve 10 uncu madde hükümlerine uygun biçimde bildirim verilmeden veya toplantı veya yürüyüş için belirtilen gün ve saatten önce veya sonra;

b) **(Değişik: 30/7/1998 - 4378/1 md.)** Ateşli silahlar veya patlayıcı maddeler veya her türlü kesici, delici aletler veya taş, sopa, demir ve lastik çubuklar,boğma teli veya zincir gibi bereleyici ve boğucu araçlar veya yakıcı, aşındırıcı, yaralayıcı eczalar veya diğer her türlü zehirler veya her türlü sis, gaz ve benzeri maddeler ile yasadışı örgüt ve topluluklara ait amblem ve işaret taşınarak veya bu işaret ve amblemleri üzerinde bulunduran üniformayı andırır giysiler giyilerek veya kimliklerini gizlemek amacıyla yüzlerini tamamen veya kısmen bez vesair unsurlarla örterek toplantı ve gösteri yürüyüşlerine katılma ve kanunların suç saydığı nitelik taşıyan afiş, pankart, döviz, resim, levha, araç ve gereçler taşınarak veya bu nitelikte sloganlar söylenerek veya ses cihazları ile yayınlanarak,

yapılan toplantılar veya gösteri yürüyüşleri Kanuna aykırı sayılır.

Madde 24 – Kanuna uygun olarak başlayan bir toplantı veya gösteri yürüyüşü, daha sonra 23 üncü maddede belirtilen kanuna aykırı durumlardan bir veya birkaçının vukubulması sebebiyle, Kanuna aykırı toplantı veya gösteri yürüyüşü haline dönüşürse:

a) Hükümet komiseri toplantı veya gösteri yürüyüşünün sona erdiğini bizzat veya düzenleme kurulu aracılığı ile topluluğa ilan eder ve durumu en seri vasıta ile mahallin en büyük mülki amirine bildirir.

b) Mahallin en büyük mülki amiri, yazılı veya acele hallerde sonradan yazı ile teyit edilmek kaydıyla sözlü emirle, mahallin güvenlik amirlerini veya bunlardan birini görevlendirerek olay yerine gönderir.

Bu amir, topluluğa Kanuna uyularak dağılmalarını, dağılmazlarsa zor kullanılacağını ihtar eder. Topluluk dağılmazsa zor kullanılarak dağıtılır. Bu gelişmeler hükümet komiserince tutanaklarla tespit edilerek en kısa zamanda mahallin en büyük mülki amirine tevdi edilir.

(a) ve (b) bentlerindeki durumlarda güvenlik kuvvetlerine karşı fiili saldırı veya mukavemet veya korudukları yerlere ve kişilere karşı fiili saldırı hali mevcutsa, ihtara gerek olmaksızın zor kullanılır.

(…..)

Toplantı veya gösteri yürüyüşlerinin Kanuna aykırı olarak başlaması hallerinde; güvenlik kuvvetleri mensupları, olayı en seri şekilde mahallin en büyük mülki amirine haber vermekle beraber, mevcut imkanlarla gerekli tedbirleri alır ve olaya müdahale eden güvenlik kuvvetleri amiri, topluluğa dağılmaları, aksi halde zor kullanılarak dağıtılıcakları ihtarında bulunur ve topluluk dağılmazsa zor kullanılarak dağıtılır.

Suç işleyenlerin yakalanması

Madde 25 – Topluluk içinde suç işleyenleri ve suçluları yakalamak için 24 üncü maddede belirtilen emir ve ihtarların yapılmasına gerek yoktur.

Kışkırtma yasağı

Madde 27 – Halka karşı, doğrudan doğruya veya ses yükselten veya ileten herhangi bir alet veya araç ile söz söyleyerek veya seslenerek veya basılmış veya çoğaltılmış veya elle yazılmış veya çizilmiş kağıtları duvarlara veya diğer yerlere yapıştırarak veya dağıtarak veya benzeri araç ve yollarla halkı Kanuna aykırı toplantı veya yürüyüşe özendirmek veya kışkırtmak yasaktır.

Bu hareketler güvenlik kuvvetlerince derhal menedilir." Şeklindedir.

d)Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelikte Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkı ile ilgili Düzenlemeler

Toplantı Yeri ve Gösteri Yürüyüşü Güzergahının Belirlenmesi

Madde 3- Kanun hükümleri esas alınarak il ve ilçe sınırları içinde açık yer toplantısı yapılacak mahaller gösteri yürüyüşü yapılacak güzergah yürüyüşe geçmek üzere toplanılacak yerler ile dağılma yerleri afiş ve pankart asılacak yerler mahallin en büyük mülki amirince açık ve kesin bir şekilde tespit edilerek krokiye bağlanır ve alışılmış araçlarla ilan olunur. İlan tutanağı dosyasında saklanır.

Bildirimin Verilmesi ve Eklenecek Belgeler:

Madde 5- (Değişik 1.Fıkra 22.10.2002-24914) Toplantı yapılabilmesi için, toplantının yapılmasından en az 48 saat önce ve çalışma saatleri içinde

düzenleme kurulu başkan ve üyelerinin tamamının imzalayacağı bir bildirimin mahallin en büyük mülki amirliğine verilmesi zorunludur.

(…..)

Güvenlik Kuvvetlerinin Görev, Yetki ve Sorumlulukları

Madde 16- Toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin sükun ve güven içinde geçmesini sağlamak amacıyla güvenlik kuvvetlerinin görev yetki ve sorumlulukları şunlardır.

a) **(Değişik 22.10.2002-24914)** Düzenleme kurulu üyelerinin, aranan şahıslardan olup olmadığını tespit etmek,

b) Toplantı yerinde bir gün önceden ve toplantı ve gösteri yürüyüşünün yapılmasından iki saat önce keşif yapmak, toplantı ve gösteri yürüyüşünün emniyetini bozabilecek nedenleri ortadan kaldırmak,

c)Toplantıya katılacakların toplantı yerine belirlenen cadde veya sokaklardan güvenlik kuvvetlerinin gözetiminde gelmeleri için gerekli önlemleri almak,

d)Toplantının huzur ve sükunun bozanları, hükümet komiserinin veya düzenleme kuruluşunun isteği üzerine toplantı yerinden uzaklaştırmak,

e) Kanuna uygun olarak başlayıp kanuna aykırı duruma dönüştüğüne hükümet komiserince karar verilerek, hükümet komiserince veya düzenleme kurulu aracılığı ile topluluğa ilan edilmesine rağmen dağılmayan topluluğa kanuna uyarak dağılmalarını dağılmazlarsa zor kullanılacağını ihtar etmek ve topluluk dağılmazsa zor kullanarak topluluğu belirlenen güzergahtan dağıtmak,

f) Yukarıdaki durumlar dışında, kendisine karşı fiili saldırı veya mukavemet veya korudukları yerlere ve kişileri fiili saldırı hali mevcutsa, ihtara gerek duymadan zor kullanmak,

g) Toplantı veya yürüyüşe ateşli silah veya patlayıcı madde veya her türlü kesici, delici alet veya taş, sopa, demir ve lastik çubuk, boğma teli veya zinciri gibi bereleyici, boğucu araç veya yakıcı, aşındırıcı, yaralayıcı ecza veya diğer her türlü zehir veya her türlü sis, gaz ve benzerini neşreden madde veya kanunların suç saydığı ibare veya ifadeleri ihtiva eden afiş, pankart, döviz, resim, levha, araç ve gereç taşıyarak katılanlar veya sloganlar atarak, ses cihazları ile yayın yaparak halkı suç işlemeye teşvik edenler bulunuyorsa bunları olay yerinden uzaklaştırarak toplantı ve gösteri yürüyüşünün devamını sağlamak, ancak bunların sayıları ve davranışları, toplantı ve gösteri yürüyüşünü kanuna aykırı toplantı veya yürüyüşü niteliği kazandıracak derecede ise, yukarıdaki fıkra hükümlerine göre hareket etmek,

h) ***Kanuna aykırı olarak başlayan toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde olayı derhal mahallin en büyük mülki amirine haber vermekle beraber, mevcut***

imkanlarla gerekli tedbirleri alıp, topluluğa dağılmalarını, aksi durumda zor kullanılarak dağıtılacakları ihtarında bulunmak ve topluluk dağılmazsa zor kullanarak dağıtmak,

i)Halka karşı, doğrudan veya ses yükselten veya ileten her hangi bir alet ve ya araç ile söz söyleyerek veya seslenerek veya basılmış veya çoğaltılmış veya elle yazılmış veya çizilmiş kağıtları duvarlara veya diğer yerlere yapıştırarak veya dağıtarak veya benzeri araç ve yollarla halkı kanuna aykırı toplantı veya yürüyüşe özendirmeye ve kışkırtmaya kalkışanların bu hareketlerini yasaklamak, yasaklara uymayanları yakalamak,

(….)

İle yükümlüdür."

Şeklindedir.

e)2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanununda Kolluğun Zor ve Silah Kullanması ile ilgili Düzenlemeler

Zor ve silah kullanma

Madde 16- (Değişik: 2/6/2007-5681/4 md.)

Polis, görevini yaparken direnişle karşılaşması halinde, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde zor kullanmaya yetkilidir.

Zor kullanma yetkisi kapsamında, direnmenin mahiyetine ve derecesine göre ve direnenleri etkisiz hale getirecek şekilde kademeli olarak artan nispette bedenî kuvvet, maddî güç ve kanunî şartları gerçekleştiğinde silah kullanılabilir.

İkinci fıkrada yer alan;

a) Bedenî kuvvet; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde doğrudan doğruya kullandığı bedenî gücü,

b) Maddî güç; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde bedenî kuvvetin dışında kullandığı kelepçe, cop, basınçlı su, göz yaşartıcı gazlar veya tozlar, fizikî engeller, polis köpekleri ve atları ile sair hizmet araçlarını,

ifade eder.

Zor kullanmadan önce, ilgililere direnmeye devam etmeleri halinde doğrudan doğruya zor kullanılacağı ihtarı yapılır. Ancak, direnmenin mahiyeti ve derecesi göz önünde bulundurularak, ihtar yapılmadan da zor kullanılabilir.

Polis, zor kullanma yetkisi kapsamında direnmeyi etkisiz kılmak amacıyla kullanacağı araç ve gereç ile kullanacağı zorun derecesini kendisi takdir ve tayin eder. Ancak, toplu kuvvet olarak müdahale edilen durumlarda, zor kullanmanın derecesi ile kullanılacak araç ve gereçler müdahale eden kuvvetin amiri tarafından tayin ve tespit edilir.

Polis, kendisine veya başkasına yönelik bir saldırı karşısında, zor kullanmaya ilişkin koşullara bağlı kalmaksızın, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun meşru savunmaya ilişkin hükümleri çerçevesinde savunmada bulunur.

Polis;

a) Meşru savunma hakkının kullanılması kapsamında,

b) Bedenî kuvvet ve maddî güç kullanarak etkisiz hale getiremediği direniş karşısında, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde,

c) Hakkında tutuklama, gözaltına alma, zorla getirme kararı veya yakalama emri verilmiş olan kişilerin ya da suçüstü halinde şüphelinin yakalanmasını sağlamak amacıyla ve sağlayacak ölçüde,

silah kullanmaya yetkilidir.

Polis, yedinci fıkranın (c) bendi kapsamında silah kullanmadan önce kişiye duyabileceği şekilde "dur" çağrısında bulunur. Kişinin bu çağrıya uymayarak kaçmaya devam etmesi halinde, önce uyarı amacıyla silahla ateş edilebilir. Buna rağmen kaçmakta ısrar etmesi dolayısıyla ele geçirilmesinin mümkün olmaması halinde ise kişinin yakalanmasını sağlamak amacıyla ve sağlayacak ölçüde silahla ateş edilebilir.

Polis, direnişi kırmak ya da yakalamak amacıyla zor veya silah kullanma yetkisini kullanırken, kendisine karşı silahla saldırıya teşebbüs edilmesi halinde, silahla saldırıya teşebbüs eden kişiye karşı saldırı tehlikesini etkisiz kılacak ölçüde duraksamadan silahla ateş edebilir."

Şeklindedir.

Komisyonumuzca olaylar hukuki olarak bu çerçeveden incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

2) OLAYLARA MUHATAP OLAN MİLLETVEKİLLERİNİN DİNLENİLMESİ

2.1-İstanbul Milletvekili Çetin SOYSAL'ın ifadesi

İstanbul Milletvekili Çetin SOYSAL 02 Şubat 2010 tarihinde Komisyon toplantı salonunda Alt Komisyonumuza verdiği ifadesinde aynen;

" İnsan Hakları Komisyonunun bu duyarlılık içerisinde bir alt komisyon oluşturması ve sizlerin görev almasından büyük memnuniyet duyduğumu ifade etmek istiyorum.

Tabii ki bir milletvekilinin en temel görevi, nerede sorun var ise, nerede bir feryat yükseliyor ise o feryadı duymasıdır. Demokrasilerde siyasi partilerin temsilcilerinin, parlamentoda görev alanların en temel görevi, en biricik görevi, doğal olarak sorunları olan, sorunlarını duyurmak isteyen, hissettirmek isteyen,

bununla ilgili barışçıl eylemlerle kendilerini ifade etmek isteyen insanları duymaktır. Elbette ki orada bir feryat var idi.

Türkiye'nin dört bir yanından gelmiş Tekel işçileri… Bunların içinde Bitlis'ten gelen var, Batman'dan gelen var, Tatvan'dan gelen var, Muş'tan gelen var, Diyarbakır'dan, Siirt'ten gelen var, Mardin'den gelen var, Akdeniz'de Hatay'dan gelen var, yine aynı şekilde Tokat'tan, Amasya'dan, Samsun'dan gelenler var, Ege'den gelenler var; Denizli'den, İzmir'den, Manisa'dan gelenler var, İstanbul'dan gelenler var; Türkiye'nin dört bir yanından gelen insanlar var. Abdi İpekçi Parkı'nda hep birlikte bunların sorunlarını dinlemek hem de bu sorunu çözmek için görüşlerimizi açıklamak üzere oraya katıldık ve hep birlikte İstiklal Marşı okuduk. Yani Diyarbakır'dan, Muş'tan, Batman'dan gelmiş Kürt kökenli kardeşlerimle, yine batıdan, Karadeniz'den, Ege'den gelmiş diğer arkadaşlarımız bir aradaydılar, onlarla beraber İstiklal Marşı okuduk.

Şimdi tabii burada o marştan sonra orada milletvekilleri, sadece ben değil, bizim gruptan 19 tane milletvekili ve Parti Meclisi ve MYK ve Genel Sekreter Yardımcısı görevlerinde bulunan arkadaşlarım var idi. Orada milletvekillerinin olduğu biliniyor idi. Çünkü anons ettiler 'Milletvekilleri kenara çekilsin.' diye. Şimdi milletvekilleri, bir feryat var ise, bir sitem var ise, barışçıl bir eylem var ise, onları algılamak, anlamak doğal iken devreye bir emniyet yetkilisinin talimatı giremez. "Milletvekilleri oradan çekilsin, biz buraya müdahale edeceğiz." deme hakkının milletvekillerinin olduğu yerde olmaması gerekir. Talimat verir gibi "Milletvekilleri oradan çekilsin." Hayır kardeşim, milletvekilleri oradan çekilmez, milletvekilleri orayı duyarlar. Orada duyduklarını Parlamentoya taşımak zorunda, bu tartışmayı yaşamak zorunda. Ama bu böyle olmadığı gibi, orada ne yazık ki bir saldırıya maruz kaldı.

O anonslardan da anlaşılacağı gibi, orada milletvekilleri olduğu biliniyor idi. Bildiğim kadarıyla bizim 19 milletvekilimiz, 3 de MHP milletvekili var idi. Orada vücudun herhangi bir yerine değil direkt gözlere sıkılan bir biber gazı var. Polis biber gazını, vücudumun herhangi bir yerine değil doğrudan yüzüme sıktı. Daha önce de biber gazıyla tanışmıştım, havada, etrafa, vücudumun başka yerlerine sıkıldı. Ama burada, gerek görüntülere baktığınızda göreceksiniz gerek medyadaki fotoğraflara baktığınızda, direkt gözüme dönük yapılan bir eylemdi. Basında çıkan görüntülerde 30-40 santimlik bir yakınlık görünüyor ama daha öncesi var, onu herhâlde çekemediler ama çekimlerde vardır, 10 santim. Yani göz göze geldiğimizi biliyorum.

Şimdi tabii milletvekilleri ile vatandaş arasına, milletvekili ile sorunları olan insanlar arasına, feryatlarını duyurmak isteyen insanlar arasına biber gazı girmemeli. Tabii ki burada milletvekilleri ile halkın arasına polis şiddeti girmemeli. Uluslararası sözleşmelerin altına imza attığımız, demokrasiyi geliştirme çabasıyla ilgili yıllardır yapmış olduğumuz yasal düzenlemeler,

hukuk, hukukun üstünlüğü, demokrasinin üstünlüğü, demokrasinin yaşama geçirilmesi, bütün bunlar burada polis şiddetiyle ihlal edilmiştir. Tabii bunlar faşizan bir yaklaşımın görüntüsüdür, faşizan bir yaklaşımı temsil eden bir anlayıştır.

O açıdan ben burada bir milletvekili olarak biber gazına maruz kaldım ama milletvekili olarak biber gazına maruz kalmamın da bir önemi yok. Bir insan olarak orada yaşayan insanların, orada dağılma gerekçesini biber gazıyla değil, onların sorununu çözme iddiasında olan, onun için çaba sarf eden insanlara dönük bu hamlelerin yapılması gerçekten doğru bir uygulama değil. Ama ötesinde orada insanlar var, orada yedi aylık hamile kadın var, orada yedi yaşında çocuk var, orada Türkiye'nin dört bir yanından gelmiş, gerçekten dertlerini, sorunlarını uygarca, barışçıl gösterilerle anlatmaya çalışan, demokrasinin gereğini yapmaya çalışan, seslerini duyurmaya çalışan insanlara dönük yapılan bu uygulama gerçekten bir insan hakkı ihlalidir.

Ve burada benim şahsıma dönük yapılan olayın bir önemi yok. Benim gözlerim acıdı ama asıl acıyan içimdir, oradaki insanların mağduriyetidir, oradaki insanlara reva görülen bu saldırgan tutum benim içimi çok daha fazla acıtıyor. Ve orada da gördük ki, o insanlar Ankara'nın soğuk kış günlerinde suya düşmek, havuza girmek durumunda kaldılar, biber gazı, tazyikli su yemek durumunda kaldılar ve onlar adına çok büyük acı duydum ve hepsinden ötesi utandım; milletvekilliğinden utandım, bu Parlamentoda bulunmaktan utandım. O insanlar onu hak etmemişlerdi. O hak etmedikleri şeyin reva görülmesi uygar bir topluma, çağdaş bir topluma, demokratik bir ülkeye yakışmayan bir tutumdur. Bunu kınadığımı da ayrıca size ifade etmek istiyorum" demiştir.

Daha sonra soru cevap kısmına geçilmiştir.

Sayın Soysal kendisine yöneltilen; olayda biber gazı, tazyikli su dışında cop da kullanılarak, orantısız, aşırı bir güç kullanıldığına tanık olup olmadığına ilişkin; orantısız bir güç kullanımına tanık olduğunu, itiş kakışların dışında cop kullanımına da, insanlara dönük tekmelerin de atıldığına şahit olduğunu söylemiştir.

Komisyondaki bir milletvekili, Soysal'a yapılan bu gaz sıkma olayının Sayın Soysal'ın hem kendi temsil ettiği kişiliği itibarıyla uygun olmadığını, hem de Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi sıfatıyla Türkiye Büyük Millet Meclisinin tamamına bir hakaret olarak algıladığını fakat bu söylemlerinin görüşünü önceden ifade etmek anlamında bir söz de olmadığını belirtmiş, ardından "Milletvekilleri geri çekilsin." anonsunun ne için yapıldığını, amacının ne olduğunu, milletvekillerinin polisi tahrik eden herhangi bir vaziyeti, durumu olup olmadığını, Çetin SOYSAL'ın polisin tahrik olmasına vesile olacak bir işlemde veya eylemde bulunup bulunmadığını sormuştur.

Sayın SOYSAL cevabında, İstiklal Marşı okunduktan sonra anonsların yapılmaya başladığını, o anonsları rencide edici bulduğunu, milletvekillerinin orada vatandaşların sorunlarını dinlemek durumunda olduğunu, Ankara'nın göbeğinde ne olduğunu gereğini yapmak için kendilerinin dinlemelerinin, anlamalarının gerektiğini, bu sebepten emniyet güçlerince yapılan uygulamanın aksine, güvenlik önleminin oradaki insanlara zarar gelmemesi için alınmasının gerektiğini söylemiştir. Türkiye'nin dört bir yanından gelen bu insanlara kumanya getiren milletvekillerinin olduğunu fakat kumanyaların içeri alınmadığını, parti otobüsünün oraya girmemesi için şoförün elindeki kontak anahtarının dahi alındığını, kendisinin buna tepki olarak emniyetteki arkadaşların buradan çekilmesi gerektiğini, böyle bir tutum içerisinde olmamaları gerektiğini söylediğini, belirtmiştir.

Kameralardan anlaşılabileceği gibi tahrik edici bir davranışlarının olmadığını, herhangi bir müdahaleyi gerektirecek herhangi bir şeyin de olmayacağını, orada sadece vatandaşlarla bir arada olmalarını engellememeleri için emniyetin derhâl çekilmesi gerektiğini söylediğini, ama onun dışında tahrik edici bir şey olmadığını emniyet güçlerine karşı bir direnişlerinin de olmadığını, zaten kayıtlara da bakıldığında bunların görüleceğini ifade etmiştir.

Komisyondan bir milletvekilinin polisin gaz kullanımının, silah kullanımının, alet kullanımının belli kurallara tabi olduğunu fakat görüntülerden elde edilen bilgilere göre, Soysal'a uygulanan silahın[biber gazı] belli bir mesafeden ve belli bir alana bir toplumsal olayı çözümlemek adına kullanılması gereken bir silah olmasına rağmen basından ve kayıtlardan yapılan tespitlerde bu silahın çok yakın mesafeden sıkıldığı kanaatine sahip olduğunu belirterek, Sayın Soysal'a böyle bir muameleye maruz kalırken milletvekili sıfatını taşıdığının muhataplarınca bilinip bilinmediğini sormuştur.

Sayın SOYSAL, milletvekillerinin orada konuşmalar yaptığını bu konuşmalardan birini de kendisinin yapmış olduğunu, konuşmaların Emniyet tarafından izlenip görüldüğünü, konuşması arasında bir ara kendisinin omuzlarda da taşınmış olduğunu dolayısıyla milletvekillerinin varlığının emniyet mensuplarınca bilindiğini, ama daha önemlisinin milletvekili olmanın dışında, herhangi bir insanın böyle bir yaklaşıma muhatap olmasını gerçekten iç acıtıcı bulduğunu söylemiştir.

" 'Milletvekilleri çekilsin' anonsunun üst makamlar tarafından verilen bir talimat olduğuna dair bir bilginiz veya bir tahmininiz var mı?" sorusu üzerine:

Çetin SOYSAL, Sayın Zafer Üskül'ün aracılığı sonucu İçişleri Bakanı'yla görüştüğünü, Bakanın, "Milletvekilleri çekilsin" anonsundan hiçbir şekilde haberdar olmadığını beyan ettiğini, ama kendisinin olayın bir siyasi boyutu olduğunu düşündüğünü söylemiştir. Emniyetin, milletvekillerinin olduğu bir yerde müdahaleye kendi başlarına karar verebilecekleri kanaatini taşımadığını, bu iradeyi emniyetin toplam 22 tane milletvekilinin olduğu yerde kullanacağını

tahmin etmediğini sözlerine eklemiştir. Sayın SOYSAL devamla; zaten bu konunun emniyeti aşmış bir konu olduğuna dair birtakım bilgilerin kendisine geldiğini, kendi tahminine göre bunun siyasi bir talimat sonucu yapıldığını ifade etmiştir. Olaydan sonra emniyetten temsilcilerin çiçek getirdiklerini, kendisinin açtığı davaların olduğunu bunun sonucunda bir özür dilemenin söz konusu olduğunu, ama kendisi bu özrü kendinden dilemelerinin bir önemi olmadığını belirttiğini, esas bu özür dilenecek ise, müdahale ettikleri ve Ankara'nın soğuk kış günlerinde biber gazı sıktıkları, copladıkları ve daha da önemlisi tazyikli su kullandıkları, eksi 5-10 derecelerde mağdur edilen işçilerden dilemelerinin gerektiğini ifade ettiğini ve bu özrün de gerçekleştiğini söylemiştir. Sayın Soysal; gerçekten orada çözülmesi gereken bir sorun olduğunu, bu sorunun çözülebilmesi için kendilerinin duydukları acıları hemen unutmaya hazır olduklarını, ilk kez toplumsal bir gösteriden sonra emniyetin o toplumsal gösteriye müdahale etmesi akabininde özür dileme noktasına geldiğini, bunu Türkiye'nin ihtiyacı olan toplumsal barış açısından bir adım olarak gördüğünden bu özrü kabul ettiğini belirtmiştir. Milletvekillerine, emniyet güçleri tarafından yapılan bu müdahalenin (bu yaklaşımın) ilk olmadığını belirten Soysal daha önce de barışçıl bir gösteri olan 1 Mayısta yine milletvekillerinin de içinde olduğu gruba biber gazı ve gaz bombası atıldığını, kendisinin, 2008'in 1 Mayısında panzerler geldiği zaman o panzerlerin önüne geçerek: "Gerek yok, biz buradaki kitleyi, partililerimizi kenara çekiyoruz." dediğini, fakat arkasını döner dönmez biber gazına ve tazyikli suya yine maruz kaldığını, dolayısıyla Sıhhıye'de meydana gelen olayların ilk olmadığını söylemiştir.

2.2- Balıkesir Milletvekili Ergün AYDOĞAN'ın ifadesi

Balıkesir Milletvekili Ergün AYDOĞAN; 17'sinde yapılan Tekel işçilerinin eyleminde gerçekleşen olaylara ilişkin olarak, Komisyonun göstermiş olduğu hassasiyet nedeniyle teşekkür ederek sözlerine başlamıştır. Tekel işçilerinin demokratik hak ve özgürlükler noktasındaki hak arayışlarıyla ilgili Başkentte yapmış oldukları ziyaret sonrasında, Başkentin Sıhhiye merkezinde hak arama mücadelelerinin kamuoyuyla paylaşıldığı bir zamanda, Cumhuriyet Halk Partisinin; Genel Başkan, Genel Sayman ve diğer yetkilileriyle birlikte 15 Parlamenter olarak bu hak arama mücadelesi veren Tekel işçilerine, partilerinin politikası çerçevesinde kumanyayı -6 bin adet kumanya- dağıtmak ve parti yöneticileriyle birlikte Sıhhiye Meydanı'nda işçilere destek vermek için o tarihte meydanda bulunduklarını söylemiştir. Daha meydana girmeden emniyet güçlerinin kendilerine karşı aşırı ilgisi karşısında şaşırdıklarını ifade eden AYDOĞAN, kendisinden bu "ilginin" ayrıntılı açıklanmasının istenmesi üzerine, Sıhhiye Meydanı'na ulaşmadan araçlarıyla birlikte oraya giremeyeceklerinin, girmelerinin doğru olmayacağının emniyet tarafından kendilerine bildirildiğini, engellemeyle karşılaştıklarını söylemiştir. Hak arama mücadelesi veren işçilere kumanya getirdiklerini, onlara teslim edip onların mücadelesine destek sonrasında oradan ayrılacaklarını emniyet güçlerine ifade

ettiklerini söylemiştir. Olayın devamını anlatan Sayın AYDOĞAN; engellemelere rağmen araçlarıyla birlikte Sağlık Bakanlığı'nın önüne geldiklerini, Bakanlığın önünde yine trafiği aksatmadan araçların belli bir noktada bırakılmasına dair emniyetten talep geldiğini, emniyet güçleriyle aralarında bu sebepten bir "polemik" yaşandığını, oradaki taleplerinin trafiğin aksatılmadan bu yardımların işçilere ulaştırılması olduğunu ancak bir güvenlik görevlisinin -rütbeli bir görevli- hızla koşarak gelip parti araçlarının anahtarını almaya çalıştığını ve kendilerinin de bunun doğru olmadığını, alamayacağını söylemeleri üzerine "küçük bir müdahale" ile karşılaştıklarını, neticede araçların sokulmaması sonrasında araçları orada bırakarak parti görevlisi arkadaşlarıyla ve diğer milletvekili arkadaşlarıyla işçi arkadaşlarının bulunduğu noktaya gittiklerini belirtmiştir. Orada Genel Başkan Yardımcıları Cevdet Selvi'nin, işçilerin bu hak arama mücadelesindeki taleplerini dile getirdiğini, onların taleplerinin yetkili mercilere iletileceği, bu konunun çözümü noktasında Parlamento olarak, Cumhuriyet Halk Partisi olarak destek vereceklerini ifade ettiklerini, bütün yetkililerin, emniyetin ve Bakanın buradaki talebi dikkate alması yönünde çağrılar yaptıklarını, bu konuşmanın bitiminde, işçilerin dağılması yönünde, milletvekillerinin oradan ayrılması yönünde ikazlarla karşılaştıklarını anlatmıştır.

Sayın AYDOĞAN; panzerin üzerindeki sivil kıyafetli bir görevlinin dağılınması gerektiği, gösterinin yasa dışı bir eylem olduğu yönündeki ikazlarının parlamenter olduklarını ifade etmelerine rağmen sürdüğünü sözlerine eklemiştir. Sonra milletvekili arkadaşlarıyla kol kola bulundukları esnada panzerin üzerinden sıkılan pis suya muhatap kaldıklarını ve bu suya yönelik içerisinde kimyasal madde olduğu veya bir lağım suyu olduğu yönünde değişik iddiaların olduğunu söylemiştir.

Ardından ortalığın "duman dumana gittiğini"; zaten gözlerinin yanması, boğazlarının düğümlenmesi sonrasında ne yapacaklarını, nereye bakacaklarını şaşırdıklarını, bugüne kadar böyle eylemlere birçok kez katılmış olmasına rağmen ilk defa biber gazıyla karşı karşıya kaldığını ve onun yarattığı hisle bir an boğulacağını zannettiğini, gözlerinin yandığını, boğazının düğümlendiğini, o arada sağa, sola kaçışmalar yaşandığını, havuzun içine düşen arkadaşlarının olduğunu, arbedeler yaşandığını ve gerçekten, insanlık dışı bir uygulamayla karşı karşıya kaldıklarını, yaşadıklarının 21'inci yüzyıla yani demokratik hak ve özgürlüklerin çoğaltıldığı, demokrasinin yerleştiği bir döneme yakışmayan, yaşanmaması gereken bir olay olduğunu, özellikle milletvekillerinin bulunduğu bir ortamda güvenlik kuvvetlerinin böylesi aşırı güç kullanımını gerçekleştirmelerini şahsen doğru bulmadığını belirtmiştir. Sayın SOYSAL'ın maruz kaldığı müdahaleye ilişkin olarak ise; müdahale edileceği yönünde ikazlarla birlikte milletvekillerinin kol kola olduğunu, önlerindeki panzerlerle 5-6 metre bir mesafe olduğunu, SOYSAL'ın 2 metre kadar önlerinde bulunduğunu ama dumandan dolayı kimsenin kimseyi görmediğini, sonuç

olarak o müdahale esnasında bir arbede yaşandığını, daha sonra basında ve ekrana yansıyan görüntülerde müdahalenin doğrudan, yani [Çetin SOYSAL'ın] gözlerine yapıldığını gördüğünü ifade etmiştir. Olaylar sonrası Çetin Soysal ve diğer milletvekilleriyle birlikte aynı otobüsle Meclise geldiklerini, herbirinin durumunun ayrı bir felaket olduğunu ama özellikle Çetin arkadaşlarının fazla etkilendiğini söylemiştir. Sonuç olarak olayı değerlendirdiğinde, milletvekillerinin bulunduğu bilindiği hâlde, müdahalenin yapıldığını açıklıkla söyleyebileceğini belirtmiştir. Kendilerinin girişte güvenlik kuvvetlerindeki görevlilere milletvekili olduklarını ifade ettiklerini, parlamenter olduklarını ısrarla söylemelerine rağmen, o meydanda, yukarıda panzerin üzerindeki resmî ve sivil görevli kişilerin kendilerinin gözüne bakarak (yani tanıyarak ve bilerek), bu müdahaleyi yaptığını söylemiştir.

Sayın AYDOĞAN kendisine yöneltilen: "Milletvekillerine de yönelik gerçekleşen bu aşırı güç, orantısız güç kullanma talimatının, yani 'O kalabalığı mutlaka dağıtın.' talimatının daha üst görevlilerden gelen bir talimat olabilir mi?" sorusu üzerine, talimatların üst bir merciden geldiğine inandığını, bürokrat veya siyasi erkten talimat almadan milletvekiline böylesi bir müdahale söz konusu olamayacağını, kendisinin başında bulunduğu aracın anahtarının alınmaya çalışılması esnasında darp edildiğini, en yüksek noktada ya bürokrat diyebileceğimiz valilik kanalıyla veya siyasi erk diyeceğimiz Bakanlık kanalıyla böylesi bir talimat almadan, bu tarz bir müdahalenin söz konusu olamayacağını, karşılarında 15-20 milletvekili olduğu bilindiği hâlde normal bir vatandaşa yapılmayacak uygulamaların (pis su, biber gazı, cop) milletvekiline uygulanmasının dünyanın hiçbir yerinde görülmeyeceğini ifade etmiştir. Olay yerinde bulunan milletvekillerinin güvenlik güçlerine karşı aktif veya pasif bir direnişinin olup olmadığının sorulmuştur. Sayın AYDOĞAN cevaben, alanda güvenlik kuvvetleriyle yakın bir temaslarının olmadığını, onları tahrike yönelik bir uygulamalarının asla söz konusu olmadığını, Genel Başkan Yardımcılarının, sorumlu ve görevli diğer arkadaşlarının; bütün nezaketiyle orada bulunduğunu ve provokatif bir düşünce taşımadıklarını, sadece hak arama mücadelesi verenlere partilerinin yapmış olduğu 6 bin kumanyayı getirmek istediklerini, hatta ve hatta isterse emniyet güçlerinin kumanyayı dağıtabileceğini belirttiklerini, orada görev yapan arkadaşlarının hiçbirisinin en küçük bir saygısızlık yapmadığını, meydana giriş esnasında bile engellemelere rağmen son derece nazikçe kendi amaçlarını anlattıklarını ve kendilerini takdim ettiklerini söylemiştir.

Alana girmeden önce veya alana girme sürecinde polisin kendilerine güvenlikleri açısından sakıncalı olduğu için yani "Bir ihbar aldık, bu nedenle girmeyin." gibi bir uyarının yapılıp yapılmadığına ilişkin olarak, Sayın AYDOĞAN böyle bir uyarı duymadığını belirtmiştir.

2.3- Edirne Milletvekili Bilgin PAÇARIZ'ın ifadesi

Edirne Milletvekili Bilgin PAÇARIZ, 02 Şubat 2010 tarihinde Komisyon toplantı salonunda Alt Komisyonumuza verdiği ifadesinde; Cumhuriyet Halk Partisi Grubunun 15 milletvekiline görev vermesi neticesinde, Tekel işçilerinin yaptığı eyleme parti adına katkı sağlamak, onlara moral vermek ve genel merkezin yaptırdığı 6 bin adet kumanyayı iki seçim otobüsü ve dört kumanya dağıtım aracıyla eylem alanındaki Tekel işçilerine dağıtmak gibi bir insani amaçla oraya gittiklerini söylemiştir. Eylem alanına iki yüz metre kaldığında trafik görevlilerinin kendilerini durdurduğunu, otobüsü ve kumanyaları eylem alanına götürmelerini engellediklerini bunun üzerine orada bulunan 15-20 civarında trafik polisi ve 1-2 amirle tartıştıklarını, aynen: "Bizim yasal hakkımız, biz insani amaçla buraya geldik, hem Tekel İşçilerine moral vermek için hem de kumanyaları dağıtmak için buradayız, başka bir amacımız yok, bizi engellemeyin, biz kumanyaları dağıtalım, fazla da gövde gösterisi yapmayacağız, hemen döneceğiz…" dediklerini, fakat amirler diğer üst birimleri arayıp da onlardan onay çıkmayınca, "Madem o zaman bizim kumanyalarımızı eylem alanına sokmak istemiyorsunuz, bize izin vermiyorsunuz, o zaman biz oraya gideceğiz, yürüyerek gideceğiz, onlara moral vereceğiz, ufak bir konuşma yapıp döneceğiz." dediklerini ve buna izin verildiğini söylemiştir. Alana vardıklarında üç taraftan emniyet güçleri tarafından gerek güvenlik önlemi almak için gerekse eyleme son vermek için tertibat alındığını gördüklerini, Genel Başkan Yardımcıları Cevdet Selvi'nin kısa bir konuşma yaptığını, orada MHP milletvekillerinden de bazılarını gördüğünü, amir olduğunu düşündüğü emniyet görevlilerinden üst rütbeli birinin: *"Sayın milletvekillerimiz, bu eylem yasal değildir, izinsizdir, eyleme son vermek zorundayız, lütfen miting alanını terk edin." şeklinde anons yapmaya başladığını,* kendilerinin: "Biz daha yeni geldik. Bizi mi bekliyordunuz? 15 milletvekili buraya gelmiş. Hem milletvekillerinin eylem alanına gitmesini engellediniz hem getirdiğimiz kumanyaların dağıtılmasını engellediniz. Nedir sizin amacınız?" diyerek tepki gösterdiklerini, anonsun bir daha yapıldığını, takriben on dakika sonra polisin üç taraftan harekete geçtiğini, önce üzerlerine kirli su sıkıldığını, bu sırada 15 milletvekilinden genç olanların işçilerin koluna girdiğini ve "Yapmayın etmeyin, eylemeyin, yanlış yapıyorsunuz. Eğer eylem yasal değilse bu arkadaşlar üç günden beri ne arıyor burada, üç gün niye izin verdiniz? Şimdi bir saat dayanamıyor musunuz? Milletvekillerini mi protesto ediyorsunuz?" diye güçlerinin yettiği kadar bağırdığını, derken üç taraftan biber gazı ve gaz bombaları atıldığını, iki dakikada oradaki Tekel işçilerinin dağıtıldığını, bu esnada birkaç milletvekilinin havuza düştüğünü, kendisinin de bir ayağının havuza düştüğünü anlatmıştır. Olaylar gelişirken, ilk biber gazını sıkan bir emniyet görevlisini kendilerini kollamak için, Çetin Soysal'la beraber engellemeye çalıştıklarını fakat alttan ve üstten, değişik yerlerden, *dört-beş taraftan direkt olarak milletvekili grubuna yukarıdan, aşağıdan, yandan beş-altı adet biber gazı sıkılarak etkisiz duruma düşürüldüklerini, işin en ilginç tarafının*

kendileri oradan 15 milletvekili biber gazı yemiş vaziyette, ıslanmış vaziyette, yarı bellerine kadar havuzun içinde kalmış vaziyetteyken üç yıldızlı bir komiserin bu durumlarına gülmesi olduğunu, bunun üzerine Sivas Milletvekili Malik Ecder ÖZDEMİR'in gülen kişinin üzerine yürüdüğünü: "Sen ne yapmak istiyorsun? İki saatten beri buradasın. Zaten sen provokasyon yapmak istiyorsun, bizleri tahrik etmek istiyorsun." dediğini, sonuçta milletvekillerinin alanı terk ettiğini, seçim otobüslerine bindiklerini ve Genel Kurula geldiklerini, akabinde ayakta durabilen, biber gazından fazla etkilenmemiş olan milletvekillerinin bir basın toplantısı düzenlediğini söylemiştir.

"Sizce inisiyatif kullanan oradaki yerel güvenlik güçleri ve onun yetkilileri mi, yoksa daha yukarıdaki bürokratik mekanizma mı?" sorusu üzerine, Sayın PAÇARIZ; olay yerinde bulunan Ankara Emniyet Müdür Yardımcısının böyle bir kararı verecek cesareti olduğunu sanmadığını, sonuçta oradakilerin milletvekili ve Türkiye Cumhuriyetinin vatandaşı olduğunu, sürekli telsiz ve telefonla görüştükleri için bir makamda oturan birilerinden talimat aldıklarını düşündüğünü, çünkü kendilerinin milletvekili olduğunun bilindiği ve üstüne üstelik daha miting eylem alanına girdiklerinde beş dakika, on dakika geçmeden hemen hareketlenmenin başladığını belirtmiştir."Milletvekillerinin güvenlik güçlerine karşı bir direnişi veya bir hakareti oldu mu bu olaylardan önce?" sorusu karşılık, Sayın PAÇARIZ; *tazyikli su sıkılmaya başlandıktan sonra eylem yapılmasın, biber gazı sıkılmasın, oradaki işçiler zarar görmesin diye Tekel işçileriyle birlikte 7-8 genç milletvekilinin kol kola girdiğini, işçileri korumak amacıyla orada etten bir duvar oluşturduklarını, ama arkasından daha on saniye geçmeden hemen biber gazıyla iki dakikada milletvekillerinin de perişan edildiğini,* Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının da perişan edildiğini, olayın bundan ibaret olduğunu söylemiştir.

"Siz miting alanında topluca mı duruyordunuz yoksa dağılmış mıydınız, işçilerin arasına?" sorusu üzerine Sayın PAÇARIZ; başta topluca girdiklerini su sıkılmaya başlandıktan sonra diğerlerinin kenara çekilip 10-12 civarında genç milletvekilinin ön safta kaldığını ifade etmiştir. Fakat milletvekillerinin orada bulunmasının bir şeyi etkilemediğini *kendilerinin kasten hedef olarak görüldüğünü, bunu oradaki bir emniyet amirinin kendi inisiyatifiyle yapmasının mümkün olmadığını sözlerine eklemiştir.*

"Acaba o polis ya da oradaki emniyet amiri, gerek bürokrasi gerekse siyaseten daha üst kurumlardan talimat mı aldı?" sorusu üzerine Sayın PAÇARIZ, aynen: *"...Ankara Emniyet Müdürü veya Ankara Valisi diyelim, yani 15 tane milletvekiline öyle vahşice bir hareketle bir eylemde bulunma cesaretini, yüreğini gösteremez. Ya İçişleri Bakanını telefonla aradılar İçişleri Bakanından talimat aldılar veyahut da yürütme organındaki birilerinden talimat aldılar.* Benim söyleyeceğim bu. Valla ben televizyonda şunu da açıkça söyledim: 'İçişleri Bakanının bilgisi dâhilinde olan bir olaydır.' İçişleri Bakanı böyle bir düşünceye sahip olmasaydı ki, daha sonraki Genel Kurulda yapılan

bütün konuşmalarda bazı milletvekilleri Cumhuriyet Halk Partili milletvekillerinin veya Milliyetçi Hareket Partili milletvekillerinin oraya Tekel işçilerine yardım amacıyla değil, provoke etmek için gittiğini de söylediler…" demiştir.

2.4- Aydın Milletvekili RECEP TANER'in ifadesi

Aydın Milletvekili RECEP TANER, 02 Şubat 2010 tarihinde Komisyon toplantı salonunda Alt Komisyonumuza verdiği ifadesinde; o gün *Aydınlı Tekel işçilerinin telefonla davet etmesi üzerine olay mahalline gittiğini,* kendisine "İşçiye bir şeyler söylemek ister misiniz?" diye teklif geldiğini orada partisinin genel muhasibi olduğu için Ümit Bey'e öncelik verdiğini, Ümit Bey'in konuşması sırasında herhangi bir müdahalenin olmadığını, gayet normal bir şekilde konuşmasını yaptığını, konuşmada işçilerin haklı olduklarından fakat işçilerin provokatörlere dikkat etmesi gerektiğinden bahsedildiğini belirtmiştir. Arkasından *kendisinin konuşmaya başladığını, daha konuşmanın birinci dakikasında arkadaki panzerin üzerindeki Emniyet Amirinin "Aranızda provokatörler var. Bu provokatörleri aranızdan çıkarın." diye anonsa başladığını,* bunun üzerine o tarafa dönerek: *"Beyefendi, ben Milletvekiliyim. Burada da Aydınlı hemşerilerim var, onları ziyarete geldim. Şu anda da konuşma yapıyorum. Yaptığınız şey saygısızlık." dediğini, buna rağmen anonsun devam ettiğini,* yayında olan televizyonların bunları net bir şekilde gösterdiğini, orada karşılıklı atışmaların olduğunu, arkasından da haklı olarak, yapılan saygısızlığın üzerine "Habur'dan girenlere göstermediğiniz muameleyi burada bizlere yapıyorsunuz." diye bir çıkışının olduğunu, engellenmelere rağmen konuştuğunu, konuşması bittikten sonra CHP'li milletvekillerinin grup hâline geldiğini, Çetin Bey'lerle, Bilgin Bey'lerle bir arada durduklarını, bir süre sonra suyla müdahalenin başladığını söylemiştir. Sayın TANER, *basınçlı suyun niteliğine ilişkin olarak ise: "elbiselerde iz bırakacak kadar kirli" olduğunu ifade* etmiştir.

Biber gazı atılmasına ilişkin olarak ise Sayın TANER; direkt milletvekiline atıldığını zannetmediğini fakat milletvekillerinin olduğu bölüme de milletvekillerinin orada olduğu bilinerek atıldığını söylemiştir.

Çetin SOYSAL'ın kendilerinden daha fazla mağdur olduğunu, çünkü onun yere doğrudan ittirildiğini, bu sırada yere düşmek zorunda kaldığını, arkasından da direkt olarak yüzüne fiilî bir müdahalede bulunulup gaz sıkıldığını ifade etmiştir. "Olaydaki aşırı güç kullanımının oradaki yetkili amirlerin inisiyatifiyle mi oldu, yoksa daha yukarıdaki görevlilerin inisiyatifiyle mi oldu?" sorusuna Sayın TANER; şahsi düşüncesine göre, oradaki amirin inisiyatifinin olduğunu zannetmediğini ona birilerinin talimat verdiğini, milletvekillerinin alandan ayrılmasının beklenebileceği veya milletvekillerine "Arkadaş, böyle böyle, burada bizim mutlaka müdahale etmemiz lazım. Dolayısıyla sizleri uyarıyoruz, lütfen alanı terk edin." diye bir şey

söylenebileceğine değindi ve en ufak bir ihtar dahi yapılmadan müdahalenin gerçekleştirildiğini ifade etmiştir. Buna ek olarak, orada bayanların, çocukların olduğunu, dolayısıyla oradaki emniyet güçlerinin yapmış olduğu müdahalenin "haddini çok aşan bir müdahale" olduğunu ifade etmiştir.

Milletvekillerinin güvenlik güçlerine karşı herhangi bir direnişte veyahut da saldırıda veya hakarette ve tahrikte bulunup bulunmadığına ilişkin soru sorulması üzerine, Sayın TANER; kesinlik böyle bir şey olmadığını, sadece orada tahrik olarak kabul ederlerse, yapılan saygısızlıklar üzerine söylediği: "Habur'dan girenlere bu muameleyi yapmadınız. Lütfen saygılı olun." sözünün olabileceğini, bunu da o günkü gazetelerin hemen hepsinde yazılı olduğunu belirtmiştir.

2.5- Tokat Milletvekili REŞAT DOĞRU'nun ifadesi

Tokat Milletvekili REŞAT DOĞRU, 02 Şubat 2010 tarihinde Komisyon toplantı salonunda Alt Komisyonumuza verdiği ifadesinde; Tokat Milletvekili olması, tekel ve tütünle ilgili ilişkilerinin bulunması ve işçilerin sorunlarına sahip çıkmak, onları desteklemek düşüncesiyle söz konusu meydana gittiğini söylemiştir. Eylem esnasında herhangi bir taşkınlığın (yolun kapatılması veyahut da emniyet güçlerine bir saldırı veya herhangi bir şey olduğunu) görmediğini, orada herhangi bir taşkınlığa mahal vermeden normal bir şekilde kendi haklarını savunmak, özlük hakları noktasında kamuoyunu bilgilendirmek ve duyarlılığı kılma noktasında çalışma içerisinde olduklarını ifade etmiştir. *Olayın ileriki aşamalarında emniyet güçlerinin dağılınması yönünde anonslar yaptığını, işçilerin özlük haklarını savunma mücadelesine girdikleri için bu dağılma durumunu kabul etmediklerini, dağılmayınca da emniyet güçlerinin müdahale ettiğini, önce su sıkıldığını, ardından gazın sıkılmaya başlandığını,* bu olaylar sırasında kendisinin diğer milletvekili arkadaşlarının yanında olmadığını, dolayısıyla, çok yakinen hadiseyi görmediğini, milletvekili arkadaşlarının biber gazıyla karşılaşmış olduklarını daha sonra basından duyduğunu, kendisinin bulunduğu yerde de işçilere biber gazı sıkıldığını, ancak bulunduğu olay gerçekleşirken yanında bulunan bazı milletvekilleriyle "Biz milletvekiliyiz." diye bağırdıklarından üzerlerine herhangi bir şey sıkılmadığını söylemiştir. Panzerin üzerine çıkan bir görevlinin, milletvekili sıfatını kullanarak "dağılın" diye yaptığı anonsları duyup duymadığı sorulduğunda, REŞAT DOĞRU;duymadığını belirterek cevaplamıştır. Komisyonca dinlenen diğer milletvekillerince anlatılan panzerin üzerinden emniyet amiri olduğunu söylenen bir güvenlik görevlisi tarafından: "Aranızda provokatörler var, bunları aranızdan atın." gibi anonslar yapıldığının, orada konuşma yapan Milletvekilinin: "Burada ben konuşuyorum, ben milletvekiliyim, provokatör değilim." diye uyarmasına karşın, bu anonslara devam edildiğine değinilerek, Sayın DOĞRU'ya bu anonslara şahit olup olmadığı sorulmuştur. Sayın DOĞRU, bahsekonu anonsu duymadığını, daha sonra Meclisteki ikili sohbetlerde bu mevzunun geçmiş olduğunu söylemiştir. DOĞRU'ya hitaben

aynen: "Şimdi, orada bir arbede yaşanmış. Yani milletvekilleri, o grubun içerisinde milletvekilleri olmasına rağmen ayırt etmeksizin bir fiili müdahale var, şimdi coplama var, gaz atılması var, pis su sıkılması var, tazyikli su sıkılması var. Şimdi bunlara tabii baktığımız zaman oradaki kolluğun başında bulunan bir emniyet amirinin böylesine ciddi bir eyleme, milletvekillerini hedef alarak bir eyleme girişmesini pek göze alacağını sanmıyorum. Yani bu acaba sizce onun da üstünde olan, siyasi ya da bürokrasideki amirlerinden böylesine bir talimat almış olabilir mi yani 'Kim olursa olsun dağıtın orayı.' diye bir talimat almış olabilir mi?" diye sorulması üzerine, sayın DOĞRU; kendisinin olayın tamamını bilemeyeceğini bulunduğu yere de güvenlik görevlilerinin ellerinde gazlarla geldiklerini, "Ben milletvekiliyim kardeşim, durun." demesi üzerine durduklarını, yanında milletvekili Osman Çakır'ın da bulunduğunu ifade etmiştir. "Ankara Valisi bu konuda 'Milletvekilleri de olsa dağıtın.' diye bir talimat vermiş olabilir mi sizce?" sorusuna REŞAT DOĞRU bilmediği için bir şey diyemeyeceğini söylemiştir.

3) ANKARA VALİSİ, ANKARA İL EMNİYET MÜDÜRÜ VE OLAYLAR SIRASINDA MEYDANDAKİ POLİS GÜCÜNDEN SORUMLU İL EMNİYET MÜDÜRÜNÜN DİNLENİLMESİ,

3.1. Ankara Valisi İ. Kemal ÖNAL'ın İfadesi

Ankara Valisi İ. Kemal ÖNAL, 04 Şubat 2010 tarihinde Komisyon toplantı salonunda Alt Komisyonumuza verdiği ifadesinde; 17 Aralık günü güç kullanılması meselesinden sonra kendisinin Abdi İpekçi Parkı'na gelip basının önünde canlı yayında bir değerlendirme yaptığını, ertesi günü basından izlediği kadarıyla *gaz meselesinden dolayı hemen bir soruşturma açıldığını, kendisi basın açıklaması yaparken 1-2 milletvekilinin bu gazdan etkilendiği konusunun kendisine iletildiğini, bundan duyduğu üzüntüyü belirttiğini, konuyu inceleyeceklerini söylediğini, bu konuda amacı aşan davranışta bulunanları tespit için ve disiplin hükümlerine göre gereğini yapmak için hemen bir soruşturma açtıklarını, İçişleri Bakanı'nın talimatları doğrultusunda 2 tane mülkiye müfettişinin de görevlendirilmiş olduğunu,* Teftiş Kurulunun kuralları gereği müfettişlerin dosyayı aldıklarını ve soruşturmanın devam ettiğini, suç duyurusu konusunda ilgili emniyet görevlileri hakkında bir tevdi raporunun yapılacağı duyumunu aldığını söylemiştir. Orantılı orantısız güç kullanımı mefhumlarının izafi olduğunu belirten Sayın ÖNAL; olayların gidişine göre değerlendirilmesi gerektiğini, milletvekillerinin de o olaydan etkilenmiş olmasının kendileri için üzüntü kaynağı olduğunu, onlarla birlikte diğer vatandaşlar için de asla öyle bir şey düşünmeyeceklerini ama mecbur kalınca polisin kendisine verilen bu enstrümanı kullandığını ifade etmiştir. Olayı özetleyen Sayın ÖNAL, Türk-İş'e bağlı Tek Gıda-İş Sendikası Başkanı Sayın Mustafa Türkel Bey'in defalarca açıklama yaparak Türkiye'nin her tarafından işçilerin Ankara'ya gelip haklarını arayacaklarını söylediğini, kendilerinin defalarca yazı yazıp bu yapılan eylemin kanunsuz bir eylem olduğunu,

yapmamaları gerektiğini, eğer bunu Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na göre yapmak istiyorlarsa kendilerine müracaat etmeleri halinde ona göre bir yer göstereceklerini bildirmelerine rağmen, nedense böyle bir müracaatın olmadığını belirtmiştir.

İşçiler geldikten sonra kontrole uygun bir yer olduğu düşünüldüğü için parti merkezine yakın bir yerde konuşlandığını, kendisinin Sendika Başkanı Mustafa Bey'le konuştuğunu aynen: "Mustafa Bey, tabii ki bu bir demokratik haktır, biz bir hukuk devletiyiz. Sonra bu işçi haklarını bugün kazanmış bir ülke de değiliz biz, 50'lerden gelen bir geçmişimiz var. Yani bu işçileri tek taraflı biletlerle getirip de Ankara'da kış kıyamette bırakmanın demokratik hakların neresiyle ilgisi var? Keşke 6 bin kişi getireceğinize 4 bin kişi getirseydiniz de dönüş biletlerini de alsaydınız, makul bir süre sonra da bunlar dönseydi" dediğini, bu sözlerine söz konusu durumun para yetersizliği neticesinde gerçekleştiği savunularak karşılık verildiğini belirtmiştir. Sayın ÖNAL *geceleyin havanın -1-2 dereceye düşmüş olmasından ötürü çocuğu, yaşlısı genci olan bu kalabalığı belediye otobüsleriyle Atatürk Kapalı Spor Salonu'na taşıttırdıklarını sözlerine eklemiştir.*

Sayın ÖNAL devamla ertesi gün veya onu takip eden gün sıkıntı olduğu için parti binasının yanından ayrılmalarını istediklerini, aynı konunun CHP için de gerçekleştiğini kısa bir süre önce 200 işçi İzmir'de işten çıkarılması akabininde bir grubun CHP'nin karşısına geçip orada oturduğunu, aynı sıkıntıyı o olayda da yaşadıklarını söylemiştir. Kendilerinin bu kalabalığı nereye götürelim arayışı içine girdiğini *Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na göre, toplantı ve gösteri yürüyüşü yapılacak yerlerden olan Abdi İpekçi'ye yönlendirmeye karar verdiklerini, orada bir-iki gün sonrasında hiç istememelerine rağmen bir müdahale durumunda kaldıklarını söylemiştir.* Aslında amaçlarının üç gün içinde müdahale etmek olmadığını, müdahalenin on beş gün sonra yirmi gün sonra ya da hiç de olmayabileceğini, yani müdahalenin bir araç fakat amaç olmadığını, onun için vaktinin önceden tayin edilmediğini belirtmiştir. Müdahalenin oradaki göstericilerin kendilerini zor durumda bırakması sonucu gerçekleştiğini mesela ayın 16'sında birkaç işçinin uygunsuz kıyafetlerle havuzun içine girdiğini bunun insanların canını tehlikeye atacak bir durum olduğunu, çünkü havuzun yüzme için değil süs için yapıldığını ve içinde de elektrik sistemi, ışıklandırma sistemi olduğunu, bir kısım şahısların kabloların üstünde yürüdüğünü, Sendika Başkanlarını böyle yaptırmamaları konusunda uyardığını fakat Onların da *"Biz pişmanız, bunları niye getirdik buraya. Bizim kontrolümüzden çıktı, biz karışamayız."* şeklinde beyanlarının olduğunu, buna rağmen Sendika yöneticilerinin basının önünde bu konuşmaları siyaset icabı hiç dile getirmediklerini söylemiştir. Ayrıca özellikle *terör unsuru olarak değerlendirilen öğrenci gruplarının destek adı altında Abdi İpekçi Parkı'na girdiğini tespit ettiklerini, bunların bir kısmının illegal, bir kısmının legal olduğunu, bir de canlı bomba meselesi olduğunu, sarı montlu sırtında çanta*

olan birisi tarafından oraya getirildiği konusunda duyumların geldiğini ve yol kesme vb. gibi hadiselerin yaşandığını belirtmiştir.

Sayın ÖNAL anlatılan sebeplerden ötürü o gün saat 13.00-14.00'ten itibaren alanı boşaltmalarını isteyen anonslar yaptıklarını, "dağılın yoksa müdahale edeceğiz" şeklinde epey konuşmaların olduğunu, fakat uyarılarının dikkate alınmadığını bu sebepten saat *16.00 sularında "en asgari güç" kullanılarak önce uyarı şeklinde, arkadan su müdahalesiyle, ondan sonra da gazla müdahale ettiklerini, sudan etkilenmeyince hafif gaz kullanımı başladığını, bu esnada arbedede olaylarının geliştiğini, gaz sıkılmasına dair durum hakkında soruşturma yapılan polislere, "niye böyle tuttunuz?" diye sorduğunu onların da kendilerine göre birtakım savunmalar ileri sürdüğünü, bu konuda bir şey söylemeye kendini yetkili saymadığını, çünkü olayın mülkiye müfettişleri tarafından detaylı incelemelerinin sürdüğünü, eğer orada yapılan yanlış bir şey varsa sorumluların cezasını göreceklerini belirtmiştir.* Milletvekili Çetin Bey'in gözüne gaz isabet etmesinin kendilerini üzdüğünü belirten Sayın ÖNAL; bunun bir kasıt unsuru olmaksızın gerçekleştiğinin altını çizmiştir.

Orantısız güç iddialarına ilişkin olarak ise, Sayın ÖNAL; Ankara'da ilk defa biber gazı kullanılmadığını, kendisinin beş senelik Valilik dönemi boyunca vuku bulduğu zamanlar olduğunu anlatmıştır. Örnek olarak da Ziya Gökalp'te kaldıraç grubunun bir-iki eyleminde cam, çerçeve kırılmasından sonraki müdahaleyi vermiştir. Fakat Tekel İşçilerine yapılan müdahale sonrası durumun nisbeten hafif atlatıldığını, Sayın ÖNAL: "Çok şükür öyle kendilerini sıkıntıya sokacak bir hastaneye gidiş, yaralanma olmadı" diyerek ifade etmiştir. Cebeci, Hukuk Fakültesi, Mülkiye gibi yerlerin hassas olduğuna değinen Sayın ÖNAL; göstericilerin buradaki öğrencilerle birleşmesi gerçekleşmesi durumunun sıkıntı doğuracağını, alınan önlemler sonrası işçilerin bu grupla birleşmeden Türk-İş'in önüne geçtiğini belirtmiştir. Soru cevap faslında olaya ilişkin emniyet güçlerinin kriz masası oluşturup oluşturmadığına dair soruyu: "gayet tabii [oluşturulmuştur]" şeklinde yanıtlamıştır.

"Sendika temsilcilerinin de katılıp bu işi en az zararla bitirme konusunda bir toplantı, bir çaba gösterdi mi idare?" sorusunu ise; olayın başından beri bu konuda tüm çabaların gösterildiği, *kendilerine sendika yetkilileri tarafından hiçbir şey olmayacağı, sadece bir basın açıklaması yapılacağının söylediğini* ifade etmiştir. Sayın ÖNAL devamla, Ankara'nın bir sakin, mütevazı bir Anadolu kenti olmadığını, bu tip olayların sık cereyan eden son derece rutin şeyler olduğunu, bu tip toplantılarda kendilerine göre planlarının olduğunu, insanların nereden getirileceği, nereye götürüleceği, gelen otobüslerin nereye park edileceği, hepsinin belli bir programa bağlandığını belirtmiştir. Türk-İş'in Sıhhiye Meydanındaki yasal mitingine yaklaşık 40 bin kişinin katıldığını rutin programların yürütüldüğünü Tekel İşçilerinin gösterilerinin diğerlerinden farkının, yasal süreyi, makul süreyi geçtikten sonra dahi bu toplantı, gösteri ve yürüyüşlerinin devam etmesi olduğunu, mesela ayın 15'inde gelinip de o gün

bittikten sonra akşam dağılınsaydı bunun sorun teşkil etmeyeceğini, fakat gece orada kalındığını bunun üzerine kendilerinin; ilk gecedir, hiç olmazsa sıcak bir mekânda kalsınlar diye Atatürk Spor Salonu'nu açtıklarını söylemiştir. Mitingin bu kadar uzun süreli olacağının tahmin edilip edilmediğine ilişkin olarak ise; bu kadar uzun olacağını tahmin etmediklerini, bunun Ankara'da bir ilk olduğunu belirtmiştir. Adalet ve Kalkınma Partisinin önüne eskortla [polis eşliğinde] getirilmesi konusunda ise, işçilerin AK PARTİ Genel Merkezine aşağı yukarı 500 metre mesafede olan "Yaşam Sokak" denen bir yere getirildiğini, AK PARTİ Genel Merkezinin etrafı tabii polis tarafından çevrildiğini, kalabalığın orada gösteriler yapıp, sloganlar atıp, konuşmalar yaptığını, akşam belli bir saatten sonra dağılmasını beklediklerini fakat topluluğun dağılmaması üzerine kendileri için daha kritik anların başladığını, nihayetinde Türk-İş yetkililerini ve Genel Başkan Sayın Kumlu'yu çağırdıklarını, hatta Bakanın odasında oturup, karşılıklı konuştuklarını kendisinin: "Bunları nasıl getiriyorsanız, götürün. Bunlar ne olacak? Yani, bu şimdi, gösteri tamam, hakları savunmak tamam ama bunlar burada sıkıntıda, ne olacak?"dediğini buna cevaben: "Vallahi ben bilemiyorum, bunu şey getirdi, Tekgıda-İş getirdi." Dendiğini, bunun üzerine Sayın ÖNAL bir öneri getirerek: "Ya bunları burada tutmayalım ya garaja gönderelim, peyderpey otobüslerle gitsinler. Mustafa Bey, bunu nasıl götürüyorsanız götürün. Biz de yardımcı oluruz. Otobüs sahiplerini kaldırırız, getirtiriz, siz de bunların ücretlerini ödeyin. Sivas'a giden Sivas'a, Yozgat'a giden Yozgat'a, Karadeniz'e giden… Yani, gitsinler bunlar. En azından yarısı gider, yola çıkar, kalan yarısını da otellere yerleştirin, bir yer bulun." dediğini, fakat kendisine "Yok, bizim ona gücümüz yok, biz bunu yapamayız. " cevabının verildiğini söylemiştir.

"Müsteşarın veya siyasi idare olarak İçişleri Bakanının bütün bu gelişmelerden süreç olarak an an haberi var mıydı?" sorusunu, Sayın ÖNAL; kendisinin bunu bilemeyeceğini, onlara sormaları durumunda daha net cevaplar alınabilineceğini söyleyerek cevapsız bırakmıştır.

Tekrar 16 Aralık ve sonrasına ilişkin sorular sorulması üzerine Sayın ÖNAL; Kalabalığı Sıhhiye Meydanı'na yönlendirmenin emniyet güçleri ve sendikanın müşterek kararı olduğunu, eylemin baştan beri yasa dışı olduğunu fakat toplumsal bir olay olduğu için kendilerinin bunu en az zararla yönlendirmeye çalıştığını ifade etmiştir.

Milletvekillerine karşı gerçekleştirilen müdahaleye ilişkin olarak, Sayın ÖNAL; *polisin amiri olarak polisin milletvekili olduğunu bile bile milletvekiline biber gazı sıkacağına yüzde 1 bile ihtimal vermediğini, bunun amacı aşan bir değerlendirme olacağını* ifade etmiştir. Sayın ÖNAL devamla; olaydaki görevli polislerin aktif yani vücut gücü istediği için polis teşkilatına gireli çok olmamış Çevik Kuvvetten oluştuğunu, ilk gelenlerin orada beş altı sene kalıp, ondan sonra diğer kadrolara geçtiğini, kendisinin, beş senenin valisi olarak bile milletvekillerinin tamamını tanımadığını, bu sebepten orada görevli yeni

personelin de belki hayatında hiç milletvekiliyle karşılaşmamış olmasının muhtemel olduğu yönündeki kanaatini belirtmiştir.Sayın ÖNAL; iki mülkiye müfettişi tarafında da işin bu kısmının özellikle incelendiğini sözlerine eklemiştir.

Bir milletvekilinin konuşması esnasında emniyet görevlisi tarafından milletvekili olduğu bilinerek "Provokatörlere uymayın." gibi anonslar yapıldığının ve bunun üzerine milletvekilinin cevaben: "Yani, siz, işte, bize Habur girişindeki göstericilere yaptığınız kadar hoşgörü göstermiyorsunuz… Beyefendi ben milletvekiliyim. Burada da hemşehrilerim var, onları ziyarete geldim, şu anda da konuşma yapıyorum. Yaptığınız şey saygısızlıktır." dediği nakledilmiş ve Sayın ÖNAL'dan bu konudaki bilgisi sorulmuştur. Sayın ÖNAL olayın bu kısmını bilmediği fakat Milletvekillerinin orada oluşunun kendisini gerçekten üzdüğünü, olayın ertesi günü CHP Genel Sekreteri Önder Sav'la telefonda konuştuğunu ve konuşmada şu diyalogların yaşandığını aktarmıştır: "[Önder SAV] '… Bu, üzüntümüze sebep oldu. Biz oraya köfte ekmek getirmiştik, kumanya. Onları da dağıtamadık.' [Sayın ÖNAL] 'Keşke haberimiz olsaydı böyle bir hareket yapacağınızdan, köfte getirdiğinizden. Ben de üzüldüm.' [Önder SAV] 'Evet, biz de keşke daha önceden size haber verseydik. Böyle böyle bir şey yapıyoruz, hani haberiniz olsun deseydik." Sayın ÖNAL devamla bu tip *toplumsal olaylarda kimin ne olduğu belli olmayacağının altını çizerek, eylem alanında yapılan üst aramasında bir kişide tabanca çıktığını, orada bir silah patlamasının ciddi sonuçlar ortaya çıkarabileceğini belirtmiş ve müdahalenin gecikmemesini gerektiren unsurlardan bir tanesinin bu silah olduğunu* ifade etmiştir.

Göstericilere sıkılan suya ilişkin: "Bu tazyikli su değil, lağım suyu gibi pis su sıkıldı." şeklinde iddiaların dile getirildiğinin Sayın ÖNAL'a iletilmesi üzerine, Sayın ÖNAL aynen: "Böyle bir soruya muhatap olduğum için çok üzüldüm Sayın Başkanım. Ben -tam kırkıncı senem- yirmi dört yaşında başladım bu işe, şimdi altmış dört yaşındayım ve altmış dört yaşında, kırk senedir polisin amiriyim. Ayrıca, hasbelkader iki sene de emniyet genel müdürlüğü de yaptım, bu görevlerimin arasında. Yani, böyle bir şey düşünülmesi bile bence abesle iştigaldir. Bunu net olarak söylüyorum ve zapta geçiyorsa konular, aynen bu şekilde de geçmesini istiyorum… Bunu, bu soruya cevap vermeyi bile zül addediyorum." şeklinde cevaplamıştır.

Vali ÖNAL'ın müdahalenin gerçekleştiği gün Abdi İpekçi Parkı'nda toplananların kamu düzeni ve güvenliği açısından tehdit oluşturduğunu belirtmesi üzerine Komisyondan bir milletvekili aynen: "…Elli günlük eylem sırasında belki iktisadi bazı sıkıntıların sebebi olmuş olabilirler ama bu işçilerde herhangi bir taşkınlık anlamında, anarşi anlamında bir eylemlerine şahit olmadık. O günü soruyorum. O gün, kamu düzeni veya işte, birtakım tehditlerden bahsettiğiniz için soruyorum. Enterne edilmiş bir gruptu çünkü etrafı çevrilmiş bir gruptu orası, arkadan da çevrilmiş bir gruptu, orada bir anons

var, beni asıl ilgilendiren o. 'Milletvekilleri ayrılsın.' anonsu. Şimdi, elbette polis teşkilatıyla bir problemimiz yok, onu yargılamak adına da yapmıyoruz ama bir olay var. *'Milletvekilleri ayrılsın.' anonsu orada milletvekillerinin varlığına işaret eder* yani polis tarafından, orada milletvekillerinin olduğunun kanıtı olması bakımından önemlidir. … Mesela havuza girme konusunda farklı duyumlar da var, havuza itildiklerini iddia eden insanlar da var; biz bunları dinledik daha önce. Oraları geçiyorum. Milletvekillerinin olduğu bir ortamda, eyleme müdahale yerine milletvekillerinin de, sözlü ve fiilî, müdür arkadaşlara müdahalesine rağmen, 'Yani biz buradayız, görüşüyoruz.' demesine rağmen, niçin böyle bir müdahale kararı alınıyor? Bunu anlamakta güçlük çekiyoruz, bir. Çünkü iş yasaldır, değildir tartışması hukuki bir süreçtir, onun sonucu alınır ama milletvekillerinin bulunduğu bir ortamda, bir anarşi de olmadığı bir ortamda böyle bir dağıtma kararını şahsen doğru bir karar olarak göremiyorum ama bu kişisel görüşüm tabii ki.

Ve Çetin Soysal'a yapılan işlem. Görüntülerde izledik, 1 metre mesafe bile yok yani arada bir polis var, üstten gaz, cihaz daha doğrusu, gaz sıkılan cihaz yöneltilmiş bir vaziyette. O işçi… O arada çok fazla işçi yok çünkü bir bariyerin arkasında gerçekleşen bir olay yani orada bir boşluk alan var, kalabalığa sıkılmış bir gaz hadisesi yok. Dolayısıyla, milletvekilinin olup olmadığının bilinmemesi, sizin ihtiyarınızda olmayabilir ama arkadaşların bilmemesi mümkün değildir. Çevik Kuvvet gençtir ama amirleri, hepsi tecrübeli insanlar, şahsen tanıdığım insanlar da var. Yani, milletvekillerinin olduğu bir ortamda böyle bir müdahale kararı alınmasını siz şahsen doğru buluyor musunuz?" diye sormuştur.

Sayın ÖNAL milletvekilinin orada olduğu bilinerek alınmış bir karar olmadığını, bu kararın saat 13.00'te alındığını, o saatten itibaren de anonslarla, çeşitli vasıtalarla oradaki göstericilere, dağılmaları gerektiğinin, dağılmadıkları takdirde müdahale edileceğinin bütün polis araçlarından anonslarla söylendiğini ve 16.00'da müdahale edileceğinin herkesçe bilindiğini söylemiştir.

Sayın ÖNAL devamla "polisin gaz sıkarken nasıl sıkmalıydı" konusunun müfettişlerce çok detaylı bir şekilde araştırıldığını, bu sebepten yanıltmamak amacıyla bu hususu çok fazla tartışmak istemediğini ama *terör örgütlerinin içeride fink atmasından ötürü müdahalenin gerekli olduğunu* söylemiştir. Şu anda niçin müdahale etmediklerine ilişkin olarak ise, şimdi de çok büyük sıkıntılar olduğunu, Türk-İş'in önünde son derece yangına hassas naylon örtülerin içinde soba yakılmakta olduğunu, bir köy yaşantısının sürdürülüyor olduğunu belirtmiş ve Sosyal Yardımlaşma Vakfından böyle fakir yaşantı süren insanlara yapılan yardımlardan bahisle fukara vatandaşımıza reva görülmeyen bu yaşam şeklinin, Sakarya Caddesi'ndeki, Tuna Caddesi'ndeki işçilere reva görülmesinin yanlışlığına değinmiştir. Sayın ÖNAL yine de kamu düzenini bozmadıkça söz konusu kişilere müdahale edilmeyeceğini eklemiştir. "Kamu

düzeni" kavramının tıpkı "insan hakları" kavramı gibi son derece müphem olduğunu belirten Sayın ÖNAL devamla: "…mesela Mithatpaşa Caddesi'ni kapatmaları kamu düzenini bozucu bir şeydir. Eğer kalkıp da oradan 200-300 işçi Mithatpaşa Caddesi'ni kapatıp da Kocatepe'den gelip Sıhhiye'ye giden yolu belli bir süre, bütün, kapatırsa ve makul süre ısrarlarımıza rağmen açmazsa ben müdahale ederim. Kamu düzeni bunu gerektirir… Sakarya'ya, o İş Bankasının önünde devamlı polis duruyor görüyorsunuz, elli üç gündür. Eğer, oradan kalkıp da Kızılay'ı işgal etmeye kalkarsa yine müdahale ederim. Şimdi etmiyoruz müdahale çünkü kamu düzenini bozucu bir şey yok ama insan haklarına aykırı bir yaşam var orada…" demiştir. Kamu düzenine aykırı davranışlara Batıda da aynı şekilde müdahale edildiğini belirten Sayın ÖNAL, bu durumu İngiltere'den anlattığı patronunu protesto eden işçilerin, çizilmiş belli bir alan içerisinde eylemlerini gerçekleştirdiği ve aksine bir durumun "kamu düzenini" bozacak bir şekilde yorumlanacağından böyle bir şeye tevessül etmediklerini konu alan bir örnekle izah etmiştir. Kendilerinin devletin temsilcisi olarak şefkatli olduklarını ve kimsenin burnunu kanatmak için bulunmadıklarını, vatandaşın rahat yaşamasını temin için bulunduklarını sözlerine eklemiştir. Sayın ÖNAL kendisine yöneltilen Tekel işçilerinin Milliyetçi Hareket Partisi Genel Merkezi ve Cumhuriyet Halk Partisi Genel Merkezine ziyaretlerine müsaade edilmeyişinin kamu düzenine göre mi değerlendirilip karar verildiği yoksa başka gayelerin mi olduğu sorusu üzerine; MHP ile görüşmenin gerçekleştiğini zannettiğini detaylı bilgisinin olmadığını lakin CHP Genel Başkan Yardımcısı ile telefonla görüştüğünden, CHP'nin durumunu bildiğini söylemiştir. O gün ve ertesi günü bir geçmiş olsun ziyareti sırasında basına verilen: "Türk polisi müdahale ederken Avrupa standartlarına uygun hâle getirtmesi lazım ve bu konuda eğitilmesi gerekir." demecinin kendilerini çok üzdüğünü söylemiştir. Sayın ÖNAL konuşmasının devamında aynen: "Avrupa standartlarının ne olduğunu ben çok iyi biliyorum. Aynı anda biliyorsunuz, bir gün önce, o demecin bir gün öncesinden Norveç'teki polisin göstericilere yaptığı eza, cefayı, gördünüz hepsini. Birbirlerini bağlamışlar ve üç saat, beş saat süreyle asfaltın üzerinde oturttular soğukta, kışta. Biz böyle şey yapmayız. Her ülkenin kendine göre bir davranışı vardır. Bizdeki esas olan şefkattir. Bizi sıkıntıya sokmasına rağmen şefkatli davranıyoruz. Bu tip böyle istisnalar varsa, o da zaten işte ne diyeyim, bir daha tekrar… [edilmemesine uğraşılıyor.]" demiştir.

Sonrasında Sayın ÖNAL'a aynen: "Sayın Valim 'Cumhuriyet Halk Partisine bu eylemcilerin nezaket ziyareti yapacağını biliyorduk.' dediniz ve izin vermediniz. İzin verilmedi. Yani otobüslerin kaldırılmasına, kalkmasına, Cumhuriyet Halk Partisini ziyaret etmelerine izin verilmedi. Dolayısıyla, daha sonra bizzat Genel Başkan eylem alanına, Türk-İş'in önüne gelmek durumunda kaldı. Yani onlar gelemeyince Genel Başkan Deniz Bey onlara gelmek zorunda kaldı. Bunu bir öğreneyim, niçin izin verilmedi oraya gitmelerine? İkincisi, bu işçilere yönelik eylem emrini, eylemcilere yönelik müdahale emrini siz kendiniz mi verdiniz, yoksa üstlerinizden, Bakanlıktan bir talimat mı aldınız bu konuda,

onu öğreneyim.Üçüncü olarak da bundan sonra işçilere yönelik nasıl bir tutum sergileyeceksiniz?" soruları yöneltilmiştir.

Sayın ÖNAL cevabına son sorudan başlayarak, işçilere karşı özel programlanmış bir eylem planlarının olmadığını, ama gönüllerinden geçenin bir an önce bu eylemin rıza ile bitmesi, herkesin kendi işine gücüne dönmesi olduğunu ifade etmiştir. Oradaki şartlarda müdahaleyi gerektiren konular olursa yani kamu düzenini bozucu davranışlar sergilenirse müdahale edileceğini belirtmiştir. Bakanlıktan "Eylemi dağıtın" şeklinde bir talimat gelip gelmediğine dair Sayın ÖNAL aynen: "Bilmesi gerekenler kuralı vardır bizde biliyorsunuz, o yapılır. Sayın Bakanın… Onu bana çok sordular. Bir siyasi polemiğe neden olmak istemiyorum. Bizim için en sıkıntılı şey, bir bürokratın bir milletvekili ile bunu konuşmasıdır. Bazı arkadaşlarımız hataya düşüyorlar, bunu yapıyorlar, cevap veriyorlar milletvekiline. Ayrı bir şeydir bu. Yani bürokratın hukuki durumu farklıdır, milletvekilinin hukuki durumu farklıdır. O konuda sağlıklı bir cevap almak istiyorsanız, onu Sayın Bakana sorarsınız." şeklinde cevap vermiştir.

Tekel İşçilerinin CHP'ye gitmelerine neden izin verilmediğine ilişkin olarak ise izin verilmeme gibi bir durumun olmadığını belirterek aynen: "Şimdi, o gün bize gelen -biliyorsunuz, hareketli günlerdi yine- efendim 10 tane otobüsle CHP Genel Merkezine gidilecek ve orada Sayın Baykal işçilerle çay içecek veya sohbet edecek o kısmını tam bilemiyorum. Şimdi, 10 tane otobüs, oturarak ellişer kişi. Ayakta 100 kişi. On tane otobüs bin kişi. CHP Genel Merkezinin önüne gelecekler. İçeriye girecek olan taş çatlasın 30 kişi. 970 kişi kapının önünde bekleyecek. Dedik ki 'Bu, amacı aşan bir davranıştır.' Bir otobüs doldurun, gitsinler ve görüşsünler başımızla beraber. İsterse akşama kadar otursun, isterse ertesi gün gitsin bir daha otursun. Ama bin kişi taşıyan 10 otobüsün şehrin ortasından dolaşıp, oraya gitmesi -özellikle kontak kapatma eylemlerini biz çok yaşadık- sıkıntı yaratır bize. Lütfen bu şekilde yapalım. Beni Sayın Genel Sekreter yardımcıları aradılar. Dediler ki 'Sayın Valim, niye göndermiyorsunuz?' Aynen böyle izah ettim. Sayın Sevigen'di yanılmıyorsam. Aynen böyle izah ettim. Dedim ki 'Sayın Milletvekilim, bunda ters bir şey var mı?' 'Ama siz bizim görüşme hakkımızı engelliyorsunuz.' Hayır engellemiyorum. Biz haddimizi bilen insanlarız. Niye engelleyeyim ben sizin görüşünüzü? Buyurun. Dedi ki bana 'Şimdi on tane milletvekili var burada. Her birini bir otobüsün içine bindiriyorum ve şimdi yola çıkıyoruz. Ne yapacaksanız yapın bakalım.' dedi. Dedim ki 'Sayın Milletvekilim, bu soruyu ne siz bana sormuş olun ne ben böyle bir soruyla muhatap olayım. Lütfen, ben bu ilin valisiyim.' Şak şak şak sağdan soldan alkışlar. Dedim ki 'Sayın Milletvekilim, bakın, benimle konuşurken etraf sizi alkışlıyor. Takdir size ait.' dedim. 'Peki' dedi, kapattı telefonu. Sonra yine bir iki milletvekilimiz daha aradı. Yanılmıyorsam Ankara milletvekillerinden. Dedim ki 'Hiç mesele değil. On milletvekilini koyun bir otobüsün içine gidin. Hiç sorun değil.' 'Peki, Sayın

Valim, tamam haklısınız.' dediler. Biraz sonra bir haber geldi ve dediler ki 'Sayın Baykal geliyormuş.' Başımızla beraber, gelsin. Olur, mu böyle bir şey? Hiç parti lideri bir yerde durdurulur mu? Hiç bu olağan bir şey midir?" şeklinde yanıtlamıştır. Eylemin maksadını aşarak zaman zaman Tekel işçilerinin kendileri, kendi düşünceleri çerçevesinde bir hak arama görüntüsü veya gösterisinin ötesine geçerek hükümeti yıpratmaya, siyasi iktidarı rencide etmeye hatta Başbakanın kişiliğiyle ilgili hakaretamiz ifadeler bulunan dövizler, pankartlar bulunduğuna dair iddialar olduğu dile getirilmiş ve bu konuyla ilgili Sayın ÖNAL'dan gözlemleri sorulmuştur.

Sayın ÖNAL; kendilerinin her toplantı, gösteri yürüyüşü kameraya aldığını ve savcılığa suç duyurusunda bulunduklarını sonrasında Savcılığın kendi takibatı yaptığını belirtmiştir. "Eylem bu şekilde devam ederse, yani elli üç günden beri devam eden formatıyla, şekliyle devam ederse, bir gün gelip artık yeter deyip müdahale etmeyi düşünüyor musunuz?" sorusu üzerine Sayın ÖNAL; o zamanın şartlarına bakacaklarını varsayımlar üzerinde bir şey söylemenin doğru olmayacağını ifade etmiştir.

3.2. 2.Ankara İl Emniyet Müdürü Orhan ÖZDEMİR'in İfadesi

Alt Komisyon Başkanı Erdal KALKAN, Tekel işçileri eylemlerinde, orada direnen işçilere ve orada eyleme katılan değişik partilere bağlı bir kısım parlamenterlere yönelik güvenlik güçleri tarafından yapılan bazı eylem ve davranışların orantısız güç kullanıldığı iddialarının ciddiye alınarak bu alt komisyonun kurulduğunu ifade etmiştir. Konuya ilişkin önce ilgili milletvekillerinin , daha sonra Ankara Valisinin dinlendiğini ve Ankara İl Emniyet Müdürü Orhan ÖZDEMİR'den de bu konuya dair görüş ve bilgilerini anlatmasını istemiştir.

Ankara İl Emniyet Müdürü Orhan ÖZDEMİR; 04 Şubat 2010 tarihinde Komisyon toplantı salonunda Alt Komisyonumuza verdiği ifadesinde, ayın *15'inde [Aralık] başlayıp, çeşitli illerden gelen 6.500 işçinin AK PARTİ önünde toplanıp, haklarını alıncaya kadar orada oturma eylemi yapacaklarına dair duyumların önceden alınmış olduğunu, sendikayla yapılan görüşmelerde sendikanın bu işte diretmesi ve eylemi mutlaka yapacağını söylemesi ile birlikte harekete geçtiklerini, diğer illerden Ankara'ya gelişlerin nasıl önleneceği konusunda çalışmalar yaptıklarını, Ankara'nın beş giriş noktasında tedbirlerini sabahtan aldıklarını belirtmiştir. İşçilerin ikna edilememesi, bu eylemi şehirde yapmaya mutlaka kararlı olduklarının anlaşılması üzerine belki basın açıklamasından sonra ikna edilir diye AK Parti merkezi yanındaki Yaşam Sokağı'na işçilerin belli bir düzen içerisinde intikal ettirildiğini söylemiştir.* ÖZDEMİR devamla, Yaşam Caddesi'nde de akşama kadar eylemlerin devam ettirildiğini, gerek sendika yöneticileri gerek işçilerin arasına girerek yapılan görüşmelerde sivil unsurların belli bir iknadan sonra, saat 22.00 civarında Atatürk Kapalı Spor Salonu'na getirildiğini yani, orada da ayrılmak

istemeyenlerin direnenlerin olduğunu fakat vücut temasıyla onların otobüslere bindirilerek bir kısmının terminale bir kısmı da kapalı spora getirildiğini kalan kısmının da kendi ailelerinin, tanıdıklarının yanına gittiğini, o konuda bütün ulaşım imkânlarının taraflarınca sağladığını belirtmiştir. *Ertesi gün yine Atatürk Spor Salonu'nda toplanan işçilerin tekrar AK Parti Merkezi önüne yürümek istemelerine müsaade etmediklerini, trafiğin aksadığını bunun neticesinde belli müdahalelerden sonra ikna edilerek –sendikayla birlikte- Abdi İpekçi'ye götürüldüğünü (16 Aralık) fakat Armada'nın olduğu yerde kalan bir kısım işçilerin AK PARTİ'ye yürümek istediklerini, orada bazı taşkınlıklar olunca yine yapılan ikazlarla birlikte onları da akşamüstü Abdi İpekçi'ye götürdüklerini* özetle iki gün boyunca olayın her safhasının belli bir müdahale veya onları ikna, belli bir yöne yönlendirmenin yapıldığını, üçüncü gün de aynı şekilde bütün işçilerin orada toparlandığını, ancak 17'si sabahı bazı işçilerin Kızılay Sıhhiye Meydanı'nı kesmesi, içlerinden birisinin silahlı çıkması, trafiği açmak için yapılan ikazlara aldırılmayıp fiili mukavemette bulunulması neticesinde 3 polisin yaralanmasının ortamda bir gerilim oluşturduğunu, illegal terör örgütlerinin illegal uzantılarının, legal uzantılarının bütün medyada olsun, İnternet üzerinden olsun zafer çığlıkları atması, bütün Türkiye'yi eylem alanı seçtiklerini, Ankara'ya gelmeleri için yoğun baskı yapmaları ve aynı zamanda da canlı bomba ihbarlarının kendilerini son derece endişelendirdiğini söylemiştir. Akşama doğru tansiyonun son derece gerilmekte olduğunu, çünkü illegal unsurların olsun, legal bazı grupların olsun artık bu olayı provoke edeceklerinin anlaşıldığını ve o gün için bütün bunların masaya yatırılınca en iyi seçeneğin dağıtılması yönünde karar verilmesinin olduğunu, zaten 2911 sayılı Kanunda da, kanunsuz olarak bir grubun başındaki amirin kanunsuz eyleme son vermek için ikazlarını yapıp grubu dağıtabilmesine olanak tanındığını Vali'yle yapılan görüşmede dağıtılma kararının alındığını söylemiştir. 14.20'i geçe bütün ikazların başlayıp, aşağı yukarı 15.30'da da dağıtma işleminin güç uygulanarak - en hafif şekilde- yapıldığını ve salimen işçilerin Vali'den gelen emir doğrultusunda dağıtıldığını ifade etti. Bu müdahalenin sıfıra yakın, zararsız atlatılan en denge orantısız güçle –gündemde olan orantısız güçle- en az kısmıyla kendilerinin bu işi çok kısa sürede başardığını, bireysel nahoş hadiselerin yaşanmışsa bunların da Teftiş Kurulunca inceleneceğini vurgulamıştır. Sayın ÖZDEMİR, kendisine yöneltilen *Çetin SOYSAL'ın gözüne gaz sıkılması olayına ilişkin olarak ise; söz konusu emniyet memurunun milletvekili olduğunu bile bile asla böyle bir şey yapmayacağını, zaten bunun bir kalabalığa doğru sıkma olduğunu ve yine aynı emniyet memurunun ifadesinden Çetin SOYSAL'ı tanımadığının anlaşıldığını, tabii ki her bir dağıtma hadisesinin olumsuz görüntüleri olabileceğini fakat emniyet mensuplarının biber gazı kullanımına ilişkin Çelik Kuvvet Yönetmeliği'ne göre eğitimden geçirilmiş ve defalarca tecrübe kazanmış olduklarını, ortada kastı aşan bir şey varsa bunun bireysel bir hadise olarak değerlendirilmesi gerektiğ*ini ifade etmiştir. Topluluğu dağıtmada kullanılan materyale ilişkin

olarak ise, bunların özel bir kullanma kılavuzunun bulunduğunu, kullanılan gazın insan sağlığına en zararsız gaz olduğunu ve kısa sürede etkisinin geçtiğinin altını çizmiştir.

Alt Komisyon Başkanı Erdal Kalkan aynen: "Şimdi benim burada öğrenmek istediğim şu var, bu 7 Aralık 2009 günü şu basın açıklamasıyla sendika diyor ki: '12 bin Tekel işçisi bedava ekmek aramıyor. Özlük haklarını arıyor. 15 Aralıkta Ankara'da Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Merkezinin önündeyiz.' Yani bu 7'sinde 15 Aralıkta gelecekleri biliniyor. Sekiz günlük bir süre var ve bizim yaptığımız araştırmada –siz de biliyorsunuz- dört yoldan giriyorlar Ankara'ya, üçü jandarma bölgesi biri sizin bölgeniz ve bu eylem Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'na aykırı bir eylem, yani bir yerde kanunsuz eylem hem toplantının mahiyeti hem de yeri açısından. Yani burada böyle bir haber alındıktan sonra Ankara Valiliği –sorumlu o olduğu için söylüyorum- bu konuda bir kriz masası oluşturdu mu? Yani sendika liderleriyle görüşüp nasıl bir önlem alacağız diye çünkü bir toplumsal olay bu. Uzun zamandır da burada Türkiye'yi işgal eden ve giderek de tırmanan bir eylem. Bu konuda bir hazırlığınız oldu mu, bir. İki, "Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Merkezî'nin önüne geleceğiz." diyorlar. Yani bu da yasa dışı bir eylem. Bu konuda bizim duyumlarımıza göre gelen kitleler eskort eşliğinde oraya getirilmiş. Bunları bir izah edebilir misiniz?" diye sormuştur.

Sayın ÖZDEMİR cevaben; kendileri haber aldıktan sonra Ankara Valisi tarafından -İşçi sendika tutanaklarında da anlaşılabileceği gibi- kimlerle nasıl görüşüldüğünün ne ikazların yapıldığının belli olduğunu, buna karşılık sendikaların toplantı çağrılarına cevap vermeme, zaman zaman telefona cevap vermeme gibi tutumlar takındığını belirtmiştir.

Ankara'ya girişte müdahale edilmeyişine ilişin olarak ise, Sayın ÖZDEMİR; direniş olması durumunda seyahat türü otobüslerin yolu kapatabileceğini ve bu durumda gerçekten bir orantısız güç kullanma zaruretinin doğabileceğini, bundan ötürü Valiye danışılarak böyle bir müdahalenin yapılmadığını belirtmiştir.

Sayın ÖZDEMİR eylemin Sıhhiye Parkına nasıl intikal ettirildiğine dair ise; Atatürk Kapalı Spor Salonuyla Sıhhiye arasındaki yürüyüş mesafesinin son derece az olduğunu, eylemcilerin spor salonuna havanın soğuk olmasından insani amaçlarla çoğunluğunun ikna edilerek götürüldüğünü, ertesi sabah tekrar oraya gitmek için hareketlenince olay tutanaklarında detaylı olarak belirtilmiş olduğu üzere önlerinin kesilmiş olduğunu, bunun üzerine işçilerin kısa bir süre yolu kapattığını, fakat sendika yöneticilerinin kendileriyle temasları sonucu işçileri alıp trafiği de aksatmadan *Abdi İpekçi Parkı'na yönlendirmiş olduklarını,* kendilerinin her aşamada eylemcileri dağılmaları yönünde uyarmış olduklarını belirtmiştir.

Daha önce dinlenen milletvekillerinden edinilmiş bilgiler ışığında olay yerinde emniyet mensubu birinin, milletvekilleri oradaki halkla görüşürken: "provokatörlerle uğraşmayın, aranıza sokmayın gibi" devamlı anons yaptığı, bir milletvekilinin "Ben milletvekiliyim, burada ben hemşerilerimle görüşüyorum. Yani Habur'dan girenlere gösterdiğiniz hoşgörüyü bize de gösterin" şeklinde karşılık verdiği, sonrasında "Milletvekilleri ayrılsın" şeklinde anonsların yapıldığını, daha sonra çok yakın mesafeden bazı milletvekillerine gaz sıkıldığını belirterek bu davranışların milletvekillerine, milletvekili olduğu bilinerek kasten yapılıp yapılmadığının sorulması üzerine, Sayın ÖZDEMİR; asla öyle bir şey olacağını sanmadığını, olay yeri kayıtlarından izlendiğinde memurun üzerine doğru bir yürüyüş olduğunun görüldüğünü, (kendisinin memurun ifadelerine tam vakıf olmamakla beraber) bu durumun memurda sanki boğaza sarılma veya kendisine mukabele edileceği zannı oluşturduğunu belirtmiştir. Memurun üzerine yürüyenlerin milletvekili olup olmadığına ilişkin net bir cevap ver(e)meyen Sayın Özdemir, görevli memura doğru bir hareketlenme olduğunu söylemekle yetinmiştir.

Sayın ÖZDEMİR'e Komisyona emniyet müdürlüğü tarafından iletilen cd'lerde olaylara müdahale edilmesine ilişkin bir kaydın yer almadığını fakat emniyet görevlilerinin kendi aralarında yapmış olduğu konuşmalarda "12 ve 13 üncü kanalda görüşelim" şeklinde konuşmaların olduğu, dolayısıyla bu kanallara ait olaylara müdahale edin emrinden on beş dakika öncesiyle olayların bitimi arasındaki iki saatlik görüşmeye dair dökümlerin de Komisyona iletilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Sayın ÖZDEMİR buna mukabil söz konusu kanalların "kısa kanal" olarak adlandırıldığını, on yüz metre gibi çok yakın mesafelerde konuşulduğunu, iki yüz metredeki insanların duyamayacağını, ana kanalı meşgul etmemek için sık sık anılan kanallara geçiş yapıldığını, oradan bunu yap, şuraya gel, buraya gel gibi emirlerin verildiğini esas emirlerin ise buradan verilmediğini belirtmiştir.

Sayın ÖZDEMİR göstericilere sıkılan suyun tazyikli değil çok pis, iğrenç su olduğu yönündeki iddiaların kendisine sorulması üzerine, ellerindeki makinelerin son derece temiz çalışan ve Avrupa İnsan Standartlarına göre düzenlenmiş olduğunu, cihazların son derece hassas cihazlar olduğunu, asla bir katkı maddesi veya sıradan bir suyu asla kabul etmeyeceğini, diğer arazözler gibi onun mutlaka tazyikli suyla doldurması lazım geldiğini ve şehir şebekesinden doldurularak bu ihtiyacın karşılandığını ifade etmiştir. Bu eylemin bu kadar uzun sürüp sürmeyeceğini baştan öngörüp öngöremediklerinin sorulması üzerine, Sayın ÖZDEMİR; Sendikanın kararlı olduğunu bildiklerini, lakin hava koşulları nedeniyle ve çoluk çocuk, kadın, kız dayanamazlar şeklinde de bir öngörülerinin bulunduğunu söylemiştir. ÖZDEMİR, *"Bütün bu eylem sürecinde, özellikle bu müdahalenin yapılmasına ilişkin talimat Vali'den geldi değil mi?" sorusuna karşılık, talimatların Validen geldiğini, daha üst bir makamdan kendisine bir talimat gelmediğini* belirtmiştir.

3.2.3.Ankara İl Emniyet Müdür Yardımcısı Kenan KABAK'ın İfadesi

Ankara İl Emniyet Müdür Yardımcısı Kenan Kabak, 04 Şubat 2010 tarihinde Komisyon toplantı salonunda Alt Komisyonumuza verdiği ifadesinde; *Orantısız güç kullandıklarını kabul etmediğini, yaptıklarının mevzuata uygun, kanunlara uygun ve her türlü ikazı, uyarıyı yaptıktan sonra yasaların kendilerine vermiş olduğu yetki ve emirler doğrultusunda kademeli uygun ve orantılı olarak yapıldığını ve eylemin dağıtıldığını, karşılarında 5 bine yakın insan (eylemci) olduğunu, bunların değişik nedenlerden ve yasaya aykırı bir toplantı olduğu için dağıtılmasının zorunlu olduğunu, bunun için kademeli olarak önce su sıkmak suretiyle ancak buna direnç gösterdikten sonra yine uygun oranda gaz kullanmak suretiyle kalabalığı dağıttıklarını ve operasyonun başarılı olduğunu, hiç kimseye bir cop bile kullanmadıklarını, yakaladıkları insanların hiçbirinde darp ve cebir izi olmamasını aşırı güç kullanımı uygulanmadığının teyidi olduğu*nu söylemiştir. AK Partinin önüne polis eskortu eşliğinde nasıl gelinmiş olduğuna ilişkin olarak, Sayın KABAK; olayın başında daha toplantı ve gösteri yürüyüşü olmadığını, insanların Ankara iline gelmek istediklerini bunun seyahat özgürlüğü kapsamında olduğunu yani yapılacak eylemin kanunsuz olduğunu ama henüz herhangi bir eylem olmadığını, bu sebepten olması muhtemel kanunsuz eylemi engellemek için jandarma ve polis olarak dört noktada tedbir aldıklarını. Söz konusu eylem için gelenleri uyarma, ikaz, gerekli arama ve kontrolleri yaptıktan sonra ikna edebilirse geri döndüreceklerini aksi takdirde insanların seyahat özgürlüğünü "Sen eylem yapacaksın buraya giremezsin" diyerek engellemelerinin mümkün olmadığını söyledi. Şehrin girişindeki yolların gelen bu topluluk tarafından aldıkları tedbirlere tepki olarak kapatıldığını, eğer kolluk kuvvetleri olmasaydı Ankara'nın giriş, ana arterlerinin felç olacağını, zor kullanıp dağıtmaları için şartların uygun olmadığını zaten müdahale yapılmaması kararının Vali tarafından verilmiş olduğunu, sonuçta bun topluluğun Ankara İline alındıklarını söyledi. Kendilerinin zikredilen topluluğu örgütleyip AK PARTİ'nin önüne getirme gibi bir davranışta bulunmadıklarını zaten onların hedeflerinin AK PARTİ olduğunu, bu sebepten polis kontrolünde başka insanlar zarar görmesin, trafik fazla kapanmasın diye onlara eşlik ederek organize bir şekilde getirdiklerini söyledi. Eylemcilerin 15'inde AK PARTİ'nin önüne geldiğini, akşama kadar orada kaldıklarını bu yapılanın kanuna aykırı olmasına rağmen Ankara Emniyeti olarak zor kullanmaya en son çare olarak başvurduklarını, bu sebepten onları ikna ederek gönderebilme ihtimalini her zaman ön planda tuttuklarını, akşamleyin iknalarının sonucunda topluluğun çoğunluğunu oradan uzaklaştırdıklarını bir kısmını da yine zor kullanmak suretiyle, bir kısmını da süpürmek suretiyle AK PARTİ'nin oradan uzaklaştırdıklarını, bunların bir kısmının oradaki Yaşam Sokağı'na gittiklerini, bir kısmının ise, ASKİ'nin oraya gittiğini, diğerlerine ise hava soğuk olması sebebiyle kapalı spor salonunun ayarlandığını, buraya belediyenin otobüsleriyle götürüldüklerini, vatandaşların yine İl'den ayrılma ihtimalini gözettiklerini fakat kendisi sabah oraya

geldiğinde eylemcilerin polis barikatını aşmış ve Cumhuriyet Bulvarı'nı trafiğe kapamış olduğunu müşahade ettiğini, çevrenin ve şartların zor kullanıp büsbütün dağıtmaya elverişli olmadığını, bu sebepten AK PARTİ Genel Merkezi önüne gitmek isteyen bu grubun eylemleri kanunsuz da olsa dağılacağını ümit ederek trafikten tecrit edilmiş, çevreye etkilemeyecek bir yer olan Abdi İpekçi'ye yönlendirildiklerini söyledi. 17'sindeki eylemde hem işçilere hem de Parlamento üyelerine yönelik, CHP ve MHP kökenli milletvekili olduğunu bile bile orantısız güç kullanıldığı, milletvekillerinden Çetin Soysal'ın yüzüne biber gazı sıkılmasına ilişkin olarak, Sayın KABAK, 17'sindeki eylemin, kanunsuz bir eylem olduğunu ve bu kanunsuz eylemin artık kamu düzenini ve kamu güvenliğini tehdit etmeye başladığını bomba ihbarlarının, silahlı insanların, illegal örgüt mensuplarının eylem alanına girmeye çalıştığına dair duyumların alındığını, bu işin akşam saatlerinde başka mecralara kayacağından endişelendikleri için bir saate yakın eylemin kanunsuz olduğu yönünde anonsların yapıldığını, saat 15.00'ten sonra dağıtılacaklarını topluluğa mükerrer defalar söylediklerini, bunu kimsenin dinlemediğini söyledi. Milletvekilerinin eylem alanına girip çıktığını fakat kendilerinin takip etmediğini, kim çıkıyor, kim bekliyor ondan haberlerinin olmadığını onun için milletvekillerine bilerek sıkılma gibi bir şey söz konusu olmadığını ifade etmiştir. Sayın Çetin Soysal'ı o güne kadar tanımadıklarını, olaydan sonra tanıdıklarını, ona da kasten yapılmış bir müdahalenin olmadığını, kasetin birisinde arkadan 3-5 kişinin oradaki gaz sıkan memurun üstüne doğru yönlendiğini ve fotoğrafların da ellerinden tutuyor, ortada bir eylem olduğunu ve polisin yasaları yerine getirmeye çalıştığını bu konuda herkesin yardımcı olması gerektiğini ifade etmiştir. Güvenlik güçlerince müdahale aşamasında olan bir şeye kimsenin müdahale etme hakkının olmadığını, kendilerinin yasalar çerçevesinde orada görevlerini yaptıklarını, uygun şekilde topluluğu dağıttıklarını sözlerine eklemiştir. Dağıtın emrinin kim tarafından verildiğinin sorulması üzerine, Sayın KABAK, *Dağıtın emrini kimin verdiğini tam olarak bilemeyeceğini, Vali tarafından verildiğini zannettiğini, kendisine Emniyet Müdürü'nün talimat verdiğini, buna binaen kuvvetlere talimat vererek "ölçülü olmak kaydıyla dağıtın" dediğ*ini, ifade etmiştir.

Telsiz konuşmalarında da bahsedilen milletvekillerinin olay esnasında onların alanda olup olmadığını bilmediklerini belirten Sayın KABAK'tan bu durumu açıklaması istenmiştir. Sayın KABAK; milletvekillerinin girdiğini, konuşmalar yaptığını, ancak orada kalıp kalmadıklarından kendilerinin haberlerinin olmadığını, kendilerinin kim girmiş kim çıkmış bunu bilemeyeceğini bu mitingin kanuna aykırı bir miting olduğunu bu sebepten kendilerinin tertibat almakla yükümlü olduklarını belirtmiştir.

Müdahale esnasında yaptıkları anonslarda: "gözaltına yapmayın, yönlendirin, uzaklaşsınlar, aman fazla zor kullanmayın, tahrik olmuş olabilirler" şeklinde devamlı personeli uyardıklarını ve en asgari seviyede, ancak artık

kaçmayan, güvenlik güçlerine karşı gelen insanları gözaltı yaptıklarını, onlar da bile herhangi bir darp, cebir izi olmadığını ifade etmiştir.

Göstericilerden birinin felç geçirme ihtimali olduğuna dair iddiaların sorulması üzerine; KABAK bahsedilen kişinin polisin yaptığı bir müdahaleden değil düşme sonucu böyle bir rahatsızlık geçirme ihtimali olduğunu duyduğunu fakat konuya ilişkin kendilerine yapılmış başvuru veya şikâyet olmadığını ifade etmiştir.

Canlı bomba ihbarına ilişkin olarak ise Türk-İş Binası civarında 2 bin kişiye yakın insan olduğunu, girenin ve çıkanın belli olmadığı böyle bir ortamda canlı bomba ihbarının yapıldığını belirtmiştir.

Komisyon görüşmeleri esnasında bir milletvekili tarafından İçişleri Bakanının da dinlenilmesi talep edilmiştir. Söz konusu talebe ilişkin olarak konunun mülkiye müfettişlerince de incelendiği diğer bazı bilgilerle beraber müfettişlerin raporu gelip olay tekâmül ettiğinde talebin yeniden değerlendirilmesine karar verilmesi görüşü Komisyonda ağırlık kazanmıştır. Alt Komisyon başkanı da diğer delillerin toplanması akabinde bahsedilen konuda bir karar verilmesine karar vermiştir.

3.2.4. Tekgıda-İş Genel Başkanı ve Türk-İş Genel Sekreteri Mustafa TÜRKEL'in İfadesi

Tekgıda-İş Genel Başkanı ve Türk-İş Genel Sekreteri Mustafa TÜRKEL, 11 Şubat 2010 tarihinde Komisyon toplantı salonunda Alt Komisyonumuza verdiği ifadesinde,

Kendilerinin Tekeldeki işçi arkadaşlarının sorunlarını görüşmek üzere onlardan gelen talep doğrultusunda onları Ankara'ya çağırdıklarını, çağrının asıl nedeninin iktidar partisine belki içlerinden seçilecek bir heyetle bu sorunları anlatmak olduğunu, sorunlarına çözüm bulunur veya bulunmaz, oradan alınacak cevaplara göre de işçilerin tekrar kendi iş yerlerine, yörelerine dönmesini planladıklarını fakat geldiklerinde özellikle de iktidar partisinin kapısının önünde olağanüstü güvenlik tedbirlerinin alınmış olduğunu gördüklerini, o gün görüşmek için yaptıkları çağrılara herhangi bir karşılık bulamadıklarını anlatmıştır. Olumsuz hava koşulları dolayısıyla Valiliğin kendilerini kapalı bir mekâna almak istediğini böylece spor salonuna götürüldüklerini, ertesi gün sorunlarının çözümü için tekrar girişimlerde bulunmak istemeleri üzerine emniyetin engeliyle karşılaştıklarını, ancak bu konuda cevap almadan dönmeyeceklerini belirtmişler ve emniyetle görüşmeleri sonrası Abdi İpekçi Parkı'na vardıklarını (16 Aralık) söylemiştir. Abdi İpekçi Parkı'nda bir gece kaldıklarını ardından İkinci gece emniyet güçlerinin "Burayı boşaltacaksınız." dediğini zaten bulundukları yerin tecrit edilmiş, olağanüstü güvenlik alınmış bir bölge olduğunu, orada yemek ve diğer ihtiyaçlarını karşılama gibi bir şanslarının bulunmadığını, koşullarının çok kötü olduğunu, üstten yağmur

yağıyorken altta çamur bulunduğunu, böyle olumsuz koşullarda çöp torbasıyla yağmurdan korunmaya çalışılırken ara ara polis tarafından tahrikler de vuku bulurken, emniyetin müdahalesi olacağı yönünde söylentiler duyduklarını, nihayetinde üçüncü günde, kendisi Türk-İş'teyken Emniyet Müdürü ve Müdür Yardımcısı'nın kendisini arayarak "Başkan biz müdahale edeceğiz, gelin burayı dağıtın." dediğini, kendisinin: "Niye dağıtıyoruz orayı, oraya getiren sizsiniz, şimdi orada insanların kime ne zararı var. Orada demokratik hakkını kullanıyor insanlar ve bir görüşme yapılıyor. Görüşmelerden de sonuç alındıktan sonra zaten gidilecek" demesi üzerine "Hayır efendim, burada illegal örgütler filan oluşmaya başladı." gibi bir tavırla karşılandığını buna mukabil kendisinin : "Hayır, siz yanlış düşünüyorsunuz. Oradakiler Tekel işçisi ve onlar sorunlarının çözümü için Ankara'ya gelmişlerdir. Sorunlarına çözüm bulunduğunda bir saat içerisinde bir tanesi Ankara'da kalmaz. Kimse de bu olumsuz koşullarda burada kalmaya da meraklı değil." dediğini, bunun üzerine, Emniyet Müdür Yardımcısının "Sen gelmezsen ben işçilere 'Sayın Başkanınız sizi terk etti, burada yalnız bıraktı.' falan gibi anonslar yapacağım." İfadelerini kullandığını, kendisinin Türk-İş'teki işlerini saat 14:30 civarında bitirip saat 15:00'da gelmesini bekledikleri Cumhuriyet Halk Partisinden bir grup milletvekiliyle birlikte olmak için eylem alanına indiğini, bu arada tekrar müdahale yönünde anonslar yapıldığını, kendilerinin: "Hiç değilse milletvekilleri çıktıktan sonra yapın." dediğini, ama bunun dinlenmeyerek o bilinen malum görüntülerin yaşandığını ifade etmiştir. Valilik tarafından yapılan "Bomba ihbarı aldık" açıklamalarının müdahaleye bulunan bir kılıf olduğunu, kendilerinin tüm olumsuzluklar ve emniyetin tahriklerine rağmen mücadelelerinde Gandhi modelini uygulaya karar kıldıklarını eklemiştir. Sayın Türkel devamla, o yaşanan tabloda bir sürü arkadaşlarının şiddete maruz kaldığını ve bir arkadaşlarının kötürüm olmayla karşı karşıya olduğunu iddia etmiştir. Milletvekili Çetin SOYSAL'a yapılan müdahalenin nasıl olduğuna ilişkin soruya ise aynen: ""'Ben milletvekiliyim." diye bağırmış olmasına rağmen direkt gözüne sıkıldı. O ara diğer milletvekillerimiz yan taraftan sıyrıldı çıktılar, birkaç milletvekilimiz vardı sanıyorum. Sayın Cevdet Selvi filan da vardı, birkaç vekilimiz vardı orada. O ara Çetin Bey ama bizimle kol kolaydı. 'Yapmayın, bu şekilde şiddet uygulamayın, ne yapıyorsunuz, bunlar kendi insanınız.' diye bağırdığında orada yani Çetin Beyler de dâhil arkadaşlarımız… Onun yanında İzmir Şube Başkanı arkadaşımız vardı, hatta o düştüğü anda Çetin Bey'i yerden tutup kaldıranlar da onlardı. O ara zaten beni de tuttular, o dağınıklık esnasında. Gazlar sıkılınca bir dağılma oldu. Diğer arkadaşlarımıza zaten su sıkılınca, bilmiyorum o tabloyu gördünüz mü? Bütün arkadaşlarımıza biz zaten daha önce söylemiştik. Gaz da sıkılsa, yani ne tür şey yapılırsa yapılsın herkesin oturmasını istiyoruz, herkes bir arada oturacak, mümkün olduğu kadar hiç kimse hiçbir koşulda tepki vermeyecekti." şeklinde cevap vermiştir. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'na göre izin almak zorunluluğu olmadığının fakat bildirimin yeterli olduğu belirtilerek, TÜRKEL'e yöneltilen Valiliğe bildirimde

bulunup bulunulmadığı sorusuna TÜRKEL, böyle bir bildirimde bulunmadıklarını, hiçbir partiye ziyarete giderken önceden izin alınmayacağını, AK Parti için de böyle olması gerektiğini, kendilerinin: "Tamam, arkadaşlar, bu kadar insanla görüşemeyiz, ama içinizden heyetler oluşturun, her vilayetten 1 veya 2 kişi, gelin, oturun, derdinizi anlatın. Evet, biz bunları not aldık, dinledik, bu konuya çözüm üreteceğiz arkadaşlar, şimdi sizin sağlıklı bir şekilde geri dönmenizi istiyoruz." şeklinde bir cevap bekledikleri cevabını vermiştir. Valiliğin "Bu eylem yasal değildir, eylemden vazgeçin." diye bir duyuruda bulunup bulunmadığı sorusuna ilişkin olarak ise, Valilik tarafından: "Bu yaptığınız, bundan sonraki artık eyleme giriyor ve bu suçtur. Lütfen, buradaki yaşamı olumsuz etkileyecek davranışlardan vazgeçin." Dendiğini, kendilerinin buna mukabele olarak "Bizim gidecek yerimiz yok, biz haber bekliyoruz." dediklerini belirtmiştir. TÜRKEL eyleme yapılan müdahalenin orantısız güç kullanılarak gerçekleştiğini ifade etmiştir. Sayın TÜRKEL'e bomba ihbarı, illegal bazı örgütlerin işçi içine karıştığı ve provokasyon yapma amaçlı olduğu konusundaki duyumlara ilişkin düşünce ve bilgileri ayrıntılı bir şekilde sorulduğunda, Sayın TÜRKEL; bu duyumlara karşı çıkarak aynen: "İllegal örgütler dediğiniz, eğer Ankara'nın göbeğinde, kentin merkezinde böyle fink atıyorsa, ona bizden daha çok devletin duyarlı davranması, emniyet güçlerinin duyarlı davranması gerekiyor, ancak bizim bu mücadelemize zaman zaman, emekten yana mücadele veren sivil toplum örgütleri, siyasi partilerimiz, halk destek veriyordur ki vermelidir de, bir mücadelenin başarısı yalnız mücadeleyi verenlerle olmaz zaten. Nitekim bugüne kadar altmış gün boyunca da biz bu konuda halkımızdan büyük destek aldık, yoksa zaten bu mücadeleyi sürdüremezdik, sivil toplum örgütlerimizden, ama illegal örgüt dediğinizde -ki geçtiğimiz günlerde Sayın Bakanımız söyledi, gerçi tekrar sonra düzeltti, işte "Özür dilerim, yanlış anlaşıldı." diye ama- sayın bakanlarımız zaman zaman amacını aşan, kastını aşan ifadeler de kullanıyorlar. İllegal örgütler, eğer meşru olarak kurulmuş dernekler, siyasi partiler, sivil toplum örgütlerinin bir kısmı ise bu bizim sorunumuz değil efendim. Yani sonuçta burada öğrenciler geliyorsa, o buradaki babalarının yanında çocuklar çoğu, yani annesinin babasının yanına geliyor, üniversitede okuyan çocukları geliyor. Ben, bu konuda, izin verirseniz efendim, hiçbir koşulda böyle bir iddiayı kabul etmeyeceğim, çünkü eğer esastan PKK'lı varsa, güvenlik güçlerimiz, biraz önce söylediğim gibi, o kadar sıkı tedbirler almıştı ki inanın oradan bir kişinin geçme şansı yoktu. Bir kişinin hiçbir koşulda girebilme şansı yoktu efendim. Yani yollar kapatılmış, insanlar ta bahçe duvarındaki çamurdan, tekrar çamurlu alandan, o toprakların üzerinden geçecek ve bir kişinin geçme şansı yoktu. Ben bunu doğru bulmuyorum efendim, oradaki o müdahaleye bir kılıf aranıyorsa başka bir şey söylensin." demiştir. Bir soru üzerine Sayın TÜRKEL, Vali Yardımcısının Vali adına göndermiş olduğu "Gösteri kanunsuzdur, kimseyi oraya getirmeyin ve ille de bir gösteri yapacaksanız izin alın" şeklindeki yazıyı tebellüğ ettiğini belirtmiştir. Sayın TÜRKEL' kendisine ve Sayın KUMLU'ya atfen Sayın Valinin "Biz de

bu işçileri buraya getirmeye pişman olduk." şeklinde söylemlerinin olduğunu idia ettiği belirtilmesi üzerine, Sayın TÜRKEL: Sayın Vali ile aralarında geçen konuşmayı aynen: "Sayın Valimizle biz Türk-İş'in önüne gittiğimiz günlerde, sanıyorum bu eylem başladıktan bir on, on beş gün sonra bir kez görüştük. Kendileri lütfetti, bizi çağırdılar. Biz Türk-İş'in önünde oturma eylemini başlatmışız. Daha sonra referandumu yaptık, referandumdan yüzde 98 katılım çıkınca, bu kamuoyuyla paylaşıldı. Tüm arkadaşlarımızı Ankara'ya çağırınca, kefenlerini giyip gelmek üzere çağırınca, Sayın Valim bunun üzerine bir çay içmeye çağırdı. Ben oraya gittiğimde, Genel Sekreterimiz ve Türk-İş'ten hukukçu arkadaşımızla gittik, Genel Sekreterimiz var, orada da Emniyet Müdür Yardımcımız, Emniyet Müdürümüz, Valimiz ve Jandarma Alay Komutanımız var. Konuyu ben kendilerine anlattım, bu süreç ne oldu diye. Kendilerinin soruları vardı 'Efendim, siz bunları bilerek otobüs biletini geliş aldınız, gidiş almadınız.' diye. Evet, birincisi paramız yoktu gerçekten, ikincisi bu sorun çözülmeli, çözülmeden gideceği yeri yok. Çünkü, işi yok bunların. Diğer taraftan bunun suç olduğu söylendi bana. Ben de 'hayır' dedim. 'Sayın Valim, Anayasa'nın 90'ıncı maddesini bu Parlamento çıkardı.' Anayasa'nın 90'ıncı maddesine atıfta bulunarak, uluslararası sözleşmeler bu Parlamento tarafından onaylanmış durumda. ILO'nun 87 ve 98 sayılı Sözleşmesi bu Parlamento tarafından onaylandı. Dolayısıyla, kendi iç hukukumuzda karşılığını bulmayan düzenlemeleri, lütfen, uluslararası sözleşmelere bakın ve uluslararası sözleşmelerde de demokratik direnişlerin ve demokratik eylemlerin her biri suç olmaktan çıkarılmıştır, hatta bizim Anayasa'mızda, yani bazen genel grev, kanun dışı grev tarifleri olmuş olmasına rağmen, artık onlar uluslararası hukuk devreye girdiği için de bir şey ifade etmemektedir. 'Öyle şey olur mu.' filan dedi. 'Baktırın efendim, lütfedin bir daha siz baktırın bunlara.' dedik. Sonra bundan sonra konuşmamız bu çerçevede gelişti ama, Sayın Valim ne bunlarla ilgili arkadaşlardan pişmanlık duydunuz mu dedi, ne de ben Sayın Valime böyle bir şey söyledim. Çok net bir ifadeyle konuşacağım, ben teşkilatın Genel Başkanı ve Türk-İş Genel Sekreteri olarak, hiçbir koşulda, hiçbir yerde böyle bir ifadeyi kullanmadım, kullanmam da. O zaman bu aczimizi ifade eder. Bizim sorumluluğumuzda insanlar gelmişlerdir, bize inanarak, güvenerek gelmişlerdir buraya. Bu insanlara, şimdi, kusura bakmayın efendim diyecek insan değilim ben efendim." şeklinde anlatmıştır. "Müdahaleden önce polis aşama aşama hatırlatarak, belki sesli yayınlarla, farklı duyurularla aşama aşama mevzuata da bağlı olarak müdahaleler yapıyor. Bu müdahalelerle ilgili… Sonunda da biber gazı müdahalesinden bahsediliyor. Polis veya yetkililer müdahale edeceğini önceden haber vererek eylemin yasa dışılığıyla ilgili uyarıda bulundu mu, …yoksa milletvekillerini orada görünce böyle bir celallendi, tahrik oldu da bir müdahale söz konusu mu oldu?" sorusu üzerine, Sayın TÜRKEL; müdahalenin zaten sesli olarak birkaç saat öncesinden duyuru halinde başlamış olduğunu, ancak kendilerinin kanunsuz eylem yapıldığı söylenen alana güvenlik güçlerince getirilmiş olduğunu, oradan başka bir yere gidecek koşullarının

olmadığını ifade etmiştir. Sayın TÜRKEL, emniyet güçleri tarafından milletvekillerine yönelik, "milletvekillerimiz buradan ayrılsınlar birazdan müdahale edeceğiz" gibi bir ifade söz konusu olup olmadığına ilişkin olarak, böyle bir anonsun yapılmış olduğunu, kimi milletvekillerinin bu anons üzerine oradan ayrıldığını fakat Çetin SOYSAL dâhil bazı milletvekillerinin ayrılmadan veya ayrılmaya fırsat bulamadan müdahaleyle karşılaştıklarını söylemiştir.

VII. TAHLİL VE DEĞERLENDİRME

TÜRK-İŞ Konfederasyonuna bağlı, genel merkezi İstanbul İlinde bulunan, "Türkiye Tütün, Müskirat, Gıda ve Yardımcı İşçileri Sendikası, (TEK-GIDA-İŞ) özelleştirme idaresince kapatılan Tekel Tütün Fabrikalarında çalışan yaklaşık (12000) işçinin, sözleşmeli 4/C statüsüne aktarılmasını protesto etmek üzere, **07 Aralık 2009** Pazartesi günü " 12 BİN TEKEL İŞÇİSİ BEDAVA EKMEK ARAMIYOR, KADRO VE ÖZLÜK HAKLARINI ARIYOR! 15 ARALIKTA ANKARA'DA AKP GENEL MERKEZİNİN ÖNÜNDEYİZ!" şeklinde **Kamuoyuna bir duyuru yayınlamış (EK:12,1-1)** ve bu duyurunun son paragrafında da,***"15 Aralık'ta Ankara'da saat 10.00'da AKP Genel Merkezi önünde 12 bin TEKEL işçisi olarak toplanacağız…… , Sonuç alıncaya kadar da Ankara'da kalmakta kararlıyız.*** " ifadesini kullanmışlardır. Duyuru çeşitli basın yayın kuruluşlarında yayınlanmıştır.

Bu karar çerçevesinde, 15 Aralık 2009 günü, (TEK-GIDA-İŞ) Sendikası tarafından söz konusu işçiler aileleriyle birlikte Ankara'ya getirilerek, AK Parti Genel Merkezi önünde Ankara Valiliğine bildirimde bulunmadan Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Hakkında Kanun hükümlerine aykırı olarak kanunsuz eylem kararı almıştır.

Ankara Valiliği İl Emniyet Müdürlüğünden İl Emniyet Müdür Yardımcısı ve Güvenlik Şube Müdürü sendikanın bu kararı üzerine sendika genel merkez ve şube yöneticileri ile telefon görüşmesi yaparak irtibata geçmiş; TEK GIDA-İŞ Sendikası Genel Başkanı Mustafa TÜRKEL; 15 Aralık 2009 Salı günü, AK PARTİ Genel Merkezi önünde eylem kararı aldıklarını ve işçilerle ilgili olarak Bakanlar Kurulunca yapılacak düzenlemenin iptal edilmesi ve düzenlemenin aksi yönündeki talepleri yerine getirilinceye kadar eylem yapacaklarını İl Emniyet Müdürlüğü yetkililerine bildirmiştir. Valilikçe; Türkel'e,*"ilgili makamlardan gerekli izin almadan, Ankara'da, toplanma ve miting alanı olarak belirlenen yerlere dahil olmayan Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Merkezi civarında düzenleyecekleri bu eylemin kanunsuz olduğu ve Kamu güvenliğini tehdit edeceği nedenleriyle organize ettikleri eyleme Ankara Valiliğince izin verilmeyeceği, bu eylemden vazgeçmeleri gerektiği, aksi halde bu kanunsuz eylemin güvenlik güçleri tarafından engelleneceği ve doğabilecek zararlardan sendika yöneticilerinin sorumlu olacağı, yasal yolları kullanarak bildirimde bulunmak suretiyle Ankara ilindeki miting alanlarından birinde taleplerinin değerlendirileceği"* belirtilmiştir.

TEK GIDA-İŞ Sendikası Genel Başkanı Mustafa TÜRKEL de, *"eylemi Söğütözü Mahallesi, Söğütözü Caddesi üzerinde bulunan, AK PARTİ Genel Merkezi önünde yapacaklarını ve talepleri gerçekleştirilinceye kadar burada bekleyeceklerini, oturacaklarını ve burada açık alanda konaklayacaklarını, kimsenin kendilerine engel olamayacağını"* Valilik görevlilerine belirtmiştir.

12.12.2009 günü, saat 10.00 da gelişmelerle ilgili olarak Ankara İl Emniyet Müdürü Orhan ÖZDEMİR başkanlığında, sendikanın kanunsuz eylemi ile ilgili olarak bir toplantı yapılmış ve bu toplantı sonucunda;

1- Eylemin kanunsuz olduğunun bildirilerek ikna çalışmalarıyla eylemcilerin diğer illerden Ankara'ya hareketlerinin önlenmesi için İçişleri Bakanlığı aracılığıyla diğer illere gerekli önlemleri almaları için yazılı talepte bulunulması,

2- İllerden hareket edecek araçların, Ankara'ya giriş karayolları üzerinde oluşturulacak kontrol noktalarında durdurularak, kontrolsüz bir şekilde girişlerinin engellenmesi amacıyla şahıslar üzerinde GBT ve kimlik kontrolü ile araçlar üzerinde trafik yönünden denetleme yapılması, eylemcilere eylemin kanunsuz olduğunun bildirilerek geri dönmeleri yönünde ikna çabalarının yoğunlaştırılması, bunun için İl Jandarma Komutanlığı ile müşterek görev yapılması,

3-Kontrol noktalarından, eylemcilerin, eylemlerinden vazgeçirilemezlerse /geri döndürülemezlerse, Ankara'ya girişleri önlenemeyecek duruma gelirse, Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Merkezi yetkililerine de bilgi verilip kendilerinin konu ile ilgili almış oldukları tedbirlerinin artırılması sağlanarak, eylemcilerin kontrollü olarak çevre otoyolundan Konya-Ankara karayoluna alınarak; en etkin/kolay emniyet tedbiri alınabilecek, denetim sağlanabilecek, Adalet ve Kalkınma Partisi Genel merkezine açılan Yaşam Caddesine yerleşmelerini sağlayacak düzenlemelerin yapılması şeklinde, üç aşamalı taktik ve strateji izlenmesi kararı alınmıştır.

Alınan bu kararlardan İl Emniyet Müdürü vasıtasıyla Ankara Valisi İ. Kemal ÖNAL da bilgilendirilmiş ve Valinin onayı alınmıştır.

12.12.2009 günü, Ankara Valiliğince İçişleri Bakanlığına hitaben, *"Sendika yöneticileri ile düzenleyecekleri kanunsuz eylemden vazgeçmeleri yönünde yapılan görüşmelerden olumlu sonuç alınamaması üzerine; sendikanın organizasyonuyla Ankaraya toplu taşım araçları ile getirilecek işçilerin gerek dönüşü gerekse kalacak yer organizasyonunun yapılmadığı, hava şartları da göz önüne alındığında ağır mağduriyetlere sebep olacağı ve yapılacak bu kanunsuz eyleme müsaade edilmesi mümkün olmadığından; illerimiz tarafından, öncelikle bireysel seyahat hürriyetinin dışında kanunsuz bir eylem amaçlı toplu hareketle ilimize gelişlerinin önlenmesi veya yukarıda izah edilen*

olumsuzluklar çerçevesinde eylemcilerin ikna edilerek vazgeçirilmeleri" içerikli bir yazı yazılmıştır.

İçişleri Bakanlığınca 12/12/2009 tarih ve EGM-7089/200196 sayılı Müsteşar imzalı yazı ile "*kamu düzeni ve güvenliğini bozması kuvvetle muhtemel yasadışı eylemin Valiliğinizce uygun görülmediğinin sendika yetkililerine tebliği edilerek kamuoyuna duyurulmasını, ayrıca ilinizde istenmeyen olayların meydana gelebileceği hususu da dikkate alınarak gerekli güvenlik tedbirlerinin alınması ve herhangi bir aksaklığa meydan verilmemesi istenilmiştir.*

Ankara Valiliğince yazılan 12.12.2009 tarih ve 200196 sayılı yazıda da *"kamu düzeni ve güvenliğini bozması kuvvetle muhtemel yasadışı eylemin, Valilikce uygun görülmediğinin, sendika yetkililerine tebliğ edilerek kamuoyuna duyurulması, ayrıca, ilimizde istenmeyen olayların meydana gelebileceği hususu da dikkate alınarak, gerekli güvenlik tedbirlerinin alınması"* denilerek eylemle ilgili yapılması istenilen davranış tarzı İl Emniyet Müdürlüğüne bildirilmiştir.

İçişleri Bakanlığınca konu ile ilgili olarak; 12.12.2009 tarih ve 200197 sayılı yazı ile, Ankara'ya gelme kararı alan eylemcilerin hareket noktaları olan, Adana, Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Denizli, Hatay, İstanbul, İzmir, Manisa, Malatya, Samsun ve Tokat Valiliklerine hitaben, *"Söz konusu yasadışı eylemin Ankara Valiliğince yasaklandığının sendika yetkililerine tebliğ edilmesi, kamu düzeninin bozulmaması için illerde gerekli güvenlik tedbirlerinin alınması, yasadışı eylemlere karşı duyarlı olunması, gerekirse yetkili makamlardan izin alınarak şahıslarla ilgili arama yapılması, katılımcı şahısların GBT kontrolüne tabi tutulması, her şeye rağmen illerden hareket eden araç plakalarının, güzergâh illerine, Ankara Valiliğine ve İçişleri Bakanlığına bildirilmesi"*, şeklinde bir yazı yazılmıştır. Yine, 12.12.2009 tarih ve 200198 sayılı yazı ile İçişleri Bakanlığınca, Emniyet Genel Müdürlüğü, Trafik Uygulama ve Denetleme Dairesi Başkanlığına hitaben, *"Ankara Valiliğimizce yasaklanan bahse konu eyleme, Adana, Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Denizli, Hatay, İstanbul, İzmir, Manisa, Malatya, Samsun ve Tokat illerimizden sözü edilen iller ile geçiş güzergâhındaki illerden geçiş yapacak araçlarla ilgili olarak; 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu ve 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu hükümleri doğrultusunda, ilgili illerle koordine kurmak suretiyle trafik yönünden gerekli yasal işlemlerin yapılmasının sağlanması"* şeklinde bir yazı yazılarak tedbirler alınması istenmiştir.

İl Emniyet Müdürlüğünce, eylemin icrasını önlemeye yönelik olarak alınan bu tedbirlere rağmen, kanunsuz eyleme katılmak için gelecek eylemcilerin, çok sayıda toplu taşım aracıyla karayollarını işgal etmeleri nedeniyle trafik güvenliğini tehlikeye düşürecekleri gibi, Ankara'da görev yapan güvenlik güçlerinin, ülke gündemini işgal eden önemli konularda almakta olduğu yoğun

tedbirleri de aksatarak güvenlik zaafiyetine neden olacağı değerlendirmesi yapılarak; 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununun 11/c maddesi çerçevesinde, "bireysel seyahat hürriyetinin dışında kanunsuz eylem amaçlı toplu hareketle Ankara'ya girişlerinin engellenmesi/araçlarının trafikte durdurulması, kanunsuz eylem için gelecek olan işçilerin geri dönmeleri konusunda ikna çabaları öne çıkarılarak, geldikleri yere gönderilmeleri için" İl Emniyet Müdürlüğü ve İl Jandarma Komutanlığınca,

Eskişehir Yolu-30.Kilometre-Total Benzinlik Önünde,

Samsun Yolu-Çalışkanlar Petrol Tesisleri Önünde,

Konya Yolu-Gölbaşı/Vilayetler Evi Mevkiinde ve

İstanbul Yolu-Otoyol Turnikelerine varmadan uygun bir yerde 15.12.2009 günü alınacak müşterek tedbirlerde, personel görevlendirilmesi talep edilmiş ve Ankara Valiliği de 12.12.2009 tarihinde bir "Olur" ile bu talebi uygun bulmuş ve ilgili birimlere yazı yazmıştır.

Eskişehir Yolu-30.Kilometre-Total Benzinlik Önünde, Samsun Yolu-Çalışkanlar Petrol Tesisleri Önünde ve İstanbul Yolu-Otoyol Turnikelerine varmadan uygun bir yerde 15.12.2009 günü, şahısların geliş saatlerinden önce, gerekli güvenlik tedbirlerinin alınması, eylem amacıyla Ankara iline gelen şahıslar ve araçlar üzerinde kimlik kontrolü ve GBT sorgulamaları yapılarak, şahısların ve araçların kontrollü olarak Ankara'ya girişlerinin sağlanması talimatı, Valilik tarafından İl Jandarma Komutanlığına, 13.12.2009 günü yazılı olarak verilmiştir.

Valiliğin belirtilen yazıları ve İl Emniyet Müdürlüğü yetkililerinin görüşmeleri sonucunda, kanunsuz eylem organizasyonundan vazgeçmeleri gerektiği konusunda sendikaya yapılan uyarılara ve yoğun ikna çabalarına rağmen; aralarında Mustafa TÜRKEL'in de bulunduğu sendika yöneticileri, 14.12.2009 günü, saat 10.30 sıralarında, TÜRK-İŞ Konfederasyonu binasında, basına açıklama yaparak, özetle, *"Türkiye'nin dört bir tarafından AK Parti Genel Merkezine gelerek, haklarını alıncaya kadar burada eylemlerini devam ettireceklerini"* basın bildirisi yayınlayarak bir defa daha basına ve kamuoyuna duyurmuşlardır.

TÜRK-İŞ Konfederasyonun da eyleme destek vereceğini açıklamasının ardından,14.12.2009 tarih ve 25093 sayılı Ankara Valiliğinin yazıları ile TÜRK-İŞ Konfederasyonuna, TEK GIDA-İŞ Sendikası Genel Başkanı Mustafa TÜRKEL'e ve sendikanın Ankara'da kurulu bulunan üç Şube Başkanına, "2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu" çerçevesinde, Ankara'da, toplantı ve gösteri yürüyüşü yapılacak yerlerin, Valilik tarafından önceden belirlenip ilan edildiği, kanuna aykırı olarak yapacakları bu toplantının yerinin, Valilikçe belirlenip ilan edilen yerlerden olmadığının anlaşıldığı, Sendika olarak organize ettikleri ve 2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na

aykırı olan eylemin, 5442 Sayılı İller İdaresi Kanunu'nun 11/c maddesine göre de Ankara Valiliğince uygun görülmediği, 2911 Sayılı Kanuna göre tertip heyeti oluşturarak, Ankara Valiliğine bildirimde bulunulması ve yasal miting alanlarından birisinin talep edilmesi halinde, taleplerinin değerlendirileceği, organize ettikleri, yasal olmayan bu eyleme teşebbüs edilmesi halinde, meydana gelebilecek olaylardan ve doğabilecek zararlardan, Konfederasyonlarının, Sendikalarının ve eyleme katılanların sorumlu olacağı gibi, kanunsuz eylemin güvenlik güçlerince engelleneceği ve haklarında gerekli yasal işlemin yapılacağı hususları bir yazıyla kendilerine tebliğ edilmiştir ve bu tebligatın içeriğinin, eş zamanlı olarak, Ankara Valiliği, İl Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü tarafından, "Gazete İlanı ve Basın Bildirisi" olarak, basın kuruluşları aracılığıyla kamuoyuna ve eyleme katılacak hedef kitleye duyurulması sağlanmıştır.

15 Aralık 2009 Salı günü, eylem ile ilgili olarak, saat 05.00'dan itibaren sendikanın eylemine katılmak üzere (27) otobüsle Konya Yolu istikametinden gelen yaklaşık (1500) kişi Gölbaşı/Vilayetler Evi Mevkiinde Polis tarafından, (23) otobüsle Eskişehir Yolu istikametinden gelen yaklaşık (1200) kişi 30. Kilometre-Total Benzinlik Önünde, (51) otobüsle Samsun Yolu istikametinden gelen yaklaşık (2500) kişi Çalışkanlar Petrol Tesisleri Önünde, (7) otobüsle İstanbul Yolu istikametinden gelen yaklaşık (350) kişi Otoyol Turnikeleri civarında, Jandarma tarafından kurulan kontrol noktalarında, geldikleri otobüsler durdurularak şahısların kimlik ve GBT kontrolleri, araçlar üzerinde de trafik yönünden gerekli kontrolleri yapılmaya başlanmıştır.

Konya Yolu, Vilayetler Evi mevkiinde durdurulan otobüslerde bulunan sendika görevlilerine, İl Emniyet müdürlüğü görevlilerince Ankara'ya niçin geldikleri sorulduğunda, eylemcilerce, *"Tekgıda-İş Sendikası tarafından organize edilen, AK Parti Genel Merkezi önünde düzenlenecek eyleme geldikleri"* ifade edilmiştir. Sendika genel merkezince organize edilen bu eylemin kanunsuz olduğu kendilerine söylenildiğinde, eylemciler, eylemin *"kanunsuz olduğunu bildiklerini ancak AK Parti Genel Merkezine gideceklerini ve haklarını arayacaklarını"* ifade etmişlerdir.

Eylemcilere ait otobüsler, İl Emniyet Müdürlüğü görevlilerince, Gölbaşı Vilayetler Evi karşısında bulunan otoparka çekilmiş, burada, bir süre sonra otobüslerden inerek bulundukları yerde toplanan işçilerin tamamına, *"eylemin kanunsuz olduğu ve geldikleri yerlere geri dönmeleri, aksi halde suç işlemiş olacakları"* bildirilmiştir.

İl Jandarma Komutanlığı görevlilerince; Samsun Yolu-Çalışkanlar Petrol Tesisleri önünde, (51) otobüsle gelen yaklaşık (2500) kişi, Eskişehir Yolu-30. Kilometre-Total Benzinlik Önünde, (23) otobüsle gelen yaklaşık (1200) kişi, İstanbul Yolu-Otoyol Turnikelerinde, (7) otobüsle gelen yaklaşık (350) kişi ile Emniyet Müdürlüğü görevlilerince; Vilayetler Evi mevkiinde, (27) otobüsle

gelen yaklaşık (1500) kişi, kimlik kontrolleri, GBT sorgulamaları ve araçları üzerinde trafiğe yönelik denetimlerin yapıldığı sırada, araçlarından inerek toplanmışlar ve hep bir ağızdan sloganlar atarak, bulundukları yerlerdeki karayollarını bir müddet trafiğe kapatmışlar, oturma eylemleri yapmışlar ve yol üzerinde yürüyüşlere geçmeye çalışmışlardır. Bütün kontrol noktalarında göstericiler aynı türden eylemler gerçekleştirmiş ve Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Merkezine gitmelerine izin verilmez ise Karayolları üzerinde gerçekleştirdikleri yasadışı eylemlerine devam edeceklerini beyan eden eylemciler, görevli personel tarafından yapılan uyarılar sonucu otobüslerine binmişlerdir.

Jandarma ve Polis bölgelerinde oluşturulan bu kontrol noktalarında, kimlik, GBT sorgulaması ve araçlar üzerinde trafiğe yönelik denetimlerde herhangi bir suç unsuruna rastlanmamıştır. Bunun üzerine, kolluk birimlerinin yetkili/sıralı amirlerden alınan talimatlar doğrultusunda; uygulama ve araç denetimlerine son verilmiştir.

Eylemciler araçlarına binerek Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Merkezine doğru gideceklerini beyan etmişlerdir. Bu beyan üzerine, Kolluk birimlerince, eylemciler tarafından gerçekleştirilmesi muhtemel daha büyük/vahim olayların önünü almak ve daha güvenli geçişlerini sağlamak gerekçesiyle; bütün otobüsler, saat 09.30'dan itibaren, kontrollü olarak önce, çevre yoluna oradan da Konya Yoluna alınmışlardır. Bilahare bu araçlar, Armada Alışveriş Merkezi önüne gelerek yolcularını burada indirmiş ve ayrılmıştır. Otobüslerden inen eylemciler de Yaşam Caddesini takiben, Adalet ve Kalkınma Parti Genel Merkezi önüne intikal etmişlerdir.

Ankara Emniyetince, Ankara dışından gelen araçların Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Merkezine doğru yönelmeleri, eylemcilerin oraya gideceklerini söylemeleri ve önceden hedeflerinin de orası olduğu bilindiğinden, Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Merkezine ve çevreye zarar vermemeleri amacıyla gerekli güvenlik önlemleri alınmaya çalışılmış ancak hem Ankara Valisi İ. Kemal ÖNAL hem de İl Emniyet Müdürü Orhan ÖZDEMİR tarafından, eylemin kanunsuz olduğu bilinmesine karşın eylemin sonlandırılmasına yönelik; 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununda Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkı Kanununun, Kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşleri başlıklı 23 üncü maddesinde yer alan " bildirim verilmeden…. yapılan toplantılar veya gösteri yürüyüşleri Kanuna aykırı sayılır." hükmü ve Toplantı veya gösteri yürüyüşünün dağıtılması başlıklı 24 üncü maddesinde yer alan " Toplantı veya gösteri yürüyüşlerinin Kanuna aykırı olarak başlaması hallerinde; güvenlik kuvvetleri mensupları, olayı en seri şekilde mahallin en büyük mülki amirine haber vermekle beraber, mevcut imkanlarla gerekli tedbirleri alır ve olaya müdahale eden güvenlik kuvvetleri amiri, topluluğa dağılmaları, aksi halde zor kullanılarak dağıtılacakları ihtarında bulunur ve topluluk dağılmazsa zor kullanılarak dağıtılır. " hükmüne uygun

olarak hareket edilmeyerek mevcut krizin büyümesi ve kronik hale gelmesine sebebiyet verilmiş ve Kamunun zarar görmesine neden olunmuştur.

Kriz ile ilgili çalışanlar, kriz sürecini; kriz öncesi, kriz anı ve kriz sonrası olmak üzere üç genel boyutta değerlendirmektedirler. Kriz öncesi ortamda; olası bir krizin erken sezilebilmesi, önlenebilmesi veya ondan kaçınılabilmesi için kriz sinyallerinin üst yöneticiler tarafından fark edilmesi ve sinyaller sonucunda krizin oluşumun engellenmesine yönelik tedbirlerin alınması gerekmektedir.

Yine krizler birden ortaya çıkmamakta, belli aşamalar sonucunda meydana gelmektedir. Bu aşamalardan ilki kurumsal Körelme ve Gizli Kriz Aşaması olarak adlandırılan aşamadır. Bu şamada kurumlar ve yöneticileri, dış çevrelerinde ortaya çıkan gelişmeleri izleme konusunda sahip olduğu özellikleri kaybetmeye başlamakta ve bu gelişmeleri ve neden olabileceği sonuçları fark edememektedir. Çevredeki gelişmeleri algılayamayan ve bu gelişmelere ayak uyduramayan, yani meydana gelebilecek gelişmeleri ve sonuçlarını öngöremeyen bir kurum ve yöneticisi, çevreyle etkileşimi giderek zayıflamakta ve krize adeta davetiye çıkarmaktadır.

Çevre koşullarının olumlu etkilerinden yararlanma ve olumsuz etkilerinden ise kaçınma yöntemlerinden yararlanarak dış çevre ile olan ilişkilerini uyumlu hale getirilememesi durumunda, kurum ve yöneticileri etkileri hemen hissedilmeyen bir krize girebilmektedir.

Kriz sürecinin ikinci aşaması *Sinyallerin fark edilmemesi (Gizli Kriz-Körlük) aşamasıdır.* Bu durumda krizin ilk işaretleri kendisini göstermeye başlamıştır. Ancak henüz, açık belirtiler ortalarda yoktur. Yine de küçük ölçeklerde bazı sıkıntılar yaşanmaya başlamıştır. Bu dönemde problemler kaynağından tespit edilerek gerekli tedbirler vakit geçirilmeden alınır ve ihtiyaç duyulan değişiklikler gerçekleştirilirse kriz başlamadan ve kuruma bir zarar vermeden sona erdirilebilme ihtimali vardır.

Kriz sürecinin üçüncü aşaması, *Harekete Geçmeme (Kontrol Edilebilir Kriz-Atalet) aşamasıdır. Bu aşama* kriz ile ilgili iç ve dış belirtilerin ortaya çıkmasına rağmen kurumların ve yöneticilerinin, bu gelişmeye karşı halen bir tepki vermediği ve hareketsiz kaldığı aşamadır. Bu aşamada krizin belirtileri ortaya çıkmış ve fark edilmiştir. Ancak yönetimin "bekle gör" politikası uygulaması sonucunda ve geçmiş başarılara aşırı güven sebebiyle yöneticiler harekete geçmemekte ve gerekli önlemleri almamaktadır. Ancak ilerleyen aşamalarda problemler artışa geçmektedir.

Harekete geçmeme (atalet) aşamasında kurum yöneticileri,

- Krizle ilgili belirtilerin geçiçi olduğunu düşünerek harekete geçmeyerek tipik "bekle gör" politikası izlemektedir.

- Kurum tarafından kriz belirtilerinin önlenmesi için yapılması gereken iş ve eylemlerden, bu eylemlerin sonuçlarının kendi ikballerine etki edeceği ihtimalinden dolayı kaçınılması hareket tarzını uygulamaktadırlar.

Gerek Ankara Valisi İ Kemal ÖNAL gerekse Ankara Emniyet Müdürü Orhan ÖZDEMİR tarafından; TEKGIDA-İŞ Sendikasının 07 Aralık 2009 Pazartesi günü " 12 BİN TEKEL İŞÇİSİ BEDAVA EKMEK ARAMIYOR, KADRO VE ÖZLÜK HAKLARINI ARIYOR! 15 ARALIKTA ANKARA'DA AKP GENEL MERKEZİNİN ÖNÜNDEYİZ! " şeklinde Kamuoyuna yapmış olduğu duyuru ve bu duyurunun son paragrafında yer alan, *"15 Aralık'ta Ankara'da saat 10.00'da AKP Genel Merkezi önünde 12 bin TEKEL işçisi olarak toplanacağız…… Sonuç alıncaya kadar Ankara'da kalmakta kararlıyız.*" şeklindeki ifadeler ve sendikanın eylem kararlılığı yeterince dikkate alınmamıştır. Vali ve bu konularda Valiye danışmanlık yapması gereken İl Emniyet müdürünce yaklaşmakta olan krizin sinyalleri yeterince fark edilmemiştir.

Yine daha önce Ankara'da yapılmış olan, işçi eylemlerinde herhangi bir olayın meydana gelmemiş olması ve Aralık 2009 tarihinde devam etmekte olan İzmir Büyükşehir Belediyesince işlerinden çıkarılan işçilerin Cumhuriyet Halk Partisi Genel Merkezi önündeki oturma eyleminde herhangi bir olayın meydana gelmemesi de bu iki il yöneticisinin TEKGIDA-İŞ Sendikası eyleminin de yapılacak bir basın açıklamasıyla bitirileceği ve eylemci işçilerin daha sonra Ankara'yı terk edecekleri şeklinde değerlendirilmiş olmasından dolayı yaklaşmakta olan krizin sinyalleri yeterince fark edilmemiş olacak ki Sendikanın eylem kararı ve basın açıklamasına rağmen Valilikçe bir takım rutin işlemlerin dışında, duyurunun yapılmasıyla eylemin başladığı 15 Aralık tarihleri arasında eylem ile ilgili olarak eylemin gerçekleştirilmemesi ve göstericilere müdahale edileceği konusunda eylemcilere ve kamuoyuna yönelik verilecek mesajlar bakımından yeterince önlem alınmamıştır.

15.12.2009 günü, 10.00'dan itibaren, TEKGIDA-İŞ Sendikası Genel Başkanı Mustafa TÜRKEL Genel Sekreteri Mecit AMAÇ'ın önderliğinde, Söğütözü Mahallesi, Yaşam Caddesi üzerinde, Ankara'dan ve dış illerden gelen yaklaşık (6500) kişilik topluluk, alınan emniyet tedbirler çerçevesinde, Adalet ve Kalkınma Parti Genel Merkezine yaklaşık iki yüz metre mesafede kurulan polis barikatının önünde toplanıp, sloganlar atarak eylemlerine başlamıştır.

15.12.2009 günü, saat 11.50'de TEKGIDA-İŞ Sendikası Genel Başkanı Mustafa TÜRKEL, alana getirilen bir ses yayın aracı vasıtasıyla basına ve topluluğa hitaben yaptığı konuşmasında özetle*; "148 yıldır atalarından emanet aldıkları Tekel fabrikaların çalışacağının söylendiğini ancak, hepsini kapatma kararı alındığını, Sayın Başbakanın kendilerine, yöneticilerinizle anlaştık dediğini ancak, bunun doğru olmadığını, kendilerinin özelleştirme değil kapatma mağduru olduklarını, Tekel işçisinin 4/C'yi kabul etmeyeceğini,*

kamuya ait işletmelerde özlük hakları ile birlikte nakil istediklerini, son kez bir daha buradaki binlerce Tekel işçisi özlük haklarıyla diğer kamu kuruluşlarına nakil edilmeden buradan gitmeyeceklerini, Tekel işçisinin, hep yasalardan idareden yana olduğunu ancak kendilerine zor kullanıldığında, hakkı gasp edildiğinde her biri aslan olacağını, kendilerinin sorunlarına çözüm bulunmadan, Sayın Başbakan veya görevlendireceği bir kişi tarafından sorunlarına bir çözüm bulunmadan kamuoyu önünde bu çözüm yolu deklare edilmeden buradan ayrılmayacaklarını, Türk-İş Başkanının Bakanlarla temasa geçerek hükümete taleplerini ilettiğini, oradan gelecek cevaplara göre hareket edeceklerini" beyan ederek konuşmasını bitirmiştir.

Adalet ve Kalkınma Parti Genel Merkezi önü ile Armada Alışveriş Merkezi arasında beklemeye devam eden toplulukta bulunanlar tarafından, *"Tek Gıda İş Sendikası"* pankartı ile, *"4-C'ye Hayır", "Ülkeyi Soymadık Soyuluyoruz", "4-C'yi Al Başına Çal", "3 Çocuk İstiyorsun Strese Sokuyorsun", "İş Ekmek Yoksa Barışta Yok", "Bu Ateş Sizi de Yakar", "Özlük Haklarımızı İstiyoruz", "Geleceğimizle Oynamayın", "Zafer Direnen Emekçilerin Olacak", "İşçiyiz Haklıyız Kazanacağız", "İktidarı Eleştirenlerin Farkı 4-C'mi?", "Ben Tazminatımı Bağışlıyorum Siz Gençliğimi Verebilir misiniz?", "Var Olan Değerimizi Tek Tek Kapatıyorsunuz", "Hani Müslüman Zulmetmezdi Başbakanım"* ibareli dövizler açılmış, ses yayın aracından yapılan müzik yayını eşliğinde halaylar çeken eylemci topluluğa, TÜRK-İŞ Genel Başkan Danışmanı Gürsel KÖSE, TEKGIDA-İŞ İstanbul On No'lu Şube Başkanı Muzaffer DİLEK ve TEKGIDA-İŞ Genel Merkezinde Uzman olarak çalışan Ömer ATILGAN tarafından, zaman zaman kısa kısa konuşmalar yapılarak aralıklarla, *"İşçiyiz Haklıyız Kazanacağız", "Baskılar Bizi Yıldıramaz", "Hükümet Şaşırma Sabrımızı Taşırma", "AKP 4-C'yi Al Başına Çal", "Tekel İşçisi Domuz Değildir","Gemileri Yaktık Geri Dönüş Yok", "Direne Direne Kazanacağız", "Tekel İşçisi Direnişin Simgesi", "Ak Ak Dediler Karanlığa Gömdüler" , "Yaşasın Onurlu Mücadelemiz", "İş Ekmek Yoksa Barışta Yok", "Ölmek Var Dönmek Yok", "Hükümet İstifa", "Vur Vur İnlesin AKP Dinlesin", "Savaşa Değil Emekçiye Bütçe", "AKP'nin İmamı Kaça Sattın Vatanı", "Ankara Ankara Duy Sesimizi Bu Gelen İşçinin Ayak Sesleri" , "Bizi Satanı Bizde Satarız", "Emeğe Uzanan Eller Kırılsın", "Başbakan Buraya", "Burası Başlangıç Sıra Mecliste"* şeklinde sloganlar atılmıştır.

Aynı gün, devam eden eyleme ve orada bulunan eylemcilere, çeşitli sendika başkan ve yöneticileri ile bazı Milletvekilleri destek vermek amacı ile ziyarette bulunmuş ve topluluğa hitaben konuşmalar yapmışlardır.

15.12.2009 günü, saat 19.00 sıralarında eylemciler, yanlarında getirdikleri yatma malzemelerini açarak yerleşmeye başlamış, Armada Alışveriş Merkezinden ve çevredeki büyük inşaatlardan aldıkları tahta ve diğer yanıcı maddeleri yakarak oluşturdukları ateşin çevresinde oturmaya başlamışlar ve işgal ettikleri yerde sürekli kalarak eylemlerine devam edeceklerini gösteren

emareler görülmüştür. Bunun üzerine, İl Emniyet Müdür Yardımcısı Kenan KABAK ve Güvenlik Şube Müdürü İbrahim ALAÇAM ile TEKGIDA-İŞ Sendikası Genel Başkanı Mustafa TÜRKEL ve diğer yetkililer arasında görüşmeler gerçekleşmiştir. Bu görüşmelerde, *"kendilerinin organizasyonunda, topluluğun işgal ettiği yerin, Valilikçe kararlaştırılan toplanma/gösteri düzenleme yerlerinden olmadığı, burada kalarak kanunsuz eylemlerine devam etmelerinin kamu güvenliğini ve kamu düzenini bozacağı gibi, eylemcilerin, zorlu kış şartlarında açık havada geceyi geçirmelerinin mümkün olamayacağı değerlendirildiğinden, kanunsuz eylemlerine son verip/verdirip eylemcilerin dağılmaları gerektiği, toplanılan Yaşam Caddesi üzerinde hastane olması, civarda, geniş halk kitlelerinin yararlandığı büyük alışveriş merkezlerinin bulunması nedenleriyle kendi rızalarıyla dağılmaları gerektiği, aksi taktirde zor kullanılarak dağıtılacakları"* ifade edilmiştir. Bunun üzerine, saat 23.00 sıralarında, havanın yağışlı ve soğuk olması ve bu şekilde beklemeleri durumunda istenilmeyen hadiseler olabileceği değerlendirilerek eylemcilerin bulundukları yerden daha sıcak ve kapalı alan olan, Atatürk Kapalı Spor Salonuna intikalleri Valilikçe sağlanmış, topluluktan bazıları, bulundukları yerde kalacaklarını hiçbir yere gitmeyeceklerini ifade etmişlerse de polisin çabaları sonucu, Ankara Büyükşehir Belediyesinden temin edilen belediye otobüsleri ile Atatürk Kapalı Spor Salonuna götürülerek geceyi burada geçirmişlerdir.

Bayan eylemciler de Türk Metal-İş Sendikası binasında geceyi geçirmişlerdir.

16 Aralık 2009 Çarşamba günü, saat 08.10 sıralarında, Atatürk Kapalı Spor Salonunda Valilikçe barınmalarına yardımcı olunan, (1500) kişilik grup, Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Merkezi önüne gitmek üzerine Ulus-Cumhuriyet Bulvarına çıktıklarında, önlerine Çevik Kuvvet personeli marifetiyle fiziki barikat kurulmuş, topluluktan barikatı geçerek Cumhuriyet Caddesini trafiğe kapatan 50-60 kişi, Çevik Kuvvet görevlileri marifetiyle süpürülerek yoldan çıkarılmış ve hazırda bulundurulan ses yayın aracı vasıtasıyla yaptıklarının yasal olmadığı, dağılmaları veya geldikleri yerlere geri dönmeleri gerektiği, aksi halde zor kullanılarak dağıtılacakları konusunda polisce, uyarılarda bulunulmuştur.

Eylemcilerin, ne pahasına olursa olsun, haklarındaki düzenleme iyileştirilinceye, istekleri yerine getirilinceye kadar dağılmayacaklarını, Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Merkezi önüne gitmek istediklerini belirtmeleri üzerine, Polisçe, daha kötü sonuçların ortaya çıkmaması, kontrolsüz olan topluluğun, kontrolünün daha kolay sağlanabileceği düşüncesiyle, toplum yaşantısını daha az olumsuz etkileyecek olan, Abdi İpekçi Parkına gerekli güvenlik tedbirleri alınarak, saat 08.35'te yürüyüş korteji oluşturularak, Cumhuriyet Caddesi-Talat Paşa Bulvarı-Atatürk Bulvarı güzergahından,

eylemciler sloganlar eşliğinde, saat 09.35'te Abdi İpekçi Parkına intikal ettirilmiştir.

Aynı gün, saat 08.00 sıralarında, Armada Alışveriş Merkezi otopark girişi önünde bekleyen, başlarında TEKGIDA-İŞ yazılı şapkalar bulunan (1000) kişilik topluluğun başında bulunan yöneticilerle İl Emniyet Müdürlüğü görevlilerince, yapılan yüzyüze görüşmelerde, topluluğu dağıtmaları gerektiği aksi takdirde zor kullanılarak dağıtılacakları söylenmiş, aynı uyarı topluluğa da ses yayın araçları vasıtasıyla defaten yapılmıştır. Ancak, sendika yöneticilerinin yönlendirdiği topluluk, uyarılara aldırmadan eylemlerine devam etmiştir. Bu arada, topluluktan birkaç eylemci şahıs ile Armada Alışveriş Merkezinin özel güvenlik görevlileri arasında yaşanan kısa süreli bir arbedeye emniyet kuvvetlerince müdahale edilmiş, olay büyümeden sonlandırılmıştır.

Yaşam Caddesi-Nergis Sokak kavşağında bekleyen ve saat 10.30 sıralarında sayıları yaklaşık (2500) kişiye ulaşan topluluğu yönlendiren TEKGIDA-İŞ Yönetim Kurulu Üyesi Mustafa AKYÜREK ile İl Emniyet Müdür Yardımcısı Kenan KABAK görüşmelerde bulunmuş; emniyet yetkililerince, *"burada beklemelerine izin verilmeyeceğini, dağılmaları gerektiğini, aksi halde zor kullanılarak dağıtılacakları"* defaten söylemesine rağmen, dağılmayan topluluğun lideri Mustafa AKYÜREK'e, önlenmesi imkânsız, olası vahim olayların önünü almak için buradan diğer arkadaşlarının bulunduğu Abdi İpekçi Parkına gidebilecekleri de yüzyüze görüşmede söylenmiştir.

Saat 10.41'de, İl Emniyet Müdür Yardımcısı Kenan KABAK tarafından, grup liderlerine ve etrafındaki topluluğa sözlü olarak; *"iki günden beri insanların iş yerlerini engelliyorsunuz, burada fazla beklediniz, bakın size yer gösteriyoruz, yürüyeceksiniz, diğer arkadaşlarınızın yanına gideceksiniz, orada bekleyeceksiniz"* şeklinde uyarıda bulunmuştur. Saat 11.15'te, TEKGIDA-İŞ sendikası Yönetim Kurulu Üyesi Mustafa AKYÜREK, grubun Abdi İpekçiye gitmesini telkin eden, *"Emniyet bize yürüyüş izni verdi ve yürüyerek gideceğiz"* şeklinde topluluğa konuşma yapmasına rağmen topluluk tarafından, *"Ölmek Var Dönmek Yok"* sloganı eşliğinde, *"biz gitmeyiz onlar buraya gelsin"* şeklinde bağırarak konuşmaların ve içlerinde birbirleriyle tartışmalar yaşanmıştır.

Abdi İpekçi Parkında bulunan eylemcilerin, dağılmaları yönünde emniyetçe uyarı ve tlkinlerde bulunulmuş ancak yapılan bütün uyarı ve telkinleri rağmen eylemcilerin dağılmamakta ısrar etmeleri ve kanunsuz eylemlerine devam etmeleri nedeniyle topluluk, saat 11.05'te, Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Merkezi önünde bekleyen diğer eylemci grubun yanına gideceklerini beyan ederek, Abdi İpekçi Parkının Atatürk Bulvarı çıkışına doğru topluca yönelmişlerdir. Bunun üzerine Emniyet müdürlüğü görevlileri tarafından, *"buna izin verilemeyeceği, bulundukları yerden ayrılmaya ve çıkmak istedikleri yönde Çevik Kuvvet görevlilerinin oluşturduğu fiziki barikata yüklenmeye*

tevessül etmemeleri, aksi halde kendilerine kademeli olarak zor kullanılacağı" şeklindeki uyarılar, hazırda bulunan ses yayın aracı vasıtasıyla defalarca yapılmıştır. Bütün bu uyarılara rağmen, eylemciler, Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Merkezi önüne toplu olarak yürümek amacıyla polis barikatına toplu bir şekilde yüklenmişler, polisce göz yaşartıcı gaz kullanılarak topluluğun geri çekilmesi sağlanmıştır.

Yaşam Caddesi-Nergis Sokak kavşağında bekleyen topluluk,*"Ölmek Var Dönmek Yok" , "Buradan Bizim Ölümüz Çıkar"* sloganları atarak beklemeye devam etmiştir.

Saat 12.20'de, Abdi İpekçi Parkında, eylemcilerin polis barikatını aşmaya çalışması ve gaz kullanılarak dağıtılmaları sırasında, rahatsızlandığı için hastaneye kaldırılan bir eylemcinin hayatını kaybettiği yönündeki söylentilerinin yayılması üzerine, topluluk bunu bahane edip, Çevik Kuvvet barikatını aşarak, Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Merkezine gitmek istemiştir. Bu esnada, İl Emniyet Müdür Yardımcısı Kenan KABAK tarafından, ses yayın aracı kullanılarak, *"Dikkat Dikkat Çevik Kuvvet barikatına yüklenen gruba sesleniyorum. Lütfen sakin olun ve geri çekilin, güvenlik güçlerince saldırıda bulunmayın. Lütfen bulunduğunuz yerde kalın, görevli arkadaşlarımıza yüklenmeyin, size kimse zor kullanmıyor, işçi arkadaşlar barikatın önünden geri çekilin"* şeklinde uyarılar yapılmasına rağmen, fiillerine son vermeyen topluluğa karşı, "model-5 tabir edilen, göz yaşartıcı gaz teçhizatı" ile çok kısa süreli gaz sıkılmış ve mukavemetlerini kırılarak geri çekilmeleri sağlanmıştır.

Saat 12.27'de Güvenlik Şube Müdür Yardımcısı Osman CAN tarafından, ses yayın aracı vasıtasıyla topluluğa hitaben, "Arkadaşlar bu müdahale sizin barikata yüklenmeniz sebebi ile olmuştur. Lütfen geriye çekilin, barikata yüklenmezseniz size müdahale edilmeyecektir. Lütfen sağduyulu olun" anonsu yapılmıştır. Rahatsızlanarak hastaneye kaldırılan şahsın sağlık durumunun iyi olduğu, tedavisinin devam ettiği polisçe öğrenilmiş ve topluluk bilgilendirilerek tansiyonun düşmesi sağlanmıştır.

Saat 14.54'te, Güvenlik Şube Müdür Yardımcısı Osman CAN tarafından, ses yayın aracı üzerinden topluluğa hitaben, *"Yaşam Caddesi üzerinde toplanan gruba sesleniyorum. Arkadaşlar şu anda bulunduğunuz yolu kapatmış durumdasınız; yol üzerinde, hastanenin de içinde olduğu bütün binaların girişleri, sizin yolu kapatmanız nedeniyle kullanılamamaktadır. Lütfen bulunduğunuz yerden ayrılın, arkadaşlarınızın bulunduğu Abdi İpekçi Parkına sizin için temin ettiğimiz araçlarla ya da uygun bir güzergâhtan yürümek suretiyle alacağız. Bulunduğunuz yerden ayrılmamakta ısrar eder, görevlilere direnişte bulunursanız güvenlik güçlerimiz tarafından zor kullanmak suretiyle dağıtılacaksınız; lütfen buna mahal vermeyin. Gerçekleştirdiğiniz eylem, kanuna aykırıdır yasal değildir, şu anda suç işliyorsunuz, bu eyleminize devam*

etmeniz halinde zor kullanmak suretiyle dağıtılacaksınız. Bulunduğunuz yerden ya geri dönerek ya da otobüslere binerek ayrılı, bunun için size on dakika sure veriliyor, lütfen, bulunduğunuz yerden ayrılın. Ayrılmadığınız takdirde zor kullanmak suretiyle dağıtılacaksınız" şeklinde duyuru yapılmasına rağmen topluluk bulunduğu yerde bekleyerek yasadışı eylemine devam etmiştir. Armada Alışveriş Merkezi önünde kanunsuz eylem gerçekleştiren topluluğun yanına destek vermek amacıyla eski/yeni milletvekillerinin, çeşitli sendikaların, partilerin ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri gelerek destek ziyaretinde bulunmuştur.

Saat 15.00'da, Güvenlik Şube Müdür Yardımcısı Osman CAN tarafından ses yayın aracı üzerinden, Armada Alışveriş Merkezi önündeki topluluğun tamamının duyabileceği şekilde, *"Dikkat dikkat!.. Tekgıda-İş Sendikası grubuna sesleniyorum, arkadaşlar size verilen süre içerisinde dağılmadığınız takdirde müdahale olacaktır. İkaz ediyorum!.. basın mensupları ve bu eylemle ilgisi olmayan kişiler, bir mağduriyet yaşamamak için bu alandan ve eylemcilerin yanından ayrılsınlar burayı terk etsinler. Eylemci gruba da sesleniyorum, yaptığınız eylem yasal değildir kanunsuzdur, şu anda suç işlemektesiniz, lütfen bulunduğunuz alanı boşaltın. Çevredeki binaların yetkililerine sesleniyorum, herhangi bir zarar ya da mağduriyete uğramamak için bulunduğunuz binaların giriş çıkış güvenliğini kontrol altında tutun"* duyurusu yapılmıştır.

Saat 15.10'da, eylemci topluluğun lideri Mustafa AKYÜREK ve beraberindeki sendika yetkilileri, İl Emniyet Müdür Yardımcısı Kenan KABAK ile bir görüşme yaparak, *"yürüyerek gideceklerini"* bildirmeleri üzerine, İl Emniyet Müdür Yardımcısı Kenan KABAK tarafından, *"Abdi İpekçi Parkının yürümek için uzak mesafede bulunduğu; otobüslerle Celal Bayar Bulvarı üzerinde bir kilometre mesafede inerek oradan yürümeleri"* söylenmiş ise de topluluk, Mustafa AKYÜREK'in liderliğinde, saat 15.20'de, Yaşam Caddesi üzerinde kortej halinde yürüyerek, Yaşam Caddesi-Söğütözü Caddesi-Silahtar Caddesi-Celal Bayar Bulvarı güzergâhını takiben, saat 18.50'de Abdi İpekçi Parkında bekleyen topluluğa katılmış ve Abdi İpekçi Parkındaki topluluğun sayısı yaklaşık (4000)'e ulaşmıştır.

Saat 15.35'te Abdi İpekçi Parkı içerisine eylemcilerce, çadırlar kurulmaya başlanmış ve parkta bulunan bazı ağaçların dallarının kırılarak ısınma amaçlı ateşler yakılmıştır.

Polisçe, ses yayın aracından, ağaçların kırılmaması konusunda ikazlar yapılmıştır.

Abdi İpekçi Parkında, eyleme/eylemcilere destek vermek için bazı sendika başkanları/yöneticileri, siyasi partilerin yöneticileri ve bazı milletvekilleri ziyaretlerde bulunmuşlar ve ses yayın aracını kullanarak topluluğa hitaben konuşmalar yapmışlardır.

Önceki tarihlerde Ankarada düzenlenen kanuni/kanunsuz toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde kolluk kuvvetlerine taşlı ve sopalı saldırılarda bulanan/mukavemet gösteren sol örgütlenmelere mensup şahıslar da eylem yapan topluluğa destek ziyaretlerinde bulunmaya başlamışlar ve bu ziyaretleri gerçekleştiren bazı gruplar, "Tekel İşçisi Yalnız Değildir-SDP/DEV-LİS", "Dünya Emeğin Olacak-Mücadele Birliği Platformu" ibareli/imzalı pankartlar açmışlardır.

Abdi İpekçi Parkında ve Armada Alışveriş Merkezi önündeki toplanmalar ile Atatürk Kapalı Spor Salonu-Abdi İpekçi Parkı ile Armada Alışveriş Merkezi-Abdi İpekçi Parkı güzergahlarında gerçekleştirilen yürüyüş eylemleri sırasında; *"Tekel İşçisi Vatan Bekçisi, İşçi Gençlik El Ele Tam Bağımsız Türkiye-Türkiye Gençlik Birliği", "Hükümet 4-C'yi Al Başına Çal", "Direne Direne Kazanacağız", "İş Ekmek Yoksa Barışta Yok", "Akp 4-C'yi Al Başına Çal", "Dünya Yerinden Oynar İşçiler Birlik Olsa", "Genel Grev Genel Direniş", "Zafer Direnen Emekçinin Olacak", "Biz Yan Gelip Yatmadık ki Gemiciklerimiz Olsun", "Emeğe Ekmeğe Uzanan Eller Kırılsın"* yazılı dövizler taşınmış, *"Tekel İşçisi Vatan Bekçisi", "İşçiye Uzanan Eller Kırılsın", "Bizi Satanı Bizde Satarız", "Hükümet İstifa", "Ölmek Var Dönmek Yok", "İşçi Burada Erdoğan Nerede", "Hükümet 4-C'yi Al Başına Çal", "Yaşasın İşçinin Birlikteliği", "Tayyip Allah Belanı Versin", "Vur Vur İnlesin AKP Dinlesin", "Baskılar Bizi Yıldıramaz", "AKP İmamı Kaça Sattın Vatanı", "Gün Gelecek Devran Dönecek AKP Halka Hesap Verecek", "Tekel İşçisi Domuz Değildir", "Polisler 4-C'ye", "Yılgınlık Yok Direniş Var", "Zulme Karşı Direneceğiz", "Yaşasın Sınıf Dayanışması", "Tekele Uzanan Eller Kırılsın", "Vur Vur İnlesin AKP Dinlesin", "İşçiyiz Haklıyız Kazanacağız", "Kahrolsun IMF İş Birlikçi AKP", "Hükümet Şaşırma Sabrımızı Taşırma"* şeklinde sloganlar atılmıştır.

Abdi İpekçi Parkında, gecenin ilerleyen saatlerinde sayıları (1000) civarına düşen eylemciler, kurdukları bez/naylon çadırlarda gecelemeye başlamışlardır.

17 Aralık 2009 Perşembe günü, Abdi İpekçi Parkında, saat 08.00'den itibaren, Ankara'dan ve diğer illerden gelen isçilerin katılımlarıyla ve TEKGIDA-İŞ Sendikasının, Genel Başkanı Mustafa TÜRKEL'in, Genel Sekreteri Mecit AMAÇ'ın ve Genel Başkanın Danışmanı Gürsel KÖSE'nin önderliklerinde toplanan yaklaşık (3000) kişilik topluluk oluşmaya başlamıştır.

Saat 09.30 sıralarında İzmir ve Manisa illerinden gelen yaklaşık (80) kişilik topluluk, Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Merkezi önünde yol kenarında ve kaldırım üzerinde slogan atarak beklemeye başlamış ve saat 09.45'te de polisce yapılan dağılmaları ikazlarına uymayan topluluk, Çevik Kuvvet personeli tarafından uzaklaştırılmaya çalışılmış saat 10.00 sıralarında geldikleri araçlara binerek Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Merkezi önünden hareket ederek, Celal Bayar Bulvarı-Sıhhiye Köprüsü üstünde otobüslerinden inerek Abdi İpekçi Parkına intikal etmiştir.

Saat 09.20'de TEKGIDA-İŞ Sendikası Genel Başkan Danışmanı Gürsel KÖSE, ses yayın aracından topluluğa hitaben yaptığı konuşmasında, *"Tütün işçilerinin aile ve çocukları ile birlikte Türkiye genelinde, AKP il ve ilçe binalarını işgal edip eylemlerine devam edeceklerini, bu geçerli olmazsa çoluk çocuklarını okullarına göndermeyerek Ankara'ya getireceklerini"* söylemiştir.

Saat 10.00 sıralarında, Abdi İpekçi Parkında, TEKGIDA-İŞ Sendikası Genel Sekreteri Mecit AMAÇ, topluluğa hitaben, sendikaya ait ses yayın aracından hitap ederek; *"Çocuklarımız analarımız babalarımız bulundukları illerde, ilçelerde AKP binalarına yönelerek protesto ediyoruz, AKP binalarını işgal ediyoruz. Türkiye genelini eylem yerine çeviriyoruz. Her yer, her yer eylem alanı olacak. Sevgili arkadaşlarım kardeşlerim çocuklarımıza eşlerimize şunu söyleyeceğiz, üçüncü talimatımız şu olacak çocuklarımız okula gitmeyecek, anaların babaların AKP il binalarını işgal eyleminden sonra yollara düşerek Ankara'ya gelecek, çocuklarımızla analarımızla, babalarımızla, eşlerimizle burada olacağız. Örgütün talimatı bu, genel başkanımızın talimatı bu. Hayırlı olsun arkadaşlar. Gazanız mübarek olsun arkadaşlar"* şeklinde topluluğu tahrik eden ve yasadışı eylemlere kışkırtıcı nitelikte konuşma yapmıştır.

Bu konuşmadan bir süre sonra, topluluğun içerisinden yaklaşık (30) kişilik bir grup, konuşmadan tahrik olarak; aniden, Abdi İpekçi Parkının, Sağlık Bakanlığı tarafındaki Çevik Kuvvet barikatına doğru yönelmişler, bunların bir kısmının, barikatı geçerek Mithatpaşa Caddesi ve Atatürk Bulvarı yol birleşiminde, el ele tutuşup zincir oluşturarak seyir halindeki araçları durdurup, yolu trafiğe kapattıklarının görülmesi üzerine, Güvenlik Şube Müdür Yardımcısı Osman CAN tarafından, saat 10.40'ta, ses yayın aracından, yolu kapatma eylemini gerçekleştirenlere hitaben; *"Barikata yüklenen ve yolu kapatanlara sesleniyorum. Yaptığınız eylemler kanunsuzdur. Polis barikatınayüklenmeye devam ederseniz zor kullanılarak dağıtılacaksınız ve gözaltına alınacaksınız"* şeklinde, yolu trafiğe kapatarak yasadışı eylem yapan grup beş kez ikaz edilmiştir.

Saat 13.30 sıralarında, 155 Polis İmdat Servisini telefonla arayan bir şahıs; *"Abdi İpekçi Parkı içerisinde, (20) yaşlarında, esmer tenli, sarı montlu, mavi pantolonlu, siyah ayakkabılı şahsın, cebinde bomba olduğunu yanında bulunan şahsa söylerken duyduğunu"* belirterek telefonu kapatmış, yapılan ihbar tutanağa bağlanmıştır.

İl Emniyet Müdürlüğü yetkililerince; Abdi İpekçi Parkında kanunsuz olarak bulunan topluluk; içerisine silahlı kişilerin rahatlıkla girilebildiği, teyit edilemese de içerisinde eli bombalı bir şahsın bulunduğu yönünde ihbar alındığı, önceki tarihlerde Ankara'daki çok sayıda toplumsal olayın şüphelileri durumundaki provokatif kişilerin ve grupların içlerine sızdığı bir görünüm arz etmeye başladığı şeklinde değerlendirilmesi, yine, eylemci Tekel işçilerinden

oluşan topluluğun bir kısmının, kendilerine destek vermek için gelen çeşitli aşırı sol gruplara alenen tepki gösterdikleri, bir kısmının da bu gruplardan memnun olduğu ve tepki gösteren eylemci arkadaşlarıyla tartıştıkları bu ve çeşitli bahanelerle kendi aralarında ve çevrelerine agresif tavırlara girmeye başladıkları/topluluğun tansiyonunun yükseldiği, zaman zaman aralarında arbedelerin yaşandığı yine, topluluğun bir lider etrafında değil, başına buyruk ve her kafadan bir ses çıkar şekilde hareket etmeye başladığı, bu haliyle güvenlik güçlerince denetimi yapılamadığından provokasyona da açık hale geldiği; bu şekilde de kamu düzenini ve kamu güvenliğini önemli ölçüde tehdit ettiği ve grubun sayısının (4000)'lere ulaştığı ve katılımların devam ettiği değerlendirilmiştir.

Bunun üzerine, İl Emniyet Müdür Yardımcısı, Kenan KABAK, TEKGIDA-İŞ Sendikası Genel Başkanı Mustafa TÜRKEL'e telefonla ve orada bulunan yöneticileri vasıtasıyla ulaşmaya ve yüzyüze görüşerek, durumun vahametini olay yerinde anlatarak, topluluğu dağıtmasını söylemek istemesine rağmen, Genel Başkan Mustafa TÜRKEL kanunsuz eylemin yapıldığı Abdi İpekçi Parkına gelmemiştir. Telefonla ısrarlı aramalar sonucunda kendisine ulaşılarak, *"olay yerine gelmesi gerektiği, grubun içerisinde provokasyon yapabilecek kişilerin/grupların olduğu, bomba ihbarlarının yapıldığı ve topluluğun provokasyona açık hale geldiği ve her an istenmeyen üzücü olayların olabileceği anlatılarak, yüz yüze görüşme talebimiz tekrar edilmiştir"*. Bunun üzerine, *"Abdi İpekçi Parkında sendika yetkililerinin bulunduğunu, sendikayı ve kendisini temsil ettiklerini, ne söylenecek ise onlara söylenebileceğini"* belirtmesi üzerine görüşmeye son verilerek, Abdi İpekçi Parkında bulunabilen yöneticiler çağrılarak durumun önemi anlatılmış, bunu değerlendirerek kanunsuz eylemlerine son vermeleri istenmiş ve son kararlarını bize iletmeleri söylenmiş olmasına rağmen, sendika yetkililerinden herhangi bir dönüş olmadığı gibi, grubu daha da fazla heyecana ve dirençli hale getirecek şekilde söylemlerde bulunup, organize olmuşlardır.

17.12.2009 günü, Güvenlik Şube Müdürlüğü görevlilerince, ses yayın aracından, topluluğun tamamının duyabileceği şekilde, saat 14.20'den başlayarak beş kez *"Tekel işçilerine sesleniyorum. Lütfen bulunduğunuz alanı terk edin. Saat 15.00'a kadar size süre veriyoruz. Terk etmediğiniz takdirde kademeli olarak zor kullanılıp dağıtılacaksınız. Lütfen, arka tarafınızda yer alan, pazar yeri ve Hacettepe Üniversitesi istikametine doğru dağılın. Dağılmayanlar ve direnenler gözaltına alınacaktır."* şeklinde uyarı çağrıları yapılmıştır.

Saat 15.00'da, Milliyetçi Hareket Partisi, AYDIN Milletvekili Recep TANER tarafından, *"Çok kıymetli Tekel işçisi kardeşlerim. Alnının teri ile emekleri ile çoluğunun çocuğunun nafakasını çıkaran fakat bu nafakaları çok görülen AKP iktidarı tarafından. Kıymetli Tekel işçileri bu şanlı direnişinizin yanında, MHP olarak baştan beri hep birlikteyiz bundan sonra da hep birlikte*

olacağımızı bilmenizi isteriz. Habur kâbusunda neredeyse halı sereceklerdi teröristlere. Sizlere jopu, biber gazını, göz yaşartıcıyı layık görenlere karşıda devletin polislerine karşıda saygılı olun, onlara siyasiler emir veriyorlardır. Hakkınızı demokratik bir ortamda aramaya devam edin. Bizler sizinle birlikte olacağız çok teşekkür ediyorum" şeklinde, saat 15.05'te de Milliyetçi Hareket Partisi, İstanbul Milletvekili Ümit ŞAFAK tarafından özetle, *"Çok kıymetli, çok değerli Tekel işçileri bugün, Tekel işçilerinin hükümetten talebi yerine getirilemeyen bir talep değildir. Nedir talebimiz? Talebimiz özlük haklarımız ile yıllarımızın birikimi olan haklarımızı kaybetmeden tekrar devam etmek. Çünkü yıllarca bu fabrikaların bu tesislerin çilesini çektiniz kahrını çektiniz. Önce fabrikalarınız kapatıldı, arkasından yaprak tütüne devredildiniz. Şimdide yaprak tütünün maalesef depoları kapatılıyor. Şimdi de sizleri 4/C kapsamına getirmeye çalışıyorlar. 4/C, asgari ücretinde altında olan bir ücrete dahil etmeye çalışıyorlar. Değerli Tekel işçileri kesinlikle emirlere karşı değiliz ama bugün hak mücadelesinde olan ki bu hak mücadelesi sadece sizin değil Türkiye'deki tüm işçi kesiminin bir hak mücadelesidir. Bu hak mücadelesi maalesef özelleştirme adı altında yapılan peşkeşlere karşı bir karşı duruştur. Bunun mücadelesini biliyoruz. Bu mücadelede de biz sizin yanınızdayız. Gaz yiyeceksek hep beraber yeriz."* şeklinde konuşmalar yapılmıştır.

Saat 15.10'da, Cumhuriyet Halk Partisi, İstanbul Milletvekili Çetin SOYSAL, topluluğa hitaben kısa bir konuşma yaparak *"kendilerinin de eylemci grupla birlikte alanı terk etmeyeceklerini beraber alanda kalacaklarını ve gerekirse beraberce eylemci grupla birlikte gaz yiyeceklerini"* ifade etmiştir.

Saat 15.20'de, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkan Yardımcısı Cevdet SELVİ'nin önderliğinde bir grup partilinin, eylemcilere kumanya dağıtmak istediklerini söyleyerek, partinin ses yayın aracı olarak kullanılan büyük otobüsü Abdi İpekçi Parkına sokmaya çalıştıkları sırada, Sağlık Bakanlığı önünde görevlendirilen, Ankara Emniyet Müdürlüğü, Trafik Denetleme Şube Müdürlüğü personeli, 254881 sicil sayılı Başkomiser Ahmet Cevat AKSOY aldığı emir gereği, Abdi İpekçi Parkına girmek isteyen otobüsü durdurmak istemiş, uyarıya rağmen, durmayarak otobüs şoförü, aracı görevli personelin üzerine sürmüş ve tamponu ile personele çarpmıştır. Bu sırada, Cumhuriyet Halk Partisi Balıkesir Milletvekili Ergün AYOĞAN Başkomiser Ahmet Cevat AKSOY'un üzerine yürüyerek, *"ben milletvekiliyim, gidin dağdaki teröristin önünü kesin, neden bizim önümüzü kesiyorsunuz"* şeklinde bağırmıştır.

Bu olay sonrası, belirtilen yere Güvenlik Şube Müdürü İbrahim ALAÇAM, intikal etmiş ve Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkan Yardımcısı Cevdet SELVİ ile yaptığı görüşmede; *"Abdi İpekçi Parkında bulunan eylemci gruba dağılmaları yönünde uyarı anonsları yapıldığını, kendiliğinden dağılmaları için verilen sürenin dolduğunu ve her an zor kullanılarak dağıtılabileceklerini, bu durumda, kendileri içeriye girerlerse müdahale sırasında zarar görebilecekleri, nedeniyle girmemelerinin daha uygun olacağını"* bildirmiştir. Kendisi, *"oraya*

bize sormadan da girebileceğini, ısrarla kumanya taşıyan aracı Abdi İpekçi Parkına sokmak istediklerini söylemiş" kendisine, *"müdahale olabileceği konusundaki uyarılarımızı dikkate almak istemezler ise Abdi İpekçi Parkına girebilecekleri ancak, kendiliğinden dağılmayan ve muhtemelen güç kullanılarak dağıtılmak üzere olan topluluğun içerisine, alınan emniyet tedbirleri çerçevesinde, otobüsün sokulmasına izin verilemeyeceği"*ni bildirmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi heyetinin, bir süre sonra Sağlık Bakanlığı önündeki otobüsün yanından ayrılarak Abdi İpekçi Parkındaki eylemci topluluğun içerisine girdiği anlaşılmıştır.

Saat 15.25'te, CHP Genel Başkan Yardımcısı Cevdet SELVİ, topluluğa hitaben; *"MKYK üyesi arkadaşlar ile size kumanya getirdik. Bu sorunun çözümü için herkes elinden geleni yapmalıdır. Bizler sizi ziyarete geldik. Tütünü Yunanistan'a verdik. Onların işçisini besliyoruz. Sizlere kumanya bile getirmeme izin vermediler. İçişleri Bakanı, Çalışma Bakanı, sendika yöneticileri ile bu işin masa başında çözülmesini temenni ediyorum. İktidar çiftçisiyle, işçisiyle arasındaki sorunları çözmek zorundadır"* şeklinde bir konuşma yapmıştır.

Abdi İpekçi Parkına gelmiş olan, TEKGIDA-İŞ Genel Başkanı Mustafa TÜRKEL, saat 15.38'de sendikaya ait ses yayın aracından yaptığı konuşmasında; *"Biz buradayız, kim ne sıkarsa sıksın, buradan ayrılmayacağız"* diyerek, güvenlik güçlerinin topluluğa dağılmaları yönünde yaptığı uyarılara karşılık, bu konuşmasıyla topluluğa dağılmamalarını telkin etmiştir.

Saat 15.40'ta, Güvenlik Şube Müdür Yardımcısı Osman CAN, ses yayın aracından topluluğun tamamının duyabileceği şekilde, defaten yaptığı ikaz anonsunda; *"Sizleri son defa ikaz ediyoruz. Sayın Milletvekillerimiz lütfen, güvenlik güçlerine görevlerini yapmaları için yardımcı olun lütfen, sizler de grubun içerisinden ayrılın"* şeklinde, yine, saat 15.45'te de topluluğun tamamının duyabileceği bir şekilde, *"Abdi İpekçi parkındaki gruba sesleniyorum, yaptığınız kanunsuz eylem, sizin ve çevredekilerin kamu güvenliğini tehlikeye düşürmektedir. Lütfen, bulunduğunuz alanı pazaryeri ve Hacettepe Üniversitesi istikametine doğru terk ediniz. Ayrıca, çevredeki binalara, pazaryerindeki esnafa ve vatandaşlarımıza sesleniyorum, lütfen, binalarınızın ve kendinizin emniyetini alın. Eylemci topluluğun içerisinde hastalar, yaşlılar, bayanlar olabilir; lütfen, bunları derhal aranızdan gönderin. Eylemci gruba sesleniyorum, bulunduğunuz yerden ayrılın ve dağılın. Aksi takdirde zor kullanılarak dağıtılacaksınız. Bu şekilde, hem kendinize hem de çevreye zarar vererek/ güvenliği tehlikeye düşürerek yaptığınız kanunsuz eylemi devam ettirmeniz mümkün değildir. Lütfen, bulunduğunuz yerden pazaryeri ve Hacettepe Üniversitesi istikametine doğru ayrılın."* şeklinde ikaz anonsu yapmıştır.

Bütün yapılan ikazlara rağmen topluluk dağılmamış, önceki tarihlerde, Ankarada yaşanan toplumsal olaylarda polise karşı taşlı ve sopalı saldırılarda ve mukavemette bulunan ve grupları provoke eden, sol terör örgütlerinin legal alan yapılanmalarına müzahir kişiler/gruplar ve bunların yönlendirmeleriyle bazı eylemciler, kolluk görevlilerinin müdahalesini engellemek amacıyla parkta bulunan oturma bankları ve çöp bidonları ile Abdi İpekçi Parkına giriş noktalarına barikat kurmaya başlamıştır.

Polisce yapılan bütün ikazlara rağmen topluluk dağılmadığı gibi sayıları (5000)'e kadar ulaşmış ve katılımlar devam etmiştir.

Ankara polisince; olayların başından beri, topluluk içerisinde, medya mensuplarına bayılma, kalp/sinir krizi geçirme, soyunarak, parkın havuzundaki soğuk suya girme, eylem sürecinde bazı yerlerde güvenlik kuvvetlerinin kurduğu barikatlara yüklenen eylemcilerden bazılarının rahatsızlanması sonucu, hayatını kaybettiği söylentilerinin yayılması türünden görüntülerle ve söylemlerle hem toplum hem de kanunsuz eylem yapan topluluk üzerinde aşırı yoğun psikolojik etkiler oluşturularak tansiyonun yükselmiş olması, eylemci topluluğun içerisinde, toplumsal olaylarda provokasyon yapmalarıyla tanınan kişi ve grupların sayılarının artması ve topluluğu yönlendirmeye yönelik ajitasyon çalışmalarının yoğunlaştığının gözlenmesi, kontrol edilemediğinden; ne taşıdığı bilinemeyen, molotof kokteyli vb. şiddet eylemi gereçleri taşıdığından şüphelenilen sırt çantalı, el çantalı ve poşetli şüpheli kişilerin görülmeye başlanması, bomba ihbarının yapılması, eylemcilerin içerisinden bir kişiden ateşli silah elde edilmiş olması, Abdi İpekçi Parkından hep birlikte çıkarak, Bakanlıklar ile Adalet ve Kalkınma Partisine ait binaların işgal edileceğine dair aralarında konuşmalar yaptıklarının duyulması, ülkemizde son günlerde, özellikle İstanbul'da ve Muş'ta yaşanan olayların ilimizde de yaşanabileceği endişesi ve bu yönlerde ciddi duyumların alınması, ayrıca, görevlilerimizin büyük bir kısmının bu alanda yoğunlaşması nedeniyle Abdi İpekçi Parkı civarında ve diğer hassas yerlerde, illegal örgütlenmelere mensup kişilerin/grupların eylem hazırlıkları yaptıkları ve gün batıp/hava kararıktan sonra provokatif eylemlerin gerçekleştirileceği duyumlarının alınması, giderek devam eden katılımlarla sayısı çok artan, hal böyleyken, zamanında müdahale edilmezse önlenemez olayların vuku bulması kaçınılmaz olduğundan ve olası müessif olayların önüne geçmek amacıyla 2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununa aykırı olarak başlayıp üç günden beri kanunsuz olarak devam eden ve devam edeceği gözlenen; yapılan tüm ikazlara rağmen dağılmamakta ısrar eden ve bulundukları alanı terk etmeyerek kanunsuz eylemlerine devam edecekleri ve dağılmayacakları değerlendirildiğinden; mevcut durum sıralı amirlere bildirilmiştir.

Bunun üzerine, İl Emniyet Müdürü Orhan ÖZDEMİR, bir müddet sonra, İl Emniyet Müdür Yardımcısı Kenan KABAK'ı arayarak; topluluğun dağıtılmasına yönelik olarak, yukarıda sayılan gerekçelerle önlenmesi mümkün

olmayan daha büyük olayların önüne geçilebilmek, kamu düzeni ve genel asayişin bozulmasına engel olmak amacıyla müdahale etme zorunluluğun doğduğunu belirterek topluluğun dağıtılması için gerekli hazırlıkların yapılması talimatını vermiştir.

Bunun üzerine, müdahale edecek Çevik Kuvvetten sorumlu İl Emniyet Müdür Yardımcısına ve ilgili birim amirlerine yüzyüze, telefon ve telsiz emirleri ile gerekli talimatlar verilmiş; topluluğu, mevzuata uygun şekilde, kademeli olarak ve aşırı güç kullanmadan, yalnızca dağıtmayı hedefleyen, dağılmayan, karşı koyan ve güvenlik güçlerine saldırıda bulunan kişilerin dışındaki eylemcilerin yakalanmaması ve yalnızca dağıtmaya yönelik ve dağıtacak kadar güç kullanılması talimatı verilmiştir.

Bundan sonra, Çevik Kuvvet marifetiyle Abdi İpekçi Parkının Atatürk Bulvarı ile Sağlık Bakanlığı girişleri, buralara çıkışların engellenmesi için kapatılmış, bu noktalara TOMA ve su panzerleri yerleştirilerek topluluğun pazaryeri ve Rauf İnan Sokaktan dağılımın sağlanması için tedbirler alınmıştır.

İl Emniyet Müdürü Orhan ÖZDEMİR'in, saat *15.48'de, telsiz anonsuyla "Kaç gündür, bütün iyi niyetimize rağmen kanunsuz eylemi devam ettiren işçilerin dağıtılması için gerekli onaylar alınmıştır; ölçülü olmak kaydıyla, müdahale yapın" talimatı ve İl Emniyet Müdür Yardımcısı Kenan KABAK'a bu görevin ifası için yetki vermesi üzerine, telsizden, sırasıyla Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğünden sorumlu İl Emniyet Müdür Yardımcısı Vedat KOYUNCU'ya, onun da alt kademedeki görevlilere verdiği emir ile önce panzerlerden ve TOMA (Toplumsal Olaylara Müdahale Aracı) araçlarından kalabalığın üstüne yağmurlama şeklinde su sıkılmış ancak, topluluğun önemli bir bölümünün dağılmadığı görülmüştür. Bundan sonra, dağılmamakta ısrar eden topluluk süpürülerek uzaklaştırılmak istenirken, görevli personele mukavemette bulunmaya başlamasıyla dağılmayı sağlayacak yeter düzeyde/orantılı olacak şekilde göz yaşartıcı gaz kullanılması talimatı üzerine gaz kullanmak suretiyle ve yine süpürülerek eylemci topluluk, Abdi İpekçi Parkının pazaryeri ve Hacettepe Üniversitesi yerleşkesi istikametine doğru dağıtılmak istenmiştir.*

Polis tarafından toplam (31) şüpheli, "2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununa muhalefet ederek, kanunsuz eylem organize etmek, bu eyleme bilerek katılmak, düzenledikleri/katıldıkları kanunsuz eylemi dağılmaları yönünde yapılan uyarılara rağmen dağıtmamak/dağılmamak suretiyle son vermemek, görevli güvenlik kuvvetlerine fiili olarak saldırıda bulunmak, yaralanmalarına sebebiyet vermek" suçlarından Cumhuriyet Savcısının talimatıyla haklarında yürütülecek adli soruşturmanın devamı için gözaltına alınarak, Güvenlik Şube Müdürlüğüne götürülmüştür.

VII. SONUÇ VE ÖNERİLER

Gerek ulusal hukukumuzdaki düzenlemelere gerekse tarafı olduğumuz ve onaylamakla iç hukuk mevzuatına dâhil ettiğimiz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde yer alan hükümlere baktığımızda;

Anayasamızın 34 üncü maddesinde" Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir."

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 11 inci maddesinde;

"1. Herkes asayişi bozmayan toplantılar yapmak, demek kurmak, ayrıca çıkarlarını korumak için başkalarıyla birlikte sendikalar kurmak ve sendikalara katılmak haklarına sahiptir.

2. Bu hakların kullanılması, demokratik bir toplumda, zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla ve ancak yasayla sınırlanabilir. Bu madde, bu hakların kullanılmasında silahlı kuvvetler, kolluk mensupları veya devletin idare mekanizmasında görevli olanlar hakkında meşru sınırlamalar konmasına engel değildir."

Yine 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Hakkında Kanununda "Herkes, önceden izin almaksızın, bu Kanun hükümlerine göre silahsız ve saldırısız olarak kanunların suç saymadığı belirli amaçlarla toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir."

Şeklinde bir düzenleme ile Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkı, bir insan hakkı olarak yer almakta ve iç hukukumuzda -özellikle 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu ile bu Kanuna dayanılarak çıkartılan Yönetmelikte -teferruatlı bir düzenlemeye tabi tutulmuş durumdadır.

Kanun koyucu bu düzenlemelerde; herkesin önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahip olduğunu belirlemiştir. Kanun koyucu yine, bu hakkın ancak belli amaçlarla kanunla sınırlanabileceğini, bu sınırlamaların da sadece; millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla olabileceğini, mülki makamların bu durumların varlığı halinde toplantıyı ve gösteriyi erteleyebileceği veya suç işleneceğine dair açık ve yakın tehlike mevcut olması hâlinde yasaklayabileceklerini hüküm altına almıştır.

Ankara ilinde; gerek 15 Aralık 2009 günü Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Merkezi yakınında gerekse 16-17 Aralık 2009 günü Sıhhiye Meydanında ve devam eden günlerde TÜRK-İŞ Genel Merkezi önünde yapılan toplantı ve gösterilerin Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununa göre; kanuna aykırı toplantı ve gösteri olduklarında şüphe yoktur.

Ulusal mevzuatımıza göre bu tür gösterilerin (Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununa aykırı toplantı ve gösteriler) dağıtılması kolluk için bir görevdir. Zira Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 23 üncü maddesinde yer alan " bildirim verilmeden…. yapılan toplantılar veya gösteri yürüyüşleri Kanuna aykırı sayılır." hükmü ve Toplantı veya gösteri yürüyüşünün dağıtılması başlıklı 24 üncü maddesinde yer alan " Toplantı veya gösteri yürüyüşlerinin Kanuna aykırı olarak başlaması hallerinde; güvenlik kuvvetleri mensupları, olayı en seri şekilde mahallin en büyük mülki amirine haber vermekle beraber, mevcut imkanlarla gerekli tedbirleri alır ve olaya müdahale eden güvenlik kuvvetleri amiri, topluluğa dağılmaları, aksi halde zor kullanılarak dağıtılıcakları ihtarında bulunur ve topluluk dağılmazsa zor kullanılarak dağıtılır. " hükmü ile aynı Kanuna dayanılarak çıkartılan Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun Uygulamasına Dair Yönetmeliğin

Güvenlik Kuvvetlerinin Görev, Yetki ve Sorumlulukları başlıklı 16 ıncı maddesinin birinci fıkrasının (h) bendi "Kanuna aykırı olarak başlayan toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde; olayı derhal mahallin en büyük mülki amirine haber vermekle beraber, mevcut imkânlarla gerekli tedbirleri alıp, topluluğa dağılmalarını, aksi durumda zor kullanılarak dağıtılacakları ihtarında bulunmak ve topluluk dağılmazsa zor kullanarak dağıtmak," hükmü ile kolluğa görev yüklemektedir.

Olaylara ilişkin görüntülerin incelenmesi sonucunda 17 Aralık 2009 Perşembe günü polisin göstericilerin dağılması için öğle saatlerine kadar beklediği, dağılmalarının teminine yönelik anonsların yapıldığı buna rağmen gösterilerin devam ettiği ve topluluğun dağılmadığı bunun üzerine polisin Milletvekillerininde bulunduğu topluluğa karşı güç kullanmaya başladığı görülmüştür.

Polis Vazife ve Salayiyetleri Kanununun Zor kullanmak başlıklı 16 ncı maddesinde " Polis, görevini yaparken direnişle karşılaşması halinde, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde zor kullanmaya yetkilidir.

Zor kullanma yetkisi kapsamında, direnmenin mahiyetine ve derecesine göre ve direnenleri etkisiz hale getirecek şekilde kademeli olarak artan nispette bedenî kuvvet, maddî güç ve kanunî şartları gerçekleştiğinde silah kullanılabilir.

İkinci fıkrada yer alan;

a) Bedenî kuvvet; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde doğrudan doğruya kullandığı bedenî gücü,

b) Maddî güç; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde bedenî kuvvetin dışında kullandığı kelepçe, cop, basınçlı su, göz yaşartıcı gazlar veya tozlar, fizikî engeller, polis köpekleri ve atları ile sair hizmet araçlarını,

ifade eder.

Zor kullanmadan önce, ilgililere direnmeye devam etmeleri halinde doğrudan doğruya zor kullanılacağı ihtarı yapılır. Ancak, direnmenin mahiyeti ve derecesi göz önünde bulundurularak, ihtar yapılmadan da zor kullanılabilir.

Polis, zor kullanma yetkisi kapsamında direnmeyi etkisiz kılmak amacıyla kullanacağı araç ve gereç ile kullanacağı zorun derecesini kendisi takdir ve tayin eder. Ancak, toplu kuvvet olarak müdahale edilen durumlarda, zor kullanmanın derecesi ile kullanılacak araç ve gereçler müdahale eden kuvvetin amiri tarafından tayin ve tespit edilir.

Polis;

a) Meşru savunma hakkının kullanılması kapsamında,

b) Bedenî kuvvet ve maddî güç kullanarak etkisiz hale getiremediği direniş karşısında, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde,

(……)

silah kullanmaya yetkilidir.

(……)

Polis, direnişi kırmak ya da yakalamak amacıyla zor veya silah kullanma yetkisini kullanırken, kendisine karşı silahla saldırıya teşebbüs edilmesi halinde, silahla saldırıya teşebbüs eden kişiye karşı saldırı tehlikesini etkisiz kılacak ölçüde duraksamadan silahla ateş edebilir" Hükümlerine yer verilerek daha önce iki ayrı maddede, (PVSK ek m.6 ve 16 da) düzenlenen zor ve silah kullanma yetkileri aynı madde de toplanmıştır. Maddenin yeni düzenlemesine göre; kolluğun, görevini yaparken kullanılan yetkinin niteliğine bakmaksızın, yetkisini kullanmasına engel olmak için direnen herkese karşı, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde, zor kullanma yetkisi verilmiştir.

Kolluk, zor kullanma yetkisi kapsamında, direnmenin mahiyetine ve derecesine göre ve direnenleri etkisiz hale getirecek şekilde kademeli olarak artan nispette

- bedeni kuvvet,
- maddi güç ve
- kanuni şartları gerçekleştiğinde silâh kullanılabilecektir. Şeklindeki düzenlemeyle kanun koyucu tarafından kolluğa ihtiyaç duyabileceği zor kullanma yetkisi verilmiştir.

Ankara Sıhhiye meydanında meydana gelen olaylarda göstericilerin herhangi bir bildirimde bulunmadan ve Kanunen belirlenmiş olan Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü yapılacak yerler ve meydanların dışında toplantı ve gösteri yürüyüşü yapılması toplantının kanuna aykırı olduğu ile polisin görevini yerine getirirken göstericilerin dağılmayarak direniş gösterdikleri ve polisin zor kullanma yetkisinin doğduğunu kabul etmek gerekecektir.

Ancak burada tartışılması gereken konu; kolluğun bu yetkisini kullanırken bu yetkiyi kanunun verdiği ve aradığı şartlar içinde kullanıp kullanmadığıdır. Komisyonumuz da incelemesinde ağırlıklı olarak buna dikkat etmeye çalışmış ve bu konuya yoğunlaşmıştır.

İnceleme ve değerlendirme bölümünde yer alan ve ifadelerine başvurulan gerek kamu görevlilerinin gerekse Milletvekillerinin ve TEKGIDA-İŞ Sendikası Genel Başkanının ifadeleri birlikte değerlendirildiğinde;

1- Ankara Valisi Sayın ÖNAL'ın Alt Komisyonumuza vermiş olduğu ifadesinde; mitingin bu kadar uzun süreli olacağının tahmin edilip edilmediğine ilişkin olarak; bu kadar uzun olacağını tahmin etmediklerini, bunun Ankara'da bir ilk olduğunu belirtmesi ve İl Emniyet Müdürü Orhan ÖZDEMİR'in Sendikanın kararlı olduğunu bildiklerini, lakin hava koşulları nedeniyle ve çoluk çocuk, kadın, kız dayanamazlar şeklinde de bir öngörülerinin bulunduğunu söylemesi idarenin söz konusu eylemin nereye varacağını kestiremediğinin bu konuda yaklaşan krizin sinyallerinin fark edilemediğinin bir işaretidir.

Kriz ile ilgili çalışanlar, Kriz sürecini; kriz öncesi, kriz anı ve kriz sonrası olmak üzere üç genel boyutta değerlendirmektedirler. Kriz öncesi ortamda; olası bir krizin erken sezilebilmesi, önlenebilmesi veya ondan kaçınılabilmesi için kriz sinyallerinin üst yöneticiler tarafından fark edilmesi ve fark edilen sinyaller sonucunda krizin oluşumun engellenmesine yönelik tedbirlerin alınması gerekmektedir.

Yine krizler birden ortaya çıkmamakta, belli aşamalar sonucunda meydana gelmektedir. Bu aşamalardan ilki kurumsal Körelme ve Gizli Kriz Aşaması olarak adlandırılan aşamadır. Bu şamada kurumlar ve yöneticileri, dış çevrelerinde ortaya çıkan gelişmeleri izleme konusunda sahip olduğu özellikleri kaybetmeye başlamakta ve bu gelişmeleri ve neden olabileceği sonuçları fark edememektedir. Çevredeki gelişmeleri algılayamayan ve bu gelişmelere ayak uyduramayan, yani meydana gelebilecek gelişmeleri ve sonuçlarını öngöremeyen bir kurum ve yöneticisi, çevreyle etkileşimi giderek zayıflamakta ve krize adeta davetiye çıkarmaktadır.

Çevre koşullarının olumlu etkilerinden yararlanma ve olumsuz etkilerinden ise kaçınma yöntemlerinden yararlanarak dış çevre ile olan ilişkilerini uyumlu

hale getirilememesi durumunda, kurum ve yöneticileri etkileri hemen hissedilmeyen bir krize girebilmektedir.

Kriz sürecinin ikinci aşaması *Sinyallerin fark edilmemesi (Gizli Kriz-Körlük) aşamasıdır.* Bu durumda krizin ilk işaretleri kendisini göstermeye başlamıştır. Ancak henüz, açık belirtiler ortalarda yoktur. Yine de küçük ölçeklerde bazı sıkıntılar yaşanmaya başlamıştır. Bu dönemde problemler kaynağından tespit edilerek gerekli tedbirler vakit geçirilmeden alınır ve ihtiyaç duyulan değişiklikler gerçekleştirilirse kriz başlamadan ve kuruma bir zarar vermeden sona erdirilebilme ihtimali vardır.

Kriz sürecinin üçüncü aşaması, *Harekete Geçmeme (Kontrol Edilebilir Kriz-Atalet) aşamasıdır. Bu aşama* kriz ile ilgili iç ve dış belirtilerin ortaya çıkmasına rağmen kurumların ve yöneticilerinin, bu gelişmeye karşı halen bir tepki vermediği ve hareketsiz kaldığı aşamadır. Bu aşamada krizin belirtileri ortaya çıkmış ve fark edilmiştir. Ancak yönetimin "bekle gör" politikası uygulaması sonucunda ve geçmiş başarılara aşırı güven sebebiyle yöneticiler harekete geçmemekte ve gerekli önlemleri almamaktadır. Ancak ilerleyen aşamalarda problemler artışa geçmektedir.

Harekete geçmeme (atalet) aşamasında kurum yöneticileri,

- Krizle ilgili belirtilerin geçici olduğunu düşünerek harekete geçmeyerek tipik "bekle gör" politikası izlemektedir.

- Kurum tarafından kriz belirtilerinin önlenmesi için yapılması gereken iş ve eylemlerden, bu eylemlerin sonuçlarının kendi ikballerine etki edeceği ihtimalinden dolayı hareketsiz kalma, hareket tarzını uygulamaktadırlar.

Gerek Ankara Valisi İ Kemal ÖNAL gerekse Ankara Emniyet Müdürü Orhan ÖZDEMİR tarafından; TEKGIDA-İŞ Sendikasının 07 Aralık 2009 Pazartesi günü " 12 BİN TEKEL İŞÇİSİ BEDAVA EKMEK ARAMIYOR, KADRO VE ÖZLÜK HAKLARINI ARIYOR! 15 ARALIKTA ANKARA'DA AKP GENEL MERKEZİNİN ÖNÜNDEYİZ!" şeklinde Kamuoyuna yapmış olduğu duyuru ve bu duyurunun son paragrafında yer alan, *"15 Aralık'ta Ankara'da saat 10.00'da AKP Genel Merkezi önünde 12 bin TEKEL işçisi olarak toplanacağız…… Sonuç alıncaya kadar Ankara'da kalmakta kararlıyız."* şeklindeki ifadeler ve sendikanın eylem kararlılığı yeterince dikkate alınmamıştır. Yani il valisi ve bu konularda valiye danışmanlık yapması gereken il emniyet müdürünce yaklaşmakta olan krizin sinyalleri yeterince fark edilmemiştir.

Yine daha önce Ankara'da yapılmış olan, işçi eylemlerinde herhangi bir olayın meydana gelmemiş olması ve Aralık 2009 tarihinde devam etmekte olan İzmir Büyükşehir Belediyesince işlerinden çıkarılan işçilerin, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Merkezi önündeki oturma eyleminde herhangi bir olayın meydana gelmemesi de bu iki il yöneticisinin TEKGIDA-İŞ Sendikası eyleminin de yapılacak bir basın açıklamasıyla bitirileceği ve eylemci işçilerin daha sonra

Ankara'yı terk edecekleri şeklinde değerlendirmiş olmasından dolayı yaklaşmakta olan krizin sinyalleri yeterince fark edilmemiş olacak ki Sendikanın eylem kararı ve basın açıklamasına rağmen Valilikçe bir takım rutin işlemlerin dışında, duyurunun yapılmasıyla eylemin başladığı 15 Aralık tarihleri arasında eylem ile ilgili olarak eylemin gerçekleştirilmemesi ve göstericilere müdahale edileceği konusunda eylemcilere ve kamuoyuna yönelik verilecek mesajlar bakımından yeterince ciddi önlem alınmamıştır.

2- 15 Aralık 2009 tarihinde Eylemcilerin farklı yerlerde daha küçük gruplar halinde bulunmalarına karşın bulundukları yerlerde dağıtılmaları yerine İl Emniyet Müdürlüğü görevlilerince, 16 Aralık tarihinde, gerek Atatürk Spor salonundaki göstericilerin gerekse İzmir ve Manisa'dan gelen grupların Sıhhiye Meydanına yönlendirilmesi sonucunda eylemcilerin tek bir yerde toplanmalarının istendiği ve toplanmalarının sağlandığı anlaşılmıştır. Farklı farklı yerlerde ve daha küçük gruplar halindeki eylemcilerin bulundukları yerde, kanunsuz olduğu bilinen gösterilerine müdahale edilmeyip de, bir yerde (Abdi İpekçi parkı) toplanmalarının bizzat Emniyet yetkililerince sağlanmış olması, hem kanunsuz olan eylemi, Valilikçe toplantı ve gösteri yürüyüşleri için açıkhava toplantı yeri olan bir alana göstericilerin getirilmesi ile bilinmiş olması dolayısıyla kanunun aradığı bildirim şartının yerine getirilmiş olmasını sağlayacağından bu andan itibaren Tekel eylemcilerinin gösterisini kanuna uygun hale getirdiği izleniminin doğmasına hem de göstericilerin dağıtılmasını zorlaştıracak ve eylemin daha sonraki günlere sarkmasını ve toplumun gerilmesi sonucunu doğuracak sonuçlara neden olunmuştur.

16 Aralık 2009 tarihinde hem Abdi İpekçi Parkında hem de Armada Alışveriş Merkezi önünde ve Yaşam sokakta yapılmakta olan gösteri ve eylemler, Toplantı ve Gösteri yürüyüşleri Hakkında Kanununa göre kanuna aykırı gösteri ve toplantı olmasına karşın Valilikçe ve Emniyetçe eylemcilerin dağıtılmasına yönelik herhangi bir işlem yapılmamıştır.

Gerek Valiliğin gerekse İl Emniyet Müdürlüğü yetkililerinin bu davranış biçiminde mevcut krizin oluşumunun önlenmesine yönelik uyarlı bir hareketleri yoktur.

3- Çetin Soysal ve diğer Milletvekillerinin Sıhhiye Meydanında bulunduğunun, orada bulunan ve göstericilerin dağıtılması emrini uygulayacak polislerin başındaki kolluk amirleri ve onlardan her an meydan ile ilgili bilgileri almakta olan İl Valisi İ. Kemal ÖNAL ve İl Emniyet Müdürü Orhan ÖZDEMİR tarafından bilinmekte olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Kanunsuz toplantı ve gösteri yürüyüşünün dağıtılması emrini veren İl Valisi İ. Kemal ÖNAL ve bu emri uygulama görevi olan İl Emniyet Müdürü Orhan ÖZDEMİR alanda Milletvekillerinin olduğunu bilmesine karşın bu emri vermiş ve emrin uygulanmasını istemişlerdir. Oysa 16 Aralık 2009 günü aynı eylem kanunsuz olmasına karşın dağıtılma emri verilmemiş hatta göstericilerin sıhhiye

Meydanında toplanmalarının teminine yönelik olarak, farklı yerlerde daha küçük gruplar halinde olan kişilerin buraya gerek Belediye otobüsleri gerekse yaya olarak gelmeleri sağlanmıştır. Dağıtılma emri için Milletvekillerinin güvenliklerinin alınmasından sonra dağıtılma emri uygulanabilirdi. Bu şekilde hareket edilmeyip gerek eylemin ilk günü olan 15 Aralık tarihinde gerekse müdahalenin bir gün öncesi olan 16 Aralık 2009 tarihinde; eylemin bu tarihlerde de kanunsuz olduğu gerçeğine karşın Milletvekillerinin alanda oldukları bir zamanda müdahale edilmesi sonucunda Çetin Soysal'a yapılan gaz sıkma olayı Alt Komisyonda olan Milletvekillerince; Çetin Soysal'ın hem kendi temsil ettiği kişiliği itibarıyla hem de Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi sıfatıyla Türkiye Büyük Millet Meclisinin tamamına bir hakaret olarak algılanmıştır.

4- Kolluğun kanunsuz gösterileri dağıtmak için kanunun kendisine tanıdığı "zor kullanma yetkisini" kullanması şüphesiz bir ihtiyaçtır ancak sınırsız değildir. Zor kullanma yetkisi kullanılırken;

a) Polisin görevini yaparken direnişle karşılaşması

b) Bu direnişi kırmak amacıyla bu yetkisini kullanması ve

c) Bu direnişi kıracak ölçüde

kullanması gerekir. Yani kullanılan güç hem "orantılı" olmalı hem de amaçlanılan hedefle orantılı olarak "ölçülülük" içinde olmalıdır. Oysa olay yeri görüntülerinden de görüleceği gibi; polislerin Çetin SOYSAL başta olmak üzere Milletvekillerine ve eylemcilere yönelik olarak kullandıkları maddi gücün (özellikle aerosol gaz kullanma) "orantılılık" ve "ölçülülük" olduğunu söylemek mümkün değildir.

Polislerin göstericileri etkisiz hale getirmesine yönelik görüntülerde, Çetin SOYSAL ve diğer Milletvekillerinin kaçmaya ve direnmeye yönelik bir davranışının olmamasına karşın, polisin doğrudan Milletvekili Çetin SOYSAL' a ve diğer göstericilere karşı kullandıkları göz yaşartıcı gazın miktarı ve kullanım şekli, kanunun verdiği zor kullanma yetkisinin sınırları içinde olmayıp, bu yetkinin aşılmasıdır.

Emniyet Genel Müdürlüğünün 15/02/2008 tarihli yasa dışı toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde göstericilerin kalıcı bir zarara meydan verilmeden dağıtılmaları, güvenlik güçlerine karşı direnişte bulunan kişilerin direnişlerine son verilebilmesi için Emniyet Teşkilatı olarak kullanılmakta olan göz yaşartıcı gaz silahları ve mühimmatları hakkında genel bilgiler, kimyasal maddelerin yayılma yolları ve insanlar üzerindeki fizyolojik etkileri, kapalı alanların temizliği, ilkyardım esasları, eğitim esasları, kullanım taktikleri, depolanma ve imha esasları ile silah ve mühimmat çeşitlerini içeren **"Göz Yaşartıcı Gaz Silahları ve Mühimmatları Kullanım Talimatı" nın** GÖZ YAŞARTICI GAZ MÜHİMMATLARI KULLANIMINA İLİŞKİN EĞİTİM ESASLARI VE GAZ

KULLANMA TAKTİKLERİ ana başlıklı DÖRDÜNCÜ BÖLÜM ünde yer alan ve 2. Göz Yaşartıcı Gaz Silahları ve Mühimmatlarını Kullanma Taktikleri başlıklı kısmı;

✓ Göz yaşartıcı gaz silahları ve mühimmatları, amacı dışında ve gerekli tedbirler (sağlık ekibi gibi) alınmadan kullanılmamalıdır.

✓ Göz yaşartıcı gazlar kullanılmadan önce topluluğun duyabileceği şekilde göz yaşartıcı gaz kullanılacağı ve dağılmaları gerektiği yönünde topluluk ikaz edilmelidir.

✓ Göz yaşartıcı maddeler gaz ekibinden sorumlu amirin şartları değerlendirmesi neticesinde, vereceği taktik doğrultusunda ve belirttiği dozda kullanılır.

✓ ***Göz yaşartıcı maddelerin dozu topluluğun veya kişinin direncine ve karşı koymasına orantılı olarak kademeli bir şekilde arttırılır.***

✓ ***Gaz spreylerinin polise yapılan direnişle orantılı olarak en az 1 metre mesafeden sıkılmasına özen gösterilir.***

✓ ***Göz yaşartıcı maddeler direniş ve saldırısına son vermiş kişilere karşı asla kullanılmaz.***

Göz yaşartıcı gaz mühimmatı kullanan veya kullanacak her personel, mühimmatı üreten firmanın belirttiği kullanma talimatı ve uyarılar hakkında bilgilendirilir. Hükümlerini taşımaktadır.

Talimatta da belirtildiği gibi; "***Gaz spreylerinin;***

1. polise yapılan direnişle orantılı olarak

2. en az 1 metre mesafeden sıkılması

gerekmektedir.

Oysa gerek Çetin Soysal gerekse diğer Milletvekillerinin aktif olarak polise direnmeleri söz konusu değildir. Yine olay yeri CD görüntülerin incelenmesi sonucunda Göz yaşartıcı gazla müdahalenin 1. Kademesi olan, Yakın mesafe (1–15 metre) Gaz Spreyi ve Model 5 Gaz Tüpü ile yapılan müdahale de ***en fazla 20-25 cmlik bir mesafeden bitişik sıkma olarak tabir edilebilecek şekilde, doğrudan hedef alınarak yapılmış şekildedir. Zor kullanma yetkisinin, "orantılılık" ve "ölçülülük" prensibi gözetilmediği için, aşılması söz konusudur.***

Ayrıca kullanılan kuvvetin kademeli olmasının gereği olarak kolluk, her aşamada karşı tarafı etkisiz hale getirme amacına ulaşılıp ulaşılmadığını kontrol etmelidir. Etkisiz hale getirme işlemi hangi aşamada tamamlanmışsa kuvvet kullanma işlemi de o aşamada artık sona erdirilmelidir.Kuvvet kullanmanın amacı hiçbir zaman yakalanan kişiye herhangi bir ceza vermek olamayacağı

gibi direnişi yok etmek için kullanılan kuvvet, saldırıyı gerçekleştirmek için kullanılan kuvvete göre orantısız olmamalıdır, başka bir ifade ile, kişi etkisiz hale getirildikten sonra kuvvet kullanma işlemi sona erdirilmelidir.

Şüphesiz, kolluğun, zor kullanma yetkisi kapsamında direnmeyi etkisiz kılmak amacıyla kullanacağı araç ve gereç ile kullanacağı zorun derecesini kendisinin takdir ve tayin etmesi kanunda yer alan bir konudur. Ancak, toplu kuvvet olarak müdahale edilen durumlarda, zor kullanmanın derecesi ile kullanılacak araç ve gereçlerin müdahale eden kuvvetin amiri tarafından tayin ve tespit edileceği de yine kanunun emredici hükmüdür.

Polislerin alanda bulunan Milletvekillerine ve göstericilere karşı, aşırı ve orantısız güç kullanması şeklinde Türkiye'yi dünya kamuoyu önünde de zor duruma sokacak davranışlarda bulunmalarının önüne geçilmelidir.

Sonuç olarak gerek olayların başlangıcı olan Sendikanın eylem kararı ve sonuç alıncaya kadar Ankara'yı terk etmeyeceği ifadelerinin bulunduğu 07 Aralık 2009 tarihl basın açıklaması, gerekse 15 ve 16 Aralık 2009 tarihindeki eylemlerin açıkça kanuna aykırı toplantı ve gösteriler olmasına karşın göstericilere bu günlerde müdahale edilip dağıtılmamaları, bunun yerine küçük grupların Sıhhiye meydanında toplanmalarının sağlanması ve 17 Aralık 2009 tarihinde de daha önceki günlerde kendilerine müdahale edilmemesinden dolayı cesaretlenen göstericilere ve onlara destek vermek için alanda oldukları bilinen Milletvekillerine müdahale edilmesi sonucunda yukarıda bahsedilen olumsuzluklara neden olan ve yönetim ile denetim yetki ve görevinde ihmal ve kusuru olan Ankara eski Valisi İ. Kemal ÖNAL ve Ankara Emniyet Müdürü Orhan ÖZDEMİR başta olmak üzere olaylarda ihmal ve kusuru bulunanlar hakkında gerekli hukuki işlemler ilgili mevzuat gereğince başlatılmalı ve sonucundan komisyonumuz bilgilendirilmelidir.

EK-16

VAN İLİ ÖZALP İLÇESİNDE MEYDANA GELEN MÜHİMMAT PATLAMASI SONUCU BİR ÇOCUĞUN ÖLÜMÜ VE BEŞ ÇOCUĞUN YARALANMASI İLE İLGİLİ İNCELEME RAPORU

I. BAŞLANGIÇ

25.05.2010 tarihinde Van'ın Özalp ilçesinde saat 16.00 sıralarında Cumhuriyet Mahallesi Mustafa Muğlalı 2.Hudut Piyade Tabur Komutanlığının arka kısmında bulunan atış alanının hemen bitişiğinde meydana gelen patlama sonucu 1 çocuk vefat etmiş, 5 çocuk da yaralanmıştır.

Somut olay ile ilgili bilgi almak ve yerinde inceleme yapmak üzere; Mülkiye Başmüfettişi Mehmet FİRİK ve Adalet Müfettişi Mecit GÜRSOY TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı Mersin Milletvekili Prof. Dr. M. Zafer ÜSKÜL tarafından görevlendirilmiş ve 14.06.2010 tarihinde Van'a giderek 15.06.2010 tarihinde Ankara'ya dönmüşlerdir.

II. İNCELEMENİN AMACI

İncelemenin amacı, Özalp'te meydana gelen mühimmat patlaması sonucu ölüm ve yaralanma olayını yerinde inceleyerek bilgi almak, kamuoyundaki bilgi kirliliğinin önlenmesine yardımcı olmak ve benzer olayların önlenmesi adına alınabilecek tedbirleri belirlemektir.

III. İNCELEMEDE UYGULANAN YÖNTEM

Heyet çalışmalarında;

14.06.2010 tarihinde Özalp Kaymakamı Hüseyin DEMİRBAŞ, soruşturmayı yürüten Özalp Cumhuriyet Savcısı Muhammet Ali KAŞIKÇI ve Özalp Belediye Başkanı Murat DURMAZ ile görüşmüş, ayrıca olayın meydana geldiği yerde gözlemlerde bulunmuştur. Ardından yaralanan çocuklar Doğukan MEŞE, Yunus YAMAN ve Rıdvan ÇOŞAN'ın evlerine gidilerek aileler ve mağdurlar ile görüşülüp geçmiş olsun temennisinde bulunulmuş, vefat eden Oğuzcan AKYÜREK'in ailesi ziyaret edilerek başsağlığı dilenmiştir. Diğer yaralı iki çocuğun tedavilerinin Ankara'da devam etmesi ve ailelerinin de çocuklar ile birlikte Ankara'da olmasından ötürü bu aileler ziyaret edilememiştir.

Ziyaretleri müteakip 2. Hd. Tb. K.lığına geçilerek Tabur Komutanı Yarbay Ethem ARSLAN ile görüşülmüş, olay ve uygulamalar hakkında ayrıntılı bilgi alınmıştır.

Olay sonrasında Oğuzcan AKYÜREK'in vefat etmemesine rağmen vatandaşlar tarafından üzerinin örtüldüğü, sağlık ekiplerinin ise Oğuzcan'a müdahale etmeyerek diğer yaralılar ile ilgilendiği, bu esnada olay yerine intikal eden diğer sağlık görevlilerince Oğuzcan'ın yaşam belirtileri gösterdiğinin

tespit edildiği iddiaları üzerine, olay yerine sonradan gelen ve Oğuzcan'ın nabzının attığını tespit ettiği belirtilen Diyaliz Hemşiresi Fatma DEMİR ile de görüşülmüştür.

15.06.2010 günü ise Van'da 6. Hd. Alay Komutanı Albay Memduh HAKBİLEN ile Asayiş Kolordu Komutanlığı Adli Müşaviri Albay Şahin POLAT ile yapılan görüşmenin ardından sivil toplum temsilcilerinden Van Barosu Başkanı Av. Ayhan ÇABUK, MAZLUM-DER Van Şube Başkanı Abidin ENGİN ve İnsan Hakları Derneği Van Şube Sekreteri Sami GÖRENDAĞ ile görüşmelerde bulunularak bu ve benzer olaylar ile ilgili görüş ve düşünceleri alınmıştır.

İncelemeler sırasında Özalp Belediye Başkanlığından askeri birlik ile atış poligonunun imar durumu, Tabur Komutanlığından atışlarda can ve mal kaybına sebep olunmaması için alınan önlemler ile bunların vatandaşlara ne şekilde yansıdığı ve askeri mühimmatların atış sonrası patlamaması durumunda yapılan işlemler ile ilgili bilgi ve belge alınmıştır.

IV. TAHLİL VE DEĞERLENDİRME

OLAYIN OLUŞ ŞEKLİ:

25.05.2010 tarihinde saat 16.00 sıralarında Özalp İlçesi, Cumhuriyet Mahallesinde, 2.Hudut Tabur Komutanlığının bulunduğu Orgeneral Mustafa Muğlalı Kışlasının Kuzeybatısında bulunan askeri atış alanının dış sınır telinin yaklaşık 5 metre dışında, çocukların top oynağı küçük boşluk alanda bir patlama meydana gelmiştir. T-40 tüfek bombası olduğu emniyetçe yapılan öninceleme neticesinde ortaya çıkan bu patlama neticesinde, 13 yaşındaki Oğuzcan AKYÜREK vefat etmiş, yaşları 9 ila 12 arasında değişen 5 çocuk da yaralanmıştır. Yaralılardan ikisinin tedavisi ziyaret tarihi itibariyle Ankara'da devam etmekte olup diğer üç çocuk ailelerinin yanında bulunmaktadır.

Olay sonrasında Van Emniyet Müdürlüğü Olay Yeri İnceleme Şube Müdürlüğü ekipleri ve bomba uzmanlarınca gerekli incelemeler yapılarak toplanması gereken materyaller alınıp Emniyet Genel Müdürlüğü Kriminal Polis Daire Başkanlığına gönderilmiştir. Düzenlenecek olan raporda tespit edilecek bulgular soruşturmanın yönünü ve gidişatını önemli ölçüde etkileyecektir. Bombanın niteliğinin tespiti şu an için en önemli soruşturma unsurlarından birisini oluşturmaktadır.

Olayın oluş şekli Özalp Cumhuriyet Başsavcılığının yapacağı soruşturma neticesinde netlik kazanacaktır. Heyetimiz gerek askeri yetkililerden gerekse olayın mağdurlarından bilgi almıştır. Askeri yetkililerin anlatımına göre olay şu şekilde gerçekleşmiştir; olay günü tel örgünün dışında bulunan 5-6 çocuk tel örgüleri aşarak kışlaya girmiştir. Kulede bulunan iki gözetleyiciden birisi kuleden inerek düdükle ve bağırarak çocukların kışla dışına çıkması konusunda uyarıda bulunmuş, kuleden aşağı inerek çocuklara doğru ilerlemiştir. Bunun

üzerine çocuklar tel örgüyü aşarak kışla dışına çıkmışlardır. Nöbetçi er bunun üzerine çocukların tekrar içeri girme olasılığı ve sayılarının fazla olduğunu değerlendirip ani müdahale mangasına haber vermek için geri döndüğünde tel örgünün 5 metre ilerisinde patlama sesi duyulmuştur. Bu patlama neticesinde 1 çocuk vefat etmiş 5 çocuk ise yaralanmıştır.

Olayın mağduru olan çocuklardan bazıları ise kendilerinin askeri birliğin hemen sınırındaki boşlukta top oynar iken bir askerin yanlarına gelerek Oğuzcan'a sarılı bir paket verdiğini Oğuzcan'ın önce paketi eline aldığını daha sonra da şüphelenmesi üzerine yere bıraktığını, bu bırakma neticesinde patlamanın meydana geldiğini belirtmişlerdir.

Patlama sonrasında olay yerine intikal edildiğinde Oğuzcan'ın üzeri öldü zannedilerek vatandaşlar tarafından örtülmüş, olay yerine giden ilk sağlık ekibi Oğuzcan dışındaki yaralıların ambulans ile hastaneye intikallerini sağlamış, Oğuzcan'ın öldüğünü değerlendirerek ilk anda onu ölü muayene ve otopsi işlemleri gibi gerekli savcılık incelemelerinin yapılması için olay yerinde bırakmıştır. Daha sonra olay yerine gelen ve olay günü izinli olan diyaliz hemşiresi Fatma DEMİR ve beraberindeki sağlık personeli olay yerinde üstü örtülen ve ölü olduğu söylenen Oğuzcan'ın nabız kontrolünü yapmışlar ve çocuğun nabzının attığını fark ederek Oğuzcan'ı orada bulunan arkası açık bir pikap ile Özalp Devlet Hastanesine kaldırmışlar ve Devlet hastanesinde ilk anda yapılan müdahale sonucunda kalp atışı alınmış ve ambülâns helikopter ile yaralı Van'a sevk edilirken yolda vefat etmiştir.

Patlamadan sonra METİ (Mayın ve Elyapımı Patlayıcı Tespit ve İmha) timi tarafından tüm atış alanları incelenmiş ve herhangi bir patlayıcı maddeye rastlanmamıştır.

Olay ile ilgili Özalp Cumhuriyet Savcılığı tarafından iki ayrı soruşturma yürütülmektedir. Bunlardan birisi patlama sonucu meydana gelen ölüm ve yaralanma olayları, diğeri ise sağlık görevlilerinin kusurunun bulunup bulunmadığı ile alakalı olandır. İkinci soruşturma ile ilgili Sağlık Bakanlığı müfettişlerince de yürütülen bir soruşturma bulunmaktadır.

Askeri Savcılık da olayı soruşturmakta, ayrıca idari bir soruşturma da yapılmaktadır.

Çocukların içeri girip girmediği, bombanın asker tarafından verilip verilmediği veya bombanın çocukların top oynadığı yerde mi olduğu hususları yapılan soruşturmalar neticesinde açıklığa kavuşacaktır.

DEĞERLENDİRME

Olayın nasıl meydana geldiği ile ilgili gerçek bilgiler ancak yapılan adli soruşturmalardan sonra netlik kazanacaktır. Patlamanın meydana geldiği yerdeki incelemelerimiz sırasında çocukların top oynadıkları yerin kışlanın

içerisine girmeye müsait olduğu, çekilen tel örgülerin giriş-çıkışları engelleyecek nitelikte olmadığı, çocukların kolayca içeri girebilmelerine müsait olduğu, olay sonrasında alınan ek tedbirler ile tel örgülerin güçlendirildiği gözlemlenmiştir. Zikredilen yerde çocuklara ait ayak izlerinin bulunup bulunmadığı hususu ve çocuklardan birisinin cebinde patlayıcı olmayan askeri mühimmat bulunması ile ilgili olarak ifade edilen bulgular da sonuca etki edecek önemli verilerdir.

Olay sonrasında askeri birimlerce bir heyet teşkil edilerek cephalikte mühimmat sayımı yapılmıştır, Nöbetçilerin Kışla Fiziki Güvenlik planında belirtildiği şekilde silah ve teçhizat aldığı, bunların da sadece piyade tüfeği ve mühimmatı olduğu belirlenmiştir. Mağdurların iddia ettikleri gibi bir askerin ellerine patlayıcı vermesi ürkütücü olmakla birlikte elbette ki bu ihtimal de savcılık tarafından değerlendirilmeli ve sonucunda iddianın sabit olması halinde sorumlular yargı önüne çıkarılmalıdır.

Bu olasılığı bir kenara koyarak askeri makamların iddiaları değerlendirildiğinde ve doğru kabul edildiğinde bile ortada bazı soru işaretleri bulunmaktadır. Her şeyden önce hassas bir bölgede konuşlandırılmış olan kışlanın çevre korumasının yeterli derecede alınmadığı gerçeği ortaya çıkmaktadır. Çocukların çok kolaylıkla kışlanın içine girdiği bir durum başta dış çevre güvenliği olmak üzere bazı güvenlik zafiyetlerinin olduğunun ve olabileceğinin göstergesidir.

Askeri yetkililerden alınan bilgilere göre 2. Hd. Tb. K.lığının 2008-2009 ve 2010 yıllarında bomba atar atışları, bomba atar atış alanında yapılmış, ilgili tüm atış kayıtları muhafaza edilmiştir. Atış sonrası patlamayan mühimmatlar emniyete alınarak işaretlenmiş, imha ekibi (Sürveyan) çağrılmış, sürveyan gelene kadar nöbet tutulmuş, nöbet çizelgeleri, işaretlenmiş yerlerin fotoğrafları, sürveyan istek mesajları ve imha raporları muhafaza edilmiştir.

Atış sonrasında patlamayan bir bomba tespit edilirse bu işlemlerden sonra imha gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda kışla içerisinde atış sonrası patlamamış tüfek bombası veya elbombasının bulunmaması, bulunsa bile usulüne uygun bir şekilde imha edilmiş olması gerekmektedir. Olay yeri, bomba atar atış alanı ile 210 metre, el bombası atış alanı ile ise 50 metre mesafededir. İlk belirlemelere göre, olaya neden olan mühimmatın 40 mm. bombaatar olduğu ifade edilmiştir. Mevcut elbombası atış alanı son dört yıldır (Daha öncesi bilinmiyor) elbombası atışları haricinde hiçbir silah atışı için kullanılmamıştır ve diğer silahların atışı için de yeterli mesafeyi sağlayamamaktadır. Bu durumda askeri yetkililerin iddia ettiği gibi çocukların içeri girerek bombayı kendilerinin yerde bulduğunun kabul edilmesi durumunda bu bombanın orada nasıl kaldığı sorusu cevaplandırılamamaktadır. Son dört yıllık uygulamalarda bir sorun gözükmemekle birlikte, bombanın niteliğinin ve kışlada hangi dönemlerde

kullanıldığının bilirkişi tarafından tespitinin sonucunda geriye doğru gidilerek o dönemlerdeki sorumluların da belirlenmesi sağlanmalıdır.

Kışlanın konuşlandığı alan da şehir içinde kalmış olmasından dolayı sıkıntı kaynağı haline gelmiştir. Çoğu askeri birliklerde olduğu gibi burası da ilk kurulduğunda şehrin dışında bulunmakta iken zaman içerisinde yapılaşmanın artması ve bu yapılaşmanın imar kurallarına uygun olmaması askeri birlikleri, sivil yaşam alanları ile iç içe getirmiştir. Bu da güvenlik sıkıntısına ilaveten -özellikle Özalp'te olduğu gibi -atış eğitimi yapılan yerlerde bazı sorunların oluşmasına sebebiyet vermiştir. Atışlar sırasındaki aşırı gürültüden korkular yaşanmakta bazen de maddi zararlara sebebiyet verilebilmektedir. Ayrıca atış sonrası kalan mühimmatlar da can kayıplarına sebep olmaktadır. Askeri birliklerin konumu ve imar durumlarında, bu tür sıkıntılara sebebiyet vermeyecek şekilde düzenlemeler yapılarak kuralların uygulanması konusunda başta Belediyeler olmak üzere imardan sorumlu kamu kurumlarınca gerekli hassasiyet gösterilmelidir.

Özalp'te kışlanın başka bir yere taşınması aşırı maliyet gerektirmesi nedeniyle düşünülmüyorsa; atış yerlerinin sivil yaşam sınırlarından daha içerilere taşınması ve çevre güvenliğini artıracak önlemlerin alınması öncelikli olarak gerçekleştirilmelidir.

Olayı takiben sağlık ekiplerinin müdahalesinde bir kusur bulunup bulunmadığı hem savcılıkça hem de Sağlık Bakanlığı müfettişlerince incelenmektedir. Patlama 16.02'de meydana gelmiş, patlamanın ilçede bulunanlarca da duyulmasını müteakip 16.10'da ambülâns olay yerine ulaşmıştır. Ambülâns olay yerine ulaştığında Oğuzcan AKYÜREK öldü zannıyla vatandaşlar tarafından üzeri battaniye ile örtülmüştür. Diğer yaralılar ambülâns ile Özalp Devlet Hastanesine sevk edilmişlerdir. 16.20'de ikinci bir sağlık ekibi olay yerine gelmiş, Oğuzcan'ın nabzının attığını belirlemeleri üzerine ambülâns olmadığından özel bir araç ile yaralı, Özalp Devlet Hastanesine sevk edilmiştir. Burada bir taraftan gerekli müdahaleler yapılır iken diğer yandan da ambülâns helikopter istenmiştir. 17.04'de helikopter, ilçedeki tek helikopter pistinin olduğu kışlaya iniş yapmıştır. Bu sırada Oğuzcan'ın kalbi tekrar durmuş, kışla tabibinin müdahalesi sonucu tekrar yaşama dönmüş ve helikopter Van'a hareket etmiştir. 18.10'da ise Oğuzcan vefat etmiştir. Burada üzerinde durulması gereken Oğuzcan'ın üzerinin öldü zannıyla kim tarafından kapatıldığıdır. Bu soruşturma sonucunda ortaya çıkarılmalıdır. Ayrıca eğer ilk grup ile hastaneye götürülse idi kurtarılma şansı olup olmadığı da işin uzmanlarınca incelenmeli ve sorumlular tespit edilmelidir.

Patlama olayından sonra cenaze töreni sırasında yaşanan olaylar da irdelenmeye değerdir. Cenaze Özalp'te defnedileceğinden dolayı Van Emniyet Müdürlüğünden ve İlçe Jandarma Komutanlığından takviye ekipler kışlanın korunması için görevlendirilmişlerdir. Öğle saatlerinde yaklaşık 65 araçlık bir

konvoyla 1500 kişilik topluluk eşliğinde cenaze ilçeye getirilerek merkez camiinde cenaze namazı kılınmıştır.

Patlama sonucu bir çocuğun ölümü ve 5 çocuğun da yaralanmasına sebep olan böyle bir olay için, yasal prosedür çerçevesinde, toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanunu sınırları içinde kalınmak suretiyle yapılacak bir toplantı ile halkın tepkisini göstermesi son derede doğal ve anlayışla karşılanabilecektir.

Ancak bölgenin yapısı ve güvenlik gibi hassas unsurlar dikkate alındığında bu tür bir gösterinin provoke edilebileceği de gözden uzak tutulmamalıdır. Nitekim defin işleminden sonra belli bir grup, kaymakamlık, emniyet ve askerlik şubesi binalarını taşlamış, esnafta Özalp tarihinde ilk kez kepenk kapatmıştır. Olaydan sonra ilçe belediye başkanının "Mahallenin ortasında atış poligonu neden kurulur, gelin bakın birçok evin duvarında, çatılarında kurşun izleri var. Bir görgü tanığı var olay yerinde ifade verdi, diyor ki askerler bombayı çocukların arasına atıp kaçtı" şeklinde beyanda bulunduğu medyada yer almıştır. Bunun üzerine belediye başkanı bir basın toplantısı düzenleyerek "Ben yapılan atışlar nedeniyle seken taş parçalarının evlere isabet ettiğini söyledim. Kesinlikle mermi kelimesini kullanmadım. Bunun yanında öyle haberler çıktı ki benim bombayı askerler attı dediğimi iddia ettiler. Ortada büyük bir çarpıtma ve manipülasyon var." Şeklinde düzeltmede bulunmuştur. Aslolan bu tür ortamları hazırlayan zemini oluşturmamaktır. Bunda alınacak tedbirler ile benzer olayları minimize etmek bir çözüm olduğu gibi devletin vatandaşın güvenini kazanacak adımlar atması da önem arzetmektedir.

Bu karışıklık ve provokasyon ortamının oluşmasında kışlanın ismi ile ilgili yapılan spekülasyonlar ön plana çıkmaktadır. İsim olayı bu tür olaylara zemin hazırlamakta, vatandaşı devlet ile karşı karşıya getirmeye çalışan unsurlara malzeme oluşturmaktadır. 1943 yılında yaşanan ve 33 Özalplı'nın öldürülmesi ile sonuçlanan eylemden ötürü yargılanan ve ölüm cezasının 20 yıl hapse çevrilmesi sonucu cezaevinde yaşamını yitiren Mustafa Muğlalı'nın ismi bölgede çok olumlu karşılanmamaktadır. Belli bir aşirete mensup olan bu 33 kişinin yakınları halen ilçede yaşamaktadır. Bir vatandaşın söylediği "Ben her gün kışlanın önünden geçerken babamı dedemi öldüren insanın ismini kışlanın kapısında görüyorum ve o olayları yeniden hatırlayıp yaşıyorum" cümlesi olayın psikolojik yönünü ortaya koymaktadır. Halk zihninde bu ismi belli bir yere koymuştur. Tarih içerisinde bulunduğu konum ve kahramanlıkları gibi unsurlar yöre halkı nezdinde önem arz etmemektedir ve bunu değiştirmek mümkün olmadığı gibi aklama çabaları da ters tepki vermektedir. Tarih içerisinde yaşanan ve üzerinden yıllar geçmiş olan bir olayı her dem taze tutacak ve bölge halkının yarasını kaşıyıp acısını tazeleyecek böyle bir girişim, bölge halkınca yanlışta ısrar etmek olarak algılanmakta ve güven ortamının oluşmasına olumsuz etki etmektedir. İsim ile ilgili yargısal süreç başlatılmıştır ve konu şu an Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine taşınmıştır. Tepki olarak da kışlanın karşısına belediye tarafından 33 kurşun anıtı dikilmek istenmiştir. Bu

tepkiler belli bir süre sonra yan unsurların devreye girip bunları kullanması ile daha da artmakta, her bölgede oluşabilecek ve kendi adli süreci içinde işleyecek olan kaza sonucu ortaya çıkan durumlarda bile, olayların altında bu güvensizlikten ötürü art niyet aranmaktadır.

SONUÇ

1. Yapılan adli soruşturma neticesinde beş çocuğun yaralanmasına ve bir çocuğun ölümüne neden olan bombanın niteliği ve kışlada hangi dönemlerde kullanıldığının tespit edilmesinin ardından, patlamamış olarak kışla içerisinde nasıl kaldığı veya dışına nasıl çıktığı, niçin usulüne uygun olarak imha edilmediği hususunda geçmiş dönemi de içine alacak şekilde adli ve idari soruşturma genişletilmeli, olayın, faili meçhul kalmaması için her türlü gayret sarf edilmelidir.

2. Bombanın bir asker tarafından çocukların eline verildiği iddiası da çok ciddi ve özenle araştırılmalı, olayın doğruluğu halinde gerekli yasal işlemler yapılmalı, gerçek olmaması durumunda ise nedenleri ve gerekçeleri kamuoyuna açıklanarak oluşabilecek bilgi kirliliği ve spekülasyonların önüne geçilmelidir.

3. Kışlanın ilçe içerisinde kalıp evler ile bitişik pozisyonda olduğu gerçeği karşısında; her türlü sızmanın önlenmesi için gerek kışlanın kendi güvenliği gerekse vatandaşların ve özellikle de çocukların güvenliği açısından, kışlanın mutlak surette çevre koruma önlemlerinin artırılması, mevcut durumda kışla içine girilmesinin mümkün olduğu düşünüldüğünden bunu engelleyecek fiziki önlemlerin alınması sağlanmalıdır.

4. Güvenlik kaygısının üst düzeyde olduğu bölgede askerler, gerekli eğitimlerini eksiksiz yapmak durumundadırlar. Atışlar da eğitimin vazgeçilmez bir yönüdür. Kışlanın ilçe dışında kurulmasına karşın ilçenin büyümesi ve imara aykırı olarak yapılaşması neticesinde şu an kışla ilçe içerisinde kalmıştır. Bu beraberinde bazı sorunları doğurmaktadır. Atış yapılır iken vatandaşların can ve mal yönünden zarara uğrama tehlikesi söz konusu olduğu gibi istenmeyen sonuçlar da doğabilmektedir. Bu durumda atış alanlarının yerleşim yerlerinden mümkün olan en uzak yerlere taşınması ve gerekli uyarı ve ikazların yapılarak icra edilmesi bir çözüm olarak düşünülmelidir.

5. Sağlık personelinin olaya müdahalesinde kusurunun bulunup bulunmadığı hem adli hem de idari olarak incelenmektedir. Oğuzcan'ın üzerinin öldü zannıyla kim tarafından battaniye ile kapatıldığı tespit edilmeli, ilk grup ile hastaneye götürülse idi yaşama şansının olup olmadığı uzmanlarca yapılacak araştırmada ortaya çıkarılmalıdır.

6. Özalp ilçesinde bulunan kışlanın adı altı yıl önce değiştirilmiş ve Orgeneral Mustafa Muğlalı kışlası olmuştur. Değiştirilmeden önceki adı, soyadı da ilçenin adı olan Orgeneral Kazım Özalp kışlasıdır. Yer ve kurumlara ad verilirken insanların duygu ve hassasiyetlerine önem verilmelidir. Onları

rencide edecek, geçmiş ve unutulmaya yüz tutmuş acılarını alevlendirecek, devlet ile vatandaş arasına soğukluk sokacak, provokatif eylem düzenleyenlere fırsat verecek davranışlardan kaçınılmalıdır. Bu cümleden olarak 33 kişinin ölümü ile sonuçlanan bir olaya ismi karışan, mahkemece de cezası sabit olan bir kişinin isminin kışlaya verilmesi yöre halkının askere ve dolayısıyla da devlete bakışını olumsuz olarak etkilemektedir. Bu icraatın bir faydası olmadığı gibi bölge barışına zararı da dokunmaktadır. Psikolojik olarak halkın algısını olumsuz etkilemekte, meydana gelen olayların ardında kasıt veya art niyet aramaktadırlar. Buna fırsat verilmemelidir. Kışlanın adının biran önce değiştirilmesi, yapılan bir yanlışlığın düzeltilmesi ve soyadı da ilçenin adı olan Kazım Özalp adının tekrar verilmesi, büyük yarar sağlayacaktır.

EK-17

31 MAYIS 2010 TARİHİNDE İSRAİL HÜKÜMETİ'NİN, GAZZE'YE İNSANİ YARDIM GÖTÜRMEK ÜZERE YOLA ÇIKAN GEMİLERE YAPTIĞI SALDIRILARIN VE BU SURETLE GERÇEKLEŞTİRİLEN İNSAN HAKLARI İHLALLERİ HAKKINDA MEKTUP

"Bildiğiniz gibi İsrail, Gazze'ye insani yardım götüren bazı gemilere uluslararası sularda askeri operasyon düzenlemek suretiyle can kayıpları ve yaralanmalara sebebiyet vermiştir. Gemilere yapılan bu silahlı saldırı açık denizde gerçekleştirilmiştir ve bu eylem uluslararası hukuku ciddi olarak ihlal etmektedir.

Ancak daha da önemlisi, içinde 30'dan fazla ülkeden yüzlerce insanın bulunduğu, sivil toplum gruplarınca uluslararası organize edilen gemiler, insancıl bir görevle yola çıkmıştı. Gemilerin yola çıkış amacı, 35 aydır abluka altındaki Gazze'de yaşayan insanlara yardım ulaştırmak ve yaşanan tecride uluslararası toplumun dikkatini çekmekti.

Aralarında kadın, çocuk ve yaşlıların da bulunduğu silahsız kişilere karşı güç ve zor kullanımı ağır bir insan hakkı ihlalidir ve hiçbir şekilde meşrulaştırılamaz. Yaşama hakkı temel bir insan hakkıdır ve söz konusu yaşam kayıplarını telafi edecek hiçbir ahlaki eylem ya da bir özür bulunmamaktadır.

Gerçekleşen menfur olayda başta yaşam hakkı olmak üzere, seyahat etme özgürlüğü ile kişi özgürlüğü ve güvenliği ihlal edilmiştir. Ayrıca, gemilerde yer alan kişiler ve aileleriyle beraber uluslararası toplumun da bilgi edinme hakları ve haberleşme özgürlüğü hiçe sayılmıştır.

Alınan bilgilere göre, İsrail'de gözaltına alınan kişiler kötü muameleye maruz kalmakta ve böylece uluslararası hukukun yasakladığı bir diğer eylem de açıkça sergilenmektedir.

Komisyonumuzun üyeleri ve diğer tüm parlamenterler bu olay üzerine eğilmiş olup ulusal ve uluslararası kamuoyuna doğru mesaj vermenin öneminin bilincindedir. Bu amaçla Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu bugünkü olağanüstü toplantısında İsrail eylemlerini sert bir şekilde kınayan bir kararı kabul etmiştir.

Bu bağlamda, söz konusu kabul edilemez saldırı eylemine ortak bir karşı duruşun önemine inanan Türkiye Cumhuriyeti, uluslararası topluluğun sağduyulu üyelerini tepkisine katılmaya davet etmektedir.

Nerede ve kim tarafından gerçekleştirildiğine bakmaksızın insan hakkı ihlallerine karşı ortak çabamızdaki dayanışma ve sorumluluk ruhu içerisinde, Komisyonunuzun siz saygıdeğer üyelerini bizleri bu konuda desteklemeye ve saygıdeğer Komisyonunuzun uygun gördüğü şekilde girişimde bulunmaya davet ediyorum."

GENERAL INFORMATION ON HUMAN RIGHTS INQUIRY COMMITTEE AND SUMMARY OF THE REPORTS ACCEPTED IN 4th LEGISLATION YEAR (OCTOBER 2009-OCTOBER 2010) OF THE 23rd TERM OF GNAT

Human Rights Inquiry Committee is the first mechanism at national level to protect human rights. It is established with the law numbered 3686 on 5/12/1990 and functions in accordance with this law and the standing orders of the Turkish Grand National Assembly.

Number of the members is determined by the Plenary of the Assembly upon Board of Spokesmen's proposal. The political parties and the independent members are represented in the Committee relatively to their proportions in the Assembly.

Elections for the Committee membership take place two times during each session. The term of the office is two years for each period.

In proportion to the representations of the political parties in the Assembly, the Committee elects a chairman, deputy chairman, spokesman and a secretary. This election is held with the Committee gathered by minimum of the absolute majority and the decision requires the absolute majority of the present members. The election is carried out with secret vote.

Duties of the Human Rights Inquiry Committee

The second article of the Committee law, which determines the field of operation of the Human Rights Inquiry Committee, states that "this law acknowledges the human rights defined in the Turkish Constitution and various international treaties and declarations such as the Human Rights Universal Declaration and European Convention on Human Rights".

The duties of the Human Rights Inquiry Committee are defined in the fourth article of the law numbered 3686:

a- To follow the developments regarding the human rights at international levels

b- To propose amendments in Constitution of Turkey and national law and practices in order to harmonize with the international treaties which Turkey is a party in the field of human rights

c- To submit its opinion and advice regarding the issues on the agenda of other committees in the Turkish Grand National Assembly upon request

d- To monitor the harmonization of the human rights practices with the Constitution, acts and international treaties which Turkey is a party of and, to this end, to hold inquiries, to propose improvements and solutions

e- To investigate the petitions on human rights violations sent to Committee and to refer them to the relevant departments or offices.

f- To investigate human rights violations in foreign countries and to arouse attention of the members of the parliament in foreign countries directly or through the parliamentary forums

g- To prepare a committee report on annual activities, results obtained, and human rights practices at home and abroad

Competence of the Committee

The Committee has the right to request information from the ministries, general and annexed budget administrations, local authorities, village headmen, universities, all other public institutions and organizations as well as private institutions. Additionally, inquiring those on-site and convoke and obtain information from the persons concerned in the committee hearing are within the Committee's province.

If required, the Committee may ask qualified persons' opinion and may work outside Ankara.

The Committee may also establish subcommittees to hold inquiries.

In case of any crime factor in the appeals, the Human Rights Inquiry Committee may file criminal complaints to the chief public prosecutor's office.

Working methods and principles

Human Rights Inquiry Committee gathers by minimum of the absolute majority of the members and the decision requires the absolute majority of the present members.

The reports prepared by the subcommittees are discussed at the Committee and are included in the Committee report upon agreement by vote.

The reports of the Committee are presented to the Presidency of the Turkish Grand National Assembly and are included in the plenum agenda with the advice of the Consultative Committee. By means of reading or general debate it is possible to obtain information.

The Committee reports are also submitted to the prime ministry and to the concerned ministries. Thereby, the Committee draws attention of the executive power to violations monitored in the inquiries. In that case, the Committee transmits the Committee report to the Presidency of the Turkish Grand National Assembly so that further inquiries for the alleged guilty individuals can be held.

➢ ***The Committee in 4th Legislation Year (October 2009-October 2010) of the 23rd Term of Grand National Assembly of Turkey***

Human Rights Inquiry Committee of Grand National Assembly of Turkey consists of 23 members of parliament in 23rd session of GNAT: 14 AKP, 4 CHP, 3 MHP, 1 BDP and 1 DSP. Mr. Prof. Dr. M. Zafer USKUL is the president of the Committee.

In this legislation year, Committee received nearly 3200 petitions. Most of them were about judicial decisions (32%) and problems related to prisons (23%).

15 reports were accepted by the Committee during the 4th legislation year. The Committee mainly focused on child abuse (their life condition in prisons and orphanages, sexual abuse of children) and military prisons. Moreover the Committee dealt with many different issues such as problems of refugees, some death events, excessive use of force, Turkish society's problems who live in Europe.

Summary of these reports as follows:

Summary of the Report on Turkish Society's Problem in France

Human Rights Inquiry Committee established a sub-committee on 5th August 2009, in order to determine problems of Turkish society in France.

The main agenda of the visit France was problems related to immigration and immigrant laws. Furthermore, many other problems which Turkish society faces in this country were dealt with. Other than immigration and asylum, the Sub-Committee focused on issues such as discrimination, racism and xenophobia, conditions in migrant shelters and prisons. Integration problem of Turkish society in terms of economic, social and political aspects were also portrayed.

The Sub-Committee visited, respectively, Lyon (30th-31st August), Strasbourg (1st-2nd September) and Paris (3rd-5th September). Primarily, the Sub-Committee met with Turkish society in order to identify issues. In this context, a wide range of Turkish society, from municipal council members of Turkish origin to representatives of associations founded by Turks, were heared during visits. The Sub-Committee also applied French political and administrative authorities for their opinions and thoughts.

The report, in summary, states problems and suggestions on issues pertaining to the family reunion, applications for asylum from Turkey, the organization of the Turkish community, the role of Turkish society in social and political life and integration process. It is expressed that this integration is not be only related to Turks, but also there are some responsibilities which should be assumed by French government and society.

Summary of the Report on Turkish Society's Problem in Belgium

Human Rights Inquiry Committee established a sub-committee on 5th August 2009, in order to determine problems of Turkish society in Belgium.

The purpose of Belgium visitation is to determine the Turkish society's economic, social and political participation, integration and education matters in the general context of immigration and taking refuge issues; to make inquiries into the claims on racism and xenophobia and also to take information on the death of Turkish citizen Mikail Tekin in Jamiloux jail on August 8th, 2009.

During the visitation between the dates 21st and 25th September 2009, the sub-committee had conversations with Belgian authorities in Brussels, Liege and Charleroi, parliamentarians, town councilors and citizens, having Turkish origin; visited a station where illegal immigrants sheltered and a prison there.

It is emphasized in the report that Turkish society should integrate into Belgian society by protecting its' origins, and participate in intellectual, political and economic areas. Turkish society has claims on existing of discrimination in employment, housing services, which has made the integration difficult. Education matters and educators' professional and social problems are also expressed in the report. It is concluded that Mikail Tekin's suspicious death increased the concerns of racism; therefore all of the facts on this case are expected to be revealed by the Belgian authorities.

Summary of the Report on Prison and Detention Houses Where Children and Youth Stay

Human Rights Inquiry Committee established a sub-committee in order to make inquiry into Prison and Detention House where children and youth stay, on 5th November 2009.

Sub-committee visited following reformatories, prisons and detention houses:

1. Elazığ Reformatory , Elazığ Prison and Detention House on December 8-9, 2010
2. Ankara/Sincan Prison and Detention House, Ankara/Keçiören Reformatory on January 6, 2010
3. Adana/Pozantı Prison and Detention House on January 14-15, 2010
4. İstanbul/Maltepe Prison and Detention House on January 21-22, 2010
5. Kayseri/İncesu Prison and Detention House on January, 28-29
6. İzmir/Buca Reformatory and İzmir/Bergama Prison and Detention House

Consequently in the report, it is recommended that taking into custody or arresting children should be the last option; physical conditions of the prisons, where arrested and sentenced children stay, should be ameliorated; some of the

prisons which do not serve for rehabilitation of children should be closed; local authorities should be more active at implementing social policies; juvenile courts should be established nationwide.

Summary of the Report on Ankara-Mamak Military Prison

Human Rights Inquiry Committee established a sub-committee on 14th January 2010 in order to make inquiries into military prisons. The Sub-Committee made its first inquiry in Ankara Mamak Military Prison on 24th February, 2010.

The purposes of the inquiry were about whether material and spiritual entity of prisoner were violated, life conditions in prison and possible problems of prisoners.

In summary, the sub-committee observed that there is no over capacity problem contrary to civilian prisons and there is no complaint about conditions, prison guards, meals etc. Prisoners did not claim any ill-treatment and also the sub-committee did not encounter any findings on ill-treatment.

Summary of the Report on Media

Human Rights Inquiry Committee established a sub-committee on 5th February 2009 in order to make inquiry into claims on violation of the presumption of innocence perpetrated by media.

In the context of the inquiry, interviews were made with the representatives of various media organs, some academic people, NGOs and related civil servants.

In summary, the determination of which corruptions and deficiencies occurred while media performs the task on informing the society, manufacturing public opinion and commenting on cases, and which measures should be taken to prevent violation of rights, are expressed in the report.

Summary of the Report on Tekirdağ Province Orphanages

Human Rights Inquiry Committee established a sub-committee on 14th January 2010 in order to make inquiry into orphanages nationwide. The sub-committee was composed of six members and two experts.

The aim of the sub-committee is to draw attention to the children rights and to determine the possible problems and to propose solutions by the means of monitoring orphanages nationwide.

First visit of the sub-committee was held in Tekirdağ province on 11th March 2010. Here, the sub-committee visited two orphanages. The sub-committee did not state a serious problem on the physical or living conditions of the institutions. In addition, the sub-committee welcomed the improvements of the physical conditions of the institutions, such as new buildings which are

founded as houses and furnished to give family atmosphere to the children instead of the classical dormitory design.

However, the sub-committee had some proposals on the subject such as the situation of the children over the age of 18, the lack of rehabilitation centers, improvement of the education and social activity opportunities, encouragement of the foster-parents services, increase of the security measures, the need of experts on social services, the improvement of the working conditions of staff, the participation of NGOs, the amendments of related laws, prevention of missing cases, the monitoring of the institutions and focusing on the several preventive measures.

Summary of the Report on Çanakkale Province Orphanages

Human Rights Inquiry Committee established a sub-committee on 14th January 2010, in order to make inquiry into orphanages nationwide. The sub-committee was composed of six members and two experts.

The aim of the sub-committee was to draw attention to the children rights and to determine the possible problems and to propose solutions by the means of monitoring orphanages nationwide.

Following the first inquiry of the sub-committee on Tekirdağ province on 11th March 2010, the sub-committee visited Çanakkale province in 12th March 2010.

In Çanakkale, the sub-committee visited two orphanages. The sub-committee did not state a serious problem on the physical or living conditions of the institutions. However, the sub-committee had some proposals on the subject such as the need of new buildings and experts on social services, the lack of rehabilitation centers, prevention of missing cases, improvement of the education and social activity opportunities, the amendments of related laws, the participation of NGOs, the improvement of the working conditions of the staff, the monitoring of the institutions, focusing on the several preventive measures, increase of the security measures and the encouragement of the foster-parents services.

Summary of the Report on Sexual Abuse against Two Female Students in Siirt Province

Human Rights Inquiry Committee had information on a case of harassment and sexual abuse against two female students in Siirt province in the southern of Turkey. Following the news on the case, the Chairman of the Committee and two experts were charged with making an inquiry in the province between the dates 30th April 2010 and 1st May 2010.

The aim of the inquiry was to obtain information about the case and to determine whether there is any neglect of duty of officials who are responsible for the preventing children.

As a result of inquiry, the report states that students' family, school administration and teachers have faults. It is informed that children were sexually abused for two years. It is observed that there is an insufficiency in parental caring and also indifferences of authorities (teachers and administrators) deepened the situation. The case is now under judicial investigation. It is also emphasized the importance of preventive works of law-enforcement officers and importance of the language used by media about the case.

Summary of the Report on Claims in Van Province

Some of the members of parliament of Van province made a request on 9th November 2009 to form a sub-committee in order to inquire into the arbitrary and unlawful attitude of the security forces towards Turkish citizens passing the Turkey-Iran border without permission. In addition to that, there were many petitions coming from the dwellers of the region about this issue. As a consequence of death of M. Nuri TANÇOBAN who was 1995 born child and engaging in trafficking, three experts had been charged with obtaining detailed information about the death event and border violations.

Following the applications, an inquiry was conducted by the Committee sending two experts on the province between the dates on 12th -15th April 2010.

Through the inquiry, it was observed that the dissemination of the illegal border trade was indispensible considering the region's socio-economic realities. It was also expressed as an essential step to be taken that relevant laws about smuggling should be under a single legislative framework. Furthermore; the significance of recruiting trained personnel (or educating the existing officers) for struggling against this specific crime was mentioned in the report and gendarmerie was criticized for some of its actions, related to TANÇOBAN event.

Summary of the Report on Eskişehir Military Prison

Human Rights Inquiry Committee established a sub-committee on 14th January 2010 to make inquiries into military prisons. The sub-committee made its second inquiry in Eskişehir Military Prison on 26th February 2010.

The purposes of the inquiry were about whether material and spiritual entity of prisoner were violated, life conditions in prison and possible problems of prisoners.

The report, in summary, states that prisoners should be allowed to reach periodicals and other publications with the condition of payment; prison guards

should be civil servants instead of soldier; head of prisons should be on duty in working hours. The sub-committee also observed that there is no complaint about physical conditions, prison guards, etc. and life condition in the prison is satisfactory.

Summary of the Report on Istanbul-Hasdal Military Prison

Human Rights Inquiry Committee established a sub-committee on 14th January 2010 to make inquiries into military prisons. The Sub-Committee made its second inquiry in Eskişehir Military Prison on 17th March 2010.

The purposes of the inquiry were about whether material and spiritual entity of prisoner were violated, life conditions in prison and possible problems of prisoners.

In summary, the sub-committee stated in the report that conditions in the prison is satisfactory and welcomed facilities such as sport activities, obtaining book, magazines, newspapers and foods. It is also emphasized that communication facilities by phone for prisoners should be expanded.

Summary of the Report on Problems of Immigrants, Refugees and Illegal Immigrants in Turkey

Human Rights Inquiry Committee established a sub-committee on 16th December 2008 to make inquiries into migrant shelters.

The purpose of the inquiry was to observe whether they enjoy rights defined in international treaties and to identify measures to be taken to prevent violations of rights.

The inquiry was carried out in four cities, Kırklareli, Edirne, İstanbul and Yozgat. The sub-committee also convoked and heard high officers of security forces, relevant ministries, national and international NGOs, UN and universities.

The report, as a result, states that life conditions in migrant shelters are generally insufficient. Now, there are more than 20.000 refugees in Turkey. The sub-committee has many suggestions such as enabling application for asylum without time limitation; making legal, administrative and physical infrastructure for the purpose of ensuring a consistent and objective description of the rights and responsibilities of refugees; informing refugees on application procedures; providing refugees to benefit from social services; founding an appropriate integration service, etc.

The report also emphasizes the importance of founding a joint international system, removing geographical restrictions, coordination at national and international levels for determining and resolving problems.

Summary of the Report on the Homeless Living in Ankara Bus Station

This report is prepared on an application made on 9th January 2010 by a homeless person who lives in Ankara Bus Station. The applicator was stating that more than 200 people, some of them are disabled, aged and women, lives in the station and these people are subject to ill-treatment and harassments.

After getting information from relevant public institution, Human Rights Inquiry Committee experts made an on-site inquiry in Bus Station by observing the situation of homeless people and by interviewing them and authorities.

In summary the report states that the homeless in the bus station constitute danger for both themselves and society and accommodation should be provided for these people in the short-term. Moreover, they should be rehabilitated and provided a suitable job for a long-term solution.

Summary of the Report on Mersin Province Orphanages and Boarding Schools

Human Rights Inquiry Committee established a sub-committee on 14th January 2010, in order to make inquiry into orphanages nationwide. The sub-committee was composed of six members and two experts.

The aim of the sub-committee is to draw attention to the children rights and to determine the possible problems and to propose solutions by the means of monitoring orphanages nationwide.

However, Human Rights Inquiry Committee had taken another decision, on 11th March 2010, which enabled to expand the scope of the working area of the sub-committee to the boarding schools.

The sub-committee visited Mersin province between the dates 1st – 3rd April 2010. Here, the sub-committee visited several orphanages and rehabilitation centers and a boarding school.

The sub-committee does not state a serious problem on the physical or living conditions of the orphanages. Also, it welcomed the project that new houses to be built which will be furnished to give family atmosphere to the children instead of the classical dormitory design.

However, the committee had some proposals on the subject such as the financial supports misuses, improvement of the education and social activity opportunities, prevention of missing cases, lacks of coordination of the several institutions on the child protection, encouragement of the foster-parents services, the amendments of laws, increase of the security measures, need of social services experts, the participation of NGOs, improvement of the education and social activity opportunities, the improvement of the working conditions of the staff, the monitoring of the institutions.

The sub-committee also does not state a serious problem on the boarding school. But, it has some proposals about the lack of staff, financial problems, education level of the staff, improvement of the education and social activity opportunities and the monitoring of the schools.

Summary of the Report on Sıhhiye Square (Ankara) Event

Human Rights Inquiry Committee established a sub-committee on 14th January 2010 in order to make inquiry into the event happened in Sıhhiye Square (Ankara) and the insufficient precautions of the administration that gave way to negative consequences. It was inquired whether the use of force applied in Sıhhiye Square to disperse the demonstrators exceeded or not.

On 15th December 2009, nearly 6500 of people gathered in front of the central office of the AKP (ruler party) to demonstrate a privatization policy without permission. In spite of warnings of the police that the demonstration was being held illegally, the demonstration lasted until 17th December. After the demonstration caused security problems and chaos, it was resulted in intervention of the police. Some members of parliament who came for supporting demonstrators had been badly affected by the intervention.

In this report, necessity and level of the use of force was criticized and it was concluded that administrative investigation should be held about the relevant authorities including the governor and the general directorate of provincial police forces who might be responsible from inadequate supervision over the events ended with the excessive use of force.

Summary of the Report on Ammunition Explosion Occurred in Van

As a result of the blast happened on 25th May 2010 next to the shooting area which is located at the 2nd Border of Mustafa Muglali Infantry Battalion Command a child was died and five children were injured in Özalp district of Van Province. Two experts were charged by the Committee in order to make observation and inquiry on this event.

The aim of the inquiry is to obtain information from local authorities and victim's family, help to prevent the pollution of information and determine the measures to be taken to prevent such cases.

The report prepared by the experts draws attention to the illumination of the public about all dimension of this event and suggests relocation of shooting areas away from residential areas and that barrack to be renamed, as the Commander giving the name of barrack is known notoriously by residents, with taking into account people's psychological expectations.